

11441/8

Y. 6137

J VII AST

1 fold. plate

12 leaves

388 p.p.

15

Liver
105 w for
7/11/28

Cse libro Ph D

Joan Jacob. Quaglia

TRACTATUS
DE
MORBIS MULIERUM,

*In quo solida Theoria, praxi certiori & experientiis,
comprobata complectitur.*

A C C E D I T

Catalogus Cronologicus Medicorum, quorum scripta
de iis morbis extant.

A U G T O R E
JOANNE ASTRUC

PROF. REG. MEDIC. ET REGIS A CONSIL. MED.

*In hoc gaudeo aliquid discere, ut doceam; nec me ulla res
delectabit, licet eximia sit, & salutaris, quam mihi
uni sciturus sim. Senec. lib. 1. Ep. 6.*

Gallico Sermone conscriptus nunc Latino Versus.

V E N E T I I S,

Typis, & impensis NICOLAI PEZZANÆ.

CID ID CCLXIII.

CELSISSIMO PRINCIPI
PRÆSULI AMPLISSIMO
JOANNI BAPTISTÆ REZZONICO
CLEMENTIS XIII. P. M.

NEPOTI
PROTONOTARIO APOSTOLICO,

ac totius ditionis Ecclesiæ

ARMORUM PRÆFECTO.

D. D. D.

UI bono, CELSISIME VIR, nos
*summum honorum columnen attigisse ,
aut dignitatibus decorari , vel eximiis frui ingenii
facultatibus a DEO OPTIMO MAXIMO libe-
raliter concessis , cum ceteris hominibus (etsi impa-
ri for-*

ri fortuna donatis) prodesse nolemus : quid enim laudabilius (modo postulantis modestia PATRONI decus , aut altitudinem non offendat) quam scientiarum , & artium cultores fovere , eosque adversa sorte interdum defatigatos humaniter substinere.

Me itaque in clientelam jam acceptum , iterum suscipere ne renuas , quæso : verum quidquid laboris in hoc opere mihi tribui poterit , TUIS gloriosissimis auspiciis obtegi sinas , at si otium dederit , publico usui utiliora admodum condere non despero TIBI grata futura , quæ nisi MÆGENATIS æquaverint amplitudinem , totidem saltem observantiæ ergo TE meæ testimonia suppeditaverint.

TUÆ CELSITUDINIS

XVI. Kalendas Decembris.

Humillimus, Addictissimus, Obsequent.

L. T.

J A-

J A N O P L A N C O
 PATRITIO ARIMINENSI,
 ET IN EA CIVITATE
 MEDICO PRIMARIO
 LUDOVICUS TESSARI

S. P. D.

Uam familiaribus litteris mecum consuetudinem inire non respuisti, nunc, dum *Astruci* Eximii Viri laudes colligo, publicis testimoniis prosequi non dedignaberis.

Speciales enim Medicinæ Tractatus quanti pendeant neminem latet, cum in iis singulos morbos fusius Auctores perpendere queant, ultimasque differentias tum quo ad theoreticos, cum ad practicos canones spectat, determinare valeant. Hujus generis prostat hujusmodi ægregium opus, omnes citra partus mulierum morbos completens, quod ceteris usque adhuc excussis amplitudine, censu, tutiori praxi, atque nuperrimarum notionum numero facile præcellit, ut mendo ullo haud redargui possit.

Haud supervacaneum tamen censui nonnulla excerpere, quæ ne pro rei novitate dubium admitterent, aut aliquo modo operis existimationem offenderent, candide breviterque declarare conabor.

Fateor itaque primum etsi concinno ordine suos digerat labores, certa aliquali tamen prolixitudine pecare, quæ illos potius molestia afficere mihi suadeo, quibus libros mosest cursim pervolvere, quam iisqui pacato materies malunt animo perscrutari. Quidam vero addunt crebro nimis ipsum remediorum series in mediûm proferre, at animadvertant hujusmodi censores id institutum fuisse non ut provectiores sapius quam par esset illas perlegerent, sed ut tyrones unicuique speciei magis idonea aptarent auxilia, atque formulas rectius subjigere valerent: ea tamen parvi duco, quæ cum eximio opere comparata vix recenseri merentur; alterum enim superest majoris momenti dubium circa novum, quod ipse ostendit vasorum genus, quod mirifice difficiliora menstruationis phenomena explicat; id tamen minime lædit theoriam, aut praxim horum morborum qui una persistunt.

Sì quis unquam *Astruci* sententiæ annuere contendat, duo priora Capitula demat, quæ ad uteri structuram tantum attinent, ceteraque amplectatur, quæ praxim potissimum respiciunt: nam sedulo perpendenti apparebit præter lactea vasa nihil prorsus asserre, quæ a celebrioribus anatomicis comprobata non sint.

Plexum itaque capillarium vasorum reticuli more ex pluribus anastomosibus conflatum uteri functiones satis declarant, tum horum vasorum extremitates ad venosam naturam accedere plerique recentiorum confirmant; appendices vero venarum, ut ipse ostendit, diverso nomine modo vilorum, modo foraminum, modo cruentium macularum plures indicarunt; vasa denique lactea ab Auctore detecta, quæ catameniorum periodum præsertim, & mammarum, cum utero affinitatem mirum in modum explanant, totidem glandulæ sunt speciali figura donatæ, ad illum lactinosum humorem secernendum a natura fabrefactæ, quas negare nemo audebit, modo cadaverum sectionibus uterum non inquirat, eaque organa nunquam reperiri posse demonstrat.

Quam ob rem cum id tentare adhuc nullus ausus sit, Auctori fidendum erit, eoque magis cum phenomenorum eorum explicationi nostra magnopere faveat sententiæ; de cetero vero quantum laudis in singulorum mulierum ægritudinum causis explanandis, signis enunciandis, efficacioribus remediis seligendis, omnibusque sedulo percontandis sibi promeritus sit, quæ praxim tutiorem, certioreque redunt, perlegenti facile innotebit, ut verborum lenociniis ipsum amplius extollere frustraneum videatur.

Tu igitur, Vir Præstantissime, qui de Litteraria Republica tam bene meritus es, atque innumeris poles Scientiarum notionibus, ingenio, ac auctoritate dignum opus tueri ne renuas deprecor, & quidquid hujus laboris mihi tribui poterit, quæ soles humanitate libenter ferre, quod si mihi obtineri contingat, nihil optatius accidere posse arbitrabor, Vale.

Datum Venetiis XVI. Kal. Decembris. 1763.

P R Æ F A T I O .

Medicina in diem progreditur, at dum ipsa proficitur, ejusdem consecutio difficilior evadit. Olim ad artem cum laude exercendam sufficiebat præcipuos Hyppocratis, & Galeni canones cognoscere; medicorum controversias conciliare; nomina, definitiones, atque causas morborum adparentes determinare; formulas nonnullas consuetudine vetustissima receptas, ab auctoribus depromptas memoria tenere; tandem audaciter occurrentibus difficultatibus, qualitatibus occultis adversari.

In præsentiarum ut medici nomen mereamur, uberiores, & difficiliores notiones necessariæ evadunt; oportet enim humani corporis fabricam perscrutari; partium functiones, & mæcanicas leges quibus exequuntur addiscere; earum perscrutationes prospicere quæ morbos producant, tum minimas differentias, quæ morborum ultimas species faciunt; singularum sedem, indolem, & immediatam causam investigare, deinde prognosim atque indicationes sancire quibus mederi necessum erit; omnia indagare auxilia, quæ materia medica suppeditat simplicia, vel ex his composita, efficaciora seligere, quæ magis proposito scopo collineant, eaque, circumstantiis ratione habita, caute exhibere.

In earum notionum perquisitione caute incedendum erit, ne conjecturas aut hypoteses erroneas pro veritatibus admittamus, postquam enim veterum jugum exuimus nimis fortasse hanc methodum profecuti sumus, ut medicina nunc fabulæ speciem referat, eamque nonnulli etiam contemnant: nihil enim proponere debemus, quod partium ægotantium cognita structura non fulciatur, verum praxis obviis legibus communiter receptis, aut certis observationibus a celeberrimis medicis institutis non confirmetur, modo enim aliquam hypotesim amplecti conati simus ad difficiliora problemata explicanda, quæ passim occurrunt animadvertendum erit eam conjecturæ more esse proponendam, quam sensim prosequemur, ut tandem rei veritas elucescat.

Si hujusmodi notiones medicis omnibus potissimæ evadunt, qui laudabiliter medicam artem exercere cupiunt, eo magis ipsi indigent, qui artem docendi munere fungi sumunt, suosque labores publici juris facere malunt.

Huic duplici oneri satisfacere & ipse conor: pluribus enim ab hinc annis medicinæ scholas subsequente Tolosæ, Monspelii, & Parisiis implevi, verum non pauca opera edidi, idcirco nemo negabit utrumque pensum persentire, quod absolvere usque adhuc sedulo satagi.

Mea

Mea itaque prima ætate anatomix diligenter incubui, & necessarias tunc cognitiones adeptus sum, quæ ad medicinam tum addiscendam cum præcipiendam conducunt, diutina vero praxi plura didici, quæ passim in morborum pertractatione eveniunt, (& sunt quotidianæ occurſionis) quæque potissimam medicinæ partem constituunt, tandem rariores historias sum perscrutatus quæ omnibus minime se offerunt (non omnibus omnia) pluresque medicos codices consului.

Vix credideritis quot pervolverim Auctores, quot inquisiverim observationes, quæ etiamsi utiles evadant, nimis jam artem onerant, nonnullarum futilitatis ergo; etenim cum nihil sit recta observatione difficilius, nihil idcirco æquo censore rarius fuerit, nihilo tamen secius multi se jactant, at rudiores plerumque illas peragere conantur, ut animose erroneas audeant observationes publici juris facere.

Sane tot pervolvere libros me piguit, ut totidem Virgilium, Ennium perlegendo non tæduerit, at eo & ipse collineo utiliora in præsentiarum congerendo inter tot futilia, idque meam sustinuit patientiam.

Medicina ea cognitione deficit, qua magis eget, videlicet remediorum indolem cognoscere, quæ pro singulis morbis proponuntur, si Scriptoribus materiæ medicæ fidendum esset, remediorum quodque plures morbos compescere valent, verum dum experientias institui-mus, innotuit eorum pleraque nemini mederi.

Hujus medicinæ pars utilissima nunquam elucet nisi repetitæ observationes, & a doctis medicis ingenuisque institutæ, circa simplicia medicamenta, rem declaraverint; minime sperandum erit chlinicos medicos id perficere posse: plerumque enim, qui praxi magis occupantur, vel minus idonei sunt, vel otio carent, nisi enim Regis auctoritate fulciamur, atque auspiciis incassum utiles observationes digerere conabimur, celebrioribus medicis onus committendo, qui in nosocomiis sedulo effectus remediorum perscrutentur.

Regis itaque nostri pro scientiarum augmento eximia sollicitudo ipsum excitavit, ut tum Zonam torridam cum glaciale versus Astronomos mitteret, qui latitudinis gradus dinetirentur, nuper duos alios designavit quorum alter ad Septentrionem, alter ad meridiem Veneris transitum cis discum solarem observarent, hujusmodi opera sane Regiæ munificentix digna sunt, at perficiendæ medicinæ institutum virtutum remediorum detegendarum subjectorum conservationi Augustæ Familiæ, & Sacræ ejusdem Personæ utilissimum, nondum ejusdem attentionem promeruit; sperare tamen licebit hujusmodi scrutinium cuidam jubere posse, modo ipsum excitemus.

Interim hac de causa, quod privati medici erat in præsentiarum vires omnes impendi remedia cuique morbo propria tutiora, & magis commendata attuli, tuta etiam, sed a Medicis nonnullis jactata indicavi, nonnulla etiam singularia, quæ Scriptores nonnullos proposuerunt non ad contemptionem, sed majorem rei claritatem censuravi.

Cum

Cum jamdiu perlegissem in Galliarum Collegio Tractatum quem hodie publici juris facio, operis ingenium quod mihi proposui plures exfugere potuerint. Neminem latet discipulorum voluptas in edendis Præceptorum scriptis his etiam invitis, quod multiplici ratione in hoc Tractatu potissimum expertus sum.

Etenim anno 1740. D. Massentius hodie Doctor, & Præses Facultatis Parisiensis, olim medicinæ Tyro, mihi thesēs obtulit e meis Lectionibus excerptas ut de iis iudicium proferrem, cui libenter annui. Hujusmodi theses in publicis Scolis defendit ineunte anno 1741. D. Aragonus, qui tunc Baccalaurus renuntiabatur, sub eo Titulo, *Utrum a mutuo sanguiferorum, lactiferorumque uteri vasorum nisu menstrua purgatio?* Postquam ostendit menstruationis leges, quales Lib. I. Cap. I. II. & III. reperiuntur, nostratem se præbet.

Paullo post medicus Anglus, quem nisi per litteras initiales I. R. n. recognovi, quibus insignitur initio sui libelli, iisdem lectionibus interfuit, multum ex his & condiscipulorum consuetudine lucratus est; in Angliam vero redux codicem horum morborum excussit anno 1743. Londini in 8. sub Titulo *A Treatise on all the diseases incident to Women*, quare ipso operis fastigio ipse fatetur ea ex meis lectionibus decerpisse, quod amplius in Præfatione significat, ubi sat me laudibus extollit, quas utinam promeritus essem.

Hæc in medium protuli, ut pateret meas lectiones haud inutiles censerī. Remittite quæso hanc vanitatis speciem cum pro labore vix ultra adeptus sim; at hujusmodi aspernor blanditias, cum mihi proposuerim utilem tantum aliis evadere, eaque de causa studiis incubuerim ut ceteros instruere potis essem, *aliquid discere ut docerem*, verum ut initio operis indicavi, quas acquisivi medicas notiones prorsus contemnerem nisi aliis communicarem, *quem nullares delectabit, licet eximia sit & salutaris, quam mihi uni sciturus sim.*

Hac ratione hoc pensum digessi publicæ utilitati consulens; nihil omisi nihilque simulavi, undique veritatem exposui, adversus singulos morbos tutiora, usitatoria remedia proposui, ea rejeci, quæ futilia, aut superstitiosa mihi visa sunt, at cum medicorum nonnullorum auctoritate suffulta quædam reserere coactus sim, caute animadverti fallacias, quæ in iis reperiebantur.

Esti innumeri circa muliebres morbos tractatus prostant; plerique tamen indigestam præferunt materiem, tum theoriæ, cum praxis ratione, nemo usque adhuc a veriori uteri structura horum morborum theoriam desumpsit, vel a functionum hujus partis legibus. Ad praxim quod attinet sibi satis putant invicem sese exscribere, quare dum ab erronea praxi recedere tentarunt mentis imagines prosequi maluerunt, in remediis præsertim seligendis nulla habita ratione indicationibus quas natura morbi præfert.

Hujusmodi errores cognovi iisque mederi satagi, quod theoriæ saltem respectu obtinuisse putavi, utinam ad praxim quod attinet idem

benevertisset, at ut alio enunciavi, materiæ medicæ incertitudo, & specificorum remediorum exiguitas, verum ambago circa ea, quæ magis jactant, novas methodos curationis, tutioresque proponere impediunt; utinam si dum paupertatem, & incertitudinem hujus partis ostendo, ceteri medici circa id persentirent indigentias nostras, atque auxilium pro opere præstarent.

Nonnullas animadversiones pro coronide addam.

I. In præfatione *tractatus tumorum* usum contemno formularum, quæ in medicis libris inferuntur; ideoque optimum consilium putavi eas ab hoc opere proscribere, ne ignari, aut pseudo-doctores illas citra ullam distinctionem ætatis, temperamenti, aut virium ægotantium, perperam adhiberent.

II. Aquievi in simplicium remediorum ostensione, quæ varias implent indicationes omnium morborum, & dosium enunciatione; dein methodos proposui componendi varias remediorum formulas pro libitu, aut circumstantiarum ratione remedia seligendo.

III. Id patrando admonui quam fieri possit ea simplicius subigere; interdum enim observavi medicos nonnullos plura remedia virtute opposita simul congerere, idcirco hujusmodi praxis præter ventriculi quæ excitat incomoda, impedit quominus innotescat remedii effectus, quem prosequi debebimus.

IV. Cum doses quas infra indicavi modicæ sint, idcirco autumo eas tuto posse adultis mulieribus, modo delicatiores valde non sint, exhiberi, fortasse necessum fuerit illas augeri; at maluerim dosim intendere inefficiæ remedii ergo, quam imminuere pro nimia ejusdem activitate.

V. Cupiditas, qua gaudeo utilitatem omnibus afferre, me cogit hujusmodi tractatum Patria lingua edere, ut undique receptus esset; id tamen me valde angebat, cum de obscænis rebus pertractare coactus essem, sed minus propudiosa verba adhibui, hoc tamen auxilium minime in *furore uterino* sat erat; ubi turpibus verbis huic morbo propriis uti coactus fui, quare in hoc capitulo tantum latinam linguam admissi.

VI. Ad hujusmodi operis calcem tandem Catalogum Cronologicum Auctorum exposui qui de morbis mulierum scripserunt, primum ut edocerentur juvenes medici de hujusmodi artis vetustate, ac de celebrioribus viris, qui subsecutive eam dilatarunt: secundum ut animadverterent hujusmodi scientiam quam nonnulli inconstantem vocarunt eadem continenter fundamenta servasse, etsi vanitas, mercimonium, consuetudo &c eam deturpare tentaverint.

VII. Hujusmodi opus patet incompletum esse; deest enim postremus liber de gestatione, & qui eam consequuntur morbis, ad quem lectores pluries mitto, spero brevi ipsum publici juris facere, & postremam constituerit hujus operis partem, quæ separatim prostabit.

INDEX CAPITUM.

LIBER I.	D E Morbis Mulierum ex menstruatione.	Pag. 1
Caput I.	De uteri structura, appendicibus venosis, & vasis vermicularibus.	ibid.
§. I.	Descriptio uteri generalior.	ibid.
II.	Uteri specialis sanguineorum vasorum descriptio.	2
III.	Descriptio vasorum lacteorum, seu vermicularium uteri.	3
Caput II.	De menstruum profluvio, sive de Catameniiis.	5
§. I.	Descriptio.	ibid.
II.	Cause.	6
III.	Consecutiones.	11
IV.	Explicatio eorum, quæ catamenia respiciunt.	12
V.	Symptomata explicantur menstruis obvia.	15
VI.	Usus catameniorum.	16
Caput III.	Prima catameniorum eruptio, & antecedentium aut concomitantium symptomatum.	18
§. I.	Descriptio.	ibid.
	Eruptionis gradus primus.	ibid.
	gradus secundus.	19
	gradus tertius.	ibid.
	gradus quartus.	20
	gradus quintus.	21
	gradus complicatus.	ibid.
II.	Diagnos.	22
III.	Prognosis.	ibid.
IV.	Curatio.	23
	Remedia usitatoria primam sanguinis eruptionem promoventia.	26
Caput IV.	Catamenia suppressa, aut imminuta.	ibid.
§. I.	Descriptio.	ibid.
II.	Cause.	27
III.	Differentiæ.	29
IV.	Symptomata.	30
V.	Diagnos.	31
VI.	Prognosis.	34
VII.	Curatio.	35
	De repentina suppressione menstruis adhuc fluentibus.	ibid.
	De suppressione, quæ persistentibus menstruis sensim eorum implicat regressum.	36
	Cautella in suppressionibus modendis necessarissima.	44
	Innocua medicamenta in suppressionibus valde commendata.	45
	Remedia minus tuta in suppressionibus evocandis usitata.	48
Caput V.	De menstruis suppressis organi vitio.	50
§. I.	Descriptio.	ibid.
II.	Cause.	51

III.	<i>Differentiæ.</i>	54
IV.	<i>Symptomata.</i>	55
V.	<i>Diagnosıs.</i>	56
VI.	<i>Prognosis.</i>	57
VII.	<i>Curatio.</i>	ibid.
	<i>Circa eas operationes necessariae cautellæ.</i>	59
Caput VI.	<i>De difficili menstruatione, & laboriosa.</i>	61
§. I.	<i>Descriptio.</i>	ibid.
II.	<i>Causæ.</i>	ibid.
III.	<i>Differentiæ.</i>	62
IV.	<i>Symptomata.</i>	63
V.	<i>Diagnosıs.</i>	ibid.
VI.	<i>Prognosis.</i>	64
VII.	<i>Curatio.</i>	65
	<i>Cautellæ.</i>	ibid.
Caput VII.	<i>De mensruis alio devolutis.</i>	66
§. I.	<i>Descriptio.</i>	ibid.
II.	<i>Causæ.</i>	67
III.	<i>Symptomata.</i>	68
IV.	<i>Diagnosıs.</i>	69
V.	<i>Prognosis.</i>	ibid.
VI.	<i>Curatio.</i>	70
Caput VIII.	<i>Chlorosis seu (les Pâles Couleurs).</i>	71
§. I.	<i>Descriptio.</i>	ibid.
II.	<i>Causæ.</i>	73
III.	<i>Symptomata.</i>	76
IV.	<i>Diagnosıs.</i>	79
V.	<i>Prognosis.</i>	ibid.
VI.	<i>Curatio.</i>	80
Caput IX.	<i>De mensibus nimis, atque uteri hemorrhagia.</i>	85
§. I.	<i>Descriptio.</i>	ibid.
II.	<i>Causæ, quæ menses nimios producunt.</i>	87
III.	<i>Causæ, quæ uteri hemorrhagiam inducunt.</i>	88
IV.	<i>Differentiæ.</i>	90
V.	<i>Symptomata.</i>	91
VI.	<i>Diagnosıs.</i>	91
VII.	<i>Prognosis.</i>	94
VIII.	<i>Curatio.</i>	95
	<i>Casus primus de uberrima cruoris jactura, seu uteri hemorrhagia.</i>	96
	<i>Casus secundus de modica sanguinis jactura, seu cruento stilli-</i>	
	<i>cidio.</i>	100
	<i>Methodus præcavendi hemorrhagiæ regressus.</i>	106
	<i>Cautellæ necessariae circa hujus morbi medellam.</i>	107
	<i>Remedia in uteri hemorrhagiis comendata: quibus utiliter, vel</i>	
	<i>saltem innocue uti potest.</i>	108
	<i>Remedia adversus eundem morbum pariter commendata, futilia</i>	
	<i>tamen, vel suspecta.</i>	111

Caput X.	Fluor Albus.		113
§. I.	Descriptio, & Differentia.		ibid.
II.	Causæ fluoris albi generaliores.		114
	Causæ fluoris albi lactinosi.		ibid.
	Causæ fluoris albi lymphatici.		116
III.	Explicatio differentiarum albi fluoris.		117
IV.	Symptomata.		118
V.	Diagnos.		120
VI.	Prognosis.		124
VII.	Curatio.		125
	Curatio fluoris albi lactei.		ibid.
	Curatio fluoris albi lymphatici.		129
	Curatio eorumdem palliativa.		132
	Cautella necessarie circa fluoris albi medellam.		133
	Remedia in hoc morbo commendata quibus tute in quibusdam saltem circumstantiis uti potest.		134
	Remedia adversus album fluorem proposita, nocua tamen, vel suspecta.		135
Caput XI.	De cessatione menstruum, & sænomenis, quæ ab ea proce- dunt.		139
§. I.	Descriptio.		ibid.
II.	Causæ, & symptomata.		140
	Primus in hoc morbo uteri status.		ibid.
	Status alter.		141
	Tertius status.		142
	Status postremus.		ibid.
	Status uteri compositus.		143
III.	Diagnos.		ibid.
IV.	Prognosis.		145
V.	Curatio.		146
	Cautellæ necessarie in mulieribus pertractandis, quæ menstruatio- nem tandem amittunt.		147
Caput XII.	De Menstruavicia seu Furore uterino.		148
§. I.	Descriptio.		ibid.
II.	Causæ.		150
III.	Differentia.		154
IV.	Symptomata.		155
V.	Diagnos.		156
VI.	Prognosis.		157
VII.	Curatio.		158
VIII.	Remedia quedam, quæ adversus Furorem uterinum commendan- tur.		163

LIBER II.

DE morbis, qui a diversa uteri conditione dependent. 167

Caput I.

De uteri inflammatione. ibid.

§. I. *Descriptio, & Differentia.* ibid.

II. *Causæ.* 168

III. *Differentiarum explicatio.* 170

IV. *Symptomata.* 171

V. *Diagnosif.* 173

VI. *Prognosis.* 174

VII. *Curatio.* 176

Caute llæ generales, quæ hujus inflammationis medellam respiciunt. 177

Praxis a nonnullis Auctoribus proposita, infirma tamen, vel suspecta. 179

Caput II.

De Gangrena, seu uteri sphacelo. 181

§. I. *Descriptio, & Differentia.* ibid.

II. *Causæ.* 182

III. *Differentiarum explicatio.* 183

IV. *Symptomata.* 184

V. *Diagnosif.* 186

VI. *Prognosis.* 187

VII. *Curatio.* ibid.

Remedia proposita adversus uteri Gangrenam, quibus tute uti potest. 190

Caput III.

De Aposthemate, seu uteri abcessu. 192

§. I. *Descriptio, & Differentia.* ibid.

II. *Causæ.* 193

III. *Symptomata.* 196

IV. *Diagnosif.* 197

V. *Prognosis.* ibid.

VI. *Curatio.* 198

Caput IV.

De uteri Ulcere. 199

§. I. *Descriptio.* ibid.

II. *Causæ.* 200

III. *Differentia.* ibid.

IV. *Symptomata.* 201

V. *Diagnosif.* 203

VI. *Prognosis.* 204

VII. *Curatio.* 205

Medendi ratio, & remedia generaliora circum omnes uteri ulcerum species. ibid.

Methodus idonea instantibus ulceribus, quæ prænunciant continentes, aut crebri uteri dolores, vel anomalum cruoris, aut albi fluoris effluviu. 207

Tutior methodus & efficacior adversus uteri ulcus confirmatum, sed simplicex. ibid.

Methodus.

	<i>Methodus curandi ulcera uteri Venerea.</i>	209
	<i>Curatio palliativa ulcerum uteri incurabilium.</i>	210
	<i>Remedia nonnulla proposita adversus uteri ulcera.</i>	211
Caput V.	<i>De uteri Syrrho.</i>	212
§. I.	<i>Descriptio, & Differentia.</i>	ibid.
II.	<i>Causæ.</i>	213
III.	<i>Differentiarum explicatio.</i>	214
IV.	<i>Symptomata.</i>	215
V.	<i>Diagnosif.</i>	216
VI.	<i>Prognosis.</i>	ibid.
VII.	<i>Curatio.</i>	217
	<i>Methodus curativa.</i>	ibid.
	<i>Methodus palliativa.</i>	220
	<i>Regimen, cui studere oportet, ne syrrhus in cancerum degeneret.</i>	221
	<i>Remedia specifica, adversus uteri syrrhum.</i>	ibid.
Caput VI.	<i>De pseudo-Syrrho, seu Steatmate, & Sarcomate uteri.</i>	222
Art. I.	<i>De Steatmate, & Tumoribus uteri membrana inclusis, seu cysticis.</i>	ibid.
§. I.	<i>Descriptio, & Differentia.</i>	ibid.
II.	<i>Causæ.</i>	223
III.	<i>Symptomata.</i>	224
IV.	<i>Diagnosif.</i>	ibid.
V.	<i>Prognosis.</i>	225
VI.	<i>Curatio.</i>	ibid.
Art. II.	<i>De uteri Sarcomate.</i>	226
§. I.	<i>Descriptio.</i>	ibid.
II.	<i>Causæ.</i>	227
III.	<i>Symptomata.</i>	ibid.
IV.	<i>Diagnosif.</i>	228
V.	<i>Prognosis.</i>	229
VI.	<i>Curatio.</i>	ibid.
Caput VII.	<i>De uteri Cancro.</i>	230
§. I.	<i>Descriptio.</i>	ibid.
II.	<i>Differentiæ.</i>	231
III.	<i>Causæ.</i>	ibid.
IV.	<i>Symptomata.</i>	232
V.	<i>Diagnosif.</i>	233
VI.	<i>Prognosis.</i>	ibid.
VII.	<i>Curatio.</i>	234
	<i>Remedia proposita adversus uteri Cancrum.</i>	236
Caput VIII.	<i>De uteri Hydrope.</i>	240
§. I.	<i>Descriptio, & Differentia.</i>	ibid.
II.	<i>Causæ Hydropis cum ascite.</i>	ibid.
III.	<i>Causæ Hydropis cum hydatidibus.</i>	242
IV.	<i>Symptomata.</i>	244
V.	<i>Diagnosif.</i>	ibid.
VI.	<i>Prognosis.</i>	245

VII.	<i>Curatio.</i>	ibid.
Caput IX.	<i>De uteri Tympanitide.</i>	249
§. I.	<i>Descriptio.</i>	ibid.
Art. I.	<i>De Tympanitide vera, seu continenti.</i>	250
§. I.	<i>Causæ.</i>	ibid.
II.	<i>Symptomata.</i>	251
III.	<i>Diagnosif.</i>	252
IV.	<i>Prognosis.</i>	ibid.
V.	<i>Curatio.</i>	253
Art. II.	<i>De Tympanitide vaga.</i>	254
§. I.	<i>Causæ.</i>	ibid.
II.	<i>Diagnosif, Prognosis, & Curatio.</i>	ibid.
Art. III.	<i>De uteri expansione parietum augmento.</i>	255
Caput X.	<i>De uteri descensu.</i>	256
§. I.	<i>Descriptio, & Differentiæ.</i>	ibid.
II.	<i>Causæ.</i>	ibid.
III.	<i>Symptomata.</i>	258
IV.	<i>Diagnosif.</i>	259
V.	<i>Prognosis.</i>	ibid.
VI.	<i>Curatio.</i>	260
Caput XI.	<i>De morbis, qui uteri descensum respiciunt.</i>	263
Art. I.	<i>De Sarcomate, aut carnea vaginæ excrescentia, ac de productione, aut prolapsu partis alicujus intimæ vaginæ membranæ.</i>	ibid.
§. I.	<i>Descriptio descensus Vaginæ.</i>	264
II.	<i>Causæ.</i>	ibid.
III.	<i>Symptomata.</i>	265
IV.	<i>Diagnosif.</i>	ibid.
V.	<i>Prognosis.</i>	266
VI.	<i>Curatio.</i>	ibid.
Art. II.	<i>De uteri obversione in eo prolapsus statu.</i>	268
Caput XII.	<i>De morbis Ovaria, & Tubas afficientibus.</i>	ibid.
Art. I.	<i>De morbis qui ad Ovaria pertinent.</i>	ibid.
§. I.	<i>Describuntur Ovaria, eorumque morbi.</i>	ibid.
II.	<i>Causæ.</i>	270
III.	<i>Symptomata.</i>	271
IV.	<i>Diagnosif, & Prognosis.</i>	272
V.	<i>Curatio.</i>	ibid.
Art. II.	<i>De morbis Tubas afficientibus.</i>	273
§. I.	<i>Describuntur Tubæ earumque morbi.</i>	ibid.
II.	<i>Causæ.</i>	274
III.	<i>Diagnosif, & Prognosis.</i>	275
IV.	<i>Curatio.</i>	ibid.
Caput XIII.	<i>De passione hysterica, seu uteri suffocatione.</i>	276
§. I.	<i>Descriptio.</i>	ibid.
II.	<i>Causæ.</i>	277
III.	<i>Symptomata.</i>	281

C A P I T U M .

	<i>Quatuor Symptomata pathognomonica.</i>	xvii
	<i>Symptomata, quæ abdomen respiciunt.</i>	ibid.
	<i>quæ thoracem aggrediuntur.</i>	282
	<i>quæ caput afficiunt.</i>	283
	<i>quæ totum corpus.</i>	ibid.
IV.	<i>Diagnos.</i>	285
V.	<i>Prognosis.</i>	286
VI.	<i>Curatio.</i>	288
	<i>Medendi ratio intra paroxysmum.</i>	ibid.
	<i>extra paroxysmum.</i>	289
	<i>Remedia specifica, quæ adversus histericos vapores a nonnullis commendantur.</i>	292
		294

CATALOGUS

CHRONOLOGICUS

Auctorum, qui de Morbis Mulierum scripserunt.

EPOCHA PRIMA.

			Ann. ant. C. N.	Pag.
	Hippocrates	Cous	432	300
	Asclepiades	Bithynus	96	ibid.
			Ann. 2 C. N.	
Aurelius Cornelius	Celsus	Romanus	35	301
Claudius	Galenus	Pergamenus	200	ibid.
	Soranus	Ephesus	250	302
	Areteus	Cappadocus	350	ibid.
	Oribasius	Sardus	363	303
	Aetius	Mesopotamus	380	304
	Paulus	Eginetta	420	ibid.
	Moschionus		500	ibid.
	Cleopatra	<i>Egyptia Reg.</i>	800	305
Theodorus	Priscianus	Latinus	800	ibid.
	Nonus	Grajus	915	ibid.

EPOCHA SECUNDA.

	Avicenna	Mahumetanus	1000	310
Johannes	Setapionus	Arabus	1060	311
Haly	Abbas		1066	ibid.
Abubeter	Rhazes	Arabus	1070	ibid.
	Constantinus	Cartagenus	1070	ibid.
	Albucasis	Mahumetan.	1085	312
	Avenzoar	Vandal. natus	1100	ibid.
	Averroës	Mahumetan.	1170	313
Nicolaus	Bertrutius	Bononiensis	1250	ibid.
	Trotula	Salernitana	1250	ibid.
Enricus		De Saxonia	1290	314
Bernardus	Gordonius	Monspessulan.	1305	ibid.
Johannes	Platearius	Salernitan.	1350	ibid.
Valescus	de Taranta	Lusitanus	1418	315
Marcus	Gatinaria	Papiensis	1440	ibid.
Antonius	Quainerius	Papiensis	1440	ibid.

Anto-

			Ann. C. N.	
Antonius	Cermefonus	<i>Patavinus</i>	1456	316
Johannes Michaelis	Savonarola	<i>Patavinus</i>	1486	ibid.
Galleatius	de S. Sophia	<i>Patavinus</i>	1490	ibid.
Alexander	Benedictus	<i>Veronensis</i>	1500	ibid.

EPOCHA TERTIA.

Leonellus	de Victorius	<i>Faventinus</i>	1525	321
Jafon	Pratenfis	<i>Zelandus</i>	1530	ibid.
Ludovicus	Bonacciolus	<i>Florentinus</i>	1536	ibid.
Dionysius	Fontanonus	<i>Monspessulan.</i>	1540	322
Nicolaus	Rocheus	<i>Gallus</i>	1540	ibid.
Leonhardus	Fuchfius	<i>Rhetus</i>	1548	ibid.
Jacobus	Rueff	<i>Tigurinus</i>	1554	323
Jacobus	De la Boe	<i>Sylvius Ambianus</i>	1554	ibid.
Johannes	Fernelius	<i>Clarimontanus</i>	1554	ibid.
Balduinus	Ronsæus	<i>Gandavensis</i>	1555	324
Johannes Baptista	Montanus	<i>Veronensis</i>	1555	ibid.
Petrus	Bayro	<i>Taurinensis</i>	1558	ibid.
Victorinus	Trincavellius	<i>Venerus</i>	1560	ibid.
Gulielmus	Rondeletius	<i>Monspessulan.</i>	1560	325
Thadæus	Dunus	<i>Locarnensis</i>	1565	ibid.
Johannes	VVier	<i>Gravienfis</i>	1565	ibid.
Johannes	Guntherius	<i>Andernachus</i>	1570	326
Giovanni	Marinello	<i>Veneto</i>	1574	ibid.
Ambrosius	Paræus	<i>Lavallensis apud Canomanos</i>	1575	ibid.
Johannes	Le Bon	<i>Metropolitæ</i>	1577	ibid.
Ludovicus	Mercatus	<i>Vallisoletanus</i>	1580	327
Johannes	Liebaut	<i>Droisensis in Sequana</i>	1582	ibid.
Hieronymus	Mercurialis	<i>Foroliviensis</i>	1582	ibid.
Martinus	Akakia	<i>Parisiensis</i>	1583	ibid.
Felix	Platerus	<i>Rauracus</i>	1583	ibid.
Mauritius	Cordæus	<i>Remus</i>	1584	328
Albertus	Botonus	<i>Patavinus</i>	1585	ibid.
Gaspar	VVolphius	<i>Tigurinus</i>	1586	ibid.
Hieronymus	Capivacius	<i>Patavinus</i>	1586	329
Petrus	Foreftus	<i>Alchemarianus</i>	1590	330
Johannis Georgius	Schenckius	<i>Friburgensis</i>	1590	ibid.
Alexander	Maſſarias	<i>Vicentinus</i>	1595	ibid.
Iſrael	Spachius	<i>Argentinus</i>	1597	331
Gulielmus	Baillonius	<i>Parifinus</i>	1600	ibid.
Rodricus	A Caſtro	<i>Lufitanus</i>	1603	332
Hercules	Saxonia	<i>Patavinus</i>	1603	ibid.
Emilius	Campolongus	<i>Patavinus</i>	1604	ibid.
Johannes	Hucher	<i>Bellovacus</i>	1606	ibid.
Johannes	Varandeus	<i>Nemauciensis.</i>	1606	323
Johannes	Heurnius	<i>Ultrajectensis</i>	1607	ibid.
Lazarus	Pè	<i>Gallus</i>	1609	ibid.
Hermanus	Corbeus	<i>Francfortinus</i>	1620	ibid.

			Ann. a C. N.	Pag.
Gregorius	Horstius	<i>Tergodienfis</i>	1625	334
Melchior	Sebizius	<i>Argentinus</i>	1627	ibid.
Franciscus	Ranchin	<i>Monspessulan.</i>	1627	ibid.
Johannis	Prevostus	<i>Rauracus</i>	1629	335
Michael	Doringius	<i>Uratislaviensis</i>	1630	ibid.
Claudius	Deodatus		1630	ibid.
Gulielmus	Fabritius	<i>Hildanus</i>	1630	ibid.
Daniel	Senertus	<i>Uratislaviensis.</i>	1631	ibid.
Zacutus		<i>Lufitanus</i>	1640	336
Nicolaus	Fontanus	<i>Amftelædamensis</i>	1640	ibid.
Lazarus	Riverius	<i>Monspessulan.</i>	1640	ibid.

E P O C H A Q U A R T A.

Jacobus	Primerofius	<i>Burdegalenfis</i>	1650	345
Petrus Michael	de Heredia	<i>Complutumanus</i>	1660	ibid.
Antonius	Meniotus	<i>Parifienfis</i>	1667	346
Franciscus	de le Boe	<i>Sylvius Hanoverienfis</i>	1667	ibid.
Thomas	Villifius	<i>Anglus</i>	1667	ibid.
Nathanael	Highmorus	<i>Oxonienfis</i>	1670	347
Marius	Meurdrach	<i>Alemanus</i>	1676	ibid.
Henricus	Celarius	<i>Helberftandienfis</i>	1677	ibid.
Paulus	Sorbeus	<i>Hispano-Belga</i>	1678	ibid.
Philippus Georgius	Grulingius	<i>Germanus</i>	1680	348
Michael	Ettemulerus	<i>Lypphenfis</i>	1682	ibid.
Thomas	Syndenhamius	<i>Anglus</i>	1682	ibid.
Johannes	Garmerus	<i>Hamburgenfis</i>	1684	349
Johannes	Doleus	<i>Haffianus de Geifmar</i>	1684	ibid.
Nathanael	Sprye		1685	ibid.
Gualtierus	Charleton	<i>Londinenfis</i>	1686	ibid.
Johannes Nicolaus	Pfifer	<i>Germanus.</i>	1691	350
Johannes Georgius	Sommers	<i>Germanus</i>	1691	ibid.
Franciscus	Mauriceaus	<i>Parifienfis</i>	1694	ibid.
Bernardus	Connor	<i>Anglus, vel Hibernus</i>	1695	ibid.
Philippus	Fravendorffer	<i>Auftriacus</i>	1696	351
Chriftophorus	Hellyvigs	<i>de Konigswiffer</i>	1700	ibid.
Chriftianus Johannes	Langius	<i>Pegarienfis</i>	1700	ibid.
Johannes	Freind	<i>Londinenfis</i>	1703	ibid.
Johannes	Santorinus	<i>Venetus</i>	1705	ibid.
Hermanus	Boerhaavius	<i>Vianenfis</i>	1708	352
Joannis Gabriel	Rudolphus	<i>Battavus</i>	1708	ibid.
Petrus	Frefart	<i>Leodienfis</i>	1712	ibid.
	Anonymus		1715	ibid.
Johannes Antonius	Terenzoni	<i>Pifanus</i>	1715	353
Johannes	Goldhammers		1717	ibid.
Gaspar	Schoters		1721	ibid.
Henricus	Von Sanden		1722	ibid.
Georgius Ernestus	Stallius	<i>Hallenfis Battavus</i>	1724	ibid.
	Le Tellier	<i>filius Parifienfis</i>	1738	354

INDEX CRONOLOGICUS.

xxi

			Ann. a C. N.	Pag.
Antonius Celestinus	Cocchius	Romanus	1730	ibid.
Johannes Augustus	Oehemens		1734	ibid.
Georgius Philippus	Nenterus	Argentinus	1735	ibid.
Fridericus	Hoffmanus	Hallensis Borruſſus	1740	355
J.	R --- n	Londinenſis	1743	356
Ricardus	Mead	Londinenſis	1751	ibid.
Jacobus	Lazermé	Monſpeſſulan.	1753	ibid.
Gerardus	Fitz-Gerald	Monſpeſſulan. origine Hibernus.	1758	357

I C O N E S

Explicantur quæ internam uteri faciem ostendunt.

IPsæ ex utero fuerunt effictæ mulieris nono gestationis mense disectæ, quando vasa tam vermicularia cum lactea valde conspicua erant; verum ut sensibiliores fierent ipsas bis majores delineare curarunt quam in cadavere reperierunt.

Animadvertendum tamen est intimam uteri tunicam hic translucidam putari ut subtusposita vermicularia videri queant ex ea parte quæ musculari tunica adherent; alias Icones duplicari necessum esset.

F I G U R A I.

Vasa nonnulla repræsentat arteriosa, & venosa per internam uteri faciem pereptantia quæ in menstruationis negotio maximam partem habent.

- A** Truncus arteriæ cum adnexis vasis capillaribus quæ postquam (cis lineam, G F) miris circumvolutionibus per uteri substantiam pereptarunt, anastomosium opè pluribus lateralibus, & intermediis ramis cum venosis capillaribus intertexuntur ramificationibus (trans lineam FG indicatis) quæ tandem in communem confluunt.
- B** Truncum venosum.
- C** Rotunda foraminula in concursu earum ramificationum locata ubi originem habent appendices venosæ quas infra explicabimus.
- D** Appendices venosæ, seu extremitates utriusque generis simul confluentium capillarum vasorum citra fluxum ex illa tantum parte reclusæ quæ parentem truncum respicit, ex opposita vero impervia; ea tamen producuntur, & ex utraque parte patula fiunt ut perfusa intimiori uteri tunica in ejusdem cavitatem catamenia effundant.
- E** Vasa lactea, seu vermicularia uteri (infra explicanda) quæ genitores appendicum ramos amplectuntur ipsosque fluente sanguine constringunt, ut fusus Lib. I. Cap. I. II. & III. ostendemus.

F I G U R A II.

Vas illud ostendit lacteum (glandulam dicerem fimbriatam) ad lac uterinum fecernendam a natura fabrefactam.

- A** Vesicula, seu melius pelvis, est exigua quæ a novem, aut decem vermicularibus vasculis, ter, quaterve lineas oblongis lacticosum humore.

humorem recipit, quemque menstrui tempore exuberantem per excretorium ductum in uterum effundit.

B Vasa vermicularia quæ in pelvim nuperrime indicatam laticinosum ab ipsis liquorem secretum debebunt.

C Vasa capillaria lymphatica quæ ab illa pelvi liquidiorum laticis partem hauriunt, eamque amplioribus afferunt lymphaticis.

FIGURA III.

Lactum pariter vas repræsentat a præcedenti haud absumile cujus vermicularia ut in statu naturali magis implexa conspiciuntur.

FIGURA IV.

Portionem effingit intimioris uteri tunicæ quæ superius expositam vasorum compagem cooperit in qua patent.

A Appendices venosæ quales circa finem gestationis apparent, quæ tamen catameniis fluentibus exiguiore sunt, & citra menses vix conspiciuntur, ut

B Minima foraminula æmulentur.

NOI RIFORMATORI

Dello Studio di Padova

A Vendo veduto per la fede di Revisione, ed Approvazione del P. Fr. Filippo Rota Lanzi Inquisitor General del Santo Officio di Venezia, nel Libro intitolato manoscritto *Tractatus de Morbis Mulierum*, in quo solida Theoria praxi certiori & experientiis comprobata complectitur: accedit Catalogus Cronologicus Medicorum, quorum &c. Auctore Joanne Astruc, Prof. Reg. &c. Gallico Sermone conscriptus, nunc Latino versus, non v'esser cos' alcuna contra la Santa Fede Cattolica, e parimente per Attestato del Segretario nostro, niente contro Principi, e buoni costumi, concediamo Licenza a Niccolò Pezzana, che possi esser stampato, osservando gli ordini in materia di Stampe, e presentando le solite copie alle Pubbliche Librarie di Venezia, e di Padova.

Dat. li 30. Maggio 1763.

{ Sebastian Zustinian Refor.

{ Polo Renier Refor.

{ Alvise Valarezzo Refor.

Registrato in Libro a Carte 167. al Num. 890.

Davidde Marchesini Segr.

TRACTATUS DE MORBIS MULIERUM. LIBER PRIMUS

De morbis Mulierum, ex menstruatione

CAPUT PRIMUM

De uteri structura, appendicibus venosis, & vasis vermicularibus.

§. I.

Descriptio uteri generalior.

EUfiozem, atque completam uteri descriptionem exhibendi, neque locus hic est, nec instituti postulat ratio. Hinc quæ de situ ejusdem; quæ de figura, mole, partibus, appendicibus, & aperturis; quæ de vasis sanguineis, aut lymphaticis; quæ de nervis tandem, & tunicis Anatomici detexerunt, satis lectoribus, siue cadaverum inspectione, siue librorum evolutione, perspecta ponimus. Neminem, itaque, latere censuimus.

1. Uterum vesica, & intestino recto interjacentem pelvi contineri, ima videlicet hypogastri parte, quam ossa innominata, & sacrum componunt, cujus marginem, foetum gerens, uterus tantum superat.

2. Figura pyrum referre apice obverso in virginibus non nihil introrsum depressum, in Mulieribus pene sphericum nondum utero gestantibus.

3. Uteri latitudinem a dextera ad sinistram partem duplici circiter pollice absolvi; crassitiem ab antica ad posticam uno; longitudinem a summa, ad imam tribus, in iis quæ nunquam, paullo magis in iis, quæ pepererunt.

4. Uterum virgineum, vel adultum vix amygdalum capere, citra gestationis tempus, quo unum vel duo sæpe foetus recipit.

5. Distingui utero partem supremam interne ad lumbos inclinatam, quæ latior est, & fundus appellatur; tum inferiorem, anterioremque pubi propinquam, quæ arctior collum audit.

6. Uteri collum, quem tegit peritonæum ejus processu, vesicæ, & ossi pubis anteriori necti; intus recto intestino, & ossi sacro; ad latera cum ileis conjungi.

7. Fundum utrinque firmare quatuor ligamenta, quorum bina, e peritonæi appendicibus producta, *ligamenta lata*, seu *aliformia* solent appellari; hæc a posteriori uteri parte originem habent, nectunt ovaria, sustinentque tubas; cetera bina *ligamenta rotunda*, seu *teretia* dicta ex uteri lateribus, circa originem tubarum oriuntur, & peritonæo obiecta per annulos muscutorum abdominis transeunt, & ossibus pubis extrinsecus inseruntur.

8. Uteri collum in propinqua vaginæ cavitate profundum, canis catelli rostrum effingens rima instructum, cum vagina communicanti, quam *uteri orificium* dicunt.

9. Fundum ex utraque parte tubarum extremis perfodi, quæ, in ejus cavitate patula, usibus infra enunciandis inserviunt.

10. Uteri diversis partibus arteriosas, & venosas ramificationes præbere, & recipere vasa spermatica, hypogastrica, & hæmorrhoidalialia.

11. Vasorum lymphaticorum magnam copiam egredi ex utero, quæ in conglobatis inferuntur glandulis ad aortæ descendens bifurcationem sitis, a quibus lymphæ in glandulas, meseraicas transducitur, ac tandem in Piquetianam cisternam evehitur, ut lymphæ mos est.

12. Nervos accipere plurimos ab intercostalibus, & paribus spinæ, circa lumbos, & foramina ossi sacri prodeuntibus.

13. Tandem uterum triplici tunica consilari, quarum externam producit peritonæum, quod fundum, & latera uteri foris operit, at in se reversum cum partibus vicinis ejusdem adhesionem constituit; secunda carnea, & muscularis est fibris plurimis circularibus spirales, longitudinalibus, transversis, & obliquis invicem interfecantibus, quæ potissimum uteri crassitudinem faciunt; tertia omnium subtilissima, carnosa, sive potius tendinea scabra est, ex ea parte, quæ carneæ adhæret; altera vero facie æqualis est, & levigata, ea parte excepta, quæ orificium induit, ubi anfractus oblique transversi apparent, in quibus hydatides, seu vesiculas sphericas lymphæ saturas reperies, quas *Martinus Naboth* Medicus Lypsiensis pro ovulis foetui fovendo perperam habuit.

conclusio

§. II.

Uteri specialis sanguineorum vasorum descriptio.

His explicitis reliqua sunt duo magni ponderis, adhuc ignota nunc specialiter perpendenda: *primum* ad conformationem attinet, & distributionem vasorum sanguineorum, quæ inter mediam, & intimam uteri tunicam repunt; *alterum* ad structuram pertinet vasorum quorundam peculiaris generis, quæ inter easdem tunicas reperiuntur, ibidemque ductuum funguntur officio, & naturam humoris fecernendi ostendit.

Uteri vasa arteriosa illum pereptando in plures ramos divisa, & subdivisa tantum augentur numero, & minuuntur diametro, ut tandem capillarium indolem assumant, quæ undique serpendo per varias uteri tunicas multiplici methodo flectunt, deflectuntque viam, majori tamen copia, & implicatori contextu per carnosam, & nerveam reptant tunicam.

Hujusmodi arteriosæ ramificationes multiplici subdivisione pene oculos effugiunt, at sedulo perspectis, injectionis præsertim ope, observaveris, quamvis in novos canaliculos definire cavos, cylindræcos, quorum structura æqualis, nonnihil amplior tamen, & patentior est ad instar priorum vasorum seu uteri venarum capillarium divisionem.

Posteriores hæc ramificationes, eo magis, atque magis implicantur postea quam sensum, sensumque simul coalitæ repetito nexu ramos efformant successive ampliores, qui tandem ad truncos venarum uteri confluunt; præter hanc directam venarum ramificationem, qua denique communem truncum aggrediuntur, laterales innumeris inter eas, & cum exilioribus arteriis anastomoses conspiciuntur, quæ injectione tumentes reticulum densissimum progignunt, per illos anfractus sanguis ab arteriis redux quaqua versus viam flectit, ut natura, multiplici hac communicatione affluentis sanguini multiplices videatur semitas parasse.

Usque adhuc in utero sanguineorum vasorum distributio, aut nihil distat ab ea ceterarum corporis partium, aut maxima vasorum, venarum præsertim, implicatione, & anastomosis frequentiori commercio tantum differt.

At quod summum discrimen parit in circulatione per uterum sanguinis, processus sunt, seu appendices quædam venarum perpendiculares, quæ cum venis unam crassitudinem retinentes intimam tunicam perfodiunt, & in interiori uteri superficie patefunt, hæc originem habent a concursu anastomosum, ubi vasa ad angulum coeunt, confluitque cruor, sæpe etiam a lateribus hujusmodi venarum, aut anastomosum erumpunt.

Hujusmodi appendices in gravidis tantum, postremis præsertim mensibus, sensibiles fiunt, tunc per quatuor, vel quinque lineas prominent, ubi placenta utero adhæret, & suis processibus aptos placentaë utbulos sibi paratos intrant; Hinc ejusdem cum utero adhæcioni magnopere favent; hinc tandem per patulas extremitates inter placentaë cellulas sanguinem manant, quia venis umbilicalibus receptus ad embrionem evehitur.

Tunc appendices illæ (variæ tamen crassitudinem præferrentes) ita conspiciuntur, ut non solum oculis facile perspici, verum specillo facili negotio per lumen earum usque ad venas a quibus oriuntur pervadi possint, at utero ad naturalem magnitudinem redacto, præter hoc gestationis tempus illas incassum permeare tentabimus, nam cum venis simul coarctantur ita, ut exilitatis ergo oculos penitus effugiant.

Has placenta in invadentes in eam sanguinem effundere, & in utero patulas catamenia producere judicavimus; iis tamen circumstantiis exceptis ostium, earum uterum inspicere, exacte claudunt, quod, quo mechanismo fiat cum ignoremus, cuique licuerit pro phænomeni explicatione, aut valvulas orificio extrinsecus applicatas, vel quod magis aridet, labiorum coeundi nixum, vel simplicem etiam fibrarum circularium constrictionem habere.

Verum enim quidquid eorum pro causa cognoveris patet sanguinem citra gestationis, aut menstruationis statum per eas appendices erumpere nequi; sanguis autem quovis alio tempore ibi affluens, aut stagnare, aut quod magis verisimile est, & legibus circulationis consonum, debet lentissime renovari, & per successivas circulationes directas, quæ in venis fit sensim, sensimque lateralibus appendicibus communicari; eodem pene modo, ac motus aquarum per fluminis alveum ripæ sinubus communicatus in iis contentum fluidum continenter removel, atque innovat.

§. III.

Descriptio vasorum lacteorum, seu vermicularium uteri.

Alterum vasorum genus per intimam uteri tunicam repit, quod tamen posterioribus gestationis mensibus ut de appendicibus indicavimus, oculis etiam facile conspicuum est.

1. Si obverteris uterum mulieris gestationis fine, aut partu defunctæ leviter anteriorem tunicam abstergendo, ubi placenta abfuit, atque tunica magis compingitur ibi leni pressione guttulas erumpere observabis lactinosi humoris per tubulos, sive foramina pene imperceptibilia; quos totidem ductus vasorum hujusmodi humoris secretioni paratorum esse videbis.

2. At si macerationis ope aceto peractæ uterum interiori tunica exueris, eam leviter scindendo, apparebit tunc carnea tunica undique innumeris interspersa vasculis exilibus, vermicularibus, albis, setæ crassitiem superantibus, tribus, quatuor, aut quinque lineis oblongis lacteo illo liquore repletis, quem vasa irritata, aut concisa stillant, eo similem ab utero superiori experimento fluenti.

Vascula hæc multiplici, ac varia implicatione cum ramificationibus venosis super allatis, anastomosis, sive lateralibus communicationibus mirifice intertexuntur & modo parallelo repunt tramite, modo superius, modo inferius diriguntur ad rectos angulos, vel obtusos se se interfecundo, modo amplectuntur, & huc illuc deflectendo simul in spiras circumvehuntur. Verum quacumque incedant methodo ita venosis ramificationibus intime copulantur, ut simul pulposam substantiam constituent intra carneam uteri tunicam, & internam interjacentem.

Si cui haud molestum fuerit hæc vascula seccare, vel potius subtiliori cuspidе separare, facile patebunt glomi quidam e quaternis, vel quinis vasis: compositi, quæ undique in eodem puncto coeunt, ibique expansa, pelvis communis speciem referunt, tum ab hoc unionis centro porri, seu tubuli excretorii surgunt, qui obtegentem intimam uteri tunicam perforando, quem continent, lacteum humorem effundunt.

Alter hujusmodi vasorum limes prorsus impervius est, sed hoc nihil officit, quod ea vascula tum eorum extremis, cum lateribus non sint a subtilissimis pertusa ramificationibus vasorum lymphaticorum, quæ humorem in eorum cavitate detentum dum tenuior est per eorum orificia ~~exire~~ ^{exurgere} valeant, vel si spissior fuerit, ut abs re sit integrum penetrare, subtiliorem partem saltem absorberi sinant.

Nemo itaque anceps erit, quod hæc vermicularia vascula gestationis tempore secretioni inserviant humoris cujusdam lactinosi ab illo haud abfimilis, quem vasa spermatica in testium virorum compage separant *sperma* dictum; clare pariter percipitur, dum ea magis turgent, illum in uteri cavitate erumpere pro alimento foetus, de quo plura infra dicenda.

Adhuc tamen in dubio hæremus, quibus usibus ea in mulieribus citra gestationem præsto sint, vel qualem humorem tunc fecernant; at si conjecturis locus est, cognita economia animalis, & similis cum utero in mammis secretio judicium satis validum suppeditant, hujusmodi humorem eadem indole polle-re illius, quem vesiculæ mammariæ separant, easdemque subire alterationes, a quibus, similia phenomena producendo, a sympathica, hinc partium earum relatio oriri solet.

In puellis usque ad annum quartum, & decimum, tum uteri, cum mammarum liquor lymphæ est, vel saltem nonnullis chylosi moleculis parum inquinata; quapropter hi humores cum fluidissimi sint vasa lymphatica & suis hydrophilaciis eos facile quanti eo pervenerint valent exantlare, tunc enim neque mammarum vesiculæ, neque uteri vasa vermicularia ullam distentionem patiuntur, & illæ exiguæ, ac compressæ remanent, is durus compactus, ac contractus persistit.

At decimum, & quartum vitæ annum mulieribus attingentibus, corporis augmentum segnius fieri incipit, & sanguinis dispendium immittit, chyli præsertim, qui ~~significati~~ ^{significati} onem materiam suppeditat, aucto enim tunc supra nutritionis opus chylo, qui redundat, cum uteri, & mammarum lymphæ sibi a-

naloga remixtus, eam continenter lacteam magis reddit, ut hujusmodi humorum uterque pro acquisita densitate difficillime vasa lymphatica valeat permeare, huic abortioni dicata; illi humores vero in iis pelvibus morantes, eas successiva collectione semper magis distendunt, ac proinde finum inflari, ac mammam amabili sua rotunditate fororari videbis, tum uterum extendi, & inflari, quod in puellis pubertatem constituit, easque *viro maturas* reddit.

Hujusmodi æconomia animalis in mulieribus processus post conceptionem majorem alterationem patiuntur, tunc, rationibus infra enunciandis, uberrime chylus cum his humoribus permiscetur, & perfecte lacteos facit, impeditque quominus vasa lymphatica quoad crassiores saltem sui partem intrent, ideo coacervati magis, uteri, mammarumque substantiam augent, & copia suos reservatorios dilatando per excretorios ductus sibi pendunt viam in utero foetui nutriendo, in mammis infanti in lucem edito alendo.

Ex his facile patet vasa vermicularia in mulieribus nondum foetum gerentibus incassum inquiri, nam ubi exilitas visui non obesset, color, humorisque pelluciditas potis sunt, ut oculorum aciem effugiant; apparet enim tunc ea vascula mera lymphæ, parum lactinosa, & translucida repleti, imo difficilimum, & impossibile pene erit tunc temporis ea a vasis lymphaticis, vel a simplicibus fibrarum filamentis distinguere, quæ utrasque tunicas simul nectunt.

Hæc omnia clariora apparebunt figuras æneas conspicientibus, quas initio operis posui perbelle adhuc expositam uteri structuram referentes.

C A P U T II.

De menstruorum profluvio, sive de Catamenis.

§. I.

Descriptio.

MULIERES per certum vitæ cursum periodicæ sanguinis evacuationi per uterum sibi propriæ sunt obnoxia. Hæc lex ita communis est, ut vix centesimam reperies catamenis deficientem, citra morbum, vel conceptum.

I. Hujus evacuationis indicia quarto, vel quinto decimo ætatis anno in puellis solent supervenire, non desunt tamen, quibus citiora, vel segniora appareant.

II. Catamenia semel incepta uno quoque mense semel revertunt, id saltem magis crebrum est, & in nonnullis procul a morbo bis in unico mense, vel ter in duplici mense interdum revehuntur.

III. Istiusmodi enim evacuationis reditum patet mensis circiter revolutione absolvi, id tamen aliquam varietatem patitur, nam pluribus fluxus menstruus vigesimo septimo, aut vigesimo octavo die, aliis quinta quaque hebdomada est recidivus.

IV. Eiusdem diuturnitas inconstans valde est, raro tertium diem non attingit, vel sextum superat, ut si intra hos limites fluxus non persistat pro morbo habeatur.

V. In eo tres gradus distinguuntur initium videlicet, & incrementum; status; decrementum, & finis, qui per æqualia intervalla dividuntur, integri cursus diuturnitati proportionalia, raro enim secundum naturæ leges repente erumpunt, vel fluere sinunt catamenia.

VI. Difficillimum est in unaquaque evacuatione determinare quantum sanguinis excernatur; hoc enim in singulis subjectis, & mensibus differre solet, plerumque intra octo, aut sexdecim uncias differentia consistit, non desunt tamen, quæ absque morbo plus, minusve sanguinis amittant.

VII. Certam sapissime rationem sequuntur catamenia methodicam valde,

quæ initium, & finem eorum spectat, nihilo tamen minus in nonnullis sero desinunt, quibus cito increbuerunt, & contra.

VIII. Plerumque duratio quantitati fluentis sanguinis rationem habet, animadvertitur enim unoquoque cursu, quibus uberrime etiam diutius menses fluere, & contra, sunt etiam, quibus post duplicem methodicam menstruationem, tertia superadditur diuturna magis, atque abundans.

IX. Quamvis menses sine intermissione continenter excurrant, neque iterum appareant qui semel constiterunt, reperiuntur tamen nonnullæ, quibus postquam alquantisper fluxere, repente sistunt, ac duobus, vel tribus diebus transactis remittuntur denuo, per aliquod temporis spatium.

X. Sanguis menstruus in sanis mulieribus optimæ crasis, & salubris est; quidquid enim de ejusdem deleteria indolē, & acrimonia asserunt, ægrotantum refertur in quibus vel infectus est sanguis, vel ulcus uterum deturpat, vel eror in eo irrupens corrumpitur; ast præter hunc triplicem casum multum erit subducendum de morbofis effectibus qui menstruo sanguini tributur.

XI. Catamenia præcedit plerumque, & prosequitur lymphaticum effluvium, quod diutinum plus, minusve, atque uberrimum est in ratione uteri, ac temperamenti constitutionis; dantur tamen sanæ mulieres, quibus continenter rubens sanguis fluit.

XII. Utero graves posterioribus præsertim mensibus hujusmodi fluxu deficiunt, etiam si in nonnullis ad tertium usque mensem persistat, nutrices pleræque eo carent, tum laboriosæ mulieres, & rusticæ absque noxa.

XIII. Menstrua prænunciant futura, pubis, inguinum, ac lumborum dolor; pudendorum inflatio, vel rubræ papulæ; vaginæ tensio, calor, sensusque auditus; hemorrhoidum tum externarum, cum internarum tumor; mictio dein crebra, & ardens; urinæ turbidæ ac mora facile corruptibiles; mammæ denique duræ turgentes, & hysterica suffocationes; capitis gravedo, atque vertigo; sopor, vel pervigilium; per subsultus, tandem somni solutio, aut molesta insomnia &c. Hæc omnia prima vel secunda die pati solent mulieres ante eruptionem; raro enim per quinos dies præcedunt.

XIV. Hæc denique eruptio eadem methodo constanter revertit ad quadragesimum usque, quadragesimum quintum, vel quinquagesimum ætatis annum, donec sponte desinat, incertusque finis est ut initium fuisse ostendimus in ratione temperamenti, vitæ gestæ, morborum indolis quos passæ sunt, aut climatis quo degere solebant.

§. I I.

Causæ.

I. Quæ primum causarum indagini objicitur difficultas locum spectat e quo sanguinem fluere soleat, alii enim ex uteri fundo, alii ex intima vaginæ tunica erumpere arbitrati sunt, utramque sententiam firmant auctoritas, & experientia; observationes tamen, quæ menstrua ex uteri cavo stilare defendunt, ita conspicua sunt, & a Claris viris instituta, ut nullum dubitationi locum superesse videatur.

I. (a) Vesalius, (b) Peyerus, (c) Mauriceus, (d) Littrius, atque (e) Schurigius animadvertisse affirmant sanguinem ab uteri orificio scaturire, quod perbelles confexerunt in illis in quibus ipse ad pudenda usque erat prolapsus, postea-

(a) De humani corporis fabrica. Lib. V. cap. 1.; (b) In Ephemerid. Germanic. Dec. II. ann. 1. Observ. 84. (c) Observations sur la grossesse, Observat. 96. (d) Histoire de l'Académie Royale des Sciences Année 1720. p. 16. (e) Parthenologia Sect. II. Cap. 2. §. 4.

posteriores duo addunt, neque guttulam e vulva oriri cujus interna superficies tunc facile inspicitur potest.

2. (f) Spigelius ait in mulieribus catameniorum tempore discessis reperiri internam uteri tunicam undique perforatam foraminulis fundum versus praesertim, valde conspicuis citra menstruationem vix patentibus, quae tunc cruorem effundebant.

3. (g) Mauriceus asserit in sectione mulieris cujusdam delictorum causa, adhuc fluentibus menstruis, suspensa invenisse uteri fundum exiguis grumis inspersum coagulati sanguinis, & foraminula illa patentiora ibi quam circa collum quorum ora obducebat grumatus sanguis hic persistens, idque pluries animadvertit, atque suis scriptis (h) alibi defendit.

4. (i) Littrius mulieres comperit profluente sanguine obitas quarum uterus turgens & crassior erat, ibique vasa sanguifera humore quo uteri cavum irrigare debebant imbuta, tum ejusdem intimior pars undique tubulis instructa patenter sanguine repletis, quem levi pressione ipsi versabant.

5. Clarissimus Morgagnus (k) tandem repetitis observationibus ostendit in mulieribus in eo statu dissectis fundum uteri reperisse sanguineis undique maculis distinctum, e quibus vel mediocri expressione cruentas guttas elicere nihil prorsus negotii erat, quod cum in vagina pari expressionis vi tentaretur nihilominus proficebatur; idque alibi (l) confirmat Santorini auctoritate, & auditorum suorum testimonio.

Tot enim experimentis sententiam innixam nemo etiam alias praecipuus audebit contendere ex utero nempe fundo non e vagina menstrua profluere id rationi non solum, verum cognitis matricis usibus valde consonum videtur: nam

1. Per uterum confertissima repunt, & maxima copia vasa sanguifera, ergo ex iis menstrua prodibunt.

2. Patet ut infra clarius explicabimus hujusmodi sanguinem foetui in utero nutritionem praebere, id ergo uterus suppeditabit.

3. Videtur Lochia post partum ex iisdem fontibus stillare, ac menses citra gestationem fluunt, quod cum uteri vasa peragant, eadem ergo catamenia simul producere verisimile est.

4. Tandem sanguinis jacturae quae utero gravi jure saepissime aborti metum inducunt ex utero prodeunt, tunc enim sanguis embrionem alere ineptus evaderet, si e vagina prodiret, quare circa menstrui sanguinis originem omnia confirmant, quod observationes supra docuerunt.

Nihilo tamen minus numquam negare statuimus utro eodemque tempore haud infrequenter tum uterum, cum vaginam menstrua suppeditare; similis enim harum partium textura, una pene in his sanguinis distributio, ac summa vforum conferentia postulant, ut sanguis in plethoricis praesertim ex utraque parti sibi aperiat vias, autumo etiam sanguinem aliquoties e sola vagina invite fluere, dum aliqua de causa ex utero erumpere impeditur; ex hoc rationem facile invenies cur nonnullos observasse (m) affirmant in dissectionibus sub menstruatione emortuarum cadaveribus uterum maculis cruentis, aut effluviis indicibus prorsus carere, vaginam vero sanguine refertissimam esse; ex his simul constat cur in gravidis sanguis absque noxa, vel aborti metu per trinos menses, vel integram gestationem saepe erumpat; ea tamen nihil favent contrariae sententiae.

A 4

(f) De humani corporis fabrica Lib. VIII. Cap. 20. (g) Des Maladies des Femmes grosses & accouchées Liv. I. Chapl. 10. (h) Observations sur la grossesse. Observat. 49. (i) Histoire de l'Académie Royale des Sciences Ann. 1720. p. 16. (k) Adversaria Anatomica. Advers. I. §. 33. (l) Advers. IV. Q. 27. (m) Real dus Columbus. Anatom. Lib. VI. Severinus Pinzus. De notis virginis Lib. II. Cap. 1. Carolus Piso. De morbis & colluvie serosa Sect. II. Part. II. Cap. 7. Edit. Lugduno Batava. Johannes Bohnius. Circul. Anatomic. Progygnas. 16. Gothofredus Bergerus, Physiolog. cap. 20.

tia, cum fluat tunc sanguis e sola vagina, uteri ostio perfecte clauso, qui ex hoc minime læditur.

II. Cum duplex sit vasorum genus per illum reptantium, arteriarum nempe, & venarum in dubium adhuc versamur quod eorum menstrua producat. Autorum sententia circa hoc nondum composita sunt; plerique tamen hunc sanguinem venas subministrare autumarunt, & sane huiusmodi color subniger suffusus, ac segnitias per quam guttatim stillat ut venoso sanguini mos est, valde suadet, idque maxime confirmat Lochia in Puerperis ex venis procedere, ac proinde menstruationem etiam ex iisdem derivare, unamque sternere viam.

III. Veniet inquirendum e quibus venarum fontibus procedat; verum questio pauci momenti erit, patente enim uteri contextu, vasorumque allata distributione, facile apparebit venosas appendices id peragere; hæ enim sunt, quæ in uteri cavo magis protenduntur, quæque interioris tunicæ tellam perforant, earumque patula ostiola, ut munus fungant a circulatione diversum, a natura fuisse constituta videntur; si spectemus etiam extremitates esse venarum, ut absque laceratione valeant sibi pandere vias, quare adhuc allata satis clare ostendunt per illas appendices sanguinem menstruationis tempore esse fluxurum.

At cur conjecturis fidendum dum certas habemus observationes I. (a) Highmori, qui refert secuisse femellam fluentibus adhuc catamenis emortuam, cujus internam uteri tunicam reperit undique orificiis venarum ibi patulis refertam.

2. (b) Vinslovii, qui uteri cavum animadvertit villis confertissimum exilibus rubro sanguine infectis.

3. (c) Spigellii, qui illos sub foraminum specie vidit valde patentium, quæ ad menstrui fluxum pertinere iudicavit.

4. (d) Mauricei, qui in muliere scelerum causa cruce multata uteri fundum intus glommi inductum cruentibus plurimumque vasa distensa, imo ipsorum ostia coagulato sanguine turgentia ibi patula valde, comperit.

5. (e) Litrii, qui internam huiusmodi superficiem interspersam conspexit (*) conspicuis foraminulis, quæ pressione facili negotio cruorem quo erant saturata effundebant.

6. (f) Morgagni tandem, qui intrinsecus uterum descripsit cruentibus maculis distinctum mediocri pressione sanguinem manantibus.

Procul dubio itaque constat orificia Highmori, villos sanguine intrisos Vinslovii; patula foraminula; Spigellii, atque Litrii; ostiola Mauricei ac stigmata sanguine madida Morgagni; appendices illas esse a nobis descriptas, quæ clarissimis illis Anatomicis plus, minusve crassiss, oblongis, patulis, aut crure saturis apparuere pro diversa subjectorum conditione, quæ secuerunt.

Tribus hisce difficultatibus explicitis, totum menstruationis mechanismum se se expedit, extremæ enim appendices cæcales venarum uteri naturaliter constrictæ, & obturatæ nequeunt catameniorum tempore in utero sanguinem versare.

nisi

(a) Corporis humani Disquisition. Anatomie. Lib. III. Part. IV. Cap. 4. (b) Exposit. Anatom. du bas-ventre pag. 754. Edit. in 4. (c) De humani corporis fabrica Lib. VIII. Cap. 20. (d) Maladies des femmes grosses, & accouchées. Liv. I. Chap. 1. Observations sur la grossesse Observat. 49.

(e) Histoire de l'Académie des Sciences Ann. 1720. p. 16. (*) Litrius addit quod a reconvalescentibus membris de la surface interne de la matrice dans les femmes mortes pendant la grossesse, mais beaucoup plus petits, & d'où il ne sortoit au lieu de sang, qu'une liqueur blanchâtre & laiteuse; paulo postat infelici eventu rationem ostendere conatur, quia huiusmodi foraminula modo arctiora, modo ampliora videantur, atque liquor ab illis erumpens diversam naturam induat; miror enim quod celeberrimus anatomicus deceptus sit, neve contingeret, ces trous pleins de sang, quæ observavit dans la matrice des femmes mortes pendant leurs règles in gravidis ampliari quam maxime, ces trous — deux ut ipse debet ipse 1701. (Histoire de l'Académie 1701. pag. 293.) at ces alia trous, e quibus tantum erumpebat une liquor blanche, & laiteuse in gravidarum utero. Aliud fuisse foraminum genus ab eo procul diversum, quod frustra inquisivit tunc exillatis ergo in mulieribus catamenis fluentibus dissectis, conspicuum tamen gestationis tempore, quando partes uteri omnes ampliores fiunt. (f) Adversaria Anatomica. Advers. 9. 33. & IV. 9. 17.

nisi se se extricent, & patefaciant, plenitudo, seu croris redundantia potissimum valet eas referare, at hujusmodi plethora duplex esse potest vel integre æconomia animalis communis, vel uteri specialis, ideoque ut harum appendicum apertionem explicemus alterutra repletudinis species erit amplectenda.

Sane universa vasorum repletudo ad uterorum ubertatem non parum conducit, ratio itaque, & experientia id confirmant; ex eo tamen minime arbitramur universalem redundantiam solam sufficere ad hanc sanguinis effluxionem producendam: at si recte examinemus eam sapissime, constanter, & methodice persistere in mulieribus cronicis morbis emaciatis, aut tenui victu, vigiliis, doloribus, vel continuis cruciatibus defatigatis in quibus vix reliqua est in venis tertia sanguinis portio, qua in statu naturali turgere deberent, quo ergo nascisci hujusmodi plenitudinem, si eam pro mulierum fluxus causa haberemus.

Ad phænomeni igitur explicationem, localem, seu specialem uteri plethoram admitti conati erimus. Hæc magis consona legibus menstruationis, ac maxime ab his quæ præcedunt, aut subsequuntur eruptionem comprobata apparebit. Paret enim pudendorum tumor, tensio, & calor vaginæ; pubis, inguinum, atque lumborum dolor; hemorrhoides quæ tunc superveniunt, specialis repletionis consecutiones esse, quæ partibus communicantur propinquis.

Auctorum nonnulli autumant sine speciali exuberantia a peculiari in utero vasorum distributione penitus derivare. Docent enim sanguinem a corde per arterias recto tramite celerime, ac uberrime descendere, minori vero copia, & serius, spectato perpendiculari vasorum posito, ad cor reflueret; verum descendens aortæ diametrum ampliari magis in mulieribus, quam in hominibus, eamque in illis majorem copiam sanguinis ferre, quam in virili sexu. Animadvertunt simul arterias, venas distribui innumeras per uterum, quæ multipliciter interfecantur, & implicantur invicem, quæque per confertissimas anastomoses inter se maxime conferunt, nullam vero reperiri valvulam, neque sanguinem in venis internam uteri faciem reptantibus sustineri, nisi ab latiori tunica, & pinguedine denudata, quæ nihil obest venarum dilatationi. Hæc si admiseris erunt consequutura, sanguinem uberius ad uterum vehi atque ab eo difficiliter, & minori copia recedere, ibique morari, & congeri magis inter sanguinea vascula, quorum implicatus contextus sanguinis cursum magnopere retardat, ac proinde surgentes venas inflari ac magis magisque dilatari tenaci tunica orbatas, quæ eas extrinsecus tueatur, & valvulis, quæ intus sanguinem extollant; per illud tandem complexum hanc localem repletudinem oriri, quæ menstrua producere potis erit.

Nihilo secius ab hac sententia, quæ maximi momenti esse videtur multum erit subducendum, ac si sedulo ipsam perpendere lubeat; esto:

I. Amplificant nimis utilitates quas a vasorum speciali in utero distributione derivari sibi suadent; verticalis enim arteriarum, & venarum directio, atque aortæ descendens in mulieribus amplitudo, si peculiarem uteri redundantiam generare valeret, similis arteriarum directio, quæ ad pedes sanguinem devehunt, aut venarum, quæ illum ad cor revehunt, ampliatur diametrum pedes inflare deberent eo magis, quo celerior pro restitudine esset cursus, refluxusque segnior pro longitudine tramitis, at experientia ostendit hujusmodi pedum turgentiam in mulieribus prorsus abesse, ideoque iis de causis, nec utero supervenire suadendum. Id tamen inæqualitatem producere motus affluentis, vel redeuntis sanguinis non negabimus, quæ a natura sapienter multiplici cognita via rependi solet, hincque motus sanguinis uniformis, æquusque reddi.

II. Perperam magnificiunt numerum vasorum per uterum pereptantium, eorumque plexum, anastomoses, valvularum defectum, aut tunicarum lassum contextum: hæc utero gravi potius, quam fœtu carenti convenire videntur, in mulieribus

beribus præsertim nondum conubio vinctis in quibus matrix plerisque visceribus densa magis & compacta apparet, ejusque vasa exiliora, & constricta conspexeris.

III. Ast positis structura, ac vasorum distributione, quam in puberibus, vel jugatis adversarii arbitrati sunt, ~~nam~~ ex his specialem uteri plenitudinem oriri posse videbimus, citra universalem sanguinis plethoram; mentem etiam D. Freind assèquentes, qui etsi contrariam sententiam defendat in hoc nostras videtur; consequens enim esset emaciatas mulieres catameniiis penitus deficere, quæ nulla peculiari afficerentur plenitudine, si ab universali esset derivanda, sed experientia aliud evincit.

IV. Verum ne hujusmodi etsi imparem renuamus hypothesim, sinamus, si lubeat, unoquoque mense hanc gigni universam plenitudinem in mulieribus menstruationi proximis; quid ex eo? in eadem ratione uterum tunc sanguine imbutum fortassis; verum id potius in utero, quam in ceteris corporis partibus vasa referare, vel periodicas excretiones promovere minime sufficeret. Oporteret itaque ad hanc confirmandam sententiam ostendere ibi sanguinem copia, atque nixu contra parietes vasorum vi sua facilius ceterarum partium renitentiam superare, sed hoc ægre sustinebimus, cerebrum porro, pulmo, ~~hepar~~, lienque laxiora viscera sunt, & vasibus pollent amplioribus innumeris multo sanguine turgidis, quæ facilius tument, quam ipsas uteri in puberibus, ideo in illis visceribus specialis hujusmodi facile orta plethora vasa dilatare, ac sanguinem promptius quam in utero erumpere deberet.

V. His concessis simul evidens esset statim ac menstrua sinant, eam in utero renovari, ac augeri repletudinem quotidie, vasa dein post quintum & decimum diem dimidium inflari, & duplum post vigesimum, tuncque sensibilem fieri, eademque phenomena reproduci etiam si leviora, quæ paullo post catameniorum tempus solent apparere; observationes igitur id contendunt, nam mulieres, quæ gravidinam, tumorem, caloremque circa uterum, & vaginam prope fluxum patiuntur, nihilum prorsus persentiunt decimo, vel quinto decimo ante eruptionem, quod confirmat partialem hanc repletionem, neque celerrime ita nanscisci, neque alterius universalis plethoræ consequens esse.

VI. In hac tandem hypothesi circa uteri statum nonnulla ommittunt, quæ ad menstruationem explanandam opportunissima sunt; porro decipiuntur valde, nisi animadvertant partes omnes organum quodvis microcosmi componentes ad integram organi ipsius functionem patranda simul necessario conferre; nec verbum faciam de appendicibus venosis, quæ contrariæ sententiæ in eo favere prospexi, quod absque laceratione per earum patula orificia sanguinis eruptio eveniat, sed in ea opinione nullum locum habere conspexi in menstruationis negotio vasa vermicularia, quæ tamen innumera sunt, quæque per confertissima foraminula internam uteri faciem perforando sui generis humorem effundunt a summo naturæ auctore paratum, qui hujusmodi partis actionem aliquo modo foveat.

Ex iis animadversionibus consequitur:

Primo localem uteri plethoram, quæ periodice illum inflat, & catamenia producit, a nulla universali repletudine derivare.

Secundo, quod ea oriri nequeat, nisi sanguifera vasa speciali modo comprimantur, ita ut sanguinis cursus plurimum intercipiatur.

Denique, sola vasa vermicularia potissima esse ad hanc compressionem exercendam; ea enim unoquoque mense turgida fiunt, venarumque extremitates amplectuntur, easque maxime comprimunt.

Reliquum ergo erit rationem ostendere, qua hujusmodi vasa periodice intumescant; id vero naturaliter subsequitur usibus illorum in superiori capite indicatis.

In iis itaque, quæ pubertatem jam attigerunt lympham lacticinofam vulgari spiffiorem vasa vermicularia separant, cujus subtiliorem partem venæ lymphaticæ attrahunt, verum segnior portio in illorum cavitate reliqua sensim, sensimque mensis circiter circuitu aucta, vermicularia vascula inflat, ac propinquos venarum processus ex hoc constringit, impeditoque directo cursu invite laterales appendices intrat sanguis, easque extendit atque explicat, ut cruorem in utero versare cogat.

Verum cum actioni semper aqua sit reactio, venæ a vermicularibus constrictæ illa parivi comprimî conantur; hinc contentus liquor tum pressionis cum densitatis causa, dum lymphatica penetrare impeditur, per excretorios ductus sibi pandit vias eodem tempore, quo venosæ appendices sanguinem madent, & duplici hoc fluxu lacticinofî humoris, & cruoris ex appendicibus prodeuntis catamenia originem ducunt.

Hoc effluviû, donec vasa vermicularia lacteo succo, & venosî processus sanguine inaniantur, solet perdurare, tunc utrumque vasorum genus obturatur, & hac methodo lactifera illa organa sensim humorem lacticinofum e crassiori lymphâ restitutum servant, quem ipsi fecernunt; eodemque circiter intervallo, simili modo fluxum reproducent.

Ecce palam vobis simplicissima phænomeni explicatio uterî texturæ consona, & observationibus confirmata menstruorum tempore institutis, quæ unicuique uterî parti munus sibi proprium præbet fungendum: constabit porro hanc sententiam tum sani, cum infirmi uterî mutationes omnes facillime extricare, ita ut ab omnibus ratione præditis mereatur amplecti.

§. III.

Consequutiones.

EX anteaactis igitur statuere licebit:

1. Sanguinem menstruum necdum stillare ex vasis uterî pro tunicarum porros, vel per sudoris, aut diaphoresis vias erumpere; huic simul obest spiffitudo ejusdem, & copia.

2. Cruorem minime per vasa in glandulas, aut vermicularia organa irrumpere, ac per ipforum ostiola in uterî cavitate effundi; hujusmodi opinio demonstrationibus caret, neque explicationem inveniremus periodici ad glandulas affluxus, quinnimo unoquoque mense intima uterî tunica phlogosi corripere, si glandulæ lymphaticæ sanguine imbuerentur, quare hypothesim ratio non solum, sed experientia etiam contendunt.

3. Sanguinem nunquam arterias, venas solummodo suppeditare; uterî etiam textura adhuc latente innotebit, tamen ex sola crassitudine, & robore arteriarum, quæ dilatari renuunt, verum lassitudine venarum, ceteris paribus, per istarum lumen cruorem facile transibire.

4. Non ex venarum extremis discissis menstrua fluere, sed ex dilatatis illarum appendicibus absque nixu stillare; naturæ enim fuerit consilium per vasa satis lata citra lacerationem id patrari, quoniam in utero innumeris referto vasculis singulis mensibus per quadraginta circiter annos scissuras innumeras renovare conspexeris, si pulmones breviori læsione paucis simul transcissis vasculis citissime exulcerentur.

5. Cruentum hunc fluorem nullum in utero fermentum, aut in vasibus fermentationem fovere, hujusmodi tamen sententia anteacto sæculo valde recepta erat, eaque tunc veritatis speciem facile obtinuisset; nuperrime fermenti hypothesim ægre ferunt Medici, & ad menstrua præsertim relatam prorsus contemnunt, dum simplicius phænomenon cognita sola uterî textura possit explicari.

6. Tan-

6. Tandem faſes Lunares nihilum in catamenia influere; ſuperiori ſane infirmior opinio, fuit quæ ignorantia olim, & ſuperſtitionis ævo, late vige-
bat, quam Cartheſiani amplexi erant, quando Phificam ad ſummum attigſſe culmen
arbitrabantur.

§. I V.

Explicatio eorum, quæ catamenia reſpiciunt.

IN his perpendendis eandem methodum erimus proſequuturi qua propoſita ſunt,
eo tamen ordine, ut unusquiſque numerus, numeris articulo præcedenti exa-
ratis reſpondeat.

I. Liquor quem in impuberibus exigua copia vermicularia ſecernunt mera
lympha eſt, ut ſupra * enunciaſimus, adeo ut omnem abſorbeant venæ lymphati-
cæ, nihil reliqua quæ illa organa tumefaciat, ac proinde venas comprimendo
menſtrua producat. At decimo quarto ætatis anno puberibus factis mulieribus res alio
ſe vertit, tunc uberius, & lactiſinoſus magis liquor ſecernitur, hincque venæ
lymphaticæ impares ſunt numero, quem colligunt totidem haurire, tum pro au-
cta denſitate niſi tenuiorem partem ipſæ hauriunt; reſiduum in vermicularibus
retentum illa expandunt ita, ut circumpoſitis venis iterum compreſſis primus
oriatur eruptionis gradus.

Huiusmodi epocha pro ſubjectorum diverſitate varia eſt, decimo enim quar-
to ætatis anno menſtrua incipiunt in iis, quæ cito corporis dimenſione augeri
deſinunt, & plethoricæ fiunt, vel quæ vitam ſedentariam, inertemque agere ſol-
lent, in quibus fibra, præſertim uteri, laxa eſt, aut lubricæ cogitationes, cor-
poris negotio animum vexant; contra vero poſt decimum quartum apparent in il-
lis, quæ ſerotinum habent augmentum, minus ſanguineæ ſunt, deſatigatæ ma-
gis, tenuique cibo veſcuntur, tum fibris compactioribus donantur, quæque in-
dole modeſtæ, & educatione ſunt pudicæ.

II. & III. Incaſſum catamenia expectabimus niſi vaſa vermicularia lactiſinoſa
turgeant lympha, ut propinquas ea vi compriment venas, quæ laterales appen-
dices valeat aperire; patet enim id certo temporis ſpatio indigere, ut vaſa ad
eum plenitudinis gradum pertingant, quod experientia docuit menſe perſolvi,
adeo ut menſtrua conſtanti methodo ſemel in menſe debeant renovari.

Ea citius tamen, & crebro ſuperveniunt in iis quæ copioſe veſcuntur, minus
deſatigantur, latiori ſunt donatæ fibra, & vaſa imbecillia habent, quarum ute-
rus calet facile, & ſtimulum patitur &, raro vero ſeriusque eveniunt in labo-
riofis, & ſobriis mulieribus utero minus compacto præditis, exilioribus refer-
to vaſculis, minusque irritationi obnoxio.

IV. Eſſuvium hocce perſiſtit donec vermicularia lacteo ſucco, & appendices,
venæque propinqua ſanguine penitus exhauriantur; periodorum itaque varietates
faciunt, humoris illius inopia, oriſciorum latitudo per totum uterum madden-
tium, quæ menſtruorum brevitatem producit; diuturnitatem contra gignit hu-
moris coacervati copia, qui anguſtis oſtiolis per vices conſecutivas a nonnullis
uteri partibus tantum erumpit; experientia nihilo tamen conſtat in ſanis mu-
lieribus ſanguinis fluxum plerumque neque citra tertium, vel trans ſextum
complexi diem.

V. Ut de hac re ſane judicemus, vaſa uteri tum ſingillatim, cum complexim
examinare oportebit, ſi ſingula perpendamus innotuerit unumquodque ſenſim
ſenſimque pateſcieri, dein oſtia eorum ſucceſſive ampliari, donec ſummum ape-
ruptionis

ritionis gradum attingant, iterumque coarctari usque dum perfecte occludantur: Si vasorum complexum spectaveris, eorum quoddam patescit primum, inde patetium maxime augetur numerus, donec simili ratione sensim obturantur omnia; idque ostendit.

1. Tres status catamenia complecti *augmentum* nempe, *statum*, & *decrementum*.

2. Verum uniuscujusque status tempus respondere integri fluxus persistentia.

VI. Quantitatem pariter fluentis sanguinis unoquoque cursu determinare difficillimum erit, differentias faciunt inopia, vel copia sanguinis, venarum uteri maxime amplitudo, aut turgentia, quæ plus, minusve patulæ sunt; tum amplia appendicum orificia, quorum multa, vel pauca referantur, & diu, citoque in eo remanent statu; tandem sanguinis fluentis motus qui segnior, aut velocior existat; experientia tamen ostendit hujus plerumque quantitatis limites in sanis mulieribus intra octo, & sexdecim uncias contineri, idque absque maximi erroris indicio asserere posse.

Me non latet (a) Hippocratem statuisset hanc quantitatem ad duas heminas atticas, quæ viginti circiter uncias pendent, at comparatio vel incompleta est cum unciis nostris, vel infirma illius observatio, aut olim mulieres ab Hippocrate examinatae nostrarum fluenti sanguine uberiores erant.

VII. In feminis sanitate præditis, quarum vasorum robur prementi sanguini modice resistit, certa vi renuunt appendices sese aperiri, eademque celerius arctantur, atque obturantur, adeo ut in iis constanti methodo menstrua percurrerent; inversa tamen ratione inter augmenti, & decrementi progressus, quod vulgarem fluxum constituit.

Hoc dupliciter in suis extremis circumstantiis variare solet dum laxior fibra est, tunc citius increfcit, seriusque fluxus evanescit, contra si fortior sit fibrarum uteri contextus, serotinum apparere augmentum, citissimisque finis.

VIII. Hujusmodi effluvi tum copia, cum perduratio singulis mensibus plerumque æquales sunt, quoniam ceteris paribus, unum remanet per totam uteri superficiem appendicum robur, compactio, atque expansio &c., eodemque tempore eadem fluit sanguinis portio, sed hæc aliquoties discrimen pariunt dum densitate, & resistentia appendices nonnullæ inter se differunt; latioribus enim, ut se referent, unius mensis in vermicularibus lactei humoris collectio sufficeret, compactioribus vero necesse erit, ut vermicularia illis propinqua de secundo mense eo duplum turgescant, ut appendices illæ patefiant; quam ob rem in his mulieribus vicissim catamenia nunc breviora, & pauciora apparebunt ob aperitionis defectum, nunc diuturniora magis, & uberrima duplicis appendicum aperitionis ergo, eorum scilicet, quæ singulis, & secundis quoque mensibus referantur.

Non desunt in quibus contractæ valde appendices nisi de tertia mensis in vermicularibus congerie sinant aperiri; hinc in illis post duplicem cursum (b) tertius supervenit ex maximo venarum patularum numero diuturnus magis, & confertissimus, id pariter confirmant mulieres de secundo vel tertio mense uberioribus catameniis præditæ, quæ necdum bene se habent, nisi assatim illud a patulis appendicibus copiosum revertat effluviū, eo enim deficiente lumborum gravedinem persentiunt, quæ aliqualem plethoram indicat esse reliquam.

IX. Cum -

(a) Μέτρα δ' ἐστὶ πέντε γυναικὶ χρεώετο, ἢ ὕψιστον, τὰ ἐπιμηνία ἐλθόντα δύο νοτίαι δύο Ἀττικάι & ὀλίγη ἀλέυνη, ἢ ἐλάσσονα.

Omni mulieri, si sana sit, prodeunt mensēs moderatī sunt, qui ad duarum Atticarum heminarum mensuram, aut paullo plures, aut pauciores. Hippocr. Lib. I. De morb. Mulier. Cap. 15.

(b) Καὶ ταῖς μὲν συνεχῶς καθ' ἑκάστην ὀλιγάκις τὰ καταμηνία ποιεῖ: παρὰ μὲν δὲ τρεῖς μῆτε πλείους.

Raro singulis mensibus menstrua confertim fluunt: mense vero tertio pluribus. Aristoteles. Lib. VII. De Hist. Animal. Cap. 1.

Hoc malum (menstruatio) tricenis diebus in mulieribus existit, & trimestri spatio largius. Plinius, Hist. natural. Lib. VII. Cap. 15.

IX. Cum appendices cæcales in sanis subjectis per totum uteri ambitum æquæ constrictæ, ac elasticæ sint hæc vel simul, vel brevi consequutione patere deberent, constantem, & æqualem fluorem ab initio usque ad finem producendo; aliquando tamen discrimen oriri poterit ob variam appendicum compactionem per diversas uteri portiones reptantium; nonnulla enim vermicularium defectu referantur, dum aliæ occluduntur, tunc menstrua per duas vices unico mense erumpent, quorum intervalla plus minusve diutina erunt pro diversa ratione elaterii appendicum venosarum; nam si copia compactiores numero non præexcellent earum, quæ laxiores sunt, & facile patulæ, primus periodus ubertofus & diuturnus apparebit, contra vero si compactæ appendices confertiores sint.

X. Menstruus sanguis nihil ab illo differt, qui venas replet; nisi forte paucum inficiatur succo lacteo, qui citra morbum optimæ crasis est, nullumque inquinamentum affert puro sanguini, cui est remixtus. (c) Hypocrates affert hujusmodi sanguinem mactatæ victimæ fluenti haud abfimilem esse; miremur solummodo tot Medicos, & Naturalis Historiæ (d) Cultores ridiculas deleterias proprietates ei perperam tribuisse, neminem discrimen animadvertentes inter naturalem & morbosum sanguinem in utero mora aliave de causa corruptum.

XI. Admonuimus jam menstrua tum ex venoso sanguine, cum ex lacteo vermicularium succo componi, qui humores ita remixti cum fluere incipiant simul atque desinant, lymphæ cuore continenter infecta in sanis mulieribus minime distingui potest; at si fortuito vermicularium nonnullorum expansio appendicum aperiitionem præcedat vel constrictio earum illorum coarctationi succedat, vel denique vermicularia citius, quam appendices illæ aperiuntur, seriusque obducantur, erunt superventura, in primo casu lymphaticum humorem sanguineum præcedere, verum prosequi, tertio denique fluente lymphæ menstrua incipere, atque definire hujusce rei exempla frequentissima sunt.

XII. Utero adhuc graves mulieres posterioribus sex mensibus præsertim, fœtui alendo dicatis, omnem lacteum humorem menstruumque sanguinem impendunt, quare nil mirum si illo deficient.

XIII. Altricibus in quibus potissimum multo lacte turgent mammæ omnis lacticinosa lymphæ ad eas evehitur, nulla, vel paucissima utero superstitæ pro catameniis producendis.

In laboriosis, & rusticis mulieribus, quæ viliori cibo vescuntur parum chyli secernitur, eumque laboris ergo cito absumitur; in iis uteri lymphæ inops, vel diluta nimis, impar evadit ad menstrua excitanda, arbitror enim hanc causam sufficere ut hujusmodi mulieres sanguineo fluxu careant omnino, ut in plerisque observamus, nisi tamen specialis uteri densitas oriatur, quæ periodico fluxui non parum officiat.

XIV. Catameniorum tandem effluvium quod triginta, & quinque circiter annos persistit quadragesimo quinto, aut quinquagesimo anno sponte sistit, idque duplex simul causa producit, atque ætatis consequens necessarium videtur: primum humor lymphaticus infirma jam, aut imbecilli ventriculi actione, & tenui hinc chyli secreti copia uberrimus minus, minusque lacticulosus secernitur, ut vermicularia dilatare impar sit, quantum opus requirit, ne sanguinis cursus in uteri venas intercipiatur; alterum, venarum fibræ & appendicum præcipue,

(c) Χωρὸς δὲ αἷμα, ὅσος ἀπὸ τοῦ σώματος, καὶ τὰς ἀνθρώπων, ὅν ὕψιστον ἔστι γυνή.

Prodit autem sanguis qualis e victimæ, & cito conciescit, si mulier sanæ sit. Hipp. Lib. I. De morbo.

Mulier. Cap. 15.

(d) Columella, De re rustica Lib. XI. Cap. 3.

Palladius, De re rustica. Lib. I. titol. 35.

Plinius, Histor. Naturalis. Lib. VIII. Cap. 15.

Ælianus, de animalibus. Lib. XI. Cap. 3.

Solinus, in Polyhistoræ, Cap. 4.

Fernelius, Physiologia. Lib. VII. Cap. 7.

cipue, ut tendineis fibris mos est, inflexibilitatem, & duritiem non levem acquirunt, quæ senio continenter increfcit ut appendices sese expandi, explicari, aut aperiri pœnitent renuant; quare vi menstruationem producente in die imminuta, ac simili ratione aucta refiftentia debent catamenia fenfum fenfimque imminui, frequenter cunctari, deficere aliquoties, prorfus tandem abire.

Cum diverfus fit in diverfis fubjectis fluentis fanguinis adventus, incertus pariter erit recessus; plerumque hujusmodi varietates a diverfa dependent fibrarum uteri conditione, plus, minusve refiftentium, quas a natura mulieres fortiuntur, vel a ciborum qualitate, aut quantitate quibus vefcuntur, ab vitæ gerendæ methodo, mollis, aut defatigatæ, ab infirmiori, vel constanti fanitate, quam expertæ funt, a geftationum frequentia, aut raritate cui obnoxia fuere, a climatis temperie plus, minusve callida in qua degerunt &c., evidens enim est diverfarum hujusmodi caufarum gradum multiplicem aut comparationem admodum retardare, aut promovere fenectutis irreparabilia damna.

§. V.

Symptomata explicantur in menftruis obvia.

HÆc diverfa fymptomata, quorum præcipua articulo XIII. §. 1. indicavimus, ita legibus menftruationis fuper allatis colineant, ut eo magis noftræ Theoriæ veritas confirmari videatur.

1. Dum uterina vafa prope fluxum turgida evadunt, neceffe erit novam fanguinis undam per arterias eo evectam, fpermaticas, hypogafticas, & hæmorrhoidales &c., per laterales tandem truncos revehi, qui ovaria, tum lata & terretia ligamenta aggrediuntur, tum per tendineas, & mufculares hypogaftri partes, vaginam, anumque, pudenda undique repunt. Ita fanguinis in his partibus redundantia illic dolorofam tenfionem excitando hujusmodi in utero exuberantiæ proportionalem, pubis, inguinum, ac lumborum dolorem parit; vel offis facri ftuporem, pudendorum tumorem, aut papulas, vaginæ tenfionem, calorem, fenfumque auctum facit; denique externas, vel internas hæmorrhoides producit, &c.

2. Uterus dum menftrua appropinquantur tumet, atque calet magnopere fanguinis ergo, qui in vafis congeritur, & vefica cui fubtus adheret comprimi debet, ac calefieri, ut fimul urina ibi ftagnans, ex hoc enim urinæ ardor prodit, quo inter mingendum afficiuntur cuique tribuatur vel calori lotio communicato, vel fenfui aucto veficæ collo a proximo calente utero, vel duplici etiam huic caufæ, quæ ad hunc effectum gignendum fimul concurrat; ex eo pariter procedit frequens mingendi pruritus, vel id contractiones producant veficæ, quæ ab utero compreffa amplius dilatari renuat, vel urinæ ardor collum irritans, vel adaucta fenfibilitas, quæ veficam urinæ ftimulis magis obnoxiam redat, vel triplex hujusmodi id præftet caufa.

3. Haud raro prope menfes urina turbida fpiffiorque reditur, præfertim cum lymphaticum effluviū fanguineum præcedat, miftumque proinde inquinat; aliquando tamen clara excernitur, quæ paullo poft refrigerata, infecta, & craffior apparet. Hoc lymphæ laticinofa producit, quæ a turgidis vermicularibus feperari nequit, hinc per vias fanguinis in renibus devecta veficam intrat, quod nihil officit limpida adhuc calenti urinæ; at ubi calor fubtiliffimas lymphæ moleculas divifas confervat, frigore vero eorum cohaſionem fovente, fundum facile petunt, ac urina interea craffa turbida evadit; idem eluones experiuntur in quibus exuberans chylus per renes fecretus in veficam transfunditur.

4. Posita maxima e lympha lactea vermicularium repletudine, menstruis propinquis constabit facile vasa illa lympha repleti penitus renui, ac exuberanti lacticinofo humore sanguinem infici, tum continua collectione ceteros plerisque serofos humores eo salutari ut urinam perspeximus, & potissimum mammarum lympham illi analogam, adeo ut illarum vesiculæ ubi hujusmodi fecernitur liquor eo maxime turgeant, ipsamque tensionem, atque tumorem inducant, quæ in juvenibus mulieribus prope menstrua in mammis apparent.

5. Tunc in plethoricis mulieribus debent partes omnes sanguine infarciri latiores præsertim, uti pulmo, cerebrum &c., vel quod ibi vasa facilius dilatari sinant, vel quod ab uteri infartu retardato in circumpositis partibus sanguinis cursus superius cruor celerrime se transferat, ab hac porro speciali pulmonum compressione suffocationes illæ creberime originem habent quæ menstruantibus mulieribus superveniunt.

6. In cerebro vero iisdem de causis sanguinis effluxus nimius pro subjectorum diversitate dissimiles præbet effectus; in quibus humores densi, & serofi, articularum pulsus rari, & debiles sunt, cerebri fibras graves, laxasque reperies, sopor facile oriri solet; contra vero ubi fluida, tenuia, ferventia ac siciora conspiciuntur, tum cordis, & articularum pulsus celeres, crebri reperiuntur, fibræ arescunt, & insomnia producuntur.

7. Utroque casu in cerebro redundans sanguis capitis dolorem affert, hoc tamen discrimine, quod primum capitis gravedinem faciat, alterum vero distentionem potius, ac divulsionem pariat, nonnulla enim mulierum capitis infertum patiuntur, aliæ de vibrationibus quibusdam, aut ictibus conqueruntur.

8. Uterus in nonnullis catameniorum tempore distenditur, & inflatur ita ut dolorem inducat cujus impressiones spiritus cerebrum versus depellentes mulieres delicatiori sensu predictæ dormientes, protinus spetris e somno excitentur, præsertim si, menstruo fluente, uteri colicis insultibus sint obnoxia.

9. Varia sænomena quæ catamenia præcedunt ab infartu sanguineorum vasorum omnino dependent, nam vermicularium repletio, quæ, pro eorum exilitate, sensim fit, & exigua copia, necdum sensibiles effectus producere valeat, nisi sanguinea vascula diebus eruptioni proximis maxime turgent, quando vermicularia summum jam plenitudinis gradum attigerunt, neque symptomata illa patrant, quæ a sanguineo affluxu oriri experientia docuit; primo igitur, aut secundo ante effusionem die in iis in quibus appendices vermicularium pressioni facile cedunt; ter, quaterve in illis, quarum appendices ferius difficillime referantur, hæc omnia videbis.

§. V. I.

Usus catameniorum.

HActenus exposita ostendunt fluxum menstrum unoquoque mense

I. Dilactare, inflare, ac rarefacere uterum, ut conceptioni magis idoneum evadat, in posterum enim apparebit, ipsum rarum, porosum esse oportere, ut feminales moleculæ illius contextum facilius subeant.

II. Verum extendere, producere, atque aptare venosas appendices ut placenta villi in ipsas inserantur, & fœtus proinde cum utero nectatur, infra poro constabit illas productas, ac placentam pervadentes fœtui præcipuum nexum cum utero supeditare.

III. Denique explicare, & referare vermicularium ostia, venososque processus pro fœtu alendo, nam per eorum orificia patebit infantem, sanguinem, chylæumque nutritium accipere.

IV. Fovere tandem, atque augere fibrarum robur, ac flexibilitatem, ut par-
tus bene se vertat; evidens itaque erit tunc interesse colli fibras flecti, & re-
laxari, fundi vero contrahi, atque arctari magis.

Clare enim patet menstruationem generationi non modo proficere, imo ne-
cessarissimam esse; naturæ porro beneficentissimus Auctor huic molestiæ femi-
nas subjecit, ut facilius concipere, foetum alere, altumque parere valerent.

In hoc experientia rationi collineat: raro tamen, ac pene impossibile est
mulieres quibus continenter desinunt, aut aliquoties catamenia suprimuntur, con-
cipere, fructum incolumem servare, vel absque periculo parere; id commune
confirmat adagium, *qui floribus carent, fructus desiderant*, quod significat fe-
minas menstruis orbas foetum frustra expectare.

Quidam opponunt brutorum plerumque femellas menstruo deficere, hoc ta-
men defendere potius, quam contendere videtur catameniorum necessitatem;
neque magnificatio exemplum Simiarum, aliorumque animalium, quæ hujusmo-
di fluxu donantur; mea enim sententiæ maxime favet brutorum femellas om-
nes coïctu proximas stillicidio præditas esse lymphatico cruento, qui muliebri
menstrum perbelle æmuletur, etiamsi in illis semel, vel bis in anno ipse tan-
tum revertat, parum vel nihil sanguine infectus, qui vera catamenia consti-
tuit, unicuique animali idonea, & similes utilitates præstat, ac uberrima in
mulieribus menstrua suppeditat.

Hæc explicationem præbent cur catamenii prorsus orbatæ mulieres pluries
tamen filios pepererunt; suspicari enim licebit auctores nonnullos, qui id ob-
servasse asserunt, parum admodum sedulos fuisse: cruenti porro fluxus defectu
decepti, mulieres illas menstruis penitus carere statuerunt, ac indagare neglexe-
runt ipsas lacticinioso, sanguineo vix, donari fluxu, qui in ratione tempera-
menti, utri constitutionis, vitæ gestæ, catameniorum munere fungebatur, &
brutorum more mulieres satis fecundas reddere potis erat.

Sed si intimius rem perscrutabimur, apparebit, rusticas, & laboriosas mulie-
res, easque omnes quibus continenter, & absque sanitatis noxa cruentum deest
efluvium, quæque *viragines* dicuntur, suis tamen menstruis pollere. Id ostendit
in rebus Medicis, aut Phisicis dum sedulo inquiramus continuo imminui mi-
rabiliū numerum; ac proinde constantem, & universalem menstruationis le-
gem a natura institutam juxta confirmari.

Nihilo tamen minus putarem fluoris ubertatem quam in plerisque observamus,
a natura non parum aberrare; constat enim rusticas victu sobrias mulierum re-
spectu in civitate degentium, uberrimis minus catamenis gaudere; verum qui
per sylvestres peragravit nationes referunt, mulieres nullis, vel paucissimis il-
luc menstruis donari: id asserit Lerusius (a) in *Topinamborum* regione obser-
vasse, Carletonus (b) apud *Tapujas* in Brasilia, Peclinus (c) in Groelan-
dia; quod argumentum præstat id mulieribus naturaliter commune esse, quare
illæ, quæ prima vivendi simplicitate persistenter, iis beneficiis frui valuerunt,
quæ natura ipsis largita erat; at si mulieres nostrates, quas cultas appellant,
catamenii copiosis, & molestis sunt obnoxie, mollis vitæ gerendæ methodo
erit tribuendum, quæ naturæ constitutiones pervertit, atque earum calamitates
multiplici ratione auct.

(a) Johannes Lery, *Navigaciones in Brasiliam*, Cap. 6. (b) *De causis Catameniorum*, Cap. 4. Ubi
laudat Johannem Stadium. (c) *Observas. Physico-Medicar.* Lib. I. Observ. 74.

C A P U T III.

Prima catameniorum eruptio, & antecedentium, aut concomitantium symptomatum.

§. I.

Descriptio.

IN juvenibus mulieribus, quæ pubertati proximæ fiunt, & naturæ conatus jam persentiunt eruptionem promoventes, quinque dantur circumstantiarum gradus tum uterum ipsum cum reptantia vasa respicientes; unusquisque gradus vel simplex considerari potest, dum unicus in utero apparet; vel compositus dum plures gradus intensioe, & extensioe diversa simul copulantur, ut novas mutationes ibi valeant procreare, quæ novas etiam symptomatum, aut morborum species producant.

Priores hic simplices eruptionis gradus enunciare satagemus; compositos vero innumeros sufficit indicare, quorum explicatio, & curandi methodus a simplicium explanatione, & indicationibus infra proponendis facile deduci possunt.

Eruptionis gradus primus.

Tunc omnia primo sanguinis scaturientis fluxui maxime favent, tum ex parte vermicularium jam patentium, cum venosarum appendicum, quarum appendices facile, citoque lacteorum vasorum comprimentium auxilio explicantur, referantur, aut obducuntur quantum opus requirit: ex iis consequitur;

1. Menstruum fluxum procul omnem dolorem, aut molesta sænomena incipere, vermicularium, & appendicum facili aperitione, atque occlusione, ut menstruationis negotium placide, leniterque se vertat.

2. Catamenia ortu suo minus uberrima apparere, vel quod appendices nondum dilatentur, vel quod extremitates earum, quam par est, nondum patulæ fiant.

3. Illa serius scaturire, brevi desinere lacticinofi humoris inopia, qui segniter, minusque replet vermicularia vasa, vel appendicum rigiditate, quæ ipsas explicari, aut patefieri nonnihil impedit.

4. Hæc omnia tamen, nullo obstante sænomeno, sexto ad summum mense ad libellam se ponere, & menstrua ubertatis periodorum, & durationis ratione æqua constanter permanere.

Hoc felici eruptionis gradu puberes juvenes tantum fruuntur.

1. Præsertim quæ proceræ fuere, & optimo donatæ corporis habitu, neque prima juventute strumis, aut chronicis morbis fuerunt obnoxia.

2. Quæ hilares sunt, & sanguineo præditæ temperamento tum salubri, sed simpliciter vescantur cibo, neque obstructionibus unquam uteri, aliorumque viscerum laborarunt, in quibus a firmo ventriculo optima perfecta est digestio.

3. Quæ nisi prope decimum quintum ætatis annum fluxus indicia conspexerunt, quando uterus conditionibus omnibus pollebat eruptioni necessariis, absque quo calidis remediis, frictionibus, aut lubricis cogitationibus immature excitaretur effusio.

4. Tandem dum mammæ sorores factæ indicabant uterum pari conditione gaudere, quæ potissima erat, ut facilis, & naturalis catameniorum eruptio superveniret.

Eruptionis gradus secundus.

In hoc statu vermicularia rigida, & exilia nimis renuunt lacteo succo reple-
ri, tum uteri venæ, earumque processus compacto matricis contextu compressæ
sanguinem respuunt, quo inflari deberent. Hæc cum uteri actione comparata
ostendunt,

1. Naturæ conatus in iis mulieribus quandoque inutiles evadere, tum ver-
micularium exiguo numero, cum appendicum duritie renitentibus.

2. Hujusmodi nifus in illis neque pondere, neque tumore, aut colico ute-
ri dolore manifestari, vel ea ita lenissima evenire, ut parum, vel nihil uteri
vasculis inflatis vix sensibilis distensio appareat.

3. Plura tamen symptomata oriri, quæ vel ab exuberanti lacticiniosa lymphâ,
quæ tunc sanguis saturatur, vel a cuoris redundantia in vasis ab utero redu-
cis dependent.

4. Lympham lacteam a vermicularibus repulsam cum mammarum lymphâ
haud diversa copulatam, quam maxime sinum inflare, atque tendere.

5. Illam saliva remixtam ipsius actionem perturbare ita, ut vulgarem cibo-
rum gustum pervertat, ac ventriculus vilissima poscat alimenta, quod *Picam*,
aut *Malaciam* Medici vocant.

6. Eandem lympham gastricis succis copulatam eorum virtutem obtundere,
multiplicem indigestionis speciem inducere.

7. Sanguinem supra diametrum in vasis coacervatum latiora viscera, mi-
nusque resistentia tumefacere.

8. Hujusmodi infartus pulmones aggredientes, deliquia, hystericas suffocatio-
nes, ac sanguineos excreatus quandoquidem generare.

9. Seri, aut sanguinis in cerebrum redundantis copiam in ratione tenuitatis,
aut spissitudinis hujusmodi humorum plus, minusve cerebri substantiam, ejus-
demque membranas infestare, ut capitis gravedo, aut divulsio, sopor, insom-
nia, motus convulsivi, & epileptici facile oriantur.

10. Similem tandem intra tunicas, muscularem substantiam, aut adiposam
telam humorum exuberantiam spontaneas lassitudines atque die pedum, noctu
faciei tumorem excitare.

His rebus sunt obnoxie mulieres,

1. Quæ citiori corporis habitu, fibris rigidis, atque uteri compacto, exilique
contextu donatæ sunt.

2. Quæ uteri, aut viscerum hypogastricorum obstructions passæ sunt, quæ-
que strumoso fomite sanguinem habent deturpatum, aut infantia, vel puberta-
te morbos plurimos sustinuerunt.

3. Quæ catamenis non a spontaneis naturæ conatibus excitatis, sed remedio-
rum potius violentia perperam applicitis lubricis titilamentis, lecturis obscenis,
venustulorum consuetudine, atque impuris cogitationibus concitatis donantur.

4. Quæ tandem viliori altæ cibo, fordibus vescuntur, & melancolia corri-
piuntur molestissima, ab animi patematibus veris, vel futilibus confirmata.

Eruptionis gradus tertius.

In hoc statu vasa vermicularia explicantur, sinuntque ingressum lacticiniosæ
lymphæ, eorum tamen officia aperiri renuunt, ut periodicus fluxus exoriatur,
appendices venosæ pariter, a vermicularibus compressæ, satis sanguine turgent at
earum extremitates compactæ minime referantur, ut sanguis methodice erumpat.

Evidens enim est

1. Tunc temporis puberes fœnomenis omnibus vexari, quæ præcedunt catamenia, aut illa comitantur, nam vasa tum lactea, cum uteri sanguinea simili reperiuntur constituta ratione, ac prope menstrua; quinimo illa symptomata diuturniora, atque infesta magis apparebunt, effluviî deficientia, quæ vasorum plenitudinem confirmat.

2. Vaporibus, & hystericeis insultibus juvenes perturbari, & partium mirifico consensu utero jam distento, distratoque motus convulsivos excitari, ut infra de hysterismo loquuturi explicabimus.

3. Superaddi symptomata omnia, quæ in secundo eruptionis gradu sunt obvia, vel id exuberans in sanguine lymphâ producat, vel sanguinis in vasis repletudo, dum hi humores erumpi impediuntur.

4. Hujusce eruptionis gradus proprium esse venosas appendices dilatare, atque varicosas reddere diutina distensionis ergo, tum longa lymphæ lacticinosa mora in vermicularibus ispissatâ firrhosis in iis tumores procreare.

Hiscæ plerumque affectibus laborant illæ, quæ

1. Suapte natura orificiis pollent appendicum, ac vermicularium compactis magis, rigidis, atque obtectis, quæ expandi nimis renuunt.

2. Intimam uteri telam densam, spissamque habent, quæ orificia illa circumvestientem magnopere arctat.

3. Fœnomenis secundo gradu obviis per aliquod temporis spatium fuerunt obnoxia, tunc enim vermicularia, & venosæ appendices sanguinis, aut lymphæ affluxu extenduntur, dum orificia minime dilatationi cedunt.

Eruptionis gradus quartus.

Tunc vermicularia vascula lacteo humore, & venosæ appendices sanguine replentur, ut in postremo casu accidere compertum est; hoc tamen discrimen oritur, quod sanguis ex appendicibus in utero copiose erumpat dum vermicularium ostiola penitus obturata, neque minimam humoris lactei guttulam effundunt. His, adductis facile apparebit,

1. Tunc uberrima valde menstrua experiri mulieres quia turgentia vermicularia continenter venas comprimunt, coguntque sanguinem affatim per venosos processus sibi pandere viam.

2. Simili ratione diuturniora menstrua esse debere e vermicularium continua pressione in venis sanguinem retinente ut ipsarum orificia patula diutius persistant.

3. Catameniorum regressus crebriorem apparere, cum vermicularia nedum exinaniantur, ac propinquas venas constanter circumcingant, ut nuperrimo sanguinis affluxui, eruptionique facile occasionem præbeant.

4. Haud infrequenter catamenia morboşi fluxus speciem tunc referre, quod prænuñciabimus quoties ea uberrima, diuturniora, & creberrima valde conspexerimus.

5. His de causis mulieres plerumque laxas, graciles, ac emaciatas evadere, & constanti sæpe sanguinis inanitione laborare.

6. Lympham vero lacteam in vermicularibus retentam, cum separari impediatur in sanguinem reducem, ea omnia necessario suppeditare fœnomena secundo gradu n. 4. & 5. superallata.

7. Ibi lympham illam stagnantem continua mora ispissatam sæpe firrhos producere, quas n. 4. gradus tertii indicavimus.

8. Tandem, eorum symptomatum complexu persistente, mulieres laxitudine, ac pallore corripì, tum gustu inordinato, viscerum hypogastri, obstructionibus,

bus, hydropē laborare, atque in ea infirmitate labi quam *Cachexiam* Medici dicunt.

Experientia didicimus id illis supervenire, quæ

1. Perperam violentioribus emenagogis usæ sunt, dum tertio laborabant eruptionis gradu, tunc enim sanguis iis concitatus remediis cogit venosas appendices aperiri, absque quo vermicularia referentur, quæ a lymphâ nullam ipsorum medicamentorum vim persentienti minime excitantur.

2. Tertio existentes gradu a vehementiori corporis exercitio laceffitæ, aut febrī correptæ fuere, ut sanguis celerius per vasa percurrens, appendices aperuisset vermicularibus adhuc obtestis.

3. Sanguine donantur acri minusque fibroso, ut tenuitatis ergo facile pervenarum extremitates effugiat, aut illas corrodendo brevem sibi aperiat viam.

Eruptionis gradus quintus.

Hujusce status effectus eorum quarti gradus inverso ordine eveniunt, videlicet maximus vermicularium numerus in utero patefcunt, & absque mora ibi confluentem lympham effundunt, appendices vero nullam a vermicularibus pressionem patientes parum vel nihil expanduntur, quare ex iis facile statui licebit;

1. Tunc mulieres venosis oclulis appendicibus rubris minime donari catameniiis, aut diluſiori tantum colore infectis patentium appendicum paucitatis ergo.

2. Diutius retardari rubri sanguinis refluxum lacticinosi humoris defectu, qui per varios anfractus peragrando difficilius ea congeritur copia, ut appendices valeat comprimere, & rubrum superveniat estluyium.

3. Nullam hanc menstrui inopiam inferre uteri gravedinem, tensionem, aut colicum dolorem, cum nullam supponat vel lacteorum, vel sanguineorum vasorum repletudinem, quæ id parere possit.

4. Hunc gradum jugiter albo fluore comitari ea lymphâ composito, quæ ex laxis vermicularium ostiis erumpit: persistit ille donec orificia patula existant, intercipitur si ea per vices obducantur, ac ubertotofus plus, minusve fluor apparet in ratione facillioris aperitionis necne, vel numeri patentium vermicularium.

5. Pertinax hujusmodi humoris dispendium, præsertim si uberrimum sit, patientes emaciare, appetitum lædere; viresque debilitare ita, ut tandem cachexiam, & quæ eam consequuntur noxiam symptomata facile inducat. Hæc experiantur quæ

1. Phlegmatico temperamento præditæ sunt aut cronicorum morborum calamitate, vel attenuantium remediorum abusu sanguinē diluſiori donantur.

2. Fibris sponte laxis, & membranarum ex iis contextis imbecilibus gaudent, quare intima etiam uteri tunica impar evadat quantum necesse est vermicularium orificia firmare, ne per ea sanguis elabatur.

3. Postremis ante eruptionem annis titilamentis pudendorum spontaneis, vermicularium orificia tentarunt, donec sensim sensimque laxiora facta sint.

Eruptionis gradus complicatus.

Hic potissimum dependet a duorum, trium, vel quatuor simplicium graduum complexu, at cum eorum comparatio multiplex valde esse possit, difficillimum erit singulas determinare, præsertim cum ex componentium explanatione compositorum uterque facile deducatur, sufficiat enim hic animadvertere:

1. Unumquemque compositorum gradum in duo tresve &c. simplices gradus

Astruch de Morbis Mulierum.

B 3

resol.

resolvi, quod magnopere favet fenomenorum explicationi, aut morbi medellæ.

2. Sufficere etiam gradum pendere tantum qui ceteris in compositione præcellit; nam hunc modificando præcipuum uteri defectum, summa quam habent inter se ratione, ceteros facile, tum morbos, cum matricis læsiones subjeceris.

§. II.

Diagnosis.

Primum itaque Diagnosis objectum eo collineant, ut quinos uteri status, qui prope menstruorum effusionem in mulieribus reperiuntur sedulo, agnoscamus; alterum detegere nostrum erit causas omnes, quæ hæc varietates producant, ac persistere faciant.

1. Prioris indaginis respectu natura eorum, quæ præcedunt catamenia, aut iis copulantur satis intimam uteri constitutionem ostendit, modo paulisper examine cunctemur.

1. Primus tunc præsens erit *eruptionis gradus* quando puberes procul dolorem, colicos affectus, aut graviora symptomata catameniis gaudere incipiunt.

2. Quando sinus in illis jam tumescit, ac sensim ipsæ menstruis orbatæ pallidæ fiunt, tum uteri tensionem, pondus, aut dolorem persentiunt, evidens est *secundum oriri eruptionis gradum*.

3. Dum mulieres nuper descriptæ menstruis deficiunt, pallescunt, atque adeo tensionem, tumorem aut collicum uteri dolorem periodice revertentem crebre patiuntur, vel levi quandoque albo parum cruento donantur effluvio illas *tertium experiri gradum* fateberis.

4. Si puberes copioso nimis, diutino, ac frequenti sint fluxui obnoxia usque dum sanguinis amissio morbosa videatur, ac pallidæ valde, & choroticæ fiant, tunc *quartus apparebit eruptionis gradus*.

5. Cum tandem mulieres pro copioso, & cruento methodico fluxu, album continenter effundant, vel per intervalla interceptum, aut continuum, modo tamen æque & periodice incrementem, modo non, tunc *quintum nascisci eruptionis gradum* suspicari licebit.

II. *Secundo loco* venit inquirendum causas diversas uteri gradus producentes, quare indago admodum incerta est, nisi ægotantium sedula narratione deducantur, at frequenter aut ignorantur, aut obliviscuntur, aut illa abund, quæ circa hanc rem lumen suppeditarent; plerumque tamen ab innata uteri textura diversi hujus ægritudinis gradus solent derivare, etiamsi in hac diagnosis parte conjecturis potius fidere coacti simus; id tamen pauci faciendum, neque multum *influit in remedium selectum*, quem patentia uteri scenomena clare postulabunt.

§. III.

Prognosis.

I. **N**aturæ valde consentaneum erit menses decimoquarto, aut subsequenti ætatis anno facile absque molestia erumpere; id optimam prænunciat fibrarum, tunicarum, atque uteri constitutionem, verum felicissimos promittit fecunditatis eventus.

II. Contra vero infaustum erit, si mulieres primo hoc eruptionis gradu aliqua deficiant necessaria conditione, si menstrua citius, vel serius, quam par est, superveniant, si plura tunc noxia symptomata appareant, hoc non solum *infirmæ uteri constitutionis certissimum indicium* præbet, verum experientia constat

constat hujusmodi mulieres toto suæ vitæ curriculo pertinacioribus plerumque esse obnoxias morbis, laboriosis catameniiis pollere, ac paucos, vel imbecilles foetus gerere.

III. Ex iis facile prognosis institui potest, quæ in puberibus specialem uteri conditionem spectat; prior convenientissimus est eruptionis gradus, qui omni procul fastidio sponte apparet; ceteri quatuor qui aliqua orbantur sanitatis nota, plus minusve morbofi sunt.

1. Secundus menstruorum gradus ubi tum lactifera cum sanguinea vascula humore sunt exhausta, ac patientes pallidæ fiunt, nullumque tumorem, tensionem, aut uteri dolorem persentiunt, ceteris minus molestus, aut periculosus evadit, ab aliquali enim uteri densitate dependet, cui ætatis incremento facile medetur, neque ullam lacteorum vasorum obstructionem, aut sanguineorum expansionem inducit.

2. Tertius fluoris gradus binis subsequenibus minus incomodus erit, nam quamvis utriusque generis vasa maxime turgeant, ac puberes uteri doloros tensionibus, aut corporis pallore corripiantur, nihilo tamen minus sponte, si paullulum cunctaberis, menstrua feliciter supervenient, naturæ conatibus excitata, neque ullam ab iis scœnomenis noxam suspicaberis, quia facile remediis obstructions hinc ortas poteris præcavere.

3. Quartus, & quintus uteri gradus laboriosi magis ambo, & difficiles apparebunt, diversa tamen ratione de iis singillatim pronunciabimus; ille enim, dum menses uberrimi nimis diuturni persistunt, periculosus magis est; postremus, in quo continenter albus humor effunditur, recidivus magis, & pertinax videtur.

§. IV.

Medendi ratio.

Primus effusionis gradus nullum postulat remedium, omnis naturæ comittitur; secundus, & tertius ad menses suppresos pertinent, quartus parum, vel nihil distat ab inordinato catameniorum fluxu, aut morbosa ex utero sanguinis jactura; postremus cum fluore albo maxime convenit, quare ne crambe repetamus, singulorum medellam subsequenibus capitibus exponemus; secundum tamen, & tertium excipiemus magis obvios, circa quos cautelas potius enunciabimus, quæ primam mensium eruptionem fovent, illas præsertim, quæ remedium exhibitionem respiciunt.

1. Cum præcipua hujus morbi causa sit nimia uteri compactio, ac vasorum potissimum utriusque generis, quæ relaxari renuunt, ideoque primum oportebit humectantibus, laxantibus, & emollientibus remediis firmum uteri contextum relaxare aliquantulum.

Si tunc cutis rigiditas, ac pulsuum elasticitas postulaverint, tum ventriculi conditio permiserit, præscribi possunt

1. Jura ex pullo gallinaceo, aut vitulo confecta, in quibus ebulliant radicum Althææ, Fragariæ, aut Cichoræ silvestris singularum unica, tum foliorum Boraginis, Buglossi, Lactuæ, ac Dentis Leonis singulorum manipulus, quibus addi potest salis Prunellæ, aut Crystalli mineralis drachma una.

2. Verum decoctiones ex similibus plantis peractæ, quibus adjungi potest uncia una vel semis syrupi violarum, portulacæ aut nymphææ.

3. Emulsiones dilutiores filtratæ, vel etiam coctæ ex semis uncia seminum Melonum mundatorum cum aqua graminis, aut hordei peractæ, addito aliquo ex syrupis superallatis.

Contra vero si pulsi imbecilles, & inæquales apparuerint, aut ventriculus refrigerantia respuerit, substitui poterit serum lactis repurgatum simplex vel plantis amaris corroborantibus remixtum, quale sunt Chamædrys, Chamæpitrys, Absynthium &c. aut ferri extinctione chalybeatum; verum si opus requirat solo lactis sero per B. M. destillatio uti poterit absque plantarum additione, vel saltem refrigerantibus additis, aut leviter vulnerariis, pulsum, & sanguinis conditioni ratione habita.

In utroque porro casu tepentis aquæ fluviatilis balneo, aut semibalneo mane, & vespere, mane tamen utilius, agram laxare oportebit, tum ex lavacro exeunti apozemata vel emulsiones magis congrue poterunt exhiberi.

II. Cum altera menstruorum segnitiei causa a sanguine densitate, aut lentore dependeat, ut ejusdem nifus contra renitentes venarum parietes impar sit per eas appendices sibi pandere vias, necesse itaque erit postquam solidorum laxantia adhibita sunt, solventia, & aperientia amplecti remedia, quæ Emmenagoga dixerunt Medici; verum a mitioribus erit incipiendum sensim sensimque ad efficaciora gradum faciendo usque dum morbi pertinacia absque noxæ metu postulaverit. Hic usitatoria gradatim proponam, & singulis dosim magis idoneam apponam.

Aqua ex rubigine chalybeata,

Vinum chalybeatum

Tartarum martiale solubile

Crocus martis aperiens

Limatura chalybis porphyrisata

Ethiops, vel crocus martis aqua paratus

Tinctura martis

Terra foliata tartari

Ethiops minerale igne paratum

Galbanum

Sagapenum

Gummi ammon.

pro potu ordinario
ad 3 IV jejuno stomacho

a gr. XXIII ad gr. XX

dosis antecedentis

a gr. XV ad gr. XX

dosis antecedentis

a guttis XXV ad gutt. XXX

a gran. XXX ad 3 s.

dosis antecedentis

a gr. VIII ad XXX

Ex iis pharmacis diversimode inter se copulatis Opiata, Bolos, Pillulas, atque Rotulas parant ægrotantium gustui accomodatas, at circa hanc rem subsequens capitulum consulere poteris ubi de catameniis suppressis, aut iminutis loquuntur, de iis singillatim pertractabimus.

III. Frequenter accidit, quod non modo vicissim humectantia, & laxantia, nunc aperientia, & solventia, sed simul copulata exhibeantur ut validius agant, ex. gr.

1. Decoctiones ut supra paratæ in quibus infundantur nodulo inclusæ limaturæ Chalybis aut Croci martis aperientis 3 i. vel similis dosis. Arcani duplicati, aut salis mirabilis Glauberi, vel tartari martis aperientis gr. XX. vel tinctura martis gutt. XX. aut XXV.

2. Apozemata ex iisdem plantis parata quibus adduntur simili quantitate sal mirabile Glauberi, vel arcanum duplicatum, aut tartarum solubile martis, verum etiam terra foliata tartari, aut globus chalybeus infunditur, donec nigro colore inficiantur.

3. Serum etiam optime depuratum in quo solvantur tartari martis solubilia gr. XX., aut tincturæ chalybis gutt. XX. vel XXV.

4. Optimum sane erit consilium dummodo anni tempestas idonea sit aquas minerales ferrugineas exhibere in Gallia obvias, vel nostrates, si Italis hoc libet.

bellum pervolvere contigerit. Gallia selediores sunt illæ quæ prope *Vals*, *Caransac*, *Camarets*, *Forges* &c. verum solutivæ addi possunt thermarum *Vichi*, *Bourbon*, *Balaruc* &c.

IV. Hæc tamen medicamenta ut efficaciora experiantur, sedulum vitæ regimen ipsis conjungi debet.

1. Quare agris nisi optimis cibis ac facilis digestionis uti permiseris, quos ventriculus subigere valeat; depravata alimenta omnia interdices, quæ appetitus inordinatus poscit, hac methodo chylus ubertosis magis secretus tum lymphæ lactææ copiam augebit, cum sanguinis densitatem corrigit.

2. Aëgras admonebis ut jejuno stomacho spatentur, tum rhedis, æquis, choreis vel ludis corpus exercent, quibus motus sanguinis fit velocior, atque spissitudo imminuitur, tum validiori nisu cruor in uterum irrupit.

V. In hac tandem medendi ratione caute incedendum erit, neque sequentes oblivisceris animadversiones, tibi mensum eruptioni consulenti maxime necessarias.

1. Nedum hyeme vel autumnō menstrua provocabis, tunc enim solida nimis rigida, fluida spissiora reperies, quare ver, aut æstatem deliges.

2. Naturæ conatibus potius erit fidendum quæ morborum medicatrix est potissima, quam remediis efficacioribus noxis plerumque, aut incertis.

3. Itaque sufficiet naturam segnem mitioribus sollicitare remediis, ac ab illa, cunctando, salutares effectus attendere, secus si vasa referari invite cogeris, molesta erunt superventura sænomena.

4. Lenientia tantum purgantia exhiberi intererit, etiamsi ferotina videatur valetudo; nam cito convalescant si integre, at si emetica, aut drastica fortiora adhibere opus erit, ea nisi ad rem erunt exhibenda, circa quæ caput subsequens consuleris.

5. Emenagogis addi possunt remedia antistrumosa dum strumosum in sanguine fermentum suspicaberis, quod humorum densitatem intendat.

6. Dum in menstruis medendis cunctamur, nihil erit negligendum, ut ventriculus roboretur, digestio promoveatur, ac chlorosis symptomata imminuantur, ea de causa præscribi possunt modicus in prandio vini usus, in posterum aqua chalybeata, infusum rhabarbari sine igne patratum, tum decoctio vinosa absinthii, aut aquosa baccarum juniperi; exhiberi simul possunt jejuno stomacho extractum juniperi, aut cortici percuriani, vel guttæ aliquot quintæ essentiæ absinthii aut elixiris proprietatis sine acido parati coclear unum; denique etiam elixiris proprietatis destillati *Garus* vulgo, vini tantillo aut aquæ totius citri remixti similis dosis.

7. Prout ætas, & agrotorum opus requirant, diversæ flebothomiæ species conveniunt: pedum venæ sectio sapissime magni momenti est, quando omnia ex parte uteri ita disposita sint, ut motum sanguinis ibi affluentis tantummodo accelerari intersit; hunc morbi gradum indicabit modica uteritensio cum pulsum lentore, & exiguitate conjuncta; noxiam vero hanc venæ sectionem experimur dum repentina in utero vasorum sanguineorum repletudine ea comprimuntur, ita ut invicem dilatari impendantur; tum brachium secare oportebit ut (a) Riverius admonet, quod indicabit pulsum plenitudo, & frequentia, cum uteri dolorosa tensione confociata. His circumstantiis exceptis, nisi qua urgens postulaverit causa, caute erit incedendum circa hujusmodi venæ sectionem incautamentis segnioribus.

8. Connubium tandem juvenibus mulieribus comendare fas est menstruis orbis, quibus certissima erit medella: id plerumque illa promovet, atque confirmat,

(a) Observez *Cent.* 1. *Observa.* 2.

mat; vel saltem prima gestationis occasio, aut partus rem expediunt, si primæ nuptiæ impares fuissent.

Remedia usitatoria primam sanguinis eruptionem promoventia.

I. sequentes rotulæ frequenter usuveniunt

R. Sachar. comm. ℥ IV; ebull. 5. acq. quant. ad dimidiam syrupi spissitudinem add.

Cinamom. f: p: ℥ III

Linat. chalyb: ℥ 5.

Coquantur omnia ad conservæ consistentiam, quæ supra marmor extensa in tabellas sexdecim scindantur.

Hujusmodi unam assumant patientes mane jejuno stomacho; vel si morbus poscat alteram post meridiem, & tertiam edant quarta a prandio hora, quibus thee infusi aut phisanae poculum superbibant.

Earum usus quantum lubet produci potest lenitatis ergo, & cum parum alvum ciat ægras aliquoties purgare oportebit.

II. Ut drasticas omittas, sequentes rotulas cathartica virtute donatas exhibere poteris.

R. Foliorum, aut folliculorum sennæ ℥ II.

Ebull. cum aquæ Oeneporo, ac decotione percolata add. sacch. comm. ℥ IV

Cinamom. f: p: ℥ 5.

Martis aper. ℥ I

Coquantur omnia ad conservæ consistentiam quæ supra marmor cinamomeo pulveri, aut saccharo confersa in sexdecim partes scindantur.

Hæ tabellæ superallata exhibeantur methodo; excipiat tamen pomeridianum tempus, ne alvus noctu ciatur.

Hoc medicamentum modice purgare constat; quare si ipsius eccoproticam vim intendere lubeat, brevi intervallo dosim duplicate, vel sennæ quantitatem in nova præparatione augetote.

C A P U T I V.

Catamenia suppressa, aut imminuta.

§. I.

Descriptio.

Menstrua suppressa dicuntur, dum pubertatis tempore penitus absunt; imminuta vero quum uberrima minus, breviora, aut rara apparent.

Consuetudini igitur consulentes mensium suppressionem *naturalem*, non *naturalem* aut *præternaturalem* dicimus. *Naturalis* appellatur si fluxus quadragesimo quinto, aut quinquagesimo ætatis anno secundum naturæ leges sponte desistat; *Non naturalis* dicitur gravidarum, aut altricum in quibus naturæ provisione su-

spen-

spenditur. *Præternaturalis* in iis reperitur suppressio, in quibus citra gestationem, lactationem, aut ætatem consistentem menses desinunt; huiusmodi suppressionis species morbosa est, de qua tantum hic sermonem instituemus; nihilo secius dum ejusdem causas proponemus, eas obiter indicabimus, quæ ceteras suppressionis species producere valent.

Catameniorum imminutio tripliciter considerari potest, in ratione videlicet ubertatis, persistentiæ, aut frequentiæ, quibus invicem menses diversimode comparabuntur, &

1. Dum fluxus inops, aut brevis, aut rarus in diversis subjectis apparet.
2. Quando triplici duplicata ratione revertit, cum nempe effluvium uberimum minus citius desinat, vel minus copiosum rarius apparet, vel rarius revertens citius desistat.
3. Multiplici vero ratione, dum uno eodemque subjecto simul rara, breviora, minusque uberrima, erumpunt catamenia.

§. II.

Causæ.

Menses suppressi. Ex naturæ legibus superiori capite enunciatis consequuntur; omnes eorum causas referri tribus classibus, quarum prior vasa vermicularia respicit, quæ cum repleti renuant, propinquas venas comprimere imparia evadunt; altera venas uteri spectat, quæ etiamsi comprimantur a circumpositis vermicularibus, nequeunt tamen satis inflari, ut a seipsis valeant referari; postrema ad sanguinem pertinet, qui debili nisu in venas ac appendices præsertim irruit, neque per earum extremitates erumpere potis est: singulas nuno speciatim examinabimus.

I. Plures adsunt causæ quibus vermicularia lactea lymphæ repleti impediuntur, ut proximas venosas appendices pro mensium effusione dilatentur.

1. Si huiusmodi vasa suapte natura exigua nimis, densa, aut compacta sint, ut lymphæ ingressum respuant, possunt sane illa vel originaria hac dispositione primam implicare, aut retardare eruptionem, vel ipsam in consistentibus mulieribus penitus intercipere, quando ætatis ergo vasa maxime coarctantur, atque cum hæc vasorum dispositio nequeat per intervalla renovari, nullum locum habere potest in illis, quæ semel menstruis donatæ fuere, in quibus hæc reverti debent.

2. Si ea vasa omnia, aut ipsorum maximus numerus sit obstructionibus implicatus a lymphæ syrthorum more inspissata, aut a vasorum sanguineorum infartu compressus, ut in earum partium inflammatione evenit, aut erosus supuratione ulcerum more; huiusmodi triplex est potissima suppressionis causa.

3. Si lymphæ lacticina vel illa non intret vasa, vel pro inopia ipsa non repleat, quod accidit:

1. Dum sanguis in male-affectis aut a morbo recentibus lacteo deficit humore, qui citra molestiam tunc suppressionem pariet.

2. Dum ea lymphæ labore, venæ sectionibus, aut crebris purgationibus dissipata incompletam gignit suppressionem.

3. Dum mammas in nutricibus aggreditur, quam non naturalem suppressionem vocavimus.

4. Quando denique alio, aut continuis diarrhæis, aut hemorrhagiis disperditur, innoxiam, aut imperfectam suppressionem producendo.

4. Si lymphæ lactææ quantum in vermicularibus colligitur, tantum in utero per eorum expansa nimis orificia stillet, vel albus persistat huiusce humoris fluor, quem vera suppressio erit subsequutura.

II. Similis extat causerum complexus venas, & venosas appendices implicans; quarum expansionem, autque productionem impedit, ut compressæ nequeant tamen referari.

1. Tunicarum resistentia densitatis ergo potissimum dilatationi officit, at id ætatis, aut conformationis consequens est, quod in pueribus tantum primæ eruptioni obnoxiiis, aut in consistentibus mulieribus jam catameniis defecturis locum habet, at nisi levissimam in iis, quæ constanti donantur fluxu, suppressionem parere valuerit.

2. Ovariorum præsentia germine gravium, quæ uteri cavitatem occupant appendicum productionem, aut aperitionem impediunt, vel id tantum finit, ubi placenta matri adhaeret, quod non naturalem suppressionem gignit, gestationis propriam.

3. Uteri, tunicæ ipsius internæ præsertim, durities quæ venosas appendices amplectentes earum dilatationem implicant, ut in amplioribus uteri firrhus accidere solet.

4. Convulsiva uteri constrictio, quæ repente venosos processus vincit, quam producant

1. Frigus subitaneum, pedes præsertim, aut crura aggrediens.

2. Iræ impetus, aut gravis dolor.

3. Summi metus, atque inopinati valida impressio; hujusmodi plerumque est triplex causa suppressionum fluente sanguine, statim supervenientium, de quibus infra fufius, id a mechanismo motuum convulsivorum procedit ab animi patematibus, aut sympathicis affectibus, ut de hysterica passione loquuturi explicabimus.

III. Causarum respectu, quæ sanguinem ad venas uteri transvehi impediunt ea vi, qua earum extrema sese valeant referati, deduci debent.

1. A segniori sanguinis motu, ab debilioribus cordis viribus ei communicato, ut in ægotis languidis, aut gracilioribus subjectis observamus, vel a sanguinis spissitudine, quæ cordis impulsibus, ut mos est, resistit.

2. Ab exigua cruoris copia ad uterum transducta morbo, inanitione, aut macie in corpore deficientis, vel brachii inopportuna venæ sectione, aut crebra marium hemorrhagia alio deflectentis.

3. A duplici hujusmodi causerum complexu, tum a sanguinis segnitie cum exigua copia, qui ipsius officiat affluxui.

IV. Tres ipsæ sunt suppressionis causerum classes, in quibus simpliciter vermicularia vasa, venosa appendices, aut sanguis peccare solet; at frequenter evenit remotarum causerum ergo plures ipsarum conjungi, quod connubium laboriosas magis, & pertinaciores suppressiones producit.

Cantameria imminuta. Ea triplici ratione imminui possunt, inopia, brevitate, vel periodorum raritate.

I. Minus uberrima apparent.

1. Si vasa lactea dimidiatim repleantur, ac proinde leniter venas comprimant, quare parum impeditus sanguis recto pergat tramite minime per laterales appendices deflectens *v. clas. I. causer. &c.*

2. Dum appendicum venosarum dimidium, aut minima pars tantum refertur, ut, ceteris paribus, paucissimis earum patulis cruor directum cursum prosequatur, *v. clas. II.*

3. Si minori copia atque celeritate sanguis ad uterum transferatur, ceteris paribus, fluxus tunc minus uberrimus apparebit, *v. clas. III.*

II. Catamenia minus perdurant.

1. Si lactea vasa citius exhauriantur, & a venarum compressione desistant, qua de causa sanguis directum cursum innovat, *v. clas. I.*

2. Si

2. Si venarum appendices jam patulæ follicite se referent, id vel angustia orificiorum, vel laxitate ergo eveniat; *v. clas. II.*

3. Quando sanguis ibi exigua copia accumulatur, vel quod in corpore deficiat, vel alio defleat; *v. clas. III.*

III. Diuturnioribus interceptiuntur menstrua intervallis.

1. Quando vermicularia sero se replent mensibus instantibus; *v. clas. I.*

2. Quando appendices diu renitentes difficillime referantur; *v. clas. II.*

3. Cum tandem sanguis deficiat, vel leniter impellatur, ut venosas appendices explicare impar evadat; *v. clas. III.*

IV. His explicitis evidens est diversas causas binas, vel trinas simul comparando facile graduum compositorum explicationem innotescere, quando menstrua inopia, aut brevitatis causa imminuuntur, vel raritatis, & inopia simul ratione, vel brevitatis simul, & raritatis ergo; quando menstrua tandem triplici hac de causa imminuantur; quia uno, eodemque tempore minus uberrima appareant, minus perdurent, seriusque revertant.

§. III.

Differentiæ.

Observatio perbelle expositis menstruum legibus consona confirmat,
1. Duplicem dari suppressionis speciem, quæ vel fluente adhuc sanguine menses sistit, vel sensim sensimque agens eorum regressum tantum implicat.

Subita suppressio, quæ fluentia intercepti menstrua a convulsiva uteri constrictione dependet in iis mulieribus, quæ mensibus affectæ frigori, aeris intemperiei, aut ventorum afflatibus se exposuerunt, tum frigidis sunt usæ pediluviiis, aut denudatis pedibus marmoreo deambularunt pavimento, vel timore, formidine, aut latitia inopinata aggressæ sunt, quæ tandem vehementiori ira, aut gravi dolore sunt laceratæ, *v. clas. II. n. 4.*, huiusmodi causæ frigoris videlicet, & animi pathematum intensiores produciunt effectus, quando mulieres iis minus assuetæ, & sensibiliores sint.

Suppressio, quæ gradatim fit absque quo menses perfluere desinant, quæque tantum eorum regressum impedit, pluribus de causis producitur infra enumerandis, quæ tamen facile distinguuntur segnitiei ergo qua agunt.

II. Altera datur suppressionis species, quæ vel album fluorem comitem habet, qui cruoris defectum implere videtur, vel penitus eo destituitur.

Prior ea species est, in qua vasa vermicularia nimis distensa lactæ lymphæ per ipsorum ostiola tantum effundunt, quantum secernunt; *v. clas. I. n. 4.*; altera vero suppressio lacteo effluvio deficiens ceteras complectitur suppressionis species, ubi vasa vermicularia nihil lacticinosæ lymphæ separant, ipsa turgeant nec ne.

III. Tertia adest suppressionis differentia, vel quando menstrua silent procul uteri tensione, aut dolore, vel dum utroque, aliisque pluribus molestiis copulatur.

Ea doloris, & tensionis experta est, dum vermicularia, & venosæ appendices prorsus exinaniantur; *v. clas. I. tum clas. II. n. 1-3. verum clas. III. n. 2.*

Ea contra dolorem, & tensionem habet comitem, quando huiusmodi vasa venæ præsertim maxime turgent universalem plenitudinem, & dolorosam tensionem procreando; *v. clas. II. n. 4. clas. III. n. 1.*

IV. Postrema tandem differentia est cum non modo dolor, atque tensio absint, verum quovis aliæ molestiæ genere mulieres libere evadant, vel cum paucissimis etiamsi corripantur incomodis, nonnullis tamen chlorosis laborent symptomatibus.

Suppres-

Suppressio quæ dolore, ceterisque molestiis est orba, a lymphæ productur in sanguine defectu, aut mutato gressu; *v. clas. I. n. 4.*

Altera dolore, & tensione carens, verum aliquo chlorosis phenomeno affecta a præcedenti in hoc differt, quod dum vermicularia lymphæ defectu vacua persistant, hic lymphæ etiam si uberrima constrictionis maximæ ergo vermicularia nequeat penetrare; *v. clas. I. n. 1. 2.*

§. I V.

Symptomata.

Cum variæ sint suppressionum species, simili ratione varia erunt phenomena superventura, quorum præcipua exponam.

I. Si suppressio ab eo originem ducat, quod sanguis lymphæ lactea orbatus ejusdem nullam partem ad vermicularia evehat, quæ idoneam secretionem subeat, vel ipsa lymphæ alio sibi sternat viam; *v. clas. I. n. 3.*

1. Tunc mulieres de doloris, neque tensionis sensu conquerebuntur, nulla in utero turgentia superventura.

2. Nullum apparebit effluvium vacuis jam vermicularibus, & appendicibus obstrictis, nullus proinde mulieribus erit superventurus labor catameniorum defectui saltem tribuendus, cum nihil in sanguinem tunc redundet, quod evacuationem postulet.

II. Si vero suppressio non a lymphæ absentia originem agnoscat, sed ab ejusdem in vermicularibus difficili secretionem, quæ ob densissimum contextum lympham recipere respuant; *v. clas. I. n. 1. 2.*

1. Hujusmodi liquor sanguinis plethoram augebit, quia continenter in corpore increfcens nullam exitui reperiet semitam.

2. Continua collectione idem cum lymphæ mammariæ permixtus sinus inflabit.

3. Ipse lactinosus humor saliva, aut gastrico succo remixtus ab eo haud ab similibus gustus, ac digestionis læsiones pariet, tum *Picæ*, aut *Malaciæ* diversas species gignet in ratione acrimoniæ, qua lymphæ saturatur.

4. Ex pravis cibis, aut incompleta optimorum, etiam alimentorum subactione ventriculi gravitas facile superveniet, quæ nauseas, cordis anxietates, aut vomendi conatus provocabit.

III. Si a nimio suppressio procedat lymphæ lactinosæ effluvio; cum ea a vermicularibus effugiat statim ac recepta sit; *v. clas. I. n. 4.*

1. Nullum apparebit, ut supra enunciamus, neque doloris, neque tensionis indicium, quia in utroque vasorum genere humorum redundantia aberit.

2. Aderit tamen lymphæ lactææ, aut fluoris albi perfluvium plus minusve uberimum, continens, aut intermittens in ratione gradus aperitionis lacteorum vasorum.

3. Hujusmodi effluvium circa pudenda simul stimulum, atque calorem excitabit pro humoris fluentis majori, vel minori acrimonia.

IV. Si sanguis inflet, repleatque venas, & venosas appendices, verum suppressio ab eo procedat, quod earum orificia obducta persistant; *v. clas. II. & III.*

1. In hoc casu agræ tensionem, dolorem, atque uteri calorem persentient vasorum plenitudini proportionalem.

2. Hujusmodi dolor intensior ita fiet quandoque ut *colicæ uterinæ* nomen mereatur, quod vel totam matricem, vel ipsius partem aliquam occupabit in ratione sanguinis diffusionis.

3. Tensio vero, & tumor dum teretibus, latisque ligamentis, atque pudendis per similia vasa hinc, illinc reptantia communicantur symptomata omnia parient intensiora immo, quæ catamenia solent prænunciare.

4. Paucis deinde transactis diebus absque sensibili humorum jactura omnia evanescent, quia lacticinosa lymphæ, per lymphaticas venas, viæ sibi strata, vacua vermicularia relinquet, nec amplius venas comprimens, sanguini liberatæ circulationem redintegrabit.

5. Id tamen minime erit expectandum, nisi lymphæ lactea liquidior sit, ut omnis lymphaticas venas intrare valeat; quotiescumque enim spissior existat, multa in vermicularibus erit superstes, quæ venas adhuc comprimendo in ratione lymphæ retentæ, symptomata omnia superallata plus minusve excitabit.

6. Diu suppressio perdurans universalem plethoram inducere potis erit, quæ thoracem aggrediens hystericas suffocationes, spirandi difficultatem, tussim, atque cordis palpitacionem provocabit; cerebrum vero ut Cap. II. §. V. ostendimus, capitis gravedinem, atque divulsionem, soporem, insomnia, vel per subfultus repentinam e somno concitationem inducere valebit.

7. Si tunc sanguinis circulus in aliqua parte intercludatur, ubi vasa nonnulla reperiantur imbecillia valde, aut labefactata, sanguis sibi viam sternere potis erit, & hæmorrhagiam periodicam producere, ut menstruis, alio devolutis, facere mos est.

V. In omnibus suppressionibus ubi uterum inflatum, tensum, calentem, aut dolentem reperies vasorum per ipsum serpentium repletudinis ergo; v. clas. I. & II. integras.

1. Patientes phenomenis omnibus vexabuntur hystericæ passionis obviis causis sequenti capite enunciandis ubi speciatim de hoc morbo pertractabimus.

2. Hæc symptomata magna, longa, & frequentia plus, minusve apparebunt in ratione impressionum, quæ in utero suscitabuntur plus, minusve validæ, constantes, aut crebræ.

3. Hujusmodi impressiones sympathiæ lege infra citato loco perpendenda convulsivos motus excitabunt in gustus organo, ut anima impar evaserit ejus sensus percipere salivi nedum infirma, quod confirmat similis effectus in hoc sensorio a gravi dolore ortus.

4. Hæ impressiones pariter convulsivas excitabunt constrictiones fibrarum ventriculi, diaphragmatis, atque musculorum abdominis, quæ etiam vacuo ventriculo vomitum suscitabunt, id experitur in renuum dolore, qui colicam nephriticam producit.

VI. Si catamenia supprimantur repente ab uteri vehementioribus motibus convulsivis. v. clas. II. n. 4.

1. Supervenient tunc validi hystericæ passionis insultus, diutini, & frequentes magis, quam in ceteris suppressionum speciebus, atque tunc nervorum impressiones fortiores, ac pertinaciores erunt, tum sanguinis in vasibus subito intercepti ratione, cum muscularium fibrarum violentis contractionis ergo.

2. His plerumque superadduntur alia plurima noxia valde phenomena a partium divulsarum diversitate oriunda, hujusmodi sunt sopor, lethargus, loquelæ quandoque abolitio, cordis palpitatio, atque hystericæ suffocationes.

3. Eorum symptomatum persistentia, aut magnitudo variare solet, prout fluxus abundaverit, nec ne, aggressu suppressionis, tum in ratione temporis, atque sollicitudinis, quibus menses siserunt, verum in ratione uteri sensibilitatis, ægrotantium ætatis, aut temperamenti sanguinei, vel plethorici differre poterit.

§. V.

Diagnosis.

Nihil est facilius quam mensium repentinam suppressionem cognoscere, de qua statim ægrotantes admonent, at cum ea sensim sensimque absque sen-

Insensibili causa superveniat, difficilimum est distinguere an illam conceptio producat, quæ nullam medellam poscit, vel morbus, qui medicina indiget.

Cum id conjugatis acciderit difficultas minus implicat, facile enim concepisse sibi suadent: ipsorum iudicio tamen non erit fidendum; nam fatuæ adsunt ac stultæ mulieres, quæ minime suspicantur de foetu, quem gerunt.

Maxima vero oritur difficultas cum virgines aut juvenes viduas pertractare convenerit; earum porro conditio, quæ omnem suspicionem removere deberet, mehercule tamen, experientia docente, frequentem nimis venustulorum consuetudinem intra diversos sexus obviam extremos sæpe inducere vidi amicitiaæ effectus; quandoque possunt conceptionem ignorare, dum emenagoga poscunt; crebre tamen hæc petunt remedia, ut abortus promoveatur, & se trices eximant.

Si medico turpe est inanibus fidere conjugatis, quæ levitatis causa fructum maturare negligunt; infame nimis, ac dolosum esset si inscienter virginis, aut viduæ scelus participes fieret, quæ conceptum necare conantur; unica patet via, quæ omnes eludit difficultates, quam didiceris; subsequeutes circa gestationis indicia, & prudentem morbi inquisitionem animadversiones perpendendo.

1. Gravidæ mulieres plerumque naturalem colorem, atque calorem conservant; at suppressione coreptæ, pallidæ, laxæ, decoloresque fiunt, hujusmodi tamen signa nisi debile præbent indicium, nam plures dantur feminæ, quæ primo gestationis mense, eadem experiuntur suppressioni obvia.

2. In gravidis uteri orificium exacte clauditur non vero in morbofis suppressionibus, in quibus parum, vel nihil obturatur; id sane certissimum est indicium; verum sæpe examen negligimus, aut tentare veremur, neque observatoribus tactu facile erit ultimas hujus claustrii differentias detegere, nisi summa ipsi polleant in obstetriciis rebus experientia.

3. Utero onusto tertium, aut quartum post mensem symptomata omnia desinent suppressionis molestiis æmula; tunc enim pro fetu alendo omnis affluens lactiginosus humor, utque sanguis consummitur, nihil in vasis exuberans. Contra vero in suppressione phænomena illa omnia augeri videbis, quæ validissimum conceptionis necne signum præbebunt, si ægotantium historiis esset fidendum; at cum virginis suspectæ, vel callidæ mulieres valide medicis imponant, ipsos facile deceptos fuisse expertus sum.

4. Uterus tandem quarto, aut quinto mensibus transactis umbilicem versus acuminatus apparet, & levi manus pressione satis circumscribitur, foetusque inæqualis resistentia persentitur; verum leviter abdomen concutiendo, calore, motuque concitatus infans de sua existentia certiores observatorem facit, quibus rebus detectis nullum superest conceptionis dubium nubilus sit mulier necne; iis deficientibus signis a quarto, vel quinto suppressionis mense catameniorum interceptio pro morbo erit habenda, quæ porro medellam postulat.

Cum hoc præcipuum sit veritatis indicium, quod prudens Medicus amplecti debet; ideo nisi validissimas rationes suppeditaverint ægræ, quibus suum tueatur decus, in emenagogis exhibendis, cunctari oportebit, donec idoneum tempus transactum sit, quo abdominis examine de gestatione necne certiores fieri possimus, hæc medendi methodus conjugatis mulieribus communicari facile potest, quæ prudentem inquisitionem non contemnent; iis interdum si grave aliquod supervenerit incommodum, diætæ aut stomachicorum, vel leniter aperientium, auxilio erit occurrendum.

Nubiles vero, aut viduas, quibus turpe suspectum nefas erit manifestare, certiores facere oportebit continenter menstruorum redditui consulere, interdum innoxia stomachica remedia absorbentia, & amarotica exhibendo; quo magis de remedium frustraneis affectibus querebuntur, efficaciora cupientes, doli augebitur indicium, quare jugiter nova validiora medicamenta promittendo eadem metho-

methodo erit persistendum, donec quarto, aut quinto mense veritas penitus conspicua fiat; tunc vero caute opportuna erunt suppeditanda remedia, eandem semper medendi rationem simulando.

II. Nova exurgit difficultas illarum causa, quæ quadragesimo quinto, aut quinquagesimo ætatis anno spontanea naturæ lege menstruâ carere incipiunt; tunc perperam novos fluxus promoveri tentaremus, ægras potius naturæ conatibus præparare oportebit, ut totalem hanc suppressionem valeant sine morbo perferre; attamen amantes reperies feminas, quæ nondum ætate consistere sibi suadent, ut catameniis orbari debeant, & seipsas, suosque medicos sæpe decipiunt; nonnullæ etiam, quamvis omni carere menstruo cognoscant, veritatem celare, atque callidissime adstantes eludere student.

Propriæ futilitatis, atque dementiæ plerumque victimæ fiunt, quoniam dum menses irritò revocant, haud infrequenter morbosam sanguinis jacturam, aut album fluorem advocant, vel, quod magis teterrimum est, uteri inflammatione, ulcere, aut cancro corripuntur: contemptus tamen, quem sibi promeritæ erunt hujusmodi mulieres, nihil incautum excusat Medicum, qui ipsis operam præstitit. Artis politici canones has præcavere satis docent fraudes; mulierum enim adpectu, venustarum etiam si lubet, consilium petentium, de earum ætate, lævi erroris dubio, judicare poterimus; si itaque illas quadragesimum quintum circiter annum attigisse certiores facti simus, absque quo lacrimis, aut querelis commoveamus, sola stomachica diluentia, aut absorbentia erunt exhibenda, quæ tunc naturalis suppressionis phenomena imminuent, vel saltem mitiora aperiunt, solventia, aut emenagoga erunt suppeditanda, quæ extremis naturæ conaminibus subveniant, si forte nondum menstrua silere debeant, vel parum agant si ea penitus sint discessura.

Tandem nonnullos post menses innotescet, si suppressio a morbo dependeat, cui emenagogis in hoc capite enunciatis occurremus, contra vero si suppressionem naturalem esse judicemus caute erit incedendum, ut consequentiis medeamur, quibus tunc pleræque sunt obnoxia; id tamen non est hic specialiter perpendendum, postremum hujus libri caput consulere poteris, ubi fusius de mensibus ætatis ergo desinentibus, deque eorum symptomatibus differemus.

III. Cum de suppressionis natura certiores facti simus, species tantum singillatim, earumque causæ producentes dignoscendæ supersunt.

1. Omnis suppressio, vel adhuc fluente sanguine repente, vel sensim, sensimque aggreditur.

Observavimus jam subitum mensium silentium convulsivas uteri contractiones facere externo frigore, tristi, vel læto animi pathemate, aut timore concitatas.

2. Ea suppressionis species, quæ sensim fit, albo fluore erit subsequutura vel ipso deficiet.

Vidimus hujusmodi suppressionem, quæ periodicum, vel continuum album fluorem comitem habet, ab laxitudine vermicularium oriri, quæ secretam lympham omnem excernunt.

3. Altera suppressionis species, quæ albo fluore destituitur, vel dolore, atque uteri tensione afficitur, vel ab eo libera evadit.

Ostendimus superius priorem albo fluxu orbatam, in qua uteri dolor, tensio, atque colica persentitur, vitia producere uteri, cujus intima tunica, & venosæ appendices dilatari, atque aperiri renuunt, tum sanguinis vitium, qui pro spissitudine, aut inopia impar evadit, venarum orificia referare.

4. Quæque suppressio albo fluore, uteri dolore, ac tensione carens, vel nullam affert molestiam, vel sensim chlorosim producit.

Diximus jam suppressionem superallatis incommodis prorsus orbatam, a lym-

Astruch de Morbis Mulierum.

C

phæ

phæ defectu pendere, ac emaciatas, languidas, & defatigatas mulieres, aut altrices agredi.

5. Omnis tandem hujus morbi species in qua neque albus fluxus, neque uteri dolor, aut tensio apparet, verum plurima chlorosis producuntur fœnomena, ex eo procedit, quod exuberantem lympham, nequeant densa vermicularia separare, quare eadem lymphæ in sanguinem redux saliva, & gastrico succo remixta necessarios eorum humorum effectus perturbare valebit.

IV. Causæ vero remotæ, quæ proximas inducunt suppressionum omnium causas, nisi ab acurata temperamenti regiminis, aut agrarum vitæ gestæ narratione innotebunt; quas assidue percontari oportebit, non modo ut remedia magis idonea feligere valeamus, verum ut necessarias diætæ, aut medendi methodi modificationes animadvertamus.

§. VI.

Prognosis.

Genericam suppressionum prognosim arduum est proponere, singularum specierum itaque prænuntiationes exponemus.

I. Suppressio, quæ nullum conjunctum habet uteri dolorem, aut tensionem, nullamque functionum læsionem prorsus innocua experitur.

II. Quæ chlorosis phœnomena, atque damna tantum ostendit plus, minusve periculosa evadit pro eorum pertinaciâ.

III. Suppressio, quæ albo fluore pollet pertinax erit, curatuque difficillima, & noxia plerumque; ea lentam febrem, maciem, leucophlegmatiam, hydropem, ulcus denique, & uteri cancerum inducere valet, præsertim si albus fluxus uberimus, continens, aut acris nimis evadat.

IV. Ubi uterus tumet, aut crebre dolet periculum adest ne eorum persistentiâ uteri inflammatio, abcessus, ulcus, aut syrrhus, vel cancer superveniat, quæ plus minusve suspicaberis consequutura, quo dolor plus minusve intensior, atque continens apparebit.

V. Diutina suppressio, quam universalis plenitudo gignit, lethargum, apoplexiam, asthma, cordis palpitationem, abdominis infartus, hydropem, atque sanguinis vomitionem producere solet, quæ magis erunt timenda si iis rebus regimen, & temperamentum plethoricum occasionem præbeant.

VI. Repentina suppressio subita, vehementiora, atque teterrima magis fœnomena excitabit, tunc enim patientes improvise appoplexia, aut lethargo, hysterice suffocationibus, cordis palpitationibus, sanguinis sputu, aut vomitu facile corripientur, vel phreneticæ, aut maniacæ fient, vel a violentioribus convulsionibus, atque hysterico morbo cruciabuntur, ut non raro symptomatum vehementia intereant; quare hujusmodi speciei ergo revera asserere possumus, uterum (a) esse in mulieribus sexcentorum morborum causam.

VII. Generice loquendo suppressiones, quæ intensiores sunt, medella etiam difficiliore evadunt, nam diuturnitas earum ostendit causas producentes remedia prorsus eludere, nihilo fecius Hippocrates asserit mulieres observasse suppressione laborantes, quæ non modo a sexto morbi mense, quod animadvertit etiam auctor libelli de morbis mulierum (b), verum a quarto (c), vel septimo (d) infir-

(a) Ea de causa Auctores voluerunt Democritum asseruisse in littera quadam Hippocrati scripta quam inter ejusdem opera reperies. Τὴν ἐν ὑγίαι μὲν οὐκ ἔστιν ἀσθενία, ἀλλὰ τὸν ὕπνον, ὡς καὶ τὸν ὄντον, ὡς καὶ τὸν ὄντον, ὡς καὶ τὸν ὄντον. Uterum sexcentarum arum-
narum causam esse in mulieribus. (b) Lib. I. Cap. 3.

(c) Epidem. V. circa initium. (d) Epidem. IV. 92.

infirmittatis anno convaluerunt, raro tamen id accidere autumo, neque legem in menstruationis negotio suppeditare posse censeo.

VIII. Suppressiones enim quo pertinaciores apparebunt, etiam perniciosiores erunt, difficile enim erit luctuosas eludere infirmitates, quæ a morbi persistentia oriri solent.

IX. Verum suppressione perdurante sterilitati ratio habenda est; me non latet enim plures feminas menstruis orbatas concepisse, etiam si pauca extent exempla, eaque in iis animadvertantur mulieribus, in quibus etiam si menstrua abessent, uterus saltem bene constitutus reperiebatur, quod minime prædicabimus de iis, quæ morbi causa mensibus carent.

X. Tandem si huiusmodi conceperint mulieres, decipientur valde si crediderint integro gestationis spatio foetum ipsas gerere, vel sanum servare posse, nam vasa tum lactea, cum sanguinea, quæ imparia pro catameniis erant, neque nutritionem foetui suppeditabunt idoneam, ut ipse completus evadat.

§. VII.

Curatio.

Duplicem dari observavimus suppressionis speciem, altera quæ repente fluentes menses sistit, altera quæ sensim sensimque temporis progressu menstrua imminuit, eorumque regressum impedit, diversarum causarum, atque effectuum ergo diversam hæ suppressionum species poscunt medellam, quare materia duplici articulo distinguere oportebit.

De repentina suppressione menstruis adhuc fluentibus.

I. Si ægotantes violentioribus animi pathematibus lassècitæ, aut formidine commotæ fuissent, quietem spiritui restituere, ac morbosas remove impressiones sollicitè curabis, quod si a frigore passò procederet, ægras promptè calefacere necesse erit.

II. In utroque casu fas erit aliquid spirituosum subito exhibere, ut vinum cyprum, aquam melissæ simplicem, vel compositam, aquam carminum, aut florum aurantium, vel garum &c., naribus etiam aliquid empireuma redolens apponere, huiusmodi sunt sal anglicus volatile, oleum volatile aromaticum, vel spiritus urinæ, aut salis amoniaci &c., opportuna pariter erunt suffumigia, ex plumis, pillis, corio, ungulis equinis, aut violaceis taniis combustis parata, femora tandem calidis fricabis linteis.

III. Pedes luere saluberrimum erit, lavacro permiscendo decoctiones ex ruta, matricaria, vel artemisia aliisque plantis anthystericis confectas.

IV. Iis pro menstruis revocandis incassum adhibitis, pedes statim uberrime secare, idque quarta hora transacta renovare oportebit, præsertim si suffocationes, cordis palpitaciones, capitis dolor, sopor, convulsio, aut hystericus morbus vehementer persistierint.

V. Singulis horis exhiberi potissimum erit unum, vel duo cyathi infusionis artemisæ, melissæ, matricariæ, salviæ, vulnerariæ elvetiorum, aut the simplicis.

VI. Perives ægotantes assumere poterunt cocleatim potionem athystericam, cui idonea addatur dosis tincturæ annodynæ, quæ obtundere valeat convulsivas constrictiones, potissimas eorum symptomatum causas; ipsa potio, ut opus requirat, plus minusve erit reiteranda. Subsequens vero formula indicationem implere videtur.

R. *Aquar. Artemisæ & Melissæ ana. ℥ ij. quibus dissolv. Baracis Venetæ*
℥ ss. Theriacæ veteris, ℥ j.

Add. *aq. Cinnamom. bordeatæ ℥. i.*

Tinct. anodyn. gut. xxx.

M. F. Haustus, fumendus ex cocleari.

VII. At si morbi violentia aliquid efficacioris postulaverit, sequentes pillulæ ad rem facient.

R. *Assæ fætida & Castorei ana. gr. ix.*

Salis volatilis viperarum gr. xii.

Laudani opiatî gr. iiii.

M. F. Massa, dividenda in pillulas æquales probe deaurandas.

Hujusmodi duo, vel tres singulis horis ingurgitare poterunt agræ, donec novæ sensim subigantur fœnomena, quibus etiam superbibere saluberrimum erit infusio n. v. descripta.

VIII. Si ægotans frustra reiteratis pedum venæ sectionibus diu sopore, aut violentiori convulsione laboret, quatuor, vel quinque grana tartari emetici præscribi poterunt in superallata infusione soluta; præcipua ista videtur methodus, qua cerebrum laxando, & venosas appendices reiterando suppressioni facilius mederi possit.

IX. Si menstrua iis auxiliis se restituerint, ægra jam valetudinem recuperaverit; quam confirmare tantum opus erit; at si illa, vel minime, vel imperfecte renovarentur, statim ipsa erunt idoneis revocanda remediis: circa quæ futurum articulum consulere oportebit; tamen nisi symptomata urgeant per integrum mensem cunctari posse censeo, donec statum revertatur tempus, quo magis solida medendi ratio institui conveniat.

X. Dum agræ vehementioribus adhuc cruciantur molestiis nullum erit alimentum exhibendum, quod ventriculæ gravare possit; si vero morbus diuturnus evaserit eum subministrare necesse erit, at morbo deservente addi poterunt gelatina animalis, orizorum cremor, aut recens ovorum vitellus, ita gradum faciendo ad nutrientia magis alimenta.

De suppressione, quæ persistentibus mensstruis sensim eorum implicat regressum.

Hujusmodi suppressio quatuor complectitur species; prior quæ rubro destituta, albo tantum fluore pollet; altera quæ nullam vel ex parte uteri, vel ex alia quavis læsa functione molestiam conjunctam habet; tertia quæ utero indolente chlorosim tamen inducit; postrema tandem in qua patientes uteri tensione, dolore, colica, aliisque noxiis laborant symptomatibus.

Prior remedia postulat, quæ albo fluori medentur, circa quod caput infra pervolvere oportebit, ubi speciatim de albo fluore pertractabimus.

Secunda molestiis expers medelam minus implicat, attamen cum sterilitatem producat, ac diuturnitate sua uteri substantiam compingat nimis, prudentis Medici erit ipsam curare.

Vidimus jam hanc gignere lymphæ lactæ defectum, ut de emaciatîs, infirmis, aut valetudinariis mulieribus constat, vel tunc oriri cum lymphæ diuturnæ diarrhoeæ, crebræ hemorrhagiæ, phlebotomiæ, aut reiteratæ purgationis ergo alio erumpat, e quibus indicabuntur.

i. Sanguinis chyllique augmentum per analepticam dietam agras nutriendo, facilis

facilis digestionis alimenta, & optimæ indolis ter, quaterve renovando prandium, si id ventriculus sinat; tum cocolatum, aut crustulum vino lbero imbutum, ovum recens, aut lac exhibendo.

2. Proscribere necesse erit remedia omnia, quæ laxitudinem faciunt, uti venæ sectio, purgationes, clysteria etiam nisi majores molestiæ ipsa exposcant.

3. Evacuaciones omnes interdiceret a quibus sanguis vel lymphæ depauperantur, hujusmodi sunt ventris fluxus, sudor, aut ex naribus cruoris jactura.

4. Aëgras per aliquod temporis spatium cogeris sedentariam vitam gerere diu se lectulo detinendo; uno verbo spiritus, ac corporis inactione cunctari, ne humorum dispendium augeatur, ut per transpirationem fieri solet.

Tertia vero, & quarta suppressionis species, quæ veros morbos constituunt, efficaciora etiam postulabunt auxilia ad tres præcipuas classes redigenda; triplicem enim ex antea dictis patet dari indicationem, quam implere conveniet.

I. Densum compactumque uteri contextum relaxando ejusque vasa, aut tunicas dilatando.

II. Sanguinis affluentis nisum augendo ita, ut resistentia uteri vascula ipse valeat referare.

III. Hanc aperitionem provocando crebris, successivis succussionibus, aut lenioribus convulsionibus in utero concitatis.

I. Priorem multiplex implet medendi methodus, quæ omnis tamen eodem collineat fine, eisdemque gignit effectus, at ut clare procedamus a simplicibus, & familiaribus remediis incipiemus; hujusmodi sunt:

1. Jura ex pullo gallinæ, aut vitulo confecta, herbis remixta refrigerantibus, & emollientibus, quales sunt radices Althææ, Cichorrhææ silvestris, Buglossi, Fragariæ, aut Oxalidis, tum Folia Boraginis, Buglossi, Petroselinii, Lactucæ, Scolopendræ, & Caterach &c. quatuor etiam semina frigidiora conveniunt, in quibus solvatur drachma salis Prunellæ aut Crystalli Mineralis.

Apozemata refrigerantia ex decoctionibus earundem stirpium parata, quibus addi poterit semidrachma Nitri purificati, aut Crystalli mineralis cum uncia simul syrupi Capillarium, Violarum, Cichorrhææ, aut Bismalvæ.

Serum lactis probe depuratum ad uncias octo, vel decem, in quo grana viginti, aut vigintique solvantur Salis mirabilis Glauberri, vel ipsum ferri extinctione chalybeatum, cui addi potest uncia syrupi appropriati.

Aquæ minerales ferrugineæ, & vitriolicæ, quales sunt illæ quæ in Gallia reperiuntur prope Caransac, Spa, Forges, Camarets, Passy, quas haurire poterunt ægræ idonea tempestate, & præmissis vulgaribus cautelis per quinque, & decem dies, tres hebdomadas, aut integrum mensem in earum usu persistendo.

2. Opportunissima erunt clysteria refrigerantia, & emollientia ex tepenti aqua fluviali; tum exsursuris decoctione, fero clarificato, decoctione foliorum Malvæ, Althææ, Brancæ Ursinæ, Parietaræ, Mercurialis, Porri, aut Verbasci &c. tum seminibus Lini, aut frigidis quatuor, in quibus solvatur salis Prunellæ drachma, additis aceti cocleare, vel uncia una Mellis Violati, Olei Liliorum, aut Pulpæ Cassiæ.

3. Balnea, aut semibalnea tepida aquæ dulcis, aut fluvialis quibus mane horæ, & dimidii spatio uti debet, ea duodecim, aut quindecim dies continuando, pluriesque reiterando, donec opus requirat, quibus adungi possunt decoctiones ex superallatis plantis peractæ, vel manipuli nonnulli seminum Lini, vel frigidorum.

4. Fomenta ex duplici linteolo similibus decoctionibus imbuta & aturate expresso parata, quæ calida hypogastricæ regioni applicabis, donec refrigerata per horam, & amplius pluries reiterabis.

5. Vapor quem calidæ effundunt similes decoctiones fellæ familiaris ope per

horam, aut dimidium intra pudenda receptus, verum ut ille intimius penetrare valeat sella tubulus nectitur; animadvertendum tamen est ne hic vas immediate tangat, quo fervens continetur decoctio, nam calor ipsi communicatus facile vulvam, & vicinia laderet.

6. Brachii modica venæ sectio reiterata potissima est vasa uteri extricare, ac extendere, dum sanguinis redundantia nimium turgescunt, quod in plethoricis mulieribus sæpe sæpius evenit, ut ex uteri tensione, & dolore persistenti manifestatur, instante etiam menstruo; nunc in propatulo est (a) Riverii observatio, quæ ostendit unicum esse uteri statum in quo brachium seccare fas erit: ceteris vero suppressionum speciebus venæ sectio ex eo loco nocua erit, quod in hac re pro lege habeto.

7. Narcotica qualia sunt syrupus diacodii, aut Karabis, laudanum utrumque, tinctura anodyna, pillula cinoglossæ congrua dosi exhibita, pene specifica experiuntur auxilia in uteri convulsionibus & erethismo. Opportunissima pariter evadunt si compactio solidorum prævaleat, nam nil magis laxat fibrarum rigiditatem, quam si spirituum affluxus intercipiatur, qui tensionem magnopere auget; verum hujusmodi remedia sanguinis molleculas segregando, atque attenuando menstrua promovere valent, procul eorum sententiam, qui ea potius suppressimere defendebant.

8. Emollientes uteri injectiones vulgo *Metrenchytes* conficiuntur ex decoctionibus emollientibus plus minusque saturatis per sifonem injiciendæ, cujus tubulus inflexus in globulum desinit plurimis undique foraminulis pertusum; animadvertendum porro est injectiones tepentes a naturali calore parum diversas adhibere, ne uterum ipsæ ladant cum matricis cavum debeant intrare, & ægræ positu suo horæ saltem spatio illas perferre: earum tamen usus pene obsolevit, tum quia indecens, cum difficilis evadat, aut damnum inferat, item frustraneus videtur, cum ad uterum raro pertingat.

9. Idem de pessariis emollientibus judicabimus, quæ ex plantis laxantibus coctis, & contusis patrabantur, ac in pulmentum redactis subtiliori tella involutis usueveniebant, gossipium etiam, vel aliud quidpiam cylindraceum tella indutum, & decoctione, aut succo earum similium plantarum imbutum, eidem usui cedebat, ab hoc tamen remedio hodie prudentis Medici abstinere erit.

II. Ut alteri vero indicationi satisfaciamus, solventibus, attenuantibus, ac aperientibus medicamentis uti necesse erit iis præsertim, quæ *Emenagoga* appellantur; menstrua videlicet promoventia etiam si forte hoc nondum pro inefficacia nomen sibi promerita sint; ex triplici hac regno desumuntur, vegetabilium nempe, animalium, & mineralium, alia simplicia sunt, composita alia, ea methodice ostendam, a mitioribus incipiens, & usitatoribus, quæ * asterisco signabo, tum dosim singulorum pro unica vice, & sumendi modum indicabo.

Vegetabilia.

Radices

* *Aristolochia rotunda*

longa

* *Rubia Tinctorum*

Pulegium

Apium

(a) *Observat. Centur. I. Observat. 2.*

Apium	
* Bruscus	
Angelica	
* Asparagus	} a 3 S. ad 3 i pro decoct.
Imperatoria	
Petro-felinum	
* Eryngium	
* Ononis	
Cyperus	
Iris	} a 3 ii ad iv pro decoct.
Valeriana	
Gentiana	} a 3 S. ad 3 i. in subst.
Bryonia	
Cyclamen	} ad 3 S. pro decoct.
Eleborus niger	
Arum	} a 3 i ad 3 ii in subst.

Folia

* Marubium album	}	a m. S. ad i. pro decoct.
* Pulegium		
Dictamnus Creticus		
Ruta		
Majorana		
* Matricaria		
* Abrotanum		
* Artemisia		
Nepeta		
* Calamintha		
Origanum		
* Tanacetum		
Melissa		
Salvia		
Ros Marinus		
* Mercurialis		
* Chamædrys		
Thuyas Theophrasti		

Flores

* Chamæmelum romanum	}	a 3 i ad 3 iii pro decor.
* Matricaria		
* Melilotus		
Anthos		
Lavendula		
* Crocus orientalis S. p. a gr. x. ad gr. xx., vel ad p. i. pro infus.		

Semina

Nigella
Ruta
Anisus

Sexeli Maffilia
 Daucus Creticus
 Feniculus
 Sifarum
 Levisticum
 Nasturtium
 Apium
 Cuminum

} a 3 i ad 3 ii pro decoct.

} a 3 S. ad 3 i. in subst.

Baccae

* Laurus

} a 3 i ab 3 ii pro decoct.

} a 3 S. ad 3 i. in subst.

* Juniperus

) a 3 ii ad 3 iv pro decoct.

Aromata

* Macis

} a gr. x ad xv

* Nux miristica

} a gr. xv ad xx

* Cynammomum

} a 3 S. ad 3 i.

} in subst.

Cortices

* Tamariscus

} a 3 i ad 3 iii pro infus.

* Capparis

} a 3 S. ad 3 i. in subst.

Kina kina a 3 i in subst. ad 3. ii. in decoct.

Gummi, & Resine

* Myrrha

* Aloes

* Opopanax

* Asa foetida

* Ammoniacum

* Sagapenum

* Galbanum

} a gr. vi ad 3 S. in subst.

} a gr. vi ad 3 S. in subst.

Animalia

* Castoreum

* Millepedes

Testes Equini preparati

} a gr. vi ad 3 S. in subst.

Mineralia

* Succinum flavum

* Borax

* Sal Ammoniacum

} a 3 S. ad 3 S. in subst.

Remedia composita.

Galenica

* Aqua Menthae	}	ad 3 i ad 3 ii
* --- Pulegi		
* --- Matricariae		
* --- Artemisiae		
* --- Abrotani		
* --- Absinthii		
* --- Rutae		
* --- Salviae		
* --- Marubi		
* --- Rubiae tinctorum		
* --- Tanacetii	}	a 3 i ad 3 i cum dimid.
* Acetum Scilliticum		
* Oxymel Scillitic.		
* Syrupus Marrubi		
* --- Calamintha	}	a 3 i ad 3 i cum dimid.
* --- V. Radicum aperientium		
* --- Artemisia		
* --- Hyssopi	}	
* ---		

Chymica

Tincturae

* --- Croci Orientalis	}	a gutt. vi ad gutt. xv.
* --- Mirrhæ		
* --- Castorei		

Salia

* - - - Tartarus Martialis	}	a 3 i ad 3 i
* - - - Sal admirabile Glauberii		
* - - - Arcanum duplicatum		
* - - - Terra foliata Tartari		
* <i>Præparaciones Martis aperientes.</i>		
* Crocus aperiens rore paratus	}	a gr. xv ad 3 S.
* - - - idem Sulfure paratus		
* - - - idem Aqua simplici		

Preparationes Mercurii parum, vel nihil cathartice

* Ethiops mineralis igne paratus	}	a gr. x. ad xviii
* --- idem trituratione confectus		
* Panacea mercurialis		
* Cinabaris factitia	}	a gr. vi ad gr. x.
* ---		

Hujusmodi sunt remedia in suppressionis negotio magis commendata: adhibendi modum tamen variare facile est pro morbi indole, aut ægotantium genio;

nio; patrari enim ex liquidis poterunt decoctiones, apozemata, potiones, julapia syrupi, vel ex solidis componi, pulveres, opiata, bolli, aut rotulae &c.

1. *Jura* ex pullo conficiuntur exanterato, & excorticato, vel ex librâ semisse pulmonis vitulorum, aut vervicis, vel agni jugulo sufficienti aquâ quantitate coctis; prope ebullitionis vero finem radices nonnullæ ad unciam dimidium, vel plantarum folia ad manipulum adduntur, radices tamen diutius quam folia sunt ebulliendæ, inde percolato brodio in eo sal quoddam, aut aliqua ex chalybis aperientis præparationibus solvi potest quindecim, aut viginti dies in eorum usu persistendo.

2. Simili modo parantur *decoctiones*, seu apozemata, carnibus exceptis, quæ ipsis non permiscuntur, syrupi alicujus unciam addendo, eaque per idem tempus exhibebuntur, nisi identidem bis in die hauriantur.

3. In *potionum* compositione duo, vel tres aquæ distillatæ seliguntur ad unciam unius & semis, vel duarum unciarum dosim sumptæ, vel earum defectu plantarum quarundam decoctio sumitur ad quinque unciarum circiter dosim in quibus solvantur sal quoddam idoneum, vel martis aperientis aliqua præparatio, aut pulvis ex plantis emenagogis decepta, tum addi possunt theriaca, & confectiones hyacintina, aut alchermes, vel tincturæ nonnullæ quales sunt Castorei, Mirrhæ, Assæ Fœtidæ &c., quæ præscribi possunt cocleatim singulo horæ dimidio ut opus indigerit.

4. *Julapia* a potionibus nihil differunt nisi quod minus salis, aut pulveris contineant, verum syrupus aliquis superaddatur, & uno, vel duplici haustu assumantur.

5. Nisi obvii satisfaciant *syrupi* secundum artem quot lubent patrari possunt, alii plures ex saturatissimis radicibus, vel foliorum decoctionibus, ex plantis emenagogis selectioribus confectis, quæ sachari additione ad syrupi consistentiam reducuntur, ii syrupi julapiis, apozematibus, aut opiatis adjungi possunt, quæ sibi præscribi lubeant.

6. *Pulveres* simpliciores sunt Galenicæ præparationes ex duabus, vel tribus simul radicibus, foliis, feminibus, corticibus, aut gummis emenagogis electis, simul confusis peractæ, quæ pro unaquaque vice ad scrupulos duos, vel drachmam circiter juris, apozematis, aut vini cocleare exhibentur.

7. *Opiata* in hoc a præcedentibus differunt, quod mellis, syrupi, aut conservæ auxilio massam constituent electuarium referentem, quam panis plagula involutam præscribunt, juris, vel apozematis coclear superbibendo.

8. *Bolli* ab opiatis majori duritie distant, maxima vero *pillule* quæ resinis, gummisque magis coagmentatæ illis firmitate præcellunt, eaque auro obvolutæ superiori methodo sumuntur.

9. *Rotule* tandem conficiuntur, sufficientem sachari quantitatem pulveribus remixtam idonea aqua distillata, aut decoctione coquendo ad syrupi consistentiam, quæ super marmoream levigatam superficiem extensa in plures diversimode configuratas scinditur tabellas.

III. Multiplici via *tertiam* poteris indicationem implere, aperitionem videlicet venosarum apendicum promovere, vel sanguinis nisum augendo, vel uterum emenagogis succutiendo.

1. Pedum venæ sectio, quæ velocitatem sanguinis intendit per aortam descendentis dum ipse uterus proficitur, certior est, promptior, minusque suspecta catamenia ciendi methodus, ea tamen revertentibus menstruis si adhibeatur, proxima jam eruptione efficacior evadet gradum impulsio sanguini addendo, quæ tantum deficit ut completa oriatur effusio.

Olim substituebantur, vel cucurbitulæ foemori applicitæ, vel cauterium popliti, at infirmæ virtutis causa hæc pene exolverunt remedia, pediluvia etiam ex plantis

plantis emenagogis parata aliquam solent utilitatem asserre, venæ sectioni tamen debiliora.

2. Clysteria pariter conferunt ex similibus stirpibus confecta, Matricaria videlicet, Artemisia, Pulejo, Salvia &c., vel ex floribus Chamameli, Meliloti, Lavendulæ &c., quibus addi possunt Mellis Mercurialis, vel Catholici duplicati uncia una, aut hieræ picræ Galeni drachmæ sex, quibus uterus comoveatur.

3. Purgantia conveniunt, nonnihil stimulantia quæ intestina convellendo uterum excitent, constantur ex Aloes, Jalapæ, Diagridii, pulveris cornachini congrua dosi, aut Hieræ Picræ drachmis tribus circiter in bolos redactis.

4. Emetica, quæ diaphragma, & musculos abdominis convellunt ac uterum proinde secutiunt tres, vel quatuor grana (b) tartari emetici, aut grana vigintiquinque pulveris ipecacuanhæ jure, vel theiformi solvendo erunt exhibenda.

5. Errhina, seu sternotatoria Scheiderianam vellicando, emeticorum more uterum pariter irritant, hujusmodi sunt folia Nicotianæ, Betonicæ, Salviæ, tum radices iridis, hellebori &c.; quæ si leniter agant addi poterit euphorbi nonnihil, pyretri, aut macropiperis.

6. Balnea, & semibalnea plantarum, fomenta regioni hypogastricæ applicata, injectiones per vaginam ad uterum erectæ, ex similibus plantis paratæ opportunissima sunt, circa quæ pervolveris quæ superius n. III. IV. & VIII. indicavimus, at parum efficacia hæc nunc experiuntur medicamenta jam obsoleta.

7. Suffumigia n. v. descripta vel humida, vel sicca esse possunt, humida perficiuntur ex vaporibus plantarum fellæ familiaris ope pudendis receptis, sicca vero ex summo parantur, qui ex pharmacis, aut pulveribus emenagogis ustis sublimatur pari modo receptus; olim sicca hujusmodi suffumigia crebre usuveniebant ex acrioribus etiam substantiis composita, hodie pene contemnuntur detrimenti ergo, quod afferebant: humida iis substituantur, & quidem acria, & nocua minus, quorum formulæ visitatores sunt:

R. Aquæ communis, vel Decocti cujuslibet emenagogis bullientis q. 5.

Adde spiritus salis ammoniaci pauculas guttulas

Vapor excipiat utero. Vel

R. Scoriarum Reguli antimonii q. 5.

Coque in lixivio cinerum, donec lixivium rubicundum fiat.

Vapor excipiat utero.

Si ea incassum adhibita sint, sequentibus uti poteris, dummodo ægra laxum fervent uterum, & dolore sint expertes.

R. Lixivii Scoriarum Reguli antimonii, de quo modo, part. IV.

Vini Malvatici part. II.

M. & affunde super silices ardentes, vel ferrum candens

Vapor utero excipiat. Vel

R. Scorias Martis ignitas, aut ferrum candens, affunde urinam antiquam, & fetidam.

Vapor utero excipiat.

8. Pessaria usitata erant remedia pro mensibus revocandis, immo ex acrioribus coagmentabantur substantiis, raro nunc usuveniunt, vel mistiora tantum ex linteis mercurialis succo imbutis, aut ex pulveribus nigellæ, mirrhæ, mercurialis

(b) Dosis Tartari sibiati pro activitate infusionis variare solet, quare Regionis consuetudini, & præparatiioni usitatiore consulere oportebit.

curialis succo, & melle costis confata adhibentur, interea hæc intra vaginam introducuntur, virginibus vero vulvæ tantum applicantur, & configurationis ergo *nascalia* vocantur.

9. Iis remediis omnibus tandem addi poterit motus muscularis valde proficiuus qualis est deambulatio, æquitatio, rheda, corhea, atque matrimonii usus, hæc omnia tamen inutilia evadere censemus, nisi idoneo adhibeantur tempore, cum nempe eruptio instare videatur.

Cautela in suppressionibus medendis necessarissima.

I. Antequam emmenagoga exhibeantur remedia primas vias cathartice expiare, sanguinem alterantibus corrigere oportebit.

II. Verum idonea tempestate vere nempe, & autumnio menses excitabis, quando humores fluidiores, solida laxiora sunt.

III. Aestivo tempore solventium, & aperientium usum interdicendum esse tibi suadebis, ne patientes nimis ferveant; tunc temporis diluentia, & humectantia erunt adhibenda, qualia sunt balnea aquæ minerales, vel forte mitiora emenagoga.

IV. Hyeme nullis, aut debilioribus uteris medicamentis, frigus enim, quod humores inspissat, atque vasa arctat, eorum impedit effectus.

V. A lenioribus incipiens, ad validiora gradum feceris, prout illorum inefficacia cogat.

VI. Inter efficaciora menses impellentia martis præparationes magni feceris, & mercuriales superenunciatas, verum gumm. amoniac., galbanum &c., dummodo congrua dosi ad rem exhibeantur.

VII. Diluentia, & emollientia vicissim solventibus erunt substituenda, ut illis uteri vasa relaxentur, dum his sanguinis nifus intenditur, ut appendices valeat referre.

VIII. Sæpe solventia, & emenagoga diluentibus, & laxantibus conjungi poteris, tum ipsis addi narcotica, modica tamen dosi, ne soporem inducant.

IX. Modificare, aut interdicere oportebit emenagogorum usum, si uterus doleat, aut ægrè ferveant, quod constabit insomniis, siti, aut lotii calore.

X. Hæc præsertim animadvertere necesse erit in iis mulieribus, quæ bilioso donantur temperamento, & sanguine acri, ac sicco, fibrisque tensis, rigidis polent irritabilibus; in hujusmodi circumstantiis validiora remedia calorem facile, & ipsam febrem concitabunt.

XI. Similia cavebis in iis, in quibus pulmo debilis, atque gracilis apparet angustia, & compactionis ergo, tum respiratio crebra difficilis, vel tussis adest, vel in quibus parentes iisdem morbis fuerunt obnoxii.

XII. In hoc postremo casu non solum bechica, & humectantia exhibeto, verum lac asininum, aut caprinum, etiamsi istiusmodi in suppressione sit suspectus usus.

XIII. Persuadebis contrariam medendi methodum uteri, aut pulmonum inflammationem, vel ulcus facile inducere, aut vas aliquod lacerare, a quo periculosa sanguinis jactura erit consequutura.

XIV. A validioribus abstinebis, & arctioribus emenagogis quidquid de iis auctores prædicent.

XV. Majora nocumenta inferre experientia docuit pessaria, injectiones, & acria fuffumigia, quæ uterum immediate aggrediuntur, hæc ex scoris antimoni pulverisatis, & combustis, vel ex miscella calcis vivæ & urinæ conficiuntur, quæ posterior sal volatile ammoniacale præbet.

XVI. Sapienter enim circa catameniorum regressum potius cunctaberis, quam ea suspecta ratione revocare, ut omne ægras ledendi periculum absit.

XVII. Dum in menſtruis futuris prudenter cundamur, ſuppreſſionis ſymptomatum imminutioni erit conſulendum idonea venæ ſectiōe, repetita purgatione, & regimine poſſimum adhibitis.

XVIII. Si tunc menſtrua alio ſibi pandant viam, cum id præſertim per pulmones, aut aliud nobile viſcus fiat, emenagoga omnia erunt proſcribenda.

XIX. Remedia in hoc caſu amplecti oportebit, quæ hæmorrhagias ſiſtere valeant, de quibus infra capite ſeptimo ubi de catameniiſ revolutis erimus loquuturi.

XX. Tandem fruſtra remediis omnibus adhibitis, ut cum levamine menſes revertant paliativa medela erit inſtituenda, identidem venam ſecando, ægras purgando, atque diætam modificando, tum ciborum quantitatis, cum qualitatis ratione, verum idoneis apozematibus, aut aquis mineralibus ſanguinem edulcorare fas erit, uſque dum natura aliam ſubſtituat menſibus ſemitam, ut per urinas, catharſim, ſudorem, aut inſenſibilem tranſpirationem ſapiſſime accidit.

Innocua medicamenta in ſuppreſſionibus valde commendata.

Apud celeberrimos praxiſ ſcriptores plura huiusmodi reperiuntur remedia, quarum multitudo ipſa infirmam oſtendit virtutem; incaſſum enim tot proponerentur, ſi pauca eſſent certiffima: nonnulla hic enunciabimus, quæ porro ſuperallatis collineant indicationibus, & a nobis ſuperius quandoque jam deſcripta, in iis tamen enumerandis diſtingui debent inocua a minus tutis; quare duplicem articulum inſtituemus.

I. *Chamæmelum Romanum* ejuſdem decoctio ex florum manipulo conſecta mane jejuno ſtomacho exhibetur, per plures dies, innocuum ſed infirmum eſt remedium, quidquid de eo prædicaverint.

II. *Rubia Tinctorum* ex illa æquali ſacchari quantitate remixta pulvis fit in iis morbis commendatiſſimus, qui mane per quinque vices vino calido hauritur, verum tum utilitate, cum damno expers evadit.

III. *Artemiſia vulgaris* uſitatiſſima eſt, extollunt præſertim conſervam quamdam ex tenellis ejuſdem foliis contuſis, & duplo ſacchari remixtis conſectam, jejuno ſtomaco ad drachmam exhibendam per plures dies eruptione inſtanti. (a) Zacutus aſſerit, hoc remedium proficuum magis evadere ſi uncia duæ ſuperbibantur aquæ Sabinæ, quibus per integram noctem rhabarbari drachma ſemis inſuſa ſit, at Sabina pernicioſa, eſt ut ſequenti articulo oſtendam.

IV. *Lavendula* ubi hæc paſſim creſcit; ruſtica mane ejuſdem manipulos aliquos comedunt jejuno ſtomaco tritos, & melle remixtos juſ ſuperbibendo ciceris, aut marubi albi per plures dies.

V. Ex *Calthæ*, vel *Calendulæ* floribus quædam paratur conſerva cujuſ drachmas duas ſimili methodo mane ſolent exhibere.

VI. *Ros marinus* ex florum manipulo, & *Cheiri* tribus ſimul vel quatuor pugillis fit decoctio mane ſumenda.

VII. *Ariſtolochia* cujuſ duplex ſpecies eſt longa, & rotunda præter decoctiones quas ſuppeditat, ex ea proſtrant pillulæ ſic dictæ de *Ariſtolochia* (b) *Fernelii* magnopere commendatæ.

R. Ræ

(a) *Præn. admirand. Lib. II. Obſerv. 99.*

(b) *Fernelius Meth. medendi, Lib. VIII.*

R. *Radicum Aristolochiæ rotundæ* ʒ i.

Radicis Gentianæ, *Myrrhæ electæ ana.* ʒ iii.

Aloes & Cinnamomi ana. ʒ s.

Zinziberis ʒ i.

Omnia exquisitissime trita excipiantur oleo Amygdalarum dulcium recenti.
F. *Massa Pillularum.*

Ipsæ per plures dies continuari possunt ad drachmam unam cum semisse etiam jus superbibendo plantarum edulcorantium leniterque emenagogarum.

Si Rubiam tinctorum Aristolochiæ copulaveris, alias habebis pillulas potissimas illis nihil infirmiores

R. *Radic. Aristolochiæ rotundæ & Rubiæ Tinctorum ana.* ʒ s.

Agarici & Cinnamomi ana. ʒ i.

Croci orient. pulverat. ʒ i.

Cum succo Artemisiæ. F. *Massa Pillularum*, *cujus dosis a ʒ i ad ʒ ii & simplicius.*

R. *Radicum Aristolochiæ rotundæ & Rubiæ Tinctorum ana.* ʒ i. vel ʒ s.

Agarici trochiscati gr. XV. M. *cum syrupo de Artemisiæ.* F. *Bolus pro una dosi.*

VIII. Sanguis hirci silvestris præter alias utiles proprietates etiam menses cie-re valet a scrupulo uno ad drachmam semis sumptus sub forma pulveris aut boli aliqua decoctione solutus; substitui potest ille hirci-cicurati, at efficacius experitur, ideoque dosis erit duplicanda.

IX. Fermentum panificum vetus fumitur mane ad nucis juglandis volumen prope eruptionis tempus sacchari anatina quantitate commixtum, & apozemate, vel aqua emenagoga solutum; hoc magnificiunt remedium; id tamen (c) Galeni auctoritate invaluisse suspicor, qui discutiendi, & resolvendi ei perperam tribuit facultatem, quod de externo usu non de interno erit intelligendum; verum nisi utile intus sumptum innocuum saltem evadet.

X. Aloes, cujus succus aqua rosarum lotus basim constituit pillularum de Aloe lota vulgo, quæ cathartica, & solventi donantur virtute. Medici nonnulli ipsas in suppressionibus revocandis valde commendant ad scrupulum unum exhibitas, quidam illis scrupulum etiam addunt pulveris fabinæ, quos imitari contendo.

Succus Aloes basi cedit *Hieræ picæ* electuarii species obvia, quam hujus ingredientis ratione ad menses ciendos (d) Galenus maxime laudat, exhibetur ipsa unius, vel duplicis drachmæ dosi simplex, vel dimidio scrupuli Castorei remixta in bolum reducta, ne amaritudine gustum offendant, ei superbibere necesse erit jus pingue, aut decoctionem idoneam, quæ illam ventriculo solvat.

Aloes succus mirrha simul, & croco compositionem intrat pillularum pestilentialium Ruffi, quare & ipsæ in suppressionibus commendantur per plures dies sumptæ ad scrupuli semis, vel duorum scrupulorum dosim.

Tandem cum elyxir proprietatis Paracelsi ex tinctura spirituosâ earundem pillularum eliciatur, atque Garrus idem sit B. M. distillatus, ideoque utiliter in-

men-

(c) De Simplic. Medicament. Facult. Lib. VIII. Cap. 16. n. 42.

(d) De compos. Medicam. Lib. VIII. Cap. III. Et de Curand. ratione per veng. scilicet. Cap. 18.

menstruis medendis ipsa usuveniunt, primum ad guttas XV. aut XX.; alterum cocleatim per plures dies idoneo fumuntur vehiculo.

XI. *Porrum*. Hyppocrates, seu auctor libelli *de natura muliebri*, commendat succo braciæ copulatum, verum timeo ne effectus spem eludat.

XII. *Crocus Sativus*. Ejusdemque flores emenagogi sunt stomachici, & annodini ac multiplici ratione usum habent, intrant pillulas pestilentiales elyxir proprietatis, adduntur plerisque præparationibus in hoc morbo usitatoribus, ac modica dosi infunduntur appozematibus, & theiformibus, tandem ovorum vitello per dies nonnullos a duodecim usque ad viginti drachmas exhiberi solet.

XIII. *Mercurialis* quam inter plantas emenagogas recensuimus, & pessariis fabrefaciendis cedere vidimus a (e) D. Arnaud de Villeneuve plurimi existimabatur ut sequentis compositionis basim constitueret, quam in suppressionibus medendis magni faciebat.

R. *Succi Mercurialis*, & *Mellis despumati*, ana. \mathfrak{z} i.

Farinæ Nigellæ quart. S. vel q. S. ut possint confici pillule

Dosis a \mathfrak{z} i. ad \mathfrak{z} ii. per aliquot dies cum instat Catameniorum periodus.

XIV. *Mirrha* inter excellentiora, & validiora recensetur remedia menstruis revocandis idonea, quare omnis pene bolis, aut opiatis permiscetur magis obviis.

Plures extant præparationes quarum mirrha basim constituit, hujusmodi sunt trochisci mirrhæ a drachma semis ad unam, cum hastulo plantarum sumpti cum pillulæ Montagnanæ adhuc celebratæ.

R. *Trochiscor. de Mirrhâ*. \mathfrak{z} i. S.

Semin. Apii, Castorei & Corticis Cassiæ, ana. \mathfrak{d} i.

Moschi gr. x. Cum succo Apii fermentur pillule n. xii. Capiat duas mane per aliquot dies.

Si pharmacopeas pervolveris, innotebit illas diversimode reformatas fuisse, at auctoris nomen, & vires easdem retinuisse.

XV. *Ferrum sive Chalybs* præter diversas ipsius præparationes in hac re usitatissimas reliquæ sunt duo simplicissimæ, & validissimæ quidem non contemnendæ, altera conflatur ex anatina parte limmaturæ chalybis subtiliter pulverisatæ, & foliorum calaminthæ cum sufficiente syrupi artimisæ quantitate subacta; altera paratur ex croco martis aperientis sulphure patrato duplo cinnamomi acuti, & triplo sacchari, quibus simul commixtis pulvis conficitur, aut rotulæ mane exhibendæ per plures dies a drachmæ semis, ad drachmam unam.

XVI. *Circæ nigrum*, vel *rubrum* cum radice simul apii diu ebullitum, addito sub fine ebullitionis paucis croco, & cinnamomo, tum etiam butyri nonnihil similibus usibus cedit.

XVII. *Marrubium album sive Præssum*, hoc infunditur, vel ebullitur parum in sufficiente vini albi copia & loco cænæ calide hauritur, remedium optimum evadit, dubito tamen de laudibus eximiis quas medicus (f) quidam ipsi tribuit.

XVIII. *Splen bovis castrati* duplici methodo pro catameniis præparatur. Prior decoctione perficitur; splen enim recipitur integer sanus qui in frustula scinditur,

(e) Lib. de Mulier. sterilitate. Cap. 3.

(f) Borellus Conturb. IV. Observ. 14.

ditur, ex quibus cucurbita ad medietatem repletur, hinc adduntur cinnamomi ruditer contusi uncia una, cariophyllorum uncia semis, & croci fativi drachmæ duo cum sufficienti vini albi quantitate; iis omnibus dispositis operculum bene lutatum concurbitæ nectitur. tunc per B. M. horarum viginti quatuor spatio omnia erunt ebullitura donec splen in pulstem abeat; verum refrigeratione completa jus percolatur, & ad uncias quatuor per quinque consequutivos dies instantibus menstruis ægris mane propinatur.

Alter methodus est (g) tincturam quamdam eliciendo, quam nunc ostendemus.

R. Splen Bovis in minutissimas contritum portiunculas, per aliquot dies spirituosa mirrhæ tinctura maceretur, ea vero frustula solis umbræ dein exsicato, & ex iis spiritu vini vulgari methodo tinctura eliciatur, & additis si lubeat paucis guttulis olei Angelicæ ut grata magis, & proficua evadat ad scrupulum unum idoneo soluta vehiculo per aliquot ante eruptionem dies exhibeatur.

Hæc postrema remedia a (h) Paracelfo originem ducunt, qui primus ut ego autumo de Splene Bovino in menstruis utili loquutus est; tamen neque auctoritas, neque experientia illa fovet, verum si qua esset in iis remediis efficacia pharmacis potius iis admixtis, quam lieni tribueremus.

XIX. *Castoreum* liquor est pinguedinosus empireuma redolens, qui billoculari duplici animalis folliculo congeritur: utilissimum præstat auxilium tum hystericiis insultibus, cum in mensibus provocandis, eum in subtilissimum pollinem redactum a granis decem ad scrupulum unum, vel in tincturam a guttis quindecim ad triginta propinatur.

Remedia minus tuta in suppressionibus evocandis usitata.

Quæ nunc enumerabimus remedia, tot sunt auctoritatibus suffulta, ut nefas videatur ea contemnere; non contendo interdum, eum id magninomini viri asferant, utilia evasisse cum ad rem exhibita fuerint, & a doctis Medicis, qui idoneas circumstantias detegere, & cautelas animadvertere conati fuerint, at, oh calamitas! indocti sunt, qui illa præscribunt haud infrequenter tum agyrtæ, & empirici omnes; quare nil mirum si in iis in quibus audacia ignorantiam æquat, tot producant perniciosos effectus

I. *Sabinam vulgarem* primum ostendam, quæ ab auctoribus celeberrimis magnopere commendatur: hujusmodi præparationes sunt;

1. Decoctio foliorum aqua communi perfecta, simplex, vel ceteris plantis emenagogis conjuncta, hujus dosis pro unaquaque ebullitione erit manipulus semis.

2. Aqua destillata, quæ ceterarum emenagogarum stirpium usibus cedit ad unciam circiter dosim.

3. Oleum venit Sabinæ destillatum, quod opiatis, bolis, & pillulis permisceatur in suppressione usitatoribus, pro singulis vicibus tres, quatuorve guttæ dosim præstant.

4. Eadem remedia intrat plerumque Sabinæ extractum a scrupulo semis, ad scrupulum unum.

5. Syrupus Sabine hic describendus, quem Medicus quidam (i) Alemanus *Secretum singulare* appellat, quem utilissimum in seviore morbi statu pluries expertum esse affirmat.

R. Pu.

(g) Vid. Osvaldus Crolius in *Basilica Chimica*, pag. 305.

(h) *Archidoxorum* Lib. VII. in fine.

(i) Hieronymus Ruemerus. *Observ. 124. In Sylloge Observ. & Curat. Medicinam a P. Velschio edita.*

R. *Pulegii* m. ii. S.

Artemisæ m. i. S.

Betonice, & *Calaminthæ ana.* m. S.

Sabin. m. iii.

Satureiæ, *Meliss.* *Menth.* *Abrot. ana.* m. S.

Centaur. Minor. m. i.

Semin. Anisi, *Fenicul. ana.* ʒ iii

Radic. Petroselin. *Asparagi*, *Asari ana.* ʒ vii.

Helinici ʒ i. S.

Polypod. ʒ i. S.

Zedoariæ ʒ i. S.

Dittam. ʒ i.

Macis, & *Nucis Moschat. ana.* ʒ i.

Caryophyllor ʒ S.

Rhabarb. elect. ʒ vi.

Aquar. Betonicæ, *Pelegii*, *Artemisæ ana.* lib. ii.

Satureiæ lib. i. S. Coq. S. a. in colatura infund.

Stent per noctem, mane f. fortis expressio, & cum sacchar. S. q. coque ad Syrupi consistentiam Dosis ab ʒ S. ad ʒ i.

Suspicio tamen sæpe sæpius hujusmodi remedia perniciose evadere, nam acres, & phlogisticæ Sabine proprietates sanguinis jacturam, vomitum, & convulsionem inducunt; syrupus nihilominus nuperrime descriptus minus damni inferre posse arbitror pro ejusdem stirpis exigua dosi; at ille compositus nimis existit.

II. *Cucumis sylvestris*, seu *aspinus*, hic acris est, solvit, & alvum ciet violentè, quidam ipsum multiplici ratione in suppressionibus adhibent, quare præscribere solent, vel

1. Decoctionem ex radicis contusæ drachmis tribus confectam, vel

2. Succum ex foliis expressum, & depuratum ad drachmam unicam, vel cum dimidio, aut

3. Idem inspissatum ad extracti consistentiam, *Elaterium* vulgo, cujus dosis duo, vel tria grana non superat.

Ea decoctionibus, syrupis, bolis &c. emenagogis solent copulari, verum cum frequenter nocua experiantur, vel raro caute, vel numquam usveniunt.

III. *Bryonia*, seu *Vitis alba*, pro catameniis revocandis ejusdem radicis ad drachmas duas ebullitæ decoctionem proponunt, vel *Feculum* bryoniæ sedimentum videlicet a succo expresso reliquum decem, aut duodecim granis exhibitum.

Pernicie ea nihil Sabine, aut Cucumeri inferiores sunt, ideoque sapientis erit, vel eorum cavere usum, vel minima uti dosi.

IV. *Dracontium majus* vel *Dracunculus*, & *Dracontium minus*, sive *Arum*; hæ plantæ acres, causticæ, urentes sunt intus proinde sumptæ damnum inferunt, neque auctores imitari suadeo, qui in hoc morbo baccas ex iis plantis decerpas, aut baccarum succum inspissatum commendant.

V. *Heleborus niger*, hujus radix mensibus medendis haud inutiliter cedit, dummodo caute adhibeatur, ejusdem frustulum fumitur drachmam equans, & in taleolas divisum, quæ malo inferuntur igne coquendo, eo cocto radix excipitur, pomumque comeditur, mane jejuno stomacho, tertio quoque die per aliquod tempus in hoc remedio persistendo, præcedentibus minus nocuum experitur, nihilo fecius caute erit propinandum.

VI. *Cantharides* ab Hypocrate, vel auctore libelli de Natura Muliebri magnopere commendantur, intusque sumi quinas, postquam pedes, alæ, & caput separatè

Astruch de Morbis Mulierum.

D

paratè

paratæ fuerint, suadet; ipsius tamen auctoritas non valebit, earundem insensissimum confirmare usum.

Lumbrici terrestres cantharidibus substitui poterunt, periculosi minus, & efficaces magis, a drachma semis, ad scrupulos duos.

Cicindellæ etiam usum habent inter emenagoga remedia & lumbricis acriores sunt, iisque cautius, & minori dosi uti tantum fas erit.

VII. *Sanguis ex menstruata muliere*, in quibusdam Alemanorum Provinciiis linteolum hoc sanguine intrisum aqua luere solent, quam menstrua desiderantibus propinant; (k) Medici etiam non desunt, qui hanc praxim non contemnunt, ipsosque optimos effectus expertos esse testantur; ego, tum observationem, cum ab ea derivatas consecutiones contendo; nihilo tamen minus remedium, etsi futile, atque indecens appareat, nullum tamen damnum asserre posse video, nisi ex ægra, aut ulcere correpta muliere sanguis ille fuisset desumptus.

C A P U T V.

De mensruis suppressis organi vitio.

§. I.

Descriptio.

Interdum catameniorum regressus obviis periodice indicatur scœnomenis, ut si ille revera esset consecuturus; ideoque regulariter ibi affluere sanguinem constat, nulla apparente eruptione organi vitio impedita.

Triplici de causa id oriri poterit. 1. Vel membrana septi modo intra vaginam locata fluxum intercipit. 2. Vel carnea ibi nata protuberantia, quæ occludit, repletque vaginam. 3. Vel cicatrix, quæ tunicas, aut parietes vaginæ, aut pudendorum labia conglutinat, eorumque cavitatem intercludit.

I. Ea superius descripta membrana, observatione docente, positum variat; modo vaginæ orificium obducit, modo intimius penetrans uteri ostium obtegit, plerumque levis est membranacea, raro densa, compacta, & callosa reperitur.

II. Variat pariter protuberantiæ adhæsiō; intra vaginam plerumque a pudendis non multum distat, interdum prope uterum crescit, ea carnea adiposa, glandulosa, aut steatomatosa apparet plus minusve extensa.

III. Cicatrix vero modo hic totum vaginæ ambitum peragrat, nunc laxa, & superficialis, nunc firma, & constipata videtur, modo oppositos parietes per exiguum necit spatium, modo ampliorem gignit cohæsiōnem; observatione quandoque etiam didicimus labia ita coire, ut angustissimum tantummodo urinæ exitui foramen relinquunt.

Diversitates hæ omnes observatione sunt susultæ, causas vero sequenti articulo indicare potissimas conabimur; in præsentiarum sufficiet animadvertere nullam ab iis nondum menstruantibus mulieres molestiam pati; postea vero, cum jam menstruationis tempus attigerint, vel alias menstruata fuerint, si ipsis retentio supervenerit, donec initio morbi exiguus erit ad uterum sanguinis affluxus, parum erunt detrimenti passura, aucta tamen infarciētis cruoris copia, abdomen inflari, tendi, atque cruciari, vaginam, ac pudenda tumesceri,

artus

(k) Daniel Ludovicus in Ephemerid. Natur. Curios. Germ. Decur. I, Ann. 9. & 10. Observ. 35. Andreas Myrthen. Ibid. Decur. III. Ann. 9. & 10. Observ. 215.

artus inferiores cedematosi evadere incipient, ægra denique corporis gravedine, tumoribus, gustus abolitione, & digestionis læsione vexari, febris tandem erratica apparebit pluribus aliis copulata cruciatibus, quæ frustra remediis efficacioribus adhibitis, hydropem, gangrenam, atque lethalem consumptionem inducere potis erit.

§. III.

Causæ.

I. **M**embrana, quæ vaginæ ingressui proxima conspicitur, ea est, quæ hymen appellatur in virginibus a natura fabrefacta, ut præcipuam, et si incertam, earum integritatis notam præferat; a flatu naturali in nostro casu distat, cum enim perforata naturaliter appareat, prorsus impervia nunc sit. Me non latet hujusce membranæ existentiam plures negasse (a) iisque illuxisse, qui hanc prædicarunt, credulos nimis anatomicos fuisse suadendo, eum plures defendisse numquam, vel morbi tantum causa in difectis cadaveribus ipsam reperisse.

At quidquid animose affirmant, qui contrariam amplectuntur sententiam, nedum imponere valebunt si iis magni nominis viris fidem facere velimus, qui hymenem dederunt, illustrantque, inter eos recensentur (b) Berengarius Carpus, (c) Vesalius, (d) Fallopius, (e) Coiterus, (f) Varolius, (g) Riolanus, (h) Veslingius, (i) Bartholinus, (k) pluresque alii infra enunciati celebriores decimi sexti, vel decimi septimi ævi anatomici; minus vero eorum imponere debebit opinio cum nostris temporibus, a clarissimis anatomicis (l) Laurentio Heistero, (m) Friderico Ruyschio, celebratissimo (n) Morgagnio nostra secunda fortuna adhuc vivente, & (o) Jacopo VVihslövio confirmata videatur, hi omnes simul consentiunt, virginibus omnibus illam reperisse ea de causa difectis; meum visus addo testimonium, etiamsi supervacaneum censeam post tot illustres auctores, qui meam fovent sententiam.

Reliquum enim erit judicare illos, qui membranam numquam vidisse testantur, vel depudicatas tantum mulieres observasse, vel perperam præoccupatos vaginam ea prorsus obduci debere, hymenem non conspexisse, dum ipsam in

D 2

pro-

(a) Ludovicus Vassæus. Tabul. anatomic. Realdus Columbus. De re anatomic. Lib. XI. Cap. 16. Joh. Fernelius. *Physiolog.* Lib. I. Cap. 7. Ambroise Paré. *Oeuvre. de Chirurgie.* Liv. III. Chap. 34. & Liv. XXIV. Chap. 49. Franciscus Vallesius *Lib. de sacra Philosophia* Cap. 25. Horatius Augenius Tom. II. *Epist. & Consult. Medicin.* Lib. I. Severinus Pinæus. *De notis virginittatis*, Lib. I. Cap. 9. Andreas Laurentius. *Hist. anat. corpor. human.* Lib. VII. Cap. 12. & qu. 13. Marc. Anton. Ulmus. *De utero.* Sect. I. Cap. 7. Hercules Saxonia. *Præcox Medica* Lib. IV. Cap. 4. Franciscus Ranchinus. *De morb. Virgin.* Sect. I. Cap. 4. Nathanael Highmorus. *Corpor. humani disquisit. anatom.* Lib. I. Part. IV. Cap. 4. Regnerus de Graaf. *De mulier. organis.* 6. De Hymene; Pierre Dionis. *Operat. de Chirurgie.* Demonstr. 3. Jaan Palsin. *Descript. des parties des Femmes, qui servent a la generation.*

(b) Jacobus Berengarius Carpus, in *Isagoge anatomica* (c) Andreas Vesalius, *de corp. hum. fabrica.* Lib. V. Cap. 15. & in *Epist. ad Joachimum Roelants, de radicis Chynæ usu.*

(d) Gabriel Fallopius, in *Observat. Anatomic.* (e) Volcherus Coiterus, in *bul. anatomic.*

(f) Constantinus Varolius, *Anatom.* Lib. I. Cap. 16. (g) Johannes Riolanus, *Anthropogr.* Lib. I. Cap. 16. (h) Johannes Veslingius, *Synagmat. anatomic.* Cap. 7. (i) Thomas Bartholinus, *Anatom.* Lib. I. Cap. 31. (k) Johannes VVierus *Observat.* Lib. I. Et de *Lamitis* Lib. III. Cap. 20. Archangelus Piccolominus, *Præfation. anatomic.* Lib. III. Cap. 5. Scip. Mercurius, *delle Comare* Lib. I. Cap. 2. Franciscus Flazonus *de partib. generat.* Lib. II. Cap. 5. Adrianus Spigelius, *de hum. corp. fabrica.* Lib. VIII. Cap. 18. Melch. Sbizius, *Exercit. Medic.* XLVII. Dominicus Panarolus. *Pentecost. V.*

Observ. ultim. Isbrandus de Diemerbroeck, *Anatom.* Lib. I. Cap. 16. Johannes Svvammerdamius, *de viri muliebr. fabrica in tabulis*; Gerardus Blasius, in *Observat. anatomic.* Johan. Gaiparus VVestphalus, *Ephem. Cur. Germ.* Dec. II. Ann. 8. *Observ. 215.* Hermannus Fridericus Theichemeyerus. *Inst. Medic. legalis & forensis.* Cap. 4. (l) Laurentius Heisterus, in *compend. anatom.* Et *Ephem. Nat. Curios.* Cent. VIII. *Observ. 69.* (m) Fridericus Ruyschius, *Thes. anatomic.* III. n. 15. VI. n. 1. VII. n. 60.

(n) Johan. Baptista Morgagni, *Adversaria Anatomic.* I. 29. IV. 23. (o) Jacques Benigne VVins-

propatulo habebant; quam ob rem illam frequenter sine nomine descripserunt, quod magis verisimile est, & ab illorum observationibus deduci posse videtur.

Idcirco ne impofterum dubitationi locus relinquatur hymenem naturali statu describere fatagam, prout auctores, & cadaverum inspectio me docuerunt.

Hymen ex intima conflatur vaginæ tunica, quæ circa ejusdem orificium inflectitur, ejus duplicatio circum adhærens limbum refert anularem, qui latior prope anum apparet, ad latera angustior, angustissimus superius urethram versus. Cum anulum efformet tunica, quæ internam vaginæ superficiem induit, ideoque utraque facie rugosus apparebit, anularishæc membrana, ubi ea vaginæ orificio cohæret, crassior est, cellularis ergo illic inter duplicem tunicam jacentis, quæ in margine abit, exilliorque fit hymen, ipsam componentibus laminis coalitis, ac paucis exiguis vasculis sanguineis tantum refertur. (*) In statu naturali in medio finditur circulari plerumque foramine ovali, oblongo, & irregulari quandoque, cujus amplitudo pro subjectis, eorumque ætate variare solet: celeberrimus Morgagnus fatetur semel hoc invenisse ostium a perpendiculari membrana divisum, idem testatur Valsalva, quod non raro accidere posse autumarunt, quare auctores hymem *Columnam virginittatis* appellari consueverunt:

Ex hac descriptione concludi potest. 1. Interdum hymenis foramen (p) unicum reperiri quale esse debet sed angustum valde. 2. Quandoque a perpendiculari columna in duas (q) divisum semitas exiguas modicæ aperitionis loco. 3. Quandoque præter priorem divisionem a perpendiculari natam caruncula, pluribus intertexi (r) horizontalibus, obliquis columnis, ut hymen cribrum referat, 4. Tandem hymenem aliquando prorsus (s) imperviam esse, ut perfecte vaginam occludat.

In Tribus prioribus casibus communicatio uteri cum vagina etiamsi difficillime peragatur, aliqua tamen ratione fieri potest; postremo vero casu frequentioribus exemplis constat eamprorsus communicationem intercepti; puberesquæ hoc deformantur vitio a Græcis Ἀγγραὶ appelluntur; a Latinis vero Medicis *Imperforatæ*, *Clausæ*, aut *Velatæ*, ab Italis *Coperchiate* ipsæ vocantur: Romani proprio deficiebant vocabulo, & circumlocutione illas indicabant; quare (t) Cicero somniando vidisse mulierem affirmat, quæ obsignatam habebat naturam, (u) Plinius vero narrat quod Cornelia Graccorum mater concreto genitali nata fuerat.

Ea porro, quæ adhuc dicta sunt solam membranarum originem explicant, quæ ad vaginæ orificium locantur ubi hymen sedem habet, ibi pariter oriuntur hæ omnes vitiatæ tunicæ, de quibus nuper loquuti sumus, nam si qui ultra vaginæ marginem trans hymenem hujusmodi observarunt membranas, ut (x)

Ruy-

Joyn. *Exposit. Anatomique* n. 633. (*) Limina hujus membranæ defforatione disrupsæ carunculas mirrhiformes gignunt. (p) Ambrosio Parè. *Œuvres de Chirurgie*. Lib. XXIV. Chap. 49. Petrus Forestus *Observat.* Lib. XXVIII. *Observat.* 55. Johannes Schenklius. *Observ. Medicinam*. Lib. IV. Obs. 97. ex Adversarii Dryandi. Daniel Sennertus *De Morbis Mulierum*, Part. I. Sect. I. Cap. 3. Gerardus Blasius in *Observ. Medicis rarioribus*. (q) Johannes Schmidius. Miscell. Cur. German. Decur. I. anno 3. *Observ.* 24. Et annis 4. & 5. *Observ.* 157. (s) Guillelmus Fabricius Hildanus. Cent. III. *Observ.* 60. (r) Antonius Benivenius. *De abditis morb. & sanatis causis*. Cap. 28. Casparus Volphius, in *Observat.* apud Schenckium. Johannes VVierus, *De præstigiis demonum*. Lib. II. Cap. 38. Rembertus Dodonæus. *Medicinal. Observat.* Cap. 34. Bartholomæus Caucoli. *Observat. Medicar.* 23. Casparus Bauhinus. *Theatr. anatom.* Lib. I. Cap. 39. Hieronymus Fabricius ab Aquapendente *Operat. Chirurgie* Cap. 82. Guillelmus Fabricius Hildanus. Cent. III. Obs. 60. exempt. 1. & 2. Jobus à Meeckeren. *Observ. Medico Chirurg.* Cap. 55. Aſſa Eruditorum Lipsiensia. Anno I. Septembr. Obs. 6. Johannes de Muralto M. N. Cur. Germ. Decur. II. ann. 3. Obs. 151. Cornelius Solingen. *De arte obstetricia*. Daniel Meno Matthiz. *Observ.* 6. Francois Mauriceau, *Observat. sur la grossesse*. *Observ.* 231.

(t) Cicero, *De Divinit.* Lib. II. (u) Plinius, *Hist. natur.* Lib. 7. Cap. 16. (x) Ffidericus Ruyfchius. *Observat. Chirurgic.* 22, & 32. Simon Scultzius *Misc. Nov. Curios. German.* Dec. I. Ann. 3. Obs. 3.

Ruyschius, & medicus quidam Romanus asseruere; ac prope uteri ostium, ut observatio (y) Accademia Parisiensis affirmat, id difficultatem augere videtur, nam præter naturam, & monstruose accidere necesse erit, quod raro tamen eveniet; illud tamen minus implicat, si animadverterimus omnem corporis cavitatem similibus læsionibus esse obnoxiam; constat enim pluries invenisse rectum intestinum septo carneo ad anum obductum, quod præternaturale videtur.

II. Carneæ excrescentiæ quæ replent, occluduntque vaginam triplicis speciei sunt.

Quandoque hujusmodi protuberantia (z) *Fungus*, seu *Champignons* appellatur, ex neglectis crescit ulceribus, hac de causa ulcera celtica, aut benigna vulvæ carneæ excrescentiæ locum præbent, quæ spongiosæ, molles, duræ, vel syrrophæ fiunt; ampliores sunt, vel exiguæ; latæ vel oblongæ plus minus apparent pro ratione lymphæ retentæ, morbi pertinaciæ, aut quod occupant spatii.

Interdum hæc excrescentias (aa) producant carunculæ mirtiformes, aut vaginæ rugæ oblongatæ, vel tumor glandularum, aut cellularum (bb) adiposarum hujus organi; harum partium vero augmentum ab obstructionibus, aut callositatibus originem habet, quæ lympham morbosam retinent, in hoc casu excrescentia plerumque nervosa, glandulosa, aut pinguidinosa est, modo lata, modo angusta, modo mollis, modo dura sistit in ratione partis affectæ, aut lymphæ spissitudinis.

Tandem protuberantiæ quædam veniunt perpendendæ quæ *lupias* referunt, seu tumores duros, steatomatosos per internum vaginæ ambitum late reptantes; continenter eæ molles sunt, earumque volumen a morbi persistentia, aut lymphæ congestæ copia determinatur.

Ipse vero cujusvis sint generis, frequentius trans pudenda crescut, quia illa magis ulcerationibus, & carunculis sunt obnoxia, ac facile intumescunt; id tamen minime impedit vaginæ intimam superficiem similibus vitiis, aut tumoribus affici posse.

III. Cicatrices postremam quæ vulvæ parietes simul conjungunt ejusdemque lumen obstruunt: ab ulceribus, aut scissuris proveniunt, quæ neque satis detergæ, neque mundatæ fuere, idem (cc) pariter parere valent cancer ex lue venerea ortum, (dd) excoriationes ex urina acri infantum inter incunabula retentam, variolose pustulæ supuratæ, (ee) combustiones, scissuræ a vulneribus natæ, (ff) aut laboriosis partus, (gg) omnia indicatis observationibus confirmata.

Cum pudendorum labia, & vaginæ ostium magis patescant ea ulceribus etiam, ex-

Afruch de Morbis Mulierum. D 3

(y) Memoires de l'Académie des Sciences Ann. 1705. Histoir. pag. 52.

(z) Nicolaus Tulpus. *Observat.* Lib. III. Cap. 33. Christophorus Valterus, *Schol. obstetric.* Part. II. Cap. 19. Acta Berolinensia Dec. II. Vol. V. pag. 85. Acta Bruditorum Lipsiensia Ann. 1726. Octobr. pag. 480.

(aa) Antonius Benivienus, *De abditis morb. & sanatis causis* Cap. 79. Johannes VVierus. *Observat.* Lib. I. Acta Curiosorum Naturæ Decur. III. An. I. *Observ.* 144. Nicolaus Tulpus, *Observat.* Lib. III. Cap. 34. Dissequi in mulieri quadraginta annorum tumorem steatomorum sphericum altero parietum vaginæ lato pedunculo adhaerentem, qui duplicem pendebat libram.

(bb) Anatomici qui hymenis existentiam contendunt caruncula mirtiformes putant a primitiva conformatione originem habere. At cum in ea, sententiæ parte ita in hac decipiantur, nam si hymenem reperiatis nunquam carunculas videbis, & si carunculas nunquam hymenem, id confirmat carunculas marginem tantum esse conciliæ hymenis, quæ diversimode inflexa in parvulas appendices, illum producit.

(cc) Antonius Benivienus. *De abditis morb. & sanatis causis*, Cap. 31. (dd) Isbrandus de Diemerbroek. *Anatom.* Lib. I. Cap. 26. Johannes Nicolaus Peclinus. *Observ. Medico-physicar.* Lib. I. Cap. 25.

(ee) Paulus de Sorbait. *Ephem. Curios Natur.* Decur. I. Ann. 3. Obs. 173. (ff) Gregorius Horstius *Operum Tom. II. Lib. IV. Observ.* 55. (gg) Marcellus Donatus. *De media historia mirab.* Lib. VI. Cap. 2. Johannes Riulanus, pater, Art. benè medendi Sect. IV. Traç. 2. Cap. 1. Casparus Bauhinus.

Theatr. Anatom. Lib. I. Cap. 39. Et *De Hermaphroditis*. Lib. I. Cap. 38. Felix Platerus. *Observat.* Lib. I. pag. 258. 259. Guillelmus Fabricius. Hildanus. *Observat.* Cent. VI. Obs. 67. Johannes Riolanus, filius. *Enchirid.* *Anatom.* Lib. II. Cap. 37. Et *Antropograph.* Lib. II. Cap. 35. pag. m. 197. Thomas Bartolinus. *Historiar. Anatom.* Cent. II. Histor. 31. Rudolphus Jacobus Camerarius. *Misc. Na.*

Curios. Herman. Cent. IX. & X. *Observ.* 73. Johannes Conradus Beckerus. *De inculcata prædictorum*

f. XVIII. & seqq.

coriationibus &c. sunt magis obnoxia, ibique facilius coalescunt vaginæ parietes, quamvis prope matricis os idem evenire possit; siquod eorum scænomenorum il-
luc nansciscatur.

De cætero hujusmodi cohesio ubivis iis de causis fiat compacta, vel laxa; externa, vel profunda, plus minusve, aut extensa apparebit prout ulcera, scis-
suræ, aut excoriationes diversimode locatæ fuerint, quod maximam concomi-
tantiam varietatem inducere potis erit.

§. III.

Differentiæ.

I. **P**rima differentia inter conformationis vitia, quæ vulvam, aut vaginam
respiciunt, ab ipsorum desumitur natura, quæ triplicem agnoscit vi-
tiii speciem; aut membrana quæ vaginam intercludit, aut natam excrecen-
tiam, quæ illam obduxit, aut parietum cohesionem, quæ ipsam pariter occludit.

II. Secunda differentia a vitiorum eorum origine nansciscitur; nonnulla enim
ad primam nativitatis conformationem pertinent, hujusmodi sunt membranæ
vaginam obstruentes, alia a nativitate conspicua sunt, ut carnes protuberan-
tiæ, quæ cavitatem obturant, aut cicatrices pudenda, vulvamque jungentes.

III. Tertia ducitur differentia ex natura, & numero functionum læsarum; qua-
propter ut recte judicemus, quinque præcipuas uteri functiones perscrutari oport-
bit; menstruationem videlicet, copulam, conceptionem, partum, atque
urinæ exitum.

1. *Menstrua* quandoque iis etiam obstantibus idoneo relicto spatio libere e-
rumpunt, interdum lente, aut difficillime perfluunt, meatus angustię causa,
alias prorsus desunt vagina penitus obturata.

2. *Matrimonii usus* ea obstacula implicant, quando vaginæ orificium inve-
stium, minime vero si intimius vel prope uterum sint locatæ.

3. *Conceptioni* ea aliquo modo officiant, possibilis tamen videtur, modo ute-
ri, cum vagina communicatio penitus non intercipiatur, aut matrimonii non
impediatur usus, non desunt tamen observaciones, quæ in iis casibus concepif-
se mulieres affirmant.

4. *Partus difficilis*, diutinus, ac laboriosus redditur, quando organi vitia
meatum coarctant; impossibilis vero si illum occludant, nisi intumescencia,
(quod aliqua observatio docet) a gestatione orta, cicatrices illas ante (a) par-
tum frangat, quæ vaginam conglutinant, atque constringunt.

5. *Urinæ exitum* minime impediri posse arbitror a vitiis intra vaginam, aut
circa ejusdem orificium adnatis; citra hoc enim urethrę foramen patet, ac ob
ea, quæ intra vulvam adsunt incomoda rarissime sufficiens saltem implicabi-
tur urinę (b) transitus, unicam observationem porro didici, quæ hanc videtur
offendere sententiam.

6. Plures alii dari possunt casus ex simplicibus compositi, quorum singula-
rem indaginem supervacaneam censeo, cum ex simplicium notione adhuc ani-
madversa facile innotescant.

§. IV.

(a) Gulielmus Harveus. *De partu*. Thomas Bartholinus. *Historiar. anatom.* Cent. V. Hist. 43. Fran-
ciscus Paullinus. *Ephem. Curios. Natur.* Dec. II. ann. 7. in appendice, Observ. 9. Dec. 7. Mémoires de
l'Académie des Sciences, Année 1712. Hist. pag. 37.

(b) Apud Gregori. Horstium, *Operum Tom. II. Lib. IV. Observ. 55.*

§. IV.

Symptomata.

1. **C**onformationis vitia nondum menstruatis mulieribus nullum ipsis damnum inferunt, nullamque functionem lædunt.

2. Supervenientibus etiam catameniis nullo conqueruntur incommodo, eaque libere stillant, dummodo effusio penitus non intercipiatur, vel nova uterus munera non subeat, aut puberes in virginitatis, statu persistant.

3. At ipsis jugatis, ea vitia facile poterunt copulam, conceptionem, aut partum implicare, duas nempe, vel tres simul earum functionum pro loco, & virii indole ledere.

4. Si hujusmodi vitia omnino vaginam repleant, fluxumque impendant, symptomata consequutura esse credideris primæ eruptionis propria; tunc maximam difficultatem egas pati videbis, nam sænomena omnia periodice evenient, quæ illa indicare solent, absque quo unquam erumpant.

5. Hujusce rei suspicio augetur, cum affluens sanguis uterum inflet, distendit, atque dolentem reddat, ut hujusmodi symptomata pro uteri obstructionibus haberi videantur.

6. Abdomen tandem tumet magnopere, & sanguis utero retentus vaginam premendo intercludit ita cruoris e vulva regressum, ut œdemati speciem inducat, quæ novas suspiciones præbet.

7. Cum imi ventris tumor uteri positui respondeat, & cum eo una circumscribatur, nil mirum si frequenter egrè fetum gerere sibi suadeant.

8. In diem matricis inflatio crescens venas iliacas continenter premit quæ refluxum sanguinis retardando pedum, crurum, aut femorum œdemata necessario erunt superventura.

9. Matrice amplius dilatari impedita, ut ipsa nequeat sanguinem recipere, qui singulis mensibus uterum petit, in similibus circumstantiis agræ versari debent, ac si menses revera suppressi fuissent, ac, sicut *cap. IV.* indicavimus gustu læsione *Pica* videlicet *Malacia*, tum digestionis detrimento, nausea, atque vomitu cruciabuntur.

10. Facile porro videtur sanguinem uteri cavitate detentum circumposito calore corrumpi, cujus putrescentiæ gradus plus, minusve intensus fiat pro diversa sanguinis conditione, aut deleteria indole; quare sanguis, quem incisionum auxilio tunc uterus effundit, fetidus, corruptus, ac putrefactus pene reperitur.

11. Dolores itaque imi ventris, deturpata digestionem, atque corruptus sanguis, qui lymphæ permiscetur per vœnas uteri lymphaticas circulanti, febrilem excitat commotionem persistentem, levem tamen, & anomalis exacerbationibus obnoxiam diversarum causarum ergo, quæ intensitatem, reditumque variant, ut lentam hereticam febrem perbelle designent.

12. In iis mulieribus, aut puberibus, quæ jam mensuris gaudent, quibus per accidens conformationis vitia superveniunt, quæ nisi secundæ aut tertiæ speciei esse poterunt, ea sænomena omnia inducere valebunt in iis obvia suppressionibus, quæ a vaginæ, aut vulvæ completa occlusionem originem habent; illa autem celerius, intensiusque evenient, nam menses diu confirmati, & uberrimi, qui citius uterum repleverunt, citissime etiam ad summum gradum superallata perducunt symptomata.

§. V.

Diagnosis.

I. **V**itia conformationis, quæ a natalibus sortita sunt, ut membrana quæ vaginam interceptiunt in infantibus minime conspiciuntur modo vulvam non aggrediantur, quod nullo confirmatur exemplo; plerumque vaginæ defectus nisi adultis, aut jugatis mulieribus observari licuerit, quando initio menstruationis fluxus impeditur, vel quando jugatis, persistentibus menstruis matrimonii usus implicatur.

Haud infrequenter nos latent hujusmodi incomoda etiam suppressis menstruis vel fero percipiuntur, postquam diu suspicati erimus agras conceptu (a) laborasse, de quo innocentes erant, vel hydropem passas fuisse, de qua numquam conquerebantur, cum vero sint connubio junctæ interdum accidit sponso minus expertos nisi post longum tempus consummationis impedimenta agnoscere, qui verentur cuique dubitationem communicare.

Itaque quotiescumque mulieres menstruis deficiunt etiam si periodice singulis mensibus symptomatibus vexentur menstruis obviis, & abdomen in diem sine causa manifesta increseat, tunc suspicari licebit vitium conformationis adesse, quam ob rem si parum cunctaberis circa exteriorem imi ventris indagationem, omnis difficultas evanescet; nam uterus conceptu carens tumidus tamen apparebit, sphericus, æqualis, atque mollis; verum compressus nulla commotio persentietur, quod nullum fetum existere designat, & sola aqua, aut sanguine infarciri uterum confirmat, quare vaginæ meatum examinando omne generationis dubium aufertur.

II. Inter vitia conformationis accidentalia excrementiæ carneæ, quæ sensum per congestionem fiunt diu latere possunt, tum in puberibus, cum in conjugatis, si intimius vaginæ adhæreant, verum cum raro amplitudinis ergo menses interceptare valeant, vel nisi post longum tempus id accadat; itaque sæpissime plures feminæ tuberculis, lupiis, aut hujusmodi protuberantiis laborantes, in hoc statu diu persistunt citra ullam hujusmodi suspicionem.

III. Res aliter se habet, si cicatrices vaginæ, aut vulvæ parietes jungant, illæ enim, a cognitis causis, scissuris videlicet, combustionibus, aut ulceribus neglectis, derivant, ut omnium hujus partis lesionum hæc facilius innotescat.

IV. Cujusve sint generis vitia illa, vel ubivis locata nihil est facilius, quam eorum existentiam, positum, aut naturam detegere, fatis erit vaginam digito oblinito penetrare, aut speculo uteri, aliove instrumento uti, quibus interior vaginæ oculis subjiciatur, lætitantia hinc phenomena ostendens, quæ tactus impar fuerat investigare.

V. Causarum vero indago frustranea videtur, nam earum cognitio parum influit in morbi prognosi, aut curatione, idcirco si cui libuerit rem intimius perscrutari hanc theoriam cum cognita morbi indole, & specie comparet, & notationes perpendat, quæ egræ valebunt suppeditare.

§. VI.

(a) Johannes VViecius *De prestigiis Dæmonum* lib. II. Cap. 38. *Casus secundus*. Bartholomæus Cæbrolus. *Observ. Medic.* 23. Guilielmus Fabricius Hildanus. *Centur.* III. *Observ.* 60. *Exempl.* 3. Johannes de Muralto. *Ephem. Cur. Natur. Duc.* II. ann. 3. *Observ.* 151.

§. VI.

Prognosis.

PROGNOSIS versatur vel circa detrimenta, quæ organi vitia agris afferunt, vel circa difficilem medendi rationem.

I. Ea damna in mulieribus citra gestationem existentibus menstruorū suppressionem facere, atque in gravidis difficiliorem partum inducere valebunt.

1. Retensionis respectu, vidimus jam superius damna hinc derivata qualia, & quanta esse possint pro diversa suppressionis pertinacia.

Subsequuntur ex iis infensas magis evadere membranas, quæ exacte vaginam claudunt, quam eas, quæ vel aliquo sunt pertusa foramine, vel quam etiam si exiguum pandunt exeunti sanguini viam.

Verum easdem membranas vaginam penitus obtegentes majorem noxam afferre quam cætera harum partium vitia, excrescentiæ videlicet, & cicatrices, quæ absolute nunquam menstrua supprimunt.

Cicatrices tandem, quæ pudenda coeunt carneis protuberantiis magis molestas esse, quia fluxuro sanguini arctiorem transitum relinquunt.

2. Circa partus expulsionem ea vitia sunt magis pertimescenda, quæ remediis subijci nequeunt.

Ideoque ceteris paribus membranæ densæ, compactæ, & callosæ, subtilioribus laxis, gracilibus, magis perniciosæ experiuntur.

Ita protuberantiæ carneæ exiles, superficiales, adiposæ, atque molles, minus detrimenti inferunt, quam crassæ, duræ, & syrrhosæ.

Tandem cicatrices laxæ, arctæ, patentes, minus ledunt, quam latæ, & compactæ.

II. Valetudini recuperandæ obijcitur præsertim membranas secandi difficultas.

Idcirco membranæ tenuiores, quæ facile inciduntur ad vaginæ ostium succrescentes, cito etiam convalescunt, at quæ intimius penetrant difficillime evelluntur.

Excrescentiæ vero carneæ segnius sanantur, cum haud facile ferro, aut caustico possint eradicari, præsertim si latæ, profundæ, syrrhosæ, aut ampliori basi adhærent.

Cicatrices arduum pariter erit secare, cum membranas vaginæ simul coalitas difficillimum sit separare, præsertim cum per longum, latumque vaginæ ambitum artissime coeant.

III. Prætereundum autumo obstaculum, quod vitia conformationis urinæ exitui præbere possint; nam raro id accidere admonuimus, vel quod matrimonii usui officiant, nam præter sterilitatem, quæ apud jugatas tantum magni facienda est, ceteris nullum damnum ex iis erit superventurum.

IV. Reliqua sunt duo ab organi vitio magni ponderis consecutura, quorum primum ad excrescentias carneas pertinet, quæ sæpe dolorosæ, lancinantes, &c. raro tamen carcinomatosæ fiunt; alterum ad sanguinem attinet utero, & vagina detentum, qui eas partes comprimit ita, ut gangrenam inducat, quæ haud infrequenter evenit, modo sanguinis infarciens exitum promoveamus.

§. VII.

Curatio.

ETIAMSI hujusmodi cruciatus summam inter se affinitatem habeant diversa tamen singuli medella indigent, quæ specialem explicationem postulat.

I. Hi-

I. Hipocratis (a) praxim profecturi escharoticis tantum, etiam efficacioribus uti deberemus, ut membranae corroderentur, quæ vaginam investiant, at longa experientia docuit hujusmodi methodum diutinam, laboriosam, vel perniciosam evadere, ac nostris temporibus omnes conveniunt Medici ipsis tutius, promptiusque sectione mederi.

Ægra itaque lectuli, aut sedis margine locata, manibus etiam si opus requiratur, pedibusque litorum more vinctis, tum vulvæ labiis apertis patens hinc membrana scalpello perpendiculariter scinditur, si membrana laxa fuerit, longam incisionem sufficiet, nam latera sponte evanescent, at si ea compacta, dura nimis callosa apparuerit, oblique ea conscindere necesse erit, ut vaginæ meatus duplici hac sectione prorsus pateat.

Raro hæc incisio sanguinis jacturam inducit, vasculorum exilitatis ergo, quæ exiguo numero has membranas reptant; sapientis tamen erit adstringentia nonnulla ad manus habere, qualia sunt sanguis Draconis, bullas, aut aluminis coagulum, quibus tenues imbibuntur lemnisci vulneri superimponendi, si ulla superveniret hæmorrhagia, quod raro evenit; de cetero digerenti annodino satis erit partem oblnire ex ovorum vitello, terebinthina, e melle rosato composito, qua methodo persistendum suadeo, donec cita appareat valetudo.

In iis mulieribus, quæ diu suppressione elaborarunt, hujusmodi adnatæ membranae extrinsecus a confluenti sanguine expulsæ prominent valde, ut scindi facile permittant, sanguis vero post inceptam sectionem erumpens incisorem saepe implicat, quare in his casibus opportunum censeo fluxum sinere, donec sponte desinat, vel ægram pedibus erigere, ut vagina facilius mundata totum opus bene se vertat; his rebus præactis injectionibus vulnerarii pauco melle rosato remixtis, vaginam, utrumque detergere conveniens erit, substitui poterunt etiam magis detergentes injectiones, ex Acrimonia videlicet, Marubio, aut Aristolochia, paucove mele rosato patrata.

Quo intimius morbosæ hæc membrana penetraverint, eo difficilior earum evulsio videbitur, tunc uteri speculo, dilatata vagina, cultro linteolo circuminducto, ut acies denudata tantum relinquatur, diligentissime operationem inire tentabimus, eoque cautius, quo intimior, & angustior erit conscindenda membrana, de cetero ut supra indicavimus erit procedendum.

II. Escharotica, quæ ad membranas evellendas parum conveniebant, minus ad excrecentias carneas eradicandas opportuna videntur cum pro crassitudine nimis resistent, neque poliporum more exstirpabuntur, ne lacerationes superveniant lethales, at optimam praxim profecturi, illas ferro tantum separabimus.

Quando illæ prominentiæ vaginæ tantum ingressum occupaverint, facile erit eas sinistra manu compressas forfice, aut cultro exstirpare, sedulo tamen instrumenti gressum animadvertendo, ne sanæ lædantur partes; etenim si intimius locatæ fuerint, minus tutæ illas scindere licebit, quia neque manibus recipi, neque speculo vaginam satis distendere poterimus, ut ob loci angustiam volcellæ, aut fibulæ auxilio non indigeamus.

Scindi facile poterunt carnea portuberantiæ, absque quo earum basis vinciat, cum procul sit gravis hæmorrhagiæ metus, tamen adstringentia nonnulla, aut vitrioli frustulum quandoque ad manus habere opportunum erit, ad cohibendum sanguinem, quem interdum vas aliquod amplius effunderet, verum si colorem rubicundum, aut lividum illæ referant prominentiæ, atque suspicio adsit ab incisione uberrimam supervenire posse hæmorrhagiam, duplo vinculo ad basim arte illas circumcingere opus erit.

Post incisionem primum sicca filamenta usveniunt, verum nimia copia perfluente

(a) Lib. de Sterilitatibus. Et Lib. II. De Morbis Mulierum.

fluente sanguine erunt torundæ superimponendæ superius enunciatis adstringentibus imbutæ; postea ulcere vulgari digerenti illinito, donec suppuratio immineat balsamo Arcæi, & paucò balsamo viridi valetudinem obtinebis; si ulcus ichorofus apparebit unguentum brunum *vulgo* erit adhibendum, quod leniter abstergat, ac si initio uberrima nimis suppuratio videatur injectionibus superiori articulo indicatis uti poteris, parum addendo aquæ vulnerariæ, ac tincturæ mirrhæ.

III. Cicatrices superficiales, quæ vulvæ labia conjungunt, externam plerumque cohesionem gignere solent, ut specillo canaliculato per eam partem intro-misso, quæ superius, vel inferius patula relinquitur, & sinistra manu illud firmiter comprehenso prope cohesionis lineam facile erit altera manu cultro tuto labia separare, quibus in posterum superius indicato digerentium usu, mederi sufficiet.

Quando cicatrices profundius penetraverint, aliquem identidem tramitem relinquant, alias nullum, 1. in primo casu enim dilatare oportebit hujusmodi meatum, at plerumque tentamen longum, ac inutile evaserit, etiamsi innocuum experiatur, dum hanc medendi rationem amplectimur, primo cicatrices laxare opus erit reiterato fomento ex plantis emollientibus, Malvæ videlicet, Althææ, aut seminum Lini &c. confecto, verum linteo, aut spongia iis decoctionibus imbuta vaginæ margini applicabitur; quando partes satis laxatæ fuerint, intro-mittere poteris radicem Gentianæ, aut spongiæ frustulum præparatum, numquam intermissis emollientibus fomentis, ac prout cicatrices magis laxabuntur amplioribus frustulis, spongiæ, aut Gentianæ uti opus erit, donec idonea fiat parietum aperitio.

2. Frustranea prorsus hujusmodi methodus videtur quando nullam cicatrices patulam relinquant viam, tunc ad chirurgica auxilia erit deveniendum, ut etiam in superrime allatis circumstantiis incassum tentata dilatatione, ægram enim vinculis lectulo firmare debebis, ut articulo primo demonstravimus.

Quibus cautionibus adhibitis, scalpello membranæ simul coalitæ separabuntur, quod difficilior erit peragere, quo magis intra vaginam erunt protensæ; nullum specillum requiri videbitur, si prominentiæ vaginæ marginem tantum occupaverint, necessarissimum tamen evaserit, si intimius penetraverint; apparatus, & consecutiva medella hæud absimilis erunt iis, quæ poscunt dissectæ membranæ.

IV. Quando tandem membranæ, prominentiæ, seu cicatrices prope uteri ostium locatæ reperiantur, nulla adest medendi tutæ ratio, neque Chirurgorum ullus audebit, in iis profundis latebris operationem inire, ubi nefas esset sanas membranas, uterumque vulnerare, a quibus teterrima scœnomena, & mors ipsa esset consecutura, quapropter naturæ morbi curationem, optatumque levamen relinqui censemus, & observatione edocti, si uterus sanguine, vel raro fœtu gravis sit, continua eorum pressione, dilatationem sperare poterimus, quæ obstacula illa evellere valeat, a quibus miserrime uterus (b) obtegitur.

Circa eas operationes necessariae cautelæ.

I. Nulla est instituenda chirurgica medella, nisi præmissa venæ sectione, primisque viis expiatis, imò diu agras præparare oportebit, si excrescentiæ evellendæ, aut cicatrices scindendæ fuerint; præsertim cum patientes male se habeant,

(b) Johannes Riolanus *Anthropograph.* Lib. II. Cap. 37. Stephanus Blancardus. *Colloq. Medit. Physic.* Centur. III. Obf. 56. Memoires de l'Académie des Sciences Ann. 1705. Histoire pag. 52.

beant, aut a diutina suppressione emaciata sint, vel noxiis (c) laborent symptomatibus.

II. Si qua addit levis vaginæ coarctatio ab aliqua ibi nata cicatrice operationem cunctari oportebit præsertim si mulier fætum gerat, animadvertendum enim est an gestationis progressu, uteri rarefcentia, atque tumor valeat ipse vaginam referare, quod auctorum observationes sperare suadent.

III. Hoc naturæ auxilio frustra optato postremo etiam gestationis mense absque noxa sectionem, vel amputationem inire poterimus, nam ea fero nimis instituta, vaginæ inflammatio facile supervenerit, quæ cavitatem arctando partum implicabit, nefas pariter erit jam propinqua fætus expulsionem operationem proterere, ne infans incassum laboret in superando obstaculo, ac mater, & ipse lædatur.

IV. In his rebus peragendis cavendum est ne vaginæ tunica vulneretur, si membrana enim sit incidenda, ut superior vaginæ pars teneatur cui vesica adheret, tunc incurva novacula cuspe obverso incisio erit instituenda, neve ad oppositam usque inferiorem partem sectionem perducendam, ne vaginam rectumque intestinum ipsa offerdat.

V. In prominentiis evellendis pauci faciendum erit, si ipsarum basis non omnino scindatur, nam supuratio sponte absolver, vel caustica asument, quod esset reliquum.

VI. Quando de supuratione agitur parietum vaginæ, cicatricis ergo, simul coherentium, per eandem semitam ipsas secare oportebit, per quam coaluerunt, satis enim apparet, quale detrimentum asferre possemus si latera vulnerarem, vel abraderemus ita, ut impares evaderent partus nifum absque laceratione sustinere.

VII. Ex his operationibus postremis duabus potissimum consequitur, ipsas diligentia, temporis, & experientia multum postulare, neque eas sollicitè simul, & feliciter ad perfectam valetudinem perducere posse videtur.

VIII. Tandem haud difficile est, quod interim parietes coalescant antequam vulnus convalescant; id in simplici membranorum incisione minus timendum erit, verum in prominentium extirpatione, aut cicatricum divulsione facile eveniet; multiplici methodo huic obesse poterimus, alii spongiam oblongam intromittunt unguento Diapalmæ, aut Tusciæ, oleo amygdalarum dulcium soluto oblinitam, alii pessarium adhibent ex lino confectum similibus imbutum medicamentis, quidam tandem laminam plumbeam aptant pluribus pertusam foraminibus, iisdem linimentis madidam; Hæ medendi rationes æque omnes valebunt parietum cohesionem impedire, superest tantum ea crebre reiterare, atque idonea firmare tenia, vel tutius egras lectulo detinere usque dum perfecta sit valetudo, ut pessaria necessarium locum servant.

C A-

(c) Aristoteles. *De Generatione animalium*. Lib. IV. Cap. 4. Franciscus Paullinus *Miscellanea Curiosor. Naturæ*. Decur. II. Anno 7. in *Append. Decad. II. Observ. 9.* Michael Pauli. *Miscell. Curiosor. Naturæ*. Decur. III. Ann. 7. & 8. *Observ. 83.* Thomas Bartholinus. *Historiar. Anatomicæ*. Centur. V. *Histor. 43.* Guillelmus Harveus. *Exercitæ. de partu* pag. 518. *Mémoires de l'Académie des Sciences*. Ann. 1712. pag. 37. de l'Histoire.

CAPUT VI.

De difficili menstruatione, & laboriosa.

§. I.

Descriptio.

SAnitatis statu menses absque ulla vel saltem gravi molestia apparere, persistere, atque desinere debent; morbum porro adesse dicimus, quando difficiles sunt, aut laboriosi experiuntur, si videlicet nocua nonnulla symptomata, quæ medellam poscant, eruptionem præcedant, aut ipsam comitentur.

Ea scœnomena sunt plerumque lumborum, scœmorum, atque inguinum dolor, vulvæ, vaginæ, aut hemorrhoidum tumor, uteri tensio, atque colici cruciatus, digestionis dein, gustusque læsiones, corporis horror, & subsultus, motus tandem convulsivi, & hysterici quandoque.

Illa tamen neque omnes mulieres eque aggrediuntur, neque omnia complexim in omni subiecto eveniunt.

I. Interdum naturali, & periodico fluxu superveniente desinunt, alias sanguinis jacturam, vel incompletam eruptionem faciunt, neque uberrimam scilicet, neque persistentem.

II. Modo dolor molestiæ ante eruptionis initium apparent, quæ semel statuta deficient, modo inter fluendum sanguinem ea scœnomena fastidiunt egre & fluxu absoluto absunt, modo jam eruptione peracta, per aliquod tempus supersunt.

III. In nonnullis subiectis menstrua subsequitur albus fluor, in pluribus aliis deest nullo relicto incomodo.

§. II.

Causæ.

Uteri tumor, atque tensio in laboriosis mensibus, cruciatusque, quos ægræ patiuntur, duo confirmant effata, *primum* quod vasa uteri sanguinea cruore valde turgeant, *alterum* quod sanguis, qui ea vasa replet segniter per appendices venosas in utero manet, quare vel sero, vel imperfecte erumpat.

Prior casus naturæ valde consonus est; vasa vermicularia enim debent mensis spatio lactea turgere lymphæ, eaque semel turgida propinquas venas comprimere, qua pressione ibi detentus sanguis localem plenitudinem producet menstruis necessariam.

In *secundo* casu alias res se vertit, menstruorum enim lex postulat, quod sanguis in vasibus congestus certa quadam facilitate in utero profluat; perniciosum porro esset, & citra naturam, si ille moleste, segniter, aut imperfecte profili-ret, hoc est, quod diutina nimis & uberrimam plethoram producendo menses difficiles, & laboriosos redit.

Quaruntur igitur causæ, quæ implicare valebunt ne congestum in utero sanguinem per venosas appendicum extremitates mensis periodo ipse sollicitè erumpat; hæ tamen ad tres præcipuas classes reduci possunt.

I. *Prior* ad appendicum vitia pertinet, quæ renunt diu referari, aut imperfecte apperuntur, ut sanguis etiam si ad fluxum dispositus nequeat necessaria copia, aut sollicitudine stillare.

II. *Al-*

II. *Altera vitia respicit fluxuri sanguinis, qui impar evadit uberrime fluere, patulis etiam venosis appendicibus.*

III. *Tandem ad amborum vitiorum copulam attinet cum neque appendices aperiantur, neque ille manare valeat.*

I. *Pluribus de causis appendices aperiitioni resistunt vel imperfecte referantur.*

1. *Quia illæ compactæ nimis, densæ, aut rigidæ existunt, quod locum habet in juvenibus, vel adultis nondum completis catameniis donatis.*

2. *Quia interior uteri tunica, quæ extrema appendicum cingit, nervosa nimis est densa, & compacta.*

3. *Quia obstructions, tubercula, & syrrhi uterum deturpant, quæ appendices comprimendo ipsarum idoneam dilatationem impediunt.*

4. *Quia uterus interdum heretismo, aut convulsivis contractionibus laborans appendices coarctat ita, ut nullum, vel difficillime sanguinem effundat, hæc postrema causa, etiamsi minus diutina, validior tamen experitur.*

II. *Sanguis intra venosas appendices cumulat segniter, aut exigua copia triplici de causa perfluit.*

1. *Densitatis ergo, quæ ejusdem effusioni officit etiamsi appendices sint bene constitutæ.*

2. *Quia lente sanguis in uterum irruit, debili cordis, & arteriarum impulsu, ut aequali tempore minima quantitate per appendicum orificia exeat.*

3. *Quia uno, eodemque tempore, & minus densus existit sanguis, & segniter irrumpit, quod duplici ratione effusionem imminuit.*

III. *Tandem tum appendices sero, vel pauce possunt referari, cum sanguis exigua copia, & lente fluere diversarum causarum complexus ergo, quas singillatim enunciamus, neque hujusmodi congeries infrequens est ut Capite IV. enunciamus.*

Huic capiti mittimus pro singulari causarum explanatione, cum eæ communes sint, tum mensibus suppressis, cum laboriosis; ac gradu, & intensione tantum differant.

§. III.

Differentia.

I. **C**um labor suppressionem non gignat, sanguis tamen in laboriosis menstruis ibi congestus, etiamsi difficulter, debet tandem appendices referare; id tamen triplici ratione fieri poterit, vel prout natura postulaverit, vel altiori gradu, ut aperiitio, scissura videatur, vel infimo gradu ut vix pateant.

In primo casu mensium conatus naturalem fluxum inducent, dummodo nullo sanguis inquinetur vicio.

Altero casu sanguinis jactura plus minusve uberrima apparebit in iis præsertim mulieribus, quæ uteri vasa a copioso detento sanguine varicosa facta sunt.

Tertio tamen casu fluxus vel copia, vel persistentia, vel ambo simul inops videbitur, præsertim si sanguis spissus nimis sit, segnisque.

II. Quotiescumque in hoc menstruorum genere, vel naturalis effusio vel sanguinis jactura apparebit fluxus incommoda illico desinent, nam tunc vasa penitus exhauriuntur; at imminuuntur tantum ea fenomenæ, cum fluor incompletus videatur, ut in postremo casu evenit, in quo sanguinis infarctus, quamvis imminutus persistat, ut exigua copia fluor erumpens post effusionem plethoram relinquat, tum symptomata omnia confirmet, vel saltem eorum maximam partem, quæ sensim, sensimque evanescent, quando sanguis circulum perfecte recuperaverit.

III. In mensibus laboriosis, aut vasa lactea apperiantur exhauriunturque fluent sanguine, vel nunquam exinaniantur, ut lymphaticus humor cogatur, vel sibi congeri, vel per lymphaticas venas sibi pandere viam.

In primo casu menses laboriosos neque albus fluor erit consecuturus, quia lacteus humor cum cruore simul fluxerit, neque uteri tensio supererit iis vasibus tum sanguineis, cum lacteis exhaustis.

In secundo casu fluor albus post rubrum superveniet ad totalem lacteorum inanitionem perdurans, quæ modo citius, modo serius eveniet, uteri hinc tumor, atque dolor evanescent, & exinanitis vermicularibus nihil sanguinis circulus implicabitur.

In postremo tandem casu nullas præter cruoris effluvium apparebit albus fluor, quia vasa lactea non exhauriuntur, ideoque tensio diu persistet, neque desistet usque dum perfecte exinanita non sint vermicularia, quod lactei humoris resolutione post diutinum tempus fieri poterit.

§. IV.

Symptomata.

I. **F**œnomena in laboriosis menstruis obvia, ab aliqua subsequenti causa rum dependet.

Prima est vasorum uteri turgentia nimia, quæ vicinis partibus communicatur per lateralia ex uno nata trunca vascula, latis, terretibus ligamentis, pelvi contentis visceribus, & musculis vaginæ, vulvæ aut recti sphincteris similem plenitudinem affert; ex his procedunt matricis dolor, atque tensio, tum scœmorum, lumborum, ac renum cruciatus, vaginæ denique vulvæ, & venarum hemorrhoidalium tumor.

Secunda oritur a reduci lymphæ lacteæ, quæ saliva, & gastrico succo remixta eorum humorum puritatem deturpat, & virtutem infirmat, id *Pica*, *Malacia*, & gustui depravato locum præbet, tum pravas digestionem, nauseas, vomitus, & ventris fluxum inducit, omnia a lactei fluoris suppressione producta.

Tertia tandem causa adest, quando dolorosa fit in utero compressio, quæ per subsequentes sympathicas commotiones infra enunciandas nascitur, & leviora hysterica passionis scœnomena adsunt, quæ interdum graviora fiunt.

II. Generice puberes his sunt magis obnoxie molestiis, quam eæ, quæ semel menstruarunt, nam tum appendices venosæ, exiguæ magis, & compactæ existunt, cum uteri interior tunica dura magis, atque densa reperitur.

III. Virgines plerumque, etiam menstruis donatæ plus ipsis laborant, quam mulieres viro subjectæ, quia in illis uteri contextus constipatus nimis apparet.

IV. Simili ratione, quæ nondum gestarunt, majorem inter menstruandum incommodum perferunt, quam eæ, quæ pluries pepererunt, nam tum conceptu, cum partu vasa uteri omnia relaxantur, ut facile ab affluenti sanguine explicari, atque distendi sinant.

§. V.

Diagnosis.

I. **Æ**gotantium querelæ satis docent numerum, naturam, & scœnomenorum violentiam, quæ menstrua antecedunt, vel illa consequuntur, tum qualis sit menstruorum labor ostendunt.

II. *Ægræ* ipsæ animadvertunt si mensium fastidium, naturalis fluxus, sanguinis

nis jactura, vel incompleta effusio expeditur; si semel statuto fluxu sit destitutus labor nec ne; si menses sit subsecuturus albus fluor; tandem hoc deficientem persentiunt, si dolor, aut tensio fuerint superstites, ut qua corripiantur laboris specie nos ipsæ admoneant.

III. Innotescunt pariter, & distinguuntur diversæ menstruorum hujusmodi causæ.

1. Linteoli inspectione si illud vix sanguine inficiatur, quod catameniorum laborem a cruoris spissitudine procedere confirmat, contra vero suspicari licebit appendices venosas non humorum crasim peccare, quando linteola sanguine intrisa valde reperiuntur, atque madida.

2. Temperamenti notione si pulsi debiles, lenti, ac rari appareant, & ægra emaciata gravis existat, tunc plerumque sanguinis densitas morbus tribuitur, contra vero ab appendicum vitio solet derivare, si pulsi arietantes, frequentes, & celeres sint, patiens vero hilaris, vivida se monstret.

3. A natura, & qualitate fluentis sanguinis diagnosi desumitur; minime enim poterimus causam morbi cruoris crassitudini referre, quando fluxus celer, & uberrimus sit, facile vero ei tribuitur, si citra vulgarem ubertatem, vel copia, vel persistencia deficiat.

§. VI.

Prognosis.

I. **L**aboriosi menses suppressis mensibus minus nocui evadunt, nunquam tamen sunt pernicies expertes, experientia porro docuit multiplici ratione id accidere.

1. Pernicies desumitur a diversâ præcedentium, aut concomitantium fenomenorum indole, plus minusve deleteria.

2. Ab ægotantium ætate ut in juvenibus facilius, quam in adultis mulieribus laboriosa menstrua convalescant, in iis enim sperare licebit, vasa uteri sensim sensimque dilatari posse, donec illa confirmentur, at frustra id expectabimus in adultis.

3. Pro diversâ ægræ conditione, nam jugatæ magis laborant, quam nobiles, magis vero quæ semel pepererunt, quem eæ, quæ nunquam, in illis enim vitium suspicatur a statu naturali valde diffitum, ac proinde difficilioris medelæ.

4. In ratione indolis causarum diversæ; menses autem laboriosi quos vasa labefactata gignunt, pertinaciores iis sunt, quos sanguinis peccata faciunt, quia difficilior est uteri vasa ad naturalem statum reducere, quam sanguinem repurgare.

5. Morbi vetustas quintam prognosis differentiam præbet, nam quo longeva fuerit mensium suppressio, eo mederi difficilior, diutinum porro tempus valetudini plurimum officit.

II. In genere tum laboriosa catamenia, cum incompletum effluvium absolutam plerumque suppressionem faciunt, eique propria phenomena omnia producent.

III. Menstrua laboriosa, quæ consequuntur sanguinis jacturæ, persistentem inducunt rubrum fluorem, qui pro diversâ intensitate, plus minusve periculosus existimatur.

IV. Hujusmodi morbus dum fluorem album gignit interdum diu persistens noxas sibi proprias omnes producit.

V. Menses laboriosi albo fluore deficientes, qui tamen vel tensionem uteri, & tumorem comitem habent, vel diutini nimis sunt, syrrhum, aut matricis inflammationem designabunt, atque præcedentibus perniciosiores videbuntur.

VI. Quando tandem menses laboriosos naturalis consequitur fluxus, eoque con-

confirmato uteri dolor, atque tensio, tum fluor albus absunt, minus periculosi experiuntur plerumque, & facilius medentur.

§. VII.

Curatio.

Indicationes quas in menstruis laborosis implere debemus, illasemulari videntur, quæ in suppressis catameniiis enunciatae fuere, eo itaque collineant:

1. Ad corrigendum appendicum vitium, ut molles extensibiles fiant, quæ dilatari, atque aperiri sinant.

2. Ad augendum eas versus sanguinis impulsus, cruorem solvendo comovendoque.

3. Ad liberam facilemque eruptionem promovendam uterum levioribus contractionibus, atque modicis fucutionibus excitando, ut appendices facilius referari conentur.

Ea igitur sunt adhibenda simili ratione remedia, quæ nuper in menstruorum suppressione proposita sunt: admonendum tamen est ipsa cautius ac minori sollicitudine præscribi, diuque eorum posse cunctari effectus minoris morbi perniciosi, & molestiæ ergo, qui omne relinquit necessarium spatium renovandi medelam si opus requirat.

Cautele.

Laboriosi fluxus similes postulant cautiones, ac suppressos menses capite quarto vidimus postulare, tantum enim hic adere cenfeo.

I. Menses difficiles triplici ratione terminare, seu melius triplicem morbum producere, quod prospicere oportebit, ut sedulo remediis subveniamus.

II. Si enim suspiciatur, ab imminuto unoquoque mense rubro fluxu menstrua penitus esse desitura constanter, acriterque emenagoga remedia suppeditare fas erit.

III. Si contra floris augmentum designet veram constantem cruoris iacturam esse tandem superventuram ab emenagogis saltem validioribus erit desistendum, eaque potius adhibere medicamenta, quæ modice fluxum promovent, vel saltem ipsa emenagogis addere, ut infra capite nono docebimus.

IV. Si denique huiusmodi menses consequatur albus fluor in diem increfcens, qui tandem persistere videatur, remediis uti necesse erit, in albo fluore utilibus, vel saltem ea emenagogis permiscere, quæ fusius capite decimo exponemus, ubi de fluxu albo erimus locuturi.

V. Quod si morbi pertinacia in cassum iis exhibitis auxiliis localem uteri vitium indicaverit, quod citra maximum ægræ periculum auferre nefas sit, palliativa methodo cunctari tantum oportebit, quæ symptomata imminuat, donec natura menstruorum defectui se affuescat.

VI. Eandem pariter diligentiam impendere conveniet, quo menstruorum fenomenena incomoda magis, & perniciofa evaserint, etiamsi efficaciori medicina speraremus illa subicere, & tunc radicalem curationem expectando ubi opus requirit, non erit palliativa prætereunda methodus.

VII. In utroque vero huiusmodi casu ea remedia impendere opus erit, 1. quæ valeant uteri vetchoram imminuere, 2. quæ alio lacteam lympham evahant, qua vermicularia nimis turgent, 3. quæ matricis sensibilitatem obtundant, & dolorosas impressiones molliant, quas plenitudo produxerat.

Talia sunt:

1. Dietæ regimen quo ægræ minorem chyli copiam generent cumque tenuiorem

Astruc de Morbis Mulierum

E

rem

rem fecernant, ut aptior evadat lymphaticas venas subire; eadem de causa saluberrimum erit, quod hæ mulieres musculari motu se exerceant, qui tum menses promovere, cum molestia accidentia compescere potis erit.

2. Reiterata identidem ex brachio venæ sectio ad copiam cruoris imminuendam, eumque ab utero revocandum.

3. Catharsis haud infrequenter erit promovenda ut humorum redundantia subducatur, mitioribus tamen purgantibus id patris ne intestinorum spasmodicæ contractiones incitentur.

4. Lavacra, & crysteria emollientia, annodyna, cathartica, aut anthysterica locum habent, prout uterum laxare, intestina expiare, aut hystericum morbum subjugare opus erit.

5. Decoctiones, seu apozemata diluentia diurrhœctica, aperientia &c. opportuna sunt, ut lymphæ lactea tenuior facta facilius intret vermicularia vascula, ibique ortas lymphaticas venas subeat, vel ut eorum remedium auxilio, lymphæ exuberantis pars maxima per diurrhœsim excernatur simili ratione, ac puerperæ lac separant.

6. Tandem narcotica anthystericis remixta usuveniunt in colicis doloribus, qui præcedunt, aut comitantur laboriosos menses, tum ad uteri dolorem compescendum, cum ad hystericos effectus præoccupandos, quos dolor inducere valeret.

C A P U T VII.

De menstruis alio devolutis.

§. I.

Descriptio.

CUM menstruorum eruptio in adultis mulieribus ferotina sit vel intercepta, aut conformationis vitio labefactata menses lenti, laboriosi, difficiles, ac inopes apparebunt, uno verbo, parum vel nihil perfluent, sanguis enim ibi retentus, atque in his vasibus congestus, quamdam sibi pandit viam per quam defleat, sive ut ajunt, *se devolvit*.

Nares plerumque, pulmo, œsophagus, & venæ hæmorrhoidales sanguini alio deflecenti semitam parare solent, quare hæmorrhagia sanguineus excreatus, aut vomitus, fluxusque hæmorrhoidalis, haud infrequenter supervenient, at nulla pene est corporis pars, quæ sanguinis exitum non sinat, ut plures observationes docuerunt.

Quandoque hujusmodi pseudo-menstrua ubertate, atque periodis naturalem fluorem emulantur, raro tamen; nam plerumque, aut manca, aut anomala sunt, vel utraque afficiuntur ratione, interdum nullum fastidium consequens habent, cum nares, vel anus sanguinem effundant, periculosa tamen & molesta evadunt catamena quando per pulmones expuantur, aut ventriculum egurgitantur.

Modo nullum doloris, aut tensionis defectu in utero effluviū indicium persentitur, modo dolore, & tumore aliisque obviis symptomatibus futuros menses uterus designat, modo omnia adsunt antecedentia, & concomitantia menstruationis signa, imo aliquis apparet fluxus, qui menstrua refert, eorum tamen utilitate expers.

§. II.

Cause.

Cum catamenia ex sanguinis in corpore defectu absint, quavis de causa ipse deficiat, nedum vasis tunc exhaustis menses alio deflecti posse persuadendis, at ii devolvuntur quando alia procul diversa causa imminuti, aut suppressi apparent; cum enim unoquoque mense sanguis copiose in corpore congeratur, ideo utero impervio alio conatur per capillarium extremitates impetum facere, forasque exire.

Ea igitur est plenitudo, quæ menses alio vertit, at hæc generalior causa est, quæ undique æque agit, neque unam partem versus potius quam alteram actionem dirigit, quare ut specialem sibi sternat viam peculiaris alicujus partis dispositio necessaria videtur, quæ ibi hujusmodi universalis causæ vim intendat; ecce vobis exponam nonnullas locales causas obvias magis, & observationibus confirmatas.

I. Proximitas partium earum cum utero in quibus menses devolvuntur, & similem vasorum structura, tum facilis utrinque communicatio, facit ut facile uteri infarctus ad alterutram partem transferantur, hac de causa imperviis matricis vasculis exuberans sanguis per hæmorrhoidales venas, aut pudendorum effugit.

II. Aggressæ partis gracilitas, vasorumque per eam reptantium exilitas facilius irrupenti cruori cedit, hac ratione haud raro per nares, aut pulmones sub hæmorrhagiâ, aut sanguinei excreatus specie menses periodice erumpunt.

III. Vitium aliquod conformationis quandoque latitans, quod vasa in aliqua parte debilitat, aut liberam impedit circulationem, sanguinem ibi speciatim evocat, citra ullam externam causam, aut nocua symptomata quæ cruorem eo dirigat.

IV. Ulcera quandoque scissuræ, excoriationes alicujus partis in causa sunt, quod redundans sanguis per latiore hanc partem novam sibi aperiat viam, veteri menstruorum impervia, ab hoc procedit quod per cutem ipsam interdum scabie deturpatam, vel excoriatione abrasam sanguis facile erumpat.

V. Percussiones enim vel contusiones capillariæ nonnulla vascula lacerando tumorem alicujus partis inducunt, ubi menstruus sanguis alias impeditus affluit, quapropter procul omnem externam læsionem per simplicem contusionem pergit sanguis, quam parvi faciebamus.

VI. Sucutiones, contractiones, atque partium convulsione repentinis morbis ortæ turgida proxima vascula comprimendo, aut convellendo, ea plerumque concidunt exitumque ita catameniis parant: per nares quandoque menstruus sanguis erumpit si capitis reuma sternutationem excitaverit; per pulmones stillat quando tussis vehementia ipsi convelluntur; per œsophagum expulitur, si incompleta ciborum subactio vomitum promoveat; per hæmorrhoidalìa exit tandem vasa quando ventris fluxus aut, tenesmus frequentes per alvum conatus excitat.

Ex his consequitur menses devolutos a duobus potissimum causis derivare generalis una, quæ plethora nimia est a mensium suppressione orta, altera specialis, quæ ab aliqua locali dispositione originem ducit; dum hæc duo simul concurrunt causæ, porro sanguinem citra vulgarem semitam novam sibi querere viam videbimus, frustra vero ea expectabimus scœnomena, cum ipsa simul minime copulentur, aut infirmiter agant.

De cetero mensium effusionem alio devolutam hic statuendo a sola universali plethora pendere, non ab ulla partium conformatione, nihil caput secundum offendimus

fendimus ubi specialem admittimus uteri structuram ad explicandum periodicum catameniorum fluxum cum hujusmodi effluvi species inter se maxime differant.

1. *Menses alio devoluti nunquam supervenient nisi prævia uberrima plethora, hæc enim sufficiet absque ulla peculiari partis textura vasa disgregare, contra vero menstrua sæpe vidimus placide revertere a nulla sensibili excitata plenitudine, ut specialem uteri conformationem admittere opus sit, quæ ad hanc partem sanguinem evocet.*

2. *Pseudo-menses nulla methodo procedunt, neque reditus temporis, aut durationis, neque progressui, aut decremento effluvi rationem habent: nil mirum, ergo si sola plethora ipsos producat, eorum enim anomalia cum causâ producentis natura perfecte confert, quæ continenter inæqualis est, atque inconstans; at periodica catamenia tum in suo regressu cum persistentia, tum incipiendi, increscendi, aut decrescendi modo uniformia magis, & methodica reperiuntur, difficile enim est solâ plethorâ methodicum effluviu tribuere, neque peculiaritatem uteri conformationem omittere fas erit, præsertim cum anatomicorum observationes ipsam confirment.*

3. *Devoluti menses tandem partium ulcera inducunt, quod annunciat a scissuris vasorum plethorâ ergo natis ipsos originem ducere, contra vero catamenia nunquam uterum exulcerant, quod ostendit nullo modo vasa uteri cogi, aut scindi ab effluenti sanguine, sed appendices venosâ naturali sua conformatione sponte aperiri.*

§. III.

Symptomata.

I. **Q**uando menstrua desunt citra uteri plenitudinem, quod in primo casu suppressionis accidit, devolvuntur tunc menses absque quo tumor, tensio, aut uteri dolor, vel ullum suppressionis indicium superveniat.

II. *Vasa quandoque uterina sanguine replentur, ut in secundo, aut tertio suppressionis casu, & tunc alio se vertit menstrua eruptio, eaque ab uteri dolorosa tensione, aliisque vulgaribus menstruationis symptomatibus indicatur.*

III. *Tandem si sanguis non solum infarciat, verum supra opus distendat uteri vasa, laboriosa catamenia supervenient, & eruptionem alio deflecentem antecedit, vel comitabitur vulgare effluviu, inops tamen valde, & impar menstruorum devolutionem impedire.*

IV. *Eruptionem plerumque a sanguine devoluto ortam illa sænomena antecedent, quæ suppressâ menstrua solent comitari: varia tamen pro causâ producentis diversitate esse solent.*

V. *Cum ea varia symptomata, quæ suppressionem comitantur aut pseudo-menstrua præcedunt, a sola plethorâ dependeant; patet enim aliqua eruptione peracta in ratione ejusdem ubertatis genitricem plenitudinem imminui.*

VI. *Sane hujusmodi symptomata ad menses suppressos potius pertinent, ut interpres ipse autumat, quam ad devolutos menses: nonnulla tamen exstant sænomena, quæ hos speciatim respiciunt a peculiari plethorâ eruptionem præcedenti nata, quæ pro loci varietate variam indolem præferent.*

VII. *Si enim hujusmodi effusio per nares fiat, ægræ erunt tunc inflationi, calori, & capitis reumaticis affectibus continenter obnoxia.*

VIII. *Si per pulmones fiat, ægrotantes gravabuntur, moleste lectulo detinebuntur, continua tussi, thoracis calore laborabunt; tum circa alterutrum latus aut omoplatum de dolore punctorio conquerebuntur.*

IX. Si hæmorrhoides fluxum pataverint, patientes neque sedere, neque ambulare libere poterunt, circa anum cruciabuntur dolore, & stimulo efficaciori, neque citra molestiam feces excernere valebunt.

X. Si per cæsofagum sanguis stillet, appetitum lædi, animumque deficere videbis; ægræ vero corripiebuntur cardialgia, nauseis, & sanguineo vomitu, alvum autem viscosas, & nigerrimas saburas pici haud abfimiles excernet, quæ sanguis erit pene putrescens.

XI. Facile de ceteris judicabis fœnomenis superventuris dum eruptio per alias flectit vias, cognitis functionibus, quæ his partibus sunt assignatæ, & impressionibus perpenfis, quas tensio vasorumque turgentia excitare valebunt, vel sanguinis affluentis acrimonia, copia, aut calore investigatis.

XII. Generice quamvis partem aggrediatur frequenter evenit, 1. quod eruptio modica interdum appareat, quando pauca, & exiliora vasa labefactentur; interdum effusio quam uberrima fit ut sanguis jacturam æmuletur, quando multa vasa, & ampliora conscindantur; 2. quandoque vero brevis persistat effusio, quando vasorum scissuræ exiguæ sint, & modicæ plethoræ ergo cito desinat, tum lymphæ viscosa facile excoitationes conglutinet, contra vero diutina videtur, quando ampliores sunt lacerationes a nimia plethora ortæ, neque acris lymphæ valeat concisa vascula consolidare.

§. IV.

Diagnosis.

I. **P**ROspicere facile est menstruum sanguinem alio se vertere, quando a pluribus mensibus fluxus sit interceptus in juvenibus subjectis, quæ copioso vescuntur cibo, parum agunt, aut alterutra, vel pluribus simul subsequentiis circumstantiarum solent laborare.

1. Si earum corporis pars aliqua labefactata sit, cui sanguinem recipere mos sit.
2. Si corporis peripheriam sedet, ulcus, scissura aut vetus fistula.
3. Si pars aliqua male constituta haud infrequenter suctionibus, contractionibus, aut præternaturali nisui obnoxia sit.
4. Tandem si qua hujusmodi male affecta pars diu calore, aut stimulo laboret, vel in ea tumor, & rubor conspiciantur.

II. Quando catameniorum eruptio jam sibi incongruam paravit semitam, ac periodice menstruorum more revertit, minime circa morbi indolem halucinari poterimus, nihil enim facilius erit, quam locum, speciem, gradum, violentiam, atque hujus eruptionis cetera caratheristica signa detegere.

§. V.

Prognosis.

I. **M**enses devoluti agras levant, imminutintque sæva suppressionis symptomata plethoram subducendo, qua de causa minus nocui evadunt suppressis mensibus.

II. Nihilo tamen minus spurii menses eandem comitem habent noxam, ac suppressi, si producentem causam spectemus, quæ una est.

III. Plerumque hujusmodi genitrix causa difficilius subjicitur in devolutis, quam in suppressis mensibus, nam in illis deficit, quæ in his adest plethora, obstacula superare potissima, quæ uteri tramitem implicant.

IV. Nunquam arduum magis fuerit, menses per naturalem uteri viam reducere,

Astruch de Morbis Mulierum.

B 3

cere, nisi cum uterus nulla tensione, tumore, aut periodico dolore afficiatur, quia nulli tunc extant naturæ conatus, qui saluberrimam hanc effusionem foveant.

V. At. citra hujusmodi damna a suppressione, aut suppressionum causis derivata, alia dantur mensibus devolutis propria, quæ diversa sunt pro impressionibus diversis, quæ in variis corporis partibus a plethora excitantur.

1. Pro gracilitate enim, aut nobilitate partis affectæ, nam si per pulmones, aut œsophagum menses deflestant, plus detrimenti afferent, quam si per nares, aut venas hæmorrhoidales erumpant; at hi magis nocui evadunt, quam si per cutis læsionem profiliant.

2. Pro diverso infartus gradu, qui eruptionem præcedit: itaque ceteris paribus devoluti menses, qui procul tumore, calore, dolore, ac uno verbo partis inflammatione superveniunt, minus pertimescendi videntur, quam si iis copularentur scenomenis.

3. Pro eorum pertinacia, aut regressus diturnitate, nam qui a longo tempore deflesterunt menses, & diuturniores facti sunt, iis magis perniciosi experimtur, qui nuper accidunt, parumque persistunt.

4. Pro ægræ conditione, atque temperamento; etenim ceteris paribus eas magis lædunt, quæ chachochimia, aut inquinato sanguine correptæ sunt, quam sanas mulieres, sanisque donatas visceribus.

5. Pro diversis consequentiis, quæ in labefactata parte relinquunt devoluti menses, plus minusve eruptio periculosa experitur, salubrius enim est nullum stillicidium, vel lymphaticum tantum consequi, quam sanguinolentum, aut purulentum effluvium.

§. V I.

Curatio.

Menses devoluti quatuor postulant indicationes; *prior* est tollere causam, atque devolutionis detrimentum; *altera* præoccupare, vel saltem moderare hanc eruptionem, donec efficaciter medendi locus relinquatur; *tertia* sanguinis acrimoniam corrigere, ac a noxiis impressionibus partes tueri, quas ipse infarcit, earumque exulcerationes sistere, *postrema* tandem est sanguinis jacturam compescere, si nimis minetur, intendi.

I. Priorem implet indicationem restitutus naturalis fluxus cui satisfaciunt remedia capite quarto proposita, modo mitiora adhibeantur, præsertim si pulmones, aut ventriculus sint labefactati, ne validioribus pharmacis attenuando, aut commovendo nimis sanguinem, hæmorrhagiæ superveniant grandiores, pertinaiores, aut lethales quandoque.

Nubilibus obvenienti morbo connubio medetur, si id circumstantiæ, & valedudinis status permiserint, nihil enim magis idoneum, atque saluberrimum erit, absque quo sanguinem remediis commoveamus ad naturalem fluxum revocandum.

II. Reiteratæ venæ sectiones secundam implent indicationem, imminuunt enim, tum quantitatem, quam nifum sanguinis eam partem versus per quam effugere consueverat; porro etiam uterum versus cruoris impulsu tolli videtur, qui menstruorum reditui favet, at cum ceteris paribus, tum ex una parte majorem vim impendat sanguis in superandis ceterarum partium obstaculis, cum uterus ad sanguinem recipiendum textura sua magis dispositus videatur, ideoque ægrotantibus a venæ sectionibus plus utilitatis, quam detrimenti expectare licebit.

Reliquum erit ut pedes plerumque secemus, quod facilius ad uterum cruorem evocabit, ut vulgaris etiam praxis docet; tum quando ad superiora evehi-

tur sanguis, cum sic ventriculum, aut hemorrhoides infarciat, nisi tamen revocandi menstrua debilis spes, aut suspicio majoris detrimenti ad partem affectam contrarium suadeat, quæ oppositæ indicationes in plethoricis præsertim subjectis interdum postulaverint ut prius brachium scindamus.

Verum cum eruptionis, atque reditus causa sola plethora necdum sit, at acris etiam, & falsa sanguinis crasis, quæ completam implicat diruptorum vasorum cohesionem, ideoque humores edulcorare necesse erit ut valide impediatur spuria effusionis regressus, & solidorum foveatur cohesio, de his tamen rebus ad tertiam indicationem pertinentibus, quamprimum locuturi erimus.

III. Hæc tertia indicatio porro magni facienda est, nam maxima mensium devolutorum nocumenta ab acrimonia potissimum dependent, quæ vasorum exulcerationes in his partibus inducunt sanguinem deflequentem recipientibus iis fenomenis humores edulcorando, ne solida abradant, mederi poterit.

Ea de causa non solum suspendere emenagoga omnia opus erit ad primam indicationem proposita, verum humectantia, diluentia, & edulcorantia erunt adhibenda, hujusmodi sunt:

1. Jura ex pullo aut vitulo confecta, cum radicibus ebullita Consolidæ, Althææ, Nymphæ & raparum, & Betæ &c. aut cum foliis Boraginis Buglossi, Scolopendræ, Lactuæ, vel Alfinis, quibus dum opus sit Ranæ exenteratæ, aut Testudines terrestres addi poterunt.

2. Balnea calida ex aqua fluviali, in quibus si libuerit plantæ emollientes, aut Lini semina sint ebullita.

3. Senum lactis chalibeatum in quo infunduntur plantæ amaræ ut Chærephilum, Fumaria, Centaurea, Chamedrys &c. aliquo earundem plantarum depurati succi cocleare addito.

4. Aquæ minerales ferugineæ, quales sunt ex de Forges, Camaretz, Spa, Carancac &c. modo thorax morbo sit expers.

5. Lac asinum, aut caprinum necessariis cautelis semel, vel bis in die sumptum, postquam ferro ignito chalibeatum fuerit, atque duo, vel tres aquæ secundæ calcis uncia additæ fuerint.

6. Dulcificantia remedia affectæ parti applicata, ut bechica, & stomachica oleosa, aut mucilaginea, si pulmo, aut ventriculus periclitentur, lotiones, & injectiones annodynæ, aut detergentes, si hemorrhoides ægrotent, errhina liquida similibus donata virtutibus, si nares his corripiantur fenomenis.

IV. Postremæ tandem indicationi nostrum erit satisfacere quando menses alio versi completam sanguinis jacturam æmulabuntur, quæ remedia poscat; ad hoc morborum effluviū compescendum magis idonea tunc ea auxilia impendere fas erit, quæ pro mensibus nimis sistendis infra capite nono indicabimus.

C A P U T V I I I

Chlorosis.

§. I.

Descriptio.

TUvenes puberes in quibus deest prima mensium eruptio, vel segnis, molesta, aut inops evadit; tum illa, quæ atate consistere incipiunt, vel imminutis, suppressis; aut laboriosis sunt obnoxia menstruis; gravidæ tandem a tertio, vel quarto gestationis mense certo quodam corripiuntur languore, quem facilius est describere, quam definire.

Vulgarium ciborum gustum amittunt, imo abhorrent, mox sordes appetunt, qui morbus (a) *Pica*, aut (b) *Malacia* vocatur; incompleta fit digestio, quam comitantur ventriculi gravedo, atque cardiagia, hasque consequuntur haud infrequenter intestinorum borborismata, vomitus, diarrhoea, aut hyppocondriorum tensio; Quædam vero lumborum, inguinum, atque hyppogastri dolorem persequentur plus, minusve intensum per intervalla recurrentem.

Pulsus plerumque celer apparet, frequens, febrilis, atque exiguus; respiratio vero brevis, difficilis, & laboriosa observatur, imo spirandi difficultas, interdum ad oppressionem usque augetur; cordis motus intenditur, ac acceleratur ita, ut palpitationem gignat, dum ægræ præsertim musculorum actione se exercent; si clivum enim ascendant, aut cito iter properent, tunc videbis carotidum, ac temporalium arteriarum contractiones, tum habituales corporis gravedines duplicari.

Ægrotantes vero femina invite somnum capiunt, desides fiunt, laxitudine corripiuntur spontanea, nulla etiam ei suppeditata causa melanconicis affectibus laborant, quibus magnopere tristantur, atque societatem effugiunt.

Pedibus instantur, atque cruribus quæ vespere cædamatosa fiunt, noctu vero ad naturalem statum reducuntur, mox tumor, caput, faciem, aut palpebras aggreditur, ut circa oculos circulus lividus appareat.

Vultus tandem pallescit, vividumque colorem amittit; ægræ albidæ, ac plumbeæ fiunt; verum ceræ, sebi, aut foliorum exsiccatum flavum, aut viride-nigerrimum colorem referunt.

Hujusmodi morbus est *le pale couleur* seu ut Medicis mos est *Chlorosis*. Cum ille hodie fuse, lateque totam Europam, & Provincias Meridionales peragret, neque Græciam, vel Italiam ab eo unquam liberam evasisse credendum erit; tamen (c) Hippocrates, (d) Gallenus, & ceteri veteres (e) Medici obiter tantum de illo mentionem fecerunt, neque speciali nomine ipsum insigniverunt, solummodo inter (f) Hippocratis scripta ipsum *Chlorosim* appellari reperies; etenim nisi duplici ævo Medici (g) consueverunt peculiarem morbum constituere, at varia nomenclatura confirmat olim constanti proprio nomine caruisse, quidam enim ipsum *morbum Virgineum* appellarunt, quia virgines prima eruptionis intermissione aggredi solebat; alii *Febrem albam*, aut *pallidam* dixerunt pulsum frequentiam ergo a febre lenta haud absumilis; nonnulli *Febrem amatoriam* vocarunt, quia illis obveniebat, quæ viro maturas jam esse persentiebant, aut facilius amore capiebantur; at Gallia (*) saltem communiter receptum est morbum *le pale couleur*, *pallidum* nempe, seu *sedum colorem* appellari, cum vultus pallor præcipuum sit, & essentielle symptoma, eadem de causa omnes pene recentiores Medici, qui de eo latine scripserunt, illum (h) *Chlorosim* nuncuparunt,

(a) Hanc appellationem morbum ipsa adepta est ob *Picæ* animalis varietatem, aut quod etiam illa sæpe hac affectione corripitur. *Paulus Ægineta*, De Re Medica. Lib. I. Cap. 1. Affectio quædam prægnantibus accidit, quæ a *pica* aviculæ nomen accepit. Alii tamen ob hederæ similitudinem, quæ *κισσός* *pica* vocatur, hanc affectionem *κισσός*, hoc est, *pica*m appellatam esse sentiunt; nam sicut illa variis plantis, prout occurrunt, se implicare solet, ita mulieres ex *pica* laborantes varia edulia appetunt, atque ea contraria, quæ tum voluptatem, tum insuavitatem gustanti exhibent. *Actius*, Med. Contract. Terrab. 4. Serm. 4. Cap. 10. (b) Plinius qui latine scripsit certo quoddam loco appellat gustus deprivationem *Gravidarum Malaciam*, Hilt. natur. Lib. XXIII. Cap. 6. & alio loco *Malaciam Stomachi*. Hiltor. natur. Lib. XXVIII. Cap. 7. (c) Lib. de Morbis Virginum.

(d) De causis symptom. Lib. I. Cap. 7. (e) *Paulus Ægineta*, De Re Medica, Lib. I. Cap. 1. *Actius*, Contract. Medicin. Terrab. III. Serm. 1. Cap. 23. Et Terrab. IV. Serm. 4. Cap. 10.

(f) Hujusmodi error inter *Varandei* scripta reperitur Lib. I. de Morb. Mulierum. Cap. 1. & ita *Senertus*, De Morb. Mulier. Part II. sect. 3. cap. 2. atque *Riverius*, *Prælex Medic. Lib. XV. cap. 1.*

(g) *Johannes Langius* inter omnes magis sedulo hunc morbum descripsit. Ann. 1559. Voyez *Epistol. Medic. Lib. I. Epistol. 21.* (*) Itali tamen ipsum communiter *Chlorosim* appellant.

(h) Græcum vocabulum *Χλωρσις*, color *viridis* simili ratione conspex *μεταμόρφωσις*, transductio *ανιμα*, & *μεταμόρφωσις*, transformatio, ut cum hujusmodi verbi compositio *Χλωρσις*, modificata sit, ut cetera-

runt, quæ vox a Græcis derivata, *morbum* significat *ubi faciei pallor in viridem vergit*; nomen tamen hujusmodi veteres prorsus latebant, neque a Græcæ linguæ legibus unquam recte desumptum videtur.

§. I I.

Causæ.

Parum perpenſis cutis textura, vaſorumque per eam reptantium diſtributione, patet a tribus potiſſimum cauſis rubrum, vividumque colorem oriri.

1. Ab exilitate, & diaphanitate epidermidis tum ſuſtus-poſiti reticuli Malpighiani.

2. A tenuitate, & numero capillarium vaſorum per corporis ambi tum diſtributorum.

3. A ſanguinis tandem copia, & coccineo colore, qui illa replet vaſcula. Ex converſo itaque coloris viridi amiſſio; vultuſque pallor, ab oppoſitis cauſis originem habent.

1. In Chloriticis epidermis denſa, atque carnea apparet, ut in combuſtionibus, vel ceteris aliis circumſtantiis, quibus cutis areſcit.

2. Reticulum quandoque heterogeneo imbuitor colore, qui ejuſdem diaphanitatem perturbat, ut in variis iteri ſpeciebus obſervamus.

3. Vaſa ſuperficie nonnulla, ut in ſenectute, leſa, vel obliterata ſunt.

4. Deest interdum in vaſis ſanguis innationis, aut maciei ergo, aut cruoris jacturæ, vel chronicorum morborum cauſa.

5. Cruor tandem, qui vaſa replet, naturali plerumque rubore caret.

Evidens enim eſt nullam ex quatuor prioribus cauſis in juvenibus præſertim mulieribus locum habere, quæ niſi ſuppreſſionis, aut ſegniorum menſium cauſa pallidæ ſunt, nulla enim in iſtis adeſt epidermidis denſitas, aut opacitas, nulla vitioſa in reticulo infectio, nulla mutatio tum numero, cum exhibitate vaſorum, nulla denique ſanguinis inopia, ſed a poſtrema earum cauſa pallor deduci debet a languido videlicet cruoris colore, qui ceteris paribus ecutim deturpat.

Ut plane nobis cauſæ innotefcant, quæ naturalem ſanguinis colorem pervertunt, ejuſdem elementa perſcrutari oportebit, illa præſertim, quæ coccineum præbent colorem, ut vitia ſpecialia hujus partis inveſtigare queamus; nos itaque circa hoc faciliior & certior ſanguinis analyſis edocet.

1. Sanguinem ex vena recenter extractum & frigefactum in duas diverſas ſubſtantias ſeparari, quarum altera in globum coit compactum rubro colore infectum, altera liquida remanet, ſlavumque ſerum repræſentat, quod rubram portionem circumcingit, ac ſublevat.

2. Globulum illum in talleolos conciſum, & limpida tepentia aqua lotum coccineum colorem amittere & gelatinæ more tranſlucidum fieri, rubram vero cruoris partem ſub pulveris ſpeciem fundum petere.

3. Tandem ſerum hujusmodi igni expoſitum, qui ovi albumen condenſare potis ſit, ſimilem referre ſpiffitudinem, reliquum fluidum perſiſtens, ſlavum paulo magis & ſaluginoſum ab urina haud abſimile.

Ea itaque analyſis confirmat quatuor potiſſimum eſſe admittenda ſanguinis elementa:

I. Sub-

cætera duo neceſſe erit Græco idiomate dari verbum *χλωρόω*, *ω*, *viridem reddo*, ex quo *χλωρόσις* originem ducat ut apud Græcos reperitur cum *μεταμύχωω*, *ω*, *animam tranſdeo μεταμύχωω*, *α* & *μεταμύχωω* unde produciuntur, *μεταμύχωσις* & *μεταμύχωσις*.

1. Substantia quædam *gelatinosa crassior*, seu *inspissata lymphæ*, quæ solo frigore coit.
2. *Rubra substantia*, quæ in grummato sanguine cum parte gelatinosa crassiori remixta coalescit, facile tamen tepenti aqua separabilis.
3. *Gelatinosa ex rariori lymphæ & tenuiori constata*, quæ nisi certa ignis vi concrevit.

4. Postrema tandem *serum est urinosum* nonnihil, quod vehiculum esse videtur ceterorum componentium, duorum saltem priorum.

Cum ex quatuor his elementis secundum tantum rubrum appareat, cetera translucida aut leviter lactea remaneant, eo tantum erit tribuendus rubrus sanguinis color, quo intime inficitur cruor; nonnulli crediderint fortassis magnam esse partis rubræ rationem cum ceteris componentibus, præsertim cum æqualem coccineum, vividumque illum colorem suppeditet, at (*) certissimæ observationes docuerunt nisi decimam, aut duodecimam & minorem fortasse totius massæ constituere portionem.

Hactenus enunciata Leuwenhoecki inventis magnopere confirmantur; ipse enim microscopiorum selectissimorum ope duas substantias inter se procul diversas detexit, limpida altera & diaphana, quæ maximam constituebat partem; rubra altera cujus molleculæ æque distributæ per albam fluctuabant substantiam, hæ rubræ molleculæ totidem globuli apparebant, qui quantumvis exigui ex sex aliis minoribus globulis coagmentabantur.

Facile enim est percipere huiusmodi globulos rubrum præbere sanguini colorem, liquorem vero translucidum in quo ipsi enantat tres reliquas partes superius allatas constituere; rationem vero rubri sanguinis cum ceteris componentibus exiguum esse constat; sufficit tamen, ut integra massa undique coccinea conspiciatur.

Ex antea facta igitur analysi & observatione consequitur plus minusve cruorem coccineum imbuti colore pro ubertate, aut inopia globulorum, pro multiplici eorum divisione, pro globulorum motu intestino, aut vorticoso velociori, pro aptiori configuratione & superficie rubrarum mollecularum, quæ majores rubræ lucis fasciculos reflectat, contra vero si ea omnia ex converso eveniant, cruorem pallidiorem videbis.

Necessè enim erit aliquam vel plures earum causarum locum habere ad chlorosum producendam, seu coccineum deturpandum sanguinis colorem; tribus igitur postremis causis omissis ignotis magis & incertis priores duas patentes magis examinabimus, sed ut recte de iis judicemus, atque causam cognoscamus, qua numerus imminuitur coccineorum globulorum, aut eorum retardetur motus intestinus, originem illorum longe pendere necessè erit.

Alimenta, quæ primam suppeditant sanguinis materiam intra ventriculum saliva, & gastrico succo imbuta, solvuntur, atque digeruntur ita, ut in pulmentum convertantur spissum, cinereum, ac subacidum, vel facile ascescibile, quod *Chymum* audit, hic intestina ingressus bile, atque succo pancreatico remixtus, novam mutationem subit per quam lacteus magis, & tenuior factus *Chylus* nomen assumit, & lactea vascula intrare valet; huiusmodi chylus majorem perfectionem acquirit, dum *Afelli* pancreas, cisternam Piquecianam, & toraci conductum lymphæ comixtus pervadit, quæ lymphæ ipsum fluidiorem, dulcioremque reddit; tandem hoc naturæ labore penitus subactus chylus per sinistram subclaviam cruori permiscetur, ubi sensim, sensimque in circulo ductus, sanguinis naturam, & proprietates adipiscitur.

Chylus ex lacteis venis extractus dum microscopio inspicitur globulis conflatus.

(*) Adæ Eruditor. Lipsens. Ann. 1682. Mens April.

flatus apparet a coccineis haud absimilibus, amplioribustamen, & sphericis minus, minusque compactis, quorum superficies diversimode levigata omnes coloratos lucis radios reflectens alba non rubicunda patescit, majorem semper tunc perfectionem acquirit, globuli enim uberiores, exiliores, atque spherici magis evadunt, etiamsi nondum coccineis copia, tenuitate, aut rotunditate præcellant, quæ totidem qualitates adipiscuntur cum intimius sanguini permixta, coccineis prorsus similes fiunt, ex quo natura opus perficitur, quod *sanguificationem* appellant.

Ea plane ostendunt numerum, & tenuitatem coccineorum globulorum a tribus potissimum causis derivare, a conditione chyli in quo concreescunt, & sanguinis, qui illos perficit, verum a chyli una, & cruoris indole, a materia videlicet componente, plus minusve apta, & a causa simul efficiente, quæ complexim eorum perfectam subactionem foveant.

1. Si alimentorum subactio in ventriculo perficiatur ita, ut chylus necessariis conditionibus poleat, confertiores erunt, exigui magis, atque rotundi ejusdem globuli, quare ceteris paribus e parte sanguinis ex chylo innumera efformabuntur elementares spherulæ exiliores magis, atque levigatæ, quæ vividissimum coccineum calorem præferrent, contra vero elementorum, qualitates & congeries impares erunt, si chylus digestionis vitio peccaverit.

2. Sanguis demum vulgari velocitate in circulum actus dummodo cordis, & arteriarum contractionibus necessaria vi impellatur, atque naturalem conservet motum intestinum, ceteris paribus ex parte chyli ejus molleculæ a cruore magis alcholitæ confertiores apparebunt, tum quassatæ magis, ac turnatæ coccineæ valde fient, contra vero imbecilliora evadent hujusmodi elementa, si iis deficiat conditionibus sanguis.

3. Tandem si tum chylus, cum sanguis ipse simul bene constituti sint eo magis globuli illi divisi, levigati, rubri conspici poterunt, contra vero si gemina causa infirmior extet.

Plures dantur causæ, quæ chyli qualitates vitare, atque sanguinis motum retardare, vel utrumque efficere valent, nil ergo mirum si vultus pallorem, qui potissimum a vitiatis globulis dependet tot valeant gignere affectus; illos tamen omnes nostrum non est hic persequi, eos tantum detegere fas erit, qui suppressionis, aut segnis menstruationis ergo pallorem faciunt, quam *chlorosim* vocant; idcirco eo collineat questio.

1. Admonuimus jam superius capite III. segniores menses in juvenibus gastricum succum infirmare, ac digestionem perturbare, idemque evenire in suppressis, aut imminutis Cap. IV. mensibus, vel conformationis vitio interceptis Cap. V. chlorosis igitur, in hoc triplici casu, a labefactato chylo oriri poterit, dummodo nulla alia adsit causa.

2. Vidimus pariter Cap. III. in retardatis menstruis cruorem segnius circumvehi, minusque plethoræ causa a cordis, & arteriarum viribus terri, idem supervenit suppressis, aut imminutis Cap. IV. mensibus, vel intermissis Cap. V. pallor enim in hoc triplici casu a solo oriri debet sanguinis vitio, cum quo chylus permiscetur, ceteris jam absentibus causis.

3. At in iis circumstantiis chyli simul, & sanguinis vitia copulantur, ut duplici hac de causa natus pallor intensior, sevirque evadat; Evidens itaque erit in eo triplici casu omnis corporis ambitus faciei præsertim; quæ gracilior est, & diaphana eo colore imbui, quem cetera tria non coccinea elementa duplex nempe lymphæ species serumque suppeditare valebunt, & eæ substantiæ cum album cinereum colorem, fuscum nonnihil, lacteum referant, & agrotantium cutim simili ratione deturpant, ut chloroticæ mulieres omnem prorsus venustatem amittant.

At plerumque hujusmodi humores supra statum naturalem majori bilis copia infici solent, pro hepatis infartus ratione diversa, quare agrotantium facies varias flavedinis species refert modo emortui follii, modo aurei numismatis colorem exhibet.

Tandem si infarciens bilis viridis ac poracea sit, tunc sanguis viridem aut viride-nigerrimum colorem vultui communicabit.

§. III.

Symptomata.

Chlorosis vetustior præsertim omnes pene functiones lædit, quam ob rem ut clarius incedamus in hac symptomatum congerie enumerationem prosequi necesse erit, quam in iis describendis articulo primo instituimus, idcirco ab iis initium faciendo, quæ ad læsas imi ventris functiones pertinent, ad thoracis, capitis, cutisque innoxia phenomena explicanda gradus faciemus.

1. Lactinosus fluxus unoquoque mense in chlorosi intercipitur qui sanguinem infarciens, gastrico succo, atque saliva remixtus, eorum qualitates ita pervertit, ut vulgarium ciborum impressiones linguam, & ventriculum afficientes maxime labefactentur, præsertim si dulcia fuerant alimenta, quæ leviter organum afficient, & insipida videbuntur, si illa asperum sensum excitaverant nauseosa evadent, a quibus inapetentia, gustusque depravatio, quæ hunc morbum comitantur dependent.

2. Eorum impressionum læsiones, quas lymphæ gastricæ aut salivæ vitia producunt possunt ita gustum depravare, ut non solum se redeant agras obviorum alimentorum, verum fordes appetant, quales sunt carbones, cineres, gypsum, creta, sal, aut acetum, quia hujusmodi substantiæ, vel irritant magis gustus organum, vel corrigunt salivæ, aut gastrici succi vitia, ac perinde eam depravati appetitus speciem producant, quam *Picam*, aut *Malaciam* appellant.

3. Ea depravatio pro subjectorum circumstantiis diversis varia est, nam uno aliæ, alio alteræ sordium genere vesci adamant pro speciale a saliva, aut gastrico succo vitio adeptæ, aut ejusdem vitii intensitate diversa, eæ varietates a consuetudine etiam derivare poterunt, aut exemplo ceterarum mulierum simile laborantium vitio, quod non raro accidit.

4. Posita enim salivæ, aut stomachicæ lymphæ corruptione, aut inefficacia id tantum sufficiet, ut digestio sub optimo etiam vitæ regimine naturæ usibus impar evadat, verum vitæ regimen necessario impar esse debet, si agræ præque sana alimenta contemnunt, ac viliora tantum possint, quæ neque ventriculus subigere valet, neque optimam nutritionem suppeditabunt, nil enim mirum si ex ac gemina causa, in chloriticis mulieribus digestio segnis, difficilis laboriosa, ac imperfecta nanciscatur.

5. Ab ea vero chymus, chylusque subactus in ventriculo morans ejusdem tunicas superiusque orificium irritare potis erit, tum cardialgiam, vomitum, atque singultum excitabit, mox ad intestina transductus borborigmata, colicos dolores, ac alvi fluxus inducere valebit.

6. Sanguinis spissitudo, quæ chlorosim præcedit, atque lactei humoris retentio, quæ illam comitatur, vel subsequens incompleta digestio varias secretionnes implicare, secretosque humores inspissare videbis, ex quibus viscerum obstructions oriri debent, eorum præsertim, quæ segniores succos naturaliter separant, uti hepar, pancreas, splen, atque glandulæ meseraicæ.

7. Hypochondriorum elevatio pluribus de causis superveniet.

1. Ab ventriculi intumescencia statim turgentis, aut indigestis cibis. 2. Ab inte-

intestini colon turgentia a retento aere circa ejusdem flexionem hypocondria versus. 3. A tumore obstructi hepatis, aut lienis. 4. A sympathica diaphragmatis contractione quam ventriculi dolor excitaverat.

8. Cum diversa sit in singulis morbis uteri conditio, varia simul erunt symptomata superventura; nonnullæ enim unoquoque mense de doloribus colicis conqueruntur, nam cum omnia tunc parata sint ad menstrua cienda, vasa idcirco vermicularia lacteo humore fatura venas comprimunt, atque uterum dolorosa tensione, & levi phlogosia afficiunt: incassum tamen hæc omnia eveniunt, cum venosæ appendices nihilofecius referari renuant. li dolores prout in utero diversum occupat spatium irruens menstruus sanguis modo hypogastrici regionem aggrediuntur, modo lumbos, inguina, aut femora grayant; contra vero plures dantur morbi in quibus nulla adsunt proximæ menstruationis indicia; neutiquam itaque tensionem, aut dolorem ægræ perferunt, imo per uterum libera circulatio perficitur.

9. Ex una enim parte in chlorotico morbo sanguinis copia continens augmentum acquirit, suppressionis, aut mensium segnitiei ergo, quare vasa laxi partium contextus præsertim pulmonum videlicet turgida apparebunt; ex altera vero parte in hoc morbo sanguis spissior, viscosus jugiter redditur, quia ab imperfecto, aut impuro chylo producit, ideoque vasa replere debet, pulmonum potissimum, quæ maxime tumefacit, ac ea duplici de causa vesiculæ pulmonales compressæ a circumpositis tumidis vasculis difficillime sese explicari valebunt, quod brevem, ac laboriosam respirationem faciet.

10. Consequens erit necessarium in hoc statu pulmones impares esse, omnem congestum sanguinem penitus exprimere, vesiculis non satis extensis, reliquis itaque exuberans sanguis sollicitabit singulis momentis novas inspirationes, ac proinde respiratio crebrior præceps magis fiet, quo brevior erit, ac difficilior.

11. Cum sanguis vehementius a musculis exprimatur dum majori vi contrahuntur, ut sanguis ita elicitus uberius mollia viscera infarciat, qualia pulmones sunt, ideoque quo magis ægræ se exerceant, eo turgidiores cruores ipsi evadent, quod respirationem difficiliorem, molestam, brevior, atque præcipitem inducere valebit; id præsertim evenit, quando velocius properant, aut elivum ascendant, ubi grandiores, & violentiores contractiones excitantur.

12. Cum sanguis vasorum pulmonalium turgentia potissimum causa difficulter a sinistro cordis ventriculo ad aortam, & a dextero ad pulmonalem arteriam transigat, consequitur porro ventriculos imperfecte evacuari, quare sistoles cum incompleta evadat, crebrior etiam, & exigua magis erit, quam in statu naturali, & qui ei respondent pulsi, exiliores, & frequentiores apparebunt.

13. Demonstravimus jam superius articulo vigesimo, musculos in chloroticis infirmè contrahi, cor vero musculorum lege idem patiens pulsos debiliores, quam in statu naturali gignere debebit, dummodo saltem inertem ægræ vitam gerant.

14. At si illæ mox validiori corporis exercitio succutiantur, non modo pulsus crebrior evadet, quia sanguis a musculis expressus velocius in cordis ventriculos irrumpit, atque tumefacit, verum magnus atque fortior fiet, cum sanguinis copia cor replens, contractiones arteriarum vividiores, & ampliores excitaverit.

15. Crur qui in hoc morbo per abdominis viscera, atque matricem præsentis obstructionis ergo circumvehi impeditur, caput uberius aggredi debet, atque capitis dolorem excitare in chloroticis obvium.

16. Hujusmodi vero capitis affectus vehementer augebitur modo ægræ animi pathematibus corripiantur, aut corporis exercitatione nimis concitentur, quæ

quæ sanguinis motum promovendo sanguinem magis, atque magis infarciri videbis.

17. Eadem de causa charotides arteriæ atque temporales pulsari crebrius conspicies, quia sanguis ibi copiose evehitur ampliores, validioresque contractiones excitabit.

18. In chloroticis mulieribus parum spiritus animalis fecernitur, tum exiguæ copię ergo, quam spissus sanguis cerebro suppeditat, cum difficillimæ distributionis causa, quam cruoris segnities inducit, ex iis cerebri fibras laxari videbis, spiritus ipsos a seroso sanguine serosos separari, tum fibras illas madesactas nimis molliores fieri, vero humectatis, laxatisque ceterarum partium fibris ægras pertinaciori somno corripitur in composita ratione laxitudinis, & molitiei fibrarum earum.

19. Quam ob rem morbosa hac cerebri labefactione mulieres laborantes etiam expergefactæ externis objectis quam debillime commovebuntur, ut eorum pleraque abhorrescant, societatem effugiant, ac tristitia abreptæ, stupidæ, sui que compotes non appareant.

20. Quamvis contemptio rerum omnium, quæ ætatis ratione magni facere deberent, satis huiusmodi ægras desides faciat, eo magis ipsæ tamen ignavia marcescunt pro vita sedentaria, qua magnopere delectantur; id duplex causa producit, primo fluidi nervei inopia, & per nervos ejusdem segnities, ex quibus musculorum contractiones labefactantur, secundo sanguis muscularem substantiam infarciens resistens, quæ ita musculos contrahi impedit, ut dolorem interdum pariat.

21. In eo morbi statu cruor pene omnis lymphæ est, serositatem refertissimus, isque a cordis, atque arteriarum pulsibus, parum quassatur; serum itaque lymphæ spissiori imperfecte remixtum facilius separari sinet, verum vasorum extremitates infarciens uberius serositatem in lymphaticas venas impellet, tandem ex lymphaticæ venæ laxæ jam, & labefactatæ difficillime serum exprimere potis erunt, quod ibi persistet. Ex hoc enim causarum complexu facile concludi potest in chlorosi partes omnes serosa lymphæ infarciri, ut omnia *Leucophlegmatiam*, aut universalem œdema futurum esse prænuncient.

22. Die & vespere præsertim pedes, crura, atque femora interdum œdematosa fient; 1. Nam cruor contra leges gravitatis evehi coactus majorem lymphæ copiam ibi relinquet; 2. Verum, quia huiusmodi serosa lymphæ capillaria pertinacius obstruens difficiliter sursum tolli potis erit.

23. Lectulo jacentibus ægris pro orizantali positu, tum extremitatibus, cum ceteris corporis partibus humores ad libellam se ponunt, eorumque circulatio æque facile undique perficitur, atque œdema evanescit, vultus tamen adhuc tumet, tumentque palpebræ, & oculorum vicinia, nam huiusmodi partes laxiori donatæ contextu, minus elasticae sunt, minusque valent detentam lympham expellere.

24. Cerebrum ipsum mollitiei ratione œdemate affici posse suspicari licebit, quare ei tribui poterunt difficultas qua mane e somno excitantur, summa ad eum proclivitas donec jacent, atque stupor persistens paullo postquam ex cubili surrexerunt, usque dum positus immutatio levet, vel saltem imminuat cerebri oedema.

25. Veniunt tamen plura symptomata perpendenda, in chloroticis obvia, huiusmodi sunt inappetentia, vomitus, ventris tumor, convulsiva præfocatio, atque fordium quandoque appetentia, quæ ab hysterica causa derivare videntur, atque catameniorum in utero succussione; verum suspicionem nostram explanare omittimus, quod percipi difficile est, antequam hystericam passionem ostendamus, quam extremo Libri secundi capite explanabimus.

§. IV.

Diagnosis.

I. **M**Orbi indoles facile innotescit, nam si puberes inspicies, vel mulieres pallidas, ac decolores fieri, nullo præcedente morbo, cibos respuere, fordes appetere, neque sui compotes esse &c., quarum catamenia aliunde cognoscas retardata, imminuta, aut suppressa fuisse, tuto asserere poteris illa chlorosi laborare, quæ phenomena menitruorum segnitiei, aut suppressionis ergo in diem aucta, eo magis Diagnosis confirmant.

II. Neque arduum videtur diversas causas detegere, quæ varios morbi gradus constituunt; chlorosis enim supervenit juvenibus nondum menstruantibus, etiam si puberes fuerint, quæ discrepantia catameniorum defectui tribuitur. In mulieribus viro junctis, quæ concepisse suspicantur ad mensium suppressionem pallorem referunt, quæ gestationem consequitur. Tandem si eo laborent nobiles jam menstruantes, vel jugata citra conceptionis suspicionem, aut viduæ, nisi menitruorum inopiæ, suppressioni, aut cunctationi morbus tribuitur; vid. cap. IV. & V., quibus eorum causas perferutari sumus; at ægræ ipsæ passionis historia non parum lucis præbere valebunt.

Interdum tamen mulieribus mentii valde interest, ut earum assertiones infidæ videantur: quot nobiles enim, aut viduæ jam foetum gerentes potius quam crimen fateri, suadere student faciei pallorem, atque corporis laxitudinem ab interceptis, aut morbo suppressis mensibus procedere, neque illis credendum, quæ nos fallere nihili ipsis pendere affirmant; quoties enim jugata procul dolo gestare ignorant, atque pluribus symptomatibus lacescit remedia poscunt, quæ ipsis sanitatem restituant; tamen prudens Medicus de proprio nomine, atque artis decore sollicitus, monitus consulat, quæ Cap. IV. Art. 5. proposuimus, quæque recenseri hic supervacaneum censemus.

III. Morbi gradus facile deteguntur; ab ægritudinis enim diuturnitate, symptomatum natura, & numero, atque functionum lesarum nobilitate plane deducuntur, quod tamen intererit perferutari tum ad Prognosim, cum ad optimam medendi rationem instituendam.

§. V.

Prognosis.

I. **C**hlorosis plerumque morbus diutinus, & pertinax evadit, nam ut ei medeamur, catamenia provocare in iis, quæ nondum menstruarunt, vel ea restituere, aut confirmare oportet in menstruantibus mulieribus, quod utrumque difficillimum esse Cap. III. & IV. observavimus.

II. Haud infrequenter morbi vetustate ipse diuturnior, & pertinacior fit, temporis enim diuturnitate eruptionis impedimenta roborantur, atque necessariam humorum subactionem magis, atque magis implicant.

III. Felicem tamen eventum prænunciare poterimus, si semel menses apparere incipiant, etiam si inopes valde, decolores, aut inordinate revertant, tunc remedium continuatione integram eorum restitutionem sperare fas erit.

IV. Nihilofecius cum hujusmodi morbus facile renovari possit, idcirco caute de futura valetudine pronuntiabimus, sæpissime enim, dum ægras convalescere autumabis, ægritudinem reintegrari videbis, vel quod obstacula nondum remota fuerint, vel quod minima de causa novum sanguinis inquinamentum regi-

regiminis vitio, animi patematibus ortum, aut tempestatis rigor morbum innovent.

V. At quantumvis difficile chlorosim mederi videatur, ipsa tamen parum damni infert, dum recens est, ac leviora sanguinis vitia producere valet, quare cum viscerum obstructions, quæ menses intercipiunt nondum universales appareant, remediorum usu ea obstacula subijcere posse suadendum erit.

VI. Contra vero inveteratus morbus periculo non vacat, experientia tamen didicimus, eum feliciter curari posse, dummodo nullum perniciosum valde symptoma comitem habeat, atque ægræ exacte Medico obediant, vitæque regium regimen observent, quod raro tamen eveniet.

VII. Maximum tunc detrimentum patientur ægræ, si ipsæ sordida nimis possint alimenta, libenterque edant, tunc enim *ex una* parte hujusmodi depravatus appetitus ostendit, salivam, & gastricum succum lactinoso uteri humore in sanguinem exuberante inquinari nimis, quod vermicularia ipso valde infarciri supponit, ejusque regressum, per venosas semitas impediri, *ex altera* vero parte, fordes quas appetere non renunt, crassiorem chylum suppeditare, qui in diem sanguinis spissitudinem augendo, obstructions parit, auget, atque numerissimas ceteris visceribus inducit.

VIII. Perniciosissimus, atque periculosus magis morbus evadit, cum chlorosis ampliores infarctus præbeat, eoque pertimescendus, si uteri, aliorumque viscerum syrthos, aut pulmonum tuberculos &c. gignat, vel si sanguineos excreatus, vomitus, leucophlegmatiam, abdominis, aut uteri hidropem, febres intermittentes, rebelles aut lentas ethicas producat.

IX. Tandem quæ diu chlorosi laborarunt steriles fiunt, vel difficillime, aut fero concipiunt, aut foetus per idoneum tempus gerere, eosque sanos vividosque parere impares evadunt, quod ratione infartui uteri tribuitur, qui conceptioni, aut foetus nutritioni officit, ut specialiter Libro tertio examinabimus.

X. Ab iis excipies, quæ gestationis ergo pallidæ fiunt omni detrimento expertes, quæ a tertio, vel quarto mense naturalem colorem recuperant, atque conservant, quia embrione tunc aucto ipse majori nutrimento indigens, omnem assumit lacteum humorem, cruoremque in vasibus exuberantem.

§. VI.

Curatio.

TRes sunt chlorosis species a conceptione procedentes, quæ nondum vel incomplete menstruantes puellas afficit, quæ suppressis aut valde imminutis mensibus laborantes vexat, quæ gravidas ad oritur.

I. Hæc postrema nullum remedium postulat, tertio enim, vel quarto gestationis mense sponte abit, necne remediis ei obvenire necesse erit, nam menses perperam provocando abortum facile induci posset, si forte pharmaca efficacius agant; optimum enim consilium erit morbum negligere cum pallor tunc necessarium videatur gestationis symptoma omni periculo expers, vel saltem palliativa medela uti intererit, quæ hujusmodi scenomeni incommoda leviter compescat. Ea de causa

1. Egras admonere oportebit, ut optimum vitæ regimen observent, quantum ciborum depravatus gustus permiserit; igitur cavendum erit, ne nimia sordium cupidine laborent, neque tamen eas cupientibus pertinacius contendere conveniet, rationibus potius ægras admonebis, verum si rationis compotes non sint, iis potius erit indulgendum, quam acriter obfistendum, nam experientia docuit ita minus lædi.

2. Sufficit tunc digestionem promovere, atque ventriculum aliquo idoneo stomachico modica dosi sumpto roborare, circa quod agrotantium gustui, & ventriculi viribus consulere censeo, usitatoria tamen hujusmodi, quæ magis commendantur remedia sunt, Extractum juniperi; Confectiones hiacintinæ, & alchermes; Theriaca, Oppiatum Salamonis, Rhabarbarum, aut Cortex Peruvianum, vel ejusdem tinctura; Coralia rubra, Oculi cancrorum, atque ostrearum testæ, Elixir denique proprietatis simplex, vel garrus, quinta essentia absinthii, atque aqua Carmelitarum.

3. Interdum usu venit blandis clisteribus demulcentibus, alvum ciere, si naturalis desit lubricitas, ita crassa intestina expiando ventriculus facile saburris liberabitur, quandoque enim suspicari licebit, quod fordium impuritates imperfecte subactæ, quibus gravidæ vescuntur in intestinis morantes arefiscant ita, ut fæces citra abortum expelli nequeant.

4. His de causis præter clisteria interdum lenioribus purgantibus uti cogimur, ut efficacius primæ viæ repurgentur, qualia sunt Rheum, Manna, Sal vegetabile, simul etiam remixta, aut pulpa Cassiæ, sero lactis, aut infuso seminum lini soluta.

5. Nihil enim timendum est si mulieres primo gestationis mense sæpius vomant, imo saluberrimum est si hujusmodi evacuatio a fordibus ventriculum liberet, quibus gravatur, vomitus sane tum matri, cum foetui non parum nutritionis demit, at magis interest, utrumque primis mensibus deficere, potius quam deleterio exuberent nutrimento.

6. Moderare tamen vomitum juvat si pertinax nimis, & violentus evadat, idcirco longe a prandio postquam vomitu evacuatus fuerit ventriculus, ac pituita, aut thei poculo lotus, exhiberi poterunt grana decem theriacæ, aut unum pillularum Cinoglossi, aut Starkei tertia quaque hora sumpta, donec penitus vomendi conatus compefiscantur.

7. Hanc methodum jugiter patienterque prosequi necesse erit initio laboriosum gestationum, usque dum tertio desinere incipiant, & quarto tandem mense ea scenomena prorsus abeant, tunc enim, aucto foetui robore, qui uberius alitur, naturalis appetitus restitui, ac digestio in mulieribus rite perfici solet; vultusque vividus revertit in iis color.

II. Ceteris duabus palloris speciebus, quas segniores, aut suppressi menses producant catameniorum eruptionem sollicitando, aut revocando solummodo medetur. Patet enim nihil differre palloris medelam ab ea, quæ suppressionem, aut mensium segnitiam respicit, quorum morborum ipse tantum symptoma videtur, quare capite quarto pervolventibus, ubi multiplex existat menses suppressos medendi ratio, facile patebit, quæ pro circumstantiis diversis agrotantium ætati, aut viribus, vel temperamento accomodata remedia feligere fas erit. Verum cautelis omnibus attendere oportebit, eodem capite articulo tertio indicatis, maximi sane momenti, quæ hic pariter animadversionem postulant.

Præter hanc tamen medendi methodum, quam eradicativam appellant, alteram hic quam palliativam dicunt ostendimus, quæ morbi progressus imminuere, aut præoccupare valet, non omnis enim tempestas eradicativam inire curationem permittit, imo temperatioribus in quibus magis convenit, haud raro eam subsequuntur optimi effectus, qui integram valetudinem promittant, quamobrem palliativam plerumque methodum prosequi coacti sumus ad levandum saltem nisi tollendum morbum, quæ etiam nisi essentialiter a priori non multum distet, specialiter tamen hic explicationem meretur, &

1. Optimum vitæ regimen præscribere, atque alimenta boni succi, ac facilis digestionis subministrare oportebit, viliora quæ possunt strenue interdicere,

utpote quæ morbum confirmant, atque augment, quare huic sedulo incumbere nostrum erit, præsertim cum mulieres tunc citragestationem omni periculo vacent, agris verum suadere intra epulas vinum aqua remixtum haurire, vel parum meraci a prandio quandoque faccaro, aut nuci miristica copulati ingurgitare, ipsas vero sollicitare ut primo mane cubile relinquunt, vere præsertim; denique ne melancolia corripiantur cum fociis latam consuetudinem ineant, tandem studere ut matutinis horis jejuno stomacho gradatim spatientur.

2. Si te non latuerit illas valde opprimi palpitationibus, aut pertinaciori capitis dolore magnopere laborare, præsertim cum pulsuum plenitudo, aut ver, vel æstas id postulent, ægras identidem flebotomizare opus erit, brachium enim secare poteris si proximè absint menstruationis indicia quamvis pedem etiam scindere liceat; at hujusmodi venæ sectio magis idonea imo necessarissima videtur, quando menstrua cito futura suspicantur.

3. Caveto venæ sectionem frequenter nimis reiterare cui substitui poterit calidum pediluvium per horam, vel bihorim unum caloris gradum continenter servando, illud praxis docuit utilitatem æquare levioris venæ sectionis, inferius sanguinem evocando, atque caput, cor, & pulmones levando.

4. Si ægra pedum œdemate laborent in pediluvio decoctiones usueniunt plantarum Aromaticarum, quæ sunt Rosmarinus, Thymus, Salvia, Serpillum, Majoranna &c., quibus addi poterunt duo vini sextarii, vel spiritus vini cephori quadras, ut horum remediorum spirituosissimè melleculis solvatur œdema, calore vero sanguis evocetur.

5. Quantumvis sedulo vitæ incumbamus regimini ægrotantium, tamen errores, aut ventriculi vitia saburras, aut cruditates continenter produciunt, quæ in diem digestionem perturbant ut eas identidem purgare cogamur. Si ipsæ graciles sint, emaciata, lenta febre, aut phtisi corripì videantur, composita erunt ecoprotica adhibenda ex Reo, Sale vegetabili, Pollicresto, aut manna, cassia, syrupo pomorum, aut florum persicorum confata; at si pituitoso donentur temperamento, & œdematosæ fiant, infusum locum habet folliculorum fennæ in quo soluta fuerat uncia una & semis, aut duo mannæ calabrienfis præscribi pariter poterunt diagridium, pulvis cornachinus, aloes, jalapa, vel turbit, sub forma bolari.

6. Ut constantem tamen purgantia affectum præstent, stomachicis interdum uti opus erit, quæ completam digestionem confirmando chylum perficiet in sanguinem transiturum. Hic idonea reperies stomachica, quorum ægrotantium constitutioni, & morbi gradibus magis accomodata seligere poteris.

Aromata.

Cinamomum
Cassia lignea
Cortex pseudo-vintheranus
Cherophylli
Macis
Nux miristica
Cardamomum

Quæ modica dosi, vel cibis permisceri poterunt, aut vina medicata præparari, quæ coeleatim mane jejuno stomacho hauriri licebit.

Crocus Orientalis

Vel subtiliter pulverisatus, sumitur a granis x. ad xv; vel exigua dosi theiformi infunditur jejuno stomacho mane sumendus.

Granna.

Semina Coriandrorum
Baccæ Juniperi

} Hauriuntur sub ptisanæ, aut thei
forma.

Electuaria, & Confectiones

Theriaca
Conf. Alkermes
Conf. Hyacinthina
Oppiatum Salomonis
Extractum Juniperi

} a gr. xx. ad drachm. semis, ma-
ne jejuno stomacho sumenda
cum vini cocleare.

Elixiria

Aque destillate, vel stomachicæ præparationes

Elixir proprietatis sine acido
Quinta essentia absinthii
Aqua Melissæ, seu Carmelitarum
Aqua Menthæ

} a gutt. xxv ad xx cum vinico-
cleare jejuno stomacho mane
sumenda
ad unius, vel duplicis coclearis
dosim.

Elixir proprietatis, seu Garrus

} Dosis erit exiguum coclear cum
aquæ, aut vini duplo com-
mixtum

Decoctio absinthii
Vinum absinthiatum
Syrupus absinthii

} ab $\frac{3}{4}$ vi ad vii
ab $\frac{3}{4}$ iii ad iv
ad $\frac{3}{4}$ i

Gummi, aut Resinæ

Mastix
Myrrha

} a gr. x. ad xv. in substantia vel
sub forma bolari

7. Stomachicis addi poterunt mitiora aperientia Cap. iv. indicata ex iis effi-
caciore eligendo, ad in genere ferrum vel chalybs utiliora suppeditant, qualia sunt,

Limatura ferri, aut chalybis por-
phrisata

} a gr. x. ad xviii., vel xx. je-
juno stomacho, confectione
hyacinthina, aut in prandio
Rhabbaro remixta.

Crocus Martis aperiens Maii mat-
tutino rore confectus

} cum oppiatis, vel ut limatura a
xv ad xx. grana sumitur.

Crocus Martis per balneum Mariæ
confectus, seu ut vocant Ethiops
Martialis

} a gr. xv. ad xx.

Tartarum Martis solubile
Sal Martis Riverii

} sub forma bolari sumitur, aut
solutum ptisana quadam, aut
decocto a gr. xviii. ad xx.

Tinctura Martis	}	a gutt. xx. ad xxv. decocti aut prisana poculo infusa.
Globuli Chalybei		decoctionis aperientis, aut pti- sana cratere infusi donec flui- dum nigro colore inficiatur.
Vinum album Chalybeum supera- fufum videlicet, limaturæ Cha- lybis, aut Croco Martis ape- rientis	}	ab ℥ iij ad ℥ iij mane sumen- dum
Aqua Chalybeata infusione Croci Martis ferri eruginosi, aut clavorum		pro ordinario potu vino copu- lata

8. Aperientia remedia congrua dosi stomachicis consociando, infusa, decoctiones, apozemata, pulveres boli, oppiata &c. innumera componi poterunt simili ratione ac Cap. IV. docuimus.

9. Cum aquæ thermales intus sumptæ una congerant utilitates omnes purgantium, aperientium, atque stomachicorum, ideo efficacissima in chlorosi experiuntur, si idonea tempestate verenempe, & autumnus per longum tempus modica dosi exhibeantur, dummodo ventriculi vires permiserint, in Gallia præstantiores sunt hæ *Vichi*, *Plombieres*, *Balaruc*, *Bareges*, *Bagnères* &c.

Aquæ minerales ferrugineæ, quæ gallarum admixtione nigro inficiuntur colore Martis ergo quo saturantur, utilissima evadunt in chlorotico morbo, possunt enim exhiberi æstivo tempore per plures quidem dies modica tamen dosi, ipsis interdum permiscendo idoneam quantitatem Salis Policrestii de *Seignette*, aut de *Duobus* ut cito eliminentur; hujus sensus illæ sunt *Vals*, *Caransac*, *Spa*, *Bussan*, *Forges*. Animadvertendum tamen est eas interdicare debere quando ventriculus labe, aut artus inferiores œdemate laborent cum anasarca metu pari ratione ut circa usum thermalium superius admonuimus.

10. Inter usitatoria remedia subsequens extat quæ præcipuas indicationes implet

℥ Limatur. Chalyb. in aqua præparat Cinnam. pulverati, ana. part. j.

Sacchari tenuissime triti, part. ij.

M. F. pulvis, cujus dosis a ℥ ℥ ad ℥ j.

Hujusmodi pulvis exhiberi potest mane vel instante prandio jejuno stomacho, superbibendo simplex, vel duplex poculum diluti juris, aut decoctionis plantarum aperientium.

Cum ægræ ventris stiptitate afficiantur, huic remedio bis in hebdomada grana aliquot Rhabarbari addi poterunt si ventriculus peccet; pulveris vero Cornachini, aut Hidragogii cujusdam, si pedum œdemata appareant: si auctoribus nonnullis fides habenda esset, uti specifica remedia in hoc morbo amplecti poterunt 1. Radix condita Angelicæ ad ℥ vel ℥ ℥ mane comesta, aut ejusdem paullo majoris dosis decoctio duplici aquæ cratere sumpta. 2. Simili ratione commendant Scorzonera radiceis decoctum. 3. Verum fex, duodecim, aut quindecim grana Bezoaris Orientalis quidam magni faciunt cocleare soluti decoctionis plantarum illarum; at multum deest, ut laudes eximias hæc remedia mereantur, quas de iis prædicarunt, quinimo experientia didicimus ceteris vulgaribus remediis ea nihil prorsus præcellere.

12. Cum palloris scenomena magis teterrima sunt pulmonum labefactatio, aut pthisis ipsa, quæ ventriculi dolor crebra tussis humida, vel sicca, macies, insomnia, continenter prænunciant, tum motus vespertinus febrilis, aut nocturnus

ni su-

ni sudores &c., sedulo itaque ea præoccupare fas erit, cum nonnulla eorum indicia appareant, hac de causa identidem venam seccare intererit; primas vias cassia, manna, aut sero expiare, jura vero quandoque exhibere ex pullo, vituli rostro, ranis, aut testudinibus confecta, dein fursuricula aqua aut vituli jure cocta, & cinamommo, aut saccharo remixta proderit; verum vespere leviora narcotica usveniunt, qualia sunt decoctio capitum papaveris albi, syrupus diacodii ad 3 iij vel iiij, aut pillularum Cynoglossi similis dosis, quæ molestam tussim compeſcant, lac denique præscribi poterit plantis bechicis, & pectoralibus destillatum, aut serum depuratum floribus Verbasci superafusum, tum lac caprinum, asininum, aut vaccinum, pro alimento si ventriculus sinat; interdum suspendere opus erit palloris medelam, & cum ad eam revertamur caute incedendum erit idoneis bechicis aperientia temperando.

13. Universalis oedema, seu anasarca obvium pariter est atque molestum chlorosis symptoma, ut ipsum igitur præoccupemus, atque una penitus subijciamus, erunt adhibenda 1. decocta farfæ parillæ, radicis petrocellini, decoctionibus diureticis remixta, aut mille pedibus. 2. Decoctiones diureticæ ex radicibus apii, cardui, cherophilli, nasturci fontani, pinpinellæ &c. 3. Boli diuretici ex pulveribus confecti asellorum, salis admirabilis Glauberi, aut arcani duplicati, quibus adduntur syrupus ramni cathartici, aut therebintina Veneta &c. de cetero remedia quæ in chlorosi adhibentur nihil efficiunt anasarchæ adversus quam simul conveniunt.

14. Neminem latet in diuturnis, & laboriosis morbis sæpe mutare remedia oportere, id tamen in hac morbi specie potissimum convenit ubi ventriculus medicamentis assuescit, quibus nova substituere necesse est, idcirco modo stomachica, modo aperientia, modo utraque sunt adhibenda, interdum purgantia iis addere opus erit, interdum humectantia, diluentia, aut demulcantia substituere, præsertim si toracem labefactari suspiciamur, tandem diuretica, & hdragoga locum habent, si oedema hydropem minetur.

15. Connubium denique optimam medelam præstat: id jam (a) Hypocrati innotebat, quod postea innumera observationes confirmarunt, admonendum tamen est; ut saluberrimos præbeat effectus eandem methodum prosequi interesse, quam pro corporis exercitatione n. 1. commendavimus: primum videlicet viro sensim sensimque uti, si id temperantia sinat, crebrius vero donec uterus valeat subire utilitates omnes quæ ab eo possunt derivare, atque contractiones aut scistalticas oscillationes persentiat, quas matrimonium inducere solet, lymphæ, cruoris, latæque humoris circulationem restituendo, quæ catameniorum eruptionem perfecte revocabit.

C A P U T I X.

De mensibus nimis, atque uteri hæmorrhagia.

§. I.

Descriptio.

Cum in mulieribus sanguinis fluxus imminui, vel intercipi possit, ita ubertus nimis quandoque evadit, ut viribus officiat, novumque morbi genus constituat, eo directe oppositum, de quo Cap. IV. disseruimus.

Astruch de Morbis Mulierum.

F 3

Hu-

(a) De Morbis Virginum.

Hujusmodi dupliciter considerari potest modo fluxus quamquam immodicus aliqualem adhuc periodi speciem retinet, & *mensēs nimii* tunc ipsum appellant, modo nullam periodorum legem præfert, imo copia, aut pertinacia viatiatur, ideoque sanguinis iacturam, aut uteri hæmorrhagiam vocare consueverunt, quare ambas species singillatim explicabimus, & primo

Mensēs nimii. Fluxuri sanguinis copia a tribus potissimum causis dependet, a periodo menstruum, a fluoris persistentia, atque ubertate fluentis sanguinis, ut superius Cap. IV. perpendimus, ubi vidimus catamenia imminui eorum respectu dum raro revertuntur, cito desinunt, vel exigua quantitate fluunt; ex converso enim inferri poterit menstruum frequens regressus, effluviū persistentia, vel ejusdem copia mensēs nimios facere.

I. Hujusmodi conditiones vel singillatim peccare possunt ideoque immodici mensēs crebri, diutini, aut uberrimi apparebunt; & *primam* constituent morbi speciem.

II. Vel binæ simul conditiones vitiantur, quare crebri, & diutini; vel diutini, & uberrimi, vel uberrimi; & crebri mensēs redibunt, atque *alteram* morbi speciem inducent.

III. Vel omnes tandem hujusmodi conditiones continenter agentes *tertiam* producere valebunt mensium nimiorum speciem.

Ne decipiamur igitur animadvertendum est, cum haud facile sit in statu naturali determinare catameniorum stadia respectu eorum diuturnitatis ac copię, quæ omnia in diversis subjectis pro ætatis, temperamenti, climatis, aut vitæ gestæ ratione variare solent, eo itaque difficilius erit hæc definire in iis, quæ nimio laborant fluxu an morbosus sit, nec ne. Quapropter superallata conditiones non sufficient, ut morbosus mensium status videatur, nisi nocua quædam superaddantur scœnomena, quæ illos contra naturæ leges erumpere confirment, hujusmodi sunt, gustus depravatio, pallor, languor, lassitudo, œdema, atque universalis labefactio.

Ut hujusmodi effluviū *sanguinis iactura* nuncupari mereatur, aut copiosum, aut diutinum valde esse debet; Quando uberrimum fluit, *uteri hæmorrhagia* solet appellari; quando diuturnum magis, minus abundans tamen, Latine, (a) *Stillicidium*, aut *Ploratus uteri* vocari solet, Gallico sermone *Perte mediocre*, aut *Suintement de sang de la matrice*.

Facilius est sanguinis iacturam, quam mensēs nimios detegere, nam proculdubio omne sanguinis profluvium, tum ubertosum nimis, parumque persistens, cum modicum, diuturnum tamen inter veros morbos solent recenseri.

De cetero omnes sanguinis fluxus, qui utero gerentibus, aut puerperis superveniunt, & in partu sæpissime aut abortu immodici fiunt, ad uteri hæmorrhagias sane referri debent, at cum in circumstantiis diversis adoriuntur, quæ specialia postulant remedia, sui generis scœnomena producant, idcirco Lectorem mittimus ad Librum Tertium, ubi singillatim de gestatione, & morbis eam consecuturis verba faciemus.

§. II.

(a) Auctores nonnulli uteri *Stillicidium* per mensium imminutionem habent, at valde decipiuntur, nam diutinum, & continens effluviū, quale est uteri *Stillicidium* vera est sanguinis iactura, etiam si modica. Aetius tale profectio cum consideravit dum primus de hoc morbo loquutus est. *Tetrabibl. 14. Serm. 1. Cap. 63.*

§. II.

Causæ, quæ menses nimios inducunt.

Id est trium morborum causam explicare, seu singillatim perscrutari, qua ratione menses, vel, 1. cito revertant: 2. nimis perdurent, aut 3. uberri-
mi nimis fluant.

I. De *mensibus crebris valde*. Si paullisper menstruationis leges examinabimus, tribus de causis apparebit menses citra naturæ ordinem citissime renovari. 1. vermicularium vitio, dum citius quam par est lacteus in iis cumulatür succus; 2. appendicum venosarum faciliiori productione, atque distensione, quæ a minima vermicularium turgentia referari sinunt, cruoremque crebre effundunt. 3. Sanguinis labe qui in eas appendices nitens ipsas haud infrequenter aperiri cogit. Tres hujusmodi causæ singillatim vel complexim binæ, vel omnes simul pro diversitate remotarum causarum a quibus originem ducunt, quæque diversa ratione inter se copulatæ periodos plus, minusve breviores produciunt.

1. Vasa cito replentur vermicularia, atque crebre lacticinioso saturantur latice, ciborum abundantia valde nutrientium causa, quibus opulentæ vescuntur mulieres, quæ vitam otiosam inertem plerumque gerunt, quales sunt Civicæ omnes; idem Altricibus evenit, quæ citius quam par est, mammis adhuc turgentibus, lac emittere student.

2. Appendices venosæ producuntur atque extenduntur facile ideoque crebre etiam referantur vermicularium turgentia ergo, quæ molli laxaque tunica obteguntur: in iis præsertim id accidere conspiciamus, quæ graciliiori donantur corporis habitu, albo fluore laborant, vel quæ uteri excoriationes passæ sunt in difficili partu, abortu, aut secundinarum extractione, vel quæ uterum ulcere habent erosum.

3. Sanguis magno nisu appendices frequenter aperiri cogit, quando in vera plethora exuberat valde pro nutritione nimia, aut inertia, vel quando rarefcit in pseudo-plethoricis mulieribus, ubi velocius circumvehitur, quod iis accidit præsertim, quæ acrioribus cibus aromaticis, sapidis aluntur, vel spirituosos hauriunt liquores, nimis se exercent, vigilant, animi vexantur patematibus, aut febre acuta laborant;

II. De *mensibus diu persistentibus*. Eorum pertinacia tribus de causis ori-
ri videtur: 1. Ex vitio vasorum lacteorum, quæ supra statum naturalem lactinioso turgent humore, absque quo illum effundant, comprimuntque venas circumpositas: 2. Appendicum vitio, quæ dum segniter referantur lente sanguine, continenter tamen, manant; 3. Sanguinis vitio, qui continuo ibi affluens appendices distendit. Hujusmodi causæ, ut superiori articulo indicavimus se-
junctim, vel complexim agere possunt pro remotarum causarum diversitate, quarum diversa copula, plus minusve menses producit.

1. Vasa lactea diu turgida persistunt, atque vicinas premunt appendices, quia angustis suapte natura ipsa donantur orificiis, vel palloris reliquiis obstruuntur, quod lacticinosi humoris effusionem retardat; Latex enim uberimus, (v. n. 1. Art. I.) qui vermicularia continenter; replet verum ejusdem humoris spissitudo (ibidem) effluvium implicat, atque impedit valde.

2. Appendices jam apertæ difficillime obducuntur pro tunicarum laxitudine (v. n. 2. Art. III.) aut elaterii amissione (v. n. 2. Art. I.) vel quia excoriationibus labefactatæ fuerunt (ibidem)

3. Sanguis uberrime in venosas irruit appendices, quando veræ, vel spuria plethoræ causa per totum corporis ambitum redundat, (v. n. 3. Art. I.) vel

dum uteri vasculoso contextu a nimia lacteorum compressione retinetur, (v. n. 1. Art. III.) denique sanguis celeriter circumvectus in appendices pari velocitate irrumpit (v. n. 3. Art. I.).

III. De *mensibus nimis uberrimis*. Ubertas tres causas agnoscit: 1. Vitium vermicularium, quæ turgidissima sunt, comprimuntque vicina vascula, atque per appendices omnem erumpere sanguinem cogunt; 2. Lata appendicum orificia, quæ pro ampliori diametro ipsum effugere sinunt; 3. Cruoris velocitatem, quæ uterum versus coccineum laticem impellens ipsum uberius fluere cogit, hic pariter ex diverso remotarum causarum connubio plus, minusve abundans gignitur effluvium.

1. Vasa lactifera tument nimis, dum eorum ostiola, vel naturaliter exigua sunt, vel palloris ergo obstructa, ut proinde, lactinosum humorem minus valeant effundere, (v. n. 1. Art. II.) qui copia maxime illa replet, (v. n. 1. Art. I.) ac spissitudine difficillime erumpit (*ibidem*).

2. Orificia venosarum appendicum in iis laxiora sunt, in quibus circumvectantes tunicae laxæ nimis albi fluoris causa, aut aliunde labefactatæ apparent, (v. n. 2. Art. I.) vel excoriatæ fuerunt in laborioso partu, abortu, aut fœtus vel placenta extractione (*ibidem*) vel ulcere erosæ (*ibidem*).

3. Sanguis fluit velocius, & uberius in iis, in quibus eximia cruoris copia appendices infarcit (v. n. 3. Art. II.) vel in ipsas scelerius irruit (*ibidem*) vel liquatus nimis facilius erumpit, ut in omni humorum solutione accidit.

IV. Animadvertimus jam superallata enumeratione frequentiam, persistentiam, vel ubertatem effluvi *priorem* constituere ordinem mensium nimiorum, qui plerumque ab iisdem, vel affinibus causis originem ducunt, quare nil mirum si interdum casu fortuito copulentur binæ earum causæ, ut *secundum* magis laboriosum ordinem efforment, vel tres simul agant, & *tertiam* producant maxime periculosam, uberrimam magis effusionis speciem; at incassum fusiorum exhiberemus explicationem, quæ facile causarum earum comparatione innotesbit.

§. III.

Causæ, quæ uteri hæmorrhagiam producant.

Sanguinis morbosa jactura maximam, & continentem valde venosarum appendicum aperitionem supponit, quæ vel uteri hæmorrhagiam in copiosiori, aut *stillicidium* in diuturniori, sed modico profluvio inducere solet, ideoque hujusmodi dilatatio duplex esse poterit, vel quæ nullam continui solutionem conjunctam habet, vel quæ aliqua læditur exulceratione: examinabimus nunc singillatim ambas.

I. Appendicum dilatationes, quæ citra continui læsionem accidunt, iisdem de causis in uteri nimio profluvio producantur, ex quibus menses nimii oriri solent; ex. gr. appendicum orificia, quæ maxime dilatari debent, quando causæ omnes (n. 1. 2. Art. III.) superius indicatæ simul concurrant, tunc fluet uberius sanguis per extensa orificia, præsertim si ipsis ceteræ jungantur causæ (n. 3. Art. III.) enunciatæ, quæ veram uteri hæmorrhagiam perducere valebunt, a sola ortam appendicum dilatatione, plus minusve persistentem pro causarum pertinacia quæ orificia distendunt.

Modicam vero sed diuturniorem eorum orificiorum dilatationem faciet causarum congeries (n. 1. 2. Art. II.) complexim agentium; exigua tunc copia erumpens sanguis per longum tamen temporis spatium præsertim, si causæ adan-

dantur (n. 3. Art. II.) ideoque tunc habebimus a simplici orificiorum dilatatione absque continui evasione *uteri stillicidium*, seu *suintement de la matrice*.

II. Dilatationes vero cum continui solutione, aut appendicum excoriationes plures causas agnoscunt, quas tantum indicabimus, nam singulas alio nostrum erit perferutari: hujusmodi sunt;

1. Ulcus uteri plus minusve extensum, profundum, aut scædum, quod visceris fundum, latera, aut collum intrinsecus deturpat, ab innumeris nactum causis infra *Lib. II. Cap. IV.* enunciandis.

2. Excoriationes aut scissuræ, quæ in laborioso partu, abortu, vel anteortum discessi foetus, aut adhærentis placentæ extractione internam uteri superficiem lædunt.

3. Rhagadia, abrasiones, aut incisiones, quas in interiori uteri facie inducunt, albi fluores acriores valde, injectiones stimulant, aut distensiones, quas in violentiori partu ægræ patiuntur, læsiones tandem, quibus obstetricantes uterum sæpe lædunt.

4. Varicosa, aut aneurismatica vasorum dilatationes, quæ repentinam mensium suppressionem, syrrhum, aut obstructiones subsequuntur, liberam hinc circulationem intercipientes, vel quæ fungis, aut carcinomatibus succedunt, in cancro & cancriosis ulceribus obviis.

Cum hæ causæ omnes simul ex alterutro vasorum genere ampliorem truncum offendant, ipsum late scindendo, aut erodendo uberrimum, tunc eveniet sanguinis effluvium, seu uteri hæmorrhagia; at modica cuoris jactura, seu uteri stillicidium tunc gignitur, cum hæ causæ segniter agant, vel leviter ampliora vasa abradant, vel exiliora tantum, atque capillaria erodant.

III. Neque præteribimus plures alias externas causas, quæ internis consociatæ valde conducunt ad sanguinis jacturas provocandas, atque augendas quotiescumque in utero superallatarum dispositionum, aut vitiorum aliquid extet, quod impar sit ullum effectum gignere; eadem causæ possunt catameniorum regressum promovere fluxum producendo, aut affluentis sanguinis quantitatem augendo, præposito jam lacteorum vasorum appendicum, aut sanguinis vitio, ecce vobis palam eorum præcipuas, quarum actionem tantum indicabimus.

1. Magnus tempestatis æstus, aut exacerbationes febrium, quæ præcedunt, aut comitantur morbillorum, aut variolarum eruptionem, vel supurationem; vigiliæ crebræ, & immodicæ, intensiora animi pathemata, uti colerha &c., in quibus circumstantiis omnibus sanguinis rarefcentia magnopere crescit, ejusdemque circuitus acceleratur, quod sanguinem duplo nisu in uterum irrumpi cogit.

2. Usus nimius balnearum, aut semibalnearum calidorum, vel pedes calefacienti abusus, quare rarefcentia quam inferius calor inducit, velocitatem ibi, atque sanguinis copiam auget, ut uteri vasa potissimum repleantur.

3. Subita frigoris aggressio, quæ totum corpus invadit, aut inopinata terroris perceptio, gelida pluvia, quæ repente madescit &c. frigus enim ejusque universalis convulsiva constrictio, quæ tunc externum corporis ambitum adoritur sanguinem intus repellit, & internas partes, uterum præsertim tumefacit.

4. Veneris nimius usus, aut violentiora exercitia, qualia sunt deambulatio, saltus, chorea, tunc enim reiteratæ musculorum contractionem sanguinis circulum sollicitant, atque velocitatem intendunt ita, ut majori nisu ad uterum se transferat, præterquamquod Mattimonii usus, uteri fibras tonicis constrictioibus nimis excitando, propria uteri vasa referari, atque circulum ibi augeri nititur.

5. Casus, aut æquitationis, vel rhedæ secutiones & : subsultus enim quibus
tunc

tunc uterus exponitur vasa aperiunt, atque scindunt, quandoque, minima de causa aliunde superaddita.

6. Ululatus violentiores, aut declamatio, vel lectio elata voce diu continuata, crebra sternutatio, vomendi conatus &c., quæ musculos respirationis, diaphragma, aut imi ventris musculos contrahunt, frequenter, vehementerque; ac proinde agitato, comotoque utero ejusdem facile referantur, aut scinduntur vascula.

7. Intestinorum tormina diu in diarrhoeis passa, tenesmus &c. aut nifus in sublevando pondere, quod magnam producit thonicam musculorum respirationis, aut abdominis contractionem atque diaphragmatis quæ uterum premit atque aperit ejusdemque vasa discerpit.

8. Abortus, aut laboriosus partus, casus, ictus quos gravidæ interdum patiuntur, quique placenta adhesionem debilitant &c., quare in iis circumstantiis venosæ appendices, quæ gestationis ergo dilatantur, multum sanguinis effundunt, atque per longum temporis spatium, si semel referentur, aut uterus tumidus foetus aut secundinarum præsentia obductionem magnopere impedit, at hujusmodi morbos *Lib. III.* singulariter perscrutabimur.

9. Efficaciorum tandem emenagogorum remediorum abusus, irritantium pessariorum, vel pedum venæ sectionum &c. ad menses revocandos crebre nimis obviorum, vel quando sponte catamenia abire conantur, nam eorum remediorum actio eruptionem vehementius sollicitando, dum uteri vasa referari magis renuunt, eorum plerumque scissuras periculosas valde, & lethales interdum inducit.

§. IV.

Differentiarum explicatio.

Varietates omnes, quæ animadversione dignæ sunt, vel a diversa morbi specie, vel causarum indole diversa, vel a diverso posito quem in utero morbus occupat pendere videntur.

I. Ut jam *Articulo* primo ostendimus, differentias, quæ a morbi diversitate originem ducunt, hic reiterare licebit, &

1. Cum cruroris effluvium, quamvis uberrimum nimis atque diutinum appareat periodorum tamen aliquam speciem referat *menses nimios* ipsum vocant, *hemorrhagiam* vero cum nullum periodum præferat.

2. Menses nimii immodici esse possunt frequentia, perdurationis, aut fluxus ubertatis ergo, si ab unica earum causarum originem ducant, & *primus* hinc oritur mensium nimiorum ordo; si a binis *alter* prodit; *tertius* producitur, si tres omnes hæ causæ simul confluant.

3. Sanguinis jacturæ interdum uberrimæ sunt, breviores sunt nec ne, & tunc *uteri hemorrhagiam* illas appellant, interdum leviores prodeunt, diuturniores tamen, quas *uteri stillicidium* nuncupari consueverunt.

II. Differentiæ, quæ pro causarum natura diversa inter se discrepant, specialiore hic explanationem postulant.

1. Omnis sanguinis fluxus immodicus, quem vel *menses nimios*, vel *uteri hemorrhagiam* appellant a continui plerumque solutione, vel a simplici ad eam dispositione dependent, quod *priorem differentiam* constituit.

2. Fluxus nimius, quem gignit quedam continui labes ab uteri ulceribus scissuris, aut varicibus oriri solet, & *secundam differentiam* præbet.

3. Omne immodicum cruroris effluvium, continui læsione experts, gignitur ab appendicum, aut vermicularium vitio, vel copia, aut velocitate sanguinis aucta, atque *tertiam suppeditat differentiam.*

4. Vicia lacteorum vasorum, quæ hujusmodi morbos producere valent sunt naturalis angustia, vel accidentalis obstructio excreteriorum, qui parum vel nihil lacticinosi humoris effundunt, ideoque turgida plerumque diu retinet vermicularia.

5. Venosarum appendicum vicia quæ similes affectus gignunt, naturali, aut acquisita earum laxitudini tribuuntur, quare referantur facile, ac diutius in eo remanent statu.

6. Sanguinis vicia, quæ easdem calamitates pariunt a vera vel spuria vasorum plenitudine, aut aucta sanguinis velocitate derivantur, quapropter in uteri appendices, earumque orificia magno nisu cruor continenter irrumpit.

III. Tertium differentiarum genus, quod a continui solutionis positu dependet, vel locali dispositione, neque multiplex, neque magni faciendum videtur.

1. Hujusmodi affectio plerumque uteri cavitatem raro vaginam deturpat, quod patet fursum insipientibus *Cap. I.* ubi catameniorum semitas exposuimus.

2. Specialiter vero fundus, latera, aut orificium uteri afficiuntur, quare patientes de renum, umbilici, lumborum, foemorum, inguinum, aut pubis dolore sapissime conqueruntur.

3. Si vero vaginam id foedet supra, vel infra; antè, vel postè locari poterit, ideoque dolorosæ impressiones, modo vesicam, modo rectum vexabunt.

§. V.

Symptomata.

1. **I**N omni morbofo sanguinis effluvio agræ debiles plus, minusve, atque laxæ reperiuntur pro jacturæ ubertate, aut pertinacia diversa; hujusmodi phenomena necessario eventunt a debiliore musculorum contractione, qui exigua spirituum copia irrorantur, tum a fibrarum laxitudine, quarum vasa sanguinea cruore valde depauperata ipsas alere imparia sunt.

2. Cordis & arteriarum pulsi parvi, languidi, atque segniores reperiuntur, tum sanguinis, cum spirituum defectu; *sanguinis inopia*, dum exigua copia, segniterque ad cor affluit, paucasve lentas contractiones excitare potis est; *spirituum paupertate*, qui in ratione inopis sanguinis imminuuntur, atque labefactantur ita, ut debilissimas desidesque cordis contractiones tantum gignere valeant.

3. Facies pallet dum cruor qui viridem colorem præbet nimio fluxu dissipatus cutis exiliora vascula necdum perfecte replet, verum pallor etiam si universalis sit, vultu magis conspicuus fit, quia cutis ibi gracilior subtus postici cruoris qualitates tum sanitatis, cum morbi statu facilius ostendit.

4. Extremitates frigescent, tum quia sanguis caloris potissima causa inopiæ ergo exigua copia illic trasducitur, cum cordis lassitudinis ergo, qui segnius ibi pro majori distantia illum impellit.

5. Agræ statim appetitum amittunt, tantumque ciborum horror, atque depravatio intenditur, quantum morbus increfcit, quod duplici de causa oriri solet.

1. Quia animales spiritus lingue, aut ventriculi nerveas fibras parum irrigando eorum instrumentorum sensum imminuunt; 2. verum quia inops sanguis qui parum salivæ, aut gastrici succi suppeditat, fermenti actionem infirmat.

6. Quantumvis incumbant egræ, tum alimentorum selectui, cum exigue copię quibus vescuntur, incompletam tamen digestionem patrant, defectu id eveniat vel paupertate gastrici succi, vel ventriculi laxitudine, qui nihilum suis contractionibus foveant fermenti actionem.

7. Pluribus de cavis ipse citissime emaciantur, 1. si parum alantur, 2. si cibos imperfecte digerant, parumque chyli proinde absorbeant, 3. si tandem

con-

continuo sint obnoxie cruoris effluvio, quod majorem nutrimenti copiam disperdat, quam alimenta restituant.

8. Obstructiones haud infrequenter imi ventris accidunt, quia humores per abdominis viscera fecernendi in his perfiunt debilioris cruoris impulsus, & fibrarum elaterii causa, quæ spirituum deficientia relaxantur.

9. Tandem sensim sensimque *Cachexiam* laborare incipiunt, in quo morbo plus lymphæ atque sero quam sanguine turgent vasa, & quantum cruoris dispenditur, tantum feri potus restituit, hac de causa in iis in quibus pluries venam secare interfuit ultimum depromptum sanguinem ferosum magis conspiciet.

10. Serosa lymphæ tunc in sanguine redundans raro pura est: plerumque enim, aut chyli imperfecti admixtione quem primæ viæ subministrant, aut humorum recrementis peccat, bilis præsertim quam abdominis viscerum heatis potissimum obstructions in sanguine retinent, ac inde *Cachexiam* ipsa intendit.

11. Tunc egrestantes, vel sedentes pedibus aut cruribus cedemate afficiuntur, tum quia sanguis difficillime citra gravitatis leges sursum tollitur, majorem feri copiam ibi relinquens, cum quia lymphæ ipsa ibi superstes lymphatica vasa infarciens revehitur difficillime, eaque mora inflat.

12. Contra vero dum ægræ lectulo detinentur inferiores artus detumescunt horizontalis positus favore, qui cruoris, atque lymphæ circulationem promovet, vultus tamen, palpebræ, aut oculorum vicinia cedematosa fiunt, cum in iis partibus maxima habeatur solidorum laxitudo, minimumque elaterium, quod lymphæ statim fovet.

13. Morbi pertinacia cedema augetur, atque sensim, sensimque crura, femora, renes aggrediens, anasarca producit; identidem exuberans lymphæ abdomine, aut thorace effunditur, si qua ibi obstructio sistat, quam segnis lymphæ, aut sanguinis circuitus produxerit.

14. Si stantibus, vel sedentibus ægris uteri ostium ita locatum sit, ut sanguis facile erumpat, stillabit ille statim, iisdemque proprietatibus pollens, quibus ad uterum affluerat, fluidus nempe, ruber, calidus, atque odoris expers, qualis ex vena flueret excisa, at si uteri orificium obtegatur, aut ægræ lectulo jaceant, sanguis ibi retentus figitur, grummosque parit plus, minusve extensos, duos, aut foetidos, prout sanguis ibi moratus est.

15. Hi grummi dum ex utero prodire conantur fibras irritando sistalticas excitabunt contractiones, atque uteri orificio præfertim dolorem in exitu parient, plus minusve intensum pro ut magis hæ partes inflammatae sensibiles aut dolentes fuerint pro majori vel minori ostii artactione, vel pro diversa grummorum magnitudine aut duritie.

16. Dolor quem ægræ tunc sentiunt, animi deliquia producit sympathice reationis ergo, quæ partium mirifico consensu cor aggrediens motum ejusdem retardat; idem evenit cum ventriculus indigestis cibis gravetur, aut intestina flatu intumescant, præterquam quod ægræ sæpe languent si respiratio gravis ipsis superveniat, vel commoveri, aut pedibus stare conentur, nam circulatio in iis circumstantiis statim intercipitur, ideoque syncopes, seu lypothimie frequentiora sunt immodici fluxus scenomena.

17. Quandoque accidit grummosum sanguinem in exitu dolore comitari vehementiori qui convulsiones aut motus convulsivos inducit; ab utero enim reduct sanguis partes omnes lacescit, quæ cum matrice sympathicam relationem habent.

18. Dum nulla continui solutione afficitur uterus, immodicum sanguinis effluviū si semel desinat, nullum vel levem album fluorem relinquit, contrarium tamen evenit si uteri læsio magnam uteri partem occupet, aut vetustior sit.

§. V I.

Diagnosis.

Diagnosis quatuor Articulos complectitur, quorum; 1. Naturam; 2. Species; 3. Causas; 4. Sedem morbi ostendit, quæ omnia sedulo perpendemus oportebit.

I. Circa morbi naturam mulieres sanguinis effluvio supra vulgarem fluxum uberrimo, diutino, aut frequentiori obnoxia præsertim si ex eo lassescant, ac fenomenis plerisque corripantur superius Articulo I. indicatis, illas ægrotare testari facile possumus, & contra naturæ leges id evenire fateri.

Puellæ tantum aut juvenes sponsæ hujusmodi profluvium cum mictu sanguineo confundere poterunt, ab eo tamen diu decipi nequeunt; facile enim est; 1. Urethram a vagina distinguere, aut ex quo eorum canalium stillet cruor; 2. Verum animadvertere intererit an citra mictum, vel inter mingendum sanguis erumpat, in primo enim casu ex utero aut vagina, in postremo casu e vesica prodiret. 3. Urinam denique observando si intimius cruenta appareat ex vesica sanguinem scaturire tuto asserere poteris, si vero sanguis urina fimbriarum modo admisceatur, illum ex utero originem ducere suadebis. 4. Tandem si dubium ullum supereffet ægram se decipisse ipsam percontari, verum partem affectam examinare necesse erit.

II. Neque difficile est definire varias effluvi species, quæ ab utero procedunt. Sufficit enim detegere si fluxus aliquem periodum fervet quem tunc *menes nimios* appellabis, si vero continenter effluat ipsum *uteri hæmorrhagiam* vocabis.

In primo casu satis erit ordinem indagare mensium nimiorum, prout eos §. IV. Art. I. n. 2. indicavimus.

In altero casu si cruoris effluviū maximum sit, perduret nec ne, *uteri hæmorrhagiam* ipsum audit, *stillsidium* vero *uteri* si modicum sit, sed diutinum ac pertinax valde.

III. Difficilius vero erit nos certiores fieri de diversis specierum causis, quantumvis enim de iis solliciti erimus quarum indago ad morbi curationem maxime conducit, tamen haud infrequenter conjecturis fidere coacti erimus.

1. Nihilo fecius suspicari licebit aliqua continui læsione uterum affici, 1. Si effluviū contra naturam eveniat, & legitimam hæmorrhagiam emuletur: 2. Si causam adfuisse cognoscamus eam solutionem inducere potissimam: 3. Si ægræ uteri calorem, tensionem, atque dolorem persentiant: 4. Si nunquam hujusmodi morbosus fluxus penitus intercipiatur, sed album, vel rubrum aliquod stillidium relinquat: 5. Tandem si is acer, foetidus prodeat, ac suppurationem indicet.

2. Detecta enim continui solutione parum intererit definire ejusdem speciem cum remedium selectui id nihil saveat, quæ omnibus solutionibus æque conveniunt, scissuræ enim ipsæ sint, varices, vel excoriationes, in ulcera tandem singulæ degenerant. Verum si cui rem intimius perscrutari libuerit innotebit.

Hujusmodi continui solutiones ulcera peperisse quando earundem latex purulentus fluxerat, vel præcedentem inflammationem, aut abcessum non rite pertractatum, aut acrem album fluorem ægræ passæ sint, vel erodentibus irritantibus nimis injectionibus uterum lacefferunt.

Excoriationes vero vel scissuras tunc in causa esse suspicabimur cum nullum adsit purulenti effluvi indicium, quinimo aliunde innotescat vehementiores ægrotas uteri divulsiones in laborioso partu aut placentæ extractione passas fuisse.

Vari-

Varices denique disruptas fluxum gignere suadendum erit, quando protinus adoriatur ipse, uberrimus valde sit, & diutinam mensium suppressionem consequatur, quam uteri tumor atque gravitas comitabantur, vel si ille ab uteri syrrho procedat, qui circulum intercipiendo venas facile varicosas reddere valuisset.

3. Contra vero conjecturari oportebit nullam continui lesionem adesse, atque morbum a sanguinis copia, aut rareficientia, vel a sola vitiata vasorum dispositione derivare, quando uterus in statu reperiatur eo directe opposito n. 2. indicato, quando videlicet 1. Contra naturam fluxus menses nimios tantum gignat: 2. Nulla causa precessa sit quæ eam solutionem parere valeret: 3. De uteri calore, tensione, aut dolore necdum egre conquestæ sint: 4. Nullum fluxus intermissio stillicidium relinquatur: 5. Vel si ullum supererit acrimonia tamen foetore, aut pure expers videatur.

4. Cum omnis absit continui solutionis suspicio, *primam* morbi causam fateri necesse erit plenitudinem esse, aut rareficientiam sanguinis, vel ejusdem velocitatem qua circumvehitur, quod facile innotebit, 1. Pulsuum observatione, quos plenos, duos, amplos, crebros, aut celeres reperies: 2. Faciei inspectione, quæ vivida, coccinea, atque colorata apparebit etiam instante morbo: 3. Subito optimoque venæ sectionis effectu, quæ sollicitè instituta egritudinem facile subiget.

Alterâ hujus affectus causa lassitudini tribuenda videtur appendicum venosarum, quæ elaterio deficientes referantur facile, difficillime coarctantur. Hujusce causæ indicia erunt: 1. Morbi perduratio, aut pertinacia, quæ venæ sectiones eludit: 2. Egrotantis gracilis corporis habitus, qui parem uteri ejusdemque vasorum debilitatem prænuñciat: 3. Fecunditas nimia per quam pluries gestando uterus facile elaterium amittit, præsertim si prima juventute foetus gerere inceperant; 4. Albi fluoris persistencia, quæ maxime lassescit uteri contextum.

Tandem, quæ *tertia* considerari potest morbi causa rarior est, & vitium vermicularium respicit, quorum excretoria compacta nimis, & arcta menses crebros copiosos ac diuturniores reddit, continenter appendices comprimendo; ea causa in illis tantum oriri poterit, quæ diu pallore laborarunt, quæ sero vel imperfecte menstruarunt, aut in iis, quæ vermicularia obstruta habent, vel suapte natura obtectæ.

IV. Parvi faciam sedem rite morbi distinguere, aut semitam inquirere, ex qua sanguis erumpat; raro enim, ita, e vagina procedit, ut hoc perscrutari pene frustraneum videatur; at si id interesset quis crederet, facile patebit agram explorando, ut uteri tunicas vasorumque statum cognoscamus, atque uteri orificium examinare queamus, quod patulum, dilatatumque inspiciemus, quando sanguis ex utero procedat; obtectum vero, si ille e vagina tantum perfluat.

Quo ad specialem partis affectu indaginem pertinet, uteri nempe, aut vaginæ, id agras percontando de doloris tensionis, aut caloris tramite facile dignosci poterit, nam vaginæ aut uteri partes eas affici videbis, quæ iis fœnomenis respondent.

§. VII.

Prognosis.

I. Omnis generice sanguinis peruterum amissio cujusve sit speciei vel a quavis causa procedat, periculosa semper, & nocua valde experitur, quia gravia symptomata inducit, depravatum nempe gustum, languorem, maciem, aut

finco.

finopem &c., quæ sæpe infaustas consequutiones habent, quales sunt cachexia, hydrops, consumptio &c.

II. Cruoris jacturæ quo vetustiores, eo deteriores esse solent, non solum quia earum persistencia a pertinaciori causa ipsas oriri indicat, verum quia temporis diuturnitate humorum qualitates infirmantur valde, atque uteri vasa magnopere labefactantur.

III. Idem pronunciabimus de sanguinis jacturis, quæ anibus accidunt in fausti plemque eventi, tum quia in iis nisi a violentiori causa a vasorum nempe laceratione procedere poterunt; cum sanguinis ergo qui necessaria fluiditate, & balsamicis molleculis oritur, quæ concisa valeant consolidare vascula, tandem ætate amisso solidorum elaterio vasa amplius claudi fluxumque sistere imparia sunt.

IV. Hæmorrhagiis difficilior, quam mensibus nimis mederi quimus, nam illæ ab continui solutione, hæ a sola appendicum dilatatione, laxitudine, aut mollietate dependent, ut facilius, sublata causa, ad naturalem statum reducantur.

V. Menses nimii *prioris ordinis*, qui ab unica causa producuntur, facilius quam ii *secundi ordinis*, convalescunt; qui duplicem causam agnoscunt, atque isti facilius quam *postremi ordinis* menses, quos triplex causa gignit.

VI. Citius promptiusque est sanguinis jacturis mederi a copia, rarefcentia, sive aucta velocitate sanguinis orti, quam iis quæ intimum pro causa cognoscunt uteri vitium, illa enim sanguinis amissio ipsa rarefcentiam, atque velocitatem subducit, vel aliquam tantum venæ sectionem postulat, at uteri lésiones continenter rebelles experiuntur.

VII. Inter varia hujusmodi vitia, quæ uteri vasa deturpant, scissura nempe, erosio, & ulcera, uno verbo continui solutiones difficilior sanantur, quam eorum laxitas, distentio, atonia, aut inertia, quæ nullum comitem habent continuitatis vitium, quare illæ cruoris amissiones his deteriores sunt.

VIII. Uberiores hæmorrhagiæ simplici stillicidio periculosiores evadunt in iis enim copiose, & celerrime sanguis ammittitur plura hinc, & teterrima magis scenomena producuntur; læviori quantitate vero erumpit stillicidium quod diu absque gravi nocumento perferre valent ægræ.

IX. Quandoque tamen difficilior convalescunt stillicidia, quam uberrimæ uteri hæmorrhagiæ, nam ea vetustius supponunt interius uteri vitium, quod in ulcus degeneraverat curatu difficillimum, verum hæmorrhagiæ copiam potius rarefcentiam, aut celerritatem sanguinis pro causa agnoscunt, vel saltem nuperrimas scissuras facile coalescentes.

§. VIII.

Curatio.

Hujusce morbi medela tres casus complectitur. 1. Uberrimam, atque persistentem sanguinis amissionem, quæ vel repente aggreditur, vel menses nimios emulatur; 2. Veram cruoris jacturam, sed modicam etiam si pertinacem, ac diutinam valde, stillicidium nempe, quod aliquam, vel nullam periodum servat. 3. Alterius post inceptam, aut perfectam valetudinem regressum, quem præoccupare nostrum erit. Nunc igitur breviter specialem utrorumque curationem plane explicabimus.

CASUS PRIMUS.

Uteri hæmorrhagia.

CUm præceps hic sit morbus, cito idcirco eo mederi & efficaciter necesse erit, eaque de causa quatuor subsequentes indicationes implere prudenter nostrum erit, videlicet: 1. Copiam imminuere, aut velocitatem quibus sanguis in uterum irrumpit: 2. Elaterium vaforum sustinere uteri laxati nimis vel aliquo modo labefactati: 3. Narcoticis epicraticis sumptis uteri sensibilitatem obtundere, ac ab ea natas systalticas contractiones, quæ fluxum augent: 4. Temperare tandem, atque sedare sanguinis expansionem, vel nimiam saltem ejusdem fluiditatem, aut acrimoniam corrigere, si iis de causis sanguinem peccare suspicabimur; quare

1. Aëras quiescere, atque continuo lectulo detineri jubeto; inversus itaque positus magis idoneus putatur, quia uterus tunc latior est; plures Auctores etiam commendant clunes magis, quam abdomen elevare, quia ratione fluxum imminui videtur, at cito percipiemus tantummodo uteri cavitatem affluentem detineri sanguinem, ibique in gummos coagmentari, qui per vices erumpunt contractili uteri vi expulsi, cujus rei mitior effectus est affluxum augere, quam ob rem potius quam hanc amplecti methodum magis idoneum videtur aëras horizontali locari posito, qui cruoris effusionem statim finit ad uterum affluentis antequam in grummos ipse coeat; vulgares culcitra ex lana repleta plerumque aëras molestam evadunt, easque calefaciunt valde, neque sanguine imbibuntur illuc putrescente, salubrior itaque erit culcitram stramineam vel si eam fastidiant ex crinibus confectam adhibere, tandem non solum oportebit, quod aërotantes cubili detineantur, verum in eo quiescant, fileant, ac si fas erit cogitationes omnes a mente removeant; certum enim est præcipites locutionis, aut animi validas comotiones, hæmorrhagias facile reduplicare, aut revocare.

2. In hoc casu venam ex brachio secare magis idoneum remedium esse experti sumus, id enim universalem sanguinis redundantiam subducendo ad uterum etiam affluxus imminuitur, contractiones vero cordis moderando illius affluxus velocitas etiam retardatur, quare dupliciter brachii venæ sectio per patulas appendices affluentis sanguinis nifum imminuit, earumque obductionem efficaciter fovet, hujus tamen remediij usum cito instituere necesse erit, antequam vasa diu distensa suum amittant elaterium, magis enim prodesse videbis sex venæ sectiones initio morbi sollicitè peractas, quam duodecim sero, aut post longiora intervalla institutas.

Neque sectionum numerum, neque extraturi sanguinis copiam determinare facile est, circa quod aërotantium vires, ætatem, pulsum conditionem, atque morbi gradum respicere oportet, plerumque tamen in præcipiti sanguinis jactura, quæ maximum detrimentum minatur, fas erit quarto quoque horio venam secare, vel saltem quatuor, aut quinque intra solis curriculum venæ sectiones patrare, duodecim, aut quindecim unciarum singulas, nisi quid valde obsit; subsequentibus diebus numero, aut quantitate pauciores venæ sectiones jubere poterimus, modo fluxus non nihil compescatur; verum animadverti debemus minus aëras lædi duabus supra opus venæ sectionibus institutis, quam una, sed necessaria omissa; falso enim assidentes conqueruntur de maximo ex utraque parte tum morbi, cum medelæ causa cruoris dispendio, quo jam patientes penitus interimi pertimescunt, quare prudens tunc medicus qui satis pulsum indolem noscit, iis sedulo perpenfis eorum animosæ querimonias contemnat, opportuniora interdum artis auxilia præscribendo.

Olim sane minus in hoc morbo obvia erant venæ sectiones, iisque substituebant plerumque validas (a) brachiorum, aut superiorum partium frictiones, tum arctissima digitorum (b), brachiorum, crurum, aut genuum vincula, vel cucurbitulas (c) mammis applicitas &c., ea tamen remedia patientibus valde molesta experta sunt, parumque pro valetudine restituenda efficacia, nondum tamen penitus exoleverunt, quinimo auctoritate antiquorum celeberrimorum suffulta interdum etsi frustra adhibentur, difficulter tamen sibi suaferunt Medici & nisi temporis diuturnitate cognoverunt aut melius dicam fateri ausi sunt, hujusmodi praxim etiam veterum auctoritatibus tutam venæ sectioni non præcellere tamen, ne dicerent inutilem prorsus evadere, ingenui tandem recentiores ejusdem futilitatem testari non sunt veriti, eamque contemnere absolute suadent.

3. Suaeptæ naturæ sanguinis amissio neque purgantia, multoque minus emetica postulat, valde enim timendum erit quod dejectiones, aut vomendi conatus eam non intendant, ut crebre evenire solet, nihilo secius non desunt circumstantiæ, in quibus prodest ægras purgare, aut vomitum excitare, qua methodo interdum hæmorrhagias æstimas ceteris remediis rebelles. Eas tamen distinguere haud facile est, *judicium, difficile* sane; signa itaque earumdem pathognomonica ostendemus ubi *cautelæ in hoc morbo magis necessarias* enunciabimus; sufficiet hic animadvertere vulgaria purgantia usuvenire, qualia sunt *Manna, Cassia, sal vegetabile, aut Rheum*; tum *Tamarindorum pulpa, aut Sennæ foliuli infusi*; emeticorum vero respectu tutiora, & utiliora erum *hypercæquannæ grana viginti, aut viginti quinque thei poculo sumpta*; at in potioribus circumstantiis quibus hæc conveniunt remedia, nisi prius venæ sectionibus vasa sufficienter depleveris non erunt propinanda.

4. Dum cruoris volumen imminuimus, atque sanguinis extractione vasa uteri explicamus, eorum appendices confringere laxas nimis, aut concisas opus erit, qua de causa adstringentia exhibebimus apozemata, aut bolos.

Hujusmodi apozemata ex decoctionibus perfici poterunt plantarum adstringentium, *Plantaginis* videlicet, *Borraginis*, *Mille Folii*, *Urticæ* *Altheæ* ceterarumque hujus sensus, quas infra *Articulo subsequenti* enumerabimus; at salubrior erit earum stirpium succos depuratos apozematum modo haurire, ad trium vel quatuor unciam dosim, cui circiter uncia additur syrupi appropriati rosarum nempe excicatarum, baccarum myrti, coralliorum, corticis granatorum, aut consolidæ majoris.

Boli vero coagmentantur ex sanguine *Draconis*, *Terra Japonica*, *Mastiche*, *Coralis Præparatis*, *Succino*, ovorum *Testis*, *Alumine Rupeo*, *Balaustis*, *Corticis Granatorum*, *Lapide hæmatite*, *Croco Martis* adstringente &c., quorum duo vel tria seliguntur ad decem, duodecim, vel quindecim grana syrupo quoddam appropriato remixta sumenda; usitatiores tamen boli fiunt ex alumini, ac sanguinis *Draconis* singulorum granis quindecim sub forma bolari paucosaccharo remixtis.

Cum quarta quaque hora ægris jus propinare mos sit, ita simili intervallo inter medio tempore apozematum, aut bolorum eorum vel utriusque simul dosis si morbus urgeat exhiberi solet, bihori vero intermedio sratio semel vel bis pthysanæ nonnihil calefactæ poculum pro vehiculo præscribite.

5. Si grave opus sit, atque lethale effluvium repente sistere, juri alter vel duo pugili addi poterunt florum *Scolymi silvestris* in taleolas divisi, vel eorum defectu drachma una ventriculi hædi, vel leporis probe loti, hujusmodi re-

Astruch de Morbis Mulierum.

G

media

(a) Galenus. I. ad Glaucon. cap. 14. (b) Galenus. Ibid. Hippocrates, II. de Morb. Mulier. in Princ. Aetius, Tetralib. IV. Sermon. 4. cap. 64. Paulus Aegineta, De Re Medica Lib. 3. cap. 64.

(c) Hippocrates, Sect. 5. Aphorism. 50.

media tutissima sunt, eaque in uteri hæmorrhagiis valde prodesse cõper-
tum est.

6. Cum in hoc morbo obtusos dolores haud infrequenter circa uteri collum ægræ perferant abruptione, morâ, aut grummi sanguinis productos; lique patientes invite commoveant, atque matricis excitent violentiores subfultus, qui ægritudinem confirmant, atque augent, idcirco magni momenti erit narcoticis eas impressiones temperare, quæ de causa pthisanæ ebullienti addi convenient capitula aliquot papaveris albi, vel apozematibus syrappi diacodi parum, aut bolis tincturæ cujusdam annodynæ guttæ aliquot, modificando ita dosim eorum pro ægrotantium viribus, ut absque sopore quiescant.

7. Patet jam non esse tunc copiose ægras nutriendas, ne alimentorum ubertate cito plethoram restitutum quam vanæ sectionibus subducere conamus, exhiberi tantum oportum censeo lene nutrimentum non nihil glutinosum quod humores demulceat paresque reddat vasa consolidare; quare ægra solo vapido jure alentur quarta quoque hora sumpto ex pullo aut vituli frustulis confecto, quod si densare volueris, eum radicibus Althææ aut Consolidæ majoris in bacteolas divisiss ebullietur, eo pariter collineant vitulorum tali, aut pisces glutinosi exangues vel crustacei; si vero intererit effervescentiam, aut rareficientiam sanguinis moderare, pullorum coquendorum venter seminibus repletur, mellonis contusis, & mundatis, vel eorum uncia culinari ola infunditur, aut juri emulsiõ superadditur, quandoque tamen seminibus radices substituuntur aliqua, aut folia oxalidis.

8. Ægras levi hac nutritione sustinere fas erit donec morbi vigor persistat, quo sublato largiorem dietam indulgere poteris, & loco bovine carnis aut vericis, quæ acriorem succum præbent, oryze, vitulinæ carni addi poterunt, aut eorum cremor, vel lentium ecostarum coclearia aliquot, gelatina etiam interdum propinari potest ex carnibus patrata &c. imposterum si convalescere incipiant luteum ovorum jure solutum, aut integrum si lubeat absorbeant ægræ, vel orizarum parum aut jusculi cum pane cocti; sero tamen in hoc properato.

9. Morbi initio vini potum interdicto pro usu leniorem subadstringentem pthisanam exhibendo: subsequenti Articulo enumerabimus stirpes, quæ hic usuveniunt, sed usitatiores sunt radices Consolidæ majoris, Poligani aut Bistortæ, verum folia Plantaginis, Millefoliorum, Urticæ, Althææ &c., ex iis tamen tum radicibus cum foliis uncia est adhibenda ut levior fiat potus, facile fecernatur, eumque patientes assatim haurire queant: crebre etiam efficax experitur levior decoctio lentici aut levissima tinctura terræ iaponicæ.

10. Hujusmodi pthisanis præcellere videntur quæ ex corticibus aurentiorum immaturorum, aut radice oxalidis conficiuntur, præsertim si qua humorum solutionis aut rareficientiæ suspicio adsit, quapropter in iis circumstantiis interdum ita proficuæ sunt ut nonnulli auctores quasi totidem specifica ipsas commendent.

11. Sæpissime evenit ægras repente animi deliquiis aut lypothimiis corripì, quæ sane perterrere solent, idcirco promptiora quædam auxilia ad manus habere necesse est, qualia sunt acetum simplex, compositum aut theriacale, Sal Anglicus volatilis vel aqua Carmelitarum; iis nares fricantur, ac tempora aceto, aut aqua Ungarica, frigida etiam aqua facies spergitur; at his omnibus in cassum adhibitis exhiberi poterunt confectioes Alkermes, aut Hiacentinæ, tum Aqua Florum aurantiorum solutæ, proderit etiam coclear vini Rotæ, aut Alicantis, vel parum aquæ Carmelitarum, aqua fontana remixtæ.

12. Cum haud infrequenter ea animi deliquia a grummi sanguineis procedant, qui uteri orificium obtegentes, ejusdem limen premunt, vel mo-
ra san-

ra sanguinis effusionem impediunt; ideo grummosum sanguinem remove cito oportebit, sedulo tamen cavendo ne uterus, ejusdemque ostium lædatur.

Plerumque proposita methodo prudenter, diligenterque instituta sanguinis jacturam sistimus ita, ut vel convalesceretantum reliquum sit, vel cruoris stillicidium superfit, de quo articulo sequenti &c., quandoque tamen evenit si uteri vasa concisa, aut erosa sint, hemorrhagiam diu sustineri remediis usitatoribus rebellem, quam ob rem sapienti Medico efficaciora auxilia adhibere fas erit etiamsi periculosa suspicentur, ea externa plerumque sunt, foment nempe, cataplasmata, emplastra, pessaria, tum uteri injectiones, frigida pediluvia &c., de quibus attendite.

I. Inter ea infirmiores expertæ sunt fomentationes; ipsæ ex decoctionibus fiunt radicis Bistortæ, Polygoni, Burcæ Pastoris, Plantaginis, Equiseti; Rosarum Rubrarum, Baccarum Myrthi, quæ aqua veterinariorum ebulliant, hinc ex his madefacta linteola postquam expressa fuerint abdomini, pubi apponunt, interdum spongiam ebullienti aceto madidam applicant; animadvertendum est hujusmodi remedia pene frigida esse adhibenda, ne calore potius augeamus, quam specificis remediorum viribus jacturam minuamus, eidem consulto subsequendum topicorum ergo.

II. Neque his præcellent emplastra quæ lumbis, aut umbilico tantum applicare consueverunt, ut ceteris topicis spatium relinquatur plura hujusmodi componi possunt ex adstringentium familia deprompta, at sapissime officinalia usveniunt, *Emplastrum pro matrice*, *Emplastrum de mastice*, *Emplastrum Comitissæ*, *Emplastrum contra rupturam* &c.

III. Cataplasmata non immerito magis commendant, applicantur ipsa pubi vel ossi sacro; ea multiplici ratione patrantur, ex foliis Urticæ combustis vel araneorum telis paucis aceto tostis, aut subero pulverato, ovi luteo, & aceto rosato remixto, ex quibus pulmentum conficitur; denique terra bolaris usvenit succo plantaginis lota & aceto subacta, vel fimus asini, aut veris aceto lotus; gipsium tandem arabico gummi torefacto comixtum, ac ter quaterve ovorum albuminibus in pultem induratum magnopere commendatur.

IV. Pessaria simili ratione ac cataplasmata confici solent, verum cum proximis morbi sedi locentur, plurimi idcirco existimantur; id tamen incommodi habent, quod in utero erumpentem sanguinem repellant, ibi in grummos inspissaturum, nisi tamen brevi hoc utatur auxilio citoque removeatur.

Haud infrequenter ipsa confari solent i. ex succis plantarum adstringentium, Plantaginis, Millefolii, Centinodiæ, Urticæ, tum pulveribus balaustiorum, Gallarum corticum granatorum omnia albumine ovi subjigendo, donec pultem referant, quæ velo aut multiciliis obducta vagina intromittitur.

2. Ex pulveribus interdum coagmentantur accaciæ veræ, masticeis, sanguinis Draconis multo succo Portulacæ aut Plantaginis solutis, ut facile imbibantur gossipii grummi qui filo appensi utero apponuntur.

3. Ex fimo sui, aut asini, Plantaginis succo aut Portulacæ imbuto & mucilagine seminum Cidoniorum, aut Tragacanthæ, rosarum aqua peracta subacto, qui sub cultis forma linteo obtectus intra vaginam mittitur, certioreque ibi effectum præstare asserunt.

V. Magni facere poteris in utero injectionum effectus magis quam pessariorum; ipsæ enim morbi sedem intimius attingunt, eadem tamen de causa caute incedendum erit ipsas levioribus componendo adstringentibus, quæ matricem minime læssant.

Tutissime fieri possunt ex decoctionibus radicum, & foliorum adstringentium, gallarum succo expresso, inter quos magis commendantur ii Plantaginis, Urticæ, Mille folii aut Consolidæ majoris, qui modo singillatim adhibentur, mo-

do gummi Arabico soluti, addito quandoque sanguine Draconis, aut amylo; si auctoribus fidendum sit ceteris præcellere videntur injectiones ex succo stercoreis asinini recentis, cujus efficacia in hoc morbo pluribus experimentis comprobatur.

VI. In quacumque tum uteri, cum ceterarum partium cruoris amissione ozigrati potum veteres magnopere commendarunt quamvis, in uteri hæmorrhagiis pro summa sensibilitate, & nervoso gracili contextu eo parcius usi sint; id tamen hodie pene obsolevit ac ubi præceps videatur occasio modica substitui solet copia spiritus salis, aut vitrioli dulcificati, vel salubrius aqua Rabelii ad gratam aciditatem usque, pthisanis super effusa, quæ magis edulcorari possunt syrupis consolida, aut rosarum rubrarum. Hoc sapissime efficacissimum remedium reperi.

VII. Tandem frigida pediluvia ex astringentibus etiam decoctionibus patrata comode usuvenerunt; vidimus enim capite præcedenti calida pediluvia per aortam descendentem, ad vasa uterina sanguinem derivare, quod fluxum valde auget, ex converso itaque patet gelidam aquam sanguinis cursum retardando ejusdem affluxum ad uterum imminuere simulque hæmorrhagiam non parum comescere.

CASUS SECUNDUS.

De modica sanguinis jactura, seu cruento stillicidio.

Duplex esse potest uteri stillicidium, alterum ex se morbum constituit, alterum symptomaticum est, quod hæmorrhagiæ uteri succedit, atque sensim remedium usum aut fluxus continuatione imminuitur.

In utroque casu brachii venæ sectiones conveniunt prout symptomata, aut ægrotantium vires postlayerint, minus tamen licebit sanguinis extrahere quam in uteri hæmorrhagia, præsertim si stillicidium symptomaticum sit, ubi ægræ præcedenti cruoris amissione, aut institutis venæ sectionibus maxime langueant.

Uterque casus postulat ægras epicatrice purgare alvum ciendo, aut vomitum excitando, modo nihil obstat, in iis præsertim circumstantiis, quas inferius indicabimus, ubi necessarias ad hunc morbum pertinentes cautelas enunciabimus, tutius vero in idiopathico affectu alterutram purgandi methodum feligere oportebit, cum in eo plus virium super sit minusque adsit detrimenti metus, quam in symptomatico stillicidio, in quo nuper coalitæ appendices facile referari queunt; si primas vias expiare opus sit, magis idonea adhiberi poterunt, & ægrotantium viribus accomodata remedia; verum si vomitum excitare conveniat, ipecacuannæ ceteris emeticis erit anteposenda modica tamen, sed sufficienti dosi.

Postquam purgatione, atque venæ sectionibus vasa depleta, & primæ viæ expiatæ fuerint causis mederi nostrum erit, quæ stillicidium induxerunt, aut confirmant; si ab ulcere affectus, syrrho, aut uteri cancro originem ducat, iis morbis propria palliativa saltem conveniunt remedia, quædam interdum læniora adstringentia ad imminuendum stillicidium magis oportuna suppeditando, quæ ex infra propositis feligere poterunt; at si a vulgaribus causis dependeat quæ ad tres reducantur classes: 1. Lassitudo est seu atonia appendicum venosarum, quæ laxè occluduntur: 2. Levis erosio, atque nonnullarum nuperrima laceratio, quæ difficillime coalescit: 3. Obstructio lacteorum vasorum, quæ continenter repleta propinquas venas comprimendo earum dilatationem confirmant, ac cruoris amissionem intendunt, remedia singulis idonea sequenti articulo enumerabimus.

I. Quapropter appendicum tum laxitate cum atonia. 1. Adstringentia usuvenerunt,

veniunt, quæ hujus partis elaterium restituere easque appendices arctare potis sint; cum hæc remediorum classis confertissima sit, ideoque magis commendata hic enunciare tantum licebit; usitiora * asterisco designando, etiamsi fatemur præexcellentiā eorum plerumque a præoccupatione, aut consuetudine pendere.

A N I M A L I A.

Radices.

- * Tormentilla
- * Bistorta
- * Filipendula
- * Pimpinella
- * Fragaria
- * Pentaphyllum
- Geranium Robertianum

In decoct. a ʒ ʒ ad ʒ j
In subst. S. p. a ʒ j ad ʒ ij

Folia

- * Polygonum
- * Plantago
- * Mille folium
- * Burfa Pastoris
- Equisetum
- Pilosella
- * Pimpinella
- * Urtica alba
- Myrtus
- Pentaphyllum
- Pervinca
- Solidago Saracenica
- Pulmonaria
- Folia tenella Querci
- Pyrola
- Nummularia
- Brunella
- Betonica

In pthisan. aut decoct. a m. i. ad ij
Eorum succus expressus, depuratusque a ʒ ij. ad ʒ iiij.

Flores

- * Rosa rubra Italica
- * Balausta
- Flores Cotoneorum

In decoct. a ʒ j. ad ʒ ij.
In subst. S. p. a ʒ j. ad ʒ ij.

Fructus

- Baccæ Cupressi
- Gallæ
- Glandes, earumque calices, aut capsulæ
- Grana Coriaria

In decoct. a ʒ j. ad ʒ ij.
In subst. a ʒ j ad ʒ ij.

Astruch de Morbis Mulierum.

G 3

Baccæ

Bacca myrti

* Cortices granatorum

Cortices aurentiorum agrestium

} Pthifana conficitur, ex quatuor aurentiorum corticibus duplici aquæ cenophoro ebullitis.

Succi

* Catechu five terra Japponica

* Mastix

* Sanguis Draconis

Acacia vera

} In subst. a ʒ j ad ʒ ij.

Ligna

Santala

* Quercus

* Lentiscus

} In decoct. a ʒ ss. ad ʒ j.

Balsama

* Coppay

* Canadense

* Terebinthina Veneta } a ʒj. ad ʒss. cum syrapi cocleare aut ovi luteo

} Sacharo remixta a gutt. iv. ad gutt. vi.

A N I M A L I A.

Perlæ

Spodium

* Cornu Cervi pp.

* Testæ ovorum calcinata

* Os sepia

} In subst. S. p. a ʒ j. ad ʒ ij.

M I N E R A L I A.

* Lapis Hematitidis

* Bolus Armena

* Creta Brianconia

Terra sigillata

* Succinum Flavum

Granata

* Alumen

* Coralia †

} In subst. S. p. a ʒ j. ad ʒ ij.

Pre-

† Post contentionem innumeras tandem compertum est coralia producere insecta quædam, ex polyporum genere, quæ intra eorum corticem locata flores interdum referunt, quare Marfilius, & alii decepti sunt ipsa falso inter plantas enumerando. Recentiorum sententia non solum veritate, & polyporum existentia est suffulta, verum sale ipso Alcalino V. Irili, quod Coralia recentem captata analysi suppeditant, odore urinoso piscibus putrescentibus proprio, quem ipsa redolent dum aqua putrescunt, satis ostenditur animalis natura. Nos tamen hic consuetudini consulentes inter mineralia coralia recensuimus.

Preparationes Galenicæ. V

* Aqua Plantaginis	}	ab ℥ j. ad ℥ ij. vel iij.
* --- Burræ Pastoris		
* --- Mille Folii		
* --- Rosarum		
* --- Equiseti		
* --- Polygoni		
* --- Foliorum tenerrimorum querci	}	
* --- Ranarum		

Syrupi

* Syrupi Rosarum excicatarum	}	ab ℥ j ad ℥ j s.
* Baccarum Juniperi		
* Urticæ emortuæ		
* Mille folii		
* Plantaginis		
* Cidoniorum		
* Coraliorum	}	

Trochisci

* Succini flavi	}	a ℥ s. ad ℥ j.
Gordoni		
Terræ Japonicæ		

Preparationes Chymicæ

* Crocus Martis adstringens	}	a ℥ s. ad ℥ j.
* Tinctura Coraliorum		
* Rosarum rubrarum	}	a ℥ j. ad ℥ ij.
* Terræ Japonicæ		
* Aqua Rabelli	}	guttæ aliquot ad gratam aciditarem.

Possimus ex multiplici plantarum vel aromatorum serie ad libitum plura feligere, & idonea dosi physanas, depuratos succos, apozemata, jura, julapia, portiones &c., vel bolos, opiata, rotulas &c., conficere secundum leges *Cap. IV.* enunciatas: frequenter enim convenit remediorum formam innovare ut facilius ægrotantium gustui ipsa aptentur.

II. In appendicum venosarum erosionem edulcorantia, & aglutinantia remedia opportuniore sunt, quæ nonnihil etiam adstringentia & vulneraria sint. Subsequens classis hujusmodi continet medicamenta, concinno ordine digesta, inter quæ asteriscus * usitatoria designat.

V E G E T A B I L I A.

Radices

- * Symphitum majus
- * Nymphæa
- * Althæa
- * Oxalidis
- * Fragaria

In decoct. ab ʒ j. ad ʒ j β.

Folia

- * Verbascum
- * Hypericum
- * Gnaphalium montanum
- * Alchimilla
- * Sanicula
- * Bugola
- * Lactuca
- * Portulaca
- * Caryophyllata
- Geranium Sanguineum
- Scabiosa

In decoct. a m. j. ad m. j. β.

Semina

- * Semina frigida
- * Lactucæ
- Portulacæ

In emuls. singulorum a ʒ ij ad ʒ vi
in decoct. duplum.

Succi

- * Tragacantha
- Gummi Arabicum
- * Ladanium
- * Myrrha

ad gr. x. aut xii.

Ligna

- * Lentiscus

In decoct. ad ʒ β. pro singulo œnophoro.

A N I M A L I A.

- * Spodium raspatum } In decoct. a ʒ j ad ʒ ij pro singulo œnophoro.
- * Cornu Cervi rasp. } In subst. a ʒ j ad ʒ ij.

Syrupi

* Consolide majoris

Granatorum

Oxalidis

Ligoni

Omphacii

Ribesiorum

} ab 3 j ad 3 ij.

Ex super allatis substantiis ut nuper demonstravimus sub diversa forma varia medicamenta componi possunt, decoctiones nempe, oppiata &c., animadvertendum tamen erit agglutinantibus, & vulnerariis in cassum adhibitis adstringentia addi debere ex prima remedium classe desumpta.

III. In postremo casu ubi a chlorosi superstitem aliquam suspicamur uteri obstructionem, quæ vasa lactea adhuc infarciat ac proinde sanguinis circulum interceptiat, mitiora apperientia usuveniunt Cap. VIII. indicata, ubi de chlorosi differuimus; modica tamen dosi, & adstringentibus copulata, alias augeri poterit potius quam imminui cruoris effusio.

IV. Non desunt interdum signa quæ varia causarum comubia in hoc morbo indicant, erosionem videlicet & laxitudinem simul, obstructionem atque erosionem, laxitudinem & obstructionem, at quod valde deterius est erosionem una, laxitudinem ac uteri obstructionem ostendunt, in singulis his casibus enim remedia pariter copulare necesse est, quæ compositis causis mederi efficaciter valeant.

V. In omnibus nuper propositis circumstantiis. 1. Topica auxilia præcedenti articulo enunciata possunt adhiberi, fomenta nempe, emplastra, cataplasmata &c. quinimo minus timoris superest calorem ex his utero communicatum stillicidium augere, copiam ac velocitatem augendo affluentis sanguinis.

2. Præter ea alterum reliquum est remedium, quod adhuc indicare prætermisimus, in hæmorrhagiis tamen caute adhibendum cum facile uterus calefaciat, verum in simplici stillicidio utilissimum evadit.

Hujusmodi sunt suffumigia, quæ diversa ratione patrari possunt; simpliciora fiunt ex aceto candenti laminæ super affusæ; magis composita parantur ex rosarum rubrarum corollis, Balsamitis, Baccis, Myrti, Mastice, Karabe, Ladano &c. omnia subtiliter terrendo, & gummi tragacantha subjigendo, inde in aqua rosarum, aut plantaginis soluta trochisci efformantur, quæ laminæ ignitæ superimponuntur. Quidam (a) Auctores inter specifica remedia ranas umbræ loco excicatas laudant, aut ungulas muli in bracteolas concisas eodem rationi igni, aut ferro candenti superimpositas.

Recipiuntur plerumque hujusmodi suffumigia per fellam familiaricam, at cum fumus difficillime ita ad uterum pertingat, commodius tubus additur, oportebit tamen fellam elevare, ac ignem a tubo aliquantisper removeere ne tactu caleseat nimis, & uterum, aut vaginam lædat.

3. Cum uteri stillicidium hæmorrhagia minus periculosum evadat minusque urgeat, etiamsi diu persistat, ideoque largiori victui erit indulgendum, quare non solum gelatinas permiseris cornu Cervi aut carniū, verum juncula, oryzarum cremorem, fercula, ova forbilia, aut jure soluta in prandio, carniū tantummodo

(a) Mi hæc Johannes Paschalius, *Methodi curandi Lib. I. Cap. 55.*, qui asserit hac methodo veteriorem hæmorrhagiam curasse.

tummodo usum interdiceris, his interdum substituendo pisces assatos vel aqua parum excoctos, ægra interim procul vino pthisanæ usu persistent sero levem narcoticum hauriendo, si difficillime somnum capiant.

4. Etiamvis frustraneum videatur turgis continuam quietem commendare, nihilo fecius violentiora exercitia ipsis interdicare fas erit, in quo sedulo incumbere convenit ut egæ cubili, aut bisellio silentes detineantur, verum cum lætitiæ æque, vel mororis idæ ipsis noceant, itaque ab iis erit abstinendum, connubii usum pariter intermittendo.

Ea medendi ratione, vel subjigitur ita morbus, ut lymphaticum effluvium album lacticinofum tantum, vel quasi carniū lotura cruentum fiat, quod flores albos appellant (de quibus capite sequenti) vel penitus eradicatur, ut regressui obistere tantum reliquum sit.

C A S U S T E R T I U S.

Methodus præcavendi hæmorrhagiæ regressum.

1. **O**mnia remove satagere debemus quæ hæmorrhagiam aut stillicidium renovare valerent, quare agras certa vitæ methodo regere necesse erit violentiora ipsis exercitia prohibendo, quæ cito lectulo quiescant, sero expergeant, verum ut animi pathemata comescant, neve conjugis absentia tristentur hortari debemus, unam tantum comestionem permittendo elixæ vel assatæ carnis, circa vini potum parcius indulgendum videtur, nisi parum inter-dum ventriculus poscat.

2. His cautelis, quæ potissimam constituunt prophylacticæ curæ partem, remedium usum addi potest, quæ meliorem in subjigendo morbo præstabunt effectum, at cum magna ex parte vel penitus sublata causa videatur, ea remedia modica dosi sat erit exhibere, mitiora etiam pariter eligendo.

3. Idcirco si inertes aut laxæ persistent venosæ appendices læviora adstringentia sub pthisanæ, aut succi depurati forma propinabis, vel bolos quibus uti poterit, usque dum catameniorum effluvium periodice absque ulla sanguinis jactura restituatur, identidem absolvitur medela sola pthisana, aut leviori decocto chinæ radices, vel chinæ simul, & farsæ parilla.

4. In appendicum vero erosionem demulcentium, & agglutinantium usu erit insistendum, ac præter superius indicata remedia commode usuveniunt jura pul-lorum, seminum frigidorum, ranarum, testudinum &c., vulnerariis quandoque remixta, qualia sunt balsamum Coppai, aut Canadense, butyro simul ca-cai, aut spermate ceti subacta.

5. Usum reiterare poteris mitium aperientum ubi supersint lacteorum obstru-ctiones, hujusmodi sunt decocta amara in quibus soluta fuerint grana quin-decim aut viginti tartari chalybeati solubilis, tum viginti, aut vigintiquinque ter-ræ foliatæ tartari, tandem lactis serum locum habet plantis amaris super affu-sum, cui similia addita sint remedia.

6. In omnibus iis circumstantiis aquæ minerales ferruginæ utiles evadunt idonea tempestate propinatæ, modo parum, vel nihil purgandi vi polleant, atque modica saturentur ferri copia, cujusmodi sunt illæ de Forge, at si pur-gantes minus, aut ferrugineas adhibere coacti erimus, poterunt ipsæ aqua com-muni dilui.

7. Lactis usus in eo triplici casu oportunissimus experitur, aliqua tamen di-versitate, quando enim elaterium restituere opus sit vasorum lacteorum, lac ca-prinum, vel nonnullorum auctoritate ovilum commendatur, modo cum ventri-culus patiat; asininum valet edulcorare sanguinem, lacticinofum humorem solve-

solvere, aut vermicularia laxare; vaccinum vero magis idoneum videtur vulnerariis decoctionibus confociatum, quando nuperrimas cicatrices agglutinare interfit, vero eo simul asininum collineat.

8. Suffumigiâ tamen in singulis casibus conveniunt modo repentia sint, cum unicus sit scopus appendices roborare, atque laxam uteri internam superficiem, ideo trochisci usuveniunt ex thure, mastice, ladano, rosarum corollis, aut balaustris confecti, vel ex duobus eorum, aut tribus aqua plantaginis subactis, quæ gummi tragacanthæ auxilio in trochiscorum formam redacta utero sub fumi specie excipiuntur.

Cautele necessariae circa hujus morbi medelam.

I. Cum gravissima cui mederi interest indicatio sit sanguinis jacturam compescere, idcirco remedia quibus maxime fidere debemus reiterata sunt venæ sectiones, adstringentes pthisanæ cum radicibus bistortæ, symphiti corticibus granatorum, aut aurantiorum viridum &c., decoctiones terræ Japonicæ, succi depurati, plantarum adstringentium urticæ, Althææ videlicet, Plantaginis, Mille Folii &c., boli tandem ex pulveribus stipticis sanguinis Draconis præsertim, aluminis rupei ad grana singulorum quindecim quarta quoque hora fumenda.

II. Menses nimis familia postulant remedia, mitiora tamen, & aptiori dosi.

III. Cum uteri stillicidium minus periculi conjunctum habeat in remediorum usu, minus angi fas erit; imo prudentis erit interdum cunctari naturæ conatus perferutando, ut morbi gradus rite detegere, & magis idonea remedia exhibere valeamus.

IV. Genicæ effluentis sanguinis copia intercipere debemus, minime tamen citius quam par est ne violentiores superveniant hysterica suffocationes, neve, quod deterius esset, hæmorrhagiæ præceps detensio inflammationem, aut fyrrhum inducat, quare suspicari licebit de crebro adstringentium usu, quibus caute Medici fidere debebunt.

V. Frigida itaque pediluvia, pessaria, aut stipticæ injectiones, nisi periculum urgeat, minus conveniunt, ac in præcipiti casu caute incedendum erit, ne promptior remediorum effectus magis quam morbus ipse ægras offendat.

VI. Idem judicare debemus de aqua Rabelliana pthisanis, aut portionibus addita, etiamsi ejusdem modica dosis numquam præcipientes effectus præstet, aut ullam perniciem inferat.

VII. Admonuimus jam calida abdomini applicare, aut vagina intromittere, nocuum esse, calore enim rationibus superius allatis sanguis ad uterum celerius transducitur; frigida tamen nimis pariter nocent, quæ sanguinem figunt, ibique morbosos infartus gignunt.

VIII. Medicorum nonnulli in uteri profluvio plumbi præparationes magnificiunt, saccharum videlicet magisterium atque liquorem Saturni, uteri injectionibus non solum, quod modica dosi minus periculosum foret, verum intus sumi jubent, quod omni contentione dignum est, ac prosequi nefas; magno itaque Boheravio in hoc parendum erit Chemia peritissimo, qui: *Saccharum Saturni ait (a), interne commendatur pro remedio salubri contra hæmoptæm, hæmorrhagiam, mictum sanguinis, gonorrhæas, fluores albos, & similia, tum etiam pro mitigante remedio contra acria sanguinis; sed numquam ausus fuit facere periculum, quia felices successus haud vidi ab aliis adhibentibus natos, & quoniam novi vix dolosus haberi, tetrumque magis venenum, quam ab hoc plumbo statim*
in ce-

(a) Chimie Tom. II, Proæssu 173, in Scholio.

in cerussam redituro, ut acidum ab occurrente quacumque re inde absorbetur: hinc lethale, nec facile postea sanandum venenum corporis induitur.

IX. Quod nos magis implicat usus est emeticorum aut purgantium; hujusmodi remedia a celeberrimis practicis magnopere commendantur; quinimo mirabiles quandoque effectus præstant (a), id tamen valde incertum erit; certissimum contra esse constat eorum actione morbum augeri, neque augmenti gradum dignosci posse, haud mirum enim in iis circumstantiis *judicium difficile* esse; cum nisi longa praxi & summa artis solertia obtineatur, circa quod animadversiones nostras sequenti capite complexi sumus.

X. Evidens enim est: 1. Nedum purgantia, aut emetica in uteri hæmorrhagia convenire, nisi ventriculi aut intestinorum cruditates jacturam intendant: 2. Has saburras confirmare non posse morbum nisi triplici ratione, aut febres excitando quæ sanguinis velocitatem accelerent; cruorem periodice inspissando quod infartum uteri augeat; intestina crispando aut velicando, quod pares in utero effectus inducit; ex iis ergo consequitur ea remedia numquam esse adhibenda nisi: 1. Cum ventriculus, aut intestina cruditatibus aut indigestis cibis graventur, quod nausæ, tormina, languor ostendunt, vel inconcinnum vitæ præcedentis regimen: 2. vel si peridioca febre corripiantur ægræ, quam comitentur periodica pulsuum concentratio, horror, tormina, aut regulares collicæ insultus.

XI. Ecce vobis limites quibus purgantia exhiberi possunt, at maxima prudentia duas alias condiciones postulat ut tutius incedamus: *Prima* est vasa venæ sectionibus deplere ut uberiores caveamus efusiones, quas ea remedia excitare possent; *altera* procul esse dolorem, aut tensionem uteri, quæ in iis casibus inflammationem parere valerent.

XII. In conditionum earum etiam confluentia numquam eundem præstare ea remedia effectum expectabimus, plerumque tamen tutius usuveniunt in simplici stillicidio, quam in uteri hæmorrhagia, cum minus pertimescenda sit hæc sanguinis irruptio; Tutius pariter in hydiopatico, quam symptomatiko stillicidio, quia minus languidæ ægræ facilius eruptionem patientur, si qua eveniet; tutius tandem in ea sanguinis jactura, quæ nullam continui solutionem comitem habet, nam integra uteri vasa magis eruptioni obstitunt quam læsa.

XIII. Cum de utilitate in hoc morbo aut perniciæ purgandi certiores facti sumus reliquum parum implicat; emetica enim erunt anteponenda modo cruditates adhuc ventriculum gravent, præsertim si ægræ facile vomant, purgantia vero si saburræ sint intestina ingressæ, vel quando stomacho adhuc morantibus ægræ laboriose erupent.

XIV. Eliguntur interdum mitiora purgantia & ægrotantium viribus accommodata, epicratice plerumque primas vias expiando, emeticorum vero respectu Ipecacuannha potissima est ad viginti, xxiv, aut xxx grana, aut tartarum emeticum, vel alia antimonialia; de cetero radix illa mitius agit, solvit, atque abradit facilius ventriculi saburras, tandem tartaro emetico alvum magis ciet.

*Remedia in uteri hæmorrhagis commendata, quibus utiliter,
vel saltem innoxie uti potest.*

Quamvis adstringentium, & agglutinantium series, quas ostendimus innumera suppedient remedia, diversa circumstantiis omnibus opportunissima non esse præter-

(a) Hypocrates, Lib. II. de Morbis Mulier. omnesque post eum, qui de hoc morbo scripserunt.

prætermittenda censuimus nonnulla specialiter ab auctoribus commendata, quæ utilia vel tuta saltem experta sunt, hujusmodi sunt.

I. Alumen rupeum quod Adrianus (a) Helvetius, tamquam specificum remedium in omni sanguinis amissione proposuit, at in uteri hæmorrhagia potissimum paratur salis fusione argenteo præparata concleare, cui fuso subquadruplum sanguinis draconis additur, ac antequam massa indurescat, pillulæ efformantur magnitudine pisi.

Si modica appareat cruoris jactura earum pillularum drachma semis quarta quoque hora exhiberi solet cum syrupi cydoniorum cocleare, at si hæmorrhagia maxima sit, scrupuli duo aut drachma præscribi possunt ptyisanam superbibendo graminis, aut infusum plantarum capillarium.

D. Helvetius hujus remedii efficaciam magnopere prædicavit, qui validos effectus vidit imo validos quandoque nimis prodire expertus est, citius enim quam par est fluxus supprimendo teterrima symptomata producit; plerumque aluminis sumpti copia ventriculū gravat, continentes anxietates inducit atque languores, alvum obstipat, ut conatus nimii necessarii sint in excernendis fecibus incassum clisteris exhibitis.

Hodie Helvetii specificum pene obsolevit, ei tamen substituitur alumen sanguine draconis, & paucō saccharo, tragacanthæ auxilio remixtum sub forma bolari, & simili intervallo bis in die exhibitum, quæ methodo tutius evadit.

II. Essentia Rabelii cujus compositio in pharmacopea Parisiensi describitur ceteris stipticis præcellit, & efficacissima est cujus actionem pro libitu moderare valeamus.

Vulgaris exhibendi ratio est 56. aut 57. guttas poculo, aut libris duabus aquæ symphitis radicis ad gratam aciditatem superaffundendo, cui additur uncia, vel uncia cum semise syrupi granatorum, ribesiorum, aut capillarium plantarum donec gratissima citreæ potionis species conficiatur.

Ejusdem ciatus quinque vel sex unciarum quarta quaque hora propinatur in uberiori fluxu, qui si modicus sit dua vel tria pocula pro singula die sufficient, aut semel in simplici stillicidio.

Hoc remedium nec ventriculū lædit, nec intestina costipat, si essentia deesset, spiritus vitrioli dulcificatus substitui poterit, qui simili ratione sumptus eodem præstabit effectus.

III. Succus (b) expressus ex fimo asinino aut suillo rite depuratus utilis (c) censetur quotidie quatuor drachmarum dosi ter haustus, æqualis copia remixtus syrupi coralliorum, rosarum exicatarum, aut baccarum myrti parum aqua totius citri aromatizatus; interdum diluitur cum aquæ plantaginis uncia, vel alterius similis, tum ex eodem succo syrupus conficitur, qui simili methodo sumitur, tandem ex fimo catoplasmata coaginantantur, quæ hypogastricæ regioni quandoque applicantur.

IV. Radix filipendulæ, (d) cortex radicum mori albæ (e) testa ovorum (f) calcinata, epidermis (g) pedum anseris exsiccata, utraque remedia quasi totidem specifica commendata reperies, quæ ad drachmam hauriuntur aqua vel succo plantarum adstringentium prius soluta.

V. Ovi vitelum crudum vel leviter coctum vini rubri cocleare, aut aquæ plantaginis distillatæ haustum lenissimum, tutissimumque remedium suppeditat,

(a) *Traité des Pertes de sang.*, Paris 1697. in 8. (b) Roderic, *Casto De Morb. Mulier. Lib. I. Cap. 3.* & alii passim. (c) Johannes Schmidt, *Ephemerid. Medico-Physicæ. Decur. I. ann. IX. & X. Ob. Jervat. 56.* (d) Mercatus *De Morbis Mulier. Lib. I. Cap. 8.* (e) *Ideus ibid.* (f) Riverius, *Cent. IV. Observ. 86.* Raimundus Fortis, in *Consult. & Respons. Medic.* (g) Joh. Arramæus, in *Praxi Chymiatrica.* Raim Fortis ubi supra.

rat, quod per plures dies ingurgitare poterunt ægra utiliter præsertim in uteri stillicidio.

VI. Gummi (*h*) arabici drachma aquæ plantaginis vel alterius stirpis simili virtute donatæ uncia soluta mane jejuno stomacho sumpta non parum prodest, hoc remedium æque ac superallatum ex glutinantium classe desumitur, & in uteri stillicidio a leviori excoaratione orto convenit.

VII. Flores (*i*) nucis decidui ombroso loco exsiccati ac in pulverem redacti eo collineant vinū rubri cocleare per aliquot dies propinati.

VIII. Remedium quod tot laudibus extollit (*k*) Forestus quasi secretum mirabile, ab Helideo summo Clinico Bononiensi præceptori suo adeptum, Ipsum ita paratur.

Turtur fumitur modice pinguis, postquam plumis exutus, atque exenteratus fuerit, ipse pauco vino, ac aqua rosarum luitur, venter vero mastice ruditer confusi uncia repletur, & veru transfusus, dum inassatur, butyri loco aceto rosato irroratur, sedulo dein adeps colligitur; asato vero turture, olla recenti, & vernice intus obducta ipse imponitur, lutatoque vase in furno ad siccitatem comburitur donec pulvis fieri possit.

Forestus admonet per plures dies exhibendum esse coclear unum hujusmodi in aqua plantaginis aut quavis aliadeoctione adstringenti, interdum ægras circa renes, pubim atque inguina illa pinguedine fricando, at si hujusce remedii virtuti fidendum esset mastice potius quam ejusdem præparationi effectus tribuendus videtur, cum parum vel nihil a præparatione eos pendere censeam.

IX. Subsequens decoctio quam (*l*) Septalius proponit ut potissimum, atque arcanum remedium experientiis comprobatum hic locum habet.

Cortices sumuntur trium aurantiorum viridium in bractæas concisi, & cum libris septem aquæ ad tertiâ partis consumptionem ebolluntur, residuum filtratur, cujus uncia octo aut novem quotidie mane exhibentur. Septalius animadvertit ejusdem decoctionis virtutem augeri si ebullitionis fine addatur pilosellæ manipulum, aut pluries ferrum ignitum in ipsa extingatur, potissimum itaque remedium esse testatur in morbo uteri effluvio, modo ille continui læsione non laboret.

X. Inter topica remedia (*m*) Solenandrus cataplasma quodam magnificat, quod primo morbi aggressu sanguinis jacturam sistit, vel vetustiore etiam, aut pertinacior, atque (*n*) Riverii, Etmul. (*o*) aliorumque celeberrimorum practitorum (*p*) auctoritate fulcitur, eumque tali pacto componitur.

R. Gipsi f. p. ℞ i.

Gummi Arabici torefacti f. p. ℞ X.

Albuminum ovorum quassatorum n. V. aut VI.

Misce, & sub cataplasmati forma umbilico, & lumbis applicito, & multo gossypio obducto.

Quanti pendeat hujusmodi remedium prætereo, at cum extrinsece tantum usurenat, neque ullum detrimentum comitem habeat; imo necessarium quandoque in uteri profluvio videatur, quare ipsum enunciare non prætermisi.

XI. Demum stanni calx in mensibus nimis aut immodico fluxu intus sumpta pauca rosarum aqua remixta quandoque exhibetur mane videlicet jejuno stomacho

(*h*) Mercatus, ubi supra. (*i*) Solenander in Consil. Medicinal. (*k*) Observat. Lib. XXVIII, Observat. 10. (*l*) Animadv. & Caus. Lib. VII. Cent. 145. (*m*) In Consil. Medic. (*n*) Præceps Medica Lib. XV. Cap. 3. (*o*) De Morb. Mulier Cap. 1. (*p*) Tinnius von Guldenkhlee, Lib. IV. Cap. 9.

macho ad grana x. xv. aut xviii. per dies aliquot continuata; Cum hoc remedium ventriculū nihil laceſcat ut vulgariſus adſtringentibus fieri ſolet exigua ſtipſicitatis ergo, ideoque uſum adſtringentibus tutiorem iudico, eundemque nullam induxiſſe noxam quidam mihi aſſeruit amicus.

Eodem in hyſterica paſſione uti ſuadent circa quod eo leſtorem mittimus ubi ſpeciatiſus de hoc morbo loquuturi erimus, ac de ſtanſeorum noſtram exponemus ſententiam, quæ tanti exiſtiant.

*Remedia adverſus eundem morbum pariter commendata,
futilia tamen, vel ſuſpecta.*

Nulla magis veterum Medicorum remedia fulciuntur, quam cucurbitulæ mammiſus appenſæ, quare Hypocrates hiſus verbis aſſerit (q): *Mulieri ſi placet menſtrua ſſere, cucurbitulam quam magnam ad mammas appone:* (r) Galenus idem conſentit hodie tamen proriſus obſoluerunt, me enim latet quem edant effectum cum iſis nondum uti vidiſſem, verum ſuadeo ex brachio venæ ſectiōem cucurbituliſus valde præcellere.

II. (ſ) Foreſtus, (t) Majernus, (u) Artamanus oſſa humana calcinata commendant, imo ſecundum Majernum ad albedinem torefacta ad drachmam ipſa propinantur in vini rubri cyato diluta, aut aquæ plantaginis, verum præter horrorem quem horum remediorum habere ſolemus parandi methodus, potiſus aperientia redere oſſa quam adſtringentia mihi videtur.

III. Franciſcus (x) Feyenus antiquus profeſſor Monſpeſſulanus proponit ſpongiam pice liquida imbutam, ac intra ollam furno ad ſicſitatem toſtam, ut ex ea pulvimi fieri valeamus; huius pulveriſus grana xii, aut xv ſufficienti quantitate ſucci plantaginis ſoluta tum intus exhibit, cum injectionibus addit, eaque in uteri hæmorrhagiis utiliſſima evaſiſſe teſtatur, at ille pulvis diureticuſus eſt, ac proinde emenagoguſus, neſas ergo erit pro ſiſtendo immodico fluxu ipſum adhibere.

Idem pronuciare poterimus de colophonio, quod (y) Solenandruſus laudat, ſucco plantaginis dilutum ad drachmæ doſim ſumptum; ſatetur enim ægram certo a quarta doſi valetudinem recuperaturam eſſe, id fiat quater, ait, & erit curata inſallenter Deo ſtante.

IV. Riveriuſus (z) ejuſdem Uniſverſitatis profeſſor meritiffimuſus indubitanter aſſerit ſpicam nardi pulveriſatam ſimili doſi in liquore idoneo ſolutam optimuſus præſtaſſe remedium, apparet enim *Obſervat. 32. Centur. 2.* eo aliis copulato adſtringentibus utiliter uſum eſſe, plurimi ſane exiſtimo Riverii in rebus Cliniciſus ſolertiā, at ſua pace valde id eveniſſe dubito; odor enim, atque ſapor aromatici indicant remedium attenuare ac aperire, auctorum etiam plerorumque opinionem ſi amplectamur, qui menſes ipſa evocare potiſus docuerunt.

V. Neque maiorem laudem meretur tinctura antipthiſica Etmului quam auctori idoneo vehiculo (aa) ſolutam ad guttas xii, xv. xviii. exhibebat, ejuſdem parandi ratio hæc eſt (bb).

¶ Sac-

(q) *ſeſſ. V. Aphor. 50.* (r) *In Comment. in hunc Aphoriſm.* (ſ) *Obſerv. Lib. xxviii. Obſerv. 10.*
(t) *Praxiſus Medic. Lib. III.* (x) *In Praxi Chimiatriæ.* (y) *Præſic. Medicin. Lib. iv. Cap. 58.*
(z) *In Conſiliis Medicinalibus.* (aa) *Præſic. Medicæ Lib. xv. Cap. 3.* (bb) *De Morb. Mulier. Cap. 1.* (cc) *Vid. Etmullerum in Comment. in Schroder. & in Morelli Method. Cap. de Tincturis.*

℞ Sacchari Saturnini,

℥ Vitrioli Martis, ana. ℥ j.

Spiritus vini rectificati, ℥ viij.

Repone in loco frigido, donec rubescat spiritus.

Saccharum Saturni quod compositionem intrat satis obest ut nullus Medicorum quavis sit auctoritate sussultam illam amplecti debeat, animadversiones nostras ad trutinam advocare poteris superius pag. 107. expositas ubi Saturni usum perscrutati sumus.

VI. Minus nocuus expertus est pulvis spermiolæ crolli quem hic (dd) ostendam, de cujus virtute anceps valde hærerem

℞ Myrrhæ electæ & Thuris masculi ana. ℥ ij.

Croci triti ℥ ss.

Terantur, & misceantur omnia

Pulvis ex aqua spermatis ranarum per saccum resoluta imbibatur vigesses vel trigesses, ita tamen ut semper prius exsiccet

Tandem adde Camphoræ ℥ iij.

Pulvis servetur ad usum, cujus dosis ad ij. vel iij. in aqua Artemisia vel in vehiculo quovis idoneo.

Prima hujusce formulæ inspectione patet perperam thus & crocum seligisse emenagoga quidem pharmaca, & camphoram attenuanti facultate præditam ad uteri hæmorrhagiam sistendam, quare inutile non solum, verum perniciosum hoc remedium puto, ac si identidem detrimento expers fuit id tenuiori dosi tribuendum censeo.

VII. Medicus quidam (ee) Alemanus smaragdorū pulvim ad grana octo fumi jubebat ac in desperatis cruoris amissionibus profuisse valde testatur, idem prædicant de turchesis dupla dosi sumptis, at tum de cupri facultate smaragdus inharenti, cum de ossium calcinatorum efficacia quibus, (*) turchesie referunt maxime dubito

VIII. Usneam(**) ad scrupulum unum intus sumptam non contemno, minus tamen commendo, quam Medicus quidam(ff) Alemanus qui pro specifico, atque potissimo habuit remedio, ut sequentem compositionem ex ea patraret.

℞ Usneæ pulverisatæ, & Eboris fossilis seu Coraliorum, cum spermate ranarum recenter collecto preparatorum, ana. ℥ j.

Apii confecti, gr. j.

Cum syrupo idoneo f. Pillule parvæ foliato auro obductæ, quæ alternis diebus cum emulsione aliqua ex seminibus quatuor frigidis cum aqua spermatis ranarum prius recenter parata, circa decubitum sumantur.

Idem

(dd) In Basilica Chimica. (ee) Daniel Crugerus, in Ephemer. Curios. Natur. Germ. Dec. 11. Ann. 5. Observ. 24. (*) Petrus Borel Medicus de Castro, & Academicus Parisi nris Primus ostendit, Anno 1664. Turchesis Ossa esse putrefacta, atque Calcinata. Vide Antiquities de la Ville de Castres, Liv. II. Chap. 12. Et la Description du Cabinet de l'Auteur, in ejusdem libri fine. Dominus Reanurius idem postea demonstravit. Vide les Memoires de l'Academie Royale des Sciences, année 1715. pag. 174.

(**) Arabes omnes Musci species usneas vocant: vide Marthiole Commentaria in Dioscorid. Cap. 20. & Dodonæ. Stirp. Hist. Pompi. 3. Lib. 5. Cap. 13. at hujusmodi vocabulum nisi eam musci speciem apud nos significat circa Ossa, & Cranium Umanum adnotam dum per diuturnum tempus pluviz, frigori aut radiis Solaribus illa exposuerunt, quibus valde emolita, atque terreis moleculis imbuta, necessariam huic plantæ nutritionem valent suppeditare.

(ff) Martin Bernhard. a Bernitz, in Ephemer. Curios. Natur. Germani Decur. I. Ann. 2. Observ. 53.

Idem auctor pulverem proposuit ex Usnez, fimiæquini, & Spertiola anatina dosi peractum, quo flocci ex gossipio aut lana gummi simul arabici auxilio imitur, qui pessariorum modo vagina intromittuntur neque inutiliter.

IX. Quasi totidem veteris credulitatis, atque superstitionis reliquiae sunt auxilia a nonnullis medicis recentioribus etiam commendata adversus uteri profluvia. Convalescere igitur ægras defendunt si ipsæ cadaver (gg) tangant, si sub assillas (hh) aut prope scrobiculum buffonem exsiccatum gestent, si proprii effusi sanguinis chalybeo cocleari torefacti guttas (ii) aliquot cum ovi luteo hauriant, vel novem stercoreis (kk) muris pillulas auratas comedant, si indusium (ll) ferant quo diu vir sit usus, si corpus circumvestiant (mm) musco repenti terrestri Matth. seu musco terrestri clavato C. B. P. vel Helleborastro, (nn) apud Gallos pied. de grisson aut (oo) Helleboro vero; adde tandem serici (pp) coccinei Kerme præsertim infecti minutim concisi drachmam, ovi luteo hauriendam, quod postremum remedium non erit prorsus flocifaciendum; at cetera antecedentia penitus contemnenda videntur, nisi horror interdum quem ipsa excitant motum aliquantisper sanguinis imminuerent, atque ita paullulum hæmorrhagiam sistere valerent.

C A P U T X.

Fluor albus.

§. I.

Descriptio, & Differentia.

PRæter uteri hæmorrhagiam, de qua adhuc loquuti sumus, alteri fluoris generi lacteo, albo, vel lymphatico sunt mulieres obnoxiae. Hujusmodi effluvium interdum uberrimum, interdum modicum, modo continens, modo intermitens est Latine *Fluxus muliebris*, aut *Fruor albus* appellatur, Gallice *Flueurs*, vulgo *Fleurs blanches*, aut *Perte en blanc*.

Raro hic morbus virgines aggreditur, non desunt tamen exempla earum respectu quæ diu chlorosim laborarunt, plerumque tamen eo corripiuntur mulieres, quæ pluries pepererunt, quæ laboriosos partus passæ sunt, aut abortum, demum ætate consistentes, quæque infirmam valetudinem gerunt, aut inconcinnum vitæ regimen ducunt.

Hujusmodi agritudo modo mensium suppressionem, modo non comitem habet, verum in utroque casu modo persistit modo intermittit albus fluor.

Hic qui citra suppressionem intermittens evadit aliquot dies plerumque catameniorum eruptionem præcedit, eaque instanti augetur, ac proflente sanguine perdurat etiamsi tunc distingui nequeat, pater denuo fluxu cruento desinente in diem imminui post decem, aut decem & octo dies penitus abire, utrum citius aut serius pro subjectorum diversitate simili ratione revertere.

Afruch de Morbis Mulierum.

H

Con-

(gg) Vitus Riedlinus, *Lin. Medic. Ann. 5. Febr. Observ. 20.* (hh) Daniel Crugerus, *ubi supra.* Ephem. Curios. Natur. Germ. Decur. Ann. vi. & vii. in Append. Tit. Fascic. 2. Medic. (i) Ephem. Curios. Natur. Germ. Decur. Ann. vi. & vii. in Append. Tit. Fascic. 2. Medic. (ii) Joh. Hartman. in *Praxi Chymiatrica.* (kk) Raimundus Joh. Fortis, in *Consul. & Resp. Medicis.* (ll) Ettmuller, *de Morbis Mulier. Cap. 1.* Johannes-Fredericus Helvetius, in *Diribito-Medico*, pag. 117. Hic credulus valde sibi suadebat penitus menses intercipi ut necdum revertant: Sed metuendum, ait, ne exinde in tantum supprimantur menses, ut nunquam amplius in posterum fluant. (mm) Martin. Bernhard. a Benitz. Ephem. Curios. Natur. Germ. Decur. I. Ann. 2. Obs. 52. (nn) Rencalmus. *Observ. 21.* (oo) Johann. Harthaman, in *Praxi Chymiatrica.* Ettmuller. *de Morbo Mulierum*, Cap. 1. (pp) Ephem. Curios. Natur. Germ. Decur. III. Ann. 1. & 2. Observ. 235.

Continens vero albus fluor eadem methodo prope menstrua increfcit, iis definentibus diminuitur donec vulgarem gradum recuperet; numquam tamen penitus deficit quinimo fimili ordine intenditur.

Quando ille intermittens eft cum menfium fuppreffione, catameniorum periodum plerumque annulatur, quorum vices gerere videtur, perduratio etiam a menfium haud abfimilis eft etiamfi nonnihil diuturnior.

Tandem in menfium fuppreffione continens hujusmodi fluor varietatibus valde obnoxius eft, modo aggreffu aut perduratione menfibus refpondet, modo nullum periodum fervat quod interdum obfervatur in intermittente albo fluore quem fuppreffio menfium comitatur.

Hæc totidem funt albi floris fpecies, aliæ cum menftruorum fuppreffione; aliæ ipfa exberbes; continentes aliæ; aliæ intermittentes; quædam periodice intermittunt; nonnullæ intermittendo nullum periodum confervant; at aliæ fupersunt differentiarum, quæ a natura, colore, atque proprietatibus fluentis laticis defumuntur.

1. *Ab humoris natura*; nam ipfe modo ferofus, purus, lymphaticus eft, modo albus, fpiffus, lacticinofus apparet, quam ob rem alter lymphaticus, lacticinofus alter fluor vocari foleat. Poftrema hujusmodi fpecies tres alias completitur, quæ gradu inter fe differunt; prior humorem præbet lac colore atque opacitate referentem, altera feri fpeciem oftendit, humorem nempe dilutum magis, album minus, magisque translucidum, tertia tandem laticem præftat diaphanum fane, fed mucilagineum magis, atque denfum ab aqua furfuris haud abfimile.

2. *Ab humoris profilientis colore*; qui varias conftituit floris fpecies prout fluor albus erit, fufcus, cinereus, flavus, viridis, aut quafi carniū lotura rubefcens.

3. *Ab humoris qualitate*; quæ tres fpecies gignit, quæ odore & acrimonia expers eft, quæ acris & corrodens experitur, quæ male olet.

§. I I.

Cauſæ.

Hujusce humoris diverſitates quas adhuc recensuimus fufficiunt ut duplicem ſpeciem albi floris inſtituamus, quarum una fluorem lacticinofum præbet; altera prorfus lymphaticum. In priori caſu noſtrum erit perſcrutari ſuccum lacteum a vermicularibus ſecretum, in altero caſu puram lympham qualis per lymphatica uteri vaſa circumvehitur, quare facile erit judicare: 1. Flores albos lacticinofos ab eo procedere quod lacteus uteri liquor antequam in vermicularibus colligatur pro eruptione faciendâ continenter ſtillet; 2. Lymphaticos vero flores gignere liquidiorē lympham, quæ a propriis vaſis profiliens in utero cadit, forasque erumpit, ſunt procul hæc diſtinctæ ægritudines, quas ſæpe Medici confundunt, etiamſi ſejuſtim eas pertractare conveniat.

Cauſæ floris albi lacticinofi.

Lacticinofum fluidum, quod in utero vermicularia ſecernunt, atque ibi menſis ſpatio congeſtum catamenia fovere debet iis fluentibus ſolummodo ſtillando ut periodicus fiat menſium curſus, quem Capite I. explicavimus, nequit ipſum guttatim efluere, ac proinde album inducere fluorem niſi: 1. Ubertatis ergo vaſa eo repleta referari cogat: 2. Nimis fluiditatis ergo per appendicū orificia etiamſi rite firmata ipſum effugiat: 3. Vaſa vel nimis laxa ſint, vel facile paten-

patentia ut minima vi eorum ostia dilatare valeat, speciatim igitur has diversas causas perscrutabimus.

I. Succus lacteus qui pro chyli exuberantia in vermicularibus abundat, parietes vasorum premit atque aperiri cogit in iis præsertim mulieribus,

1. Quæ uberius edunt; cibisque vescuntur valde nutrientibus, qui multum chylum suppeditant

2. Quæ parum se exercent vitamque desidem gerunt, aut sedentariam parumque chyli amittunt.

3. Quæ in puerperio lac fugarunt, vel cito nimis factum alere desisterunt, ex quo chylus ad mammas evehi assuetus ad uterum transit.

In albo fluore ab hoc primo causarum ordine procedenti humor erumpens albus, spissus, lacteus prorsus apparet, nam mutato loco verissimum lac est redundans.

II. Succus lacteus, qui pro nimia fluiditate per extremitates etiam si arctas vasorum effugit, feri tenuitatem pro causa agnoscit, inque iis reperitur.

1. Quæ phlegmatico ac pituitoso temperamento donantur aut aquam continuo potant.

2. Quæ sanguinem habent a lenta febris, aut alia morbofa causa solutum.

3. Quæ longo remedium aperientium usu humores nimis attenuarunt.

In hoc secundo casu fluor clarus, mucilaginosus extat ab aqua nondissimilis, multæ serositatis ergo qua diluitur.

III. Orificia lateorum vasorum seu vermicularium vel nimis, vel facile patent, idcirco contentum humorem cito effundunt in iis,

1. Quæ suapte natura debiles, & graciles sunt, in quibus vasa omnia, uteri præsertim, conformationis ergo laxa, tenuia, aut patula nimis sunt ut facile referari queant.

2. Quæ vermicularia eorumque orificia emollita nimis habent ab ipso succo lacteo multiplici de causa valde seroso.

3. Quæ intima uteri tunica quæ ea orificia obteggit donantur laxa nimis ob frequentes laboriosos vel immaturos partus debilitata.

4. Quæ uterum libidinoso tactu, aut pellicatu sunt nimis lacescitæ, ut crebre vermicularia exprimendo ipsa tandem, eorumque orificia penitus elaterio orbentur.

In hoc postremo casu fluor plerumque medium locum tenet inter mucilaginosum, & lacteum effluvium, ex una parte lacticinofominus densus, albus, atque lacteus apparet; spissior tamen mucilagineo, albidior, aut magis lacticinofus, æmulatur enim multa aqua lac dilutum aut serum imperfecte defuratum.

Usque adhuc de simplici lacticinoso fluxu differuimus qui ab una triplici causa dependet, a copia nempe feri illius a tenuitate, tum ab inertia vermicularium, primamque ita floris albi classem in hac specie constituimus.

At facile innotebit dari posse fluores qui duas simul earum causarum copiam videlicet, & tenuitatem; tenuitatem, atque inertiam; inertiam tandem, atque succi ubertatem pro causa recognoscant, & secundam in hac specie constituemus albi floris classem.

Accidit tamen copulari interdum tres eas causas, copiam nempe, tenuitatem atque inertiam, at ecce vobis palam huiusmodi floris classem.

Frustra putarem in albo fluore diversa causarum connubia determinare quæ fluores producere valerent ex secunda & postrema simul classe compositos, satis erit prioris causas rite indagare, iisque affines, ut speciales ortas comparationes facile detegamus.

Causæ fluoris albi lymphatici.

Lympha quæ per vasa lymphatica interna uteri facie reptantia circumagitur nequit in utero effundi, ac proinde lymphaticum fluorem parere nisi duplici sequenti de causa: 1. Quando in iis vasis detenta ibi œdematis speciem gignat donec trans uteri tunicas sibi pandat viam: 2. vel cum aliqua ex parte sint propria labefactata vasa ut lymphæ exitum facile sinant; id evenit dum uterus aliqua continui solutione læditur, & ambas nunc causas singillatim examinabimus.

1. Lympha in vasis retenta per tunicarum hiatus exitum petit, atque in uterum irrupit, si

1. Maximus habeatur uteri descensus qui producendo, implicando, aut lacessendo tunicas vasa comprimat lymphatica, ut inde lymphæ circuitus interceptiatur.

2. Si obstrukciones tubercula, syrrhia aut carcinomata in uteri substantia exoriantur, quæ circulum lymphæ impediunt.

3. Si tumores adsint, infartus, aut durities, quæ glandulas lymphaticas obstruant ubi lymphatica vasa confluunt ab utero redeuntia, hujusmodi sunt glandulæ omnes lymphaticæ, hypogastri præsertim, quæ ad Iliacarum bifurcationem locantur, quod refluxum inhibet lymphæ, eamque in propriis vasis coarcevari cogit.

Ea obstacula a sanguinis spissitudine, atque lymphæ oriri possunt vulgari de causa producta, vel crebrius a morbofo variolarum, scorbuti, strumarum, aut carcinomatis fomite; eademque de causa plerumque hujusmodi fluoris species illas ægritudines comitatur, vetustiones præsertim.

II. Vasa uteri labefactantur eorumque scissuræ, lymphæ jacturæ occasionem præbent, quando

1. Vasa illa lymphatica moranti lymphæ turgida nimis sponte sibi aliquam sternit viam, quod plerumque diuturnioris, aut uberioris plethoræ consequens est.

2. Quando interna uteri tunica excoriationibus aut scissuris læditur ut lymphæ erumpenti femitam aperiat; id tamen citra lymphaticorum labem evenire potest.

Causæ continui solutionis eorum lymphaticorum vasorum eadem sunt, quæ sanguinea vascula erodunt, de quibus fusius capite præcedenti differuimus, vel saltem gradu differunt, cum major vis in corrodendis requiratur sanguineis vasis, quam lymphaticis.

Quod superius de diversoclassium lactei cruoris connubio loquuti sumus, idem hic intelligi debet lymphatici fluoris respectu: nam

1. Hujusmodi fluores simplices esse possunt ab unica causa procedentes, lymphæ videlicet stillicidio, aut vasorum labe

2. Vel componi possunt ex duabus simul illarum causarum quod haud infrequenter earum affinitatis ergo accidere solet.

Tandem pro coronide addam sæpe evenire, quod tamen difficillime decerni potest, lacticinofum fluorem lymphatico copulari, quorum conubium fluorem signit partim lymphaticum, partim lacticinofum, seu melius dicam lacticinofoso-lymphaticum.

§. III.

Explicatio differentiarum albi fluoris.

Prima differentia . Fluor albus vel aliquam vel nullam mensium suppressio-
nem comitem habet.

1. In albo fluore tunc menses sistunt, quando ille lactinosus sit uberrimus, & secundi vel tertii ordinis cognatus; exinaniantur enim vermicularia antequam propinquas venas comprimi valeant, ut sanguis exprimatur qui catamenia producit; suppressio vero in lymphatico fluxu evenit, quando diuturnior sit, abundans, atque egras lace scat, ut innanitionis statum inducat directe oppositum plenitudini ad menstrua cienda necessaria, denique in utroque casu suppressio numquam completa fit, nisi per varios prius diminutionis gradus transacta fuerit.

2. Abest mensium suppressio quando fluor huiusmodi prioris ordinis tantum & lactinosus sit, vel recens lymphaticus, in primo casu enim vermicularia nisi supervacaneum humorem effundunt multum in iis reliquum ad menses evocandos sufficiens, in secundo vero casu nondum languent egrè ut impares evadant menstrua parere, morbi tamen pertinacia interdum post successivam diminutionem aberrant tandem catamenia.

Secunda differentia . Fluor albus vel continens, vel intermittens est.

1. Ille secundi vel tertii ordinis lactinosus plerumque continens est, præsertim in tenuitate humoris, aut laxitudine orificiorum vermicularium, quæ ipsum continent, lymphaticus pariter persistit positis vasorum labe, aut scissura.

2. Fluor contra prioris ordinis lacteus semper intermittens experitur quia vasa exuberant tantum humorem effundunt, verum huiusmodi secundi etiam vel tertii ordinis intermittens apparet, quando modicè humorum tenuitatis atque vasorum laxitudinis ergo nequeat lactinosus succus nisi a magna redundantia sibi pandere viam, quod per vices accidit; patet enim intermittentes fluores continentes fieri posse, & contra.

Tertia differentia . Albi fluoris continuum effluvium, aut variabile est, & incremento obnoxium, aut unum persistit.

1. Quotiescunque penitus lacteo humore non exinaniantur vermicularia, constans ille album effluvium augeri valebit, reliquum vero novam congeriem laticis inducet, qui per intervalla profiliet; lymphaticus pariter fluxus variat, imminuitur enim dum alio erumpit lymphæ, augetur dum regiminis vitio, aut exercitatione nimia omnis ad uterum transducitur.

2. Fluores albi lactei & continentes procul augmento æque profluunt, si quantum laticis ad uterum affluit, totidem erumpat vasis prorsus exaustis: lymphatici denique uniformes sunt cum nulla adsit vitæ regiminis exercitii, evacuationum aut sex rerum non naturalium perversio.

Quarta differentia . Fluoris albi utriusque incrementum modo periodum servat, modo nullam.

1. Huiusmodi periodicum augmentum ostenditur quando lacteus sit fluor, qui ex successiva fiat lactinosi humoris congerie ut menstruorum leges emuletur.

2. Illud vero incrementum a periodo aberrat in lymphatico fluxu si accidentales tantum causas recognoscant; quinimo in lactinoso aberrabit quando huiusmodi causæ validius agant.

Quinta differentia . Intermittentis fluoris regressus modo periodici sunt, modo non;

1. Si periodum servant, quando lactinosum intermittat effluvium, quoniam

regulares regressus pro causa agnoscunt lactei humoris copiam quæ vermicularia per æqua intervalla referari cogit, dum singulis mensibus laticis illius innovatur congeries; ideoque tunc modo non officiant accidentales causæ lacticino-sum, fluxum paucis ante catamenia diebus revertere observabis, & idoneo transacto novæ congestionis tempore periodice renovari, augeri denique usque dum sanguis erumpat; imminuitur tandem sensim sensimque prout vermicularia evacuantur, imo prorsus desinit usque dum nova repletionem redux fiat, nisi casu fortuito aliqua obveniat causa, quæ periodum intercipiat.

2. Irregulares prodeunt regressus dum lymphaticus erumpit fluxus quia ab accidentalibus causis originem duxit. Vid. *Differentia tertia*. Quandoque lacticinosi floris etiam obvertuntur periodi si qua extranea causa ordinem pervertat.

Sexta differentia. Hujusmodi fluores diversimode colorantur interdum albi fiunt, & lac, serum, aut aquam furfuris referunt, simplicem interdum aquam æmulantur, tandem flavi, lutei, aurei, aut citrei coloris conspiciuntur, virides interdum, fusci, vel rubicundi.

1. Albi prodeunt fluores lac, serumque æmulantes, quando lacticinosi sint, ac prioris, secundi, aut tertii ordinis, minime deturpato, lacteo naturali colore.

2. Aquæ limpinitatem ostendunt si eos pura lymphæ producat.

3. Lutei apparent quando bilis admistione plus minusque densa aut colorata inficiuntur, vel cruentis guttulis deturpantur, prioris fœnomeni ratio satis patet, alterum explicaturus exemplum propono, flavi in peripneumonia fœreatus, cujus croceus color a sanguine potius intimius remixto quam a bile procedit.

4. Virides prodeunt si ipsis addita bilis, poracea valde sit, vel illi pure faurentur, quod pravum colorem suppeditent.

5. Loturam carniæ æmulantur, vel roseum colorem pro diversa admisti sanguinis copia ejusque intima copula.

Septima differentia. Identidem albi fluores inodori sunt & acrimonia expertes, modo acerrimi, corrodescentes, aut male olentes.

1. Acrimonia omni orbantur, modo lacteus succus, aut lymphæ neque bilem, neve pus conjunctum habeat, illumque laticem purus sanguis gignat in utero non moraturum.

2. Contra vero acres rodentes sunt in triplici opposito casu; quando humores deturpantur bile, aut pure, vel a salino acrimonioso sanguine procedant, vel diu in utero morantes ibi facile rarefiant, aut putrescant.

3. In similibus tandem circumstantiis scitum plerumque redolent.

§. IV.

Symptomata.

I. FLORIS albi effluvium sanguinem depauperat, eoque magis quo uberius diutius, atque vetustius erit, ex quibus macies, pallor, in ratione magnitudinis, aut pertinaciæ morbi nasciscuntur.

II. Prout sanguis imminuitur, fibræ laxantur musculares exinanitis, quæ per eas reptant vasculis, tum animalibus spiritibus deficientibus, quos minori copia tunc cerebrum fecernit, quod vires prostat atque appetitum lædit.

III. Imminuto cruoris volumine minorem suppeditant salivam parotides atque ceteræ faucium glandulæ, ejusque labefactatur actio; exigua vero ad papillas nervæ affluentium spirituum copia illas inertes reddit sensumque delit, quare inapetentia, atque gustus depravatio erunt superventura.

IV. Iisdem de causis gastrico succo deficiente ventriculi fibræ robur amittent

tent spirituum inopiam ergo, quare alimentorum subactio segnis, atque incompleta fiet.

V. Albus fluor electam demit chyli, atque lymphæ partem quæ sanguinem refocillare deberet, ideoque ab inopi, atque seroso chylo *cachexiam* facile procedet.

VI. Eadem causæ quæ ceteros musculos debilitant cordis contractiones imminuunt *Id. númer. II.* Sanguis enim infirmiori cordis vi impulsus segniter ad extremitates corporis affluct, segnius etiam ad secretoria organa quæ ab extremis arteriarum originem ducunt, at hi humores ab imperfecto chylo orti cum densiores evadant in propriis receptaculis stagnare, atque magis inspissari debent, quod plerumque viscerum infartus, tum glandularum lymphaticarum obstructions producit.

VII. Viscerum infartus, atque obstructions modo grandiores sint sanguinis cursum interceptæ, glandula vero obstructa lymphæ gressum impediunt; priori enim de causa lymphæ in vasis retenta uberius in lymphaticas hinc natas venas transire debet, altera de causa illuc transducta lymphæ difficillime ad sanguinem revehi poterit, utraque demum de causa serosa cruoris lymphæ pro diverso corporis positu in diversis partibus cumulabitur, artus itaque infarci-ri videbis stantibus, vel sedantibus ægris, faciem vero, oculos, palpebras iis decumbentibus.

VIII. Deleteria indoles chyli quem primæ viæ suppeditant, atque depravati humores quos obstructa viscera secernunt sanguinem sensim sensimque deturpare debent, eique tandem acrimonia vitium communicare, ut tandem serosa nata *cachexia* acrimoniosa, aut intusica fiat.

IX. Quamobrem fluores omnes huiusmodi etiamsi prius mitiorem indolem præferant acriores facti, & corrodescentes vaginam tandem, pudenda præsertim excoriabunt, atque ulceribus deturpabunt.

X. Simili ratione ii initiores fluores cum deteriores fiant, uteri internam superficiem laceffunt, atque phlogism inducunt plus minusve insensam, atque dolentem, uteri proinde dolor ac tensio nascuntur, tum lumbi, renes sanguina, atque pubes dolebunt pro diversitate partis affectæ.

XI. Superallata symptomata n. IX. & X. eo graviora supervenient prout acrioris, & perversæ indolis fluores erumpent, verum bilioso magis ægotantes temperamentum donata sint, aut incongruum ducant vitæ regimen.

XII. In his circumstantiis cruoris vitium quotidie auctum; purulenta humorum conditio, quæ uterum deturpat, & ipsum sanguinem; continentes uteri dolores, pravus chylus, quem primæ viæ præstant, lentam febrem tandem excitabunt, exarcebatibus obnoxiam modicam primum, quæ tamen in diem increpescens morbum intendere potis erit.

XIII. Illa mechanica causa, quæ vesicam in ictu contrahit, uterum una constringit ideoque ibi affluentem lacteus, atque lymphaticus humores uno eodemque tempore cum lotio simul foras erumpere decernes, eorum miscella prius in uretra peracta, quapropter in mulieribus albo fluore correptis urinae spissa conspiciuntur densa & filamentis aut flosculis purulentis scedatæ, eoque magis quo fluor uberior, lactinosus, aut purulentus fuerat.

XIV. Floribus albis obnoxia mulieres steriles plenamque evadunt; si vero concipient vel immaturos foetus edunt, vel languidos aut imbecilles pariant; at cum nosci oporteat conditiones conceptioni, gestationi, atque embryonis nutritioni necessarias, itaque ad *Lib. III.* lectorem mittimus, ubi hæc fusius pertractabimus.

XV. Eadem de causa *Lib. II.* pervolvit, ubi de ulceribus, hydropæ, atque uteri descensu loquuturi erimus, quæ a fluore albis nascuntur.

§. V.

Diagnosis.

Mulieres haud infrequenter verentur morbum fateri, ut in summo morbi progressu tantum auxilium poscant, imo quandoque plures circumstantias prætermittant, quæ melius indolem, speciem, atque causam ægritudinis ostenderent.

Idcirco haud facile certiores fieri possumus ipsas albo fluore laborare; mox postquam diu in eas inquirimus testantur, albo fluxu foedari seroso, atque uberimo citra calorem, aut urentem dolorem, eumque neque urinæ ardore comitari, neque veneris usum implicare, verum circa menses augeri trans imminui modo periodice revertere, modo non; interdum continentem variationibus quamplurimis obnoxium apparere.

Nihilo tamen minus crebre confunduntur huiusmodi fluxus cum ceteris fluoribus, qui ex eodem fonte prosiliunt, etiamsi diversam naturam & causam agnoscant, huiusmodi sunt qui ex uteri ulcere, gonorrhea benigna, aut virulenta procedunt, quos distinguere necessarissimum est.

I. Nobis invicem veniunt distinguenda huiusmodi effluvia, *vel* quando albi fluores recensiores sunt, *vel* vetustiores.

In *priori* casu id est facilius; nam

1. Recentis fluxus latex nihil purulenti habet, pure tamen deturpatur, quod ulcus gignit.

2. Recens fluor, odore, & acrimonia expers est, aut parum vitiatur, purulentus vero ascescit, atque scitum redolet.

3. In illo parum, vel nihil caloris, aut doloris adest, attamen calet vehementer, atque dolet uterus, in purulento fluxu.

4. Verum in albo recenti fluore febris abest, excitatur tamen plerumque dum ille pure inficitur.

5. Tandem purulentum fluxum præcedunt inflammationis accessus aut ulceris indicia, minime vero nuperrimum.

In *altero* casu fluores vetustiores eadem signa prænunciant quamvis diagnosis difficilior evadat; plerumque enim accidit in his febrem lentam, dolorem, aut calorem adeste, verum fluentem laticem foetidum, acrem atque purulentum, aut puri affinem esse, quinimo vetustiores fluores signa omnia complectuntur, quæ purulentum fluxum respiciunt, quare frustraneum videtur hunc a veteri fluxu distinguere, præsertim cum experti simus diuturniores albi fluores, & antiqui in chachericis subjectis potissimum, etiamsi diverso gradu, & spatio purulentos tandem fieri.

Interdum distingui debent albi fluores a gonorrhea benigna, quæ tres casus complectitur, quando recens est; quando antiqua in gonorrheam degenerans virulentam, & continentem; vel tandem quando albo fluore copulatur, præcedat, aut succedat.

In *priori* casu dum recens est, ac proinde inflammationem comitem habet gonorrhea benigna, facile innotescit.

1. Albus fluor nedum calet, ipsa tamen calefit.

2. In eo neque vagina, neque vulva inflammantur, in illa alterutra inflammatione læditur.

3. Dein albo fluore correpta mulieres procul dolore virum cognoscunt, minime vero, quæ benigna gonorrhea vexantur.

4. In

4. In illo tandem fluore circa lumbos de dolore conqueruntur ægræ plus minusve intenso, minime tamen in gonorrhea benigna.

In secundo casu quando benigna syphilis in gonorrhæam persistentem degenerat, haud facilis erit diagnosi, modo subsequenter signis non innotescat.

1. Tunc catameniorum eruptio persistit gonorrhea nondum decrecente, verum fluores sistunt, aut imminuuntur menstruo desinente.

2. Gonorrhæam continentem præcedunt syphilidis benignæ, recentis signa pathognomica, atque inflammatio, quæ omnia absunt in albo fluxu.

3. Demum gonorrhææ effluvium modicum apparet, uberrimum tamen in albo fluore.

4. Gonorrhea tamen coitu communicatur, fluores vero albi viro innocui sunt, aut leves excoriationes tantum pariunt.

In postremo casu in connubio nempe benignæ syphilidis cum albo fluore, vel 1. gonorrhea albo fluori succedit, & tunc facile erit antequam superveniant unum ab altero per propria signa initio hujusce Articuli enunciata distinguere, verum gonorrhea illa designabitur urinæ ardore, calore, phlogosi, atque partis inflammatione, tum dolore in actu venereo.

2. Si denique fluor gonorrhææ succedat, quod tamen raro evenire solet, tunc perquam facillimum erit primum syphilidem nosci benignam, verum propriis pathognomonicis signis natum fluorem detegere.

III. Signa adhuc exposita sufficerent ut distingueremus album fluxum a gonorrhea benigna continentis aut virulenta, si ægrotantium historiis fidendum esset, at ægræ quandoque levioris caloris ergo syphilidem latent, interdum ea symptomata quamvis vehementiora inscitæ ergo animadvertere nesciunt, vel ipsa parvi faciunt, ut sæpissime sub silentio prætereant, quæ in diem eveniunt, aut accidere observent, ne fluxus mutationibus detectis proprios errores detegantur; in iis casibus ne in maxima versemur incertitudine, in qua ignorantia, aut fraus illarum nos impellerunt, verum conspiciamus fluxus indolem de quo conqueruntur, gonorrhææ itaque, aut albo fluori ipsum referre debeamus, oportebit.

1. Fluxum humorem pendere qui plerumque parum ponderat in continenti gonorrhea, maxime in albo fluore, isque uberrimus erumpit, at fateri fas erit si modicus sit gonorrhæam tutorum designare, nam albi fluores interdum erumpunt qui syphilide parum ubiores sunt.

2. In hoc postremo casu ægras obstetricare oportebit, ut triplicem sedem benignæ syphilidis, ac proinde continentis gonorrhææ investigemus. 1. Prostratæ se ostendunt ex quibus virus stillat supremam versus vulvæ partem per orificia lacunarum Graffi ad latera urethræ locatæ: 2. Glandulæ vero covuperianæ se prodeunt interna vulvæ parte sitæ perineum versus, aut circa ostium vaginæ ex quibus gonorrhea circa anum, aut limen vulvæ fluit: 3. Glandulæ tandem vaginæ, quæ virum in ipso vaginæ ductu fundunt per vulvam erumpens.

In eo duplici casu si ægrotantium inspectione certiores fieri volumus syphilidem adesse materiam ex lacunis aut glandulis covuperi exire observabimus, denique ipsam superius, inferius, aut interius vagina cumulari; contra vero asserere possumus fluore albo tantum laborare mulieres quando extremitates eorum carnalium minime læsæ aut pure scdate apparent.

3. Verumtamen in postremo casu difficillimum erit fluorem album a vaginæ syphilide distinguere cum hæc æque ac ille a vaginæ fundo profiliant, quare reliquum erit ægras expendere, aut conjuges, qui si suspicionis causam præbeant, remedia antiveneræ erunt exhibenda, quæ albo fluori æque idonea sunt, vel saltem innocua: hujusmodi praxis cito veritatem ostendet, verum gonorrhea hac methodo penitus aberrabit fluor persistet, at si incomplete a morbo convalescant ægræ, gonorrhæam fluore albo copulari fateberis.

IV. Nedom implicaremur si haberemus circa id quoddam pathognomonicum signum ut plures (a) Medici prædicarunt, quod syphilidem a fluore albo perbelle distingueret, si iis fidendum esset, sufficeret in agras inquirere an fluor mensibus fluentibus persistat nec ne; in primo casu semper syphilidem adesse, in altero tantum album fluorem testantur.

Supervacaneum enim censuimus hic auctorum loca exhibere qui id pro certo habuerunt, iisque nomine suppositis indicatis vobis ipsos pervolvere relinquo, verba tantum Baglivi (b) referre licebit, qui sola sui auctoritate huiusmodi indicii certitudinem jactat, at ejusdem exemplum tyrōnes potius admonebit ne Auctoris effatis nimis fideant, cui in ancipiti valde casu mos erat definire.

Fluor albus uterinus, ait, gonorrhœa gallica adeo similibus constantur symptomatis, ut quisque medicorum fere semper decipiatur in illorum diagnosi, præsertim cum mulierculæ verecundia persusæ gonorrhœam per insursum scortum contractam fluoribus uterinis mentiantur; ne succedant impostum hæc incmoda dabo signum infallibile tales morbos ad invicem distinguendi. Pete a muliere an superveniente menstruo sanguinis fluxu perseveret quoque eodem tempore fluor ille albæ materiæ, si dicat quod sic significato eidem quod morbus a quo divedatur sit gonorrhœa gallica, si vero durante menstruatione fluor albus evanescat, & eadem finita denuo regreditur, pro certo habeam mulierem fluore uterino laborare: cetera signa fallunt, hoc vero constans est, & mulierum dotum aperte deludit.

At Baglivi pace qui hanc sententiam strenue defendit nullum est eo magis erroneum signum, nam 1. Albi floris eruptio necdum desinit catameniiis fluentibus, etiamsi nos lateat cruoris ergo quo permiscetur; 2. Idem accidere solet in syphilide, quæ ex glandulis intimioribus vaginæ prodit ut ex sanguinis admixtione impossibile sit hoc inutile signum distinguere; 3. Addo tandem frustraneum esse & incertum in ea gonorrhœa, quam glandulæ covuperianæ, aut prostaticæ faciunt; nam menstrua tunc totum cruore vulvæ ambitum inficiunt, ut fluxum laticis illius conspici impediunt.

V. Demum quid interest hujus morbi diagnosis perferutari si cum Pitcarnio proflus inutilis evaderet, supervacaneum enim ipse docuit esse syphilidem a fluore albo distinguere, cum utrumque antivenerea postulet remedia: Non opus est, (c) ait, distinguere inter fluorem muliebrem gallicum, & non gallicum, cum raro (secus ac in viris) possit fluor albus tolli, etiamsi virulentus non sit, nisi remediis sui gallicæ propriis.

Ea de causa Pitcarnius album fluorem sepiissime Mercurio dulci, Cinabari, Gviaco, & Sarsa parilla curavit, at ea methodus erronea est, & praxis nocha experitur; ratio satis confirmat pauperum usuvenire remedia antivenerea in morbo ea lue proflus experte, quod experientia pariter fulcitur.

Diagnosis specierum. Semel detecto morbo species distinguere necesse erit, cui linteola fluxu madida valde favent, si ea sedulo inspexerimas.

I. Fluor proflus lacticinosus erit si fluxa materies densa, ac ponderosa apparuerit, atque linteo concretescens ipsum minime penetraverit, verum ad primum, secundum, aut tertium lacticinosi humoris ordinem pertinet prout ille plus minusve albus apparebit, aut aquam fursuris referat.

Lymphaticus erit modo parum, vel nihil pendeat, serollus sit, atque eo facile linteum imbuatur.

II. Lin-

(a) Johannes Fernelius, *Patholog. Lib. vi. cap. 16.* Joi Liebault, *De la santé, fécondité & maladies des femmes. Lib. ii. cap. 86.* Ludovicus Mercatus, *De affection. Mulier. Lib. i. cap. 15.* Rodericus a Castro, *De Morbis Mulierum. Lib. i. cap. 14.* Lazare Pè, *Maladies des Femmes. Liv. ii. cap. 36.* Jacobus Pomerios, *de Morbis Mulierum.* Francisc. Mauriceau, *Médec. des Femmes grosses. Traité Anatomique des Parties des Femmes qui servent à la génération. cap. 6.* Qualherus Charleton, *De Causis Catameniorum & uteri Rheumatismo. cap. 8.* Petrus Fresart, *Emmolog. cap. 10.*

(b) Prætor, *Lib. ii. cap. 8. Art. 3.*

(c) Elementor. Medicin. Cap. 27.

II. Linteola illa denique observando innorebit cito, an fluor albus, luteus, viridis, aut ruber erumpat, tum ipsa odorem atque deleteriam, vel benignam morbi indolem ostendunt.

III. Ægræ vero ipsæ nos admonere poterunt quo fluxus acrimoniæ gradu poleat, si carnes excoriat vel alias lædat, aut si iis sit scenomenis expers.

IV. Ipse tandem animadvertere valebunt si fluor intermittat, aut persistat, si intermissio periodica sit nec ne, si persistentia ejusdem variet, aut aberrationes ullam periodum servent.

Diagnosis causarum. Hæc tertium respicit diagnostica articulum causasque respicit pro diversis albi floris speciebus prorsus diversas.

I. Si fluor lacteus profiliat, lac serum aut aquam fursuris referens redundantia lacticinosi humoris tantum tribuitur; hujusmodi effusio generice pro causa agnoscit copiam, ac fluiditatem humoris illius, tum vasorum laxitudinem, quæ in singulis specialibus circumstantiis variare solent, ideoque

1. Quando lacticinosus humor spissus, albus, late haud abssimilis circa menses erumpit a sola ipse copia procedit, præsertim si patientes obesa sint, multum comedant, parum se exerceant, vel lac cito nimis post altum fetum fugaverint.

2. Si humor ille valde dilutus sit, serum referat, continenter esuat, id ubertati, atque tenuitati laticis illius tribuendum videtur, etiam si laxitudo interdum orificiorum vermicularium id parere valeat.

3. Fluorem mucilagineum qui aquam ex fursure coctam æmulatur prope menstrua fluentem nimia gignit humoris liquiditas, vel simul vermicularium laxitas.

4. Quando postremus hujusmodi latex continens est, a nimia tantum humoris fluiditate, aut laxitudine dependet vasorum, quibus congeritur.

II. Lymphaticum albi floris effluvium profilienti lymphæ tribuitur, quæ per poros tunicarum exiit turgentium vasculorum, aut per eorum scissuras erumpit a morbi generali causa productas, quare

1. Si egre uteri descensu laborent tuberculis, obstructionibus, syrrho vel cancro, tum glandulosa lymphæ reducis receptacula in ipsis obstructa syrrho, aut dura reperiantur &c., quæ omnia tamen recentissima sint, albus fluor simplici lymphæ per tunicarum hiatus majori tribuendus videtur, præsertim si parcius erumpat.

2. Contra vero modo certiores fieri possumus, hujusmodi causas, vel aliquam earum vestitiorem originem agnoscere, aut pertinaciorum suspicari licebit, vasa diu aut nimis repleta jam abrafa fuisse, ac tunc eruptionem ab effusione procedere, præsertim cum uberrima appareat.

3. Nullum superest circa vasorum læsionem dubium, verum ab humoris effusione fluorem pendere, quando aliunde cognoscamus intimam uteri tunicam distractam fuisse, erosam, aut ulcere scædatam.

III. Tandem a quacumque albi fluores causa procedant eorum color, odor, acrimonia satis internam uteri conditionem ostendunt.

1. Etenim cum humor ex lacteo, aut lymphatico genere albus, inodorus, dilutus, aut insipidus profiliat, uterum nulla tunc fateberis continui solutione lædi, vel si qua adsit nuperrimam esse, nondum pure refertam.

2. Contra luteus, viridis, aut cruentus hujusmodi humor indicat acrem etiam, & corrodentem esse, verum aliquam dari scissuram, vetustioremo, si pus, aut ulcus gignat.

3. Tandem prout magis vitiatur fluens hujusmodi liquor, eo male olet, acer evadit, atque uteri ulcus profundum, pertinax, & periculosum magis creat.

§. V I.

Prognosis.

I. **G**enerice. 1. Albus fluor molestissimus morbus est, qui mulieres coitui, aut conjugis blanditiis impares reddit.

2. Periculosus experitur teterrimorum symptomatum ergo, quæ ipse parit, qualia sunt sterilitas, languor, cachexia, macies, inappetentia, obstructio, cœdema, descensus demum, atque uteri ulcus.

3. Hic morbus diutinus plerumque, atque pertinax est, cui difficillime medemur, præsertim in male-affectis, ac cacheticis subiectis, quorum sanguis deturpatur, ac, modo uterus imbecillis sit erosus, aut obstructus, nisi cum vita abiat.

4. Albus fluor neque incommodus, neque periculosus, aut curatu dicissimus evadit, modo copiosus nimis, aut continens non erumpat, eique facile medetur, præsertim si modicus sit, & per longa intervalla recurrat.

5. Raro tandem ipse mortem infert, etiamsi continens, aut uberrimus sit, modo tamen hydropem, ethicam febrem, ulcus, syrrhum, aut uteri cancerum non inducat.

II. Specialiter. 1. Fluores lacticinosi minus insensibilis sunt, atque lymphaticis facilius curantur, cum ii nullum conjunctum habeant uteri vitium, ad vasorum lassitudinem tantum, cui mederi facile quit, lymphatici contra obstaculis intenduntur in utero obviis, quæ lymphæ cursum intercipiunt, quibus haud facile est auxilium ferre, aut ulceribus originem debent, quæ difficillime agglutinantur.

2. Inter lacticinosos fluxus, qui simplex est, prorsus lacteus ceteris facilius convalescit quia nullum organi vitium adest, prosequitur pseudolacteus, quem producit plerumque humoris illius tenuitas nimia, quæ tamen facile corrigi poterit, tertius mucilagineus venit ab aqua fursuris non dissimilis, qui præter nimiam fluiditatem lassitatem supponit vasorum uteri lacteorum.

3. Qualemcumque indolem præferant albi fluores, eorum facilius curantur, qui aliquam intermissionem ostendunt, difficiliter continentes; in illis enim vel abest, vel minima est vasorum imbecillitas; non ita vero in his in quibus continenter persistit.

4. Quo enim diuturniores intermissiones erunt, & breve effluvium, eo facilius morbus aberrabit; contra vero continentes fluores, & uberrimi remediorum virtutem eludunt.

5. Lymphaticorum fluorum respectu qui ab exuberanti lymphâ nascuntur, per vasorum hiatus invite erumpenti, iis mitiores sunt, & citius convalescunt, quam si aberosione eorum vasorum procedant, nam in hoc postremo casu continui solutio, etiamsi levissima, valde molesta experitur.

6. At a quavi desumantur specie lymphatici fluores, eo periculosiores evadunt, quo uberiores sunt, & incrementis obnoxii crebrioribus, & diuturnioribus; evidens enim est, tunc causas producentes, vel generaliores esse, & totum aterum respicere, vel graviore saltem si partem aliquam tantum offendant.

III. Ceteris paribus. 1. Albus fluor, acer, corrodens, fortens magisterrimus erit, atque pertinacior, quam si ipse odore, aut acrimonia careat, ille enim proximum ulcus minatur, aut ipsum supponit.

2. Flavum hujusmodi effluvium viride, aut cruentum pertinax est, aut insensum magis, quam albicans, cum illud acrior sit magisque corrosivum.

3. Mitior erit recens quam vetus fluxus, cum in eo liceat suspicari uteri internam faciem diu scissuris lædi.

4. Huiusmodi humoris jacturę, quę matricis dolorem comitem habent iis deteriores evadunt, quę dolore sunt expertes, dolor enim inflammationem, ulcus, aut futurum cancerum indicat, cujus suspicio abest in uteri fluore indolente.

5. Juvenes mulieres plerumque facilius convalescunt, quam etate consistentes, cum eę dulciori donatę sint humorum crasi, fibrarumque robur uteri præsertim adhuc conservent, vel facile recuperent, istę verò acrioi sanguine poleant, ut uteri laxitudo difficilior corrigi valeamus.

IV. Prorsus incurabiles esse experti sumus. 1. Veteres albos fluxus in mulieribus præsertim, quę graciles sunt, etate consistunt, aut cachexia cruciantur.

2. Eosque fluores, quos syrrhus, ulcus, aut cancer gignunt, aut in eorum alterutrum ipsos degenerasse cognovimus.

3. Quos doloribus uteri lancinantibus comitantur, cum ii præsens, aut proximum indicent uteri carcinoma.

4. Quos tandem lentam febrem, marasmm, anasarcam, aut insanabilem hydropem parere posse vidimus.

V. In singulis iis casibus, 1. Albi fluoris eruptionem necdum sistere fas erit nisi prius agras idoneis remediis præpararemus, quæ inquinamenta humorum eliminant, cruoremque demulceant, optimamque digestionem restituant.

2. Verum excepto simplici lacteo fluore, quia sola redundantia procedit, non sunt fluores ii repente cohibendi, ne partem ipsi nobiliorem invadant.

3. Iis denique mederi nefas erit etiamsi id sperare liceret, si ipsi vetustiores sint, vel male affectas, cacheticas, etate consistentes mulieres vexent, ne in pejus incidant, at sat erit palliativa methodo incedere.

4. In ceteris laboriosis casibus eandem medendi rationem profecuturi erimus multum obtinentes, si interdum agræ facilius morbum patiantur.

§. VII.

Curatio.

CUM duplex sit fluoris species altera lacticinosa, lymphatici altera, quæ duplicem ægritudinem constituit, duplicem pariter, atque diversam medelam postulat, quam sejunctim pertractabimus, addita utriusque palliativa medendi methodo, modo eradicatoria non obtineatur, vel ægrotantium vires ipsam innui renuant.

Curatio fluoris albi lactei.

Tres causæ lacteum fluorem faciunt, lacticinosa humoris ubertas, tenuitas, nimia, aut lacteorum vasorum lasitudo.

1. Si lacteus liquor tantum copia peccet, ut propria vasa infarciat nimis, eorumque officia citius, quam par est aperiri cogat, tunc subsequencia opportunissima erunt auxilia, &

1. Idoneum vitæ regimen præscribere, uberiores cibos, & succulentos, aut nutrientes nimis interdiceret, verum agras admonere, ut crebre se exerceant, neve diu lectulo quiescant potissimum videtur.

2. Venæ sectiones utilissimæ evadunt, utpote quæ sanguinis, ceterorumque humorum volumen imminuunt, brachium præsertim secando ut cruor ab utero revelatur.

3. Agras purgare convenit, ut deorsum tendat exuberans chylus, atque una per lotium aut sudorem eliminentur, qui in sanguine superessent delecterii humores.

4. Eadem de causa vomitum excitare interdum fas erit, modo ægrotantium constitutio, aut ventriculi, vel pulmonis conditiones non obsint.

5. Clisteria quotidie ex decoctionibus radicis Aristolochiæ, foliorum Artemisiæ, Mercurialis, Cammamelli, Mellilotti, Matricariæ &c., utilissima sunt, quibus addi poterit uncia una olei Anisorum, aut Lauri ut carminativa fiant, vel si ipsa cathartica volueris, pulpa castiæ addi oportebit, aut tamarindorum, vel foliorum Sennæ duplex drachma.

6. Tandem si morbus persistat, diuretica, aut diaphoretica præscribi poterunt, quæ per urinam, aut sudorem exuberantem lacticosum humorem expellant, vel saltem solventia, & aperientia usuvenient, quæ hujusmodi laticem attenuando valeat ipse uteri vermicularia transabire, atque in venas lymphaticas irrumpere, quæ ibi originem habent, vulgarem lymphæ circuitum hinc profecturus.

II. Si lacteus humor fluidior sit ut sensim sensimque per orificia vasorum effugiat citra morbosam eorum laxitudinem potissimum erit ipsum subsequenter remediis inspissare, quare opportunissima erunt.

1. Alimenta nutrientia, incrassantia, ut fursuricula, cremor orizorum, ferculum, fursur &c. lacte amigdalorum cocta.

2. Lac asinum bis, aut semel quotidie, aut vaccinum mane, & vespere, aut pro integro alimentò sumptum modo ventriculus sinat optimum censetur.

3. Pthisanarum usus, earum tamen quæ valeant sanguinis moleculas condensare, qualis est pthisana Bisfalyæ, Nymphææ, aut Symphiti radicis &c. utilis evadit.

4. Verum modicus narcoticorum usus ut agræ facile somnum capiant, quod valde conducit, ad cruorem ceterosque humores inspissandos.

5. Absorbentium, aut adstringentium usus prodest, de quibus infra *Articulo sequenti* locuturi erimus, inter eos tamen mitiora minusque stiptica feligendo.

III. Si orificia vasorum lateorum patescant nimis, ut lacteum humorem non valeant retinere ibi affluentem, robur ipsis restituere necesse erit ea constipando, roborando, aut constringendo subsequenter auxiliis adhibitis.

Quare *primum* ut elastrium vasorum restituamus, conveniunt

1. Balnea, & hypocausta aquarum thermalium, bittuminosarum, aut sulphurearum.

2. Circa renes aquarum earum, lumbos aut os sacrum effusio, quæ plus minusve reiteratur pro diversis aquarum proprietatibus.

3. Injections ex iisdem aquis, aut suffumigia per idoneum instrumentum utero intromissa.

4. Earundem aquarum internus usus ea dosi, atque diuturnitate præscribitur quæ qualitatibus, & effectibus magis convenire videntur.

5. Subdorifera qualia sunt viperarum decocta per decem quindecim, aut viginti dies continuata, aut pthisanæ, vel decoctiones ex guajaco, saxaphras, china radice, aut falsa-parilla confecta per totidem & ultra tempus commode usuveniant.

6. Diuretica, decoctiones videlicet, aut pthisanæ ex radicibus Api, Eringii, Anonidis &c., cui addi poterunt mille-pedes, Arcanum duplicatum, usque dum morbus requirat opportuna videntur.

7. Speciatim vero decoctio Afari, aut Api, quam magnopere Galenus (a) commendavit, cum Boetii uxorem diu albo fluore correptam saneret; inter diuretica recensetur, neque inutiliter fortassis.

Ut *secundam* indicationem impleamus videlicet arctandi orificia vasorum lacteorum, vel vulneraria leviter adstringentia adhiberi poterunt, quæ sensim, sensimque ipsa constringant, vel validiora adstringentia, quæ penitus illa arctent.

1. Vulneraria, leviter simul adstringentia sunt,

Ra-

Radices.

Sigillum Beatae Mariae
Symphitum

} in pthif. vel decoct. ab ℥ss ad ℥j.

Folia

Bugola
* Sanicula
* Bellis flore albo
Mentha
Salvia
* Argentina
* Alchimilla
Virga aurea
* Marabium
Calamintha
* Pulegium
Rosmarinus
Pyrola
* Sclarea vulgaris
Nummularia

} In pthifan. aut decoct. &c. a m. s.
ad m. j.

Succi

* Mastix
* Ladanium
* Myrrha

} S. p. a ℥ss ad ℥j. vel ℥jss.

Ligna

Lentiscus
Juniperus

} in decoct. ad ℥j.
in subst. S. p. a ℥j. ad ℥ij.

Balsama

* Peruvianum siccum vel liquidum
Tolutanum
* Copaiba
* Canadense

} ad gutt. iv. ad x. cum saccharo si-
mul aut duplici syrapi cocleare.

* Terebinthina } a ℥j. ad ℥ss. cum ovi luteo.

2. Adstringentia validiora sunt.

V E G E T A B I L I A.

Radices

- * Bistorta
- * Tormentilla
- * Filipendula
- Sigillum Salomonis
- Pimpinella
- Quinque Folium

} in decoct. ab ℥j. ad ℥jss.

Folia

- Plantago
- * Lamium, seu Galeopsis
- * Mille folium
- * Herniaria
- * Burfa Pastoris
- * Equisetum
- Thalictrum

} in decoct. a m.ß. ad m.ij.
succus depuratus ad ℥ij.

Flores

- * Balauſta
- * Roſæ rubræ noſtrates
- Bedoguar

} in decoct. ad ℥ß; In ſubſt. S.p. ad ℥ij.

Fructus

- Glandes cum capſulis
- * Gallæ
- * Semina coriaria
- Dactila
- Capſulæ Coryllorum

} Doſis antecedentium

Succi

- * Sanguis Draconis
- * Maſtix
- Acacia vera
- * Catechu

} in ſubſt. S. p. a ℥ß. ad ℥ß.
in decoct. duplum.

Ligna, & Cortices

- Santala
- Suber combuſtum

} in decoct. ad ℥
in ſubſt. S. p. a ℥ß. ad ℥j.

A N I M A L I A.

* Os sepia

Testa ovorum

* Hebur pulv.

} S. p. a ʒss. ad ʒss.

M I N E R A L I A.

* Coralia preparata

* Succinum

* Terra sigillata

Osteocolla

* Alumen rupeum

} S. p. a ʒss. ad ʒj.

Preparationes

Syrupus Granatorum

Coraliorum

Rosarum rubrarum

Rosarum exsiccatarum

Symphiti

Urticæ

} ad ʒj. vel ij.

Aque

Alkimilla

Argentina

Milla folii

Urticæ mortuæ

Foliorum

} Dosis antecedentium.

Eorum remediorum delectu, & congrua dosi prout ægrotantibus magis arridit pthisanæ, apozemata, jura, potiones, julapia, boli, opiata, pulveres, rotulæ, parantur ut *Lib. I. cap. iv.* docuimus.

IV. Tandem si causæ lactei fluoris duæ invicem, vel tres simul copulentur, tunc remedia singularibus speciebus idonea componi debent, ut medela morbi compositioni respondeat.

Curatio fluoris albi lymphatici.

Lymphatici fluores pro causa agnoscunt vel lymphæ per vasorum hyatus eruptionem, vel effusionem ejusdem propriis erosis, aut concisis vasculis; ex una enim parte effugit lymphæ, quia ibi morans vasa replet nimis, & illam expriment uteri descensus, ganglia, tubercula, syrri, atque obstructions; ex altera vero parte lymphæ effunditur excoriationum ergo, quæ internam uteri faciem deturpant, ac proinde pleraque ibi reptantia lymphatica vascula; quare albo fluori lymphatico medendi tria veniunt perpendenda; 1. Uteri descensus; 2. Obstructions, tubercula, ganglia, atque uteri syrri; 3. Scissuræ, excoriationes,

Astruch de Morbis Mulierum.

I

nes,

nes, atque erosiones, tum internæ uteri superficiei, cum lymphaticorum, quæ per eam distribuuntur.

I. Quando albi fluores lymphatici sunt uteri descensus causa, remedia conveniunt adversus hunc morbum *Lib. II. Cap. X.* indicata; interim pessarium circulare adhibetur, quod uterum sustineat, haud infrequenter enim morbi vetustate eradicatoria curatione incassum tentata ad nocuos effectus imminuendos, novoque terribissimos impediendos pessarium gestare continenter conatæ erunt.

II. Si hujusmodi morbi species ab obstructionibus, tuberculis, gangliis, aut syrrho dependeat, utiliter exhibentur diluentia, & aperientia simul, vel sejunctim prout morbi gradus, aut ægrarum conditio postulaverint; diluentia *sequenti Articulo* ostendam, ubi de palliativa medendi ratione disserturi erimus; aperientia vero, & solventia, de quibus jam *Cap. IV. & VIII.* verba fecimus, ubi de mensibus suppressis, hic usitatoria proponam, ac inter

V E G E T A B I L I A.

1. Radices

* Rubia Tinctorum	}	ab ʒj. ad ʒ ij.
* Asparagus		
* Eryngium		
* Anonis		
* Bruscus		
* Lapathum acutum	}	ab ʒʒ. ad ʒj.

Folia

* Cichorea Silvestris	}	a m.j. ad m.ij.
* Pimpinella		
* Cetrach		
* Agrimonia		
* Nasturcium aquaticum		
* Cherophillum		

A N I M A L I A.

* Mille pedes.	}	num. xx. vel xxx.

Salia

* Sal admirabile Glauberi	}	a ʒʒ. ad ʒj.
* Arcanum duplicatum		

Ex quibus pthifanæ, apozemata, jura patrantur, quæ congerunt proprietates, utilitatesque omnes simul diluentium, & solventium magis ad hoc delectis idoneis radicibus, foliis, aut salibus.

2. Gummi, aut Resina

* Gummi Ammoniacum	}	a gr. iv. ad x.
Opoponax		
* Galbanum		
Sagapenum		
Bdellium		

3. Preparationes Martiales

* Crocus Martis aperiens	}	a gr. xij. ad xxiv.
* Erugo Ferri porphirifata		
* Crocus Martis aqua paratus, seu Ethiops Martis		
* Sal Martis Riverii		
* Flores seu spuma Martis	}	a gr. viij. ad xvj.

4. Preparationes Mercuriales, quæ non purgant

* Ethiops mineralis igne paratus	}	a gr. xv. ad xx.
* Cinabaris artificialis	}	a gr. iv. ad viij.

5. A N I M A L I A.

Pulvis Afellorum } a ℥j. ad ℥ij.

Ex his duabus vel tribus selectis pulveres, boli, opiata, aut pillulæ coagmantur, quæ apozematibus superius descriptis, aut decoctionibus confociari possunt.

III. Quando fluores albi lymphatici a scissuris procedant internæ uteri faciei, aut lymphaticorum per ea reptantium, aglutinantia statim usum habent, nutriendia, farinacea, aut vulneraria, quæ partes consolident erosas, aut cicatrifent concisas.

1. Remedia aglutinantia sunt

Radices

* Althæa	}	ad unciam
* Symphyti majoris		
* Nymphæa		

Folia

* Verbascum	}	a m. j. ad ij.
* Portulaca		
* Lactuca		
* Borrago		
Cymbalaria		

Ex illis pariter pthifang, jura, apozemata conflantur, quibus, addi possunt cornua cervi, hebur ad uncia femis circiter dosim.

2. Nutrientia farinacea sunt

Oryza

Jusculum ex Furfuricula Hordei, aut Avenae confectum

Hordeum perlatum

Furfur, vel Furfuricula triticea

Vermiculi ex massa exculenti

Sagou †

Quibus primis curationis diebus aluntur egre, in posterum usuveniunt jura ex piscibus, ranis, limacibus, testudinibus &c. paratis modo intersit validius sanguinem demulcere, aut incrassare,

3. Succi concreti

Ladanum

Hypocistis

Acacia

* Sanguis Draconis

} a gr. x. ad xx.

Gummi, aut Resinae

* Gummi Arabicus

* Tragacantha

Karabe

} a gr. xv. ad xxx.

ii bolos praestant, opiata, pillulas, decoctionibus jungendas &c.

Vulneraria vero hic pariter idonea descripsimus jam superius pag. 27. & sequentibus, quae recensere supervacaneum judico.

IV. Tandem cum plures, vel omnes simul lymphatici fluoris species copulentur, etiam remedia diversa simul jungi oportebit ut circa lactei fluoris medellam admonuimus.

Curatio eorumdem palliativa.

Observavimus jam §. VI. Art. IV. & V. casus quos potius praeterire, quam curare debemus, etiam si valetudo esset speranda; palliativa ergo medendi ratio sufficiet, ut morbi impetum compescamus, teterrimosque effectus retardemus: qua de causa

1. Optimum vitae regimen agris praescribi nostrum erit, juscula tantum, oryzam, aut ferculum ex furfuricula exhibendo, parum carniū elixarum, vel assatarum permittendo, minutalguas aromatis paratas interdicens, tum vini usum, nisi parum ad ventriculi robur fulciendum requiratur.

2. Crebre agras purgare lenientibus, cassia videlicet, tamarindis, rhabarbaro, manna, vel syrups pommorum, cicoreae compositae, aut florum persicorum.

3. In-

† Sagou ex Indis Orientalibus exportatur midulla est Palmae cujusdam *Toda Panna* dictae; arboram proceam per longum conscindunt, & midullam separant uberrimam, eamque conterunt in m. mario donec in pulvem redigant, vel ipsam aqua diluunt atque filtrant; ex sedimento condensato rotula efformantur, aut pulveres; hoc levissimum, atque edulcorantem cibum praestat; paratur miscella juris, aut lacti, pro libitu.

3. Interdum brachia secare opportunum videtur, si egrę juvenes sint, menstruis laborent, pulsi turgeant, aut uterus, vel abdomen doleat.

4. Denique humectantia diu demulcentia, atque diluentia remedia continuo exhibere necesse erit, qualia sunt.

Decocta Pulli, Vituli, Ranarum, cum herbis refrigerantibus, Borragine, Lactuca, Petroselinum, Parietaria &c., in subjectis præsertim gracilibus, & emaciatis propinanda sunt, in phlegmaticis nonnulla addendo cancræ fluviatilia.

Apozemata ex radicibus Consolidæ, Althææ, Oxalidis, foliis Lactucæ, Portulacæ, Verbasci, quibus addi poterit pro singulis vicibus uncia, vel uncia & semis syrupi Violarum, Bismalvæ, aut Symphiti radicis.

Serum depuratum, & chalybeatum, cum coctæ succi depurati Cherofilii, Lamii, Mille-folii, & uncia una aquæ secundæ calcis.

Lac Asininum, aut Caprinum semel vel bis in die sumptum, aut Vaccinum pro integro alimento, modo ventriculus finat.

Balnea, aut semibalnea tepentia, modo pectoris conditio usum permittat.

Aquæ tandem minerales ferruginæ mitiores tamen, & modica copia haustæ, diu continuatæ, quales sunt illæ de *Forges, Passy, & Spa*.

Inter ea remedia decocta, apozemata, & serum hyeme magis conveniunt; vere lac & autumnus; æstivo tempore vero balnea, & aquæ thermales usuveniunt, nihil officit tamen, quod ea modo occasio urgeat, ceteris tempestatibus adhiberi queant.

5. Si opus requirat leviora narcotica exhibentur, qualia sunt decoctio capitum papaverum, tum syrupus diacodii, vel Karabis ad drachmas iij, vel iv., Ladanum liquidum ad guttas x. xij., aut xv., vel solidum ad granum j. Pillulæ denique Cynoglossi Starkey ad gr. iv., vel v. aucta pro circumstantiis dosi.

6. Pudendorum lotiones pluries in die reiteratæ profunt, ex levioris decoctione radicis Althææ, aut foliorum Verbasci, Cherophylli &c., cum pauillo aquæ secundæ calcis, aut aquæ cujusdam vulnerariæ non spirituosæ; injectiones pariter semel saltem in die conducunt ex decoctione Althææ, Hordei, aut fero depurato.

7. Interdicere oportet matrimonii usum, quantum libido finat, tum exercitia nimia ambulationis, equitationis, aut rhedæ; vitam sedentariam, aut quietem præcipiendo.

8. Ægris denique suadere, quod brachiis cauteria apponere non renuant, præsertim si phlegmatico, & pituitoso donentur temperamento, cachexia laborent, aut ætate consistant; hujusmodi remedium plerumque utilissimum evadit, at sane scdum est, & molestum, ut ipsum raro ægræ pati valeant.

Cautela necessaria circa hujus morbi medelam.

I. Necdum albi fluoris medelam innuere debemus, nisi prius diluentibus remediis, ac demulcentibus sanguinem expiaremus, ut in palliativa methodo ostendimus.

II. Eoque magis insistendum in præparandis ægrotantibus, quo fluor, vetustior, & acrior, ægræ vero cacheticæ magis appareant.

III. Proposita remedia diluentia, humectantia, & demulcentia animose præscribi possunt, modo opus requirat, cum neque citius quam par est valeant fluxum sistere, aut uterum lacerare.

IV. Contra vero caute incedemus circa aperientium aut vulnerariorum, atque

que adstringentium usum, etiamsi illa morbus poscat, cum facile possint, fluorem interciperere, aut uteri inflammationem gignere.

V. Ut carybdim evitemus opportunissimum videtur diluentia aperientibus, humectantia adstringentibus, demulcentia vulnerariis consociari.

VI. Immo potissimum erit remediorum eorum vires nonnihil interdum compescere narcoticorum usu, ut uterus præsertim tueatur.

VII. Præterquamquod ab iis prorsus abstineri debemus, modo uterum calefieri, aut dolore cruciari cognoscamus.

VIII. Patet enim tunc proscriptas esse injectiones adstringentes nimis, ut illæ quæ patrari possunt ex corticibus Granatorum, Balaustis, Rosæ rubris, Alumine, lapide medicamentoso Crolli, Pulvere de Verry, aut sanguine Draconis.

IX. Suffumigia, ad summum concedi poterunt, ex floribus Salviæ, Menthæ, Mille-folii, aut Mastice, Ladano, Gummi Juniperi, Succino luteo, modo in sola uteri laxitudine, & modica dosi adhibeantur, verum tepentia tantum introducantur, ne matricem offendant.

X. Tandem nondum valetudinem jactabimus a sola fluoris absentia, verum cunctari paullisper oportebit, donec in menstruantibus mulieribus, catamenia concinno ordine restituantur, vel in anibus citra ullum nocuum symptoma fanitas confirmetur, neve alio laticem delexisse innotescat.

*Remedia in albo fluore commendata, quibus tute in quibusdam
saltem circumstantiis uti potest.*

I. Drachma Semis, vel una Terebinthinæ Venetæ, sub formabolari, Rei scrupulo remixta, ei superbibendo poculum tepentis pthisanæ; hoc remedium per dies decem, aut quindecim continuatum, alvum ciet blande, atque uteri vasa confortat; eumque Riverius (a) magnificat.

II. Syrupus fimi Asinini, paratur ex manipulis quatuor ejusdem infusis sextario circiter aquæ rosarum, infusum percolatur, & addita æquali sacchari copia syrupus conficitur, cujus dosis uncia est, per pluries dies haurienda; istiusmodi remedium superius jam enunciamus in uteri hæmorrhagia, verum Balionius, (b) quasi mirabile secretum, ipsum in albo fluore commendat.

III. Levis decoctio ex uncia parata nucum pinearum, cum nucleis contusarum, & anatina parte corticis quercus pro potu quotidiano interdum præscribitur; hoc remedium virtutes jungit aglutinantium, & adstringentium, verum Dominicus Panarolus (c) experientiis suffultus illum magnopere exaltat, quod experiri facile est.

IV. Caro bubula fummo exsiccata & subtiliter pulverisata, verum in exiguo vini rubri meraci cyato soluta ad drachmæ circiter dosim mane jejuno stomacho per plures dies comeditur; remedium Foresti (d) auctoritate comprobatur, at lenissimum præbet adstringens, quod nullum superat ceterorum adstringentium.

V. Decoctio foliorum quercus ad quinque, vel sex unciarum dosim, cum drachma simul coaguli lepusculi, per decem dies mane sumpta, pariter commendatur; illam Mercurialis (e) laudat, & sane haud parum constipat.

VI. Decoctum sudoriferum Guaici, Chinæ radiceis, aut Sarsæ-Parillæ, vel utrorumque simul prodesse testantur ejusdem poculo mane, & vespere sumpto, purgat etiam si folliculi Sennæ, aut osamarindi addantur idonea dosi.

Nul-

(a) Centur. 1. Observ. 46.

(b) Comment. ad Histor. II. Lib. II. Conciliorum.

(c) Observ. 48. Pentecost. 2.

(d) Lib. XXVIII. Observ. 16. in Schol.

(e) De Morbis Mulier. Lib. IV. cap. 7.

Nullum magis a duplici ævo Auctores commendant etiamſi confundant, ni fallor, album fluorem cum virulento, in quo convenire poterit, modo agræ ſint obefæ, & pituitofæ, minime vero in ſimplici albo fluore niſi in circumſtantiis §. VI. Art. III. n. 5. pag. 125. indicatis.

VII. Decoctionis Saponariæ, quæ ebullitione peragitur trium manipulorum huiusmodi ſtirpis, duorum Filipendulæ, & unius Cymbalarie, cum libris novem aquæ fontis ad tertiæ partis conſumptionem, reſidui mane jejuno ſtomacho duplex poculum exhibetur.

Hoc remedium celebravit Empiricus eximius Johannes Zapata (f), a Septu-lio (g) laudatus; at illud in gonorrhæa gallica tantum uſum habet quæ continens fiat; verum ad hunc morbum videtur referri Domini Zapata eſſatum, præſertim cum David Spleiff (h), qui hoc opusculum latine vertit, atque commentavit id intelligat.

VIII. Millii decoctio, vulgo *Decoction d'Ambroïſe*, pro potu quotidiano per plures dies propinata uſuvenit, leviter diaphoretica eſt, aut diuretica, ac in vaſorum lacteorum mollitie non inutilis, in quibus circumſtantiis veriſimile eſt ipſam Mercurialem (i) proficuum expertum eſſe.

IX. Drachmam ſemis, aut unam conſervæ (k) *Lamii*, mane jejuno ſtomacho comestam prodeſſe ajunt, ex floribus, ejuſdem theiformi ſuperbibendo. Rajus (l) in albo fluore ipſam laudat, fateor & ipſe urticam inermen elacterium lacteorum nonnihil reſtituere quod in uteri albo fluore ſæpiſſime deſideratur.

X. Tinctura Myrrhæ, Spiritu Vini, & Tartaro extracta ad guttas decem, aut duodecim idoneo vehiculo propinata, aut ſub forma bolari exhibita magni (m) Boheravi laudes promerita eſt, at efficacior evadit, ſi cum aqua Rabelli eliciatur, ſicut nōs in (n) Tractatu de Morbis Venereis docuimus.

XI. Lactis vaccini, dempto cremore, chalybeati uncia ſex, aut ſeptem, cum uncis quatuor fucci deſurati Naſturi aquatici, mane jejuno ſtomacho per tres hebdomadas, aut menſem debitis cautelis adhibitis ingurgitatæ non parum auxilii præſtant; hoc remedium uno eodemque tempore demulcens eſt, ac diureticum valet tum acrimoniam lactei humoris corrigere, cum vermicularium laxitatem tollere.

XII. Pulvis radicis filipendulæ in unico cyato decoctionis *Pastinacæ ſylveſtris tenui foliæ*, C. B. P. uſuvenit, quam laudant Simon de (o) Paullis in veteri, & pertinaciori fluore, tum Needhamus, & Hermanus Corbeus Raio (p) teſte.

XIII. Tandem decoctionem oſtendemus ſorum melliloti, cujus poculum quotidie mane ſumi poterit; illam propoſuit medicus (q) quidam Alemanus, quam fateor ignorare, an magis tutam, vel inefficacem experiri.

Remedia adverſus eundem morbum propoſita nocua tamen, vel ſuſpecta.

I. Auctores nonnulli per plures dies mane jejuno ſtomacho camphoræ (r) drachmam

I 4

(f) Li Maraviglioſi Secreti di Medicina e Chirurgia. Cap. 9.
(g) Animadv. Lib. VII. Animadv. 215. (h) Sub titulo de Mirabili, ſive Secreta Medico-Chirurgica, ex Italico idiomate in Latinum verſa. Ulmæ, 1696. in 8. (i) De Morbis Mulierum Lib. IV. cap. 7. (k) Joh. Bauhinus, Hiſtor. Plantar. Lib. XXVIII. cap. 119.
(l) In Catalogo Plantarum Angliæ. (m) Ch-m. Proceſſu. 57. (n) De Morbis Venereis. Lib. IV. Cap. 12. pag. 534 Edit. ſecunda. (o) In quadriparr. Bitanico. (p) Hiſtor. Plantar. Tom. I.
(q) Johannes Michaelis, in not. in Schroderum. (r) VVolfgangus Hockerus, Hercul. Med. Lib. VII. Cap. 1. Joh. Liebault, De la ſanté, fécondité & Maladies des Femmes. Liv. II. Cap. 35.

mam semis, aut Nucis (f) Muscatæ dimidium exhibebant, idcirco alterutram solvebant in uncias circiter duabus aquæ Rosarum, aut Nymphææ destillatæ.

At caute huic fidendum est; remedia enim spirituosa aromatica, valde attenuantia antequam adhibeantur, sedulo perscrutari debemus, præsertim cum in sola lacteorum laxitudine locum habeant, idcirco in mulieribus pinguini corporis habitu, & pituitoso temperamento præditis parciore tamen dosi exhiberi queunt.

II. Neque tantum existimo sæculam Bryoniæ, quam Medicus quidam (†), Alemanus præscribit ad drachmam sequenti ratione paratam.

℥ Fæculæ Bryoniæ ℥j.

Seminis Papaveris albi ℥ij.

Myrrhæ ℥j.ß

Cum Saccharo in aqua Cerasorum nigrorum soluto f. Rotule.

Fæcula hujusmodi valde emenagoga est, uterum lacescit nimis ac proinde perniciosos ibi cruoris affluxus inducit, & inflammationem ipsam tunc potissimum, cum frustra menses revocare tentamus, quod crebre evenit in vetustioribus albis fluoribus.

III. Iis rigidiorum censuram meretur Aquæ Esculapi nomine proposita, a Medico (u), vel potius Empirico Hispano, qui non levem tamen tunc temporis famam abripuit, ea tali pacto paratur, cucurbita aenea stanno intus oblinita, aceto modice repletur, cui superimponitur plumbeum operculum, ac vulgari methodo, acetum destillatur; fluens liquor qui dulcis est, & aureo colore nitens aquam præstat de qua sermonem inuimus, quam mane jejuno stomacho ad uncias duas, vel tres Zapata præscribit, per aliquot dies, eamque summis laudibus extollit adversus plures morbos, ubiores tamen albos fluores præsertim, & pertinaciores.

Attendite tamen hujusmodi remedium valde suspectum esse, neque tuto exhiberi posse, nam re ipsa acetum est destillatum, & dulcificatum plumbeis moleculis ex operculo abasis, quibus est saturum, iis enim erit tribuenda aquæ hujusmodi efficacia, at ipsæ Saturni particulae remedii contemptum indicant, modo cunctemur paullisper circa ea, quæ superius pag. 107. enuntiavimus, damnum videlicet, quod intus sumptæ solutiones afferunt, aut præparationes Saturni.

IV. Meum esse censeo de quibusdam remediis hic mentionem facere, quæ adversus fluorem album commendata in Dissertatione quadam reperi quæ accedit tractatui sub iis verbis edito, *Suite de la Description des Maladies Veneriennes*, mihi que licere, circa ea animum pandere; cum opusculum enim Regis auspiciis falcitur, idcirco facile Tyrones, aut minus seduli Medici decipi possent veritatis specie, ne illos admonerem quanti hæc pendeant remedia, quorum primum arcanum nunc vobis ostendam.

Repleto, ipse ait, vas fictile uncia una sublimati corrosivi, & novem simul Limaturæ Chalybis, materiam in cella subterranea reponite, eam quotidie idoneo instrumento aggitando donec in pulvem convertatur, quæ lebetæ aqua pleno ebulliat, verum Chalybeo cocteari super cartam bibulam affundito, ut pulvis ab aqua perbelle secernatur, qui exsiccabitur, & per tres, vel quatuor dies

(f) Hieronymus Reusnerus. *Observ.* 1. 1.

(†) Gochsfredus Samuel Polsius *Myrrholog. Sect. IV. Cap. 13. Artic. 2.*

(u) Giovan Battista Zapata. *Li Maravigliosi Secreti di Medicina & Chirurgia, Cap. 13.*

dies ad sex, aut septem grana, cum quinque simul, vel sex grani scamonii Aleppensis interdum exhibebitur cum iusculi cocleare prope prandium, aut cenam; si quæ pulverem respuant boli consentur confectionis Hamec ope; solvit valde, purgat blande per duas, vel tres vices alvum ciendo.

Facile est perspicere in ea compositione maximam partem sublimati, ferri limatura intime copulari, ut pulvis ille supra cartam residuus ex utriusque anatina parte coagmentetur, quare pro singula sex, aut septem granorum dosi, tres vel quatuor grana circiter sublimati exhibebuntur.

V. Alterum quod commendat arcanum nocuum magis censetur, *ceterorum enim remedium, quibus, Auctor, per viginti annorum spatium usus erat, in huiusmodi morbi, fluoris albi curatione non sanatione, hoc potissimum, asserit, reperisse*

R. Sublimat. corosis 3ß.
Præcipitat. rubr. 3ß.
Mercur. dulc. gr. xviii.
Mercur. viv. 3ß.

iis rite comistis Mercurio vivo nempe, & sublimato primum, ut hujus caustica vis magis compefcat, adduntur infra præcipitatum, & Mercurius dulcis, denovo conterantur omnia addendo

R. Testæ perlar.
Cinammomi S. p. á 3ß.
Scamon. Alleppens. 3 v.

& miscella perfecte peracta cum syrupi cydoniorum sufficienti quantitate fiant boli cujus dosis erit a gr. xxv. ad xxxvj.

Si huiusmodi boli secundum artis canones rite parati fuerant pro singulorum xxxvj granorum dosi xxij haberi debent syrupi grana, residuum xiv. granorum consilari debebit ex grano j & $\frac{1}{2}$ sublimati, & grani $\frac{2}{3}$, tum Mercurii dulcis cum præcipitatis rubri, verum ex granis $v\frac{1}{2}$ Mercurii vivi & xiiij Scamonii; dubito magnopere additione Mercurii fluentis sublimatum, atque præcipitatum posse satis dulcificari, ut tutus evadat eorum usus.

VI. Intendit vero auctor eorum actionem sequenti syrupo cathartico alternis diebus fumendo

R. Agaric. vegetabil.
Folior. Senn. á 3vj.

ebulliant cum libris circiter tribus aquæ fontis ad tertiæ consumptionem, verum

R. Aqu. vit. ℥ij.
Sacchar. ℥ij.
Scamon. Alepp. 3vj.

misce, & ignis ope continuo agitando donec avolet spiritus vini, inde igne sublato frigescat liquor, qui per manicam Hippocratis percolatus cum superiori infusione copulabitur, cujus dosis sex, aut octo coclearia non excedet.

Revera Auctor parvi facit efficaciam Scamonii, nam ad grana xiiij, & $\frac{1}{2}$ bolos

bolos pro singula dosi intrat; verum nunc exhibet octo coctlearia, seu uncias iv. syrupi, quæ copia calculo peracto tinctura saturari debet xxviij, aut xxx granorum Scamoni præter decoctionem agarici, & fennæ, quæ non levem compositionis partem constituunt; puto enim ex centenis mulieribus duas vix reperiri, quæ valerent actionem perferre hujusmodi remedii, præsertim cum a morbo labefactatæ fuissent quod crebre evenit in albi floris pertinacia.

VII. At multum superest, Auctor enim compositionis subsequæ, usum iis addere suadet.

R. *Hyusciam. recent.* } cum radicibus ana. ℥vj.
Ling. canin.
Folior. Nicotian. ℥iv.
Vin. alb. ℥xxxx.

ebulliant omnia per horas quinque vel sex percolato liquore adde

R. *Ob. Oliv. recent.* ℥xxx.

ebulliant denuo donec amplius vinum, aut oleum non fremant, tunc remoto igne, & liquore frigidato ipse ad usum fervetur, exhibentur enim prius boli n. v. alternis diebus, verum dosis syrupi n. vj., & interjectis diebus hujusmodi liquoris coctlear sumendum est eumque frequenter reiterare optimum censet.

Videtur enim auctorem intermedicinalia magis suspecta concessisse; usui enim interno sublimati corrosivi, quod nemo præscribi auderet arctam addit decoctionem hyusciami, & nicotianæ, plantarum videlicet, quarum efficaciam adhuc novam putant.

VIII. In ea dissertatione epistola reperitur litterati cujusdam viri silentio prætereundi, quem dicunt physicam, & anatomem coluisse, eandem sententiam amplectentem: defendit iste adversus strumas specificum esse sublimatum, at ne a via recedamus in albo fluore pariter commendat injectiones lactis Mercurii methodo pharmacopææ Batheanæ parati, docet sane deslegmari cum uncis (x) quatuor liquoris singulam drachmam sublimati, verum asserit ad miraculum citissime fluorem sisti.

Methodus Batheana est, solvere drachmas sex sublimati corrosivi cum uncis duodecim Aquæ Pummariæ, ut singulæ drachmæ Mercurii, uncia duæ aquæ respondeant, quare duplum sublimati continet hujusmodi præparatio, quam ea Auctoris anonimi, at Batheus de lactis mercurialis usu obmutuit, lectori tantum suadet ea animadvertere, quæ alias de aqua mercurialis locutus est, ubi ipsam valde commendat adversus faciei tubercula, maculas, pustulas, iis verbis. *Ad faciei ruborem pustulas &c., curandas certissima aqua*, de usu vero interno neque verbum facit, verum externi usus respectu admonet leviter affectas partes tangere statim linteo illas lambendo, *tange loco sæpe cum guttula minutissima statim exsiccano cum linteo &c.*, animadvertendum tamen est hujusmodi aquam componi ex duplici tantum drachma sublimati corrosivi, in libra una emulsionis decoctæ radicis liliorum soluta, quare illa duplo mitior evadit lacte anonimi; Batheus itaque, quem non latebat aquæ hujusmodi indoles, cosmeticorum more extrinsecus tantum ipsam præscribebat, & modica dosi partes affectas obliniendo, & solícite exsiccano, ne sanam cutem læseret; qua ergo ratione fulcitur anonimus? qui etiam si perperam Batheum sit prosecutus, ausus est hujusmodi

reme-

(x) Batheus duas uncias impendit pro singula drachma sublimati pro suo lacte Mercuriali conficiendo.

remedium intus exhibere, tum vaginæ plenas injectiones solutionis corrosivi mercuriali illa præparatione duplo efficaciares præcipere, ubi partium gracilitate, & sensibilitate summa tantum periculi adest.

IX. Dominus (2) Morganus Medicus Anglus asserit tincturam Cantharidum cum decoctione simul Guaiaci haustam in recenti fluore utilissimam evasisse, at in vetustiori mercurialia esse potissima.

A plerisque Auctoribus sane hujusmodi tinctura in gonorrhea gallica propo-
sita fuit, ut in Tractatu de Morbis Venereis ostendimus Tom. I. pag. 272. 499.
Editio Gallica. Verum ea de causa putarem Morganum remedium proposuisse
in albo fluore, quia ipse confunderet hujusmodi morbum cum virulento fluxu
ut intelligendum videtur dum mercurialibus uti consuit in veteri albo fluore;
sed, hoc vero, dupliciter ille deceptus est, primum nullam intersyphilidem, &
album fluorem differentiam statuit; alterum autumat in utroque casu tincturam
Cantharidum convenire, quod utrumque falsum est: observavimus enim superal-
lato tractatu ipsam in gonorrhea virulenta suspectam esse, atque nocuam, quod
magis suadendum in albo fluore, in quo mercurialia prorsus futilia sunt, aut
infecta experiuntur.

C A P U T X I.

De cessatione menstruum, & sænomenis quæ ab ea procedunt.

§. I.

Descriptio.

Menses quæ certo ætatis tempore incipiunt certo etiam naturæ lege desinunt,
cum diversum sit primæ eruptionis initium, varius pariter finis erit, id-
que pro diversis subjectis, temperamentis, regionibus, aut ætatibus &c., generi-
ce tamen mulieres mensibus deficere incipiunt 45., aut 50. vitæ anno.

Interdum menstrua repente sistunt citra ullum diminutionis indicium, quod
tamen raro accidit, quandoque sensim sensimque desinunt; menses enim immi-
nuntur, nonnihil serius revertunt, modo deficiunt, semel vel bis antequam re-
stituuntur penitus tandem abeunt, aberrationes illæ quando breves sunt, quando
sex menses, aut unum vel duplicem annum perdurant.

In nonnullis mulieribus menses alienantur citra ullum incommodum, vel le-
vem tantum comitem habent, cui consulere frustraneum videtur, in aliis eo-
rum amissio hystericas suffocationes inducit vehementiores interdum, in aliis
hæmorrhagiæ superveniunt diutius persistentes lethales, in aliis denique fluor
albus est reliquus pene incurabilis.

Quædam vero desinentibus mensibus per vices sunt pluribus sænomenorum
eorum obnoxie, diversimode consociatis, modo suffocationibus, & lethali hæ-
morrhagia laborant, modo cruoris simul, & albi laticis jactura, modo vaporibus,
& albo fluore corripuntur; nonnullæ tandem alterutro eorum alternatim
vexantur, vel utrisque uno eodemque tempore cruciantur.

§. II.

(2) *The Mechanical practise of physick*. Lond. 1735. in 8. Vid. *Essais & Observations de Médecine de la Société d'Edimbourg*, latine versum a D. Demours, Medicinæ Doctore. Tom. IV. pag. 629.

§. I I.

Causæ, & Symptomata.

COMMUNIS lex est fibrarum animalium elasticarum, quod progrediente ætate indurecant, & breviores fiant, ea de causa quo ingravescit ætas, viduum amittimus, atque rubicundum faciei colorem, tum carnum molliem, eadem causa rugas parit, cutim costipat, atque corneam quasi redit, uno verbo ea prænumcia sunt, atque concomitantia tardæ senectutis.

Uteri fibræ atque tunicæ vasorum per eum reptantium iisdem sunt obnoxie fœnomenis, verum etsi generalior hæc abesset causa uteri saltem respectu admittenda videretur, mammarum exemplo, quæ cum utero summam affinitatem habent, tum structuræ, cum functionum ergo, quæ, ut jam enunciamus 45. aut 50. circiter anno deprimuntur, atque valde arrescunt.

Id enim pro certo haberi potest, quod illud tempus versus uterum arctari atque prorsus ocludi debeat, vasa vero lactea deprimi, aut constipari ut imparia evadant, quod ipsis mos erat humorem lacticinofum recipere, venosas deinde appendices constringi, ut amplius referari nequeat, vel pro cruore ibi affluente recipiendo, vel pro illo in uteri cavitate effundendo, quod idem cadit, ac totum deficeret organum menstruationis, quale superius *Cap. II.* descripsimus.

Quapropter mensum amissio necessarium videtur ætatis consequens esse, quod nostrum non est avertere, sed a mutationibus, tunc in vasis vermicularibus ortis, & appendicibus venosis dependet, etiamsi hujusmodi aberrationes innumeræ sint ac diversimode in diversis circumstantiis aggredi possint, ut facile patet ex varietate fœnomenorum, quæ in diversis subjectis mensum abolitionem antecedunt, aut succedunt, nihilo tamen minus ad quatuor classes præcipuas referri possunt, quare

Primus in hoc morbo uteri status.

In hoc stadio vasa lactea aut nihil, aut parum referantur, neve sinunt affluentis lactei humoris ingressum, eoque parum vel nihil replentur, parum nihilque propinquas venas comprimunt, ut sanguis recipiatur; appendices vero ex una parte parum extensæ inopis sanguinis ergo, ex altera vero parte compactæ nimis fibrarum rigiditatis causa menses retardant, imminuuntque donec tandem abeant.

Tunc 1. Interdum periodus subsistit imminuta fluoris copia; periodus persistit quia vermicularia adhuc dilatantur aliquantisper singulis mensibus, tantumque cruoris recipiunt ut periodicum conservent effluvium, at appendices magis compactæ aperiri renuunt, aut imperfecte referantur ut paucum hinc sanguinis effundant.

2. Interdum ex converso copia servatur diu menstrui fluxus diuturniori tamen periodo; ubertas enim effluvi peristit quia appendices adhuc moles sunt, aperiri sinunt, cruoremque recipiunt pro vulgari fluoris diuturnitate necessarium, & periodus diutinus magis fit, lacteorum ergo, quæ pro adepta rigiditate difficiliter seriusque succo lacteo imbibuntur.

3. Quandoque menses imminuuntur, & periodi una remouentur quod antecedentia confirmat, difficultatem nempe qua lactea vasa compacta nimis dilatantur, & venosæ referantur appendices.

4. Nonnullæ mulieres in quibus menstrua depauperantur, imminutio per gradus

us sensum, ferè inque æqua apparet, in aliis sine lege aberrant; in primo casu una eademque ratione constipatio tum lacteorum, cum appendicum progreditur, atque sanguis uniformem motum conservat, in altero vero casu inæqualiter arescunt vasa illa aliqua extranea de causa, aut pro irregulari sanguinis cursu.

5. In aliquibus mulieribus catameniorum abolitio ad sex menses, unicum, vel duplicem annum protrahitur cum tantum temporis requiratur, ut vasa aperiantur, quod plerumque accidit in pnegmaticis subjectis aut sanguineis, verum id salubrius est ut natura perferat facilius ita mensium defectum.

6. In aliis celerius desistunt repente valde, quia vascula illa citius occluduntur; id in mulieribus evenit bilioso aut melancolico temperamento præditis, quod frequenter tamen teterrimos effectus gignit, inopinatæ exuberantiæ cruoris ergo alio desistentis, qui per uterum erumpere adhuc deberet.

7. Quando menstrua absunt ex proportionali simul æquali & uniformi lacteorum & appendicum occlusionem nullum consequitur nocuum symptoma, vel ad summum supersunt 1. aliqua gustus depravatio, aut fordium appetentia quando lacteus succus in sanguine redundans saliva aut gastrico latice permiscetur: 2. vel aliqua præfocatio, aut capitis gravedo quando redundans sanguis pulmonem, aut caput adoritur.

Hæc eveniunt iis quæ uterum bene constitutum habent omni vitio expertem

Quæ æquali gaudent tunicarum fibrarumque uteri robore;

Quæ menses amittunt secundum naturæ leges citra ullam externam morbosam, aut repentinam causam;

Quæ tandem lactea vasa, & appendices occludi experiuntur a sola aucta fibrarum rigiditate, idque fieri placide, & proportionaliter.

Status alter.

In hoc stadio vasa lactea adhuc mollia sinunt ingressum lactei humoris, tamen comprimunt proximas venas atque sanguinem retardando ipsum cogunt appendices intrare, verum orificia eorum vasorum tum appendicum compacta nimis aperiri negant, quare frustra vasa instantur, neque menses apparent etiam si omnia disposita videantur.

Tunc 1. Mulieres persentiunt instantium catameniorum molestiam ut ipsa revera essent eruptura cum etsi incassum omnia ad hoc in utero parata sint.

2. Incomoda quæ præcedunt menstrua aut iis succedunt diuturniora, & perpertinaciora experiuntur, imo vehementiora quandoque, quam in statu naturali cum vasa, quæ depleri nequeunt, diu turgeant, ac magis interdum quam circa mensium instans effluvium.

3. Dum impressiones tunc utero obviæ grandiores fiunt, & vividiores, vapores sane hystericos excitant, vel ea saltem scenomena inducunt, quæ ad eos vapores pertinent; huiusmodi sunt faciei repentinus calor, colorve per breves fudores evanescentes, suffocationes convulsivæ diaphragmatis, contractiones, intestinorum borborysmata, risus inconcinus tandem, aut fletus.

4. Ea scenomena sensum imminuuntur, debilitantur gradatim atque rariora fiunt cum vasa illa lactea vel appendices in diem constipentur, minusque sinant ingressum humorum, qui proinde leviorum plethoram gignunt, nihilofecius ea unum frequenter, aut duos annos perdurant invita tamen natura nec procul molestiis.

Huiusmodi secundum stadium ad eas plerumque mulieres attinet quæ orificia uteri vasorum parietibus densiora, & compactiora habent.

Quæ

Quæ interna donantur uteri tunica, dura nimis, tendinea, ut vasa omnia maxime constringat, quæ proxime obtegit.

Illæ vero præsertim, quæ nondum utero gestarunt, aut raro, in quibus vasa lactea, & venosæ appendices minus dilatata fuerunt in eo compactionis statu persistentes.

Tertius status.

In hoc latea vasa cum mollia adhuc sint dilatari sinunt, lacteoque humore replentur, necdum tamen exauriuntur cum compacta eorum orificia referari renuant, quare ipsa turgida nimis propinquas venas comprimunt, in iis circulationem interceptiunt, atque in appendices sanguinem devehunt, easque pandunt, quod sanguinis jacturam modo majorem, modo minorem inducit.

Tunc 1. hæmorrhagia habitualis est, atque pertinax quia vasa lactea adhuc plena venas premunt continenter, ac in appendices venosas sanguinem defleunt, coguntque illas patulas morari.

2. Sanguinis jactura non solum persistit periodice, vero singulis mensibus duplicatur, cum vasa vermicularia prope menstruorum tempus, turgeant magis, magisque premant proximas venas, cruoremque ibi detineant, atque majori proinde copia effundant.

3. Tensio solidorum, tunicarum præsertim uteri, quam excitat vasorum in utero inflatio, vapores hystericos frequenter inducit superiori statu secundo, num. tertio enunciatis.

4. Etiam si pertinaces sint hujusmodi sanguinis jacturæ, sponte tamen desinunt quando vasa sensim, sensimque arctantur, lacteum humorem respuunt, ne amplius venas comprimunt, aut aperiri cogunt.

5. At Mensium amissio haud raro album fluorem relinquit lymphaticum qui a levioribus excoriationibus procedit extremitatum appendicum venosarum jam constrictarum, ex quibus lympa perfluit donec perfecte aglutinata fuerint.

6. Interdum hujusmodi sanguinis amissiones in ulcera degenerant, erosio-num causa extremitatum venosarum, quæ marcescunt, & pure foedantur: criori, & corrodeute.

Super allata scœnomena facile iis accidere solent, quæ appendicibus donantur, & vasīs lacteis laxioribus;

Illis vero quæ in utero suapte natura imbecilliores portiones habent, ubi venæ varicosæ factæ sunt.

Iis quæ pluries utero gestarunt vel partus passæ sunt diutinos, laboriosos, aut difficiles, in quibus appendices crebre laxatæ, aut erosæ fuerunt, aut uterus inequaliter labefactus fuit, ubi placenta adhæsit.

Tandem illis, quæ in primo aut secundo casu nuper allato imprudenter pedes secarunt perperam mensium revocandorum causa.

Status postremus.

In hoc postremo casu uteri vermicularia lacteum humorem adhuc recipiunt, quantumque affluit totidem effundunt per orificia, quæ patula facile persistunt, idcirco illa neque inflantur, neque venas comprimunt, sanguinem interceptiunt, seu in appendices devehunt, neve eas referari cogunt, uno verbo eruptionem mensium minime fovēt.

Tunc 1. Mulieres rubro fluxu deficiunt verum albo continenter laborant menstruorum tempore periodice crescenti, cum tunc uberius fiat laticis illius secretio.

2. Vasa non tumescunt, neque uteri tunicæ lacescunt, ideoque patientes sunt.

sunt vaporibus expertes, verum persistenti albo fluore, languore, macie, & marasmo laborant.

3. Quandoque affectio in ulcus uteri degenerat quando humoris lactei continua effusione relaxantur nimis, dein corroduntur orificia lacteorum, atque ipsa interna tunicarum matricis facies leditur, in iis præsertim, in quibus acer humor affluit, & corrosivus.

4. Denique modo mulieres sanæ sint & sedulo curatæ plerumque sensim sensimque sponte aberrat hoc album morbosum effluvium prout in diem vasa illa conspiciuntur.

Mulieres illæ crebre ad hunc statum pertinent, quæ phlegmaticæ sunt, & pituitosæ, quæ fluoribus albis obnoxie sunt & diu lassis orificiis vasorum præditæ.

Quæ uteri ejusque intimæ tunicæ contextu laxiori donantur, id sponte eveniat, vel gestationis causa.

Ille tandem quæ perperam aperientibus hæmenagogis menses revocare tentarunt abeuntes.

Status uteri compositus.

Simplicibus illis mensium abolitionibus usque dum explicatis aliæ plures compositæ species adduntur ex priorum connubio trium saltem nuperrimorum quæ simul eodem tempore atque in eadem ægotante occurrunt, diversam tamen uteri sedem afficientes, quare post simplicium explanationem mensium sistentium compositionem ejusque præcipua scœnomena enuntiabimus.

Idcirco 1. Dum secundus, & tertius status simul agunt, ægræ vaporibus simul corripientur, & uteri hæmorrhagia.

2. In confluentia secundi & quarti vaporibus simul & albo laticinoso fluori erunt obnoxie.

3. Quando tertius status quarto copulatur, mulieres tum sanguinis cum lactei & lymphatici humoris jactura vexantur, quam haud facile distingui poterit, præsertim si copiosum sit cruentum effluvium, modo eo interdum non deficiat.

4. Tandem in utrorumque concursu quod raro evenit, etsi non impossibile, ægræ vaporibus cruciantur hæmorrhagia & simul albo fluore.

Componuntur ii diversi morbi gradus quando causæ simplices species producentes simul agant, lacescantque diversas uteri partes, simplicium tamen causas perscrutando compositarum facile quot, & quales oriri poterunt innotebit.

§. III.

Diagnosis.

I. **D**iagnosis desinentium menstruorum eo collineat, ut amissionem distinguamus ab ætate procedentem ab ea quæ suppressio, aut gestatio pariunt.

1. Ea a suppressione distinguitur 1. Ex eo quod naturalis mensium defectus 45. vel 50. anno tantum occurrat, morbosa vero suppressio quovis alio tempore evenire possit: 2. Verum salutaris amissio numquam repente aggreditur, sed sensim sensimque per vices confirmatur, suppressio tamen plerumque statim adoritur: 3. dein naturalis mensium abolitio levioribus symptomatis solummodo comitatur, suppressionem vero teterrima scœnomena consequuntur.

Modo mulieres ætatem fateri non vereantur, atque signa illa pleraque saltem con-

concurrant, eaque sedulo scrutemur, facile erit naturam, & causam abeintium menstruum detegere, at parum in dubio hærebimus, nam ab unico, aut duplici mense, quæ erunt consecutura satis ostendent, an naturæ legibus referri debeant, quæ mensium defectum poscunt, vel morbosis causis, quæ citra naturæ ordinem menses intercipiunt.

2. Haud facile tamen est naturalem distinguere catameniorum amissionem, ab ea quæ a gestatione procedit; decipiuntur enim sapissime mulierculæ, nam cum natis deficient, eosque cupiant vehementer 45. etiam vel 50. ætatis anno omnes gestationi tribuunt mensium imminutiones, quæ totalem prænunciant eorum silentium; contra vero quæ plures foetus ediderunt menstruis defecturis identidem veram conceptionem referunt.

Neminem latet mulieres ciborum gustum amittere, extraneis cogitationibus, conturbari, cordis angustiis, atque vomendi conatibus cruciari primis, quibus foetum gerunt mensibus, sinum vero inflari atque tendi, abdomen contra deprimi ac constringi, ut eorum pleraque eveniat in repentina mensium suppressione, & laboriosa obvia, quæ dubitationem nostram confirmabunt, quare modo nobis illudere non velimus huiusmodi ambago prorsus evanuerit a quarto vel quinto mense dum vel foetum convelli in utero agræ persentient, vel hoc signo deficiente naturali mensium cessationi suppressio tuto referri poterit.

In utroque casu enim huiusmodi incertitudo, aut cunctatio agris nullum detrimentum inferre poterit; catameniorum igitur abolitio vel nullum postulat remedium, vel aliquam tantum ex brachio venam incidere, aut stomachica exhibere, quæ æque gestationi conveniunt; suppressionis vero respectu, quæ plerumque efficacioribus remediis indiget purgantibus videlicet, & aperientibus procul damno circa eorum præscriptionem cunctabimur nonnihil, donec veritas elucescat.

II. Diagnosin diversarum specierum desinentis menstrui simplicis, vel compositi ægrotantes inquirendo facile noscitur;

1. In priori igitur specie quæ naturæ magis consona est, tumor, tensio, atque dolor uteri absunt, neque ullum consequitur grave symptoma præter leve aliquod palloris, aut plethora.

2. Secunda species adest, quando mensium periodus adhuc persistens, verum uteri tumor, tensio, dolor &c. tum plura palloris signa aegras vexant, atque hystericæ accedunt passionis incomoda.

3. Tertia dignoscitur dum uteri hæmorrhagiæ periodice supersunt, quæ vero continentes fiunt, aut comites habent hystericos vapores, gustus depravationem, atque mensium aberrationes.

4. Quarta species extat quando mulieres albo fluore corripitur perspicimus continenti, pertinaciori & periodice incrementi, quo neglecto languor, aut marasmus augetur.

5. Tandem compositæ species innotebunt symptomatum indagine quæ ad simplices pertinent nuper indicatas, ut earum vario connubio novæ plures oriri possint.

III. Diagnosin diversarum uteri conditionum, eorumque vasorum ab indole deducitur singularum specierum cessationis propositarum, quare

In prima specie æque vasa lactea, & venosæ appendices occluduntur respuuntque ingressum lacticinosa lymphæ, atque cruoris.

In altera specie vasa lactea reserantur, & appendices; illa ad lactem humorem recipiendum, istæ ad sanguinem hauriendum, utrorumque tamen officia compacta nimis renuent detentum laticem effundere.

In tertia idem evenit ac in secunda specie ostendimus, præter appendicum aperitionem, a quibus copiose sanguis in utero erumpit.

In postrema demum specie lactea vasa penitus referantur, ut omnis erumpat lactinosus liquor, atque continens producat albus morbosus fluor.

In compositis denique catameniorum amissionibus natura & qualitas symptomatum satis indicant conditiones vasorum lacteorum appendicum, atque uteri totius.

§. IV.

Prognosis.

I. **M**enstruorum cessatio circa 45. vel 50. annum naturæ conatus seu melius consequens corporis totius & uteri præsertim constitutionis necessarium videtur, quare prorsus innocua, aut periculosa evadit modo citius quam par est non eveniat, & sævioribus scœnomenis non comitetur.

II. Mensium abolitio morbosa est, quæ 30. 35. aut 40. annum versus supervenit, mox 45. aut 50. anno periculosa est, si repentina de causa metus, doloris, aut abortus ergo occurrat.

In hoc casu periculum adest tum quia suspicari licebit vasa uteri, & appendices inæqualiter resserari, cum ratione lactei humoris qui immatura æque, ac naturali cœsatione exuberans sæva symptomata afferre potest.

III. Hujusmodi affectio molesta evadit quando hystericos vapores hæmorrhagiam, aut album persistentem fluorem gignit, verum uteri infartum, syrhum, cancerum, aut ulcus minetur; in singulis his casibus periculi mensuram faciunt concomitantium symptomatum indoles, numerus, vehementia, quæ rectam prognosim definire valde implicant.

IV. A scœnomenis cuique speciei propriis singularis quarumcumque prognosis deduci poterit, idcirco

1. In prima mensium abolitione cum ex parte uteri nihil detrimenti accadat, verum ad pallorem, aut leviolem plethoram pauca superventura scœnomena attingant, quibus mederi facile erit, neque vaporibus, vehementioribus saltem, ægræ laborent, ideo ea periculo vacat, aut parum pertimescenda videtur.

2. Cum in secundo casu omnia adsint symptomata palloris, atque plethoræ verum grandiores hysterici insultus, qui valde perterreant, superveniant, tum uteri hæmorrhagiæ; aut abundans album effluvium suspicetur, cum etiam infartus pertinaciores, atque uteri obstructions esse reliquas, idcirco hujusmodi species præcedenti valde periculosior censetur.

3. In tertia vero specie pallore, plethora, & vaporibus cruciantur ægræ quæ cum diuturniores fiant, in utero syrhus, atque obstructionem parere valebunt; verum ipsæ continenti laborant hæmorrhagia e qua valde lacescunt, tum frequenter ulcus, aut cancer inducitur, hæc enim præcedentibus magis nocua experitur.

4. In quarta hujus affectionis specie albus continens fluor, atque pertinax maciem, ethicam febrem, ulcus atque cancerum uteri minatur; ut in hac summum periculum adeste videatur.

5. Compositarum speciarum respectu prognosis derivabitur ab indole, numero, ac symptomatum violentia, quæ eas comitatur, aut a morbis consequuntur.

§. V.

Curatio.

Illa phenomena eandem hic medendi rationem postulant, quæ in ceteris aliis casibus postulayerant, quare consulere poteritis *Cap. VIII. Lib. II. ubi De Hysterica Passione & Vaporibus &c.* sermonem faciemus. Ut eos vapores compefcatis ad secundam speciem pertinentes, fas erit pervolvere *Cap. IX. Lib. I. ubi de hemorrhagia, atque mensibus nimis* pertractatur, ut sanguinis jacturam cohibere discatis. *Cap. X. vero* perlegere vestrum erit *Lib. I. ubi de albo fluore* loquitur ut illum qui tertiam speciem cessationis respicit subijciatis necessariis interdum cautelis adhibitis.

Quare hujus capitis materiam ad primam menstruorum cessationis speciem pertinere constat, ut præoccupare valeamus phenomena mulieribus superventura, quæ menstruum fluxum amittere incipiunt, aut ea compefcere protinus dum modica sunt ne morbos inducant, præsertim cum ea leviora palloris, aut plethoræ phenomena esse videantur.

Statin ac mulieres modo prudenter incedere velint cognoscant proxime catamenia esse abitura, debent de propria valetudine sollicitas esse, eoque magis attendendum erit quo sanguinis, aut uteri conditiones id minentur, hac de causa

1. Haud infrequenter venam secare intererit per integrum, aut duplicem annum ut sanguinis exuberantia vasorumque turgentia imminuantur; quæ ex brachio instituuntur venæ sectiones, salubriores existimantur, ut sanguis ab utero revelatur; haud facile est determinare numerum, aut copiam, nam quædam singulis mensibus hoc remedio egent, aliæ in duplici mense tantum, at plerumque tertio aut secundo quoque mense prout temperamentum, aut vitæ regimen poscant, venæ sectio reiteratur.

2. Optima vitæ gerendæ methodus præscribi debet, tum copiæ, cum qualitatibus alimentorum ratione; quantitatis respectu, ut minus comedant, ac minorem tum sanguinis, cum humoris lactei quantitatem adspiciantur; qualitatis respectu, ut alimenta leviora, aquea, parum nutrientia ingurgitent, quæ sanguinem chylumque dilutiorem suppedient, minusque aptum vasa uteri infarcire.

3. Identidem ægras purgare necesse erit lenientibus nempe, tamarindis, manna, cassia, rhabarbaro, sale vegetabili aut ebsonensi &c. ut primæ viæ expientur, & per alvum exuberans chylus eliminetur, qui in sanguine lactei humoris redundantiam gignit.

4. Iplis præcipito quotidie simpliciora remedia cum aqua tepenti, aut decoctione Artemisiæ Matricariæ aut melliloti &c. quibus addi poterunt uncia duæ olei amigdalæ dulcium, aut uncia una Diachatolici, vel aqua dosis pulpæ cassiæ, modo venter arefcat, verum si ægra flatibus crucietur addi potest uncia una olei Laurei, vel clister intromittere ex baccis Laurinis paratum.

5. Quotidie, aut frequenter diuretica mitiora præscribi debent, ut per lotium lacteus humor erumpat; opportuna videntur infusiones capillarium, thei, salviæ melissæ & vulnerariæ Elveticæ, aut decoctiones leviores cherophylli, matricariæ, aut artemisiæ; eadem virtute pollent aquæ minerales refrigerantes & diureticæ De Forges, aut Passi.

6. Efficaciora quandoque diuretica usuveniunt si ea vehementiora symptomata poscant; quare iis infusionibus, aut decoctionibus adjungi possunt 3 j.

vel

vel 3 j. ſ. quotidie ſalis admirab. Glaub. aut Arcan. duplic. ſalis Prunell. & thartar. vitriol. , vel eas infuſiones ſuper affundi xx. aſellis in pultem re-
ductis.

Tandem ſi hyſterici vapores crebriores ſint , & inſenſi, ægris coclearia aliquot erunt exhibenda potionum antehyſtericarum quæ componuntur ex aqua diſtillata nucum viridium, cereſorum nigrorum, aut ſorum tilliæ, quibus adduntur pro ſingulis quatuor unciiſ guttæ viginti, aut triginta tincturæ mirrhæ cum ſimili doſi Caſtorei, vel grana aliquot aſſæ foetidæ in iſſis ſolvi, aut guttas tincturæ annodynæ permifceri poterunt, ſi vapores vehementiores ſint, & convulſionibus, aut convulſivis motibus comitentur.

Cautela neceſſaria in mulieribus pertraſtandis, quæ menſtruationem tandem ammittunt.

I. Quotidie pedes ſecare prætereundum erit in menſium vera amiſſione ; tunc enim venæ ſectiones ramificationibus aortæ deſcendentis ſanguinem attrahunt, qui uteri vaſa infarcit, uterum ipſum inflat atque tendit, tum hyſterici affectus ſymptomata auget, & hæmorrhagias uteri haud infrequenter inducit.

II. Eadem de cauſa emenagoga omnia veniunt proſcribenda, ſolventia, aperientia aut aquæ thermales &c. nam ſolicite caveri debet ne deſinentes menſes invite revocemus, cum ab hac methodo recedamus potius quam juvare, plerumque ægras lædimus, morbus ingraveſcit, & uteri hæmorrhagiæ nanciſcuntur haud facile curabiles.

III. Non ſufficit nutritionem demere, verum ut jam admonuimus nutrientia magis alimenta interdiciere oportebit quæ chylum pinguiorem, aut ſpiſſiorem producant, huiusmodi ſunt, caro bubula aut vervicis, peridix, cremor orizarum ſpiſſior, juſcula denſiora, extracta, lac aut percolatum.

IV. Ex eodem principio deducitur ſanguinem caleſcientia, aut rareſcientia eſſe interdicienda ne uteri eorumque vaſorum reſpectu ſimiles effectus plethoræ edant, pariter prohibenda erunt tunc temporis pervigilia, animi pathemata, exercitia violentiora, ſpirituofum potum, vinum ipſum ſaltem largiori doſi, caffè etiam & cocolatum vanilla præſertim remixtum.

V. Cum matrimonii uſus uteri fibras ejuſque tunicas valde laceſſat ſanguinis curſus implicando ut ipſum cogat intra vaſa atque venoſas appendices retineri, verum contra orificia vaſorum niti; ideoque crebrior ſaltem coitus nocuus videtur in deſinentibus menſtruis, præſertim ſi laborioſi ſint aut ſanguinis jacturam comitem habeant.

VI. Si mulieres alicui cronico morbo ſint obnoxia, cujuſque generis ſit valde timendum eſt ne ipſe circa hoc tempus augeatur, quod animadvertere fas erit ne ægræ comoveantur nimis, remedia facilius hauriant neceſſaria, & regimen obſervent, quod tunc opportunum cenſebimus.

VII. Generice ſuſpicari licebit menſium amiſſionem prompte a natura patrari modo ſcœnomeni expers ſit, ut in bene conſtitutis mulieribus, in quibus uterus ſuum elaterium ſervat, conſpici ſolet; at in ultima catameniorum laborioſa eruptione quæ aliquo ſaviori ſymptomate comitatur prodeſt ipſam ſenſim ſenſimque & ſegniter fieri ut vaſa uteri valeant æque conſtipari, & natura menſium deficientiæ aſſueſcat, de cetero nihil agere debemus ut naturæ conatus ſolicitentur, aut vaſa uteri cito nimis occludantur, quod irregulariter ſit, & ibi ſanguinis affluxus parit.

VIII. Quando in menſtruorum ceſſatione plures copulantur circumſtantiæ eveniunt quandoque ſanguinis jacturæ, quandoque albi fluores, modo uteri infartus, modo colici dolores aut vapores; perpendere igitur noſtrum erit cauſas,

fas, atque detrimenta ab iis scenomenis orta, eaque vel singillatim subijcere a vehementiori gradum faciendo, & periculofiori, vel omnes simulcompefcere, diversa remedia si fas erit copulando singulis fpeciatim idonea.

IX. Tandem parum fidendum eft fluxui catameniorum qui poft 50. annum perfiftit, vidi enim mulieres trans hanc ætatem menfibus polere jactantes quafi juvenes effent, at re fedulo pertractata reperi has putatas eruptiones verum morbum conftituere ab ulcere aut uteri infartu, varicibus dependentem, imo pleræque mulierum quæ fibi diu menfibus gaudere fuadent plerumque in cancrum, aut ulcus definunt.

Dantur etiam puberes, quæ nono, aut decimo ætatis anno catameniis pollere periodice revertentibus affirmant, at id crebre confequens eft vitii uteri alicujus aut vaginæ cui venæ fectionibus aut decoctionibus refrigerantibus, fero, lacte afinino & femibalneo mederi oportet. Sanè verum eft quantumvis natura variare videatur in fpeciali earum circumftantiarum fcruinio, verum tamen eft ipfam conftantem effe in legibus fanciendis, effentialibus æconomix animalis.

C A P U T XII.

De Furore uterino.

Seu ΜΗΤΡΟΠΑΪΑ,

Furor Uterinus morbi genus eft spurcum & propudiofum: Sed commode cadit, quod raro obvenit; attamen non ita raro, ut e Muliebrium Morborum numero expungi poffit, aut a Medico, qui eofdem explicandos fufceperit, debeat omitti, feu a plerisque factitatum video, ut mox indicabitur. Ipfe quidem officii mei effe duxi de illo differere, fed cum puduerit de obfcænis gallice dicere, fatius vifum eft latino fermone uti,“ (a) in quo vocabula & tolerabilius fe habent, & accepta jam ufu funt, cum in omni fere Medicorum volumine tractentur.

§. I.

Descriptio.

FUROR Uterinus, græca ΜΗΤΡΟΠΑΪΑ, derepente numquam invadit, fed per fallentia incrementa lentis paffibus ingreditur, eo, qui fequitur, ordine.

I. Incidit aliquando, ut Virgines viro jam maturæ, fi quem amafium perditæ ament, quo potiri non detur; ut Puellæ paleftræ veneræ affuectæ, a qua arcentur invitæ; ut mulieres nuptæ, quæ frigido vel fenî conjunctæ funt; ut juniores Viduæ, quæ marito valido, & ad opus non fegni, quo cum confueverant, funt orbata, libidinofo cogitent alte, fortiter, frequenter, continuo, præfertim fi in libidinem proclives funt natura, quam proclivitatem intendant magis in dies, legendo milefias fabulas, quæ non teneros tantum, fed etiam lascivos amores fpirant & edocent; cantitando verfus fescenninos; colloquendo fepiffime de rebus venereis cum fodalibus; petulcis digitis fe fe contrectando, aut fe contrectari patiendo; aurem præbendo facilẽ virorum blandimen-

(a) Celfus, de re medicâ, Lib. VI. Cap. 18.

tis, illecebris; in cibos adhibendo edulia falsa, piperata, acrida, fumo indurata; vino meraciore, liquoribus spirituosius, potu Coffe, Chocolata utendo vel potius abutendo; quæ singula, aucta sanguinis acrimonia, veneris cupiditatem inflammant.

Ea quidem in principio levia, sed si pergant, paulatim ingravescent. Manent in eadem cogitatione perpetuo defixæ, a qua nolunt se dimoveri; id unum cogitant, in eo totæ sunt; cetera nec vident, nec curant; tristes, meditantur, silent vel mustitant; libidinem qua æstuant, caute dissimulantes & contegentes, quoad ejus facere possunt. At si forte quis venustus adolescens, imo si vir qualiscumque occurrat, lascivientibus oculis illum cupide spectant, & si quid dixerit blanditiarum, ut communis fert usus, avidè auscultant, lætæ arident, gestiunt, prævertunt serio quæ joco dicta sunt, & non tantum faciles, imo etiam paratas ultro sese præbent.

II. Quæ jam nimia est, gliscit tamen in dies egritudo; effrænata & furiosa veneris cupiditate, quasi æstro, percitæ, pudicitia immemores, inconsiderate multa garriunt, quæ libidinem qua flagrant, aperte produnt, & deposita omni verecundia, impotenti animo, obvius quoque, notos ignotosve ad ad opus provocant, sollicitant verbis flagitiosis & turpibus. Si cunctentur, pelliciunt voce, gestu, & si pertinacius renuant, probris illos insectantur alta voce, & quantum valent, conantur pugnis impetere.

III. Hucusque tamen morbus, quantumlibet gravis, intra melancholici delirii fines se continet, sed brevi in apertam maniam erumpit. Amentes vociferantur, absurda deblaterant, nutu, gestu, sermone circumstantium libidinem tentant, imo quandoque ut pelliciant efficacius, fuccinctæ se nudas exhibent; in reluctantes vel segnes insiliunt furibundæ, aperte delirant de multis, si non de omnibus. Adsunt vero simul symptomata omnia, quæ maniam comitari solent, agrypnia, anorexia, fervor totius corporis, frigoris tolerantia, sitis defectus dum æstuant, pigrities alvi, urinæ spissæ, paucae, crocæ, lutulentæ, &c.

Cave tamen putes hæc omnia in omnibus, & eodem modo concurrere; singula in singulis varie variant, pro temperie, & indole nativa, pro educatione qua informatæ sunt, pro morbi vehementia, ita ut hæc affectio sibi semper constans & sui similis, in eo quod essentialia est, sin ceteris omnibus dispar sit, & dissimilis.

Morbus ille, utcumque rarus, frequentius tamen occurat in regionibus calidioribus, ubi intensior est causarum energia, a quibus inducitur; ideoque mirari subit (b) Hypocratem, Galenum, Celsum, Aretæum, Oribasium, Paullum Æginetam, qui in Græcia, & Italia, Medicinam tractaverunt, de eo alte silere. Sed mirationem majorem facit taciturnitas Medicorum, qui inter nos ante renatas literas floruerunt, eorum præsertim, qui in climate calidiore, ubi morbus ille debuit olim, ut hodie, vulgatiores esse, (c) nempe Arnaldi de Villanova, Valefci de Taranta, Bernardi, Gordonii, Gullielmi Rondeletii inter Narbonenses; Antonii Guainerii, & Alexandri Benedicti (d) inter Italos, a quibus, dum ceteros morbos muliebres explicant, morbus ille contuito prætermissus esse videtur, quasi nolissent de affectu dicere, cujus Antiquiores mentionem nullam fecissent.

Astruch de Morbis Mulierum.

K 3

Sora-

(b) Adducitur tamen ex Hypocrate & ex Galeno locus unus & alter, quibus, si benigne accipiamus, merbis verbo indicari vel perit ingi videtur. (c) Illi omnes inter cetera deliriorum genera, de Amore insano Virorum in Mulieres mentionem faciunt, specialibus capitulis; sed ne pro quidem de Furore uterino inter muliebres, quos explicant. (d) Mirum profecto Alex. Benedictum de Furore uterino silere suo loco inter Morbos Muliebres, cum ipse Observationem unam referat feminae ab utero furentis, Lib. I. Cap. 28. de Infantia, pag. m. 49.

Soranus, Medicus Græcus, qui sub Trajano principe floruit, Galeno paullo antiquior, solus est, quem sciam, qui de Furore uterino expresse dixerit. Interciderunt quidem illius scripta, sed Ætius, fatetur ab eo depromptum esse *Caput 74. Libri XVI. Operis sui de Contracta ex Veteribus Medicina*, in quo de affectione illa diserte quæstio est. Illud autem Ætii caput inscriptum quidem *De Furore uterino*, sed cum hæc inscriptio Jani Cornarii sit, qui Ætium latine reddidit, & cujus interpretatio Basileæ prodiiit apud Frobenium, anno 1535., placuit Græcos fontes adire, ut certo nossem, quo genuino vocabulo Ætius, vel potius Soranus ipsius, quem exscripsit, morbum græce nominasset, in quo provinciam suscepi difficilem, & opinione operosiores. Nam opus Ætii libros continet sexdecim, quorum octo tantum priores apud Aldum & Asulanum Venetiis in fol. græce editi sunt, anno 1535. Reliqui octo posteriores latent adhuc inediti. Sed opportune mihi succurrit in Bibliotheca regia locupletissima quatuor esse integra Græca Ætii exemplaria manuscripta; nec mora, illa pervolutavi diligenter, unde mihi constiti caput illud ab Ætio inscribi *περί τῆς Μητρομανίας*.

Eodem quoque vocabulo uti memini, tum Nicolaum Myrepsum, Alexandrinum, apud quem prostrat Antidotus (e) quem valere ait *contra Metromaniam* quo nomine *Furorem uterinum* intelligi extra dubium est; tum apud Zonaram, Historicum Græcum, qui narrat *Annalium Tom. III. pag. 23. Eusebiam*, uxorem Constantii Imperatoris, filii Constantini Magni, forma quidem celebrem, sed ob maritum calamitosam, cum natura, tum morbis mollem, & ad penerem segniorem, unde paulatim contabescens ante Constantium decessit, nullo unquam sætu edito, & ut quidam dicunt, uterino Furore percita mortua est; καὶ *μητρομανίας νοσήματι περι-πεσῶσα ἐξέλιπε*.

Sunt alia quædam ejusdem morbi nomina. Sic a (f) Moschione, Medico Græco recentiore, sed incertæ ætatis, (g) *Satyriasis* appellatur. Sic a nonnullis Recentioribus dicitur *Nymphomania*, quasi dicas *Maniam Clitoridis*, cui olim *Nympha*, nomen fuit; vel *Erotomania*, hoc est, *Mania amoris*; sed a vocabulis istiusmodi abstinemus, quoniam non sunt communi usu receptæ.

§. II.

Causæ.

PAtet attendenti in Furore uterino duos morbos conjungi, effrænatam, & vesanam veneris cupiditatem, quæ ab uteri vitio; & delirium initio melancholicum, & deinceps maniacum, quod a vitio cerebri dependet. Si ambo concurrant, aderit Furor uterinus, de quo quæstio est; si defecerit alterutrum, erit vel effrænata coeundi cupiditas sine delirio, vel melancholia aut mania simplex sine vefano veneris desiderio. Proinde ad explicandam Furoris uterini naturam, ordine dicendum est.

1. De effrænata veneris cupiditate simplici.
2. De eadem conjuncta cum delirio melancholico.
3. Demum, de eadem, cum in maniam abit.

Primo Effrænata veneris cupiditas inducitur vividior & fortior succussione organorum, quæ sunt in feminis sedes voluptatis venereæ, haud disparimodo, quo fames aut sitis intensa oritur a validiore impressione ventriculi aut faucium tunicis illata.

Orga-

(e) De Antidotis *Self. I. Cap. 218.* (f) De affectibus muliebribus, *Cap. 128.*

(g) Nomine minus idoneo, & detorto a consimili virorum affectu.

Organa autem, quæ infeminis voluptati venereæ excitandæ a natura destinantur, plurima sunt.

1. Clitoris, quæ omnium consensu exquisitissima est voluptatis sedes, unde vulgo dicitur *amoris dulcedo*.

2. Tota vaginæ amplitudo, quantum patet, maxime tamen pars ejusdem antica, quæ cum vulva connectitur, & angustissima est.

3. Facies interna ipsius uteri, quæ & ipsa voluptatem sentit, & ad venerem sollicitat, perinde ac in fame & siti intensiore certum est ventriculum esurire & sitire. Quæ autem de uteri sensu dicimus, possunt inde confirmari quod in animantibus cesset venerea cupiditas, ubi primum utero gerunt; hebescat tunc saltem in feminis, imminuto scilicet uteri sensu.

4. Debent etiam inter organa, quæ veneri favent, recenseri vasa cuncta, quæ secernendo femini vacant in feminis, quippe quæ & ipsa in consortium voluptatis veniunt. Ea autem sunt.

1. Prostrata, qui in feminis urethram ambit, & duobus ostioli seu *lacunis* ad lactera urethræ in partem vulvæ superiorem, subter clitoridem, secretum humorem ubertim profundit.

2. Glandulæ Cowperianæ, quæ in perineo, isthmi instar, inter anum & vulvam intercedente sitæ sunt, & juxta caruncularum myrtiformium radice binoductu patefcunt ad vaginæ principium.

3. Glandulæ plurimæ, solitariae, vel racematim congestæ, quibus vaginæ facies confita est, unde humorem subviscidum semini analogum excerni certum est.

4. Lacunæ variæ, cæcæ, per faciem vaginæ dispersæ, unde depluit humor limpidus & subviscidus, sed paucus.

5. Demum, oscula varia excretoria per internam uteri faciem distributa, e quibus prolicitur in actu venereo humor non paucus, subpinguis, quo uterica vitas madet.

His præsuppositis, quæ in dubium venire non possunt, consequens est feminas posse vividioribus organorum impressionibus percelli, atque adeo ad venerem magis inflammari tribus de causis.

1. Si succussiones, quæ debent memoratis organis imprimi ad movendum in feminis veneris sensum & desiderium, validiores sint.

2. Si dispositio peculiaris organorum ad excipiendas illas succussiones necessaria ita intendatur, ut excipiantur vividius.

3. Demum, si concursu simultaneo utriusque causæ, & motiones inferantur organis validiores, & ab iisdem excipiantur vividius, unde debent veneris sensus & cupiditas augeri in ratione duplicata.

I. Succussiones, quibus in feminis accenditur veneris desiderium, ad tria revocari possunt.

1. Ad affricus organorum sæpe memoratorum, blandos, certi gradus & certæ speciei, quibus titillantur.

2. Ad punctiunculas lenes, gratasque, quibus stimulantur.

3. Ad morfiunculas blandas, certæ & determinatæ intensiois, quibus velluntur. Qualis autem gradus, qualisve species harumce motionum esse debeat, ut sensus venereus inde sequatur, nulla certa ratione definiri potest. Id unum liquido constat differre illas a motionibus aliis earumdem partium, quibus dolor inducitur, ut motiones ventriculo & faucibus illatæ ad famem & sitim, differre a motionibus earumdem partium, a quibus dolor.

Jam vero affricus muliebrium hic locum non habent, quia fiunt a causis extrinsecis, quæ Furorem uterinum non producant; ac proinde in duas alias causas oportet tantum inquirere, punctiunculas scilicet & morfiunculas, quæ eodem

dem proxime recidunt, & quæ inducuntur a semine vel feminali humore depluentibus in vulvam, vaginam, uterum, & illarum partium cavitates perluentibus.

Illæ autem punctiunculæ sive morfiunculæ vividiores sunt, atque adeo ad venerem fortius exstimulant.

1. Si semen & feminales humores quantitate abundant.

2. Si acrimonia peccent.

3. Si simul abundant copia, & peccent acrimonia.

1. Abundant autem copia, si sanguis ipse, unde scaturiunt, abundet in corpore, ut in feminis.

Quæ laute & opipare vivunt, & edulia jusculentæ, polytropha in cibos adhibent. In genere, ait S. Hieronymus, (a) quodcunque cupediarum genus, omnisque ventris saturitas seminarium est veneri amoris.

Quæ mollem & sedentariam vitam vivunt, unde parcior transpiratio, quæ sanguinis quantitas non satis exhauritur.

Quæ habent organa secernendo femini a natura destinata, ampliora & patientiora ex conformatione nativa, unde uberius illius humoris secretio.

Demum, quæ ex frequenti cum viris consuetudine, & iteratis muliebrium titillationibus, uberiore gaudent feminis proventu. Sic nemini non notum est iterata suctione lac in mammis, & repetito ptyalismis salivam in glandulis salivalibus copiosius secerni.

2. Semen peccat acrimonia præternaturali in feminis.

Quæ sunt temperamenti biliosi, atra-bilarii, & quarum sanguis acer, muraticus, ammoniacalis semen ejusdem conditionis subministrat.

Quæ vescuntur cibis salicis, piperatis, fumo induratis, acrioribus; quæ vinum meracius aut liquores spirituosos bibunt; quæ sese prolunt cocholata aut decocto caffè, quæ singula sunt veneris irritamenta.

Quæ sanguinis fervorem & acrimoniam intendunt vigiliis diutius protractis, aut animi pathematis vehementioribus, quibus sanguis exardescit.

3. Fit concursus utriusque feminis vitii, nempe copię & acrimonię, quoties concurrunt causæ a quibus utrumque solet induci, quas quidem, si non omnes, at saltem pleræque non raro concurrere posse manifestum est ex affinitate, quam inter se habent.

II. Dispositio peculiaris, qua organa quælibet ad vividius excipiendas succussiones illatas comparantur, in tribus consistit.

1. In tenuitate & exilitate fibrillarum nervearum, quibus fit, ut ceteris paribus, facilius, celerius, fortius succutiantur:

2. In tensione majore earundem fibrillarum, quæ, ceteris paribus, idem præstat:

3. In simultaneo concursu tum exilitatis, cum tensionis majoris fibrillarum nervearum, unde fit ut earundem oscillatio, ceteris paribus, facilius, celerius, fortior sit in duplicata ratione.

1. Nervæ autem muliebrium fibrillæ exiliores sunt.

Ex primigenia conformatione; sic constat organa quædam in his sensu gaudere acutiore, quam in aliis subjectis; imo vero in eodem subjecto partes esse quasdam, quæ præ aliis sentiant acutius.

Ex iteratione sæpe repetita prægressarum succussionum, ut in illis quæ frequenti veneris usui vel muliebrium frictioni dudum assuetæ sunt, unde fibræ nervæ flexibiliores & vibratiliores fiunt; quemadmodum in instrumentis musicis compertum est fides five chordas, quæ sæpius pulsatæ sunt, acutius sonare.

2. Fibræ eedem magis tensæ sunt, unde vibrantur fortius,

A na-

A nativa conformatione. Inde repetenda est diversa sentiendi facultas in diversis organis; sic videt ille acutius, audit alter liquidius.

Ab exarescentia, quæ accidit in feminis, quarum loci natura vel morbo siciores sunt.

Ab inflammatione phlogode muliebrium, qua fibrillæ nervæ distrahuntur validius. Inducitur autem illa tensio phlogodes vel ab erethismo, in quem fibræ uteri aguntur iteratis punctionibus & vellicationibus, quas semen acrius infert, vel a catameniis instantibus, maxime si diutius morentur & subsistant.

3. Demum, fibræ illæ nervæ exiliores sunt & simul nimis tensæ, quoties concurrunt, si non omnes, saltem aliquæ ex causis quas memoravimus; & debent illæ sæpius concurrere propter affinitatem. Quoties autem fit ille concursus, toties inde futurum est ut sensus rei veneræ intendatur in ratione duplicata tum nimia exilitatis, tum majoris tensionis fibrillarum nervearum.

III. Porro tandem, si contingat duas causas hæcenus recensitas, quarum altera a feminis copia vel acrimonia, altera a nimia fibrillarum exilitate vel tensione dependet, una concurrere, ut plerumque solent, quoniam affines sunt, fiet inde ut *hinc* semine acriore & copiosiore nervæ muliebrium fibrillæ fortius laceessantur; & *illinc* simul motiones, quæ illis inferuntur, excipiantur vividius, quia, cum sint exiliores & nimium tensæ, magis vibratiles sunt; unde consequens est fore ut veneris sensus cupiditasque intendatur in ratione duplicata utriusque causæ.

Secundo. Hæcenus de effrenata in venerem propensione diximus, qualis in primo morbi stadio, quæ tamen Furorem uterinum non facit, nisi superveniat delirium, saltem melancholicum, de quo jam dicendum, sed paucis.

Itaque 1. Ægrotæ, utcumque veneris cupiditate ardeant, quamdiu sui composites sunt, ex naturalia dissonantia seu heterochronia fibrarum cerebri, quibus in mente refricantur ideæ tum subjecti, tum attributi huiusce propositionis, *libidini obsequi nec honestum, nec licitum est*, id verum esse omni asseveratione affirmant, neque ab ea opinione dimoventur unquam, quantumvis æstuent libidininis ardore.

2. Sed iteratis ac frequentissimis fibrarum illarum succussionibus, quæ simul fiunt, accidit tamen, ut fibræ accessu mutuo ad eundem tonum perveniant, & ex dissonis consonæ, seu quod eodem recidit, ex heterochronis evadant isochronæ, unde ægræ mutata opinione, jam sibi suadeant *libidini obsequi haud turpe esse*, & inde *delirium melancholicum*, quod *secundum morbi stadium* constituit.

3. In principio tamen, præternaturalis illa fibrarum consonantia morbo inducitur, sibi non constat perpetuo, sed varie variat diversis de causis, si veneris cupiditas hebescat; si somni quiete præcípites fibrarum motiones compescantur; si anodynorum usu fibræ relaxentur; si fervor nimius sanguinis tepescat; si ægræ monitis, oburgationibus, imo verberibus ad officium revocatæ respiciant, unde est quod delirium melancholicum in illo morbi stadio plerumque mutabile sit, vehementia & intensione, & pariter mutabilia quoque ægræ dicta, factaque.

Tertio. Sed omnia in deterius ruunt in *tertio* morbi stadio, in quo

1. Quidem, ut morbi diuturnitate, inter se tono perfecte mutantur fibræ, quæ representant ideas subjecti & attributi propositionis allatæ, sic illæ tono quoque mutantur simul cum aliis fibris non paucis, quibus excitantur ideæ variæ, quæ ad venerem pertinent, ita ut jam consonent cum fibris multis, quibuscum dissonabant antea, unde ægræ debent ex illa fibrarum mutatione affirmare, quæ negabant, & negare, quæ affirmabant, & hinc delirium varium & multiplex, cui Furor brevi quoque accedet, quippe ægræ, a recta ratione deviaz,

vię, & vehementiore spirituum motu concitate in omnes impetum facient furie, quos omnes vident sibi adversari, atque inde *Delirium* vere *Maniacum*.

2. Notandum tamen in Mania, quę Furorem uterinum facit, delirium tamen si latius pateat, quam melancholicum, non esse universale, sed circa pauciora aliquot objecta versari, quę ad res venereas pertinent, ut modo dicebamus, unde prima mali labes, quod Manię uterinę non proprium est, sed convenit in omnem Maniam *deuteropathicam*, quę delirium melancholicum consequitur; contra quam accidit in Mania *protopathica*, in qua delirium multo latius patet. Sed hæc indicasse sufficiat, quę fusius & dilucidius explicabuntur in Tractatu *de Morbis Capitis*, quem brevi edituros esse speramus, si Deus vitam & otium dederit.

§. III.

Differentia.

Quamquam Furor uterinus morbus sit natura satis sibi constans, suas tamen patitur differentias, non essentielles quidem, sed quas tamen oportet præcognitas habere ad pleniorē morbi noticiam.

Itaque Furor uterinus

I. Distinguitur ratione status, sive stadii:

1. In *Incipientem*, in quo immodica quidem salacitas adest, sed quam egrę, adhuc sui compotes & turpitudinis conscię quam abhorrent, fortiter reprimunt, vel caute contegunt.

2. In *Confirmatum* cum delirio melancholico, in quo invalescente morbo, salacitas ita effrenata est, ut egrę jam delirę, deposita verecundia, si sui copia ultro non offerunt, at saltem se ad opus parata esse satis significant gestu, lascivia, viva voce.

3. In *Deploratum* cum delirio maniaco, in quo morbus in Maniam erumpit, hoc est, in delirium magis universale cum furore, atque adeo in quo, deposita omni pudore, egrę, impotenti animo, plane vecordes viros quoscumque ad concumbendum sollicitant & urgent, & si renuant, in illo insiliunt furibunde.

II. Distinguitur ratione causę in Furorem:

1. Qui a *vitio seminis fibrillarum*, copiosioris vel acrioris, vel acrioris simul, & copiosioris, unde aucta in venerem stimulatio.

2. Qui a *vitio fibrillarum* nervearum mulieribus intextarum, quę solito viratiliores sunt ob exilitatem, vel ob tensionem, vel obtensionem simul & exilitatem, unde vividior sensus venerei perceptio.

3. Demum, qui a *vitio* tum *seminis*, tum *muliebrium*, in quo omnia sunt magis intensa in ratione duplicata causarum simplicium.

III. Distinguitur ratione symptomatum, quę superveniunt:

1. In Furorem *uterinum sine delirio*, qualis est in primo stadio, dum incipit.

2. In Furorem *uterinum cum delirio melancholico*, qualis est in secundo stadio, sive confirmatus.

3. In Furorem *uterinum cum delirio maniaco*, qualis est in stadio tertio jam deploratus.

§. IV.

Symptomata.

Symptomata Furoris uterini diversa sunt pro diverso morbi stadio, sed cuncta ex proposita theoria facili negotio deducuntur, ceu totidem confectaria.

I. In primo stadio,

1. Aegra sentiunt invite se flagrare libidine, sed sibi probe conscię turpe & probrosum esse desiderii istiusmodi obsequi, hærent anxie, solitarie, segreges, meste, meditabunde, tacite.

2. Si nihilominus obscenis cogitationibus perpetuo defixę obtusius afficiuntur ab aliis quibuscumque sensationibus, a fame etiam & siti, & inde est quod illę nec esuriant, nec sitiant, quantacumque sit esuriendi & sitiendi causa.

3. Imo vero tam vivida est illa de rebus venereis meditatio, qua perpetuo detinentur, ut fibrę cerebri, quibus illarum rerum ideę refricantur, fortiter tense sine intermissione oscillent, ex quo fit ut illę præter naturam vigilantes sint.

4. Interim turpitudinis suę conscię, & adhuc dum mentis integre cupiditatem qua æstuant, conantur continere, vel caute contegere.

5. At vero si incederit sermo procacior, si quid blanditiarum audiant, si se illecebris tentari putent, animi impotentes male tecta desideria cito manifestant.

6. Solet tamen in illo stadio morbus inducias interdum habere, quas adhibita remedia, aeris vel tempestatis mutatio, dięta accuratior, critica quædam evacuatio producant, & in quibus egrotę consideratius se gerunt, & videntur respiscere, quamquam raro perfecte; sed dilucidis illis intervallis nimium non fidendum, quippe quibus morbus recidivus brevi succedat, priore pejor, & intensior.

II. In secundo stadio,

1. Invalescente morbo, incipiunt tono ita perverti, ut supradictum est, fibrę cerebri, quę rebus venereis refricandis natura destinatę sunt, ut cum egrę certo conscirent antea *licitum non esse libidini se dedere*, jam ex errore novo, quod est principium delirii melancholici, hæreant ancipites, & interdum mente consistere videantur, insanam cupiditatem reprimendo; interdum vero deposita verecundia, libidini conentur obsequi, obvios quoscumque procaciter alliciendo, vel aperte rogando.

Si qua spes eis effulgeat fore ut adipiscantur quod cupide desiderant, hilares garrunt; blandiuntur, quos detinent, ut properent, postulant, rogant, errore ductę quo tunc cęcantur. At si sentiant spe sua se deludi, mærentes & querulę recedunt mustitando.

3. Verum omnia in dies magis ingravescent, & naturalis fibrarum tonus ita tandem pervertitur, ut illarum dissonantia abeat in perfectam consonantiam, atque adeo agra tunc firmam sibi persuasionem inducant *facile posse se libidini dedere*, & proinde dicant faciantque omnia, quę suadet turpissimus mentis error.

III. In tertio stadio,

1. Morbus in Maniam recidit, ut modo dictum est, & agra mente alienatę, maxime circa ea quę ad rem veneream pertinent, obscana, impudica verba proferunt continuo, obvios quosvis notos, ignotosve, ad opus sollicitant, cunctantes urgent & compellunt, & si pertinacius reluctentur, eos pugnis & unguibus impetunt furibundę.

2. Porro accedunt cetera symptomata, quæ Maniam comitari solent, ut agrypnia constans, famis, & sitis defectus, fervor totius corporis, sed sine febre, frigoris tolerantia, alvi pigrities, urinarum paucitas, spissitudo, color croceus, &c. quibus explicandis superfedemus, cum non sint hujus loci.

IV. Præter hæc adfunt alia symptomata, quæ ad omnia morbi stadia perinde pertinere videntur. Sic,

1. Vellicatio fortior, quam semen acrius utero & vaginæ infert, erethismos ferre continuos illarum partium ciēt, unde convulsive contractæ vasa stringunt circumflua, cursum sanguinis morantur, atque adeo locum dant phlogosi, qualem pluries in cadaveribus metromaniacarum (a) observatam fuisse legimus. Ea autem phlogosis, ut interdum morbi causam esse supra vidimus, sic aliquando merum est illius symptomata, sed quo, si superveniat, morbi vehementia multum intenditur.

2. Inde minime mirum, si ferveant in Metromania, & exarescant muliebria, si uteri & vaginæ parietes seu tunica rigent, si vagina a rigentibus tunicis distenta tentiginæ (b) hiat perpetuo & aperta sit, quæ singula Observatione comperta sunt.

3. Vero consentaneum est inde quoque venire, quod in Metromaniacis Clitoris (c) valde turgat solito grandior; quod ovaria ambo, vel alterutrum, tumeant præternaturaliter humore spisso, viscido, purulento; vel oculis naturalem molem excedentibus plena sint; quod tubæ ipsamet similem labem non raro participant, ut in pluribus egrotis morbo defunctis (d) observatum est.

4. In metromaniacis virus distillat aliquando ab inguine, sive quod petulcis digitis locos contrectando perpetuo, ut venerem sollicitent, quid paucum scabendo eliciant spissum viscidumque, quod e vulva manat; sive quod ab ulcere fistuloso uteri vel vaginæ quid purulentum profundatur.

5. Liqueat ex dictis in Furore uterino tumores, steatomata, hydatides, apostemata, puris colluviem, phlogosim uteri, & partium quæ utero confines sunt, sæpenumero morbum antecedere tamquam causas, vel subsequi tamquam symptomata; & quoties alterutrum evenit, quomodocumque eveniat, toties morbum induci, qui curationem nullam admittit absolutoriam, sed ex quo egrotantes, post cruciatus varios plurimosque, misera morte, tardius ciutiusve intereunt.

§. V.

Diagnosis.

I. **D**iagnosis morbi evidens est signis pathognomonicis, quæ recensuimus, nempe salacitate effrenata, delirio melancholico circa venerea, & delirio maniaco, quod melancholico succedit.

II. *Diagnosis statuum* seu *stadiorum* morbi non minus obvia.

1. Si adsit sola salacitas effrenata, quam agræ quidem mentis adhuc integræ conentur continere, aut saltem contegere, sed cujus tamen interdum non obscura præbeant indicia, *primus* erit morbi *status*, seu *primum stadium*.

2. Si

(a) Josephus Lanzonus, *Miscellan. Natur. Curiosors Decur.* III. Ann. 5. & 6.
 (b) Christian de Helvich, *Ephemerid. German.* Centur. I. & II. pag. 310.
 (c) Clitoris tumet etiam in Metromaniacis propter frictionem, qui abundantur.
 (d) Joh. Michaelis *Praxis Clinica Specialis Casu* 22. Dominicus le Duc, *Zodiaci Medico gallici Ann.* 1. Observat. 7. Fridericus Lochnerus, *Ephemerid. Germanicar.* Centur. VII. & VIII. Stephanus Blancardus, *Anatom. Practica* Centur. II. Observat. 99. Item *Collectanea Medicophysica*, Part. I. Observat. 28. Carolus Philippus Gesnerus, *Affor. Physico-medico.* Volum. VII. Observat. 39.

2. Si invalescente lascivia incipiant desipere, & delirio teneantur melancholico circa res venereas, ac eam persuasionem in animum inducant *haud turpe esse libidini se dedere*, atque adeo ex opinione impure errante se gerant, adest *secundus morbi status*, seu *secundum stadium*.

3. Si furore acta absurda deblaterent varia, seu delirent cum furore circa plura, uno verbo, si maniacæ sint, obvios quoscumque compellant ad opus, impudicis gestibus eos alliciant, & si reluctentur, incessant furiosæ, morbus tunc ad *tertium statum* seu *tertium stadium* pervenit.

III. *Diagnosís causarum* morbi vere ardua foret, si opus esset eas accuratius dignoscere, sed ea diligentia nullam præbet utilitatem ad curationem, tum quia ambæ morbi causæ, vitia uteri cum vitiis feminis plerumque concurrunt, atque ideo simul methodo eadem curandæ veniunt; tum quia si non concurrant, quod nec frequens est, nec diuturnum esse potest, eadem vel affinia postulant remedia.

§. VI.

Prognosis.

Metromania five Furor uterinus morbus est probrosus & dedecorosus, cuius ignominia non solum in ægotas recidit, sed in propinquos etiam redundat.

In genere semper curatu difficilis est, quod cum delirio quovis commune habet, & tanto difficilior, quanto magis inveteratus. Quod si velis singula curiosius persequi, oportet diversos morbi status distinguere.

I. In *primo*, morbus, ut plurimum sanabilis est, dummodo diligenter ac cito illi occurratur, cum nondum accessit delirium. Frustra enim conaberis mederi, si tardius mederi cœperis, nec ullum aliud malum esse puto, in quo verius sit verbum illud, quod vulgo dicitur:

*Principiis obsta, sero Medicina paratur,
Cum mala per longas invaluere moras.*

II. In *secundo*, ubi primum adest delirium melancholicum, malum est fere immedicabile, quod tandem in fatuitatem & stultitiam abit, nisi mortem inferat celeriolem. Nonnumquam spes aliqua sanationis affulgere videtur, si morbus inducias habeat frequentes, diuturnas, dilucidas, sed quibus numquam fides certa, & sine ullo recidivæ metu, quoniam semper periculum est, ne male sopitum incendium resurgat.

III. In *tertio* demum, in quo Mania, morbus insanabilis merito censetur, cum vix spes ulla sit, fore ut ægotæ ad saniolem mentem revocentur, sed omnes absumantur (a) apostemate, ulcere, syrro uteri, tubarum, ovariorum, quæ vitia Metromania intulit; vel in stoliditatem & amentiam morbi diuturnitate delabantur, donec mortem obeant.

IV. Indubitatis Observationibus comperta sunt sequentia, quæ ad prognosim faciunt, & quæ ideo recensere visum est.

Metromaniam sponte solvi,

i. Si

(a) Vide Auctores supra laudatos, ad Symptoma 3. Art. 1°. §. 1°. p. 365.

1. Si ægrotā laboraverit immodico (b) catameniorum profluvio, seu hæmorrhagia uterina, quod inde emollita, & relaxata uteri facie, veneris sensus re-tundatur.

2. Si largior supervenerit hæmorrhoidum fluxus, quod per anastomases, quibus vasa inter se communicant, venę uteri exinaniantur dum hæmorrhoides fluunt, uterusque inde detumescat, & relaxetur.

3. Si fluore muliebri largo, & diuturno ægrotans colliquefcat, quo uterus madesit, & temperatur, atque adeo libidinis stimulis debilius patet.

4. Si ægra (c) imprægnetur, quod humor embryi secundinis contentus, & inde resudans, uteri tunicas emolliat, & relaxet, & ad libidinis incentiva reddat hebetiores, sed facilis est morbi recidiva, nisi intra unum, aut alterum annum a puerperio iterum gravida fiat.

5. Si strenue subagitetur, quod felicem quidem successum pluries habuit in ipso (d) matrimonio; sed multo feliciorē, si vera narrant, (e) venere vul-givaga, quoties accidit ut ægra, quæ fugitiva vagabantur, a nebulonibus pluribus compressa fuerint.

6. Si uterus casu procidens aeri permittatur, dum infrigidetur. Id relatū quidem novī ab Harveo solo, sed qui unus instar plurium est. Novi, (f) inquit ille, *feminam nobilem, a furore, & melancholia uterina ultra decennium delirantem, cui postquam omnia frustra tentata essent, contigit uteri prolapsus . . . Auctor fui, pergit ille, ut uterus non reponeretur, donec a frigore externo intem-peries ejus deferbuisset. Successit res ex sententia, brevique postea convaleuit, atque uterus demum loco suo restitutus permanfit, vitamque etiamnum salubriter degit.*

§. VII.

Curatio.

Quot sunt stadia in Furore uterino, totidem sunt morbi peculiare, qui quantumcumque affines esse videantur, & ab eadem causa inducti, ratione tamen paullisper diversa, si non specie at saltem gradu, debent impugnari, quam ideo distinctis articulis explicare necessū est.

Curatio in primo Morbi stadio.

In illo morbi statu debent indicationes omnes eo intendere,

1. Ut sanguis acrior, semenque inde deciduum, & ejusdem vitii particeps, diluantur, & demulceantur.

2. Ut tota uteri, & vaginæ facies interna humefiat, & relaxetur, ad salacitatem morbosam, & effrenatam compefcendam.

3. Ut interim ægrotę, quoad ejus fieri potest, ab oscenis cogitationibus evocentur, & in viam regressę animum ad saniora adijciant, quę singula sequentibus auxiliis possunt obtine ri.

I. Ad

(b) Alexander Benedictus; de Curand. Morb. Libr. I. Cap. 28.

(c) Dominicus Panarolus; Pentecost. III. Observ. 9. Johannes Matthæus de Gradibus, Consilio 8.

(d) Zacutus Lusitanus. Prax. Medic. Admir. Lib. II. Observ. 91. Johannes Riolanus, pater, Method. Medendi Sess. IV. Tractat. 2. Cap. 21. Dominicus Leo, Art. Medendi Libr. II. Cap. 9. Ambrosius Sægmannus, Ephemerid. Germanic. Decur. III. Ann. I. Observ. 11.

(e) Alexander Benedictus, de Curand. Morb. Libr. I. Cap. 28. Thomas Bartholinus Observat. Anatom. Cent. II. Observat. 69. Christoph. Johann. Langius, Praxeos Medic. Cap. 24 §. XV. Ubi laudat Observationem Plateri. (f) De Partu, extremo Libro.

I. Ad diluendum, & demulcendum tum sanguinem, tum semen, profunt,

1. Sanguis missus e brachio, nisi exiturientia, vel exeuntia catamenia e mal-
leolo mittendum esse suadeant. Oportet autem sanguinem largius, & frequen-
tius mittere, pro ratione atatis, temperamenti, virium agrotantium, & pro
symptomatum vehementia.

2. Catharsis frequens cum purgantibus mitioribus, quorum virtus, & efficacia
sit idonea deducendæ primarum viarum cacochyliæ, & evacuandæ cacochymie
sanguinis, sed quæ intestinis irritandis, convellendis, in spasmos agendis mi-
nime par sit, ne uterus in consensum trahatur.

3. Usus jusculorum aut apozematum, quæ fiunt

Cum radicibus Nymphææ

Althææ

Cichorei

Acetosæ

} ad ʒj.

Cum foliis Nymphææ

Lactuæ,

Portulacæ

Salicis,

Lenticulæ palustris

} ad m. j.

Cicutæ ad pugillos ij.

Cum floribus Nymphææ

Malvæ,

Papaveris,

Violarum

} ad pug. ij. vel iij.

Ex quibus tria, quatorve seligi debent, quæ magis probabuntur, & ex illis
confici juscula vel apozemata, ut artis est, bis in die, mane, & vesperi, lon-
ge a pastu per plures dies continuos exhibenda, addendo cuilibet salem prunel-
læ, crystallum mineralem, vel salem sedativum Hombergii, ad ʒj.

4. Serum lactis clarificatum, & cartha bibula percolatum ad cyathos sive
haustus quatuor in die, sed longe a pastu, in quorum unoquoque potest inco-
qui uncia una radicis nymphææ, in talleolas dissectæ, vel dilui syrapi de nym-
phæa semuncia. Proderit efficacius idem serum, si pro omni potu exhibeatur,
modo ægrota non repugnet.

5. Lac asininum, bis in die sumptum ad uncias novem vel decem, mane &
vesperi, si ventriculus illud concoquat. Imo vero, si ægrota obsequiosa sint,
& tædio hujus diætæ se faciles præstent, conducilius erit lac pro omni ali-
mento adhibere, & loco tum prandii, tum cænæ, ultra haustum lactis asinini
matutinum, & vespertinum, haustus alios duos lactis vaccini, vel edulia varia
lacte illo præparata exhibere.

6. Emulsiones bis in die mane & vesperi, quarum haustus quilibet fieri po-
test ex seminibus quatuor frigidis majoribus ad ʒʒ. vel ex

Semine Lactuæ,
Portulacæ,
Papaveris albi,
Cannabis.

} a ℥iij. ad iv.

Quæ contusa in mortario marmoreo diluuntur,

In aquis Distillatis
Nymphææ,
Lactuæ,
Portulacæ,
Endiviæ.

} ab ℥iv. ad v.

In colatura dissolvitur

Syrupus Violaceus,
Nymphææ,
Althææ

} ad ℥j.

Solent ex illis feminibus, aquis & syrups eligi, quæ maxime probantur, numero tamen pauciora, & ea dosi, quæ nec nimis amplum, nec æquo spissior rem haustum faciat.

7. Aquæ minerales acidulæ & chalybeatæ potandæ per mensem, si tempestas faveat, quotidie a Libris II. ad III., addito in primis haustibus sale quodam cathartico, v. g. sale de duobus ad ℥iij, sale Polycresto Rupellensi ad ℥ss, sale Epsomensi eadem dosi. Inter aquas istiusmodi commendantur maxime inter nostrates, aquæ de Vals, de Caransac, de Bussan, de Pougues, de Forges, & inter exoticas, aquæ de Spa, de Selter.

8. Diæta accurata, juxta quam ex artis legibus, debent ægræ iis potissimum cibis uti, qui humectent, temperent, diluant, refrigerent, ut sunt Olera varia,

Cucumeres,	Lactuæ,
Mellones,	Portulacæ,
Borrage,	Cichorium,
Beta,	Spinachia,
Endivia,	Atriplex.

Et Fructus horæi, ut

Cerasa,	Uvæ maturæ,
Fraga,	Pruna dulcia,
Poma dulcia,	Ribesia,

Demum offæ vel cremores oryæ, cum jusculo tenuiore ex carne vitulina vel gallina juniore.

Interdicendæ vino, chocolata, decocto caffè, & carnibus omnibus, si vitulinam, pullosque & cuniculos juniores excipias.

Demum exhibendæ narcotica, quæ somnum conciliant, si morbo parcius sit breviorque.

9. Possunt proposita remedia, si videbitur, vel vicissim commutari, vel conjunctim præscribi, modo invicem congruant; sed oportet illis diu insistere, neque enim existimandum est, vitium tenax & vix emendabile, universa humorum massæ alte inustum posse facili negotio corrigi, aut in melius verti.

II. Humefaciendo & relaxando utero apprime conducunt interna remedia, de quibus jam abunde diximus, sed multo efficacius externa seu topica, quæ sequuntur,

1. Balnea vel semicupia in aqua fluviali egelida, in qua incocta fuerint folia plantarum emollientium, quas modo recensuimus *Articulo præcedente*, n. 3. In illa agræ bis in die demitti solent, & ibi contineri per duas horas, jussæ manu vel spongia aquam in muliebria alte propellere, qua proluantur.

2. Clysteres frequenter injiciendi,

Ex sero Lactis,

Ex decocto, Lactucæ,
Portulacæ,
Umbilici Veneris,
Sempervivi,
Nymphææ,
Foliorum Salicis,
Viticis,

Quibus potest Oxycratum ad uncias aliquot addi. Ceterum semel recepti, debent diu contineri, ut refrigerationi & humefactioni interaneorum tanto certior locus detur.

3. Immissæ per metrenchyten injectiones subtepidæ.

Seri Lactis

Decocti Hordei,
Lactucæ,
Aliarumve plantarum modo recensitarum,

Quæ debent in uteri cavitatem caute propelli, si illius os dehiscat, ut in illis plerumque solet, & in eo aliquandiu subsistere, ægris ad situm congruum compositis. Si morbus urgeat, præderit singulis injectionis unciis addere semidrachmam, vel drachmam unam succi Solani, *Morellæ* dicti, *Sempervivi*, imo etiam *Cicutæ*.

4. Pessaria in vaginam intrusa, quæ varie conficiuntur, nam modo telæ particula in formam rotuli convoluta, vel spongia mollis in longitudinem secta, spisso & frigido decocto herbarum aliquot emollientium, quas recensuimus, imbuta, vaginæ insinuat; modo vero sacculus oblongus linteus, plenus pulpæ earundem plantarum, in vaginam intromittitur; sed qualiacumque fuerint, oportet introducta pessaria identidem remove, & recentia reponere, ne mora nimis incalcescant.

5. Hirundines, plures paucioresve, prout opus esse videbitur, margini podicis admotæ, maxime si phlogosi tumeat, quoniam illarum suctione sanguis ab uteri vasis revellitur, quibus cum venæ hæmorrhoidales multiplici anastomosi communicant, unde depletis vasis substantia uteri relaxatur. Non is ego sum, qui velim id auxilii genus prædicare tanquam absolutorium; sed cum juvare aliquando possit, numquam lædere, noluerim illud omitti.

Astruch de Morbis Mulierum.

L

III. Dum

III. Dum tentantur remedia, omni ope & opera annitendum, ut ægræ ab obscænis cogitationibus avocentur, & melancholiæ modum ponant, in quem finem,

1. Crebris cohortationibus, monitionibus, increpationibus excitandæ, erudiendæ, continendæ sunt, ut ipsæ suam lasciviam perhorrescant, & pudore suffusæ desideria sua refrænent, & tandem e corde evadant.

2. Curandum, ut consuetudinem jungant cum sodalibus prudentibus, probatæ virtutis, sed festivis & hilaribus, quibuscum possint lepide & urbane versari, & quarum exemplo & colloquio ad saniores mentem paulatim reducantur.

3. Occupandus illarum animus ambulatione, chorea, epulatione, villicatione, peregrinatione, ut omni gaudio expletæ ab obscænis cogitationibus, in quibus defixæ sunt, destineantur. Præstaret quidem negotia domestica illis demandare, si sedulo operam dare vellent, sed plerumque vel nolunt, vel nequeunt.

4. Caute illis interdicendum omni de re venerea colloquio, libris amatoriis, lascivis canticis; & sedulo cavendum ne viris ullis utantur familiarius, nec in consuetudinem ullum admittant omnino, præsertim eos quorum amore teneri videbuntur.

5. Prospiciendum, ut non incubent culcitæ plumæ, *lit de plume*, vel lanæ, *metelas*, unde lumbi ardentius incallescere, atque adeo æstus muliebrum, qui jam nimius est, magis intenderetur; sed culcitæ stramento molliore plenæ, *une pallasse*, vel ad summum seta equina, vulgo *crin*, factæ.

6. Ultimo, si hæc ex optato non proficiant, omiſſa cunctatione connubio jungendæ, si non obſtet vitæ institutum, cum amasiis quidem suis, si commodum fuerit; sin minus, cum adolescentibus venustis, qui amabiles sint, si non amati, quæ Medicina in illo morbi ſtadio certiffima est & efficaciffima, ut ſupra dictum est, §. VI. *De Prognosi*, n. 5.

In ſecundo ſtadio,

Cum, accedente delirio melancholico, omnia tunc in pejus ruant, neceſſum eſt remedia adhibere diligentius, majore doſi, & ſelecta inter efficaciffima, ſed ex iifdem tamen familiis, cum indicationes curatoriæ eadem ſint.

Itaque

1. Balneatio adhibenda frequentior & bis in die, in aqua ſubfrigida, capiti iterato ſuper ſuperfuenda, in qua ægræ per duas horas detinendæ ſi fieri poſſit.

2. Oportet experiri omnia remediorum genera in præcedente ſtadio propoſita, ſanguinis miſſiones frequentes, ſerum lactis pro omni potu, vel pthiſanas valde refrigerantes, juſcula aut apoſemata diluentia, & temperantia, emulſiones aut julepos, aquas minerales, &c., quibus diu eſt inſiſtendum, ut morbi ferocia debelletur vel ſaltem retundatur.

3. Curandum ut ægrotis nutritio ſufficiens, imo larga ſubminiſtretur, ſed ex alimentis eupeptis, & refrigerantibus, qualia propoſuimus in præcedente ſtadio.

4. Si noctes ducant inſomnes, aut irrequietas, narcoſtica exhibenda ſunt doſi modo congrua, inter quas primas tenent tinctura anodyna, a gutt. xxiv. ad gutt. xxx. vel laudanum opiatum, a gr. i. ad gr. ii.

5. Purgari debent frequentius, & catharticiſ validioribus, ſcilicet in forma liquida, cum decocto Ziij follicorum fennæ, & Zij ſalis de duobus in colatura diſſol-

dissolvendo ℥ij & addendo Diagridii gr. x. vel xv. In forma vero solida cum bolo ex Diagridii & Jalappii pulverati ana. gr. xij. additis gr. viii radicis Hellebori nigri pulveratæ, ea cautione, ut dum operatur medicina, exhibeatur unaquaque hora haustus jusculi levioris carnis vitulinæ cum foliis aliquot cichorei coctæ.

In tertio stadio.

Ubi primum Mania supervenit, morbus fere deploratus est, neque tamen omnis ægrotantium cura ideo deponenda, sed contra eo diligentius enitendum est, ut illarum miseriis, quoad ejus fieri poterit, quid levamenti conferatur.

In quem finem,

1. Frequenti balneatione opus est in aqua frigida, quæ capiti iteratis vicibus debet superfundì, & in qua ægræ detinendæ sunt quandiu vires sufficiant.

2. Sanguis largiter & pluries mittendus, e brachio, e talo, e collo, donec imminutis viribus reprimatur ægrotantium furor, & suæ debilitatis conscia famulantium monitis sint magis obsequiosa.

3. Mochlica purgatio sæpius iteranda cum catharticeis drasticis, aut cum vomitoriis, qua quicquid vitiosum inest non solum intestinalibus viis, sed etiam visceribus omnibus, quæ cum intestinis communicant, efficaciter subducatur.

4. Uterus fervens injecto oxycrato frigido vel parum tepido temperandus est identidem, si ægrota huic remedio se faciles præstant, ut se plerumque præstant, quoniam ipsæ querunt remedia adversus pruritum & calorem uteri, quibus se cruciari sentiunt.

5. Ægris, si nocte infomes ducant, ut fere perpetuum est, narcotica exhibenda, dosi quidem magna, quæ somno conciliando par sit, sed quam necessarium est partitis vicibus dare per intervalla, ne quid detrimenti succedat a nimia dosi simul & semel data.

6. Curandum, ut utantur victu largo, sed eupepto & refrigerante; ac demum si vehementius ferociant, verberibus multandæ, imo vinculis coercendæ, ne violentas manus sibi vel adstantibus inferant.

§. VIII.

Remedia quedam, quæ adversus Furorem uterinum commendantur.

I. **A** Plerisque (a) Medicorum certatim laudatur Camphora, seu specifica ad libidinis æstus compescendos in Furore uterino. Datur in substantia a gr. x. ad xv. in quocunque vehiculo, vel forma boli. Aliquando illius frustulum granorum duodecim inflammatum in haustum aquæ projicitur, qui deinde exhibetur potandus.

Miror undenam nata sit ea opinio de virtute Camphoræ anti-aphrodisiaca; an ex decantatissimo illo versiculo,

(a) Vide Michaelen Etmullerum. De Morbis Mulierum Cap. 2. Et alios passim.

Camphora per nares castrat odore mares,

qui non alio nitebatur fundamento, quam præjudicio falso, quo Camphora qualitate frigida esse censebatur, quam tamen constat calidam esse.

Ipse quidem experientia compertum habeo vulgarem de Camphoræ virtute opinionem, si non falsa sit, at certe perpetuo veram non esse, nam in feminis duabus ab utero furentibus Camphoram frustra adhibui & pluries, & magnis dosibus.

II. Si Ettmullerus (b) audiatur, Furori uterino prodest efficaciter liquor limpidus & aquosus, qui extillat e teneriobus salcium ramis, dum verno tempore ambulantur. Propinatur autem ille succus, vel solus, vel ex farina illo subacta placenta conficitur, quæ ægotæ data omnem ad venerem propensionem extinguunt. Idem etiam facit, pergit ille, decoctum salicis junioris, aliquoties epotum jejuno stomacho, nam hoc omnem appetitum venereum cohibet, quin & interdum mulieres omnino steriles facit.

Tam disertis promissionibus plene persuasus in feminis iisdem non liquoris ex sectis salicum ramis depluentis, qui non erat ad manum autumnali tempestate, dum illas ope medica conabar adjuvare, sed decocti foliorum salicis periculum feci iterato & magna dosi, at vero ne hilum quidem me profecisse memini.

III. Agnus castus sive Vitex ad compescendos libidinis stimulos celebratissimus est. Decoquitur in jussulis, apozematis, pthisanis, aut injectionibus uterinis. Illius virtutem usu nondum exploravi, sed vim ejus anti-aphrodisiacam merito dubiam reddunt amaror & acrimonia, quæ in masticatis foliis & præsertim seminibus percipiuntur. Adde quod Vitex ad menses ciendos (c) usurpetur, argumento maximo illum virtute anti-aphrodisiaca minime pollere. Porro tamen, cum ex ejus usu nihil discriminis impendeat, causa nulla est cur non liceat unicuique pro lubitu periclitari, si occasio fuerit.

IV. Vidimus supra in curatione stadii primi opus esse ut ægotæ incubent culcitis stramento molliore plenis. Volunt autem, qui viticis efficaciam laudant, ut ex foliis ejusdem siccis ægrarum culcitæ infarciantur; exemplo scilicet ducto ab Atheniensibus Matronis, quæ in Thesmophoriis, seu sacris Cereris castitatem custodientes, foliis viticis seu Agni casti cubitus sibi sternebant, referente (d) Plinio, & (e) Dioscoride, cui consilio non repugnare, quamvis de virtute viticis mihi certo non constet, modo prius monuero quotidianum laborem inde impendere in reficiendis culcitis, quoniam sicca viticis folia in pulverem cito resolyuntur.

V. Medici, qui de Furore uterino disseruerunt ceteris diligentius, (f) Sennertus, (g) Riveriusque, inter alia simplicia vere anti-aphrodisiaca, nonnulla numerant, quorum potestas longe dispar, ut Anetum, semen Dauci, lignum Aloes, Rutam, Mentham, ipsam etiam Terebinthinam, &c. quæ cum acria sint, & ad menses movendos efficacia, immoderatam veneris cupiditatem potius inflammare, quam mitigare valent, qua de re monere visum est, ne quis tantorum Virorum auctoritate motus, imprudens credat remedia istiusmodi adversus Furorem uterinum cum successu adhiberi posse.

VI. II-

(b) Ibidem. (c) Dioscorides, Lib. I. Cap. 135.

(d) Hist. Natural. Lib. XXIX. Cap. 9.

(e) Lib. I. Cap. 135.

(f) Præstio. Lib. V. Part. II. Sect. 3. Cap. 5.

(g) Præstio, Lib. XV. Cap. 5.

VI. Iidem encomiis nimium extollunt remedia quædam, quæ spes datas minime impletura esse videntur. Sic Sennertus ^(h) laudat aquam quamdam, quam castitatis appellat, & quæ species est Julapi ex commistis aquis distillatis.

℞ Aquar. Menthæ, Chelidonie, Anethi, Liliorum convallium, Liliorum alborum, Nymphæ, ana. ℥j. M. Dosis unc. ij vel iij.

Laudat idem aquam aliam ex plantis pluribus distillatam, quæ sequitur.

℞ Fol. Nymph. Vitic. Salic. ana. m. iij.

Lactuc. Portulac. Umbilic. Veneris, ana. m. j.

Semin. Lactuc. Papaver. quatuor Frigidorum majorum, ana. ℥ss.

Aneth. ℥ ij.

Florum Nymph. m. j.

Violar. m. ss.

Contundantur omnia recentia, & irrorentur succo Limonum, ac stent in digestionem horis 24; postea distillantur, & distillati singulis libris add. Camphoræ ℥j. Servetur ad usum. Dosis ℥ j.

Quod totidem verbis apud ⁽ⁱ⁾ Riverium legere est. Sed hæc ambo remedia in Furore uterino parum prodesse puto gemina de causa,

1. Quod in compositionem admittant plantas aliquot, ut Mentham, Chelidonium, Anethum, augendæ potius quam sedandæ veneri natas;

2. Quod certum sit aquas ex plantis distillatas minus valere, quam earumdem decocta, quamobrem in usum non veniunt, nisi cum plantæ recentes deficiunt.

VII. Cicuta ab omnibus Medicis antiquioribus commendatur ad Furem uterinum, ex cujus foliis confusus parabant cataplasmata lumbis & pubi apponenda, & cujus expressum succum admiscebant cum uterinis injectionibus, imo etiam guttatim infundebant haustibus variis ore assumendis; quam medendi rationem ut confirment, adducunt auctoritatem, tum B. Basilii, qui ait ^(k) se vidisse quasdam feminas, quæ potione Cicutæ, extinxerint rabiosas cupiditates; tum B. Hieronymi, qui ^(l) scribit Hierophantas Pontificatum adeptus Cicuta se castrasse.

Quid de virtute anti-aphrodisiaca Cicutæ sentiendum sit, ipse ignoro, ut qui nullum periculum feci, sed opinor huic plantæ auctoritatem conciliatam esse ex falso præjudicio frigidam esse, cum e contra conitet esse calidam. Sed id commodi accidit, quod jam liceat rem tuto periclitari, ex quo notum est succum Cicutæ leviter inspissatum ægris carcinomate laborantibus quotidie ad multa grana sine discrimine exhiberi, qua de re plura infra, *Libr. II. Cap. 7.*

VIII. Ut primum varia Chimix præparata in medicum usum recepta sunt, non cessavere quicunque Chimix nimium credunt, ad morbos multos, & speciatim ad Furem uterinum obtrudere præparata multa ex Saturno, potissimum Saccharum Saturni, cujus grana aliquot in injectionibus uterinis, & quod gravius est, in ipsis haustibus, qui ore assumuntur, dissolvenda proponunt. Sed hunc usum, nec injuria, improbavimus supra pag. 107.

Astruch de Morbis Mulierum.

L 3

IX. Su-

^(h) Vbi supra. ⁽ⁱ⁾ Vbi supra.

^(k) Homil. V. supra Hexæmer.

^(l) Contra Jovian.

IX. Supereſt quaſtio majoris momenti . Nonnulli Medicorum (*m*) auctores ſunt , ut titillando muliebria feminarum ab utero furentium , proluvium corrupti ſeminis proliciatur , unde prima mali labes , quod alii (*n*) nefas eſſe cenſent , & religione vetitum . Non noſtrum eſt tantam litem componere , de qua viderint quos pene jus eſt & norma decidendi ; ſed illos monitos velim deciſionem fruſtra futuram eſſe quod ad factum , quandoquidem agrotantes ipſæ naturæ vel potius morbi ductu ſeſe fricant perpetuo , nec aliena petunt aut expectant auxilia , in quo ſibi peſſime conſulunt , ut quæ fricationibus illis cupiditatem nedum ſedent , ſed magis exaſperant . Verum ſurdis canas , ſi eas ab illa turpitudine hortatu coneris dimovere , a qua arceri non poſſunt , niſi vinciantur .

(*m*) Varandeus , *De Morbis Mulierum* , Lib. I. Cap. 5. & Antiquiores omnes.

(*n*) Riverius , *ubi ſupra* .

T R A C T A T U S D E M O R B I S M U L I E R U M. L I B E R S E G U N D U S

De Morbis, qui a diversa uteri conditione dependent

C A P U T P R I M U M

De Uteri inflammatione.

§. I.

Ejusdem descriptio, & species.

PArtes omnes humani corporis præter-naturali sanguinis affluxu corripipi possunt, quem subsequuntur partis affectæ tumor, tensio, rubor, calor, dolor, atque febris ipsa haud infrequenter; dummodo illa graviora appareant; hujusmodi infartus species, communi nomine *tumores inflammatorii* appellantur, qui morbi intensione diversa distinguuntur, in *phlogases* dum leviora, & *phlegmones* dum seviore ostendunt symptomata.

Præter inflammationem tres supersunt tumorum species *Erysipela* videlicet, *Oedema*, atque *Syrrhus*; inflammatio enim, vel simplex esse potest, quæ inflammationem *Phlegmonosam* gignit, vel alterutro eorum tumorum complicata, a quibus *Erysipilatoza*, *Oedematosa*, vel *Syrrhosa* nuncupatur.

Uterus æque ac ceteræ corporis partes inflammationi est obnoxius, ab his in hoc tamen differt, quod externarum partium tumor, calor, rubor facile morbi indolem aperiant, at uteri inflammatio, in abscondito latitans, nisi per scenomena, quæ extrinsecus præfertur deduci possit.

Ex eo enim de uteri tumore, atque tensione judicamus ab aucto imi ventris volumine, ejusdemque tactui resistentia; ipsius calorem indicat regionis hypogastricæ calor; pubis, & vaginæ præsertim; ruborem vaginæ rubor ostendit, si eo usque observatio pervenerit, quod etiam a calore, quem animadvertit æger, ceterisque externis signis facile deducitur; dolorem ægræ quærelæ satis demon-

strant, atque uteri tactu summa sensibilitas; febris tandem, uteri inflammationis indivisibilis comes, pulsibus manifestatur.

His, quæ ad uteri inflammationem essentialiter pertinent, alia plura leviora superaddantur sœnomena tamen non contemnenda; hujusmodi sunt Lochiorum, aut Mensium suppressio, si tunc temporis morbus occurrat. Verum urinæ ardor, ac mingendi difficultas alvi dejectiones raræ, & molestæ, cordis anxietas, singultus, vomendi conatus, capitis dolor, sed oculorum præsertim, sopor denique, delirium, vigilie, dentium stridor, motusque convulsivi, tum pulsuum exiguitas, ac inæqualitas; pubis tandem, inguinis, lumborum, sœnorum, atque cocigis dolor aggredi solet.

Quamvis inflammatio unam in solem constanter fervet, iisdemque plerumque morbis copuletur, nonnullæ tamen differentiæ animadverti possunt.

1. Morbi gradu, si inflammatio levioribus symptomatis affecta tumor, tensio, calor, ac dolor mitiores existant, nullaque, paucave febris superveniat, tunc *phlogosim* appellari censuimus, *phlegmonem* contra, si illa feveri, ac febris augeri minentur.

2. Morbi extensione, si inflammatio enim, quod raro contingit, totum uterum afficiat *universalis*, si illius partem aliquam *partialis* dicitur; pars hæc affecta esse potest antica, vel postica, dextera, vel sinistra, ima seu fundus, superior, seu collum uteri, quod novas producit varietates.

3. Morbi natura; nam ut supra enunciamus cum de inflammatione generice differuimus, vel simplex erit, suumque nomen retinebit, vel eam inflammationem phlegmonosam appellabimus; aut erysipela, œdema, syrrhumque conjunctum habet, ideoque *erysipilatoſa*, *œdematoſa*, aut *syrrhoſa* inflammatio vocabitur.

4. Postremo; inflammatio internam, vel externam uteri superficiem, aut ipsius substantiam invadit, ac tres alias inflammationis species gignit.

§. II.

Causæ.

Satis de inflammationis indole locuti sumus dum tumores examinavimus, quare ne superallata inutili sermone repetamus neminem latere putabimus.

1. Inflammationem in genere a tribus potissimum causis oriri:

Ab infartu partis affectæ utriusque generis extremorum vasorum sanguineorum, in quibus sanguinis copia lumen eorum nimis repleat, ac parietes distendat, a quo prior inflammationis gradus, seu *phlogosis* tantum originem agnoscat.

Si in illis vasibus coarcevatus sanguis in lateralia lymphatica vascula irrumpat, secundum oritur inflammationis genus, seu *vulgaris inflammatio*.

Verum si sanguis labefactatis utrorumque vasorum extremis in circumpositum cellularem contextum erumpat, tertium producit inflammationis genus, seu *inflammatio sytrophica*, quæ ad supurationem vergit.

2. Tres vero hujusmodi inflammationis causas inter se ita conferre posse, ut maxima, vel nimis protracta capillarum repletio irruptionem in lymphatica inducat, ac utraque ceteris paribus eruptionem faciat.

3. Quod omnis inflammationum lex eo collineet ad causas nempe statueridas, quæ vasorum sanguineorum infartum pariant, quo neglecto necessario posteriora irruptionis, eruptionisque sœnomena oriri possunt, atque debent.

Hæc si uteri inflammationi applicaveris facile innotuerit;

1. Hanc peculiarem inflammationem vel a nimia repletionem uteri sanguineo-

rum vasorum; vel a sanguinis hinc orta, in lymphatica irruptione; vel a lymphæ, aut cruoris, discisis extremis vasculis, in uteri testura eruptione originem ducere,

2. Verum has duas posteriores causas a priori ita derivare, ut ad originem hujusmodi inflammationis investigandam nihil amplius requiratur quam nimia vasorum sanguineorum repletionis causas indagare.

His positis cognita sanguinis in æconomia animal circulatione facile patebit, hujusmodi repletudinem a tribus præsertim causis nascisci, vel quod sanguis ad uteri vasa præternaturali confluat copia, vel quod ab iis minori quantitate refluat, quam opus requirat, vel quod ambæ hæ causæ, nimius scilicet affluxus, ac imminutus refluxus simul concurrentes inflammationem promoveant.

Ecce vobis præcipuæ, & universaliore causas uteri inflammationem præducentium classes, reliquum est, ut specialiter eas perpendamus, in quibus, ut clarius procedamus, sit.

I. *Classis*. Sanguis in utero redundat, si ille, qui vicinas partes debet irrigare, retrogrado cursu irritato in uterum irrumpat.

1. Id evenit quoties uteri partes propinquiores jam inflammatione laborantes respiciant superventurum sanguinem, ex hoc enim vesicæ, intestinorum, atque hæmorrhoidum inflammationi, uteri inflammatio succedit.

2. Quoties vero in his partibus pressio sanguinis circulationem interceptat, vel segniorem saltem reddat; qua de causa uteri inflammationem sæpe inducunt validi, crebrioresque vomendi conatus, alvi fluxus, tormina, tenesmus, atque molesta tussis.

II. *Classis*. Sanguinis necessarius refluxus minuitur si uteri venæ contractæ, aut compressæ diametro coarceantur.

1. Venas uteri contrahunt causæ omnes, quæ in eo fibras delicatiori præditas sensu, valeant crebro, vehementerque irritare, at hæ innumera esse possunt, ex: gr.

Repentina lochiorum, aut mensium suppressio, ab subita constipatione, inopinato metu, gravi dolore orta, aut pessarium, vel injectionum adstringentium abusu.

Validiores uteri contractiones a nimia venere, ipso adhuc infirmo, aut injectionibus stimulantibus nimis:

Fortior internæ uteri superficiei irritatio per acres injectiones, aut in ejusdem cavitate per embrionis, vel placentæ putrescentiam excitata:

Omne, quod uteri substantiam lacerare, vulnerare, aut aliquo modo ledere valet, uti abortum promovendi, contemnenda methodus; longiores, sevioreque partus angustia; secundarum aut fœtus violenta extractio, unguium lesio ab obstetricante imperito facta, vel ab aliquo instrumentorum, quibus in partu præternaturali uti solet; imi ventris vulnus usque ad uterum protractum, vel ictus, qui utero etiam damnum inferat.

2. Venas uteri comprimunt intumescencia, aut durities propinquiorum vasorum.

Hujusmodi sunt uteri lactifera vasa, quæ expanduntur ab acquisita humoris lacticinosi spissitudine, qui in illis coacervatus indurefcit; hujusmodi census sunt turbercula in glandulas enacta, ubi per vasa lymphatica fluens lymphæ mora densatur.

Tales sunt syrrhi aut syrrhosi infartus inter diversos uteri anfractus geniti a causis infra enunciandis cap. V.

Animadverti enim oportet causas omnes usque adhuc allatas venarum uteri compressionem paullatim generare; ideoque ab his raro uteri inflammationem oriri,

oriri, quæ est repentina vasorum repletio a celeri causa producta, illa tamen nisi immediate, mediate saltem inflammationem poterit excitare, si ipsa occurrat alterutra earum causarum consociata, atque ex eo inflammationis gradus augeatur.

III. *Classis*. Sanguis praternaturaliter in aliquam uteri partem influit, ab altera deficit, si qua simul prioris classis causa cum aliqua secundæ classis concurrat, ab hac copula quæ facilis, & frequens est augetur inflammatio in ratione intensitatis, & numeri causarum concurrentium.

Causæ superallatæ sufficiunt, & valent ex se ad inflammationem producendam, & ab his majores, & perniciosiores fiunt, si simul copulentur dispositiones antecedentes, quæ illas actuent, vel quæ uterum disponant ut intensiores impressiones valeat suscipere.

Eæ antecedentes dispositiones duplicis sunt speciei; aliæ universales, quæ a quantitate, aut natura sanguinis dependent; peculiare aliæ, & locales, quæ specialem uteri, vasorumque conditioni rationem habent.

Generaliores dispositiones sunt plethora, sive sanguinis redundantia ejusdem expansio, aut ad rarefactionem prædispositio, quæ plethoræ æquiparatur; aeris, & biliosa humorum crasis, quæ sanguinem reddit rarefactionis minima de causa susceptibilem, cui additur vini, liquorum spirituosorum, Coccolati, aut Caffæ immoderatus usus; vigiliæ continuæ; animi pathemata, ira, nimius corporis motus, urens tempestas &c. Causæ potius sunt omnes sanguinem nimis rarefacere, atque commovere ejusdemque motum per vasa maxime intendere: Locales, seu peculiare hujusmodi dispositiones sunt; lassitudo naturalis, aut atonia texturæ uteri, a quibus deficit necessarium robor, quo vasa se contrahendo progressui sanguinis faveant; obstructio, syrri, aut syrrihosi infartus, qui haud raro uteri fluxum inducunt; varices vasorum, quæ facile statim sanguinis permittunt; vitium quodque peculiare alicujus uteri partis, uti erosio, vulnus, ulcus, &c. in quibus impedito sanguinis circulo ejusdem cursus quodammodo intercipitur.

Reliquum est, ut ejusdem dispositionis indolem, & gradus perpendamus varias rationes investigando; quæ cum diversis uteri inflammationis causis habere possunt, quod obtineri potest recto judicio, quod efformabimus a magnitudine inflammationis pertractandæ a gravioribus scenomenis, quibus consociatur, & consequentiis, quæ præcaveri oportebit.

§. III.

Differentiarum explicatio.

I. *Differentia*. Inflammationis magnitudinem facit duplex causa, intensitas nempe causarum producentium; & uteri conditiones antecedentes; si eæ causæ ambæ simul vehementer agant, inflammatio maxima est, & phlegmon nuncupatur; si alterutra earum causarum tantum adsit inflammatio mitior evadit; tandem phlogosis dicitur, si causæ illæ leniter uterum perturbent, ut sanguinis modicum affluxum inducant.

II. *Differentia*. Inflammationis positus ab causarum applicatione dependet multiplici ratione diversa; at speciales uteri partium conditiones, aut antecedentes ejusdem alterationes hanc, vel illam uteri portionem plus minusve iis morborum causis subiiciunt.

III. *Differentia*. Præter eam inflammationem tres aliæ dantur species, quæ Oedema, Erysipella, Syrrhumque comitem habent, ideoque si præter sanguineorum vasorum turgentiam lymphaticorum etiam adsit repletio, quæ oedema constituit, inflam-

inflammatio *Oedematosa* appellatur; id præsertim evenit quando sanguis multo fero deturpatur; *Erysipelatosa* dicitur, quando internam tantum, aut externam uteri tunicam occupat, quam gignunt obstacula ibi locata, quæ sanguinis circulum intercludunt, eamque producit sanguis acer, atque fervens plus minusque pro ægrotantis indole; dum inflammationem faciunt glandulæ, tubercula, aut syrrhus, quæ in paroxismo persentiantur, & post resolutionem persistant, inflammatio *Syrrhosa* vocatur; *Phlegmonosa* denique appellatur, cum a sanguineorum vasorum repletudine, aut uteri substantiæ infartu originem ducat.

IV. *Differentia*. Ipsa internam uteri faciem occupat si eam vitium producat lacteorum vasorum, aut venosarum appendicum, aut in causa sint scissuræ, exulcerationes, aut excoriationes, tum irritationes uteri internæ, quæ vulgarissimam inflammationis speciem producunt; externam vero faciem deturpat si ab ulcere, ictu, aut contusione originem agnoscat; tandem integram uteri substantiam infirmat, cum ex utraque parte labefactetur uterus, quod raro evenit, vel quod crebrius accidit ex alterutra parte morbo incipiente, totam denique uteri crassitudinem ipse pervadat.

§. IV.]

Symptomata.

1. **T**umor, tensio, atque uteri resistentia consequutiones sunt necessarissimæ intumescentiæ turgentium vasorum, quare ea phenomena numero respondebunt tumentium vasculorum, & infartus magnitudini.]

2. In puerperis lochiorum suppressio, atque catameniorum in menstruatis mulieribus ab uteri tumore procedit; nam compressis vermicularium osculis, obductisque venosis appendibus sanguinis, aut lactis fluxuri cursus intercipitur; incompleta tamen eorum fit suppressio si modica sit, aut partialis uteri inflammatio, completa vero si inflammatio maxima sit.

3. Ab hac turgentia penitus dependet uteri dolor qui tendit, producit, convellit, atque fibras nerveas comprimit, quæ sunt doloris sedes; arteriarum pulsus interdum ita illas secutiunt, ut dolorem augeant, valde, ac lancinantem reddant, cum in iis circumstantiis minima de causa uterum extrinsecus prementi ad nervos usque pressio pertingat; nihil mirum igitur si uterus tunc adeo sensibilis experiatur.

4. Hujusmodi dolor prout alicui parti imi ventris propinquus est, vel aliqua communicatio datur cum inflammata uteri parte id vasorum ligamentorum, vel peritonei nexu fiat, ægræ ad hanc vel illam partem ipsum referunt, quare sapissime de lumborum dolore conqueruntur, si inflammatio posticam uteri partem afficiat; de umbilico dolenti, si anticam; pubes vero, anusque dolent, cum uteri collum inflammatio aggrediatur antè, vel postè; inguina tandem atque femora laborant cum latera ad originem præsertim teretium ligamentorum labefactentur.

5. Calor atque rubor inflammationis sunt indivisibiles comites seu infartus consequutiones præcipuæ, quo uberius enim cruor sponte calidus, coccineusque ad aliquam partem affluit, eo calor ejusdem, ruborque intenditur; utrumque vero auget arteriarum creber pulsus, quin inflammata parte sanguinem quassat.

6. Febrem etiam comitem habere solet uteri inflammatio, ea si præcedat, inflammationem gignit, gignitur illa interdum ab eadem inflammationis causa; at præter hos casus inflammationi facile succedit, nam sola circuli intermissio, in hoc morbo obvia, febrem inducit, citra alias causas a quibus oriiri valeret.

7. Raro hujusmodi febris capitis dolore, quinimo graviore expers est, nam cruror rarefactus, qui segniter per iliacas arterias turgentis uteri ergo compressus transibit, uberius in superiores aortæ truncos evehitur, ac proinde in cerebri plexum, quod gravedinem, atque dolorosam distensionem parere potis erit.

8. Quandoque sopore, aut *Coma somnolento* agræ laborant, quod crebrius accidit si illæ plethoricæ sint, aut sanguine donentur spissiori, vel febris astu nimis expanso; demum si sanguis a tumente utero, iliacisque compressis, superius magna ex parte eversus cerebrum infarciat.

9. Interdum continenti corripuntur pervigilio modo sanguis inops sit, fluidior, minusque rareseat, tum uteri volumen minus tumefaciat, arteriasque iliacas comprimat, aut ejusdem dolor intensior spiritus in cerebro commoveat, fibrasque tendat.

10. Delirium crebre in utroque casu adest rationibus alias explicandis in *Capitis Morborum pertractatione*; in priori enim casu *Coma somnolentum*, sit *Coma vigil*; in altero casu *Pervigilium* ad Delirium accedit, quandoque vero ex eo *Phrenitis* oritur.

11. Lingua arefcit tunc, febris, & calidi expirati aris causa, eoque magis infarcito capite, atque cerebro, pallato calorem communicatur, qui magis magisque linguam exsiccat, quod tamen in linguæ centro crebrius apparet, ubi causæ illæ omnes exsiccantes vehementius agunt, minusque ea pars fruitur salivæ beneficio.

12. Lingua in inflammatione non solum arida observatur, verum visciditate quadam obliterata a mucoso humore a glandulis gingivarum, atque linguæ ipsius secreto, ibique a febre inspissato; idem mucus interdum mora, aut medicamentorum assumptione nigrescit.

13. Uteri inflammatio dum partibus propinquis sensum sensimque communicatur, nova teterrima scenomena producit, idcirco si collum antea afficiat inflammatione tunc, vel phlogosis saltem, per vaginam reptat, atque urethram, quare agræ difficillime, aut guttatim mingunt, maximumque inter mingendum dolorem urentem persentiunt; hujusmodi Stranguria, atque Dysuria ab acrimonia quandoque, aut calore oriri possunt, quem urina intra vesicam inflammationis causa acquirit, vel a sympathica contractione sphintheris vesicæ &c.

14. Quando postica uteri pars, aut ejusdem collum inflammatione corripitur, rectum proximum intestinum pariter inflammatur, ut faeces intercipientur, aut cum dolore excernantur; id parere poterit excrementorum constipatio, vel Sphincteris ani sympathica crispatio phlogosis ergo.

15. Ea quæ dicta sunt, ostendunt matricem cum pluribus partibus relationem habere sympathicam, quam fusius videbimus postremo hujusce libri capite ubi de *hysterico morbo*, quare sympathiæ legibus, quæ in utero eveniunt scenomena, ceteris partibus diversis communicata ea ratione, quam superius explicavimus convulsiones excitabunt plus minusque validas, atque continentes; huic causæ referre debemus convulsivam constrictionem, quæ motum cordis retardat, atque liberam ipsius dilationem implicat, ut pulsi qui in statu febrili magni, vividi, explicati reperiri deberent, exigui, duri, profundi in inflammatione uteri appareant, ut in ceteris imi ventris viscerum inflammationibus, quod non parum concurrit ad animi deliquia producenda, quibus crebre tunc agræ sunt obnoxie.

16. Cum in hoc statu ab arteriarum atque cordis pulsibus sanguis debiliter, & exigua copia impellatur ut difficulter ad extremitates pertingat, ideoque pedes, manus, vultusque frigescent, etiam si uterus inflammatus sit, & propinque partes abdominis caleant; hujusmodi externum frigus interno fervore conjunctum

tum tum exigui, & profundi pulsi eam febris speciem constituunt, quæ viscerum inflammationem solet comitari & græco nomine *Febris Lipyria* appellatur.

17. Sympathicis interdum commotionibus, quæ alias diversas partes aggrediuntur, Singultus referuntur, Cardialgia, Cordis anxietas, Nausea, aut Vomitus, quæ in uteri inflammatione ægras vexant; singultum atque cardialgiam gignit convulsio superioris orificii ventriculi; nauseam vero atque vomitum contractiones pylori atque totius visceris.

18. Similibus de causis uteri inflammatio laceffit anteriorem duræ matris partem, atque Pericranium ubi frontem, & orbita intus obtegit quod circumscriptum capitis dolorem inducit, quem in *Sincipite*, & *Oculorum radicibus* ægræ sentiunt ut caput introrsum trahi sibi suadeant.

19. Iisdem causis tandem tribuuntur tendinum in manibus subsultus; motus convulsi musculorum maxillæ inferioris; qui dentium stridorem producunt; motus convulsi diaphragmatis, qui respirationem perturbant, & visum, vel silem involuntarium movent; verum laryngis, atque pharyngis convulsiones, quæ tum respirationem, cum deglutationem intercludunt; tandem ceterarum partium omnium convulsivæ commotiones, quæ ægras magnopere infestant; at huiusmodi motus inordinatos infra speciatim examinabimus. *Capite XIII.*, ubi *De hysterico morbo*, ad quem attinent, erimus locuturi.

§. V.

Diagnosis.

I. **F**acile erit uteri inflammationem detegere atque ab aliis morbis distinguere, qui cum ea aliquam affinitatem habent.

1. Ipsa uteri fyrrhum, Erysipella aut veram gestationem emulatur, si voluminis augmentum tantum respiciamus; ab iis tamen clare distat dolore, calore, atque febre, quæ in illis morbis desunt, verum sollicito agressu, & incremento quibus huiusmodi inflammatio adoritur ab iisdem differt qui lente procedunt.

2. Vesicæ, aut recti intestini inflammatio illa videtur si a dolore, calore, aut febre judicemus, quæ in omnibus inflammationibus adsunt, distinguitur tamen per doloris sedem, quæ in iis speciatim cuique parti respondet, & extensionem intumescentiæ quæ major est in matricis inflammatione; per externum partium genitalium statum ut vaginæ præsertim, & uteri orificii, quæ tunc labefactantur valde; tandem secum excretio, aut mictus satis manifestant inflammationis indolem; in vesicæ enim, aut uteri inflammatione minime vel cum extremo dolore feces excernuntur, citra gravem molestiam vero in altera inflammationis specie.

II. Signa vero extant certissima quibus variæ uteri inflammationis species determinantur.

1. Symptomatum violentia morbi gradus dignoscitur, idcirco tantum phlogosis aderit, quando dolor, tumor, duresces, atque febris modice vexabunt, contra maxima inflammatio habebitur cum ea omnia sevjora supervenerint.

2. Extensionem, atque sedem morbi addiscimus per subsequentiâ indicia.

Si dolor pubi respondeat, ac difficulter ægræ aut dolenter mingant, anterior uteri pars, circa collum, inflammatione laborabit.

Si ossi sacro dolor respondeat, atque moleste feces expellant ægræ, posterior colli pars morbo afficietur.

Si lumbi doleant, uteri fundus inflammatione periclitabitur; si umbilicus, anterior pars ægrotabit.

Si in-

Si inguinum aut femorum alterutrum labefactetur, latera ibi propinqua uteri inflammatione laborabunt.

Si dolor vaginæ respondeat, & digito intromisso orificium uteri durum, renitens, aut urens persentiat, ibi inflammationem existere fateberis.

Si dolor tandem, tensio, resistentia totum uteri volumen occupent, atque tumor maximus sit, nullum superest dubium matricem per totum sui affici ambitum, etiamsi id inequaliter interdum fiat.

3. Specialis patebit inflammationis indoles circumstantiarum concomitantium naturam perscrutando.

Uteri enim inflammatio phlegmonosa erit, cum tumor, tensio, dolor, calor, atque febris grandiores fiant.

Erysipelatosa cum dolor, sensibilitas, calor seivissime infestent, etiamsi tumor exiguus, aut modicus sit.

Oedematosa vere quando tumor magnus, & mollis appareat, dolor tamen, sensus, calor, atque febris leviores sint.

Syrrhosa tandem cum tumor resistens citra multum calorem, dolorem, aut febrem existat.

III. Nihil interest plerumque causas hujus inflammationis detegere, verum si id utile videatur multiplici methodo certiores fieri possumus:

Temperamentum investigando sanguineum, plethoricum, aut biliosum &c.

Statum uteri antecedentem examinando laxatum, aut labefactatum in laborioso partu, infartibus obnoxiosum, & obstructionibus plenum, syrrhosum, excoriatum, aut ulcere deturpatum.

Circumstantias perpendendo in quibus morbus supervenit, in catameniorum, aut lochiorum fluxu, vel in eorum suppressione, vel post abortum, aut laboriosum, difficilem, atque diuturniorem partum.

Historiam denique percontando eorum quæ inflammationem præcesserunt, vitæ nempe regimen, excessus caloris, aut frigoris repentinos quibus se exposuerunt, ictus, aliasve lesiones quas uterus passus est.

§. VI.

Prognosis.

1. **P**artis internæ inflammatio nervæ & sensibilis qualis uterus est perniciofa plerumque, & lethalis evadit.

II. Idcirco noxa quam comitem habet hujusmodi inflammatio multiplici circumstantiarum ratione variare poterit, quas indicare satagam.

1. Pro diverso inflammatorii infartus gradu; quare inflammatio proprie dicta, seu phlegmone quod majorem infartum supponit phlogosi, periculosior est, quam levior affluxus gignit.

2. Pro inflammationis extensione; quando ea penitus uterum, aut ejusdem maximam partem occupet parum spei supererit; prognosis tamen mitior institui poterit si inflammatio modicam partem adoriatur, inferiorem præsertim, collum uteri ubi remedia commodius applicantur, & consecutionibus inflammationis facilius mederi quimus.

3. Pro diversa accidentium vehementia; tunc aliqua enim valetudinis recuperandæ spes refulget, si ea phenomena pauca, & leviora sint; at lethalis pene morbus evaserit si violentioribus tunc egrè sint obnoxie doloribus, atque continuis commotionibus, quibus addantur pervigilium, delirium, vel sopor, verum egrè sepe deliqueant.

4. Pro febris indole, quæ si modica sit, nullis vel paucis exacerbationibus comi-

comitata, minus pernicioſa evadet; major aderit periculum ſi febris ardens ſit & diutinis vehementioribus exacerbationibus conſociata; tandem maximum damnum minatur, quando pulſi arctantur, extrema frigeſcunt & febris lityria ſit.

5. Pro diverſo uteri ſtatu; ideoque ea mitior erit inflammatio, quæ ſanum aggreditur uterum, contra vero lethalis ſi labefactatam, erroſam, ulceribus aut ſciſſuris deturpatam, obſtructam, aut ſyrrhofam matricem infeſtet, vel ſi aborti, aut diutini, & laborioſi partus conſequens ſit.

6. Pro diverſa tandem inflammationis indole; quare maximum erit pertimeſcendum detrimentum ſi ea eryſipilatoſa ſit; modicum ſi phlegmonoſa; minimum tandem ſi œdematoſa aut ſyrrhoſa appareat.

III. Quatuplici diverſa ratione huiusmodi inflammatio finem habet.

1. Reſolutione primum dum, cruor vaſa ſanguifera infarciens aut lymphatica, vulgarem recuperat circuitum; hæc via ſalubrior eſt & integram valetudinem reſtituit præſertim ſi retardatus ſanguis penitus reſolvatur; reſolutio plerumque ſeptimo, aut decimo accidit morbi die quod facilius ſperare licebit dum inflammatio mitior ſit, parum doloroſa, aut extenſa, eaque magis phlogoſim, aut œdema, quam phlegmone & eryſipela æmuletur, paucam vero febrem abſque gravioribus exacerbationibus conjunctam habeat, urinæ, aut ſecum excretionem non impediat, verum a morbi initio medicis auxiliis, venæ ſectionibus poſtiſſimum non fuerit deſtituta.

2. Gangræna, quæ plerumque lethalis eſt ut ſequenti capite demonſtrabimus, teterrima valde experitur quando inflammatio eryſipilatoſa eſt, aut phlegmonoſa, magna, doloroſa, extenſa atque urentem febrem crebris exacerbationibus copulatam comitem habet; vel uterum aggreditur jam ægrotantem, excoriatum, ſyrrhoſum, ulceroſum, atque a difficili partu laceſſitum, neglectis idonea occaſione medicinæ ſubſidiis; tempus quo gangræna aggredi ſolet intra quartum eſt & decimum aut duodecimum diem, ab altiori nempe inflammationis gradu ad certa reſolutionis vel ſuppurationis (non confeſcuturæ tamen) indicia perſiſtens.

3. Suppuratione etiam morbus judicatur; ea naturam ſanguinis ſtagnantis pervertit qui vaſa aut cellularem uteri tunicam replet, ipſumque in pus convertit quod abceſſum aut apoſtema gignit intra uteri ſubſtantiam, periculoſum valde atque moleſtum, ut infra videbimus; illa tunc erit ſuperventura quando morbi circumſtantia mediæ ſint inter eas quæ reſolutionem, atque illas quæ gangrænam poſcunt; ſuppuratio enim erit expectanda quando inflammatio magna ſit non maxima tamen, phlegmonoſa ſed non eryſipilatoſa, cum febre conjuncta non tamen ardenti aut lityria; ſi ea matricem perturbet, aut ſanam, aut parum infirmam; verum morbum ab initio ſatis ſubjicere, etiamſi non diligentiffime, medici ſatagiſſent, niſi poſt diutinum tempus retardatus ſanguis attenuabitur, atque ſolvetur ita ut in pus abeat, quare ſuppuratio plerumque niſi ſeptimo die apparebit; interdum etiam duodecimo, aut decimo quarto ſolum manifeſtabitur.

4. Syrrho, aut ſyrrhoſa duritie, quæ pertinacem morbum in utero relinquit curatu difficillimum, & teterrimis confeſcutionibus obnoxium de quibus inferius locuturi erimus; nedum ſyrrhus inflammationi ſuccedit niſi prius obſtructiones, glandulæ, tubercula, aut ſyrrhoſi tumores præceſſerint, qui inflammationem induxerint, aut ipſam magnopere auxerint, iſdem de cauſis, quæ morbum produxerunt, quæ tandem manifeſte fiunt poſtquam reſolutio inflammationem diſſipaverit.

§. VII.

Curatio.

TRes potissimum indicationes implere nostram erit in uteri inflammatione subigienda.

1. Affluxum sistere cruoris vasa infarciens; peractum jam infartum immnuere; atque ea methodo inflammationis progressus intercipere, eorumque violentiam comescere.

2. Fibras relaxare uteri constrictas ut minus ramificationes capillarum vasorum constringant, neve magis sanguinis circulationem retardent.

3. Dolorem sedare qui scenomena ea intendit, atque potissimum in causa est constrictionis aut erethismi fibrarum matricis.

I. Prima earum indicationum gravissima est, atque magis morbi valetudinem fovet; eam brachii venæ sectione pluries & cito repetita implemus donec agræ vires permiserint, uberius, initio morbi præsertim, sanguinem extrahendo.

Haud facile est determinare numerum venæ sectionum aut extracturi sanguinis copiam in hoc casu magis idoneam, cum id pro morbi gradu, ægotantium viribus, atque temperamento variare soleat, generice tamen duobus prioribus diebus sex, septem, aut octo venæ sectiones institui possunt, quorum tres, quaterve priores quatuor cucurbitulas singulæ æquent.

Neque pulsuum exiguitas, neque extremorum frigus in inflammatione uteri obvium quod plerumque febrem lipyriam constituit minime phlebotomiæ usum interdicere potis erit, modo aliunde morbi occasio ipsum postulaverit; in eo casu tamen mitiora cordialia qualia superius proposuimus opportunissima sunt levioribus narcoticis remixta ad pulsuum suscitandum, atque doloris intensitatem comescendam, quæ morbum pertinaciorem reddit.

Veteres in uteri inflammatione cucurbitulis, frictionibus, vinculis utebantur, quæ venæ sectionibus substituebant, at hujusmodi remedia futilitatis causa hodie obsoleverunt; frictiones interdum permitti possunt, modo circa artus superiores instituantur; vel si egræ laxæ nimis appareant, scapulis, aut mammis possunt cucurbitulæ applicari; vincula tamen nocua evadunt, penitusque contemnenda videntur.

II. Multiplici methodo secunda absolvitur indicatio, alterutram seligendo pro circumstantiarum ratione, vel utrasque successive tentando.

1. Potus uberrimus demulcentis, atque refrigerantis pthisanæ ex leviori perfectæ decoctione radicum Althææ, Nymphææ, vel ex jure pullorum simplici, additis etiam contusis amygdalis; emulsiones locum habent dilutiores ex seminibus frigidis costæ, & per linteum percolatæ, syrupus hordeaceus cum tepenti aqua, aut citrea potione simul quassatus.

2. Oleum usvenit amygdalarum dulcium sine igne paratum & syrupis remixtum Bismalvæ, Pavaveris rubri, aut Citri; ejusdem morbi initio tres, vel sex uncias æquabit, cum dimidio syrupi plerumque; quandoque mane exhibetur per duas vices cum decoctione quadam laxante si alvum ciere oporteat, interdum repetitis vicibus per integrum diem.

3. Frequenter clysteria adhibentur refrigerantia, annodyna ex decoctionibus radicum Althææ, Nymphææ; foliorum Malvæ, Violarum, Lactuæ, Solani; florum Malvæ, Violarum, Verbasci; feminum Lini, Papaveris albi, quibus adduntur uncia, vel duplex uncia olei rosati, aut amygdalarum dulcium sine igne parati.

Illa denique consiciuntur etiam ex decoctionibus Omasi, Puli & sero lactis vel

vel ex emulsionibus costis, & percolatis addendo unciam semis syrûpi Papaveris albi, aut unam Nymphææ.

4. Injectiones vero vaginæ aut uteri profunt, quæ de causa decoctiones sumuntur foliorum Bismalvæ, Nymphææ, Malvæ, Brancę-urcinæ, Solani &c., aut lac Caprinum ebutyratum cum anatina aquæ rosarum quantitate copulatum, vel serum depuratum, in quo infundatur croci parum, aut Laudanigrani dimidium, tandem mucilagines ex seminibus Lini, Pili cum aqua roforum extractæ addito tertio albuminis ovi bene quassati.

Si injectiones solam vaginam intrent, infirmę experiuntur virtutis, citoque refluant; efficaciores itaque evaserint, modo uteri collum inflammatione afficiatur cujus orificium sit partium turgentia obtectum, at si hujusmodi ostium patulum sit ut siphonis tubulus intromitti queat; uteri cavum injectione irorare magis saluberrimum erit, ut necessarium levamen præstet; verum multa requiritur peritia ne canaliculo aut vehementiori injectioni impulsu, uterus ledatur.

5. Cataplasmata pubi, aut regioni hyppogastricæ applicata, valde conveniunt ex pulpa confecta, plantarum emolientium, quales sunt Malva, Althæa, Branca-urcina, Portulaca, Lactuca, Solanum, Hyusciamus, quibus additur mica panis, lac; solani, aut hyusciami succus excoctus, aut oriza lacte cocta, vel Lini femina, quæ omnia additione pauci olei rosati diluuntur.

6. Fomenta demulcentia cum saturatori decoctione stirpium dulcificantium nuper indicatarum, vel cum lacte tepenti, quæ pubi, aut regioni hyppogastricæ apposita cataplasmatismis vices gerunt, modo uteri sensus maximus sit, neve ægræ cataplasmatismis pressionem valeant sustinere.

7. Embrocationes, quæ interdum fomentationibus substituuntur modo inflammatio sevjor appareat, aut fomenta ægræ fastidiant, illæ oleo amygdalatum dulcium rosato patrantur, addito etiam pauco unguento Althææ, aut Aceto; interdum sat erit lintheum apponere cerato Galeni oblitum.

8. Pessaria tandem ex pulpa plantarum emollientium confecta, quæ proposuimus ad cataplasmata subjigenda. Hujusmodi pulpa linteolo obtegatur, quæ in mulierum vagina intromittitur; filiabus vero vulvæ tantum sub cataplasmatismis forma apponitur.

III. Ut tertiam impleamus indicationem necesse erit:

1. Topica relaxantia, & annodyna exhibere, quæ nuper proposuimus eorumque usum continenter servare usque dum pars affecta laxetur, eaque laxata dolor imminuatur.

2. Narcotica etiam usuveniunt modo simplex partium relaxatio impar sit morbum levare; narcotica usitiora in hoc casu decoctiones sunt capitum papaveris albi, ejusdem syrupus, aut Diacodii, Laudanum, Tinctura Annodyna, pillulæ Cinoglossę &c., quæpthisanis, clysteribus, injectionibus &c., superadduntur, aut sejunctim exhibentur; verum nisi exigua dosi propinantur, quarta aut quinta quaque, hora tali pacto ut doloris vehementia compescatur absque quo ægræ sopore afficiantur; patet enim dum ægræ stupidæ sunt morbi causa inopportuna esse hujusmodi remedia.

Cautele generales, quæ hujus inflammationis medellam respiciunt.

I. Valde necessarium videtur quod ægræ continenter lectulo detineantur supra dorsum quiescentes, & divaricatis cruribus nonnihil genibus inflexis pulvinorum etiam auxilio ut in hoc statu uterus persistat magis idoneo; optimum tunc erit consilium culcitas crinibus repletas potiusquam lanugine ipsis subtus ponere, verum tum corium *marochino* dictum quod crebre mutare oportebit, ne renes nimis caleant, interdum ceratum Galeni aceto confectum, & supra lin-

teum extensum renibus applicabimus, tandem ipsis silentium, & animi tranquillitatem commendabimus pro valetudine recuperanda necessarissimam.

2. Aegrotantes alere necesse erit decoctionibus levioribus vituli, pulli, vel ex simplici aqua pullorum; saluberrimum pariter erit cum iis simul ebullire plantas refrigerantes Lactucæ, Endiviæ, Boraginis, Oxalidis, aut nodulem seminum Mellonis mundatorum, & contusorum, modo illæ emulsione non imbibantur supra pulmentum seminum frigidiorum transabiendo; etiam si exquisita hujusmodi dieta videatur, in ea tamen erit persistendum per quatuor aut quinque dies morbi initio, postquam quod modo opus requirat, decoctiones saturatiores perfici poterunt ex majori pulli, aut vituli copia, bovillam carnem interdicens, donec resolutio inita sit, verum prudentis Medici erit primis saltem diebus orizarum cremorem, tantum addere, de cetero nihil immutando.

3. Urinas ciere curabimus per refrigerantia ac antiphlogistica remedia diuresim promoventia, quæ febris ardorem atque inflammationis comescere valeant, hujusmodi sunt nitrum depuratum, Sal Prunellæ, aut sedativum Hombergi ad drachmam semis pro quovis phisicæ cenesoro, abstinendum tamen erit a calidis diureticis, quæ febrem aut inflammationem augent.

4. Quando pulsi debiles fiunt, levioribus cordialibus revivificabuntur, quæ aliqualem madorem excitent, atque partium constrictionem subducant; hujus census videtur potio ex aquis composita Card. Bened., Scabiosæ, Ulmaricæ, quibus addi poterit drachma una confectiois Hyacintinæ, aut Alkermes, verum unum vel duo coclearia aquæ florum aurantium, aut Cinnamommi hordeaceæ & si cui libuerit guttæ nonnullæ addi poterunt Tincturæ Annodynæ, modo alia narcotica non adhibeantur; verum guttæ aliquot Tincturæ Lilliorum, vel grana nonnulla Salis Volatili Viperarum; caute tamen ea urentia Cordialia propinare fas erit, ne febrem aut inflammationem augeant, atque nocua potius quam utilia evadant.

5. Primis transatis diebus modo vasa depleta fuerint idoneis venæ sectionibus, verum imminuat inflammationis dolor, primas vias blande expiare oportebit apozematibus plantarum demulcentium, & emollientium Boraginis videlicet, Lactucæ, Endiviæ, Cicorii, addita uncia una Mannæ, aut Pulpæ Cassiæ, pro singulis vicibus ter quaterve, in die tertia quaque ora repetitis, vel haustum fiat ex Cassia soluta in duplici, aut triplici cratere feri lactis depurati; hujusmodi leviora laxantia tollunt, vel saltem imminuunt inflammationis exacerbationes, quæ maximum prænunciant detrimentum, atque novum uteri infartum.

6. Si cognoveris ex imminuta tensione aut sensibilitate hyppogastri resolutionem incepisse, resolventia tunc leviora poterunt adhiberi, quæ ei faveant, qua de causa injectionibus, aut cataplasmatibus erunt superaddenda semina Feni-græci, aut folia Artemisæ, Matricariæ, Pulegi cum ceteris herbis emollientibus, aut floribus Cammomeilli, & Melliloti ebullita.

7. Quando resolutio jam perfecta, vel saltem valde inchoata videatur per aliquot dies decocta duo, seu apozemata quotidie mane videlicet, & vespere sumant ægræ ex foliis ebullitis confecta Scolopendræ, Pimpinellæ, Agrimoniz, Fragariæ, cuique addendo drachmas semis Salis admirabilis Glauberi, verum ægras validius purgare oportebit decoctione Tamarindorum, Sale Vegebile, Cassia, Manna, additis etiam aliquibus fennæ glomis, si opus requirat.

8. Tandem si album, aut rubrum effluviū superveniat statu, vel decremento inflammationis, nefas erit eo mederi, imo letaberis quod iis natura conatibus uterum depleat, modo post resolutionem non persistat, tunc enim ipsum remediis superius in hoc morbi genere propositis sistere oportebit.

Praxis a nonnullis Auctoribus proposita, infirma tamen, vel suspecta.

I. Medici diu inter se discreparunt circa venam in uteri inflammatione secandam magis idoneam; Galenus (a) clare, duplici loco admonet eam *ex Poplite* scindere vel saltem *ex Malleolo* potius quam *ex Cubito*, circa quod a se ipso aberrare videtur cum identidem contrarium (b) doceat; (c); Oribasius; Paulus (d) Ægineta, & Aetius (e) una brachium secare iubent, tandem Avicena (f) & Auctorum caterva, qui post eum scripserunt, excepto (D. Arnaud de Villeneuve) (g), Galeni assecla, opiniones conciliarunt initio morbi cubitum, & sine pedem incidendo.

Hodie Medici circa hoc in unum conveniunt; autumant enim prius venam cubiti esse incidendam, quæ utilitates complectitur revulsiois, & evacuationis, excipitur ea tantum inflammationis species, quæ a lochiorum aut mēstruorum suppressione dependet, ut iis aliqua ex parte adhuc fluentibus pedum venæ sectione spes superfit ipsa revocandi, quare ea sectione incassum adhibita, persistente nempe suppressione, ad brachii incisionem erit deveniendum, ut efficacius ab utero infarciens sanguis revelatur.

II. Quandoque animose præscribunt in uteri inflammatione frictions, vincula, aut cucurbitulæ leves, vel scarificatæ, discrepant tamen ubi sint apponendæ; (b) alii superius brachiis, scapulis, dorso, aut mammis applicant, alii inferius coxis, cruribus, aut pubi apponunt.

Nunc pene exoluerunt hujusmodi remedia, quæ agras nimis vexant, & venæ sectionibus valde infirmiores sunt, at si sententiam explanare nostrum foret juxta circulationis leges, vincula primo proscriberemus cuique parti applicita valde nocua, frixonum vero, & cucurbitarum respectu earum actionem similem esse ostendimus, ac de venæ sectionibus dictum est.

III. Galenus (*i*) contendit agras tunc somnum capere, saluberrimum esse, cum illud inflammationem intendere credat; huic sententiæ certo quoddam modo (*k*) Hippocrates interdum adhæret; nil mirum ergo si iis auctoritatibus suffulti plures Medici (*l*) eam amplexi sint; non desunt tamen alii plures (*m*) qui narcoticorum usum strenue defendunt, quod communiter hodie receptum est; ea nihilominus interdicere necesse erit quando inflammatio soporem inducat ubi frustranea videntur; utiliter potius exhiberi poterunt dum ægre gravi, & acutiori dolore cruciantur, difficulter quiescunt, vel mente aberrare incipiunt, aut delirio furenti laborare.

IV. Avicenna (n) vomitum excitare suadet quare, plures hoc (o) Medici
M 2 com-

(a) De curandi ratione per venæ sectionem Cap. 18. Method. Medend. Lib. XIII. Cap. II.

(b) Lib. II. ad Glaucōn Cap. 3. & 4. (c) Synopsis, Lib. IX. Cap. 50.

(d) De re medica. *Lib. III. Cap. 64.* (e) Tetrabibl. 4. *Serm. 4. Cap. 83.*

(f) Lib. III. Fen. 21. Traff. 4. Cap. 12. (g) Pratic. Medic. Lib. II. Cap. 11.

(b) Actius ubi supra. Joh. Varandæus. De Morbis Mulierum, Lib. I. Cap. 7. V

De ratione Curandi partium. hum. corp. affectus. Lib. II. Cap. 14. Daniel Sennertus ; Lib. IV. Part. I. Sect. 2. Cap. 13. Guill. Rodericetus ; Method. Curandi Morb. Lib. III. Cap. 72. Dionys. Fontanonus ; Prax. Lib. III. Cap. 26. Rodericus a Castro ; De Morb. Mulierum Lib. II. Cap. 27. Barthol. Perduleus ; Univerf. Medic. Lib. XIII. Sect. 8. Cap. 16.

(i) Comment. IV. in Sect. 4. Text. 17. Lib. VI. Epidemior. Comment. in Aphorism. I. Lib. II.

(k) Epidemior, *Lib. VI. Sect. 4. Text. 12.* De ricus satione *Lib. II.*

(1) *Ariceenna ubi supra*, Valerius de Taranta, *Philon. Lib. VI. Cap. 14*. Rodericus à Caltro, *ubi supra*. Petrus Forestus, *Observ. Lib. XXVIII. Observat. 41. 42. 43*. Lud. Mercatus, *De Morb. Mulierum Lib. II. Cap. 17*. Hier. Mercurialis, *De Morbis Mulierum Lib. XIV. Cap. 18*. Jean Liebault, *Des Maladies des Femmes Liv. II. Chap. 14*. Lazare Pè, *Des Maladies des Femmes Lib. II. Chap. 13*.

(m) Johannes Varandaus, ubi supra. Dan. Sennertus, ubi supra. Lazar. Riverius, Prax. Medic. Lib. XV. Cap. 7. (n) Lib. III. Pen. 21. Traff. 2. Cap. 16.

(c) Bern. Gordonius, *Lilii Particula VII. Cap. II.* Dion. Fontanonus *ubi supra*. Val. de Taranta *ubi supra*. Lud. Mercatus *ubi supra*. Viêt. Tribicavellius *ubi supra*. Rodericus & Galtro *ubi supra*.

commendarunt remedium quasi revulsivum, ac proinde valde salubre; id tamen merito contemnerunt (p) Medici alii plures creduli minus, & provectiores, at hujusmodi praxim tunc temporis amplecti fas erat citra noxam, nam emetica quibus veteres utebantur parum, vel nihil vomitum excitabant, in præfentiarum vero nostra validiora sunt, antimonialia præsertim, quæ maximas succussiones concitando tum inflammationem cum uteri dolorem augere valerent.

V. Paulus Æginetta (q), prohibet tribus prioribus diebus ægrasalere, quod prosecutus est Aricenna (r), & alii multi (s), quorum tamen plerique ab ea sententia recesserunt; certum enim est exquisitam dietam, in acutis morbis convenire, quod omnes Medici defendunt, imo quandoque sola pthifana eas sustinere oportet initio saltem morbi, ex eo tamen arbitror universalem legem sancire nequi, verum cum sapienti Medico (t) suspicor hanc Pauli opinionem non ab experientia, sed a præoccupatione methodici systematis in quo versabatur fuisse desumptam; circa hanc rem Clerc. consulto, *Hist. de le Medecine Liv. 4. Sect. 1. Chap. 7.* & Gorreum, *Definit. Medic. in voce Διαιτησις*.

VI. Nonnulli (u) Auctores in uteri inflammatione iniectiones annodynas laudaverunt in vesica intromissas potius quam utero; illuc enim diutius illę morantes utiliores evadunt, præsertim si inflammatio collum uteri occupet, verum in iis circumstantiis ipsas difficiliter adhiberi poterimus; nam inflammatio vesicę collo communicata impedit quominus siphonis tubulus apponatur procul acerbiori dolore, quare hodie hac de causa, vel pudoris ergo hujusmodi remedium pene obsolevit; at si eo uti libuerit prius intestina clysteribus expiari oportebit, ut dilatationi vesicę majus spatium relinquatur, animadvertendo tandem, ne uno eodemque tempore simul uterum, vesica, & intestina injectentur, quod partem affectam fortassis nimis premeret.

VII. Plures Medici (v) interdum applicabant animosæ pubi, aut vulvę frigida topica, aut aceto parata, itaque cum ea ardorem nonnihil inflammationis compefcerent, latabantur valde ægræ; at levis hujusmodi utilitas praxim hanc minime debet confirmare, quæ nocuas consecutiones præstat; ea enim medendi ratio sanguinem inspissat, ipsumque intra vasa retardat capillaria, circa quę immediate agit, resolutionem impedit, atque gangręnam haud infrequenter, supurationem, aut syrrium inducit; quamobrem jugiter anteponendę sunt utilitates persistentes palliatio levamini, incerto plerumque, verum tepentia tantum, & relaxantia remedia erunt appenda.

VIII. Olim topica adstringentia, & repellentia communiter recepta erant, ex bolo, composita sanguine Draconis, Terra Sigillata, Gallis, Balaustris, Corticibus Granatorum, Coriaria, Santalis, & Saccharo Saturni &c.; at hujusmodi remedia hodierna die suspecta, valde, & perniciofa experiuntur, quia fibras erodunt atque laceffunt partis affectę, verum vasa capillaria constringendo circulationem sanguinis implicant, quod inflammationem auget, resolutionem retardat, & gangręnam, supurationem, aut syrrium frequenter inducit.

IX. Clinici nonnulli (y) quandoque docuerunt in uteri inflammatione subsequens balneum valde prodesse, quod latine *inseffus* sonat, pro filiabus præsertim

(p) Varandeus, ubi supra. Sennertus, ubi supra. Riverius, ubi supra.

(q) Ubi supra. (r) Ubi supra.

(s) Donat. Anton. ab Altomari. De Medendis humani corporis affectibus. Valesc. de Taranta ubi supra. Dionysius Fontanonus ubi supra.

(t) Perr. Salius Diverius. Annotat. in Donat. Anton. ab Altorari Cap. 106.

(u) Jean. Liebault, ubi supra. Lazare Pę ubi supra.

(v) Gordonius, Fontanonus, a Castro, Rondeletius ubi supra.

(y) Valesc. de Taranta, Bernard. Gordonius, Dion. Fontanonus ubi supra. Jacob. Palmerosius. De Morb. Mulier.

Tertium quibus neque injectiones intrmittere, neque pessaria apponere facile est, illud paratur ex decoctione emollienti, & annodyna qualis pro fomentis adhibetur, at hujusmodi praxis inconcinna experitur; nam vel hujusmodi decoctio magis frigescit quam madida pars, & tunc remedium eosdem nocuos effectus afferret quam topica frigida applicita, vel calefcit valde, & tunc augetur inflammatio ad humetatum partem sanguinem trahendo, ut in pediluviiis, aut pedum venæ sectionibus evenire compertum est.

X. Jonstonus (2) subsequens remedium valde commendat, quod inflammationem uteri sistere potis esse autumat. *Putatur*, ait, *inflammationem uteri proprietate quadam sistere*; fit enim ex decoctione Serpilli cum aqua chalybeata confecta, qua spongiæ imbibuntur eaque extrinsecus uteri regioni applicantur; videtur enim Jonstonum ab aliis auctoribus hanc opinionem desumpsisse, eumquem valde credulum fuisse; hoc remedium enim quod serpilli ergo resolvit, calybeata aqua ratione valde constipat, ideoque morbi decremento potius locum habere potest, quando progressam jam resolutionem fovere fas erit; verum nocua valde experiri poterit morbi initio, ut Jonstoni verba suadent.

C A P U T II.

De Gangrena, seu uteri sphacelo.

§. I.

Descriptio, & Differentia.

Generice gangrena, & sphacelum, duo species sunt, corruptionis, & macerationis, in quibus pars ægrotans livida, aut nigra fieri solet, caloris atque sensus non parum amittit, vel iis quandoque prorsus orbatur, neque juvat amplius circulationis sanguinis lymphæ, aut spirituum animalium favor.

Hujusmodi corruptionis species, sanè nihil inter se, nisi gradu, differunt; modo aliquis reliquus sit sensus aut calor, verum pars affecta livida tantum nondum nigerrima appareat, atque sanguis lymphæ, vel spiritus animales, etiam si imperfecte aliqualem circulum servant, morbus *Gangrena* tantum appellatur; *Sphacelum* vero dicitur quando pars corporis ægrotans calore penitus atque sensu orbetur, nigerrima appareat, & sanguinis, lymphæ, vel spirituum animalium circuitus interceptatur.

Præter ea distinguitur gangrena in humidam, in qua pars macerata multum pus icoremque per ulceris marginem effundit; & in siccam in qua pars corrupta indurefcit, cornea fit, sanas partes simul agglutinat, magis quam in statu naturali: hujusmodi differentia magis sensibilis fit, quo magis gangrena ad sphacelum accedit.

Cum utraque morbi species omnes partes humani corporis æque aggredi possit, ideoque neque uterus, & propinquæ partes, vagina nempe, vulva liberæ evadunt; hæc erit hujusmodi capitis materies.

Observatione didicimus necdum vagina, aut vulva alterutra morbi specie corripri nisi tribus subsequentibus casibus.

1. In vehementiori harum partium inflammatione, & id plerumque nisi in violentiori morbi statu supervenire solet post tertium videlicet, aut quartum morbi diem, ad septimum usque aut octavum.

Astruch de Morbis Mulierum.

M 3

2. In

(2) Joh. Jonstonus, *Idea universa Medic. Practic. Lib. X. Tit. II. Cap. 2. Artic. 4.*

2. In descensu uteri grandiori quando corpus uteri foras labitur, aut maxima vaginæ pars, verum in hoc statu prolapsa pars diu persistat, eaque de causa comprimatur valde, atque constringatur.

3. in ulceribus phagedenicis, quæ intimam uteri, atque vaginæ faciem rodunt, quod pariter evenit in scissuris, excoriationibus ejusdem partis deleteriæ indolis plerumque, quæ uteri internum profunde incidunt.

Communiter gangræna, quæ in priori, aut postremo casu supervenit, humida est; contra vero, sicca in secundo casu experitur.

Quandoque ipsa omnem uterum aggreditur sed raro, quandoque ejusdem partem aliquam, at plerumque collum aut orificium quod a parte inferiori coarctata originem ducit.

Interdum morbus quaque versum uteri crassitudinem penitus aggreditur, raro externam faciem tantum occupat, frequentius tamen internam superficiem infestat.

Tantum modo solam matricem afficit, modo vaginam, atque vulvam, citra uterum; at haud infrequenter utrumque, collum nempe uteri, & fundum vaginæ offendit.

Cujusque indolis sint gangræna, aut sphacelum, qualemcumque partem uteri afficiant, vel quibuscumque circumstantiis comitentur, symptomata consecutura semper eadem experiuntur: pulsus exiguus est, frequens, atque profundus, ægræ vero oripilationibus, tremoribus atque universæ cutis convulsivis succutionibus sine causa manifesta laborant, eo præsertim tempore quo parum vel nihil doloris in utero sentiunt; repente tum corporis cum animi maxima debilitate corripuntur, ut frequenter delinqueant, extremitates frigescant, atque difficillime calefiant; generice ægræ spirantium habitum referunt procul extrinseca causa cum morbus intus uterum tantum infestet; at persistente morbo foetens, atque cadavericum effluviū tandem morbi naturam declarat, modo adhuc ancipites hæremus.

§. II.

Causæ.

Explicavi gangræna, atque sphaceli theoriam in meo Tractatu Tumorum, atque in eo ostendi.

1. Vitæ, aut *vitalitatis* statum in partibus omnibus pendere a continenti successione vibrationum vasorum omnium quæ illas componunt; arteriæ nempe sunt, & venæ, vasa lymphatica, nervi &c., quod præsertim pertinet ad arteriosorum vasorum contractiones quæ magis sensibiles sunt iis ceterorum vasorum, atque, ut ita dicam, ea in motum cient.

2. Ea de causa status macerationis, aut mortis earum partium gangræna videlicet aut sphacelum nisi a quiete earum contractionum originem ducit, præsertim vasorum arteriosorum, quæ per partem affectam repunt, ut in gangræna vasa vix contremiscant, in sphacelo penitus quiescant.

3. Observationes denique ratione omnino congruentes ostendunt, tres præcipuas adeste causas, quæ vasorum arteriosorum contractiones imminuunt, vel impediunt omnino ut gangræna aut sphacelum nascantur.

Prior est: Maxima vasorum capillarium plenitudo atque ramificationum arteriosorum, quæ cum tonica & violentiori tensione afficiantur, nequeunt amplius referari, ideoque inertes existunt.

Altera abolitio est roboris tunicarum eorum vasorum, quæ contrahi renuunt levioris compressionis, ergo aut plethoræ supervenientis.

Tertia. Laceratio est extremitatum capillarium, ceterorumque vasorum animalis partes componentium, quæ cum erosa, concisa, vel aliquo modo labefacta sint nequeunt amplius alternas vulgares contractiones peragere.

Hujusmodi generalis theoria omnem specialem complectitur legem gangrænæ uteri, aut sphaceli, ideoque consequitur, quod eam utero applicando.

1. Gangrænâ aut sphacelum nisi ab alterutra trium earum causarum oriri posse, eaque tres causæ causas omnes complecti, quæ speciales omnes uteri gangrænâs producant.

2. Prima earum causarum gangrænâ, aut sphacelum inducit inflammationis uteri proprium quando maxima sit & dolorem inducat, vel si perperam repellentibus, aut adstringentibus reprimatur, aut pro resolutione fovenda cito nimis resolutiva validiora adhibeantur, tandem quando segniter resolvatur, aut suppuretur quod *priorem casum* constituit.

3. Secunda earum causarum gangrænâ aut sphacelum inducit post uteri, aut vaginæ descensum supervenientem, quando prolapsa pars irritationi, aut frigori exponitur; vel violentiores constrictiones patitur, quæ in tyrrhum degenerant; vel lymphâ repletur, ejus constrictionis ergo retenta, usque dum naturalem elaterium amittat, & ecce *secundum casum*.

4. Tertia denique earum causarum eam gangrænâ aut sphaceli speciem facit, quæ ab ulceribus, aut scissuris phagedenicis vel ulceroso cancro internum uteri rodente dependet, præsertim si hujusmodi ulcera, aut carcinomata maligna sint, ichorosa, aut purulento sero obnita, qui uteri substantiam pervadit, atque humectat ita ut tandem ejusdem contextum destruat; id *tertium casum* constituit.

§. III.

Differentiarum explicatio.

I. *Differentia.* Gangrænâ duplici ratione adoritur vel quando uterus naturalis suo loco existit ut *in priori*, aut *postremo casu* inflammationis aut ulcerationis præcedentis ergo; vel quando extra naturalem positum locatur, ut *in secundo* œdematis causa in uteri descensu supervenientis.

II. *Differentia.* Matricis gangrænâ vel incipiens vel confirmata esse poterit videlicet simplex gangrænâ, vel sphacelum; gangrænâ *incipiens* dicitur, quando vasorum contractiones quamvis imminutæ valde aliqua ex parte tamen adhuc subsistant; cum causæ gangrænâ inducentes debiliores sint vel nuperrimæ; vel sanum uterum infestent, qui earum actioni strenue resistat; *confirmata* appellatur modo penitus fibrarum oscillationes in affecta parte supprimantur; ex eo quod causæ validius agent, a longo tempore, vel matricem labefactam perturbent, œdematosam, ulcerosam, & impressionibus iis omnibus magis obnoxiam.

III. *Differentia.* Gangrænâ omne uteri corpus afficit vel partem aliquam; *totum uterum* (quod raro evenit) deturpat, quando causæ producentes integram matricem occupant, vel ab aliqua parte incipientes magnopere extenduntur; verum *aliqua pars* uteri afficitur quando ibi tantum causæ morbosæ agant eaque extendi impediuntur.

IV. *Differentia.* Partialis gangrænâ diversas uteri portiones aggredi valet secundum nempe, latera, anteriorem vel posteriorem partem, collum &c., id dependet a specialibus causis, quæ actionem suam ad hanc potius quam illam partem dirigunt; plerumque illa uteri orificium occupat, quod acriori magis expositum est fluenti latici, & excoriationibus, aut scissuris in laborioso partu obviis, ceterisque gangrænæ causis.

V. *Differentia*. Gangræna externam uteri superficiem lædit quando ab ejusdem descensu dependet, quia tunc externa facies aeris impressionibus, atque aliis causis magis exponitur, quæ uteri contextum pervertere potis sunt; omnem crassitudinem uteri occupat cum ab universali inflammatione, aut cedemate illa procedat; crebrius tamen internam superficiem perturbat, quæ causis gangrænam inducentibus magis est obnoxia, ut de uteri ostio ostendimus.

VI. *Differentia*. Uteri gangræna in primo & secundo casu plerumque *humida* est, & inflammationi aut ulceribus succedit, quia inflammata pars tunc pus, spumamque gignit; *seca* vero quando in secundo casu eam uteri descensus producit, nam aeris contactus, tum indusii confrictio ejusdem externam faciem exsiccant, atque indurescunt ita, ut exchara gangranosa ei magis adhæreat, atque difficiliter separari sinat.

§. I V.

Symptomata.

I. **C**alor affectæ partis valde imminuitur, ramificationum plerarumque articularum contractionibus labefactatis, aut subactis, vel quod sanguis parum, aut nihil per eas circumvehatur, ut maxima ex parte, vel penitus calore tum ipse, cum infirma pars orbetur.

Ea de causa prout imminuuntur numero sese contraentes arteriosæ ramificationes, aut labefectantur earum oscillationes, calor etiam imminui debet in ratione majoris, vel minoris earundem labefactionis; verum calorem omnino deficere in sphacelo, ubi absolute tum eorum vasorum constrictiones, cum ceterarum ramificationum prorsus demuntur.

2. Sensus pariter imminuitur quia nervorum vibrationes, quæ cursum spirituum promovere solent debilitantur valde, aut desinunt in plerisque eorum filamentis quod afluxum & refluxum spirituum retardat, aut penitus impedit, ideoque minime per affectam partem cerebro sensuum impressiones communicantur, aut valde imbecilliter.

Consequitur sensum in hoc morbo imminui in ratione numeri staminum nervorum quorum vibrationes imminutæ sunt, vel in ratione augmenti imminutionis vibrationum earum, abiit vero ille omnino in sphacelo, omni nervorum contractione tunc sublata.

3. Partis illius tensio pariter imminuitur, quia sanguis ibi affluens, articularum contractionibus sublatis, inspissatur, suamque serositatem effundit, quæ expansa pervadit, atque relaxat articularum tunicas, ceterasque fibras, ut ex solidæ partes impares evadant naturalem gradum tensionis sustinere.

Quare molities aut *flaciditas* laborantis partis in gangræna augeri debet prout numerus tunicarum articularum, aut fibrarum tendinearum laxatarum crescit vel in ratione augmenti laxitudinis; verum in sphacelo in quo tum fibræ, cum vasorum tunicæ maximum attingunt laxitudinis gradum, flaciditas etiam maxima haberi debet.

4. Pars infirma livida fit quia sanguis mora inspissatur, atque nigro colore inficitur per omnes articularum ramificationes superiori indicata ratione labefactatas, verum diversa puncta nigerrima in hac parte remixta iis portiunculis, quæ naturalem colorem conservant, partem fuscā reddit, seu melius dicam lividam.

Hac de causa gangrænata pars plus, minusve nigrescit prout sanguis affluit, vel nigrescit intra majorem numerum arteriosarum ramificationum, denique ipsa

ipsa prorsus nigerrima apparebit in sphacelo, in quo sanguis undique, & maximo gradu nigerrimus fit.

5. Pulsus in hoc morbo exiguus frequens durus atque profundus reperitur, eoque magis in sphacelo, quod duplici de causa oriri potest, vel quod purulentis serositatis, & corrodentis pars aliqua sanguinem inficiat, eumque inspisset atque circulationem cohibendo pulsuum ita leges pervertat; vel quod obtusus dolor in gangræna, aut sphacelo obuius circumpositæ sanæ carni communicetur ut sympathiæ lege convulsivas constrictiones fibrarum muscularium cordis excitet, quæ hujus visceris dilatationem naturalem impediant, verum frequentiores, atque validiores contractiones fuscitent, quæ pulsuum exiguitatem, frequentiam, duritiem &c. inducere potis erunt.

6. Extremitates in gangræna & sphacelo frigescent, eoque magis quo pulsus exiguior fit, nam in pulsuum exiguitate minus sanguinis a corde ceteras partes versus longinquas præsertim impellitur, quare corporis extremitates minus calefactæ facile frigescunt, eoque citius vel facilius prout aeris frigidi impressionibus correpta pars exponatur.

7. Virium defectio pariter pulsuum exiguitatis consequens est multiplici de causa; etenim ex una parte in parvo pulsui minus sanguinis ad cerebrum evehitur, minus ex hoc spirituum secernitur, minusque eorum cerebrum partibus communicat propinquis; ex alia parte arteriarum cerebralium pulsus, & meningum contractiones, spirituum animalium debilis impulsus ergo, imbecilliores fiunt; ideoque tum copia, cum celeritate spirituum in nervos irruentium simul imminuta, etiam musculorum contractiones, atque vires valde imminuuntur in composita ratione imminutionis copiarum, & celeritatis spirituum animalium.

8. Frequentiora deliquia quibus sunt tunc ægræ obnoxia tum a pulsuum parvitate, cum virium deficientia oriri possunt, quæ leviori de causa, aut animi pathemate augentur ita ut syncopem inducant; hæc omnia gignere potest etiam obtusus partis affectæ dolor sanas vicinas partes infestans, qui corpus perturbat.

9. Inæquales horrores, aut rigores convulsivi, quibus repente corripiuntur ægræ, duplici pariter de causa oriri possunt, ut in pulsuum exiguitate, aut deliquiis explicandis enuntiavimus; videlicet vel quod serum purulentum; atque causticum a parte affecta resuens sanguinem denset, quod horrores inducat; vel quod obtusa impressiones progredientis morbi identidem per omnes cutis contextum, omnesque cutaneos musculos sympathicas contractiones excitent, quæ hujusmodi scenomena producant a Latinis *horrores & rigores* nuncupata.

Apparet enim pulsuum exiguitatem, deliquia, rigores &c. duplici causa referre, qualitati videlicet humoris, aut serositatis, quæ sanguinem inficit atque condensat; verum indoli obtusarum impressionum, quæ in affecta parte excitantur, atque hujusmodi scenomena, cognitæ legibus sympathicæ commotionis, inducunt; at posteriori causæ magis adhererem, nam ea scenomena nedum validiora sunt, nisi gangræna majores progressus faciat, vel nervosas partes & sensibiliores afficiat, quod minime deduci potest ex eo quod major deleteriæ indolis humoris copia in sanguinem irrumpat, quod falsum est; verum facilius explicatur, si supponamus eas impressiones vividiores sensibiliores fieri, quod certissimum experitur.

10. Acris serositas, quam stagnans sanguis, atque inspissatus suppeditat, sibi per uteri spongiosam substantiam pandit viam, at cum erumpi impediatur a tunicarum compactiori contextu, ideo expandi debet sub ampularum forma; hydathides initio referentium, quæ tamen crescendo luteo sero repleti, rubro, aut nigerrimo reperies, prout hujusmodi serositas pura fuerit, aut sanguine plus minusve infecta.

II. Tandem hujusmodi serum acre, causticum tunicam quæ ipsum amplectitur rodere debet, & substantiam uteri ipsam, quæ in pus converti debet; at si gangræna humida sit a parte affecta ichor, atque foetidum pus cadaverosum orietur.

§. V.

Diagnosis.

I. Quæque gangræna species habet propria diagnostica signa.

1. Gangrænam quæ inflammationem subsequitur tunc adesse fatebitur quando dolor, calor, tensio, postquam in inflammata parte ad summum gradum pertingerunt repente abeant, ut perperam agræ sibi suadeant valetudinem recuperasse, de qua tamen tristari debent medici, quorum suspicio augebitur prout pulsus debiliores fient, extremitates magis frigescent, illæ vero rigoribus & lypothimiis magis erunt obnoxie; tandem de gangræna existentia ipsi certiores fieri poterunt, a scænomenorum eorum augmento, & foetido fluenti latice.

2. Gangræna quæ ab ulceribus uteri originem ducit diversimode progreditur, facile tamen erit eam detegere; tunc enim purulentum effluvium quod ulcera suppeccant desistit, vel saltem imminuitur dum affecta pars inflammatur quod dolorem, calorem aut tensionem auget; hujusmodi augmentum certissimum præbet instantis gangrænae judicium; merito enim gangrænam jam perfectam esse suspicari licebit, modo ea scænomena repente desinant, aut imminuantur, cum maxima pulsuum debilitate rigoribus aut lypothimiis citra causam manifestam supervenientibus; tandem morbus confirmatur & symptomata illa perseveraverint, atque purulentum effluvium cum foetenti odore reverterit.

3. Gangræna quæ uteri descensui succedit duplicis est speciei; plerumque inflammationem subsequitur quam uteri descensus inducit, ideoque per signa illa innotebit quæ sunt gangrænae inflammationem consequenturæ communia, quamvis jam oculis inspicere possit; quandoque oedemati uteri succedit & tunc lente, segnitèrque progreditur; verum cum facile pars affecta oculis subiciatur, facile etiam erit illa cognoscere nigredinis, mollitiæ, & insensibilitatis ergo.

4. Tactu æque ac visu speculo uteri adhibito judicare tuto possumus de vulvæ, vaginæ, aut uteri orificii gangræna, aut sphacelo, a quacumque causa procedant.

II. Variæ gangrænae species in utero obviæ facile distinguuntur.

1. Quando uterus præter naturam locetur a livore, mollitiæ, insensibilitate, aut frigore affectæ partis judicamus an morbus gangrænae vel sphaceli nomen mereatur; hujusmodi indicia neque tuta, neque facilia sunt utero naturaliter constituto, at morbi diuturnitas, mollitiæ gradus & regionis hypogastricæ amissus sensus, tum effluvii qualitates satis morbi indolem pandere potius erunt.

2. Extensionem, atque locum in utero affectum visu & tactu perspicimus si uteri descensui ipse succedat; si hujusmodi descensus absit ex antecedenti notione extensionis, aut positus inflammationis vel ulceris quæ eam induxerunt facile dignosci poterit.

3. Quando uterus extra naturalem positum reperies, verum spumam, ichoremque affectam partem effundere videbis, tunc gangrænam humidam esse fateberis; siccam vero si affecta pars areseat; verum utero naturaliter locato difficillime speciem gangrænae detegere fas erit, nisi foetidi fluentis laticis nec ne indoles aliquod indicium præbeat.

III. Causarum tandem indago satis evidens est ut circa eam cunctari frustra-
neum videatur; gangræna enim a duplici causa oriri solet inflammatione nem-
pe, aut exulceratione, quam *calidam* veteres appellavere; vel ab cedemate aut
laxitudine, quam *frigidam* nuncuparunt, ergo difficile erit circa eas proflus di-
stinctas causas medicum decipi.

§. VI.

Prognosis.

Gangræna uterum infestat naturaliter locatum vel citra naturam positum ut
in uteri descensu observavimus.

1. Gangræna uterum aggrediens in naturali statu positum lethalis est & meri-
to quidem, nam cui rationi fidendum est affectam partem remediis fovere pos-
se, nam si qua fortuito illuc attingerint cito erunt refluxura; validiora verò
impendi nefas erit qualia sunt excharotica; tandem gangrænam secare unicum
extremum remedium impossibile est; hujusmodi prognosis plerumque constans
est, nullamque vel paucas exceptiones sinit; non desunt tamen auctorum ob-
servaciones, quæ declarant gangrænosam partem a sana separatam fuisse aggro-
tantes dein perfecte convaluisse, verum hujusmodi observaciones pleræque sal-
tem nisi partiales uteri gangrænas respiciebant; nonnullæ tamen adfunt, quæ u-
niversalem gangrænam abrasam fuisse defendunt; optimum est concilium eas
traditiones animadvertisse ut valetudinis spe interdum agras sustineamus, at-
tamen cum paucæ sint minime valebunt funestam indicatam prognosim dеме-
re, quare in hoc casu tuto asserere possumus, quod ea *rara non sint artis* &c.;
itaque si quid spei refulgeat id nisi in superficiali gangræna sibi suadere lice-
bit, vel parum extensa, aut vagina vel circa uteri ostium locata, quam pro-
duxerant leviora sœnomena in utero bene constituto, & subiecto vivido, ju-
vene & optimo temperamento donato.

2. Detrimentum quod gangræna affert minus erit si vaginam tantum occupa-
verit, minus etiam si vulvam cum iis partibus remedia facile apponantur, quæ
ad uterum usque non pertingunt; verum scarificationum auxilium pudendorum
saltem respectu facile perveniet, quod affectam partem abradet; nihilominus
nedum letari debemus de vaginæ aut vulvæ gangræna, quæ adhuc insensibilissima
est neque penitus unquam, aut tuto extirpari quimus.

3. Aliqua spes superest modo gangræna prolapsa utero superveniat, nam,
præter topica remedia, partem affectam secare licebit, quod feliciter haud in-
frequenter evenisse observationibus constat, ut infra observabimus cum de uteri
descensu erimus locuturi.

§. VII.

Curatio.

Quamvis lethalis plerumque videatur hujusmodi morbi prognosis, favum ta-
men erit curationem præterire; nihil sane magis perterret, quam omnem
felicitis eventus spem abesse; at quoties medici est diuturnas curationes pie
patienterque inire, etiamsi laboris futilitatem cognoscant; gangræna uteri præbet
novam hujus virtutis exercendæ occasionem, quæ tamen cito tedio levat.

Generice medendi ratio in hac gangræna specie nihil distat ab ea quæ in
ceteris gangrænis requiritur, etiamsi partis affectæ nobilitas, atque morbi po-
situs

situs nonnihil magis implicet, idcirco quinque erunt indicationes proponendæ ut in ceteris aliarum partium gangranis.

Prima indicatio eo collineat ut causerum vim minuamus, quæ gangranam inducunt plenitudinem nempe vasorum sanguineorum, quæ tunicarum oscillationes impediunt; vel laxitudinem lymphaticorum, quæ elaterium amittunt; aut utroque lacerationem acris humoris causa, quod omnem vibrationem demit

Itaque 1. Modo gangræna interna sit atque uterum secundum naturam locatum infestet, unica superest via per quam triplicis illius causæ actionem imminuamus; videlicet sanguinem extrahere ut ejusdem circuitus renovetur; verum cruoris, atque lymphæ vel acriorum humorum plethoram imminuere quæ affectam partem infarcit; quam ob rem modo gangranam a præcedenti inflammatione consecuturam suspicemur, venæ sectiones reiterare nostrum erit usque dum pulsi, & ægotantium vires permiserint; neque in eo præcipiti casu pulsum aut virium debilitatem magni faciemus, modo ii debilissimi, aut vires maxime prostratæ non videantur.

At 2. Si gangræna extrinsecus appareat, utrumque lædat prolapsum, aut vulvæ, vaginæ, vel uteri orificium deturpet, ut *speculi uteri* auxilio facile conspiciatur, venæ sectionibus jungi debet scarificationum auxilium, ut pars aliqua sanguinis, lymphæ, aut acriorum humorum ibi exuberantium dematur, verum libera restituantur vasorum oscillatio, si qua adhuc superfit, per quam priorem *vitalitatem* ipsa recuperent; eæ sacrificationes plus minusve profundæ, aut uberimæ fiunt in ratione gradus, aut extensionis gangrænæ; generice ut omnem utilitatem præstent vivam usque carnem scindere necesse erit donec ægræ conquærantur, atque sanguis liquidus, ruber, & calidus fluat.

Secunda indicatio postulat quod vasorum robur restituamus, si quod recuperare potis sint, postquam superioribus auxiliis vasa depleta fuerint; hac de causa remedia spiritiosa usuveniunt, & stimulantia, quæ valeant vividiores succutiones excitare in affecta parte, cujus sensus pene abolitus videtur, ideoque escharotica ipsa præscribi licebit.

I. Ecce vobis ostendam remedia, quæ uteri gangræna affecti summa gracilitas in diversis circumstantiis impendi sinit.

1. Si gangræna intus uteri cavitatem deturpet, injectiones commendant ex decoctione tepenti patrata foliorum Absynthii, Matricariæ, Artemisiæ, Aristolochiæ, Pulegii, Meliloti, Camommelli, aut Scordii, quibus addi poterit aqua Calcis simplex, aut Sale Ammoniaco imbuta, vel Unguentum ægyptiacum, Collyrium Lamfranci, spiritus Theriacalis, Tinctura Myrrhæ aut aqua vitæ Camphorata & Sale Ammoniaco saturata; eorum remediorum dosis gradui, & vehementiæ morbi respondet; at cum hic urgeat melius erit excessu nonnihil quam defectu peccare; interdum modo ea parum agant injectionibus permisceri aquam phagedenicam limpidam necesse erit vel saturatiorem si opus requirat.

2. Si gangræna extrinsecus offendat, uterum nempe prolapsum, aut vulvæ lædat, eadem decoctio adhibetur simili ratione parata, verum cinerum lixivio ebullita, aut additis drachmis duabus vini meraci; ut efficacior evadat, fomenti more tunc usuvenit, quo gangrenosam partem fovent aut affectam vulvæ; possunt etiam lintheola ea madida explicari.

3. Tandem si gangræna alterutrum latus vaginæ aggrediatur torundæ species parantur modicæ vinctæ, & ea decoctione saturatæ, quæ pessarium more vaginæ intromittuntur.

In singulis iis casibus numquam injectiones sunt reiiciendæ, fomenta, aut pessaria prout morbi status postulaverit, aut partis sensibilitas vel ægotantium patientia permiserint.

II. In externa gangræna efficaciora reliqua sunt auxilia , minime prætermittenda .

Hujusmodi sunt 1. Cataplasmata , aut pessaria laboranti parti applicita ; verteres cataplasmata farinacea tantum adhibebant ex Orobi , fabarum , aut hordei pulveribus confecta , & oximelle bullita , quibus interdum addebant lupulorum farinam , Aloes , aut Myrrham , quæ virtutem earum intenderet ; hodie simpliciora sed validiora efformantur ex subero , Myrrha , & Sal Ammoniaco rite pulverisato , & idonea dosi parco melle subacto ad pulmenti consistentiam , addito etiam Unguento Ægyptiaco si opus videatur .

2. Escharoticorum applicatio parti affectæ aut melius scarificationibus jam patris hic locum habet ; veteres rotulas adhibebant Andronii , Polidæ , Musæ , Passionis , aut Asphodeli quorum compositiones apud Galenum extant a quo nostri veteres Pharmacopolæ eas didicerunt paucis mutatis ; at ea remedia prorsus obsoleverunt , neque amplius in pharmacopeis reperiuntur , quibus remedia tutiora substituerunt atque usitiora cujus census prostant Præcipitatum rubrum ægyptiaco remixtum , supra pulvinum extensum ; aqua Pagedenica diluta , vel saturata , qua affectam partem humectant ; vel quod efficacius agit Mercurii vivi solutio , aqua fortiperacta , qua leviter gangræna irroratur ; nihilotamen caute incedendum est circa validiorum horum escharoticorum usum tum ut effectus ipsorum dirigamus , cum impressiones compescamus quæ dolorem excitare valerent acutiorem , verum ægras insensissimis cunvulsionibus lacescere si ipse nemis augeat .

Tertia indicatio erit escharæ separationem promovere aut gangrænâ , quam si incassum tentabimus superstitis ulceris consolidationem strenue promovere nostrum erit .

Escharotica numquam sunt prætermittenda nisi certiores fieri possimus gangrænâ non amplius progredi , quod tuto dignoscitur in externa gangræna circuli rubri ergo , eam circumscribentis , aut purulentis humiditatis , quæ ab hoc margine separatur , quod tantum conjecturari licebit in interna gangrænâ a cessatione , vel saltem teterrimorum gangrænæ scænenorm immutatione .

Tunc in externa gangrænâ escharam tondere forficum acie , verum partem oblinire ter , quaterve in die cum butyro recenti , lactis cremore , albo ovorum quassato , aut oleo rosato necesse erit ; denique si suppuratio circa gangrænâ limbos oriri incipiat pulvilli suppurantibus mitioribus cum ovi lacteo obducti applicito , donec deterso ulcere materies separetur .

At cum gangrænâ interna sit , injectiones tantum intromitti poterit butyro , lactis cremore , oleo rosato , aut leniori suppurante confectâ , naturæ effluvi ratione habita , aut scænenis quæ escharam jam separari prænunciant .

Modo eschara jam prolapsa videatur , superstes , ulcus consolidare nostrum erit , quod difficilius erit in interna , quam externa uteri gangrænâ , injectionis enim similibus remediis imbutæ tantum adhiberi poterunt : hanc tamen medendi rationem in utroque casu pluries in die renovabimus injectiones præsertim , circa quod caput proximum pervolvito , in quo ulceri hujusmodi curandi methodus exhibetur .

Quarta indicatio . Erit motum cordis sustinere atque liberam promovere circulationem sanguinis cordialium auxilio ; efficaciora tamen ut nimis callescentia minime amplectenda videntur , quæ sanguinis velocitatem intendunt , ac proinde febrem , inflammationem , atque infartum affectæ partis augment , & gangrænâ ipsam ; verum tuto mitiora exhiberi poterunt quæ actione sua potius quam solida lacerare ipsa leniter emolliunt ; hujusmodi sunt potiones cordiales ex aquis distillatis C. B. , Melissa , Scabiosa , Scordii , Vlmariæ paratæ ; electuaria Hyacinthinæ , Alkermes , Theriacæ ; Antimonium diaphoreticum ; oculi

cancrorum; aqua florum aurantiorum aut Cynammomī hordeacæ &c. syrupus cariophylli eorum nonnulla congrua dosi pro circumstantiarum ratione di-
 simul copulando.

Hujus remedii coclear aut uncia semis quarta quoque hora ægris propinatur dosim augendo aut vices repetendo, si casus urgeat efficaciora addendo Lili-
 um nempe Sal volatile C. C. aut viperarum idonea dosi, neque sunt con-
 temnendæ guttæ flavæ aut albæ sic dictæ *Ducis la Motte*, etiamsi revera species
 sint aquæ fortis imperfecte edulcoratæ.

Postrema indicatio postulat abrasionem partis gangrenatæ, incassum ceteris adhi-
 bitis remediis; ea præsertim potissimum locum habent in prolapso utero inti-
 mius gangræna fœdato cui aliter mederi spes desit, idem quandoque usuvenit
 in simplici uteri descensu citra gangrænam quando pro aucta crassitudine redu-
 ctio impediatur, non desunt exempla in capite *De uteri descensu* enuncianda ubi
 hujus amputationis methodus fassus explicabitur; eadem extirpatio tutius pera-
 gitur dum vulva gangræna deturpatur, cujus rei observationem reperies apud Vie-
 rum (a) at ea prorsus frustranea atque impossibilis evadit tum in vaginæ, cum
 uteri naturali modo locati maceratione

Tandem in uteri gangræne amputatione subsequentes animadversiones erunt
 sedulo perpendendæ.

1. Jura leviora exhibere in gangræne saltem progressu necesse erit, quod si
 morbus consistat, brodia carnibus saturata aut orizæ cremore, vel luteo ovorum
 inspissata erunt exhibenda.

2. Alvum quotidie laxare oportebit clysteriis emollientibus.

3. Ægras ita locare fas erit ut ventris altior positus puris fluxum per vagi-
 nam expediat; hæc methodus minus necessaria videtur dum uterus injectionibus
 irroratur, quæ ibi persistere debent.

4. Ægras subinde leniter purgare oportebit modo gangræna desistat aut
 ejusdem maxima pars avulsa sit; leniora tamen purgantia erunt præscribenda
 ex uncia, & semis Mannæ, vel duplici uncia Mannæ, aut Cassiæ in grandiori
 cyatho feri, aut decoctionis Althææ solutæ.

*Remedia proposita adversus uteri Gangrænam,
 quibus tute uti potest.*

Paucis ab hinc annis per totam Europam invaluit adversus gangrænam speci-
 fica corticis Peruviani efficacia; primam circa hanc rem observationem Chi-
 rurgus Anglus ostendit nomine (M. RUSCHVORT in Northampton); anno
 1715. ipsa instituta fuit in iis gangrænis quæ a febribus intermittentibus origi-
 nem, aut progressum ducebant, ut in iis tantum circumstantiis ille hoc
 pharmacum præscriberet, in quibus solum fortasse utiliter usuvenit.

At paullo post Medici Londinenses experientiis comprobare tentarunt illam in
 omni gangræna a causa externa orta convenire, febrem ea, vel non intermit-
 tentem, aut continentem comitem haberet; nonnullæ eorum animadversiones
 reperiunt in *transactionibus Anglicanis* anno 1732.; specimen vero confirmatæ
 hujus observationis in versione cum notis hujus voluminis legitur D. Bremond.

Demum publici juris facta hujusmodi observatio Scoti novis experientiis ipsam
 illustrarunt quod constat ex *Observationibus Medicis Societatis Edimburgensis*
Tom. II. Art. XXXIV. Tom. III. Art. V. & VI., & Tom. IV. Art. X., quare
 non

(a) *Observation. Medicar. Lib. I.*

non solum Anglorum inventa confirmarunt, verum Chinæ Chinæ in omni tum ab externa, cum interna causa nata gangræna ampliarentur.

Hujus rei felix eventus apud Alemanos transitum fecit, quare D. Heisterus, Universitatis Helmstadiensis Publicus Medicinæ Professor celeberrimus, remedium non inutiliter in duplici casu tentavit, ejus observationes naturæ curiosis communicavit quæ Volumine quinto *Observ.* 156. pag. 520. reperiuntur.

Liceat hic mihi animadvertere D. Tacconum Celeb. Medic. Bon. haud paucam sibi laudem promeruisse qui hujusmodi experientias utiliter reitavit, verum de iis loculentissimum libellum nuper conscripsit.

Abramus Vaterus Medicinæ Professor Vittembergenfis dissertationem scripsit *de efficacia admiranda chinæ chinæ ad gangrænam sistendam in Anglia observata*, plures tradidit observationes, quæ tamen minus fide dignæ sunt.

Apparet etiam apud Gallos & Parisienses præsertim non defuisse quî hujus remedii virtutem tentare non maluissent, at eventus conceptæ spei, & Anglicis observationibus non respondit. D. Georgius enim Christoforus De Tharding Professor Medicus in Rostock, verum Regis Daniæ Medicus parvi faciebat hujus remedii efficaciam quam animose adversus gangrænam ceteri jactabant, ut in suis Thesibus apparet quas Rostock defendit an. 1746. atque Celebr. Hallerus in Colectione Thesium Medicinalium inseruit Tom. VI. *De corticis chinæ efficacia in gangræna & sphacelo adhuc dubia*.

Ea tamen minime sufficere suadeo ad rejiciendum pharmaci usum adversus gangrænam; procul enim audaciæ nota nemo contentionem definire audebit, verum caute incedendum erit illum sedulo perscrutando antequam animose amplectamur, secus enim maxima præoccupatio recentiorum remediorum materiæ medicæ incertitudinem potius augere, quam explanare potis esset.

Nihilo tamen minus cum hujus pulveris usus nullum detrimentum inferat fas erit remedium tentare in desperatis præsertim casibus internæ gangræna, ubi cetera remedia, topica præsertim, frustranea videntur, qua de causa methodum referam pro circumstantiis diversis qua in Anglia hujusmodi remedium exhibebatur.

Corticis Peruviani enim exhibitio tum in Anglia, cum in Scotia gangrænam adversus nihil differt ab ea quæ in febribus intermittentibus obvia est, præscribunt enim semel bis in die, vel quarta quoque hora si opus requirat ad dosim interdum scrupuli unius, crebrius tamen ad drachmam semis, scrupulos duos, aut drachmam; autumo poroæque in substantia vel in decoctione eandem utilitatem asserere modo dosis servetur, haud inutiliter etiam prosecuturi erimus Chirurgi Londinensis monitum *Joannis Schipton*, cujus rei libellum in *transationibus Anglicanis* extat an. 1732., ipse docet; refinam, aut extractum pulveris loco, & minori dosi esse exhibendum, verum in hoc casu salem præcellere, vel saltem extractum testatur methodo confectum *D. de la Garraye*, nam putat Chinæ Chinæ virtutem magis servare quam cetera extracta.

De cetero supervacaneum cenfeo animadvertere Chinæ Chinæ usum minime implicare exhibitionem ceterorum remediorum adversus hunc morbum usitatorum; effectus enim Chinæ Chinæ adhuc valde incertus est, & gangræna exitus valde funestus, ut imprudenter in ea nimiscundemur, ceteris usitatoribus neglectis remediis, & temporis diuturnitate confirmatis. •

C A P U T III.

De Aposthemate, seu uteri abscessu.

§. I.

Descriptio, & Differentia.

I. **Q**Uando uteri infartus inflammatorius impar sit uteri gangrænam inducere; vel quia ipse nondum vasorum oscillationes penitus interceptat, vel causæ eum producentes ita violenter agant, ut integram resolutionem implicent, tunc humor in utero redundans in pus degenerabit, quod in aliqua parte congestum aposthema, aut abscessum gignere potis erit.

Dum ea peragitur humorum corruptio in inflammata parte inflammationis scenomena valde increscunt calor, rubor, dolor, tensio, febris &c., imo rigores crebri, breves, irregulares superveniunt.

Ea scenomena suppuratione perfecta, & aposthemate, aut abscessu confirmato imminuuntur, verum neglecto morbo exacerbationes citius duplicantur, & in diem vehementiores fiunt, quæ in sudorem colliquativum, & lentam febrem desinunt, ægræ dein emaciantur, pallent, arescunt, urinas turbidas purulentas minungunt, colliquativo ventris fluxu laborant, aut anasarca, modo pus sibi viam non pandat, aut hanc ipsi non aperiamus exeunti.

Suppurationis prænuncia, modo citius, modo serius apparent plerumque tamen intra sextum, aut septimum, & undecimum aut duodecimum inflammationis diem occurrunt.

II. Eadem accidentia, vel saltem valde similia citra aliquam præcedentem inflammationem interdum eveniunt; in hoc casu ægræ statim tumorem, tensionem, calorem in utero sentiunt, quæ mitiora sane experiuntur quam in inflammatione, ita valida tamen persistentiæ saltem causa, ut sedulam attentionem mereantur.

Interdum ea symptomata deservescunt, ita ut morbum abire credamus, at paullo post horores revertunt a lenta febre persecuturi, quæ semel, vel pluries in die recrudescit; iis de causis ægræ macie corripici incipiunt, pulsi turbantur, & febriles evadunt, dolor, tensio, calor, atque tumor renovantur aliquam uteri partem respicientes, quæ in suppurationem vergit.

Annalogia cum morbis pectoris præsertim, & cadaverum inspectione deducitur a tuberculis morbum incipere in substantia tunicarum uteri locatis, quæ in diem augentur, augentque scenomena illa omnia valde teterrima.

III. Igitur duo erunt species aposthematis aut abscessus uteri, quæ causæ producentis ergo inter se differunt, altera inflammationi succedit, & phlegmonosa appellatur, altera tuberculis quam tuberculosa dicunt, veteres eas non latebat quibus prima erat *calidum*, altera *frigidum* aposthema.

Ceteræ differentiæ quæ haud paucae sunt a præcipuis morbi circumstantiis derivantur.

Ideoque morbi gradus respectu, *abscessus fiens* dicitur dum vehementiora sunt symptomata, *factus* dum mitiora apparent.

Positus morbi ratione abscessus, fundi, lateris aut colli uteri dicitur anticus, vel posticus, tum vaginæ aut vulvæ.

Distinguitur extensionis ergo in magnum, profundum, vel exiguum, aut superficialem.

Verum modo simplex appellatur abscessus si unica cavitata pus coacervetur; cellulofus vero si per plures anfractus invicem communicantes fanies pervaget.

Tandem vel *non complicatus* quando simplex est abscessus, vel *complicatus* si cancro, aut syrrho copuletur.

§. I I.

Causæ.

Cum abscessus inflammatorius, & tuberculosus inter se differant, ideoque duplicem postulerint explicationem;

1. Inflammatorii abscessus respectu jam in Tractatu de Tumoribusubi de suppuratone locuti sumus quæ illum producit, ostendimus,

1. Ex quatuor partibus consflari sanguinem ex rubra nempe seu globulosa; ex lymphatica gelatinosa seu melius fibrosa, ex lymphatica tenuiori; denique ex serosa; ex iis elementis lymphæ gelatinosa, & tenuior in pus converti possunt, vel prior solummodo.

2. Quare in omni inflammatione, quæ in suppurationem vergit, necessum erit quod rubram partem, serum, atque lympham tenuiorem, vel absorbeant vasa venosa, vel evaporatio earum maximam partem demat, gelatinosa tantum superstita in pus reversura.

3. Hujusmodi gelatina ut in faniem se convertat plures mutationes subire debet, videlicet, 1. Quod liquida persistat etiam frigefacta, cum antea glaciæ more inspissaretur. 2. Quod aqua saponis modo se solvat, cum prius insolubilis experiretur. 3. Quod falsa, acris, corrodens fiat, etiamsi prius insipida, & dulcis esset. 4. Quod ex inodora situm redolet. 5. Verum opaca cinerea fiat etiamsi antea clara, alba, lactea appareret. 6. Tandem aqua specificè gravior evadat cum antea levior foret. Hæc totidem conditiones sunt, quæ a pure distinguunt naturalem gelatinosam lympham.

4. Omnes denique hujusmodi mutationes quæ necessarissimæ sunt ut lymphæ illa in pus convertatur per successivam vasorum turgentium oscillationem accidunt, quæ jugiter quassando, succutiendo, aut subjigendo gelatinosas moleculas facile eas alterationes inducit quas intimius perferutari supervacaneum censeo.

Generalior hujusmodi Theoria sufficit ad explicandam specialem abscessus uteri generationem, nam evidens est.

1. Aut vasa in inflammata uteri parte rubram, serosamque substantiam ibi stagnantem per resolutionem haurire, aut per evaporationem expellere.

2. Verum mora gelatinosam lympham a vasorum pressione alterationes omnes subire necessarias ad pus gignendum.

3. Hujusmodi methamorphosis sanguinis in pus nedum accidit in ea inflammatione, quæ in gangrenam definit, nam citius quam par est oscillationes vasorum tunc abeunt, antequam suppurationem inducant; Item in inflammatione, quæ per resolutionem tollitur, nam in eo casu sanguinis circulus restitutus oscillationibus arteriarum non fit obnoxius quæ valeant ipsum vitare.

4. Verum gignitur in ea tantum inflammationis specie quæ neque in gangrenam neque in resolutionem definit; nam in confluentia horum casuum ex una parte oscillationes diu persistunt, ex altera sanguis morans earumdem actioni expositus tandem in pus converti debet.

5. Ea nunquam cis diem sextum neque transdecimum solet supervenire; non cis sextum, quod tempus requiritur ut arteriarum vibrationes valeant sanguinem

Astruch de Morbis Mulierum.

N

in fa-

in faniem mutare, neque trans decimum quia oscillationes quę per decem dies continuatę impares fuerunt ad suppurationem gignendam, modo validiores non fiant, minime valebunt citra hoc tempus eam generare.

6. Tandem suppuratio citius, aut serius procircumstantiarum, aut subjectorum diversitate erit superventura. 1. In ratione nifus, & frequentię majoris, vel minoris oscillationum turgentium vasorum sanguine in eodem statu persistente. 2. Prout sanguis plus minufve dispositus sit ut in pus converti sinat, in eodem gradu oscillationibus persistentibus. 3. Prout ambę hę causę simul concurrant, videlicet tum in ratione nifus, & frequentię oscillationum, cum dispositionis sanguinis.

II. Abscessus tuberculosi respectu omnis ejusdem theoria a tribus potissimum subsequētib; causis dependet: 1. Qualia sint hujusmodi tubercula quę abscessum inducunt? 2. Quomodo ea in utero efformentur? 3. Qua de causa suppurentur?

Quęstio prima. Tubercula generice grana sunt glandulosa, dura, firma, compacta, alba, levigata tunica obiecta fortiter adhærenti, spherulam, aut spheroidem plerumque referunt, at: crassitudo eorum, & numerus in singulis casibus, & subjectis variare solet; interdum ea pisum adęquant, vel exiguiora sunt parvi faciēda; interdum nucem, aut ovum columbi magnitudine non superant; quandoque quamvis exigua tamen confertissima sunt; quandoque pauciora apparent, verum crassiora valde, & ampla.

Structurę partium cognitio, ubi tubercula communiter efformantur, ostendit tres species tuberculorum distingui; 1. Ea quę in exiguis glandulis coagmantur, quę per omnes partes incedunt, & sunt potissima causa segnitiei circulantis lymphę. 2. Illa vero quę efformantur intra nodos venarum lymphaticarum capillarium, videlicet in confluentia valvularum sygmoidarum, ubi venę sunt per intervalla intersectę. 3. Tubercula quę originem habent in glandulis cuique parti propriis, ut bronchiales in pulmone, & intestinales in intestinis.

Quare ut in viam revertāmur, tubercula de quibus agitur uteri propria a triplici loco oriri possunt. 1. Intra exiguas lymphaticas glandulas ibi locatas. 2. Intra nodos ramificationum capillarium venarum lymphaticarum quę per uteri tunicam repunt. 3. Intra vasa lactea uteri propria quorum structuram atque usum breviter explicavimus in *Cap. I. Lib. I.*

Quęstio secunda. Cum tubercula semper necessarię consecutiones sint turgentię glandularum, aut venarum lymphaticarum, vel vasorum lacteorum, ideoque necesse erit lympham affluere in iis glandulis, aut venis in primo & secundo casu, aut in poitremo lac vasa vermicularia infarcire.

Tunc enim lymphę, aut lacteus uteri liquor nequit intra propria receptacula cumulari nisi hac triplici de causa: 1. Vel quod spissiores sint quam in statu naturali, ut circumvehi impediātur. 2. Vel quod angustiores sint anfractus per quos libere transire nequeant. 3. Vel quia ambę hę causę simul concurrant ad hanc æconomię animalis partem pervertendam.

Fusus infra examinābimus hujusmodi tres causas cum de syrrhis verba faciemus, sat erit enim hic animadvertere. 1. Priorem casum videlicet lymphę spissitudinem, aut lactis uterini oriri, 1. Ab usu viliorum alimentorum, quę crassiores chylum suppeditant. 2. Ab eorum incompleta digestionē, etiam optimorum quę non bene subacium chylum præstant. 3. Ab admixtione fomitis veneri, strumosi, aut scorbutici &c. quę sanguinem inspissat. 4. A repentino frigore quod casu fortuito uterum infestat, ibique circulantē humores condensat.

2. Verum alterum casum, videlicet canalium occlusionem per quos lymphę, atque uterinum lac transire solent, ab erethismo pendere, aut convulsiva crispatione quę fibras uteri lacessit seminis virulenti ergo, quod communicaverint albus fluor, & acer, aut usus iniectionum stimulatium, & corrodentium, ictus,
aut

aut collisio uteri, vehementiora animi pathemata iræ, lætitiæ, aut mceroris &c præsertim menstribus fluentibus, aut Lochiis.

3. Tertium denique casum, connubium nempe duorum priorem procedere, a specialium causarum utrinque affinitate quæ hanc copulam gignit; consequitur enim 1. Numerum tuberculorum ab extensione causarum producentium originem ducere; idcirco prout magis lymphæ, aut lac uterinum inspissabuntur; fibræ matricis crispabuntur; verum quo magis lymphæ, aut lactei humoris in propria receptacula detinebitur, confertiora erunt tubercula, & contra in oppositis circumstantiis.

2. Magnitudinem tuberculorum facere facilem dilatationem glandularum, venarum, aut turgentium vasorum, verum nifum quo eo lymphæ, aut lac impelluntur; ideo quo magis dilatabilia erunt organa illa, eo grandiora fieri tubercula videbit, at contrarium eveniet, si oppositæ causæ agant.

3. Duritiem tuberculorum a gradu spissitudinis pendere lymphæ, aut lactis uterini, ideo quo citius, ac validius ii humores inspissabuntur, eo tubercula erunt compactiora, & contra in opposito casu.

4. Tandem tubercula quantumvis dura apparuerint, compactiora semper erunt in circumferentia, quam in centro; humor enim qui tuberculi internum parietem lambit, primus est qui retardatur, atque inspissatur; contra vero qui centrum occupat liquidior est, serius detinetur.

Tertia Quæstio tubercula matricis æque ac ceterarum partium crebre in suppurationem vergunt; hæc corruptio in cenno plerumque incipit tuberculi, ubi vidimus materiem fluidiorem esse, ideoque magis dispositam ad hanc mutationem suscipiendam:

Etenim nisi violentioribus contractionibus arteriarum, circumpositarum huiusmodi suppuratio tribui potest; evidens porro est auctum vasorum pulsus agitare, quassare, succutere, sensim sensimque retentam lympham in pus convertere, ut in inflammatione partis crassioris sanguinis lymphaticæ evenire observamus.

Et iis consequitur nedum tubercula suppurari nisi, inflammationis ergo, aliqujus propinquæ partis arteriæ validius commoveantur; vel ictu, contusione, aut frigore pars afficiatur infirma; intemperanter vescantur cibis acrioribus, spirituosioribus, calefacientibus; denique pervigilio, animi pathemate, exercitio nimio, solventium abusu &c. crucientur quæ una similem effectum præstant.

Nihilominus enim, etiamsi suppuratio tuberculosa & inflammatoria haud levem affinitatem habeant, in utroque tamen casu pus diversæ indolis reperitur; quod inflammatio suppeditat album est, spissum, equale; quod vero gignunt tubercula serosum, cinereum, inæquale, & grumosum &c. itaque illud ex gelatinosa sanguinis lymphæ magis corruptibile efformatur; hoc ex vulgari lymphæ producitur, aut peculiari humore haud facile eæ mutationi prono; alterum denique promoment propinqui arteriarum pulsi, & validiores; alterum imbecilliores, atque distantes.

Qualitati etiam materiæ in tuberculis detentæ, atque inertię causarum suppurantium significationem tribuunt, quæ tubercula marcescunt; interdum incepta suppuratio in aliquo tuberculo diu citra sensibilem augmentum persistit; attamen augetur tandem, ichor tumescit, rarefcit, tuberculum inflatur, emollitur, receptaculum gignitur aut *cystis*, aut si mavis tuberculofus abscessus.

Quod de uno tuberculo dictum est, idem de pluribus in aliqua parte locatis dicendum erit; nam causæ æque agentes, eosdem prorsus in hac mutatione effectus præstant, hac de causa unius tuberculi putrescentia ceterorum præsentem aut proximam suppuracionem indicabit, pro diversa causarum applicatione, & suppurantis materiæ qualitate.

§. III.

Symptomata.

1. **D**um abscessus producitur, ichor in parte affecta rarefcere debet, ibique nerveas laceffere fibrillas, vasa capillaria comprimere, sanguinis cursum sistere, pulsum arteriarum intendere; iisque de causis tensionem, dolorem, atque calorem augere.

2. At abscessu jam confecto ea symptomata iminuuntur, vel quod pus non amplius rarefcatur, aut minus; vel quod inducta a suppuratione continui solutio vasa, fibrasque laxet.

3. Dum pus in abscessu congeritur, ejusdem pars non exigua a vasis hauritur sanguineis, & lymphaticis propinquis, quæ illum in sanguinem devehunt; hujusmodi inquinamentum tunc lentam febrem inducere debet pro ratione salium quibus saturatur, quæ humores solvunt, crebrioresque excitant cordis, & arteriarum contractiones.

4. Ea puris transfusio augeri potest per causas accidentales, pervigilium nempe, dolorem, corporis aut animi commotionem, remediorum applicationem, aut partium vibrationem &c. tuncque sanie magna copia transducta condensabit sanguinem ferius ea nondum perfecte remixtum, quod rigores plus minusve frequentes excitabit, sensibiles, aut regulares, prout pus illud citius, vel ferius aut uberius cruorem deturpabit.

5. Cum intimius ichoris flocci sanguinem penetraverint, horrores imminuentur, febris explicabitur, quia libere tunc salia agent adversus cor, atque arterias; ex eo procedunt febriles accessus que rigoribus succedunt, plus minusve diutini pro copia, aut qualitate puris producentis, qui, humoribus solutis, in sudorem colliquativum desinunt.

6. Ex anteaftis deducitur abscessum, matricis præsertim, jugiter febrem lentam inducere, persistentem usque dum pus effluit, quam comitantur exacerbationes irregulares, rigores, & consequuntur sudores colliquativi; huic febrei enim, & sanguinis solutioni macies tribuuntur, consumptio & ægrotantium excidium.

7. Quando pus quo sanguis inquinatur uberrimum fit nimis, atque spissum ut difficillime, aut imperfecte solvatur, ejusdem flocci, aut guttæ aliquot urinofam ferositatem deturpant, & per renes separantur, ut lotium turbidum, foetidum, atque purulentum appareat.

8. Ea scenomena magis conspicua sunt in inflammatorio, quam tuberculoso abscessu, quia in illo pus undique effunditur, in hoc a circumpositis membranis impeditur, nisi ipse disrumpatur.

9. Pus in abscessu collectum uteri continenter tunicas erodendo tandem vel per vaginam antè aliquam sibi pandit viam, vel multiplicem postèrius; modo enim vesicam aut rectum penetrando per lotium, aut alvum materies separabitur; modo, circa techam teretium ligamentorum serpendo, aut latera vaginæ, iugina aut pudenda infarciet; modo in abdominis cavitate collectum erumpi impeditur. Hujusmodi exeuntis puris semitæ diversæ a vario abscessus positu dependent; quando abscessus internam uteri faciem deturpat (quod crebrius evenit) intra ipsum disrumpitur; exterius vero erumpit dum externam faciem matricis lædit; in postremo casu prout abscessus uteri supradictis partibus propinquus erit, eo conciso, hanc vel illam ichor infestando sibi viam aperiet, peritonæum interdum perfodiendo.

§. IV.

Diagnosis.

I. **D**iagnosis morbi. Omnem inflammationem plerumque suspicari licebit in abscessum vergere, modo decimo, aut duodecimo morbi die inditia perfecta resolutionis non appareant; verum uterus doleat, atque durus, & tensus persistat.

Signa pene certissima erunt instantis abscessus quando loco resolutionis, doloris, tensionis, atque caloris augmentum, aut febris exacerbatio appareant sine causa manifesta.

Tandem nullum superest dubium uteri abscessus, quando persistunt in hac parte tumor, pondus, & abscessus dolor, tum lenta febris, exacerbationibus obnoxia, quam rigores præcedunt, & sudores subsequuntur, qui ægras labefactando marasimum inducunt.

Signa hujusmodi abscessus qui a tuberculo suppurato procedit, valde incerta sunt: initio enim morbi illum nihil prænunciat, levior tantum suspicio adest modo tuberculum increseat, nam ægræ tunc circa uterum constanti tensione, atque dolore cruciantur; tandem certiores fieri incipimus tuberculum intra uteri substantiam referari, nam tunc pus ibi expansum eadem fœnomena producit, quæ abscessus inflammatorius induxerat etiam si tunc mitiora appareant.

II. *Diagnosis specierum morbi*

1. Abscessus vel *fiens* dicitur & augmento doloris, caloris, tensionis uteri, atque febris exacerbatione ipse innotescit; vel abscessus *factus* appellatur & fœnomenorum imminutione, febre lenta, rigoribus, exacerbationibus atque sudoribus colliquis qui marasimum progignunt dignosci solet.

2. De abscessus positu judicamus a positu majoris doloris, atque resistentiæ quam ægræ persentiunt.

3. Eiusdem extensio a tensionis, doloris extensione, & tumoris volumine cognoscitur.

III. *Diagnosis causarum.* Certi esse possumus abscessum *phlegmonosum* esse modo inflammationi uteri succedat, cujus resolutio vel nullo modo; vel imperfecte fieri potuit; progressus hujusmodi abscessus plerumque facile patefunt.

Tuberculosum vero abscessum sine præcedenti inflammatione evenire solet, eoque incrementum segne est & symptomata eo valde mitiora sunt.

§. V.

Prognosis.

Abscessus uteri morbus valde periculosus est; vel ille durus, compactus existat; vel disrupturus sit.

1. In primo casu: 1. Pus qui in abscessum irrumpit insensibiliter sanguinem inficit, ibique persistens febrem lentam quæ ægram minatur inducit in consumptionem, aut hydropem desitutam.

2. Si pus in abscessu valde spissum sit parietes indurefcit, qui callosi fiunt, & temporis diuturnitate carcinomatosi.

3. Si pus vero liquidum & acerrimum sit sensim sensimque destruit solidas partes, & matricem lædit ita ut uterus in corruptionem, aut gangrænam vergat.

In Secundo casu ignoramus quæ ex parte abscessus disrupturus sit: 1. Si in

abdominis cavitate refferetur pus ibi collectum, atque expansum gangrænam certissime induxerit.

2. Si intra vesicam, aut rectum rumpatur pus affluere poterit, ut diutius egræ vitam gerant febre lenta tandem morituræ.

3. Nonnihil spei aderit si abscessus inguina, aut vulvæ labia infestet, nam facilem puri viam parare poterimus ulcusque detergere, quod tamen plerumque impossibile est consolidare.

4. Tandem abscessus plerumque intra uterum refferatur, quod etiamsi minus periculosum evadat, ulcus relinquit foetidum, & curatum illimum, cujus consecutiones valde lethales sunt ut capitulo subsequenti ostendemus.

II. Detrimentum uteri abscessus etiamsi maximum sit, variat tamen diversis circumstantiis.

1. Pro magnitudine abscessus, qui si modicus sit, & exiguus, minus periculosus evadit, & contra.

2. Pro ejusdem positu, nam qui vulvam infestat minus nocuus quam ille qui vaginam lædit; & qui vaginam offendit minus periculosus est quam si uterum lædat.

3. Pro ipsius natura, nam tuberculosus phlegmonoso mitior est.

4. Pro abscessus specie, nam simplex complicato minus, calloso nempe, fyrrhoso, aut carcinomatofo læthalis experitur.

5. Pro uteri statu, nam abscessus qui per accidens uterum foedat de cetero bene constitutum, minus infensus evadit quam si matricem deturparet ægram, tumidam, aut laxatam.

6. Pro ægrotantis constitutione, aut ætate, ideoque abscessus magis noxius evadit in subjectis infirmis, cacheticis, aut in senibus quam in sanis mulieribus juvenibus, & bene constitutis.

§. VI.

Curatio.

IN duplici casu nostrum erit abscessum pertractare ægrotantis uteri; vel quando suppuratio sit; vel suppuratione perfecta.

I. Suppuratione persistente, seu melius increfcente, sat erit calorem, dolorem, tensionem partis affectæ, atque febrem ipsam compescere ut inflammationis progressus, atque abscessus consecuturi extensio inhibeatur.

Hac de Causa 1. Cubiti venam incidere fas erit, idque reiterare prout ægrotantium vires permiserint.

2. Optimum erit consilium reiterare remedia laxantia humectantia, & annodyna, quæ partem affectam lacecant, eaque præscribendo subinjectionum, pessarium cataplasmatum, aut fotuum forma ut Capitulo præcedenti exposuimus.

3. Exquisitam diætam jubeto ex jure vituli aut pullorum, modo ægrotantium imbecillitas majorem nutritionem non poscat.

4. Alvum clysteriis laxare fas erit; verum si morbi violentia sinat, leviora apozemata convenire possunt ex Manna, aut Cassia confecta.

5. Tandem si dolores acutiores sint modico narcoticorum usu obtundere illos poterimus quarta vel sexta quaque hora tantum ipsa exhibendo.

II. Perfecta vero suppuratione, & confirmato abscessu exituro puri semitam parare oportebit, ut citius ipso evacuato minus affectæ partis contextum destruat.

I. Si abscessus vulvæ labia deturpet, facile est ipsum phlebothomo secare inferio-

feriorem partem versus, ut puris effluvium promptius eveniat ulcusque facilius detergatur.

2. Si abscessus latera vaginæ fœdet, pariter phlebothomo indici digito applicato manus dexteræ illum scindere necesse erit, vel speculo uteri adhibito vaginam dilatare ut illum tuto etiam scalpelli falcatis ope aperiri queat.

3. At si abscessus uterum lædat tunc eum aperire conabimur, commotiones excitando, quæ valide uterum fucutiant; hujusmodi sunt sternutatio, vomitus, thussis, nîsus in excernendis fœcibus &c. quare ægras admonere oportet ut validius tussiant, verum errhina, emetica, clysteria, irritantia, stimulantia, & suppositoria, quæ intestina laceffunt frequenter adhibeant.

Errhinorum respectu sufficient plerumque Nicotiana, Salyia, Bethonica aut pulvis radicis Iridis Florentinæ; verum si pulveres hujusmodi debilius agant addi poterit parum Piperis longi, aut rotundi, Pyrethri, Veratri, aut Euphorbi, sedulo circa eorum dosim morbi gradui ratione habita.

Emeticorum ergo usitatoria sunt tartarum emeticum solubile ad grana tria vel quatuor, modo methodo Parisina præparetur; etiam si & Itali ipsum egregie patrare potis sint; verum optimum censetur vinum emeticum ad unciam aut drachmas decem; Ipecacuanha etiam usuvenit ad grana circiter 25. aut 30. si aliqua indicatio illam poscat; emetica antimonialia efficaciora tandem præscribuntur ad duo vel quatuor grana, si vulgaria inefficacia experiantur, quod tamen rarissimum est.

Ut clysteria irritantia evadant, adduntur plerumque vulgari decoctioni duæ vel tres uncia mellis Mercurialis, vel sex drachmæ, aut uncia Diaphenici, vel *hiere-picre* aut uncia duæ vini emethici.

Tandem suppositoria componuntur ex duabus vel tribus uncis mellis cocti cum drachma falis gemmæ, aut communis; verum si illa efficaciora malueris addito drachmam *hiere-picre*, aut scrupulum semis diagridii; vel trochiscorum alhandal.

C A P U T I V.

De uteri ulcere.

§. I.

Diagnosîs.

Uteri ulcus, ceterarum ulcerum more, solutio est continui, seu scissura faciei internæ matricis vetustior, quæ pus, aut purulentam saniem effundit.

Phænomena quæ præcedunt, aut symptomata concomitantia, vel consequentia indicant interdum hujusmodi scissuras profundiores esse, intra uteri tunicas, ejusdemque substantiam locatas; interdum superficiales excoriationes referentes.

Cadaverum inspectio eam, circa istiusmodi ulceris species, sententiam confirmavit, ostenditque illas ab aphthis haud absimiles esse confertis plus minusve, quibus uterus scatet, interdum verum rhagadia, aut incisiones referre profundiores, quæ matricis cavitatem sulcant.

In omnibus iis ulcerum speciebus pus, ichorve ex utero profluit quod ægroantium indusium inficit; illa vero sanies plus, minusve uberrima est, aut acris, spissa quandoque ut verum pus repræsentet; interdum liquidior seu melius

purulentum serum emulatur. Colore etiam variat modo alba, cinerea; modo flava, aut viridis pro circumstantiarum diversitate apparet; tandem hujusmodi morbus dolorem initio comitem habet qui in progressu acutior fieri solet, atque lancinans; hic modo dextrorsum, modo sinistrorsum lumbos, clunes, inguina, aut femora torquet.

§. II.

Causæ.

Hujusce ulceris affinitas cum ceteris ulceribus quorum origo satis perspicua est, demonstrat ea a tribus potissimum causis oriri; 1. ab abscessu, aut aposthemate præcedente, in utero disrupta; 2. ab erosione sensim sensimque nata circa internam faciem matricis, nullo antecedenti abscessu; 3. ab ulcere quod cavum uteri deturpat, & in fistulam degenerat, ex omnes causæ singillatim explicabuntur.

I. Abscessus uteri de quo superiori capite locuti sumus, modo aperiatur, ulcus fit pus effundens; verum cum ille cavitatem efformet intra uteri tunicas ulcus hinc ortum sinuosum evadit, quod per uteri substantiam flexuose reptat.

Vidimus jam præcedenti capite abscessum duplicis generis esse, alterum *Phlegmonosum* quem gignit inflammatio, aut suppuratum Phlegmone; *tuberculosum* alterum seu *steatomatosum* a tuberculo procedentem, aut cystico tumore, quod duplicem etiam ulceris speciem in utero inducit.

II. Erosio faciei uteri internæ altera causa est valde obvia ulceris quæ diversimode oriri potest; etenim vel

1. Illam faciunt fluores albi, acres, vetustiores qui matricem laxant, & excoriant, vel

2. Foetus, molæ, aut placentæ putrescentis retentio, vel

3. Injectiones acres, corrodentes, aut stypticæ, quas nonnulli Chirurgorum imprudenter præscribunt adversus uteri descensum, aut album fluorem, vel

4. Coitus cum viro venerea lue laborante; vel

5. Acrimonia menstrui sanguinis, lymphæ, aut lactei humoris, quæ albos fluores inducit, præsertim si ii humores viri admixtione scorbutici; strumosi, aut venerei, tum sanguis ipse inquinentur.

III. Raro tunc uterus vulneratur, crebre tamen diversa ratione excoriari potest.

1. Ictu unguinum imperiti obstetricantis in laborioso partu

2. Instrumentis perperam adhibitis in extractione fœtus mortui, aut capitis in utero superstitis.

3. Violentiori secundinarum extractione valde cum utero coherentium, quæ ejus aliquam partem secus exportent.

4. Turpi methodo quam nonnullæ adhibent vulnere sepe causa.

§. III.

Differentiæ.

Si rite perpendamus quæ adhuc dicta sunt, verum ea animadvertamus quæ in plerisque ulceribus observantur, facile innotabit plures dari diversitates in uteri ulceribus.

I. Idcirco causæ proximæ respectu illud ulcus producentis; vel eum gignit abscessus uteri, vel erosio sensim aucta; vel scissura ejusdem internæ faciei.

II. Cau-

II. *Causæ remote* ergo; modo ulcus a viru procedit venereo in sanguine diu latitante, aut nuper per copulam in utero introducto; modo a scorbutico fomite, aut strumoso dependet, quo inficitur cruor; quare eorum respectu ulcera venerea, strumosa, aut scorbutica dicuntur, verum citra huiusmodi causas, ulcera simplicia appellantur.

III. *Positus* ergo, quem ulcus occupat, modo ipsum fundum, latera uteri detrorsum, aut sinistrorsum, superius, aut inferius; modo orificium matricis deturpat; quod fundum tamen infestat uti verum uteri ulcus consideratur.

IV. *Qualitatis* ratione ulceris illius; dum ipsius margo mollis est *Simplex* dicitur & *Benignum*; dum ejusdem ora dura, renitens reperitur syrrhus appellatur; quandoque syrrhosa labia dolentia fiunt, & lancinantia, & tunc ulcus *carcinomatosum* dicunt, & quasi cancer consideratur.

V. *Reptandi* modo; nam vel ulcera tantum internam superficiem uteri late deturpant, & *Superficialia*, seu *Erysipelatosa* vocantur; vel illa profunde rodunt substantiam & *Cava*, *Profunda* appellantur, quæ in *Sinum* aut *Fissulam* generant.

VI. *Communicationis* ratione quam cum partibus habent propinquis; nam ulceris materies interdum modo per rectum; modo per vesicam sibi pandit viam, ut in ulceribus profundis vaginæ evenit; præsertim vero in lateralibus uteri, quæ circa teretia ligamenta serpendo per alterutrum inguinum patefunt.

§. IV.

Symptomata.

I. **I**N omnibus uteri ulceribus pus continenter effluit quod ulcus supeditat; post abscessum illud valde uberrimum stillat, spissum conspicitur, a laudabile pure haud ab simile; at evacuato abscessu effluvium fit abundans minus, & ferosum magis.

II. In ulceribus quæ ab erosione aut scissuris procedunt virus stillans, initio morbi saltem, post erosionem præsertim, parum abundat, ut vix ipsum agræ animadvertant; at, ulcere aucto, fluxus augetur; in hoc casu pus plerumque ferosum, lymphaticum, granulosum apparet, ut difficillime de ipsius qualitate judicare possimus; tandem ulcere increfcente uberior funditur, latex facilius dignoscitur.

III. Cum ulcus initio plerumque exiguum spatium occupet, ac de cetero uteri conditio eadem persistat, idcirco catamenia periodice ut in statu naturali erumpent, si dolorem excipias, quem interdum agræ persentiunt menstruo fluente phlegmonosi infartus ergo, quo tunc afficitur ulceris margo; quandoque fluxus menstruus diu perdurat dum ulcus fegniter progreditur desistit tandem quando uterus pene omnis ulcere sedatur.

IV. Ulcere aucto sæpe ipsum exigua corrodit vascula sanguinea, arteriosa, aut venosa, hincque fluens cruor pure remixtus sanguineum, vel saniosum saltem reddit effluvium plus minusve pro diversa crassitudine, aut turgentia eorum vasorum; interdum concisa vasa modo grandiora sint, aut arteriosa hæmorrhagiam inducunt, aliæque sanguinis jacturam periculosam valde.

V. Pus illud quandoque mite admodum est, neque situm redolet, neque vaginam, aut vulvam lædit; at sæpissime acre est, foetens, corrodens ut in transitu phlogoses, & excoriationes producat; huiusmodi differentias faciunt qualitas sanguinis, quæ ceteris paribus cum pure una est, & mora plus minusdiutina in utero viri, quod ibi persistens maxime corrumpitur in callesfacto præsertim utero.

VI. Ner-

VI. Nervi qui per ulcus transeunt puris irritationi sunt obnoxii, quæ dolorem excitabit in uteri ulceribus obvium.

VII. Hujusmodi dolor levis est, parumque sensibilis quando ulceris labia inflammata non sint, pus mite, & parum corrodens experiatur, verum minus sensibilem uteri partem ulcus occupet, quæ fundus est, vel alterutrum latus; acutior contra dolor perferentur in inflammato ulcere pure acriore infecto, aut circa collum, vel orificium uteri locato.

VIII. Dolor variat etiam pro diversa ulceris conditione, si illud syrrhosum fuerit, nullam, vel leviolem impressionem pus excitabit, deque eo parum vel nihil conquerebuntur ægræ, tamen vivissimum ipsæ dolorem perferent si syrrhosum in carcinomatosum ulcus degeneret ut infra Cap. *De cancro* explicabimus.

IX. Quando pus mite est, libere fluat, verum tenuiore ægræ limpha donentur, ulcus numquam syrrhosum fit; contra vero accidit si illud acre sit fibrasque erodat, verum in ulceris cavo detentum valeat tum labia ejusdem fedare, cum lymphæ cursum intercipere, vel denique hæc limpha naturaliter spissa sit, viscida & ad stasim disposita; hac de causa plerumque ulcera neglecta, aut imperfecte deterfa in syrrhum convertuntur.

X. Ægræ diversis partibus referunt dolorem quem perferunt pro diverso ulceris positu; ipsum renibus, seu melius inferioribus lumbis, aut ossi sacro respondere sibi suadent, si ulcus uteri fundum infestet; clunium alterutro si alterutrum latus laboret; ano aut vesicæ quando ulcus matricis orificium, aut vaginæ fundum afficiat; inguini tandem, aut interiori coxæ ubi rotunda inferuntur ligamenta per aponeurosim expansa, quando ad originem ligamentorum eorum oritur ulcus.

XI. Dum ulcere anterior colli aut orifici matricis, vel vaginæ pars deturpatur, tunc phlogosis, atque calor vesicæ collo communicatus mingendi frequentiam excitat cum ardore tamen, & stranguria in ratione causæ producentis majori vel minori, at dejectiones liberæ per alvum succedunt; contra vero quando postica colli uteri pars, aut fundi vaginæ eo morbo laborat phlogosis tunc propinquo recto communicatur quæ dolentem tenesmum inducit præsertim si fæces duræ sint, facile tamen mingunt; hæmorrhoides nihilo secius superveniunt.

XII. Haud infrequenter vesica, & rectum majorem relationem habent cum ulcere illo, nam si fistulosum sit, antè fundum versus uteri aut vaginæ locatum, vesicam perforabit, ut urina per vaginam exeat; simili ratione dum posterius rectum versus pus sibi pandit viam, fæces liquidiores, præsertim per vulvam, stillabunt.

XIII. Ulceris sinus undique indurefcit ut uteri volumen augeatur; hoc augmentum ulceris progressus rationem sequitur; in simplicibus ulceribus in quibus margines naturalem flexibilitatem servant, uterus etiamsi tumens, mollis persistit; at durus fit atque resistens dum ulcus syrrhosum evadit.

XIV. In omni uteri ulcere difficulter mulieres cum viro coeunt, hujusmodi incommodum tamen non semper unum est; initio enim morbi præsertim si illud a scissuris proveniat minus molestiæ induxerit; minus si fundus, aut latera uteri laborent; multum vero incommodi aderit, si vaginæ fundus, aut matricis orificium fœdo ulcero laboraverint.

XV. In ulceris aggressu nulla vel pauca febris adest, at illa lenta sensim sensimque supervenit puris admixtionis ergo, cui ægræ dolores non parum favent, horrores & rigores duplicantur aut imminuuntur pro vetustate, & profunditate ulceris, pro copia aut acrimonia puris in fœdum ulcus irrupentis, pro vividis cruciatibus plus minusve crebris.

XVI. Tandem agræ ab hac febre consumptæ marasmo corripiebuntur, pedum tædemate in die crescente, diarrhœa vero colliquativa crebro laborabunt.

XVII. Pleraque eorum scenomenorum dolor saltem qui partibus diversis respondet agras perturbant, etiamsi leviter in omni tumore aut tensione partis allicujus uteri quamvis ulcere expertis; cavendum enim est, ne hujusmodi levioribus molestiis contemptis, ulcus succedat.

§. V.

Diagnosis.

D *agnosis ulceris uteri* ut in ceteris morbis per gradus innotescit.

I. Agitur statim de ulceris existentia inquirenda quæ cito apparebit.

1. Per doloris sedem, quem mulieres persentiunt; partem cui ipsum referunt, & augmentum ejusdem prope menstrua.

2. Idem ostendit purulentum effluvium quo indusium quotidie inficitur; interdum difficillime distinguitur ab alvo fluore qui simul fluat, vel acer sit; patet tamen a dolore quo hic caret, verum aucto ulcere, dolore, & tumore uteri, ab odore, colore, ceterisque proprietatibus fluentis laticis facile innotebit fœdum lætitans ulcus.

De cetero de iis tantum ulceribus dubitare poterimus quæ a scissuris, aut excoriationibus originem ducunt, quæ lente procedunt; verum si ea abscessus disruptus producat, antecedentia scenomena satis indolem morbi declarabunt.

II. Cum certiones facti finis de ulceris existentia, quam citissime detegere necessum erit proximam illud producentem causam.

1. Evidens est quod pus dum copiose derepente exit, id a præcedenti suppurata inflammatione derivare, hujusmodi ulceris causa potissima.

2. At si ulcus tacite, insensibiliter procedat, pus vero sensim sensimque erumpat internæ uteri faciei erosionem, aut, scissuram ipsum inducere cognoveris; erosioni tribuitur si qua ex causis corrosionum nuper Articulo *De causis* enunciatis antecessa fuerit; scissuris vero referri debet cum nulla appareat erosionis causa, verum uterum lancinatum fuisse suspicetur.

III. Alterum est investigare remotas causas, quare ægrotantium statum percontari oportebit ut si quid adsit luis celticæ, scorbuti, aut strummarum femininum inotescat; si agræ cachexia laborent, quæ ulcus confirmare potis sit, tandem iis continentibus causis deficientibus morbi origo accidentalibus tribuitur supra recensitis.

IV. Reliquum est variam indolem ulceris determinare.

1. Positus ergo quem occupat, quod simplici tactu præsertim cum uterus tumeat facile dignoscitur, partium notione quibus agræ dolorem referunt, quæ lumbi sunt, os sacrum, inguina &c., tandem tutius digitorum introductione cognoscitur an ulcus uteri orificium aut fundum vaginæ sedabit.

2. Ulceris naturam perpendenti patebit illud phlegmonosum esse quando uterus caleat, atque doleat, febris adsit non exigua, spissumque pus erumpat; œdematosum si modicus calor sit, atque dolor, modica febris & ferosum pus; syrrososum tandem quando uterus dolore sit expertus, durus, renitens, modo extrinsecus, modo intrinsecus digito ipsum tangendo.

3. Communicationum ulceris respectu cum ceteris propinquis partibus apparebit cum vesica ulcus communicare, aut cum intestino, si per alterutrum hytum pus effugiat; vel urina aut fæces per vaginam exeant.

§. VI.

Prognosis.

I. **U**teri ulcus semper valde periculosum est. 1. Quia in partibus locatur internis quibus difficillime remedia applicantur detergentia, & consolidantia, 2. Sensibilioribus, nervis refertissimis quod gravem dolorem teterimaque phenomena inducit, 3. Quia deleteria sanguis materie inquinatur, qui in ulcere deponitur.

II. Hujusmodi morbus mulieribus qui eo cruciantur valde molestus evadit operationum ergo, quibus subjici debent; merito vero impudicæ penam luunt vitæ transactæ; at pudicæ omni comiseratione dignæ sunt, quibus fortuito hec eveniunt calamitates.

III. Ut rite prognosim instituamus ulcus distinguere debemus quod abscessui repente succedit ab eo quod lente procedit ab erosione, aut scissuris ortum.

IV. Illud quod parvifectus abscessus progignit multum puris effundit, maximumque terrorem incutit, at eo semel evacuato, modo absint antecedentes causæ, fluxus, ceteraque phenomena imminuuntur.

V. Quando puris fluentis copia in diem subducitur, verum persistens fluor albus sit, spissus, æqualis, neque fetens, neve corrodens; quando agræ parum vel nihil doloris persentiant, uterus flexibilis sit, non durus, non resistens, agræ nulla, vel pauca quæ in diem abeat febre laborent; denique si consumptione desistente illæ pinguescant, tunc multum spei superest valetudinis recuperandæ; contra vero si ea omnia in deterius ruant.

VI. Generice ulcera hujusmodi felices sunt eventus quando mulieres aggre-diuntur bene constitutas, optimæ crasis sanguinis donatas; quando uterus pariter bene constitutus sit, neque syrrhosis, neque obstructus aut laxatus, qui naturalem elaterium fervet; verum abscessus aut inflammatio ab accidentali causa proveniant nullo supposito vitio antecedente sanguinis, aut matricis; tandem ulcera exigua sint; at contrarium eveniet in circumstantiis oppositis.

VII. Segniora ulcera quæ ab erosione sensim efformantur; ut de iis rite præ-nunciemus, distingui debent in *instantia* videlicet nondum incepta; in *incipien-tia* quando nonnihil serositatis purulentæ jam effundunt; in *confirmata* quando multum puris stillat cum substantiæ maxima jactura.

VIII. Modo ulcere instante idoneis remediis cito occuramus diu continuatis, verum agræ optimo donentur temperamento, medica, etiam si molesta ferant auxilia felicem valetudinem sperare licebit.

IX. Ulcere vero semel incepto, ac fluente latice jam purulento facto prognosis valde incerta est, convalescunt interdum agræ si optimo præditæ sint temperamento, morbus levior sit, remedia prompta adhibeant infra proponenda; at sapissime pereunt, pro infirma uteri conditione, deleteria sanguinis indole propria indocilitate, aut animi vexationibus quibus tunc fiunt obnoxia.

X. Ulcus confirmatum lethale est, non desunt tamen exempla hujusmodi sanati ulceris; at ea valde rara sunt ut valeant prognosim infirmare funestam.

XI. Addi poterunt quæ infra exponemus, quæ nonnullas differentias faciunt circa specialem ulcerum prognosim instituendam, quare

1. Ulcus quod uterum fœdat, magis nocuum evadit ceteris paribus eo quod vaginam deturpat, & quod orificium lædit magis eo quod substantiam ipsam uteri infestat.

2. Idcirco ulcera phlegmonosa quorum labia inflammata sint syrrhosa, aut carcinomatosa lethalia sunt

3. Pariter desperata erunt quæ vesicam aut rectum invadunt.

XII. Interest animadvertere venerea ulcera Mercurii frictionibus plerumque convalescere, modo tamen seminium Gallicum sola causa eorundem sit, verum simplex ulcus nuperrimum, parum, profundum existat citra callum, cancerum aut lationem partium propinquarum.

XIII. Generice lethalia sunt. 1. Ulcera uteri fistulosa phagedenica quæ pus acre, foetidum, uberrimum cum dolore suppeditant.

2. Vetustiora quæ febrem lentam conjunctam habent, marasimum, oedema, sudorem nocturnum aut fluxum ventris colliquativum.

3. Carcinomatosa denique omnia facta, vel instantia quæ dolor sævissimus prænunciat.

XIV. Experientia didicimus ulcera quæ cito progrediuntur magis dolorosa experiri & insensa in mulieribus adhuc menstruantibus, quam in iis defecturis: hanc differentiam gignit affluxus in utero sanguinis qui in illis redundat in his deficit.

§. VI.

Curatio.

A Pud clinicos tres ulcerum species enumerantur *simplex nempe, venereum, & carcinomatofum*; hic de duabus prioribus locuturi erimus tantum, carcinomatofum vero in Cap. De uteri cancro considerabimus.

Eas species medendi ratio diversas methodos postulat, quas in diversis articulis singillatim explicabimus. 1. Primo generaliora remedia exponemus in singulis uteri ulceribus idonea. 2. Qualem medelam poscat instans ulcus quod creber dolor uteri prænunciat cum hæmorrhagia aut albo fluore conjunctus, 3. Tutio rem methodum proponemus pertractandi hujusmodi ulcera modo simpliciæ sint modo confirmata. 4. Quomodo pertractari debeant ulcera venerea vel suspecta ostendemus. 5. Curationem palliativam demonstrabimus modo eradicativam non liceat sperare. 6. Tandem remedia nonnulla indicabimus ab auctoribus proposita adversus omnes uteri ulcerum species commendata.

Medendi ratio, & remedia generaliora circa omnes uteri ulcerum species.

In omnibus ulceribus duæ potissimum indicationes proponuntur, *altera* est preoccupare plethoræ, aut doloris augmentum in ulcerata parte, ne morbus augeatur; *altera* est corrigere deleteriam indolem sanguinis, quæ ulcus induxit, aut produxit.

1. Ut *priorem* impleamus 1. ægras admonere necesse est, ut ab omni exercitio se abstineant, verum longo bisfello decumbant; minima enim corporis commotio premendo, aut uterum succutiendo infartum auget, quem doloris, atque fluoris augmentum perbelle declarat.

2. Si venter nonnihil obstructus reperiatur, quod raro accidit, decumbentibus ægris illum clysteribus tepentis aquæ laxare opus erit, quæ sæcum ita expulsionem promoveant, conatusque impédiant, qui matricem laceſcunt.

3. Eadem de causa cubili a conjugè distincto quiescere debent a quo consilio putarem semel tantum desistere velle mulieres de propria valetudine fatigentes.

4. Vitam ipsa gerant sobriam, & methodicam, *primum* ne augeatur sanguinis

nis copia, quā nimis uteri vasa tumefaceret; alterum ut alimenta poscant facilis digestionis, dulciora, acrimonia orbata, & boni succi quæ optimum chylum suppedient, & edulcorare sanguinem potis sint; quare vesci debent jusculis, orizarum cremore, vermiculata massa, fursuricula; hordeo perlato, aut succo lentium cum brodio excoctis; parum ipsæ carniū comedant, solummodo alas pulorum, aut lepuseulos fumendo, a vino vero se abstineant, caffè, aut quovis minutalium irritantium genere.

5. Demum animi pathemata omnia removeant quæ sanguinem valeant comovere; hujusmodi sunt mœror, vexatio, ira, vel pervigilium, quod eum valde callesciunt.

II. Huic regimini addi poterunt remedia quæ cruoris redundantiam immittunt, atque humorum acrimoniam obtundunt latitantem.

1. Venam igitur cubiti incidere oportebit, non solum ut vitiatorum humorum aliqua pars dematur, verum tumida uteri vasa depleantur, id crebre vel raro reiterando prout dolor, affluxus, aut profluvium plus minusve postulerint.

2. Aëgras purgare identidem necessum erit non modo ut ventriculum, primasque vias faburis expiemus, verum sanguinem repurgemus; mitiora itaque purgantia usuveniunt Manna videlicet, Cassia, Sal de duobus, Rhabbarbarum addita pauca Senna, si ægrotantium temperamentum finat.

3. Sanguinem etiam diluere fas erit laxantibus, & refrigerantibus remediis, id præstant serum lactis depuratum, aut succo plantarum edulcorantium remixtum; apozemata, aut jura iisdem plantis confecta, Cichorea nempe, Boragine, Lactuca; at si tempestas permittat, efficaciores erunt aquæ minerales frigida; illæ de Forges admodum profunt ad fontem haustæ, minus vero exportatæ; iis substituuntur aliæ de Selter, Spa, Caransach, ipsas aqua communi copulando si validæ nimis experiantur.

4. Eo collineant balnea, aut semibalnea tepentia ad uteri æstum compescendum; hujusmodi remedium valde utile est quo idonea tempestate crebre uti debent, modo profluvii copia non obsit.

5. Hac methodo diluta sanguinis massa ipsum edulcorare nostrum erit lacte caprino, aut asinino, alterutrum seligendo quod magis ventriculus patiatur; ante lactis assumptionem primas vias tamen expiabimus, semel illum in die mane, aut bis mane, & vespere exhibendo; tandem eum vel simplex hauriendo vel duplici uncia aquæ secundæ calcis copulatum, aut æqua dosi succi depurati Fummaria vel Acrimonia.

6. Modo ventriculus finat lac etiam vaccinum usuveniet cum tertia parte decoctionis Chinæ radice, eum pro eventu bis, vel ter in die præscribendo, vel pro integro nutrimento, si stomachus ipsum non renuat.

7. Cauterium tandem apponere alterutro cruri non contemno, ut sanguinis inquinamentum per hanc partem effugiat; & ipse merito in animum induco hujusmodi remedium haud utilissimum esse, verum neque frustraneum evadit, quod sat erit ut ipsum in hoc morbo adhibeamus, in quo paucissima medicina præstat auxilia.

Methodus idonea in instantibus ulceribus, quæ prænunciant continentes, aut crebri uteri dolores, vel anomalum cruoris, aut albi fluxus effluuium.

His status ulcus respicit quod segniter per erosionem aut excoriationem efformatur; modo tamen ægræ cito sapientem Medicum consulant, lethalis morbi valetudinem sperare licebit, verum per unicum, aut duplicem annum ipsæ medenti obediunt.

1. Regimen primo exacte observare debent tum circa qualitatem, cum circa copiam ciborum, ut nuper admonuimus.

2. Continentes vero animi affectus debent temperare, a vigiliis desistere, & clysterum abusu, verum idoneo positu quiescere, immo lectulo, aut bisseilio detineri pene decumbendo, ne sedentes uterum comprimant.

3. Verum penitus a connubio cum viro diu abstinere.

4. Semibalnea tepentia mane jejuno stomacho, & vespere ante cenam tunc præscribere debemus, in quibus per horam persistant.

5. Identidem denique ipsas lenientibus purgare convenerit superius indicatis, lac asinum, aut caprinum pro stomachi vi præscribendo, semel, vel bis quotidie haustum; iis vaccinum etiam valde commune substitui potest, si ipsum perfecte digerant, at in hoc casu optimum cenfeo ipsum remitteri decoctione Hederæ terrestris, aut Graminis.

6. Valde utile experitur agras penitus lacte alere, duplex poculum lactis asini mane & vespere exhibendo, totidemque vaccini loco prandi & cenæ, vel vaccinum tantum quater in die præscribendo; hujusmodi tentamina tamen prudenter inire debemus.

7. Pro circumstantiarum diversitate unica vel duplex uncia quotidie aquæ secundæ calcis addi poterit, vel duplex uncia succi depurati Nasturci, aut decoctionis Hederæ terrestris.

8. Si stomachus omne lactis genus respuat, serum lactis quotidie simili methodo substituemus probe depuratum, vel duplex dosis decoctionis, ex pullo, vitulo, nonnullis cancris, aut ranis confectæ; modo vero tempestas sinat pro vulgari potu hauriant ægræ aquas de *Forges* aut *Spa* parum aquæ communis addendo si opus requirat; verum si hujusmodi aquæ desint substitui poterit levior decoctio, Orixæ, aut Graminis, in qua Verbaci pugilli aliquot infusi sint.

9. Cubiti venæ sectio quæ in hac morbi specie plerumque utilior evadit institui potest; si dolores crebri, & vividiores sint bis terve in die Venam incidere fas erit ut ipsi compeſcantur; iis vero subactis, singulis mensibus sufficiet hujusmodi remedium reiterare ad novem uncias, octavo, aut nono die ante catameniorum regressum.

10. In iis casibus utiliter adhibui grana duodecim Cascharillæ, interdum totidem tartati martialis remixta, sub forma bolarii parum ante prandium propinata; alterum horum remedium tonicum est, valet uteri claterium sustinere ab affluxu sanguinis labefactatum; alterum modice aperit, atque sensim sensimque infartum imminuit.

Tutior methodus, & efficacior adversus uteri ulcus simplex sed confirmatum.

Confirmato jam ulcere animadversionibus sedulo consulere necessum erit primo Articulo enunciatis, generaliorem rationem ulcus medendi propositam amplectendo

Stendo; videlicet illum detergere, carnis productionem fovere, verum cicatricem consolidare; totidem indicationes in uteri ulceribus aut vaginæ implere nostrum erit iisdem remediis in utroque casu adhibitis; at cum aliqua adsit diffrentia in eorum exhibitione, ideoque singillatim de iis nunc tractabimus.

I. Ad ea fœda uteri ulcera detergenda plures adhibentur rationes pro majori, vel minori deleteria morbi indole.

Varia externa remedia usuveniunt interius copulata, quæ Articulo primo proposuimus, videlicet. 1. Apozemata aut decoctiones ex Foliiis Acrimonix, Pimpinellæ, Argentinx, Alkimilæ, Bugulæ, Saniculæ, Virgæ Aureæ & Mille folii, idoneas tres aut quatuor earum plantarum feligendo.

2. Decoctiones sub pthifanæ forma ex Chinæ radice in taleolas divisa, aut Salsaparilla confectæ; verum si opus requirat Guayaci raspati pauco, quarum quotidie unum, vel duplex poculum exhibetur, modo ægræ pinguiori, & picuifoso donentur temperamento, febris absit, & illa dolore sint expertes.

3. Injectiones denique intromittuntur idoneo siphone adhibito caniculo oblongo instructo, in extrema sui parte globuloso, & foraminulis pertuso.

Plerumque iis injectionibus cedit serum lactis cum saccharo rosato, vel decoctio hordei cum melle rosato, aut decoctio Artemisiæ, Matricariæ, Marubii, Hyperici, Apii, &c. vel radicum Aristolochiæ, aut Iridis cum melle simul; verum si ulcus maxime falsum conspiciatur quod ab affluenti pure sanioso, & fœtido innotebit, iis additur lixivium sarmentorum, aut utilius parum Tincturæ, Myrrhæ, Unguenti Ægyptiaci, aut Collyrii Lanfranci modica primum dosi, pro opere aucta.

4. Magnopere verum intererit quod eæ injectiones cavum uteri invadant ubi ulcus locatur, ideoque obstetricans id peragere debet qui canaliculum uteri ostio valeat aptare, quod tentare ægris, aut assidentibus nefas erit, modo diutina observatione non edoceantur.

5. Vapores etiam per fellam familiaricam in utero recepti aliquem usum habent, etiamsi inutiles evadant absque tubuli auxilio qui ad orificium usque illos perducatur, verum pro hoc scopo tepentes tantum decoctiones adhibeantur ne uterum lædant.

II. Dum uterus mollis reperitur, flexibilis, atque pene indolens; pus vero inops effluit, & laudabile remedia leviter detergentia tantum conveniunt, quæ ulceris fundum mudent donec labia resolvantur, & caro regeneretur; hac ratione secundam implere indicationem poterimus; hujus census remedia sunt.

1. Injectiones ex decoctionibus hordei foliorum Artemisiæ, Centauri minoris cum pauco melle.

2. Injectiones aquarum thermalium sulphurearum, quales sunt illæ de Barrege, d' Aix la Chapella, aut Aix in Sabaudia.

3. Suffumigia, aut vapores decoctionum, vel aquarum earum quæ modo superius indicato in utero recipiuntur.

5. Per os vero balsama sumuntur videlicet Coppai, Canadense, Meccæ alterutrum eorum feligendo ad quatuor vel quinque guttas cum saccharo depurato comixtum, aut syrupo Capillarium; iis substitui possunt grana quindecim, aut viginti Terrebynthina Venetæ, cum ovi luteo.

III. Si unquam summo naturæ beneficio scœnomena omnia desistant, puris effluvium abeat, aut lymphaticum tantum persistat, tunc ulus sensim sensimque consolidare fas erit, quo pacto tertiam indicationem implebimus.

Huic scopo enim favent. 1. Balsama supradicta quibus junguntur trochisci Gordoni, Sanguinis Draconis, Myrrhæ, Mastix, Sal sedativum Hombergi, Gummi Tacamacha, duo vel tria feligendo, & sub pillularum forma octo grana singulorum exhibendo.

2. Infectionum usum protrahere ex aquis thermalibus sulphureis proficuum erit aliquibus additis coclearibus aquæ secundæ calcis, vel decoctionis sanguinis Draconis, aut terræ Japonicæ.

3. Earum aquarum defectu substitui poterit decoctio radicis Consolidæ majoris, Bistortæ; foliorum Plantaginis, Bursæ Pastoris, Argentinæ, Pillofellæ aut Brunellæ &c., iis additis quæ superius enunciamus.

4. Sequentium rotularum fumus quandoque tubuli auxilio in utero recipitur; hujusmodi rotulæ constantur ex Myrrha, Mastice, Gummi Tacamacha, Ladano, Thure iis omnibus simul tritis, & anatina parte commixtis, verum guttis aliquibus Terrebyntinæ, aut Resinæ subactis, animadvertendum est quod ea suffumigia, quæ primo nimis calescunt, tepentia tantum ad uterum pertingant, qua de causa paucae rotulæ supra prunas pene extinctas superimponentur, removendo nonnihil tubulum.

5. Exhibebuntur quotidie unum, vel duplex poculum decoctionis Chinæ radicis, aut Lentici ad unciam ebollicti cum quatuor circiter sextertiis aquæ communis ad tertiæ consumptionem.

6. Quamvis diutinum nimis videatur hujusmodi regimen, ægræ tamen ipsum observare debebunt, ut Articulo primo enunciamus, in eo persistendo post valetudinem diu.

IV. In ulceribus vaginæ qualemcumque partem occupent, fundum aut latera infestent, eandem methodum profecturi erimus, videlicet triplicem statum distinguendo deterfionis ulceris, regenerationis carnis, & cicatrificationis, eadem continenter remedia præscribendo.

1. Injectiones quæ impendi debent pro singulo stadio eadem constanter sunt, quas intra vaginam ducere facile erit; curabimus enim ut ægræ dorso decumbant, caput inferius deprimant, clunes vero elevent ut remedia diu in utero detineantur; quod pariter satagere debemus ipsum injectando.

2. Suffumigia vero usuveniunt per siphonem introducta, quod facillimum erit patrare.

3. Præter ea in ulceribus hujusmodi semibalnea utilia evadunt in quibus clunes tantum infunduntur, quare Latini illa *infessus* appellarunt, huic fini cedunt decoctiones idoneæ, & ulceris gradui appropriatæ, quæ valde profunt in ulceribus vaginæ, quæ hac methodo facile quæquæ versus deterguntur.

4. Denique vaginæ ulcera pertractare possunt quasi externa forent, initio pulvinum oblitum apponendo digerentis simplicis, aut Tinctura Myrrhæ copulati: verum pulvinum Balsamo Arcei tantum, aut digerenti remixto obliniendo; denique sicci pulvini, vel aqua secunda calcis imbuti usuveniunt Terrebynthina inspersi pulverisata; tandem omnia quæ vaginæ introducuntur filo necesse erit ut facile extrahi possint.

Methodus curandi ulcera uteri Venerea.

Modo cognoscamus uteri ulcus a lue Venerea penitus derivare, omne studium impendere nostrum erit ut efficaciter virum subijciamus quod morbum produxerat; hic supervacaneum foret de illo speciatim pertractare, librum enim pervolvite qui de hac materia fusius disserit; sufficiet animadversiones nonnullas addere quæ speciatim hunc morbum respiciunt.

I. Primo ægram cubiti venæ sectione viribus, & pulsui accommodata disponere, verum ipsam purgare superallatis lenientibus necessum erit.

II. Imposterum balnea tepentia semel vel bis quotidie per decem, aut quindecim dies continuata utilia experta sunt, verum intra balneum, aut ex eore-

duci dosim exhibere fas erit feri depurati, aut jus vituli vel puli cum herbis refrigerantibus coctum.

III. Sed si morbus urgeat ejusdem progressus sistere frictionibus mercurialibus tentabimus, adhuc persistendo in balneorum usu.

IV. Experientia didicimus, Mercurium sanguinis circulationem accelerare, atque pondus augere, verum utraque ratione internis ulceribus nocuum evadere, præsertim si ea in partibus delicatioribus locata sint. Id pluries experti sumus in hoc morbo affectis qui luis celticæ causa phthisici facti sunt, etiamsi in iis ratio suadeat frictiones convenire; verum etsi eorum nonnullos quandoque convalescere videamus, tamen observavimus plerumque Mercurium pulmonem ledere in iis etiam qui feliciter convalescerunt; eæ animadversiones mensuram præbent medendi rationis ulcerum venereorum uteri respectu, docentque frisiones paullatim initio saltem esse instituendas.

V. Iis rationibus adductis intervalla inter unam & alteram junctionem tres saltem dies æquare debent; pro singula vero frictione unguenti drachma sat erit ex anatina parte Mercurii extincti, & Suillæ adipe confecti, paullatim immo hujusmodi unguenti demere debemus quo interius vaginam fricemus; in progressu, effectus Mercurii perpendendo, frisiones crebriores fieri poterunt, dosim etiam unguenti adaugendo summa tamen cautione.

VI. Ut optatum frisiones effectum præstent pro integra curatione sex unguenti uncia impendi debent, procul interruptione, aut purgatione intermedia, ex quibus patet hanc medendi methodum quatuor, vel quinque menses perdurare.

VII. Per omne id tempus ægotantem alere oportebit ea methodo quam in hoc morbo medicis præscribere mos est, modo lac pro integro nutrimento adhibere aliqua de causa impediatur; verum usuveniunt remedia a nobis articulo præcedenti proposita diu continuata donec ulcus perbelle detersum, atque cicatrizatum videatur.

Curatio palliativa ulcerum uteri incurabilium.

In hoc casu omnis diligentia impenditur ad graves dolores mitigandos, terribimaque phenomena compescenda, quæ agris superveniunt, vel ea saltem mitigare modo morbi vehementia, quandoque imminuta id tentare finat.

1. Hac de causa præcipuum erit dolorem ab ulcere ortum moderare cui levioribus venæ sectionibus, quæ vasa uteri depleant, imminuantque phlogosim, aut sensibilitatem, occurremus.

2. Tunc carni um usum interdicere necesse erit ægotantes lacte tantum nutriendo, vel jusculis, aut farinaceis alimentis ex leviori jure insipido confectis.

3. Si sæviores exurgant dolores narcotica modica dosi quarta quoque hora exhibere conabimur, qualia sunt granum semis ladani aqua callida solutum, aut duodecim vel quindecim guttæ Tincturæ annodynæ augendo, at imminuendo remedii quantitatem pro doloris gradu, aut pharmaci effectu.

4. Iniectiones tunc a nonnullis adhibentur ex succo Plantaginis, Portulacæ, fedi majoris ad unciam unam & semis, aut duplicem unciam singulorum in quibus dilui poterit parum Amylli calce non remixti; eandem indicationem implet succus Solani Morella dicti ad trium vel quatuor unciarum dosim, postquam in mortario plumbeo diu ipsum tritum fuerit.

5. Iis iniectionibus interdum adjungitur syrupus Papaveri albi, Ladanum aqua solutum, aut Tinctura annodynæ, dosim modificando in ratione quantitatis ejusdem remedii per os sumpti.

6. Tan-

6. Tandem semibalneâ præscribi poterunt ex decoctionibus earumdem plantarum confecta, hortando ægras ut aptiori spongia hujusmodi decoctiones intimius quam fieri potest intromittant, at id fusius Cap. De cancro examinabimus.

7. Crebre eveniunt, in desperatis præsertim ulceribus, lethales hæmorrhagiæ, quas sistere superioribus venæ sectionibus necesse erit, verum pthisanam exhibendo ex decoctione perfectam radicis Consolidæ majoris, ad gratam aciditatem usque superaffundendo 55. aut 56. guttas aquæ Rabelli pro singulo cœnopforo, addita etiam uncia syrûpi Plantaginis, aut Capillarium; si morbus urgeat integrum sextarium exhiberi poterit pthisanæ illius in plures partes divisum; at si mitior agritudo videatur, fatiserit unicum sumere cyathum pro singulo die.

8. Si vehementia, aut pertinacia hæmorrhagiæ periclitentur ægræ, utrum tunc eadem pthisana irrorare conveniet leviter tepenti, ipsas ita locando ut injectiones illuc diu persistant.

Remedia nonnulla propofita adversus uteri ulcera.

Ulcerâ matricis incommoda sunt quorum effectus admodum conspicui sunt, atque medendi ratio omnibus patula nimis, ut difficillime decipi possint Medici novas mirificas medendi rationes instituendo; mihi tria subsequutura remedia tantum innotuerunt, quæ aliquam attentionem mereantur.

I. (a) Felix Platerus Rauracus testatur succum urticæ urina infantis remixtum mirifice ulcera uteri sanasse: *succus urticæ cum urina pueri mixtus mirifice abluendo injectus ulcera uteri sanat*; at de hac observatione valde dubito, verum ille innocuus saltem experitur.

II. (b) Bellostus magni nominis Chirurgus pene certum remedium proposuit in omni uteri ulcere, hoc est decoctio foliorum nucum pauco saccharo remixta, qua linteum imbibitur ulceri apponendum; hac de causa injectiones usuvenirent ex eadem decoctione paratæ & uteri ulceribus applicatæ, quæ sane nihil nocerent; per os simul sumi poterit aqua destillata nucum earumdem, modo ejusdem diuretica virtus non læderet, cum sciamus ægras plerumque cruciari inter mingendum.

III. Johannis Liebaut Doctor Medicus Facultatis Parisiensis libellum composuit latine conscriptum Sæculo XIV. sub eo Titulo *Traictatus de Morbis Mulierum* ab operibus desumptum Johannis Marinelli Medici de eadem materia pertractantibus; animadvertit hic (c) suffumigia aut injectiones quæ in ulceribus uteri instituuntur, Auripigmento flavo, vel citreo, aut Sublimato corrosivo actuari, circa quod fideliter a Lazaro Pe (d) prosecutus est, qui Marinelli opus Gallice vertit: at, eorum medicorum pace, hujusmodi praxim valde infensam judico, neve unquam adhiberem Auripigmentum dum uterum injectare vellem, cum illud revera Arsenicum sit, etiamsi vero Arsenico mitius, aut Corrosivo.

(a) Præcox Lib. XXX. Cap. 14. Tom. II. pag. 575. (b) Pag. 26. in sua Chirurg.

(c) De la santé, fécondité, & Maladies des Femmes. Chap. XIX. & XX.

(d) Traité des Maladies des Femmes, & Remedes d'icelles, Liv. II. Chap. 19. & 20.

C A P U T V.

De uteri Syrrho.

§. I.

Descriptio, & Differentie.

SYRRHUS genus tumoris est quatuor essentialibus characteribus a ceteris tumoribus distinctus, durus est, renitens, indolens; verum sensum sensumque per *congestionem* augetur; tandem colorem naturalem partis affectæ non pervertit; signa tria priora valde conspicua sunt in hujusmodi tumoribus, qui uterum agrediuntur, at haud facile est quartum recognoscere indicium procul visu latitans; conjecturis enim fidendum est, & cadaverum sectionibus quæ satis illum declarant.

Vidimus in Tractatu *Tumorum*, & *Ulcerum* syrrhos omnibus corporis partibus, glandulosis præsertim communes esse, quare facile patebit matricem præferim iis esse obnoxiam, quod observationes etiam confirmant.

Dum syrrhus omnem uteri volumen occupat *totalis* aut *universalis* appellatur; verum si aliquam partem tantum ut plerumque evenit, *partialis* dicitur; in utero pars affecta variat sapissime; modo enim fundum, modo orificium, modo latera destrorsum, aut sinistrorsum, modo anticam, modo posticam uteri partem syrrhus deturpat; at hujusmodi differentiarum parvi faciendæ sunt, qui nihil naturam morbi immutant, tantum ab iis distingui debent syrrhi vaginæ, vulvæ, aut alruteri labiorum, non causarum respectu, quæ eadem sunt, sed curandi methodi quæ diversa est, cum topica his applicare queamus, non vero uteri syrrhis.

Maxima vero differentia a gradu resistentiæ, aut indolentiæ desumitur; quando syrrhus admodum durus, resistens valde, indolens etiam sub maxima pressione reperitur, syrrhus *perfectus* dicitur, vel, ut alibi diximus, *legitimus* aut *exquisitus*; contra vero *imperfectus*, *illegitimus*, aut *incipiens* appellatur, quando imperfecte resistat, aliquem sensum servet saltem dum manu præmitur.

Syrrhus plerumque ab oedemate, aut inflammatione circumscribitur, quare *oedematosus*, aut *phlegmonosus* appellatur; secus enim *simplex* dicitur si oedema aut inflammatio absint.

In utero syrrhi circumferentia facile distinguitur modo corpus uteri, fundum, aut latera afficiat, tuncque syrrhus *circumscriptus* dicitur; difficilius tamen innotescit ejusdem extensio si collum uteri deturpet, cum tumoris maxima pars tunc ossi pubis subjaceat, ideoque tunc *non circumscriptus* nuncupatur.

Eandem syrrhus legitimus, & perfectus, verum interdum spurius, aut imperfectus tument atque dolent, aut lancinationibus plusminusve crebris fiunt obnoxii, ideoque tunc carcinomatosi fiunt, & in cancrum degenerant, ut infra Cap. De uteri cancro enunciabimus.

§. II.

Causæ.

Syrrium uteri nisi aliquis circulantium humorum gignere valet, aut eorum qui separantur, morantur, cumulantur, aut inspissantur in aliqua parte, donec in tumorem durum resistantem concrecant; itaque nisi duo humores in utero circulant, lymphæ nempe atque sanguis; humor vero lacteus de quo in Libro præcedenti locuti sumus unicus secernitur intra speciales vesiculas pro usibus illuc explicatis; syrrhi ergo incrementum vel sanguinis confectioni, vel lymphæ congeriei tribuendum videtur, vel denique lacteo humori in suis receptaculis collecto, atque inspissato.

At evidens est id sanguinis infartui minime tribui posse, 1. Quia hujusmodi cumulus quotidie calorem producit, quo syrrhus expers est, 2. Quia ejusdem congestio citra ruborem numquam fit qui in syrrho deest naturali tantum calore servato, 3. Verum quia sanguinis collectio cito pergit per modum *fluxionis*; syrrhus vero sensim sensimque ingrandescit per modum *confectionis*; idcirco iis rebus omnibus rite perscrutatis uteri syrrhus nisi a lymphæ affluentis intra propria vasa inspissatæ maxima congerie oriri potest, quæ syrrhum *lymphaticum* generat; cumulus vero lactei seu uterini humoris in propriis vesiculis detenti, atque condensati syrrhum *lacticosum* gignit; denique a lymphæ simul, & lactei humoris affluxu syrrhus *lacteo-lymphaticus* oriri debet, qui crebrius uterum infestat.

Iis explicatis, superest causas explanare quæ lymphæ aut lactis uterini infartum inducunt: hæ duplicis sunt speciei; aliæ universales *efficientes* dictæ, quæ illos humores constipant, ut in utero concrecant; aliæ speciales seu *occasionales*, quæ ad uterum spissos humores dirigunt.

Causæ generales quæ lympham figunt hæ omnes sunt spissitudini sanguinis communes, videlicet copia alimentorum valde nutrientium, & eorum qualitas viriata, aut crassitudo.

Vitia digestionis plerumque consecutiones sunt intemperantiæ, & inordinati vitæ regiminis, a quibus sanguis chylum recipit imperfecte subactum, atque valde densum.

Animi longa, & sæviora pathemata, quæ sanguinis cursum retardando illum inspissant.

Tandem deleteriam cruoris inquinamentum quo sanguis inficitur, Celticum nempe, scorbuticum, aut strummosum.

At hujusmodi generales causæ nedum valent syrrhum uteri producere nisi locales, aut occasionales lympham lacteamque humorem eo devehant; inter hæc recententur,

1. Spissitudo, quam uteri, & propinquarum partium lymphæ acquirit, incoitu cum viro lue venerea correpto.

2. Injectiones gelidæ nimis, aut adstringentes, quæ interdum imprudenter usuveniunt ad dolorem inflammationis cohibendum, atque uteri elaterium substinendum, aut resolutionem promovendam.

3. Subita restrictio uteri, frigoris externi ergo, dum ægræ perperam, mensibus, aut lochiis fluentibus, aqua frigida pedes luunt.

4. Atonia uteri vel naturalis ut in labefactatis laxisque subjectis; vel ea quæ collisioni hujus partis, abortui, aut laborioso partui succedit, in quibus circumstantiis magnopere viscus distenditur.

5. Obstructiones denique inveteratæ, quæ lymphæ circulum, atque lactis uterini

rini expansionem prohibent; hujusmodi in iis crebræ sunt, quæ dum impuberes erant pallore laborarunt, incomplete vero menstruarunt, aut mensium suppressionibus fuerunt obnoxia, ut superiori libro perspicimus.

Connubium nonnullarum earum causarum lympham congerit, lacteumque uteri succum, seu simplicem redundantiam inducit, quæ in diem aucta uterum constipat, vel id eveniat, quod liquidiores partem affectæ partis calor dissipet; vel arteriarum proximarum contractiones exprimant, spissiori superstite; quæ de causa syrrhi congestio insensibiliter, segniterque pergit, ut tumorem diu ignoremus, nisi ipsum dira prænuncient scœnomena.

§. III.

Differentiarum explicatio.

I. Interdum sola lymphæ inspissatur, quæ vasa lymphatica infarcit per uteri substantiam reptantia, eaque syrrhum efformat, qui *lymphaticus* appellatur; si idem eveniat, a lacteo uteri succo intra vermicularia detento *lacteum* syrrhum oriri videbis; verum si utrumque coacervetur hinc natus syrrhus *lymphatico-lacteus* vocari solet in utero magis obvius.

II. Quando lymphæ, atque lacteus humor omnem uteri ambitum obstruant aliqua accidentali de causa, quæ tamen totum uterum afficiat, *syrrhus totalis* nuncupatur, raro id evenit, tamen fidæ observationes illum ostenderunt.

Contra vero syrrhus ille *partialis* dicitur, dum partem uteri aliquam ipse occupat, speciali de causa, quæ illuc tantum lympham, aut uterinum laticem congerit; hujusmodi species diversas partes deturpat, modo fundum, collum, aut latera; modo sinistrorsum aut dextrorsum; modo anteriùs aut posterius pro diversa vitii sede, quæ syrrhi generationi locum præbuit; quandoque syrrhi uteri nomine insignitur ille vaginæ, vulvæ, vel pudendorum ut jam admodum.

III. Si lymphæ, aut lac uterinum, quæ syrrhum efformant, valde spissæ sint, verum lente ille procedat, tumor durus, resistens, atque indolens apparebit, ut *perfecti*; aut *legitimi* syrrhi nomen mereatur, quia ii humores compactiorem tumorem efformabunt, qui in diem indurescet, dum continenter calori partis affectæ, & arteriarum pulsibus subjicitur.

Contra vero si ii humores liquidiores existant, tumor celerius fiat, syrrhus durus minus, & sensibilis magis apparebit, isque *spurius*, aut *imperfectus* appellabitur, tum quia ii humores minus densi molliorem efformabunt tumorem, tum quia hic tumor per breve temporis spatium calori, atque arteriarum pulsibus expositus fuit, ut tenuiores moleculæ ab iis causis, neque dissipatæ, neque expulsæ fuerint.

IV. Syrrhus hujusmodi nunquam trans uterum pergit, ideoque jugiter *circumscrip- tus* erit, totalis sit, vel partialis; verum ejusdem margines haud facile erit determinare si orificium uteri syrrhus deturpaverit, cum tunc ossi pubi subjiciatur, modo per vaginæ hyatum eum perscrutari nequimus.

V. Syrrhus uteri dum majorem extensionem acquirit hujus partis sanguinea, aut lymphatica vasa distendit, aut sui volumine comprimit; modo causæ leviores sint, lymphatica tantum vasa graciliora convellent ut lymphæ in syrrho tenta cœdema producat, seu *œdematosum* syrrhum; verum si eæ causæ validiores sint, sanguinea vasa etiam contorquebunt in propinquis partibus locata, quare sanguine retento inflammatio oritur quæ syrrhum *phlegmonosum* inducit.

VI. Syrrhus imperfectus, aut pseudo-syrrhus interdum resolvitur quia nondum coacervata materies indurescit, verum fibræ non parum elaterii servant; de-

demum syrrhus perfectus, aut legitimus nunquam resolvitur tūm duritiei coacervati humoris, cum fibrarum inertium ergo, quæ nullo modo resolutionem fovere possunt.

VII. Syrrhus legitimus saepe in cancrum degenerat rationibus infra exponendis *Cap. De uteri cancro*; syrrhus vero imperfectus huic minus est obnoxius, interdum potius in supurationem vergit, quæ abscessum producit, deleteria indolis, in ulcus syrrhosum desitutum.

§. IV.

Symptomata.

I. Syrrhus uteri perfectus indolens, est neque colorem, aut calorem partis affectæ immutat, ut in *Tractatu Tumorum*, & *Ulcerum* syrrhi respectu generice ostendimus; iisdem de causis syrrhus sanguinis, aut lymphæ circulum non intercipit, ut diu ægræ interdum sine noxa illum perferant.

II. At modo ipse majorem volumen acquirat uterum gravat ut inferius ipsum trahat, quæ de causa ægræ moleste incedunt, aut pedibus stant, autumant enim ægræ tunc uterum jam prolabi.

III. Difficilime etiam decumbunt circa unum, vel alterum latus, modo syrrhus totalis sit, quia tunc uterus ad alterutram partem trahitur ut ipsis dorso tantum decumbere fas sit.

IV. Contra vero dum syrrhus partialis gignitur, citra incommodum dorso, vel in affecta parte jacent, non vero sanam partem versus decumbunt, in qua lancinantem dolorem persentiunt.

V. Interdum syrrhus hujusmodi catamenia minime implicat, quæ vulgarem periodum conservant, modo sufficiens uteri pars, aut lacteorum vasorum numerus compressione expers sit, atque leges menstruationis, quales *Lib. I. Cap. II.* descripsimus, libere exerceantur; at contra dum interiorē uteri pene omnem ambitum volumen syrrhi auctum comprimit, menses sistunt, vel saltem inordinate fluunt, tum copię, cum periodorum respectu.

VI. Interdum in hoc statu lethales hæmorrhagiæ superveniunt; neminem latet confirmatos syrrhos varicibus innumeris scatere, quare si alterutra difrumpatur hæmorrhagiam induxerit, plus minusve uberrimam, atque diutinam, pro diversa venæ concisæ amplitudine, aut difficili occlusionē.

VII. Syrrhi uteri confirmati, plerumque albos fluores lymphaticos comites habent, nam vasa sanguinea, & uteri lymphatica, & tumore compressa tenuiorem lympham per tunicarum hyatus effugere sinunt.

VIII. Dum syrrhus modicus persistit neque mensium periodum impedit, aut albos fluores inducit, vel leviores tantum, mulieres sætum concipere, gerere, feliciterque parere potis sunt, quod certissimæ observationes ostendunt; at contrarium evenit modo syrrhus amplius existat, omnem uteri capacitatem occupet, catamenia perturbet, album fluorem inducat, ut fufius *Cap. De sterilitate* observabimus.

IX. Idem syrrhus ad certum gradum auctus iliacas venas premit, quæ ab extremitatibus inferioribus sanguinem revehunt, ejusdemque ordinis lymphaticas venas reduces, quare difficulter resluendo sanguinis, atque lymphę ferositatem deponunt, quæ pedum, crurum &c., aut genitalium cedema gignit.

X. Eademque de causa, sanguinis circulo intercepto, tum in hac parte cum in ceteris abdominis visceribus, uteri Hydrops, & Ascitis ipsa producuntur, etiam si postremum morbum magis viscerum infartus, quam syrrhus inducat.

§. V.

Diagnosıs.

I. **H**Aud facile erit morbi initio syrrhum cognoscere latitantem, ægræ ipsæ nullam molestiam perſentiunt, nullum poſcunt auxilium; ille creſcit tamen, conſpicuus fit, magnopere vexat, tum exterius abdomen premendo facile circumſcribitur, verum pondus ſyrrhi exiſtentiam declarat; interdum iuvat digitum per vaginam ad uterum uſque intromittere, imo modo ſyrrhus exiguus fit, manu exterius hypogafthro applicare, ut reſiſtentiam tutius, & volumen tumoris conſpiciamus.

II. Quamvis huiusmodi ſigna ſatis ſyrrhum deſignent, ipſum tamen quandoque cum hydropo, geſtatione, aut mola confundunt, ideoque indicia diſcere neceſſe erit, per quæ ab his ſyrrhus diſfert; verum cum hydropis aut molæ indolem non cognoscamus, id perſcrutari hic ſupervacaneum cenſeo, quare leſtorem eo mittimus ubi de iis morbis ſpeciatiſimè diſerturi erimus.

III. Species etiam ſyrrhi diverſas detegere noſtrum erit, ut de ſingulis rite prognofiſim inſtituamus, quod tamen facile obtinetur.

1. Modo enim preſſioni tumor nonnihil cedat, & aliqualem ægræ dolorem perſentiant, ſyrrhus *ſpurius* aut *imperfectus* aderit.

2. *Perfectus* vero, aut *legitimus* cum indolens fit, atque reſiſtens.

3. Hypogaftrum premendo, matricem verſus præfertim, facile dignoſcitur an ſyrrhus *partialis* fit, vel *totalis*; modo *partialis* fit ejuſdem poſitus innotabit, ſimili ratione imum ventrem examinando, neve fundum, aut alterutrum latus occupet; qui vero uteri collum inſeſtat; digito pateſcit.

4. Denique ſyrrhus *phlegmonoſus* erit quando ægræ de calore, atque dolore conquerebuntur, cum pulſu crebro & elato; *œdematoſus* vero quando citra dolorem, calorem, atque febrem copioſum ſtillet lymphaticum effluviū.

5. Vaginæ tandem, vulvæ, aut pudendorum ſyrrhi oculis ſatis ſubjiciuntur, ut de eorum volumine, atque indole facile certiores fieri poſſimus.

§. VI.

Prognofiſ.

I. **G**enerice ſyrrhus teterrimus morbus eſt, & curatu diſſicillimus quod præfertim de eo intelligendum eſt, qui uterum deturpat, ubi topica remedia neutiſquam applicantur, univerſalia vero vix perſtingunt.

II. Syrrhus *perfectus* incurabilis eſt, cum neque reſolvi, neque ſupurari queat, quæ duplex eſt ſed unica medendi ratio.

III. In ſyrrho *imperfecto* aliqua ſupereſt valetudinis ſpes, cum morbi ſaltem initio, vel reſolvi poſſit ut obſervationes docent; vel ſponte ipſe in ſuppurationem, aut abſceſſum deſinat; prima admodum ſalubris via eſt, ſed rara; altera frequens, ſed periculosa magis, cum in abſceſſum, aut ulcus degeneret plerumque noxiū valde, & periculolum.

IV. Uteri ſyrrhus ut ceteri aliarum partium facile in cancrum degenerat, rationibus infra Cap. de Cancro enunciandis; huiusmodi methamorphoſis magis periculosa evadit in iis mulieribus, quæ bilioſo, aut atrabilari donantur temperamento, quam in iis quæ ſanguineo, aut pituitoso donatæ ſunt; magis in illis, quæ animi paſſionibus, aut vigiliis deſatigantur, quam in iis, quæ tranquillam vitam ducunt; verum illa nocua magis in vetuſtiori, quam in recenti; in

ti ; in imperfecto quam in perfecto ; in ampliori quam in exiguo tumore experitur.

V. Non inutile erit animadvertere lacticinofum syrrium lymphatico facilius solvi, nam lymphatici humores modo resolvantur per longos amphractus, circumvahi debent antequam in circulum revertant ; lacticinofi vero facile per vermicularium hyatus in utero patulos excernuntur ; idem prænuñciabimus de syrrio vaginæ, aut vulvæ, qui ab iis parum distant.

§. VII.

Curatio.

EX antea dictis apparet duplicem esse syrrii medendi rationem, altera palliativa videtur in incurabili syrrio, perfecto nempe, & vetustiori ; altera eradicativa, fortassis, in syrrio recenti imperfecto, minus extenso, qui mulieres infestat de cetero bene constitutas, & temperamento sanguineo, aut pituitoso donatas, in quibus menstruus fluxus adhuc persistit.

Quare primum. I. Methodum curativam in iis circumstantiis obviæ explicabimus.

II. Palliativam medendi rationem enunciabimus, quæ potissima est in vetustiori, & perfecto syrrio, qui mulieres vexat cacheticas, & temperamento præditas atrabiliari, aut bilioso mensstruis orbatas.

III. Cautelas proponemus necessarissimas quando syrrium in cancrum vergere suspicemur.

IV. Tandem remedia nonnulla demonstrabimus adversus uteri syrrium commendata.

Methodus curativa.

Dum Medicis auxiliis tumorem durum, syrrium nempe resolvere conamur, statim nostrum erit : 1. Massam humorum attenuare, fluidioremque reddere ut materies ipsa relaxetur in tumorem detenta : 2. Partis affectæ tensionem imminuere ut facilius sanies subacta excernatur : 3. Hanc aperientibus & solventibus efficacioribus alcoolizare : 4. Tandem partium elaterium substinere ut collecta materies a vividioribus fibrarum oscillationibus citius exprimatur, syrriusque resolvatur.

Quatuor hujusmodi indicationes subsequutura remedia implent ; quæ validiora experta sunt.

I. Sanguis atque lympa subsequenteribus attenuantur pharmacis, videlicet,

1. Decoctionibus, aut apozematis confectis ex

Radicibus Cichoreæ	}	ab ʒj ad ʒjss.
Eryngii		
Anonidis		
Brusci		
Asparagi &c.		

Foliis Agrimonie	}	a pug.j ad pug.j.ß.
Pimpinellæ		
Fumariæ		
Nasturci aquatici		

in qui-

in quibus ad libitum solvi possunt

Tartarum vitriolatum) a gr. xxx. ad xxxvj.

Arcanum duplicatum) ad ʒj.

Sal Glauberi) ad ʒj.

Terra folliata Tartari) ad ʒʒ.

Tartarum martiale) a ʒj. ab ʒʒ.

Flores martiales) a gr. xij. ad gr. xxiv.

Perfici possunt ex iis radicibus , atque foliis decoctiones cum pullo simul , aut carne vitulina ebollitæ ; vel apozemata simplicia , addito etiam syrupo V. radicum aperientium

2. Serum lactis vaccinum , aut caprinum coagulo paratum , & per cartam bibulam depuratum optimum censetur , pro singula vice super affundendo uncias tres succi depurati Chærophylli , Nasturcii fontani , Fumariæ &c. , in iis solvendo aliquod ex salibus aperientibus superiori Articulo indicatis.

3. Lac pariter asininum prodest modo sanguis acris sit semel saltem in die sumptum , verum asellam feligendo a partu recentem quæ bonæ crasis lac , ferumque suppeditet.

4. Aquæ minerales ferruginæ exhiberi poterunt modo tempestas permittat , inter quas mitiores , & magis idoneas feligito quas diu valeant agræ perferre.

II. Uno eodemque tempore tumorem emollire , & tensionem tollere debemus , quod obtinetur sequentia remedia exhibendo tum exterius applicita , cum intus sumpta , videlicet ,

1. Apozemata , & decoctiones laxantes , verum cetera remedia superius proposita modo nondum adhibita sint.

2. Balnea , & semibalnea aquæ purissimæ , vel decoctionum plantarum emollientium , quales sunt .

Bismalva

Parietaria

Nimphæa

Branca-Ursina

Viola &c.

Ad libitum balnea præscribi possunt mane aut vespere , procultamen a prandio , in quibus per horæ spatium persistere debent agræ.

3. Cataplasmata usuveniunt parata

Ex pulpa Capæ

Lilii

Vel Foliis Oxalidis

Althææ

Malvæ

ceterarumque plantarum de quibus locuti sumus , sub cineres illas coquendo , iis pulpam copulando per cribrum transjectam , oleum liliorum , aut micilaginem fenum Psylli .

4. Fomenta regioni hypogastricæ applicita , & injectiones ex decoctionibus tepentibus earundem plantarum confectæ in utero introductæ .

5. Cly-

5. Clysteria ex eadem decoctione, & oleo amigdalorum dulcium patrata; sane hujusmodi remedia, balnea nempe, cataplasmata &c. debiliter syrrium uteri destrunt; verum cum intimius partem affectam pervadant sat erit ut eorundem usum non contemnemus.

III. Postquam ea remedia precessa sint per idoneum temporis spatium, materiam in syrrio detentam solvere curabimus.

1. Usu opiatorum, bolorum, aut pillularum solventium ex marte compositarum videlicet

Crocus Martis aperiens) ad gr. xx.

Tartarum Martis solubile) ad gr. xxx. vel xxxvj.

Flores Martis) ab gr. xij. ad xvij.

Ethiops Martialis leniter aperiens a gr. xx. ad xv.

vel, quæ ex Mercurio parantur nempe

Ethiops mineralis per deflagrationem paratus, vel Ethiops confectus, Mercurium vivum quassando cum sufficiente quantitate resinæ alicujus, Peruvianæ præsertim &c. donec nigrescat, dosis hujus remedi a xv. ad xx. gr. consistit.

ex salibus solventibus, & aperientibus, qualia sunt

Sal admirabile Glauberi

Arcanum duplicatum

Terra folliata Tartari

} a gr. xxv. ad xxx. pro singula vice.

ex pulvere

Asellorum recentium) a gr. xv. ad xxv.

ex gummis aperientibus, videlicet

Gummi Ammoniacum

Sagapenum

Galbanum

Oppoponax

} a gr. vij. ad viij.

ex trium, vel quatuor eorum delectu opiata, boli, aut pillulæ conficiuntur; quæ modicæ dosis syrri alicujus aperientis, ut quinque radicum, additione mane jejuno stomacho sumuntur, superbibendo simplicem decoctionem, interdum ex herbis aperientibus propositis alteratam.

2. Applicantur cataplasmata ex pulpa radicum excoctarum confecta nempe.

Brionia

Cucumeris sylvestris

Gladioli

Ebuli &c.

his pulpis jungitur oleum lauri, anisorum & inde cataplasmata efformantur regioni

gioni hypogastricæ apponenda ubi syrrihus uteri prominet; vel syrrihis ipsis vaginæ aut vulvæ, identidem reiterata.

3. Emplastrorum respectu solventium Cicuta, Nicotiana, Galbanum, Manus Dei, aut Diobothanum usveniunt, simplicia, vel cum emplastro mucilagineo, aut melliloti remixti parti affectæ simul applicata.

Merito suspicor tamen hujusmodi externa remedia parum, vel nihil utilitatis afferre; at in graviori morbo nihil prætereundum videtur.

4. Remedia solventia exhibendo nuper proposita intererit.

Primum ægram phlebotomizare, præsertim cum menses suppressi sint, aut intercepti, quod ab uteri calore dignoscitur; Alterum leviora purgantia præscribere ad humores evacuandos idonea, bilem præsertim, quam remedia prius attenuarunt, modo tamen, cui non libeat purgantia pillulis, aut bolis solventibus addere; Tertium tandem erit diluentia, & humectantia solventibus copulare, ut calefactionem syrrihi cohibeamus; quandoque etiam per intervalla a solventibus desistere dum refrigerantibus uterum humidamus.

IV. Tandem modo imminuamus, atque emolliamus syrrihusum tumorem remedia convenire poterunt, quæ uteri elaterium sustinent, atque oscillationem solidorum restitunt, hujusmodi sunt:

1. Injections tepentes aquarum thermalium de Barrege, de Balaruc, Bourbon, Aix-la Chapelle &c. per aliquod tempus uteri cavitate detentæ.

2. Suffumigia per cellam familiaricam recepta aquarum earum thermalium, aut pulverum, gummi, Hedera, Junhiperi, Myrrhæ &c., quæ super prunas funduntur terrebynthina remixta; verum suffumigia ex combustis silicibus aceto extinctis, quæ Galenus admodum laudat; curandum tamen erit ne ea calidiora sint, utrumque lædant.

Methodus palliativa.

Quando syrrihi natura, & morbi gradus valetudinis spem eludunt, palliativam tantum medellam amplecti fas erit, quæ eo collineat ut morbi progressus retardemus, favioraque symptomata nonnihil compefcamus; hujusmodi indicationes sequentium remediorum usu implebuntur.

Etenim 1. remedia omnia solventia, diluentia, humectantia superiori articulo proposita priori indicationi satisficient, addi poterit etiam aliquis aperiens ad modicam dosim modo sanguinis spissitudo illum postulaverit.

Vulgaris methodus est hyeme apozemata, atque decoctiones humectantes & diluentes exhibere; vere & autumnno vero lactis serum, vel si sanguinis acrimonia poscat asinum; tandem æstate aquæ ferrugineæ mitiores & balnea, aut semibalnea tepentia præscribere solemus plus minusve in his remediis insistendo prout opus requirat.

2. Purgantur ægræ identidem lenioribus ecoproticis, quæ nequeant intestina irritare, aut inflammare nimis.

3. Interdum cubitum secamus modicam quantitatem sanguinis extrahendo, id tantum instituendo quando pulsi turgeant, atque syrrihus doleat, quod in iis mulieribus præsertim locum habet in quibus menses suppressi sunt, aut ætate amissi.

4. Ægræ hortantur ut vehementiora corporis exercitia effugiant, vel prope-rando, vel saltando, aut colloquendo, neve vigilent, diu animi pathemate crucientur, aut matrimonii usu frequentiori commoveantur.

5. Eadem de causa necesse erit ventrem remediis continenter expiare, ne in excernendis facibus laborent, verum sedulo curare ne rheumaticis affe-

ctibus

atibus corripiantur, vel si hi superveniant bechicis & narcoticis illos compescere, ne syrrihus inter tuflendum intendatur.

6. Ab injectionibus, & fuffumigiis erit defistendum, ne syrrihus callescat, vel si nonnulla adhibeantur dulcificantia sint ad uterum luendum tantum instituta, modo albus, & acris fluor exsistat.

7. Tandem sobria vitæ, & methodicæ regimen erit præscribendum, juscula tantum, eliffas, & afatas carnes permittendo, falitis omnibus, aromatis, minutaliis interdicens, vinum etiam modo tamen pauxillum haurire non velint.

Regimen, cui fludere oportet, ne syrrihus in cancrum degeneret.

1. Penitus folventium ufum in hoc cafu contemnere debemus diluentia tantum, & humectantia amplectendo, ferum lactis præfertim pro ordinario potu exhibendo.

2. Simul noflrum erit brachium incidere femel bis & amplius prout morbus exigit.

3. Narcotica etiam initio morbi conveniunt, ad dolorem mitigandum, quem agræ perfentiunt; hujusmodi funt fyrrihus Diacodii, Tinctura anodyna, aut Laudanum idonea dofi propinatum.

4. Tandem agras per aliquot dies decoctionibus, aut brodis fuffinere neceffum erit, vel folo orizarum cremore.

Remedia fpecifica, adverfus uteri Syrrihum.

I. Cum aliunde edocti fimus Mercurialium frictionum ufum; aut præparationes Mercuriales ganglia, & exoftofes fcindere, idcirco autumarunt nonnulli eadem remedia syrrihus, ac proinde illos uteri folvere potis effe; at experientia oftendit actionem Mercurii, ejuſdemque præparationum niſi syrrihusos tumores, aut syrrihusos refolvere a lue venerea natos; in hoc cafu optima cenſentur hujusmodi remedia, tuto exhibenda in uteri syrrihuso, imo exempla ad hoc excitant; at neutiquam falubrem effectum vidi, aut valde incertum dum ea adhibita funt adverfus vulgares syrrihusos, citra Celticam luem, fupervenientes.

Itaque animadvertendum eſt tumores venereos interdum minime refolvi mercurialium auxilio, quæ futilia evadunt modo tumores maximum gradum duriæ adepti funt; non defunt exempla exoftofum, glandularum inguinum, gangliorum, quæ etiamſi a Celtica cauſa originem agnoſcant, modo vetuſtiora funt minime cedunt Mercurii exhibitioni; eadem de cauſa ſuſpicari licebit quandoque syrrihusos uteri etiamſi venereos incaſſum remediis Mercurialibus tentatos diu in eodem ſtatu perſiſtere poſſe.

De cetero modo certiores fimus de indole venerea hujusmodi syrrihusi, cui frictionibus mederi judicemus, methodum proſequi poterimus ſuperius p. 209. & 210. indicatam, dum rationem ulcerum venerearum uteri medendi expoſuimus.

II. Jaſtant nonnulli pro syrrihuso uteri ſanando *Belladonam*, aut *Solanum marianum*, verum etiam *Cicutam*, ecque cancrum adverſus utiliſſimas eſſe, ac proinde magnopere ſolventes credunt; cancrum enim numquam convaleſcere poteſt, niſi humor in eo retentus ſolvatur, ut reſolutio aut ſuppuratione perfici poſſit, quod efficacioribus ſolventibus tantum obtinetur; videbimus ſubſequenti capite, quanti exiſtimanda ſint hujusmodi remedia ad curandum cancrum, quare etiam adverſus syrrihusos quanti pendeant tunc judicabimus.

III. Apud Gallos omnes conveniunt in omnibus syrrihusis, uteri præfertim, aquas de *Barrege* in Pireneis ſcaturientes mirificis virtutibus præditas valde proficuas experiri; hic minime in dubium revocabimus earundem virtutem detergentem, atque cicatrizantem adverſus fiſtulas inveteratas, aut ulcera foeda; tum adverſus

fus ossium cariem paralyſim, rheumatifmos, aut nervorum reſolutionem; verum ipſarum proprietatem emolliendi, atque ſolvendi frigidos tumores, & ſyrrhofos ipſos magnifacio, circa quod ceteris omnibus facile præcellere deſendam.

Huiusmodi aquæ fibras laxant, atque membranas ſyrrhoſæ partis; reſtituunt, atque ſubſtinent earum ſyſtalticum elaterium; ſpiſſum humorem liquant, ideoque hac ratione ſimul reſolutionem promovent, ac ſuppurationem impediunt, quod citra ullum detrimentum peragitur, neque morbus intenditur, neve cancer inducitur; adhibentur huiusmodi aquæ multiplici ratione interius, exterius, per embrochationem, aut per injectionem; applicantur regioni hypogaſtricæ ipſarum ſedimenta ſi unquam adpſci queamus cum ipſa exigua copîa decidant; verum cum morbus pertinax ſit, & ſegne videatur aquarum earum auxilium, diu earum uſum continuare fas erit, identidem deſiſtendo, ut ægras purgemus, & magis magiſque venæ ſectionibus, iterum ſi opus requiratur, aquarum aſſumptioni præparemus.

C A P U T VI.

De Pſendo-Syrrho, ſeu Steatmate, & Sarcomate uteri.

IN utero coagmentantur ut in ceteris corporis partibus ſteatomata, & ſarcomata, tumorum ſpecies a ſyrrho valde natura diſſitæ, quæ tamen illum reſerunt externi habitus reſpectu, initio morbi ſaltem, ut facile ægrotantes, & medicos decipiant, quare eos tumores *pſendo-syrrhos* vocant qui cum a ſyrrho vero diſſerant tum prognofis cum medendæ rationis ergo ſingillatim eorum naturam explicare in duplici Articulo curabimus.

A R T I C U L U S P R I M U S.

De Steatmate, & tumoribus uteri membrana incluſis, ſive Cyſticis.

§. I.

Deſcriptio, & Differentiæ.

Steatoma tumoris ſpecies eſt membrana involuti ut cyſtis nomen mereatur; huius receptaculi cavum humore ſpiſſo, diverſimode colorato turgere, qui interdum viſcoſus eſt, albus, ſalitus, a ſebo haud abſimilis, quem Græci *Steatoma* dicunt, quaſi tumor *ſebateus* dicerent; ſi humor ille minus ſpiſſus appareat, luteus, granulofus ut Mellem reſerat *Melliceris* appellatur quod Græce ſignificat tumorem ex *Melle repletum*; ſi liquidior tandem, & albidior fiat ut Papparium repræſentet, *Atheroma* vocatur quaſi tumor *Pappario* repletus.

Obſervavimus jam ſuperius in Tractatu *Tumorum & Ulcerum*, huiusmodi tumores initio exiguos eſſe, qui in diem ſenſim ſenſimque crescendo maximum volumen acquirunt, ut deformes interdum ſiant.

Quandoque unicam ipſos cavitatem continere, plures interdum.

Eos plerumque folliculum gignere duplici lamina inſtructum, ut internus nucleus concentricus ſit, inſulatus vel levi pedunculo partibus cohærens.

Eos tumores plerumque ſuapte natura colore & dolore expertes eſſe citra naturalis

thralis caloris mutationem, inflammationi tamen obnoxios quandoque, ac proinde calori, dolori, &c.

Crebro post inflammationem in abscessum, aut aposthema ipsum degenerare foedo pure repletum, quod innotescit tumore disrupto, atque fluente latice.

Tandem illos facile in syrrium, aut cancrum converti posse.

Ea omnia quæ de cysticis tumoribus in genere exposuimus, iis uteri pariter conveniunt; animadvertendum solummodo videtur hujusmodi tumores modo extrinsecus uterum fœdere, modo intra tunicas locari, crebrius internam faciem lædere, & duplici sacculo contineri.

Iis tumoribus interdum vagina circa ostium, aut fundum, tum vulva, vel pudenda laborant.

§. II.

Causæ.

SCimus illos tumores efformari ab humoris alicujus in propriis vasis retenti congerie, quæ folliculos sensim sensimque distendit.

Quando in ceteris partibus id contingat lymphæ tantum congestioni tribuitur, ut alibi vidimus; verum uteri respectu a duplici humoris genere illud oriri potest; a lymphæ nempe lymphaticis venis coacervata; vel a lacte uterino in propriis receptaculis cummulato.

Utrumque tamen nisi tribus de causis tumorem cysticum inducere valet;

I. Quando lymphæ detinetur, & lac uterinum expandi cohibetur.

1. Ab infartu qui plus minusve vasa lymphatica, aut vermicularium orificia regit; hæc eveniunt a subitaneo frigore quod fluentibus præsertim mentibus aut lochis uterum offendit.

2. A compressione quæ vasa nonnulla lymphatica, aut vermicularium ostia occludit; id juvenibus accidit mulieribus, aut statura humilibus, quæ grandiorum foetum gestantur, vel laboriosum partum passæ sunt in quo foetum transversim sibi pandit viam; compressitque alterutrum valde uteri latus.

II. Quando hi humores etsi stagnantes aliqualem tamen fluiditatem servant, quæ syrrii ortum tamen non impediunt.

III. Quando lymphæ, aut lac uterinum libere in vasa lymphatica, & vermicularia irrumpunt, eaque tumefaciunt ut cysticos producant tumores.

Ex iis notionibus consequuntur:

1. Membranaceum sacculum, qui tumorem complectitur, tunicam esse lymphaticorum, aut cellulam lacteorum vasorum ab affluenti lymphæ extensam, atque dilatatam.

2. Hanc dilatationem augeri interdum, ut ampliore tumorem deformem ipsa inducat.

3. In ratione tumoris incrementi circumpositam membranam indurescere, lymphæ nutrientis ergo, nimia ibi copia persistentis.

4. Modo unicam cavitatem tumorem præferre dum unicum dilatatur lymphaticum vas, aut lacteum receptaculum.

5. Modo pluribus consilari loculentis, quæ a multis extensis cellulis, dilatisque vasis originem ducunt.

6. Hujusmodi vasa lymphatica, aut lactea receptacula, quæ suptus intimam uteri tunicam repunt, hanc dilatare dum expanduntur, quare tumores hi duplici obduci techa *interiori* una sibi propria, altera *exteriori* ab interna nata matricis membrana.

7. Densitatem stagnantis humoris a lymphæ, aut lactisuterini spissitudine derivata-

rivare, plerumque tamen tumoris pertinacia segnitiam illam plus, minusve inducere.

8. Coloris varietatem humoris illius ab eadem spissitudine interdum oriri; crebrius tamen a deleteria sanguinis admodum biliosi indole.

9. Cysticos uteri tumores æque, ac ceteros aliarum partium inflammari posse, exulcerari, in syrrium degenerare, aut cancrum compressionum, contusio- num, irritationum, aut excoriationum causa.

10. Tandem vaginæ etiam atque vulvæ fundum his tumoribus fœdari, qui in omnibus cum illis uteri conveniunt.

§. III.

Symptomata.

I. **M**Orbi initio nondum tumorem animadvertunt ægræ, eo tamen in diem increscente venter tumet, & ipse in suspicionem incidunt calamitatis subsecuturæ.

II. Pondus, quod augetur quotidie animi ambaginem confirmat, eoque magis cum nullum gestationis certum indicium appareat.

III. Doloꝛe interdum obtuso cruciantur ægræ qui eas valde perterrit, isque ab ampliato tumore, & inertia laceffitarum tunicarum dependet.

IV. Dum maximus tumor fit eam partem versus venter, labitur qua ægræ decumbunt; commodius enim dorso jacent.

V. In exiguo tumore menses periodice revertunt; abeunt vero si pro magnitudine ipse maximam partem uteri occupet.

VI. Catameniorum loco, lymphaticum erumpit effluvium a tumoris compressione elicatum; hujusmodi latex interdum pus emulatur.

VII. Tumores cystici plerumque lata basi utero valde adherent; quandoque tamen exiguo coherent pedunculo; iis tamen disruptis difficillime modo grandiores sint expelluntur, plerumque pro molis expulsis ipsos habent, quod veram implicat molæ ideam.

VIII. Quando ii vaginam, aut vulvam deturpant eadem non solum incomoda afferunt, verum cum marito connubium impediunt, ut ægræ, & obstetrices ipse uteri descensus illos esse putent.

§. IV.

Diagnosis.

Ostendimus jam cysticos tumores uteri, atque vaginæ initio morbi nedum sensibiles fieri; at dum eos animadvertere incipimus facile cum aliis pluribus morbis confundimus, cum quibus summam affinitatem habent.

I. Hujusmodi ambiguitates tamen neutiquam inflammationem respiciunt, cum hæc ab iis prorsus vivo a pressione nato dolore, calore, atque febre distinguatur; verum illa ad acutos morbos, isti ad chronicos pertineant.

II. Facile tamen cum uteri syrrio, hydrope, aut gestatione illos permiscet; videbimus infra signa iis morbis propria; sat erit enim hic ea enunciare, quæ hujusmodi tumores a syrrio distinguunt: ea sunt

1. Syrrhum resistentem magis, atque durum cysticis tumoribus experiri.

2. Ipsum angulosum plerumque, esse inæqualem; cysticum vero tumorem rotundum, magisque extensum.

3. Illum denique teterrima fœnomena inducere atque mulieres labefactare ; nullum tamen eas cystico tumore correptas incommodum perferre.

§. V.

Prognosis.

Cysticus uteri tumor sane rarius incommodus est, modo vero mulieres aggrediatur, pertinax valde est ad mortem usque perdurans.

1. Nunquam convalescunt, præsertim cum grandiores sint, nam impossibile est spissum, atque uberrimum illum solvere laticem duplici techa duriori obtectum; experientia enim innouit externos cysticos tumores quos *lupias* dicunt incassum emplastris resolventibus tentare; eoque magis igitur difficile erit illos uteri sanare, quibus nefas est remedia apponere.

2. Hujusmodi difficultas quæ genericè omnibus hujus speciei tumoribus conuenit, magni faciendæ saltem est eorum tumorum ergo, qui majorem amplitudinem præferunt, atque spissiori turgent latice qualia steatoma, & atheroma sunt.

3. Plerumque persistendo internis efficacioribus remediis, aut resolyentibus injectionibus ut tumor resolyatur, suppurationem imperfectam obtinemus, quæ abscessum anomalum inducit materie nempe repletum granulosa & putrescente, quæ minime verum pus videtur.

4. Interdum hujusmodi incommodum evenit etiam non excitatum.

Quando mulieres quæ iis tumoribus laborant supra ventrem cadunt, vel ictibus, aut contusionibus labefactantur.

Quando lentæ febri fiunt obnoxia, quæ humores, cruoremque sensim sensimque solvit.

Tandem quando in iis circumstantiis concipiunt, quod abortum facit.

5. Quoties ii tumores in suppurationem vergunt, abscessum in uterum efformant nocuum valde, in ulcere fistuloso plerumque abiturum, quod febris lenta comitatur.

6. Etiam si insensivideantur iidem vaginæ tumores, minus tamen periculi conjunctum habent, nam vel erosione, vel amputatione facile tunc extirpantur.

§. VI.

Curatio.

IN cysticis illis tumoribus qui externas partes aggrediuntur, interne adhibentur solventia, externe emplastra resolyentia applicantur, in hac methodo persistendo donec illi humiles persistant, neque infirmam partem deformant; tamen plerumque, iis frustra adhibitis auxiliis, necessum erit ferro, aut caustico tumores conscindere.

Ex iis inferre possumus quantum spei supersit uteri tumores sanandi quos nefas est abradere, neve cujusve generis emplastra apponere; tantum nonnulla minus efficacia solventia exhibere fas est, qua de causa facile patebit palliativam tantum methodum inire posse, quæ nisi morbum demat, progressus tamen retardat.

Duæ indicationes hic proponuntur, altera est sanguinem attenuare, atque liberam in utero circulationem sollicitare ne tumoris infartus quam maxime augeatur; hanc implebimus

Astruch de Morbis Mulierum.

P

1. Fre-

1. Frequenti usu decoctionum, aut apozematum diluentium, & humectantium quales superius proposuimus in ulceris hujus visceris curatione.

2. Verum usu feri lactis depurati, cui addi poterunt unciz aliquot succi depurati Charophylli, aut Nasturti fontani; possumus etiam si opus sit decoctionibus, aut sero aperientia nonnulla copulare, qualia sunt Sal *de duobus*, martis Riverii, Tartarum Martiale Solubile, Terra folliata Tartari quæ diluentium virtutem augere potis erunt.

3. Ufuenit etiam lac asininum recens ubi sanguinis acrimoniam adesse suspicemur.

4. Aquæ ferrugineæ modica dosi, atque idonea tempestate sumptæ profunt aliquo præsertim sale purganti remixtæ.

5. Brachii venæ sectio interdum repetita admodum utilis evadit, continenter pulsibus ratione habita; verum necessarissima videtur quando dolor, aut calor uteri ægras infestet.

6. Balnea, & semibalnea tepentia usveniunt in quibus decoctiones, apoze-mata, aut serum exhiberi potest.

7. Tandem ægras leviter purgare identidem ecoprotica repetendo, quæ non solum primas vias expient, verum sanguinem repurgent.

Altera indicatio erit uterum luere, atque mundare a sordibus ibi affluentibus quas ii tumores devehunt, & sub effluvi lymphatici, aut purulenti specie erumpunt; ea de causa injectiones tantum adhibere fas erit ex decoctionibus Hordei, Abscinthii, & Artemisiz peractæ, quibus Mel Narbonensis addi poterit; Aquas Thermales etiam sulphureas, injectare oportebit guttas aliquas superaffundendo Balsami Commendatoris de Perne; suffumigia denique quæ aquæ illæ exhalant utilia experta sunt, modo uterum tubuli auxilio intrent.

Eorum tumorum respectu qui vaginam, aut vulvam lædunt, facilius, tutiusque sanantur, quia emplastra apponi possunt, imo si opus requirat caustico destrui, aut ferro rescindi; verum earum operationum fusiorem explicationem Articulo sequenti exponam, ubi de vaginæ Sarcomate vulgo Steatomate locuturi erimus.

ARTICULUS II

De uteri Sarcomate,

§. I.

Descriptio.

Uterus æque, vagina, aut vulva rotundis tumoribus citra ullam cavitatem indolentibus, mollibus, cedentibus corripri possunt; tamen neque color, neve calor partium affectarum immutatur; hujusmodi tumores primum exigui sunt, atque insensibiles, at in diem crescendo infantis caput interdum adæquant; at eorum progressus etiamsi certissimi sint inæquali velocitate procedunt:

Illi omnibus corporis partibus communes sunt, omnem corporis ambitum deformare possunt, omnesque cavitates lædere, nares videlicet, œsophagum, aut intestina, idcirco nil mirum si simili morbo uterus laboret, aut vagina.

Dum hujusmodi tumores a morte aut amputatione scinduntur nullam cavitatem ipsos referre observamus, quinimo interfecatione coagmentantur tendinearum, aut membranacearum aponeurosium, quarum intervalla pinguedinosa materie

terie vulgari sebo magis spissa, atque fibrosa replentur, ibique nervi & vasa sanguinea arteriosa & venosa valde tamen distincta distribuuntur.

Iidem tumores sarcomata nuncupantur quod carneam excrecentiam significat etiamsi sebacei tumoris nomen rationabilius mereantur, cum ipsos oriri cognoscamus ab expansione, atque intumescencia partis alicujus membranae cellularis aut adiposae.

Etiam si indolentes plerumque & molles ii tumores existant, nihilo tamen minus quandoque in quibusdam circumstantiis inflammari possunt, exulcerari, aut in abscessum, syrrhum aut carcinoma degenerare, totidem diversos morbos producendo.

Quae de sarcomate in genere dicta sunt, perbelle uteri sarcomati conveniunt, quod a ceteris positu tantum differt.

§. II.

Causae.

Modo suadeamus sarcoma conrescere a nulla humoris congestione sed ab exuberanti nutritione cellularis uteri internae, ejusque nimia crassitudine, ut excrecentiam referat internam faciem uteri deturpantem; reliquum erit causas detegere quae hanc in utero nimiam nutritionem suppetant.

Hanc tres causas potissimas sunt inducere tantum.

Prior. Prominentia est portiunculae alicujus internae faciei uteri, vel id ab ictu unguinum obstetricium eveniat, quae leviter uterum excorient, vel ab erosionem guttarum nonnullarum rodentium albi fluoris, vel ab aliqua infecti feminis guttula; tunc emollita illa internae uteri tunicae parte supposita cellularis ab intima membrana minus pressa nutrientem lympham uberius recipiet, quae sarcomati occasionem praebit in diem aucturo.

Secunda. Crispatio videtur aut erethismus partis alicujus illius cellularis membranae ab irritatione orta guttarum nonnullarum spissi atque acerrimi laticis albi fluoris veterrimi, vel ab aliqua veneri viri superafusa guttula, aut ab injectionibus stipticis, aut irritantibus; illa crispatio lymphatica vasa constringendo lympham sistit atque sarcoma tali pacto efformat.

Tertia. Ab imminutione procedit elaterii partis alicujus ejusdem membranae, quod oriri poterit vel a distentione nimia hujus partis, quam in difficili, & laborioso partu passae fuerint aegrae; vel a laxitudine ab albo stagnanti fluore inducta; in hoc casu lympham a vasis, aut tunicis imbecillibus minus impulsam in ea labefactata parte persistet, eamque confertim nutriendo sarcoma pariet.

Sarcomatum respectu, quae vaginam, aut vulvam gravant, easdem prorsus ipsae causas agnoscunt; harum partium tamen speciales sunt titilamenta, quae ipsae, vel ab aliis fieri solent.

§. III.

Symptomata.

I. **M**orbi aggressu hujusmodi tumores exigui sunt, neque pisum crassitudine superant, continuatione tamen agentium earum causarum sensim sensimque augentur.

II. Eorum incrementum plus minusve promptum videtur prout arteriae, quae

ad sarcoma humorem devehunt ampliores, plus minusve sunt aut turgentes, quæ videlicet majorem, vel minorem lymphæ nutrientis copiam suppeditant ibi stagnaturam.

III. Ea sarcomata plus minusve dura apparent prout nutrienda lymphæ plus minusve spissa est, aut matricem aggreditur calentem plus minusve aut humidam.

IV. Hi tumores indolentes fiunt, vel adipis sensum tantum retinent, sebacei enim tumores paucissimis nerveis staminibus scatent.

V. Sarcomata quandoque crasso sed brevi pedunculo matriæ adhærent, quandoque longiori, & graciliori appendice, cum ea cohærent, quod a majori vel minori portionis illius membranæ cellularis extensæ procedit.

VI. Dum sarcoma lato sed brevi pedunculo adhæret, difficilior divellitur; facilis tamen si longiori & graciliori appendice cohæreat; tunc hujusmodi sarcoma expellunt ægræ cum majori molæ molestia; verum interdum ideam pervertunt veræ molæ cognoscendæ.

VII. Quando uteri sarcomata ampliora facta sunt pondus ægræ persentiunt, atque molestiam quam postremis gestationis mensibus solent sentire.

VIII. Tunc pari ratione ac in gravidis mulieres magno sarcomate graves pedum œdemate laborant atque vulvæ, compressionis ergo, cruralium venarum, quæ sanguinem revehant.

IX. Quando sarcomata exigua sunt, catamenia plerumque periodice restituntur, cum pars maxima faciei uteri internæ libera sit, verum vasa sanguinea, & venosæ appendices tumescere, produci, atque referari possint, quantum menstruatio postulaverit; contra vero amplificato nimis tumore intusque utero compresso vasa minime referantur atque menses desistunt.

X. Nihilominus tunc temporis ab utero erumpit lymphaticum effluviolum plus minusve uberrimum vel ab interna uteri facie procedat, vel a tumore ipso segni lymphæ turgenti.

XI. Quando hujusmodi tumor ictui, contusioni vel casui sit obnoxius, aut manu imperiti obstetricantis, vel solventibus nimis emplastris laceratur; inflammatur ille facile, dolet tunc, aut in abscessum vergit, vel in durum syrrhum & carcinomatofum degenerat.

§. IV.

Diagnosis.

Sarcoma cum ceteris hujus partis tumoribus confundi potest cum syrrho videlicet, cystico tumore, steatomate, hydrope, tympanitide, aut gestatione.

I. Distinguitur a syrrho majori æqualitate, atque rotunditate, minori vero duritie, atque resistentia; verum sarcoma eo minus sanitatem pervertit.

II. Haud facile tamen a cystico tumore steatomatofoso præsertim distinguiquit cum extrinsecus eadem signa ambo præferant; at ea distinctio parvi faciendâ videtur, cum una sit tum prognos, cum medendi ratio.

III. Hydropis vero respectu, tympanitidis, aut gestationis committimus lectionem ubi speciatim de iis morbis pertractabimus.

IV. Sarcomata vero vulvæ aut vaginæ speculi uteri auxilio facile conspiciuntur; a vaginæ tamen descensu interdum decipimur.

§. V.

Prognosis.

I. **H**ujusmodi morbus incurabilis sane est, idcirco neque speranda, neque tentanda erit resolutio, cum tumor non a spisso congesto humore solubile derivet, at a nimia partium nutritione, atque aucta crassitudine, quam in partibus internis nefas erit amputare.

II. Etiam si farcomata incurabilia sint, ea tamen diu citra gravem noxam ægræ ferunt, cum neque dolorem, calorem, febrem, aliamve functionum læsionem afferant.

III. Temporis diuturnitate tamen nonnulla superveniunt incommoda, pondus videlicet quod in hypogastrio perferunt, properandi difficultas, quam tumoris volumen parit; lymphaticum effluvium acre interdum, quod distractio uteri gignit.

IV. Cum farcomata pinguedinis molliem ferrent diu in hoc statu sine mutatione persistunt, eoque magis cum ab externis læsionibus tuta sint, ut raro grave damnum ipsa inferant.

V. Vidimus jam illas interdum inflammari, exulcerari, atque in syrrium vel cancrum degenerare, ideoque ea tunc aderunt pericula iis morbis propria, raro tamen hujusmodi mutationes succedunt.

VI. Si vagina aut vulva hoc corripiantur incomodo una cum affectu utero prognosis est, in hoc casu tamen superest ferro aut caustico tumorem rescindi posse.

§. VI.

Curatio.

In incurabili morbo palliativa tantum methodus reliqua est, duplex tamen quæ incrementum tumoris retardat, & quæ subsequutura levat incommoda.

I. Priorem indicationem implebimus sanguinis circulum promovendo, ejus fluiditatem conservando, ne copiosius in tumorem quam par est cruor irrumpat, lymphæ vero nutrientis stasim a tumore removendo.

1. Hac de causa adhibentur ea circiter remedia quæ in syrri palliativa curatione proposuimus, videlicet decoctiones, & apozemata humefactantia atque diluentia, serum lactis depuratum vel succo imbutum, plantarum aperientium, aquæ mitiores ferrugineæ, idonea tempestate propinatæ modo pedum cedema hydroperem non prænunciet; verum lac asininum recens dum sanguis acer videtur.

2. Possunt etiam iis remediis aperientia nonnulla mitiora copulari, videlicet opiata aperientia, & leviter solventia, modo nimiam sanguinis spissitudinem suspicemur.

3. Tandem venæ sectiones reiterare, & alvum ciere interdum convenit si mensium suppressio præsens sit, & ægræ juvenes sint, brachium incidere tertiarve intra annum fas erit, totidemque purgare, verum transacto quinquagesimo quinto ætatis anno minus sanguinis extrahere debemus in purgatione persistendo.

II. Duo potissima hujus farcomatis incommoda sunt. 1. Pondus quod ægras infestat hypogastrium versus. 2. Fœdum atque continens acre quandoque profluvium.

Priori molestiæ medetur tenis venter subcingendo fibulis si opus sit connexis. Secundam vero implemus indicationem, ægras hortando ut sæpe leviori de-

coctione cherophylli cum aceto Lithargiri ope dulcificato &c. partem abluant; verum injectiones non inutiles sunt Althææ modo nondum patulum sit uteri ostium; identidem semibalneæ conducunt tepentia.

III. Si disrumpit pedunculo fluctuans sarcoma uteri orificio se præbeat, eam methodum adhibere necesse erit, quam in molæ extractione infra proponemus, id tamen raro evenit.

IV. Sarcomatis respectu vaginæ, aut vulvæ illum ferro modo tumor magnus appareat, vel caustico destrui debet modo exiguus sit, & feminas obesas lædat.

V. In primo casu valde olim implicabantur, dum vinci iniquo loco tumorem tentabant, at nuper tutiora instrumenta inventa sunt, quibus facile id peragitur, etiam si vinculum frustraneum videatur, nam vasa sanguinea ibi confluentia vel pauca sunt, vel exigua, ut amputatio absque hæmorrhagiæ metu institui sinant, vel levis sanguinis jactura superveniat facile pulvinis aqua aluminosa imbutis sistenda; amputatione vero confecta superstes ulcus vulgari methodo pertractatur.

Si vero caustica amplectamur antequam usuvenerint vaginæ, atque vulvæ circumpositas partes emplastro mucilagineo, aut pulvinis aqua Bisfmalvæ saturatis defendere oportebit, orificium præsertim uteri tuendo; his cautelis adhibitis caustica applicantur, qualia sunt lapis causticus, trochisci minii aut sublimati corrosivi in Codice Parisiensi descripti, aut filamenta de Vigo jugiter summa cautione atque cunctatione incedendo.

C A P U T VII.

De uteri Cancro.

§. I.

Descriptio.

Cancer generice ut in tractatu *Tumorum & Ulcerum* demonstravimus, Tumor est durus resistens dolens atque lancinans, vel ut melius dicam, Cancer syrrhus est dolore abreptus, quare facile erit canceri uterini naturam cognoscere, cum a ceteris solo posito differat. Ut causas cognoscamus per quas syrrhus in cancerum degenerat, sedulo mutationes examinare oportebit, quæ in syrrho eveniunt.

1. Syrrhus facile dolore, & lancinationibus plus minusve molestiis corripitur præsertim cum ruditer contrectetur.

2. Tumet ille atque celerius crescit, ingrandescit, formam immutat, & inæqualiter acuminatus & angulosus fit.

3. Eorum angulorum nonnulli in diem acutiores fiunt, & membrana quæ illos obteggit tenditur magis, magisque levigata apparet, atque rubra.

4. Hujusmodi mutationes in externis syrrhis facile oculis subjiciuntur, innotescunt pariter in uteri cancro manum hypogastrio apponendo, aut digitum in vaginam intromittendo, cujus ope colli uteri statum, atque continuos syrrhi progressus distinguimus.

5. Sunt hi anguli qui majori dolore perciti, atque lancinationibus ibi centrum morbi existere ostendunt.

In hoc casu utericanter, æque ii ac ceterarum partium canceri *confirmati* dicuntur, & *occuli*.

6. Tandem hujusmodi membrana postquam maximam tensionem passâ erit, disrumpitur ut ulcus hinc ortum centrum usque canceri versus pervadat, a quo ichorosa serositas erit continenter fluxura.

7. Tunc

7. Tunc canceri margines sine causa manifesta aperiuntur magnopere, ut cancer *aperius* appelletur.

8. Dolores atque lancinationes quotidie augentur, ulcusque magis panditur, ut cancer pro vero pure foedissimam saniem effundat.

9. Ex canceri limine carunculæ molles spongiosæ continenter germinant, quæ cito putrescunt, atque in diem regenerantur.

10. Partes cum utero adhaerentes aut propinquæ canceri scœnomenis participes fiunt; vagina enim per quam latex illud defluit, laceffitur, inflammatur, aut ulcere deturpatur; pro diverso canceri positu dolores renibus intestinis, aut lateribus respondent; interdum dejectiones, aut mictus difficulter, & dolenter fiunt, modo inflammatio recto aut vesicæ communicetur.

11. Tandem iis morbis omnibus febris lenta superadditur, cujus exacerbationes plus minusve crebræ fiunt, aut diutina pro diversa canceri magnitudine, humoris effluentis acrimonia, aut dolore plus, minusve intenso, vel sanguinis vitio plus minusve deleterio.

Ut superius *Capite V.* observavimus vaginam atque vulvam similibus morbis foedari posse, neminem latebit.

§. I I.

Differentiæ.

1. **C**ancer *incipiens* est quando syrrhus obtusum dolorem afferre, atque lancinantem incipit, citra tumoris augmentum; *confirmatus* dicitur quando crebrius laniat, aut in diem deformis fit.

2. Uterque *occultus* appellatur, antequam disrumpatur, *patulus* vero seu *ulcerosus* modo referari incipiat.

3. *Malignus* tumor est dum acerbissimis doloribus sævisque copulatur scœnomenis; *benignus* cum ea mitiora appareant.

4. Tandem cancer aut a causa *interna* procedit, a vitio nempe sanguinis procul ulla vel leviori tantum externa labe; aut ab *externa causa* derivat modo pulsus compressus, aut contusus fuerit tumor.

§. III.

Causæ.

Communis est sententia cancrum generari ab acri humore, & corrodente, qui syrrhum exulcerat, & in hoc morbo obvia inducit symptomata; verum haud facile est tali pacto originem hujus laticis explicare in tumore duro, compacto, indolente, eoque difficilius est explanare, etiam concessò illo latitante humore, qua ratione intumescat, aut formam variet syrrhus dum in cancrum degenerat; tandem per difficillimum erit in ea sententia obversionem labiorum canceri, & citissimam, citra causam manifestam, exulcerationem demonstrare.

Proposui circa hanc rem in Tractatu *Tumorum, & Ulcerum* cogitatum meum, verum ut clarius incedamus animadvertere oportet:

1. Syrrhum uteri tumorem esse sensim sensimque genitum a congestione lymphæ, aut lactis uterini spissi, quassati & indurati, qui valent durum resistentem tumorem gignere.

2. Hunc ita coagmentatum inæqualiter tumesceri, extendi, rarefcere prout plus minusve premitur, quod intumescencia, & inæqualitas tumoris confirmant.

3. Membranam cancrum obtegentem corpusque syrrihi nisi a summa distractione, atque expansione disrumpi ubi praesertim maxima fit distantio.

4. Cancrum semel apertum a sola rarefactione, & distractionis continuatione magis magisque resserari.

His perpenfis facile innotebit materiam syrrihosam summum gradum rarefactionis suscipere potis esse, huic enim tribuere debere intumescentiam, quae interdum in syrriho conspicitur per quam in cancrum immutatur.

Hac facultas syrrihosae materiae tributa pluribus exemplis confirmatur; hac de causa Gypsum tumet una & indurescit dum aqua emollitur; limatura chalybis urina & Albio remixta duram massam efformat tumentem; verum metallorum atque salium solutiones vegetantium more arbores loculentissimas efformant.

Hoc principio sancito superest tantum pro methamorphoseos explicatione causam in syrriho detegere illius rarefactionis, quae cancrum inducit.

Hujusmodi causa nisi caloris in syrriho lactitantis augmentum esse potest, quod syrrihosam materiam expandit; id triplici ratione oriri potest, dum syrrihus constanter in cancrum degenerat.

Primo id evenit quando naturalis sanguinis calor augetur febris causa vel ciborum acrium salsugineorum, aut calefacientium abusu, vel pervigilii, exercitii nimii, aut animi patematum ratione.

Secundo quando calor in syrrihum intenditur a specialiori causa videlicet uteri inflammatione, abusu solventium remedium, coitu nimio, gestatione, laborioso partu aut abortu.

Tertio tandem irruptio nimia in syrriho sanguinis universalis plethorae & febris ergo, vel crebra nimis contrestatione tumoris, balneorum calefacientium abusu, irritatione albi floris, compressione tandem, aut ictu.

§. IV.

Symptomata.

I. **S**yrrihus in cancrum degenerans, quam maxime ingrandescit rarefactione ergo quam alterutra causarum propositarum producit.

II. Hujusmodi expansio non una est in omni syrrihi ambitu, vel quod materia undique haud disposita sit, vel inaequaliter rarefactioni causae obnoxia, quae de causa protuberantiae, & anguli producuntur, qui syrrihum defformant.

III. Eadem syrrihosae massae rarefactione nervorum ibi reptantium dolorosam distractionem inducere valet, quae lancinantes cruciatus gignit in incipienti aut confirmato cancro obvios, qui totidem signa sunt canceri pathognomonica.

IV. Ii vero dolores qui affectam partem laniant propinquis partibus nervorum propagatione communicantur.

V. Demum a maxima materiae illius expansione membrana cancrum obtegens, & cancer ipse diserpuntur, eam partem versus, quae magis tumet.

VI. Eadem de causa os canceri quod initio exiguum erat labiorum intumescit ergo, ampliatur valde atque in diem extrorsum obvertitur.

VII. Simili ratione caro fungosa continenter ab ulceris ore germinat, vegetabilium more increfcens, quae cito decidit a novis ejusdem census carunculis restituta.

VIII. Margines canceri tument, dilatantur, conscinduntur, itemque ibi reptantia sanguinea vasa arteriosa, aut venosa, disrumpunt, ut haemorrhagias inducant plus minusve uberrimas pro concisi vasis magnitudine aut genere diverso, arterioso, aut venoso.

IX. A cancro humor erumpens primum lymphaticus est, verum ichorofus fit, tan-

tandem saniosus, & purulentus evadit, male olet plerumque carnis spungiosæ ergo ipso remixtæ.

X. Cancro vero progrediente febris lenta adoritur cum pervigilio, depravato gustu, atque marasmo superventuro; tandem modo agræ dolore non deficiant anasarca plerumque, aut hydrope abdominis pereunt.

XI. Partes omnes propinquæ labefaciuntur plus minusve pro diverso morbi in utero positu, interdum enim dolor recto communicatus, aut vesicæ intumescen-
tiam inducit.

§. V.

Diagnosis.

I. **C**ancræ existentia experientiis comprobatur innumeris.

1. Succedit quotidie cancer manifesto syrriho, eumque dolores prænun-
ciant lacinantes, qui comitantur intumescen-
tiam cancrum specificè indi-
cantem.

2. Dignoscitur vero a mutationibus syrrihofo cancro supervenientibus, quæ
tunc eveniunt quando tumor ille in cancrum erit desiturus.

3. Certiores magis fieri possumus modo cancer, ut crebrius accidit, collum
uteri deturpet, nam tactu cancræ inæqualitatem, & variationes inspicere pos-
sunt.

II. Facile pariter erit modo cancræ existentia innotescat status diversos mor-
bi detegere; etenim cum omne desit effluvium cancrum occultum esse fateberis;
verum si dolores lacinantes vehementiores sint, atque pertinaciores illum con-
firmatum esse credes; & contra si ii mitiores appareant, tandem illum dis-
ruptum esse cognoveris modo latex successive erumpat, lymphaticus, ichoro-
sus, saniosus, purulentus, atque male olens.

III. Valde intererit ad prognosim instituendam benignum cancrum a mali-
gno distinguere, quod facile tamen obtinebitur, cancer enim benignus erit,
quando mitis dolor parum, vel raro laniet, fluens materies serosa, & inodo-
ra existat, quod indicat nondum vel segniter rarefcere, verum parum, aut ni-
hil spungiosæ carnis germinare, quæ serositatem illam valeat deturpare.

Cancer vero malignus gravissimo dolore vix tolerabile, vivisque, & crebris
lancinationibus corripitur, materies vero ex utero erumpens foetissimo odore
pollet, quod indicat tumoris volumen stendi, atque deformari continuo, verum
latitantem fomitem a fungosa carne in cancro uberius germinanti valde cor-
rumpi.

IV. Tandem perspectis iis, quæ cancræ generationem, aut antecedentem egræ
conditionem, aut sanguinis constitutionem respiciunt, facile judicare poterim-
us, an accidentali causæ, & externæ, viro præsertim celtico, aut sanguinis
labi sit tribuendus.

§. VI.

Prognosis.

Generice omnis cancer incurabilis est modo rescindi nequeat, nam, mini-
me vulgares rationes impendi possunt, quæ ceteros tumores sanant, reso-
lutionem nempe, aut curationem excitando, ex quibus consequitur uteri can-
crum prorsus insanabilem esse, quia amputari nefas est.

Verum iis fini deteriores fiunt valde celerius, nam in parte locati sunt ca-
lida.

lida magis, & vasorum sanguineorum repleta, quæ canceri materiam calefaciendo tumorem cito tumefaciunt, atque expandunt, morbumque magnopere intendunt.

Non desunt tamen exempla canceri a venerea causa nati frictionibus hydrargiri sanati, at hæc rara sunt, neque magni facienda, modo cancer exiguus, incipiens, atque benignus, de cetero bene constitutam mulierem non aggrediatur.

Nostrium erit igitur in uteri cancro palliativæ medelæ tantum consulere; idcoque prognosis eo collineat, ut cognoscamus circumstantias in quibus facilius morbi progressus retardare atque mitigare poterimus.

Sperare enim licebit eas indicationes implere posse modo cancer adhuc integer sit, parum doleat, parumque figura mutatus sit, atque benignam naturam præferat, verum ægram de cetero bene constitutam, & mensibus donatam adoriatur.

Contra vero merito deseperabimus si cancer ulcerosus valde sit, ut ægræ vitam minetur, quod pertimescendum videtur, quando dolor affectam partem valde laniat, cancer deformior fiat, hæmorrhagias inducat, malignum se præferat, tandem infirmas, aut mensibus orbatas mulieres invadat.

§. VII.

Curatio.

Curatio canceri palliativa, quam solummodo amplecti licebit quatuor potissimum indicationes complectitur, videlicet

I. Imminuere, & retardare internis remediis morbi progressus.

II. Huic externis pariter remediis consulere.

III. Dolorum sedare vehementiam.

IV. Hæmorrhagias tandem sistere superventuras.

I. Primæ enim indicationi satisfaciemus subsequentiū internorum remedium usu.

1. Regimen exactum præscribendo jusculis tantum, farinaceis præsertim ægras nutriendo, usum carniū, vini interdicens, vel exigua copia ipsis permittendo, omne corporis exercitium prohibendo, verum ut diu lectulo; aut biselio decumbant curando, neve nutriendes nimis cibos, qui multum sanguinis gignunt, ipsæ comedant.

2. Præter ea auxilia sollicitos esse debemus ut ægræ identidem de secundo, aut tertio mense brachium incidere sinant, præsertim si imperfecte menstruis gaudeant, aut orbatæ sint; hujusmodi auxilium in hoc casu inter efficaciora recensetur.

3. Ægras pariter purgare necesse erit lenientibus tamen, quæ neque calefaciant aut laceffant: id præstant Polipodius, Tamarindus, Cassia, Rheum, aut Sal vegetabile.

4. Neque prætereundum erit, decoctiones temperantes, & refrigerantes exhibere, serum depuratum, & chalybeatum, lac asinum, aut caprinum, vel vaccinum etiam idonea tempestate propinatum semel vel bis in die; aut pro integro nutrimento si stomachus ferat.

5. Necessum erit æstivo tempore aquas ferrugineas mitiores exhibere quales sunt ille de Forges modica dosi, sed continuo sumptæ.

II. Utiliter secundam indicationem implemus sequentibus externis remediis, videlicet

1. Balnea, & semibalnea ex aqua fluviatilis tepentis vel ex decoctione Mal-

væ, Althææ, Brancæ urcinæ &c., in iis agras per integram saltem horam detinendo.

His auxiliis addi poterit feri lactis aut aquarum mineralium potatio; in primo casu balnea, atque semibalnea mane jejuno stomacho usuveniunt ex lavacro exeuntibus serum aut lac exhibendo, in altero casu aquæ minerales mane propinantur balnea vero ante prandium præscribuntur.

2. Uteri injectiones ex succo aut decoctione *Solani Morellæ disti* patrantur aut *Sedi*; Conteruntur hujusmodi succi aut decoctiones in plumbeo mortario, usque dum liquor densus, spissusque evadat, imo additur interdum parum Saturni combusti, modo dolores vividiores sint, vel saccharum Saturni exigua dosi iis remisceatur.

3. Injectari pariter possunt decoctiones ranarum viridium, cancrorum fluviatilium aut marinorum, limacum, vel lumbricorum terrestrium in plumbeo mortario contritorum, iis copulando nonnihil pulveris eorum animalium, vel etiam buffonum excicatorum, modo vero dolor sævissimus fiat trochisci addi poterunt, albi Rhafis, aut syrrius Papaveri albi vel Diacodii.

III. Unica via dolores efficaciter compescendi videtur narcotica exhibere, quæ numquam ægris interdici debemus, modo ipsæ non abutantur, tutiora igitur hujus census remedia, atque in nostro casu magis idonea ea sunt quæ opium suppeditat; videlicet Laudanum solidum aut aqua solutum, Tinctura Annodina Sydenamii juxta Codicem Parisinum vel Italicum Bononiensem parata, ea non solum intrinsecus exhibentur, verum injectionibus superius allatis permiscuntur; dosis vero eorum remediorum pro cruciatuum vehementia, aut ægrotantium viribus variare solet: salubrius tamen est crebre ea remedia exigua dosi exhibere, quam raro largiori propinare.

IV. In uteri cancro hæmorrhagiam sistimus frequenter superventuras pro potu quotidiano pthisanam exhibendo ex decoctione confecta radicis *Consolidæ* majoris guttis 57. aqua *Rhæbelii* ad gratam aciditatem remixta, quæ vero dulcificatur cum uncia syrrius *Capillarium*, aut *Ribesium*; at cum hujusmodi remedium segniter agat, statim utero injectare fas erit succo *Plantaginis* aut *Bursæ pastoris* alumen vel thus addendo, vel salubrius pthisanam adhibendo supra descriptam.

Animadvertendum est cancrum uteri orificium, vaginam, aut vulvam ladentem temperare ejusque sænomena compescere externis posse remediis in externo cancro usitatoribus; hujusmodi sunt pulvini illa decoctione imbuti, & vulgaribus absorbentibus conspersi videlicet plumbo Mercurio copulato, pulvis enim usuvenit anatina parte remixtus pulveris *Antimonii crudi*, aut *antiethico Poterii*, vel utilius fomenta ex foliis *Cicutæ* sacculo inclusis, & aqua fotis profunt, quæ affectæ parti applicantur, ut infra speciali capite ostendemus.

Interdum spongiosas carnes rodere necesse erit pulvinos balsamo chalybis saturatos applicando in Tractatu *Tumorum*, & *Ulcerum*, (a) indicato, quod sæpius abluendo quantum opus requirat edulcorari poterit; identidem vitulinæ carnis frustula applicantur, quæ dolorem atque inflammationem leniant, animadvertendum tamen est hujusmodi topica filo necdi cera inducto, ut facile extrahi possint.

Tandem si indicia aut validæ conjecturæ habeantur quæ cancrum uteri venereum prænuncient statim agras mercurialibus frictionibus aggredi debemus, postquam vulgari methodo dispositæ fuerint; hic tamen cautelas reiterare fas erit quas in venereis uteri ulceribus enuntiavimus, videlicet exigua dosi & longis interpositis intervallis frictiones instituere, ne sanguinem nimis commoveant,

aut

aut materiæ carcinomatosa intumescantiam, atque expansionem augeant, neve morbi progressus intendant.

Remedia proposita adversus uteri Cancrum.

I. In cancro æque ac in uteri syrrho atque ulcere mercuriales frictions adhibitæ fuerunt æquo tamen frustraneo eventu; modo cancer a celtica lue dependeat, sæpe hujusmodi remedia levamen afferunt etiamsi neque constantem, neve completam valetudinem inducant; at si nullum optimum effectum præstent dum cancer celtica lue expers, a vulgari causa procedit, superius Caput IV. & V. pervolvere oportebit ube de *Ulcere & Syrrho uteri* disseruimus.

Dominus Andreas Elia Buchenerus cum perperam perscrutatus sit indolem, & causas canceri, ideo deceptus est in suis thesibus *De Medicamentorum Mercurialium usu in cancro* quas Hale defendit 1755 in quibus jactat specificam virtutem *Mercutrialium præparationum & Mercurii dulcis* præsertim adversus foedum Cancrum.

Suspicio simul se valde decepisse Dominum Philippum Fridericum Gmelin Tubingæ Medicinæ Professore, qui hanc sententiam amplexus est, atque nimis observationem extollit Antonii Ribeirii Sanchez, a generali propositione decerptam ejusdem dissertationis, quæ sub Titulo legitur: *Specifica methodus recentior cancerum curandi* Tubingæ impressa Anno 1757., & ab Hallero inserta in collectione thesium medicinalium Tom. VI.

D. Sanchez magni nominis Medicus qui summa cum laude in Moscovia medicinam exercuit, communicavit Fratri D. Gmelini cancerum narium ulceratum ad os usque penetrantem medicum quemdam suasu suo curasse ea methodo quam ipse impendere solebat; hujusmodi medendi ratio est grana quatuor sublimati corrosivi in unciiis 48. solvere spiritus vini, verum ejusdem solutionis mane, & vespere unciam agris exhibendo; omitto remedia nonnulla, externa fomenta videlicet, atque linimenta, quibus usus est, sed morbum moderare, non tolerare ipsa potis sunt.

Eam observationem non contendo, verum autumo cancerum sublimato corrosivo sanatum venereum fuisse; Sanchez ipse animadvertit sublimatum corrosivum ita adhibitum luem veneream subjigere, immo asserit sæpissime idem expertum esse, nil mirum ergo si cancerum subijciat a celtica lue derivatum; at Dominus Gmelinus perperam deduxit sublimatum corrosivum in omni cancro specificum remedium præstare: observationes enim Domini Storck de quibus infra loquuturi erimus plane ostenderunt casu 1., & 9. hujus remedii inefficaciam in cancro a vulgari causa orto.

De cetero Domini Sanchez remedium idem est, quod Boheravius (a) in Chemiæ suis elementis descripsit, atque Celeberrimus Vansvieten Publici Juris fecit.

Hoc remedium Parisienses jamdudum cognoverant ut in animadversionibus enunciaui, quæ in tertia Editione Tractatus Morborum (b) Venereorum reperiuntur; verum, quod mirum est, illud jampridem Siberii cognoscebant; extat enim in Bibliotheca Germanica, Historia morum Ostiakorum, quam tradidit Joannis Bernardus Muller Capitanus Sveckus, qui dum per longum tempus in iis regionibus apud Ostiackes Syberię populos captivus fuit, observavit adversus luem veneream Ostiackis mos esse comedere sublimatum corrosivum in brodio avenæ postquam quod quotidie aceti poculum hauriebant.

Concludimus igitur Mercurium ejusdemque præparationes mederi interdum vene-

venereo cancro, non vero ceteros ab aliis causis ortos; verum etsi hujusmodi remedium adhibere conveniat, frictiones potius quam per os assumptionem commendarem, *vid. Lib. II. Cap. IV. §. IV.* ubi sublimatum corrosivum exhibere valde periculosum esse, & futile plerumque demonstravi.

II. Hactenus exposita satis confirmant nos specificis adversum cancerum remediis carere, nisi hujus sensus sit canceri amputatio, quæ in uteri cancro institui nefas est; nihilominus magnopere medicos commendabo qui omne studium impendunt, & necessaria experimenta instituunt ad hujusmodi auxilia investiganda; sane quæ ipsi proposuerunt ex plantis valde suspectis, aut nocuis decerpta sunt; at modo veri sint optimi effectus, quos experti sunt, eorum observationes perscrutari non inutile censeo.

Inter has plantas, quæ primum nostræ indagini sese offert est *Bella-donna*, alias *solanum furiosum*, aut *solanum melanoserasos*, quem Lineus *atrope* appellat.

Usque adhuc pro venenosa habuerunt hujusmodi plantam, cujus nocuos effectus testantur Johannes (c) Schenkus, qui plurium medicorum circa eam opinioniones congestit; verum Simon de (d) Paullis, Jannis Jacobus (e) VVepfferus, Amatus (f) Lusitanus & nuper Joannis Sebastianus, atque Albretius (g) Professor Coburgi qui de ea pertractarunt.

Nihilo tamen minus D. Michael Albertus Medicinæ Professor contrarium defendere curavit Halæ anno 1739. in Thesisibus *De Bella-donna tanquam specifico in cancro præsertim occulto*; nondum eas ad manus pervenerunt meas, quare me latet quibus rationibus sententiam sustineat; honorem tamen primus sibi promeritus est ostendisse *Bella-donnæ* intus sumptam adversus cancerum, utilem evadere; nam jandudum (h) extrinsecus ad dolorem mitigandum tum foliis, cum succo depurato utebantur.

Dominus Tiberius Lambergenus Groningæ Professor secundus fuit qui *Bella-donnæ* illustravit; feminam enim anno 1745. præ manibus habuit, quam vulgari ratione curandi incassum tentata amicorum (i) consilio *Bella-donnæ* experiri ausus est, cum a pluribus medicis ejus virtutem prædicare audiret ad fyrthos subijciendos, verum cum de remedii nocua facultate valde dubitaret primum in se ipso periculum facere maluit, postquamquod de ejusdem innocua virtute certior factus, ægrotanti exhibuit; hujus rei veram historiam tradidit in Prælectione inaugurali habita, & impressa Groningæ anno 1754. sub titulo *Lectionis inauguralis sistens Ephemeridem persanati Carcinomatis*, quam D. Hallærus inseruit in sua collectione Thesium Medicinalium Tom. II. ejusdem specimen vobis ostendam.

Infundit ipse per integram noctem, lenioris ignis auxilio, scrupulum foliorum exsiccorum *Bella-donnæ* in ea aquæ quantitate, quæ decem æquet cyathos, unum quotidie exhibendo atque dosim augendo ad unum & semis, vel duplicem poculum hujusmodi infusionis quam dimidiatim mane, & vespere propinabat; diu tamen in hujus remedii usu non persistit fenomenorum ergo supervenientium perterritus.

Eam methodum quinque menses profecutus est, videlicet a die 24. Januarii 1745. usque ad diem 11. Junii ejusdem anni, quo tempore ægra sumperat infusum sex drachmarum Solani allata ratione paratum.

Plu-

(c) Lib. VII. De Venenis ex plantis Observ. 164.

(d) In quadripartita Botanico.

(e) In Tractatu de Cicutæ aquatica.

(f) Cent. IV. Curat. 98.

(g) In Commercio. Noribergico. Ann. 1731. pag. 332. & Ann. 1752. pag. 126.

(h) Vid. Gendron, Recherches sur la Cancer, pag. 137.

(i) Eridicæ. VVinter, Professor Medicinæ Leidensis.

Plures tamen variationes observarunt, sæpe enim morbus in deterius vertit, antequam ægra perfecte convalesceret; usus hujus remedii nullum detrimentum attulit præter levem vertiginem, aliqualem tumultum, atque oris & gutturis siccitatem, quæ nisi theiformis potum sinebat, at ea phenomena tandem desistebant, etiamsi paullo post a nova remedii assumptione reverterent, ut nunquam perfecte assuesceret, quod Medico obstitit quin dosim augetet.

Quamquam facultatem sanandi cancerum a D. Lambergio *Bella-donna* tributam unica videatur experientia suffulta, attamen plures nostratum excitavit, ut periculum facerent; me vero effectus latet, at eorum silentium suadet illos fuisse, fortassis non decepti essent si Buchenerii superius recensitam thesim perscrutati fuissent, ubi ille, qui anno a Lambergio scripsit, ostendit Solanum ab aliis laudatum nondum perfecte, aut tuto adversus cancerum facere, ait enim (k) *Neque a multis ad hos usus eximie laudatum Solanum furiosum secure, atque certo furiosum Carcinoma semper refrænavit.*

In iis circumstantiis prudentia docet a simili remedio abstinere, usque dum experientia optimos confirmet effectus, eoque magis cum Lambergius ipse observasset molesta incommoda, etiamsi leviora evenisse, quæ tamen visum interdum debebant.

Autumno idem judicare debere de *Phytolacca Turneforti Solanum magnum Virginianum Parkinsoni* dicta, quam non (l) inutiliter experti sunt in nova provincia Eboracensi Americæ, & quam defendit Trillerus etiam anno 1752. Vi-tembergæ in suis thesibus, *De nociva canceri inveterati extirpatione demonstrata.*

III. Aliam nuperrime plantam propius fuerunt adversus eundem morbum *Cicutam* (m) nempe terrestrem, ab aquatica prorsus diversam.

Hanc pariter pro veneno olim Medici omnes habuerunt ut de *Bella-donna* animadvertimus; nihiloscius (n) Hyppocrates eam intus exhibebat in uteri morbis, Galenus (o) vero ejusdem semina, atque folia decoctionibus, & compositionibus permiscebat, quas laudare, atque præscribere pluries consuevit.

Præ (p) aliis quamdam compositionem extollunt Apollodoro tributam, quam Heraclidus Tarentinus ad dolores, & vapores hystericos mitigandos commendabat, eam non exigua dosi intrabat succus *Cicutæ*, cujus formulam hic ostendam.

R. *Succi Cicutæ, Hyoscyami ana. ʒ iv.*

Castorei, Piperis albi, Costi, Myrrhæ, Opii, ana. ʒ j.

Hæc levigata, additis duobus passis Cyathis in Sole commiscebis, donec inspissentur, & inde configes

Pastillos ad Fabæ Græcæ magnitudinem. Dato cum Vini Cyathis duobus.

Rajus vero suo tempore asseruit Medicum quemdam (q) Anglum nomine *Bovole* in febribus malignis, & quartanis *Cicutæ* radicem ad scrupulum sub pulveris specie exhibuisse, dein Paulus Reneamus Medicus Blesensis in suis (r) observationibus tradidit in jecuris obstructione infusum vinosum exhibuisse,

(b) §. XXXIII. (l) Rudolph. Augustin Vogel, in der Medicinischen Bibliothek, Esterbände p. 849.

(m) Cellus De re medica Lib. VI. Cap. 27. Dioscorides De re medica Lib. IV. Cap. 79. & Alexi. phar. Cap. 11. Galenus, De simplic. Medicam. Facultas Lib. III. Cap. 18. Aetius, Tetral. IV. Serm. I. Cap. 63. Paulus Aegineta, Lib. V. Cap. 41. Et cætera recentiorum Medicorum.

(n) De natura Muliebri.

(o) De composit. medicamentor. secundum locos Lib. VII. Cap. 2. 3. 5. Lib. IX. Cap. 4. & Lib. X. Cap. 1.

(p) De antidotis, Lib. II. Cap. 13.

(q) Histor. Plantar. Lib. IX. Cap. 8. (r) Observat. 3. & 4.

se, primum cum duplici scrupulo Cicutæ radicis exsiccatae, verum drachma duplici summo cum fructu.

At hujusmodi auctoritates pauci pendebant; adhuc enim subsistebat Cicutæ contemptus, nisi celeberrimus Storck Vindobonæ Medicus animose primum in seipso, verum in ægotantibus Cicutam (f) expertus esset, ut in sua prima dissertatione ostendit sub Titulo *Libellus, quo demonstratur Cicutam, non solum usu interno tutissime exhiberi, sed & esse remedium valde utile in multis morbis, quibus curatu impossibiles dicebantur*.

At quod ei summam laudem præstitit prudens regimen fuit, quo in difficilissimis circumstantiis eam caute subministravit; diligentia qua experimentorum effectus clarissimis medicis communicavit; verum candor quo compositionem, atque ejusdem eventus publici juris fecit.

Nihil est ea compositione simplicius, Cicutæ enim recenter collectæ succum exprimit, & per balneum arenæ sensim sensimque inspissat, ne comburatur cavendo; modo extracti consistentiam æquaverit succus ab igne removet, & eo copulando pulvim foliorum exsiccatorum ejusdem stirpis pillulas efformat, quæ duplicem granum pendeant.

Idem auctor primum unicam earum pillularum mane jejuno stomacho exhibere, alteram vespere tentavit; verum dosim auxit; in diem pillularum numerum crescendo; statim effectus vix sensibiles obtinuit, in progressu vero magis patebant; interdum a duplici mense convaluerunt ægræ, interdum post majus temporis spatium pro diverso morbi gradu, & ægotantium constitutione.

Ejusdem sententia publico communicata non unica fulcitur observatione, sed pluribus quas ipse reiteravit experiētiis, in diversis ægorum circumstantiis; in illis videlicet, qui cancro occulto, aut aperto laborabant sinum, aut vultum aggrediente; in iis qui glandulis, aut strummis syrrhosis, vel Epatis syrrhis cruciabantur, & quod mirum est suffusione correpti erant; hoc remedium valetudinem donavit, leniter resolvendo, vel in cancro laudabilem suppurationem excitando; tentamina fecit coram medicis celeberrimis, qui eventus testes candidi fuerunt; tandem medicis pluribus, & Chirurgis idem communicavit, ut experientias in propriis ægotantibus renovarent, quarum optimos effectus plane recognoverunt; hæc omnia in superius allata dissertatione extant, quæ animose, libenterque fatetur; quot enim mysterium facerent de hoc præstantissimo remedio neve publici juris facere respuerent nulla ratione habita ægotantium utilitati, qui eorum silentio sanitatem recuperare impedirentur.

Quare nil mirum si candida D. Storcki observationes multum spei induxerant iis, qui primum ipsius libellum pervolverunt; statim ac hujus remedii specimen apparuit ipsum tentare plures satagerunt, usque adhuc tamen eventus conceptæ spei perfecte non respondit, dolores tamen canceri valde mitigabantur, & volumen tumoris imminuebatur, quod majoris utilitatis spem substinebat; magni faciendum enim est, neminem gravi ullo incommodo correptos fuisse ab ejusdem remedii ad triginta usque grana quotidie propinati usu.

Quamobrem nedum Cicutæ exhibitionem contemno Storcki methodo propinata putarem enim prudentis medici esse in propositis casibus posse, atque debere remedium experiri; simili enim ratione de recentioribus remediis ac de novis consuetudinibus frui debemus; videlicet neque primos amplexi, neque postremos esse, qui eorum confirmatis utilitatibus gaudere velimus.

Præter eas enunciatas pillulas alia nonnulla Auctor remedia a Cicutâ defum-

(f) Suasu fortasse D. Gmelini qui in Præfatione thesium quas an. 1757. de cancro defendere curavit, ut supra enunciamus, indicavit cum fructu cum intrinsicis tum extrinsecis Cicutam exhibuisse: Sic ait ille, *Cicuta Atropa interne & externe applicata multis levaminis assulerunt.*

umpfit intusque exhibuit 1. videlicet pulverem radicis ejusdem plantæ Gummi Tragachanta in pillulas subactas, ejusdem tamen usus majorem postulat diligentiam cum radix foliis efficacior experiatur 2. Extractum ex saturatori decoctione confectum foliorum Cicutæ, quod minus agit, quam succus ille, at largiori dosi exhiberi quit; adhibentur etiam folia extrinsecus partem fovendo in cancro præsertim aperto, aut dolente; faculus itaque iis repletur foliis concisis cancro tepidus apponendus postquam leviter expressus fuerit; alium etiam purgantibus ciet, modo opus requirat.

Reliquum vero est Cicutæ virtutem in omni regionem non unam esse; certum enim est majori virtute pollere in calidis regionibus ut in Occitania, & Provincia quam apud nos; in Italia vero & Hispania quam in Gallia, quod animadvertere debent ii, qui in iis Regionibus eam præscribere velent, at cum Luteriæ climas parum distet a Viennensi putare eadem tentamina hic institui posse, simili dosi remedium propinando; revera enim qui primum apud nos remedium tentarunt eandem prorsus rationem, atque dosim prosecuti sunt, citra ullum funestum affectum. (*)

C A P U T V I I I .

De uteri Hydropæ.

§. I.

Descriptio, & Differentiæ.

Uteri hydrops est aquæ, aut serositatis lymphaticæ congestio in cavitate matricis, quæ tamen non una ratione semper colligitur, interdum enim ubertim aquæ in uterum irrumpunt & *Ascitis* gignitur, quæ uter æmulatur apud Græcos *Ασцитίς*; interdum exiguas vesiculas implent communi, vel multiplici pedunculo uteri internæ faciei adhærentes, & *hydrops hydatodes* dicitur a Græco vocabulo *Υδατις*.

In hac duplici hydropis specie similia fœnomena apparent; initio enim vix morbus perſentitur, sensim vero sensimque uterus inflatur, rotundus fit, gravis, & ponderosus, pressioni tamen cedit, & aliquale robur servat necessarium elaterium restituendi pote, tandem in summo morbi statu ægræ neque incedere neque decumbere facile possunt.

Quantumvis similes hæ duæ species inter se videantur, causæ tamen producentes diversæ sunt, quas singillatim explicare intererit.

§. II.

Causæ hydropis cum Ascite.

Cum Ascitica hydrops matricis lymphæ congeriei potissimum tribuatur evidens est eam ab ambobus subsequenter fœnomenis produci; alterum est in uteri cavitate serositatis illius stillicidium supra statum naturalem uberrimum; alterum uteri orificii occlusio, quæ affluentis lymphæ per vaginam eruptionem impedit.

I. Pri-

(*) Apud nos D. Storck experientia sex ab hinc mensibus institutæ sunt in iisdem morbis atque eadem methodo quam ipse ostendit, verum etiam nondum tristes effectus a Cicutæ assumptione consecuti sunt, tamen usque adhuc speci conceptæ eventus non respondit.

I. *Primum* duplici ratione evenire potest:

Vel dum lymphæ per hyatus tunicarum sanguineorum vasorum, aut lymphaticorum quibus uterus scatet sibi pandit viam:

Vel dum vesiculas lacteas pervadit per intimam uteri faciem reptantes.

Etenim 1. Theoretice satis demonstratum est nunquam in aliqua cavitæ lymphæ stillare nisi aliquod obstaculum sanguinis, aut lymphæ circulationi officiat, quod cogat illos humores in propria vasa irrumpere, eorumque tunicas extendere, atque poros dilatare, ut sibi quoad tenuiorem saltem partem, sternat viam.

Consequitur enim in hoc casu adesse debere in uteri cavo obstacula quædam quæ hosce effectus pariant; hujusmodi sunt syrri, aut syrrhosa tubercula, steatomata, sarcomata, mola &c.

Obstructiones veterimarum cellularum lactearum ab amissione, vel suppressione menstruum, satis indicatæ.

Intumescencia repentina earum cellularum a spissitudine lactis uterini orta, quam gignit externum frigus, subitus terror, aut gravis meror, quibus menstruo tempore obnoxia fuerunt agræ.

2. Verum ferream lympham trans lacteas vesiculas effundi nequire nisi in triplici casu.

Quando orificia vesicularum earum laxa valde sint, aut aperta, ut in diutino albo fluore.

Quando lacteus secretus liquor fluidior sit, quod in iis evenit, quæ pituituoso donantur temperamento.

Quando utraque causa simul agat, quod in albo vetustiori fluore accidit.

II. *Alterum* occlusionis uteri orificii respectu, nisi ab alterutra subsequentium causarum obturari potest:

Vel a cumolata segni mucilaginosa materie, quæ ostium illud obteggit;

Vel a compressione, syrri aut callositatis ergo, in laborioso partu nata, quæ orificium matricis premit.

Tandem a constrictione hujus claustræ, convulsivæ crispationis ergo, ut sæpe in hysterico morbo evenire solet.

Quæ adhuc dicta sunt confirmantur cadaverum inspectione mulierum emortuarum; quare statuere licebit modo in iis casibus hydrops non superveniat, neque citra hos evenire posse.

His explicitis concluditur.

1. Hydropem asciticam mulieres frequenter aggredi quæ matricem syrrhosam, callosam, obstructionibus infartam habent, quæ mensibus suppressis laborant, vel illos jamdudum amiserunt.

2. Illas vero lædere, quæ albo lymphatico, aut lacteo fluore uberrimo valde, & vetusto corripuntur.

3. Illas denique infestare, quæ de repente mensibus, aut lochiis orbata fuerunt frigoris, mœroris, aut lætitiæ inopinata causa.

4. Necessum enim esse plerumque aliquam ex indicatis causis concurrere, quæ orificium uteri obtegunt, quod etiam si crebre, non semper tamen evenit.

5. Aquas in utero collectas, quas effundunt vasa sanguinea, aut lymphatica per tunicarum hyatus, claras, & translucidas apparere plus minusve luteas, aut acres pro diversa acrimoniæ, aut bilis copia, quibus sanguis saturatur.

6. Verum si hujusmodi aquæ a lacteis vesiculis procedant quasi per cribrum erumperent albæ, lacticinosa, serum non depuratum æmulantes apparebunt, ut (a) Zacutus observasse asserit, quæ qualitates plus minusve conspicuæ erunt pro majori, vel minori tenuitate lactis uterini.

Astruch de Morbis Mulierum.

Q

7. In

(a) Prax, admirab. Lib. III. Observat. 152.

7. In hoc postremo casu hujusmodi aquæ calori uteri obnoxia facile putrescent, & turbidæ, saniosæ atque foetidæ evadent, præsertim si vasa nonnulla sanguinea guttas aliquot sanguinis effundant, quod sæpe evenire scimus Schenkii (b) observatione.

8. Menfes suprimi debent tum in hydropæ ascitica quæ a syrrho, steatomate, sarcomate, mola, aut vetustiori obstructione, cum in ea quæ a laxitudine procedit lactearum cellularum, quæ, inflari impeditæ, nequeunt venosas appendices tumefacere ut catamenia producant.

Nihilo secius (c) Medicus quidam in suis observationibus tradidit mulierem hydropæ uteri laborantem menstruâ perfecte donatam fuisse; at ille observationis suæ rationem præbuit, animadvertendo in hoc casu menses non ab utero, sed a vaginæ fundo derivasse.

9. Facile enim declaratur Fernelii (d) observatio qui testatur mulierem hujusmodi morbo correptam singulis mensibus menstruo tempore aquas per uterum evacuas- se, ut septem aut octo pelves impleret, postquam quod menses apparebant, & desistebant ut in naturali statu, hydropæ revertente prope mensium effluvium, eadem constanti methodo; quare suspicari licebit in hac muliere nondum totum uteri ambitum hydropæ affectum fuisse, verum supervenientibus mensibus, uterum illam follicitasse ut obstacula ad orificium locata suis contractionibus superaret, catameniis vero desinentibus orificium denuo sese constrixisse, atque hydropem sese restituisse, usque dum mensium eruptio reverteret.

10. Tandem in gestatione quando sanguinis circulus in interna uteri facie magnopere implicatur (voluminis ergo, aut ponderis foetus) effusio facile fieri potest serosæ lymphæ intra parietes uteri, & membranas, ut experientia confirmat; hujusmodi aquæ enim in partu primæ erumpunt statim ac uterus referatur, easque facile obstetrices cognoscunt, & *Aquas Sylvestres* vocant; interdum ibi maxima copia hujusmodi colliguntur aquæ ut veram hydropem in male affectis mulieribus præsertim inducant, quæ ægras & assidentes perterrit, at feliciter evanescit partus initio, imo ipsum foyent, modo parturientes non sint valde imbecilles.

§. III.

Causæ Hydropis cum hydatidibus.

IN hac hydropis specie uteri cavitas undique innumeris vesiculis, aut hydatidibus repletur ex graciliori tunica contextis, & lymphatica serositate turgidis; modo hydatides illæ racemi more communi pediculo plures simul utero adherent; modo sejunctis propriis pediculis cum utero neantur; modo invicem connexæ per uterum fluctuant. Earum magnitudo intra granum miliaceum, & ovum Columbinum, aut Gallinaceum persistit; contenta lymphæ limpida est, & diaphana, quæ leni calore modo inspissatur, modo in auras avolat; interdum tamen liquore turgent denso, sanioso, aut purulento, qui hydatides ipsas plerumque rodit.

Aetius (a) observationem hujus hydropis posteris communicavit quam Medici diu perscrutari neglexerunt; tandem cadaverum sectiones in hac re fatis eos docuerunt merito hujusmodi hydropem recenferi inter uteri hydropes &c.

Omnis difficultas reducitur ad explicandam vesicularum earum generationem, circa

(b) Observation Medicinal, Lib. IV. Observ. 220.

(c) Marcellus Donatus, *Medic. histor. mirabil. Lib. IV. Cap. 25.*

(d) Patholog. Lib. VI. Cap. 15.

(a) *Medicine contraite Terralibi. IV. Serm. IV. Cap. 70.*

circa quod Tractatum (b) nostrum *De Tumoribus*, & *Ulceribus* pervolvere necesse erit, ubi animadvertimus valde implicitos fuisse, qui olim lymphæ existentiam, & uteri flucturam atque vasorum distributionem haud cognoscebant, quod *Aetii*, & *Fernelii* exemplis confirmatur; at nuperrimæ anatomicorum disquisitiones magnopere rem declararunt.

Demonstravi enim in eo Tractatu has hydatides gigni a dilatatis areolis intra vasa lymphatica, & valvulas Sigmoides, aut semilunares locatis, cum hujusmodi exigua spatia circa vasorum lymphaticorum longitudinem innumera sint, ut & multissima vasa lymphatica; ideoque nil mirum si in hac tunica maxima copia hydatidum nasciscatur, ut omnis cavitas uteri quandoque repleatur.

Hujusmodi hydatides racemi more communi pedunculo coacervantur cum ab eadem parte inflari inceperint; sejunctim vero intumescunt, quando a diversis uteri partibus originem duxerint.

Pediculi, qui hujusmodi racemos cum utero nectunt exuvia sunt internæ tunicæ hydatidum concisæ, dum intumebant; ii vero qui invicem vesiculas jungunt reliquæ sunt ipsorum lymphaticorum vasorum; quare interdum vesiculae fluctuantes reperiuntur, quæ increcendo laniarunt pedunculos qui ipsas utero, aut ceteris hydatidibus jungebant.

Hydatidum magnitudo variare solet pro diverso earum incremento; earumdem cavitas modo liquore limido repletur, qui vera lymphæ est, ignis vi, dum sponte spissior est, indurescens, verum in auras avolans modo liquidior existat.

Tandem calor uteri illum liquorem pervertit atque corrumpit, præsertim cum heterogeneis moleculis saturetur, ut turbidus, purulentus, foetidus evadat, & vesiculas ipsas putrefaciat.

Supereft causas determinare quæ potis sint in lymphatica vasa stagnantem lympham congerere, quæ interstitia illa nodorum vasorum dilatando hydatides producat.

Evidens enim erit hujusmodi causas easdem esse, quæ Articulo præcedenti in hydrope ascitica sanguinis congestionem induxerunt, hoc solummodo discrimine, quod in eo casu ad sistendam sanguinis circulationem validiores causæ requirebantur, verum ad lymphæ segnem cursum intercipiendum, ejusque vasa comprimenda leviores sufficiunt.

Itaque ea quæ dicta sunt superiori Articulo circa causas sanguinem sistentes, de lymphæ hic stagnati dicendum videtur, videlicet

1. Syrrhos, ulcera, steatomata, & sarcomata, molæ &c. hujus morbi causas plerumque esse, quare illos affectus plerumque hydatides comitari etiam si crebrius ab iis ascitis procedat.

2. Verum repentina cellularum lactearum turgentia quæ sœnomenis succedit superius indicatis, quæque dum modica sit solam intumescentiam inducit, quæ tantum lymphæ cursum intercipit, atque hujusmodi hydropem gignit cum impar sit ascitim inducere.

De cetero in hac hydropis specie uteri orificium plerumque obturatur ut in asciti iisdem de causis evenit; interdum tamen referari debet, si hydatides erumpant, quæ neque utero neve vaginæ adhærebant.

§. IV.

Symptomata.

1. **I**N utraque hydropis specie uterus tumet, atque in diem in ratione augmenti gravior fit, continenter tamen sphericus persistit, & compressioni facile cedit.

2. Quando uteri volumen maximum fit, ægræ difficillime incedunt, neque decumbere facile possunt, distentionis ergo, quam uterus ad utramque partem patitur.

3. Ambæ species mensium suppressionem comitem habent, quæ vel a causis obviis procedere poterit, quæ menses sistere solent, vel a distentione uteri, quæ productionem appendicum venosarum impediunt, quæ menstruationem gignere deberent; tandem a continenti infartu cellularum lactearum, quæ vasa venosa periodice comprimere impedit, quod in menstruationis negotio necessarissimum est.

4. Sterilitas consequens est necessarium hujus morbi tum quia uteri os obdutum sperma neutiquam intromitti potest, cum etiam si per uteri orificium intromitteretur, minime potis esset contextum substantiæ uteri valde compactæ penetrare.

5. Volumen uteri valde auctum comprimit reduces internas venas a vulva aut venis illiacis prodeuntes, quæ ab extremitatibus inferioribus sanguinem revehunt, quare consistens in iis partibus cruor serositatem deponit, & œdema producit.

6. In hydropse ascitica dum ab una parte uteri pulsatur ad oppositam partem manui applicatæ pulsus respondet quod phenomenon improprie fluctuatio dicitur, quod melius Gallice sonat *contre-coup*, & Græco idiomate *Αντίρροια*; hujusmodi reactio a continuatione dependet aquæ columnæ, quæ ad alteram partem uteri protenditur; deest hujusmodi effectus in hydatidibus, quia aquea columna a vesicularum, aut hydatidum interpositione motus communicationem ad alteram partem intercludit.

§. V.

Diagnosis.

Facile est distinguere eas uteri species a ceteris abdominis intumescen-
tiis.

1. Ab inflammatione ubi dolor, calor, & febris ipsa adsunt, quibus hydrops expers est.

2. A syrrho in quo uterus inæqualis durus resistens apparet; in hydropse vero rotundus, æqualis, & uniformis conspicitur, & facile compressioni cedit.

3. A steatomate, & sarcomata; nam in omnibus uteri tumoribus uterus pressionem magis resistit, quam in hydropse, verum in hac pulsando ad alterutram partem reactio minime perferitur.

4. A tympanitide cum neque reactio illa in tympanitide innotescat, verum sonus audiatur pathognomonicum tympanitidis tantum indicium.

5. Ab hydropse imi ventris, quia dum hujusmodi morbus uterum lædit facile circumscribitur; non vero in totali imi ventris hydropse, quæ undique ventrem tumefacit.

6. Tandem ascitica hydrops ab ea quæ hydatidibus scatet reactione pulsationis distinguitur, quæ in postrema specie abest.

7. Dia-

7. *Diagnosis respectu scenomenorum quæ hydropem a mola ; aut gestatione distinguunt, optimum censemus eo mittere lectorem ubi de iis morbis speciatim acturi erimus.*

§. VI.

Prognosis.

I. **U**teri hydrops curatu difficilis est, nam aquæ spissis atque compactis membranis includuntur, quæ refluxum valde implicant. Neminem later eam imi ventris hydropis speciem quam *saccatam* appellant ubi aquæ intra peritonei duplicaturam congeruntur haud facile curare posse; ex iis de uteri hydrope facile iudicium asserere quimus.

II. Huiusmodi morbus valde periculosus experitur causarum respectu quæ illum inducunt; huiusmodi enim sunt plerumque vitia in uteri substantia locata, quæ vix destrui, aut corrigi possunt, atque continenter morbi restaurationem minantur, modo paullulum ægræ convalescant.

III. Eadem hydropis species maximum detrimentum affert consecutionum ergo, quæ plus minusve uteri substantiam lædunt, aut cedema artum inferiorum inducunt, vel febrem tandem ipsam, aut marasimum producunt.

IV. Experientia enim didicimus uteri hydropem morbum difficilem, periculosum, & lethalem plerumque experiri.

V. Tandem quæ hydatidibus scatet ascitica periculosior evadit, tum quia serositas in vesiculis detenta difficilius refluit, cum etiam curationis ergo quia pauciora adversus hydatides auxilia medicina præstat, quam ad ascitim subjiaciendam, ut infra videbimus.

§. VII.

Curatio.

IN uteri hydropis curatione duo præsertim veniunt perpendenda; alterum aquas tutiori via evacuare; alterum robur restituere substantiæ uteri atque vitia corrigere, quæ effusioni serositatis occasionem præbent, ideoque morbi regressum præoccupare.

Triplici ratione prima absolvitur indicatio.

I. Urinarias vias aperiendo. II. Alvim ciendo. III. Aut aquis per vaginam ipsam semitam parando.

I. Ad urinas provocandas eadem diuretica usuveniunt, quæ in abdominis hydrope obvia sunt, videlicet,

i. Decoctiones, & apozemata ex plantis diureticis, quas concinno ordine proponemus, quales sunt;

Radices

Eryngium	}	ad ʒj.
Asparagus		
Bruscus		
Anonis		
Aristolochia		
Rubia Tinctorum		
Apium		
Petrofelinum	}	
Vincetoxicum		

TUM

Radices.

Enula Campana	}	ad ʒʒ.
Afarum		
Ebulus		
Iris nostras		

Folia

Calamintha	}	a m.j. ad m.j.ʒ.
Apium		
Marubium		
Hyssopus		
Angelica		
Nasturtium Aquaticum		
Cherophyllum		
Feniculum		

Fructus

Solanum vesicarium	}	in decoct. a ʒj. ad ʒj.ʒ.
Alkekengi		

Bacca

Rhamnus catharticus	}	a baccis vj. ad x. vel xij. pro decoct.
Juniperus		

Cortices

Caparis	}	ad ʒʒ.
Fraxinus		
Sambucus		
Tamariscus		

Flo-

Flores.

Genista
Sambucus
Ebulus

} aliquot pugilli.

Ex quatuor, vel quinque earum plantarum pro libitu selectis eæ decoctiones aut apozemata conficiuntur, quæ viginti, aut viginti quinque tritis asellis superaffunduntur, Salia aperientia nonnulla addendo, qualia sunt

Tartarum Martiale Solubile
Sal Tartari
- - de duobus
- - Martis Riverii
Terra foliata Tartari &c.

eaque idonea dosi per plures consecutivos dies semel vel bis propinando.

2. Secundo succi depurati prodesse solent, qualis est, Succus Chærophylii ad quatuor unciam dosim, cui additur drachma Salis de Duobus, aut semis Terræ foliatæ Tartari.

Verum Succus radicis Gladioli ad duplicem unciam, cum uncia & semis mannae dulcificatus prodest.

3. Lixivia ex cineribus parata

Corticum fabarum
Surculorum Genistæ
Ligni Juniperi
Sarmentorum Vitis viniferæ

Tres, vel quatuor drachmæ hujusmodi cineris cribratæ aquæ cyatho, aut decoctione Millepedum diluuntur, verum omnia perfecte commiscendo, postquam cineres fundum petierint, liquore versato, per tres, aut quatuor vices, tres uncia, quaterve quotidie cum anatina parte Melis, aut Vini albi propinantur.

4. Bolis conficiendis cedunt

Ethiops Martialis, aut Flores Martiales ad gr. x. vel xv.
Pulvis Asellorum ad gr. xv. aut xx.
Sal Tartari ad gr. viij.
Gummi Ammoniacum ad gr. vj. vel vij. cum syrupo quinque radicum omnia commiscendo.

Præscribitur pariter sub forma bolari, pulvis Buffonum exsiccatorum ad gr. xiv. aut xv. cum sufficiente quantitate confectionis Hyacinthinæ subactus.

Magnificiunt etiam Boracem pulverisatum ad drachmam semis, duodecim granis Croci Orientalis remixtum, & cum succo Sabinæ subactum, at de eo experientiam me latet.

II. Modo hujusmodi medendi methodus frustranea videatur, hydragoga purgantia

gantia adhibentur, quæ per alvum aquas expellant, inter quæ tutiora atque magis commendata sunt

1. Jalapa f. p. a gr. xxx. ad l.
 Resina Jalapæ a gr. x. ad xviiiij.
 Diagridium a gr. x. ad xv. aut xx.

quæ idoneo syrupo sub pillularum forma subiguntur.

Dosis horum remediorum pro ægotantium viribus, effectu quem præstant, aut numero exhibitionum dirigitur.

2. Pillulæ sequentes ab Hoffmano proponuntur præstantissimæ, atque tutissimæ.

- R. Rad. Vincetox. pulveratæ. gr. viij.
 Scille exsiccatæ, & pulveratæ gr. v.
 Nitri purificati, vel Cryst. miner. pulver. gr. x.
 M. cum f. q. Syrupi de Rhamno cathartico. f. Bolus pro una dosi.

3. Pillulæ hydragogæ Bontii secundum codicem Parisiensem confectæ a gr. xij. ad xv. aut xviiiij. optimum effectum præstant.

4. Vinum scilliticum a ʒ β. ad ʒ j. sæpe propinatum prodest.

5. Syrupus Rhamni Cathartici pariter multum levaminis præstat ab ʒ β. ad ʒ j. vel ʒ j β. haustus, & quodam alio purgante remixtum.

6. Tandem Gummi Gutta utiliter adhibetur a gr. x. ad xv. aut xvj. in mortario marmoreo cum viginti quatuor granis Cryalli mineralis contrita & in pinguedinoso jure tepenti diluta.

Eorum remediorum nonnulla stomachum lacescunt, & vomitum excitant, quod compescitur facile superbibendo poculum pinguedinosi juris vituli ebulliti.

III. Incaßum denique hujusmodi auxiliistentatis, reliquum est orificium uteri relaxare, ut facile aquæ per hanc viam exitum inveniant, vel in extremo casu intromitti poterit pertusus. canaliculus qui certam lymphæ exeunti semitam patet.

Hæc de causa usuveniunt:

1. Injectiones vaginæ ex decoctionibus emollientibus Malvæ, Althææ, Brancæ urcinæ additis mucilaginis seminum Lini, Psylli, admonendo ægras ut idoneo positu decumbant, quo diu valeant illas in utero retinere.

2. Suffumigia per fellam familiaricam recepta, modo tubuli ope ad uterum pertingant, utilissima evadunt.

3. Intromissio spongiæ, aut pulvini filo nexi, & mucilaginis imbuti seminum Lini, aut Psylli ad uteri usque orificium protrahi, bis in die restituti non parum juvat.

4. Modo suspicemur orificium uteri satis laxatum fuisse paulatim uterum fucutitur, ut aquæ, proprio pondere adiutæ, valeant sibi pandere viam, qua de causa vomitum, aut sternutationem excitare fas erit ægras admonendo ut crebre saliant, vel saltem scalæ gradus junctis pedibus descendant; verum clysteria stimulantia intromitti debent, aut acria pessaria quæ intestina, atque vaginam lacescant, tandem obstetrici jubere, ut digito intromisso si liceat uteri ostium aperiat, quod interdum evenit.

5. Postquamquod, inutiliter his omnibus artis subsidiis adhibitis, potissimum erit cavum specillum perforatum, in extrema parte globulo instructum intromittere, quod

quod cum facile obtineatur in urethra viri valde reflexa, facilius in uteri orificio obtinebitur, quod directe pergit.

6. Hac instrumenti introductione peracta aqua penitus evacuabuntur; modo translucida appareant, tubulum remove poterimus; at si turbida, saniosa aut foetida erumpant instrumenti illius auxilio, injectiones impellentur ex decoctione hordei, melle rosato, aut decoctione radicis Aristolochiae confectae, usque dum interna uteri facies perbelle deterfa videatur.

7. Cujusve generis sint erumpentes aqua, per aliquot dies injectiones patrari debebunt, cum aquis thermalibus, quae uteri elaterium sustineant, atque orificium patulum conservent. Aqua illa de Barege praestantiores videntur, at earum defectu substitui poterunt illae de Bourbon, Balaruc, aut Plombieres.

8. Tandem uno eodemque tempore causas consulere debemus, quae hydropem produxerunt, videlicet obstrukciones tollere aperiendis remediis, quae priori hydropis curationis Articulo proposuimus; verum cetera vitia compescere idoneis remediis iis praesertim quae menses revocare potis sint suppressos, emenagoga feligendo *Cap. IV. Lib. I.* indicata.

IV. Hydropis respectu quam hydatides faciunt; parum vel nihil juvat in ea morbi specie specillum uteri orificio apponere, cum aqua in specialibus vesiculis detineantur, verum si earum nonnullae disrumpantur, parum utilitatis afferant ratione habita innumeris quae clausae supersunt; itaque cum ne lateat rationem expellendi; aut conscindendi hydatides, pro incurabili hujusmodi species habenda est; rarissimo tamen mulieres aggreditur, vel si umquam, experientia docuit eam diu perferre posse agra citra gravem noxam.

C A P U T I X.

De uteri Tympanitide.

§. I.

Descriptio.

EVenit quandoque uterum inflari, tumesceri, atque resilire ut in vulgari hydropre citra pondus aut dolorem, in hoc casu minime a pulsu reatio persentitur, quam *Antitypiam* dicunt vel fluctuationem appellant in ascite obviam, tamen pulsando *tympani* sonitus oritur, qui nomen huic morbo *tympanitidis* praebeat.

Tunc menses deficient quorum suppressio tumori uteri conjuncta agra frequenter decepit, ut foetu esse graves sibi suaderent, & obstetrices ipsas in auxilium vocarent; at a magno flatu sicco quandoque, quandoque a seroso, aut a sanioso effluvio profecuto omnis gestationis suspicio evanuit.

Hujusmodi est *vera tympanitis* quae *continens* etiam appellatur; eam esse constat, aeris retenti congeriem in uteri cavitate interdum humoribus non remixtam, interdum latice quodam copulata in explosione pariter fluxuro; rarus est morbus, neque multae observationes illum confirmant.

Ei affinis videtur & magis obvia affectio illa quae nonnullas mulieres de cetero bene constitutas aggreditur, quae dum truncum antierius inclinant aut uterum comprimunt flatu expellunt; at ii minori cum impetu exeunt, neve ulum comitem habent fluorem, quare *tympanitis vaga* appellatur.

Cum *tympanitidis* hujusmodi species inter se non parum differant eas sejun-

ctim

Etiam examinabimus; imposterum distincto articulo locuturi erimus de uteri intumescencia, quæ plerumque partum consequitur male curatum.

ARTICULUS PRIMUS.

De Tympanitide vera seu persistenti.

§. I.

Causæ.

Perlongum foret omnia referre quæ medici veteres excogitati sunt ad hanc flatuum collectionem explicandam, quæ uterum in tympanitide replet, verum inutile evaderet ea enunciare cum prorsus futilia videantur; satis erit animadvertere continentem tympanitidem numquam aggredi nisi in confluentia amborum subsequendum causarum.

1. Quando post partum matricis parietes imperfecte coarctantur, neque uteri cavitatem imminuunt tensæ, & compactæ persistendo etiam utero evacuato, quem externus aer cito replet.

2. Quando in eodem statu orificium uteri perfecte obturatur ut exitum aeris in uteri cavitatem detenti penitus intercludat.

Primum parvi faciunt ægræ huiusmodi expansionem, quæ pro necessaria gestationis consecutione habent, quam uterus nonnihil tumens relinquit; verum medici, & obstetrices a prima mensium eruptione ipsam evanescere sibi suadent.

At aliquot mensibus transactis citra ullam catameniorum eruptionem; dum sedulo magis morbum perscrutantur, & regionem hypogastricam conspiciunt rotundam, tumidam, atque tensam, facile sibi suadeant mulieres foetum gere, quod præsertim facile credunt, quæ infantes parere maxime cupiunt.

Quam ob rem pro morbi explicatione reliquum est duplicem conditionem sancire, quæ una illum producit.

Quare I. Certum est uteri parietes nisi subsequenti duplici de causa compactos, at tensos persistere, ut vacuum cavitatem efforment; *primum* enim dum parietes ii phlogosi laborant, quæ turgentia vasorum ergo impedit quo minus coarctari possint; *alterum* dum ipsi convulsione imperfecta, aut erethismo corripuntur ut eundem pene effectum inducant; duplex huiusmodi uteri status consequitur plerumque difficilem, & laboriosum partum in quo uterus multum passus sit, atque diu vehementioribus succutionibus obnoxiosus fuit.

II. Evidens pariter est uteri orificium minime sub lochiorum sine coarctari in eo duplici statu parietum indicato, phlogosis ergo quæ ei communicatur.

III. Tandem certissimæ observationes ostendunt veram tympanitidem mulieres plerumque aggredi, quæ dum mensibus gaudebant, externo frigori, & inopinato se exposuerunt; facile enim est in hoc casu perspicere aerem in dilatato utero insinuari, ejusdemque cavum replere, postquam quod, de repente obturato uteri orificio, aerem ibi commorari, modo ostium non referetur, quod raro evenit.

Ex iis consequitur: 1. Veram uteri tympanitidem plerumque partum, aut abortum consequi.

2. Ipsamque nisi post laboriosum, difficilem, dolorosum partum apparere, quando uterus valde labefactatus, atque laceratus fuerit.

3. Interdum etiam modo ægræ subito frigori se exponant, aut menstruotempore, ubertosis carameniis fluentibus, pedes aqua frigida luant, eodem corripī incommodo; at in hoc casu rara vel levis si unquam tympanitis apparet; ea omnia experientia, atque observationes confirmant.

§. I. *De Tympanitis**Symptomata.*

1. **V**era tympanitis, ut hydropem facere observavimus, corporis incessui officit, impeditque quominus ægræ antè truncum valeant inclinare, morbus tamen cum a retento aere tantum procedat, dolore, calore, atque pondere expers evadit.

2. Egræ itaque ad utramque partem libere decumbere poterunt citra ullam a pondere noxam.

3. Dum aer in utero retentus internos parietes comprimit, lactææ vesiculæ, & appendices venosæ inflari aut dilatari renunt ut in menstruationis negotio necessarium esse *Lib. I. Cap. II.* vidimus, qua de causa menses abire debebunt.

4. Interdum in hoc morbi stadio nihil ex utero erumpit, neque ulla serositas effluit, nondum sanguinis, aut lymphæ circulo intercepto; neque ex lactæis vesiculis obductis ullus stillat liquor, quare tunc tympanitidem *siccā* appellant a solo aere in utero congesto derivatam; hujusmodi tympanitides plures auctores infra indicati (a) observant.

5. Interdum vasa sanguinea, & lymphatica sanguine, & lymphæ affluenti turgida nimis, serositatem aliquam effundunt, aut lactææ cellulæ imperfecte obstruatæ uterinum lac suppeditant: in hoc casu tympanitis *humida* appellatur, eaque non a solo aere, sed a lymphaticis, & lacticinosis humoribus originem ducit, qui modo translucidi, modo turbidi cum aere simul ab utero exeunt; hujus tympanitidis species infra alii nonnulli Auctores (b) præferunt.

6. Egræ impares evadunt fœtum concipere, nam persistente tympanitide uterī orificium perbelle obturatur; interdum etiam jam sanato morbo diu steriles persistunt, cum non exiguum temporis spatium requiratur antequam interna uteri facies a *siccā* tympanitide arefcens emolliatur; totidemque temporis antequam arefcat postquam ab umida tympanitide nimis laxata fuerit.

7. In utraque tympanitidis specie supressi menstrui ergo ægræ quamplurimis paloris, atque gestationis scœnomenis fiunt obnoxie, quod non parum augeat in iis conceptionis suspicionem.

8. In vera tympanitide uterus perbelle rotundus fit, quam configurationem sane suscipere debet modo quæ ab incluso aere prematur; pulsibus vero tympani modo perfecte respondet; tandem volumen augetur, aut imminuitur prout ægræ plus minusve calefiunt, aut frigescent; calor enim detentum aerem rarefacit, frigus ipsum condensat.

Usque adhuc expositæ tympanitidis descriptioni unum tantum obijciatur, videlicet tympanitidem interdum maximum volumen adipisci, quod a modico aere post partum intromisso minime oriri posse arbitror.

De

(a) Valeseus de Taranta, *Philonii Lib. VI. Cap. 15.* Mattheus de Gradibus, *Comment. in Nonum Rhasis Cap. De Mola.* Thadæus Dunus, *Lib. Miscellaneorum Cap. 8.* Rembertus Dodonæus, *Observat. Medicinal.* 49. Mauritius Cordæus, *Comment.* 3. in *Lib. I. De Mulieribus Hippocratis*, Philippus Hechtæterus, *Decad. V. Observat.* 4. Ambroise Paré, *Liv. XXV. Cap. 34.* Philippus Salmythus, *Cent. II. Observ.* 57. Reinerus Solenander, in *Consil. Medicinal.*

(b) Alexander Benedicæus, *De curandis morbis, Lib. XXV.* Christophorus a Vega, *Art. Medend. Lib. III. Diss.* 10. Cap. 31. Laurentius Joubertus, *Cap. 13. De urinis.*

De eo tamen: 1. Incertum exemplum afferunt; unicam enim veram tympanitidem mihi liquit observare; ubi uterus magnitudinem superabat a tertio, vel quarto mense gestantis uteri; volumen sane interdum variat, verum nisi a rarefcentia, aut densitate aeris id procedit prout, calori, aut frigori se subjiunt ægræ.

2. Si unquam enim hujusmodi tympanitides appareant id humidam potius respicit cum hydropse ascite copulatam, tuncque maximum uteri volumen aquarum copię tribuitur, non aeris quantitati, quæ in ea cavitate minime augeri quit.

§. III.

Diagnosis.

I. **V**era tympanitis, atque persistens uteri voluminis ergo ceteras hujus partis intumescencias emulatur, syrrhum nempe, steatoma, sarcoma, hydropem, gestationem, molam &c. ab iis tamen differt multiplici ratione, ut infra facile cognoscemus.

1. A syrrho differt qui tumor inæqualis est, angulosus, durus, resistens; ipsa vero rotunda, æqualis, mollis apparet atque pressioni facile cedit.

2. Steatoma vero, atque sarcoma etiam si syrrho molliora sint, tympanitide tamen compactiora sunt; verum pondere suo hypogastrium gravant non vero tympanitis.

3. Hydrops ascitica distinguitur fluctuatione, quæ pulsando cognoscitur, & in tympanitide deest; tympanitis vero sonum edit, nullum tamen hydrops, quod postremum signum sat erit, ut tympanitis a syrrho steatomate, & sarcomate facile distinguatur.

4. Signa vero diagnostica quæ hujusmodi morbum a gestatione, aut mola distinguunt speciatim venient perpendenda, ubi de mola, aut gestatione disputari erimus.

II. Opportunum videretur ad perfectam diagnosim instituendam, siccam ab humida tympanitide distinguere, at id neque facile est, neque valde necessarium videtur tum ad prognosim cum curationem rite instituendum.

§. IV.

Prognosis.

1. **C**um tympanitis constans obstaculum ad uteri orificium locatum supponat, quod aeris regressum impediat; patet enim idem officere seminis introductioni, quare sterilitas erit consequutura.

2. In sicca tympanitide aer qui uterum inflat parietes exsiccat, & callosas reddit; in humida vero affluens serositas faciem uteri internam nimis humidat, ut interdum putrefaciat; quare veterrime tympanitides vel labefactant matricem, vel fecunditati officiunt, post valetudinem etiam obtentam.

3. Nihilo secius mulieres interdum procul graviore incomodo morbum diu perferre valent, vel saltem ipsum facilius quam hydropem perferunt, quod præsertim de sicca tympanitide intelligendum est.

4. Itaque valetudinem quam citissime sollicitare nostrum erit non jam resolvendo cum aer nequeat per hiatus vasorum resorberi, sed orificium uteri referendo, ut aer facile per hanc viam exeat.

5. Interdum casu fortuito ventrem comprimendo, aut truncum inclinando obstaculum citra uteri collum locatum superatur, quandoque etiam obstetrices putati

putati partus ergo advocatæ ostium digitis (a) aperuerunt; at ea non sunt magni faciendæ; morbo enim recognito ei efficaciter mederi oportebit.

§. V.

Curatio.

Cum certissimum sit aerem in utero detentum resorberi non posse, aut dissipari resolutionis methodo, ideo futilia evadunt resolventia, aperientia, diuretica, & carminativa, quæ veteribus mos erat exhibere; idcirco aeri exituro semitam per uteri orificium parare necesse erit, tres subsequentes indicationes implendo, postquam vitia uteri dempta fuerint quæ morbum producerant.

Prima enim indicatio erit relaxare, & emollire orificium uteri, quod obtinetur, ut in hydropis curatione ostendimus, præscribendo,

1. Semibalnea tepentia ex decoctione radicum, & foliorum Bismalvæ, Malvæ, Brancæ urcinæ, verum ægras hortando ut eas decoctiones spongiæ subtilioris auxilio intromittant vaginæ ostio.

2. Injectiones tepentes secundum locum habent, ex eadem decoctione patratæ, cui addi poterit mucilago seminum Lini, aut Psylli idoneo positu decumbendo ægræ.

3. Suffumigia per fellam familiaricam in vagina recepta tubili ope ex vapore tepenti ejusdem decoctionis.

4. Tandem efficaciora experiuntur, atque minus molesta pessaria ex vetustiori tela confecta arte involuta, cujus extremitas mollior sit, & fimbriis laciniata ne uteri orificium offendat, verum ex illa decoctione imbibuntur, vel si lubeat simplici mucilagine seminum Lini, aut Psylli; pessariorum loco usuveniunt pulvini filamentorum filo connexi, qui eodem liquore imbuti vaginæ fundo, aut uteri collo applicantur.

II. Secunda, quæ nobis se præbet indicatio est orificium uteri dilatare modo satis emollitus videatur, id obtinetur valde ægras fucutiendo.

1. Necesse enim est erit eas ad vomitum aut sternutationem excitare; irritantibus clysteribus intestina lacerare, aut vaginam pessariis acrioribus stimulare, quæ uteri etiam contractiones sollicitent, saltusque jubere; tandem obstetrici præcipere, ut digito intra vaginam intromisso leniter collum uteri agitent, aut secutiant, quantum necessarium videtur ad ejusdem aperitionem.

2. Modo prima vice effectum non obtineamus emollientium usum reiterare ter quaterve fas erit, at hujusmodi methodus, quæ in uteri hydrope utilis plerumque evadit, in uteri tympanitide frustranea experitur, quia aer minus commovetur secutionum impulsu, quam aqua in hydropico utero detenta.

III. In-

(a) Valescus de Taranta, Philonii Lib. VI. Cap. 15. Mattheus de Gradibus, in Comment. ad Caput de Mola idem refert de uxore sua.

Cui addi possunt sequentia Carmina a Jafone Prateni composita Libell. de Parenti, & Partu Cap. 2.

Venter cum tenuisset Accitella

Septem mensibus & novem diebus,

Capissetque lion parum dolere,

Accitæ jubet illico obstetricem,

Quæ fasciolas & apparari,

Sperato puerum editura parat,

Mox inter medias manus ministra,

Taxo poplite, cruribus levatis,

Laciniam inseminans quater pepedit

III. Incaſſum iis auxiliis adhibitis tertiam indicationem implere oportebit, aeri ſemitam parando, ſpecillum cavum introducendo, iis conſtanter cautelis adhibitis, quas præcedenti articulo animadvertimus.

IV. Poſtquamquod modo ſolus aer exploſus fuerit, tubuli illius auxilio utrum injectabimus, cum decoctione Radicis Althææ ad emolliendam intus matricem aeris mora arefactam; ſi vero ſanioſus liquor turbidus, ſpiſſuſque cum aere ſimul exitus fuerit, injectiones parabuntur ex aqua hordei & melle roſato ad uterum detergendum; verum cum decoctione radicis Ariſtolochiæ ſi aquæ ſetidæ fuerint.

Hac ratione agræ valetudinem recuperabunt; ſi lubeat reſreſſum præoccupare morbi, & uteri morboſam diſpoſitionem corrigere, ſerum lactis depuratum, apozemata, aut decoctiones amaras, aquas ferrugineas, balnea, & ſemibalnea exhibere oportebit in peſſariorum emollientium uſu perſiſtendo, quæ flexibilitatem conſervent, atque occluſionem oriſicii impedian.

ARTICULUS II.

De Tympanitide vaga.

§. I.

Cauſæ.

Tympanitis, quæ vaga appellatur communis eſt morbus, quem tamen nonnullæ mulieres interdum fateri verentur, adoritur ipſa in confluentia ambarum ſubſequentium cauſarum.

1. A tenſione nempe & rigiditate parietum uteri, qui invicem remoti amplioſrem ſpatium relinquunt.

2. A tenſione ſeu rigiditate marginis oriſicii matricis, quæ impedit quominus complete occludi queat.

Ambarum huiusmodi cauſæ neminem latebit valde affines eſſe, ipſæ plerumque procedunt a naturali calore, aut ſiccitate, crebrius tamen a ſuppreſſione, aut laborioſa menſtruatione, quam confirmat vaſorum plethora, quæ tenſionem, & rigiditatem parietum, aut oriſicii illius inducit.

In hoc caſu uteri oriſicium oſcitanſ externum aerem in ſua cavitate facile recipit, qui ibi moratur uſque dum parietes appropinquantur corporis contorſionis aut ventris compreſſionis ergo, quæ valeant protinus, aut per vices illum expellere, aut, deſiſtente corporis ſuccuſſione uterus denuo aere repleatur, niſi in ſimilibus circumſtantiis erupturo; idcirco uterus tunc perbelle æmulatur ſollim, qui aerem una expellere, & recuperare facile ſcimus.

§. II.

Diagnoſis, Prognosis, & Curatio.

Diagnoſis. Huiusmodi morbum haud facile erit cum ceteris uteri morbis confundere; ægras enim ſedulo percontando cito innotabit.

Prognosis. Plures mulieres patienter hanc ægritudinem ſuſtinent, cum nullum plerumque grave incomodum perſentiant, quod remedia poſcat, mihi videtur tamen generationi huiusmodi morbum officiſe, tum quia uterus aſcendens per-

pervertit spermatis virtutem, cum etiam quia semen per uteri orificium refluit antequam mulier concipiat:

Curatio. Quotiescumque de hoc morbo agatur alterutram subsequendum medendi rationum prosequi debemus.

I. Si ille enim a mensium suppressione procedat eos revocare necesse erit aperientium, & emenagogorum exhibitione, quæ Lib. I. Caput IV. exposuimus.

II. Contra vero si a tensione, calore, aut siccitate uteri spontanea originem agnoscat, remedia humefciantia, & refrigerantia tum intrinsecus, cum extrinsecus adhiberi poterunt plurics sane recessita.

A R T I C U L U S III.

De uteri expansione parietum augmento.

Dantur nonnullæ mulieres in quibus uterus inflatur a tunicarum crassitudine, etiamsi tumore uterus expers sit, aut alio externo corpore in sua cavitate detento.

Hujusmodi phenomenon partus plerumque consequens est; scimus enim in gestatione membranas uteri valde a vasorum intumescencia inspissari, at ea crassitudo post partum evanescit cum lochia subsecutura vasa depleant, & membranae proinde proprii elateri auxilio paulatim ad naturalem crassitudinem revertantur.

Nihilominus solæ naturæ non est opus relinquendum, puerperarum enim abdomen obstetrices & affidentes solent pressione coarctare.

Ex iis enim concluditur facile posse uteri membranas crassiores quam par est persistere, utrumque tumentem.

1. Quando menstrua, vel cito desistant, vel per intervalla, aut exigua copia erumpant.

2. Quando juvenes parturientes & inexpertæ pati nequeant post partum tenias, quæ ventrem vinciant.

3. Quando mulieres delicatiori donatæ contextu necessario membranae illo careant robore, atque difficilius exuberans sanguinis exprimitur.

4. Tandem quando ætate constitutæ erunt, ut membranae flexibilitate deficiant, ad uteri occlusionem necessariam.

In omnibus iis casibus suadendum est facile posse a partu membranas illas inflari, ut experientia confirmat.

Quandoque evenit mensium ubertatem quæ partui succedit, novos partus, aut lochia hujusmodi intumescenciae mederi; at modo frustraneum hoc evadat auxilium amplum abdomen patienter ferre necesse erit, modo aperientia emenogoga, balnea; aut semibalnea; vel aquæ thermales levamen non asserant, quod raro sperandum erit.

C A P U T X.

De uteri descensu.

§. I.

Descriptio, & Differentiæ.

IN naturali statu uterus centrum pelvis occupat, fundus paullum ossa illei superat, collum circa ossa pubis inferius nonnihil locatur, in hoc casu collum posterius rectum respicit, antierius vero vesicæ adhæret, reliquum uteri corpus lateraliter propinquis partibus a simplici cellulari contextu nectitur; tandem cum vaginæ fundo continuatur, imo ejusdem collum ab ipsa vagina circumcingitur ita, ut nonnihil porrigatur.

Hujusmodi positus tamen citra morbum in diversis subjectis variare potest, at hujusmodi varietates in sanitatis statu lævissimæ sunt, eæque nisi in triplici subsequenti casu, crebrius præsertim in duobus posterioribus eveniunt, ut ægrotantium, & medicorum attentionem possint.

Primo. Id accidit quando uterus nonnihil labitur ut prope vulvam conspiciatur; hujusmodi status *incipiens descensus* dicitur, quem nulla scœnomena consequuntur graviora, & plures mulieres infestat, quæ multos infantes pepererunt; eumque respiciemus quasi vulgarem uteri statum, ubi a statu naturali nonnihil deflectit.

Secundo. Quando uterus in medio vaginæ se profert ad ejusdem usque orificium, cum tunc dolor aggrediatur, pluresque lædantur functiones, ideoque verus morbus gignitur qui *incompletus uteri descensus* appellabitur.

Tandem *tertio* venit perpendendum ulteriorem descensum, qui vaginæ orificium aperit, ut uterus extra vulvam interdum se prodat circa scœmora; tunc sane uteri *descensus completus* existit: singuli hi casus gravem sane morbum constituent, tunc agræ pondus, atque tumorem in affecta parte perferunt, difficilius incedunt, vel pedibus stant; in posterioribus duobus crebre mingunt, moleste tamen; difficulter fæces excernunt; tandem penitus tum matrimonii usus cum conceptio impeditur.

§. II.

Causæ.

Veteres medici autumabant uterum quatuor ligamentis substineri, duo lata cum lumbis connexa, terretia vero ligamenta, quæ a lateribus destrorsum, & sinistrorsum originem habent, alterum nexum facere; ipsa enim postquam per annulos musculorum abdominis transierunt, inferi utroque inguine.

Autumabant simul lata ligamenta fulcra esse matricis, quæ descensum impedirent; terretia vero in hyppogastri centro uterum detinere ne ad alterutram partem deflecteret.

Quare sanciebant nunquam uterum prolabi nisi lata disrumperentur ligamenta, aut relaxarentur valde, & terretia valde labefactarentur.

At nova anatomicorum inventa satis ostendunt hujus theoriæ futilitatem; lata enim ligamenta ab expansione procedunt Peritonæi, quæ extrinsecus obteggit uteri fundum, & lumbis nectitur, ubi mesenterium ipsum adhæret; idcirco

mem-

membranam laxam ipsa æmulantur, quæ minus valet matricem sustentare; ligamentorum vero terretium respectu præter positum qui rei nostræ minime favet, potius ipsa matricem deprimerent; denique ex laxiori contextu arteriarum, & venarum simul coalitarum coagmentantur, ut, hac etiam de causa, minus foveant, uteri firmitatem, ne alterutram partem versus deflectat, mediumque hypogastri teneat, quod tamen raro evenit.

Ex iis enim deducitur uterum a vaginæ fundo sustineri, & intra ipsam porrigi digiri transversi dimidium; corpus vero uteri pro magnitudine impediri longius incedere; consequitur enim nisi a majori vaginæ distensione, vel facili dilatabilitate matricem prolabi propriæ gravitatis etiam auxilio, vel alia accidentali de causa; idcirco ad sciendam veram descensus uteri theoriâ duo veniunt perpendenda, alterum est causas pandere quæ vaginæ fundum dilatare valent, ut uteri corpus facile recipiat; alterum accidentales determinare causas quæ potius sint uterum in vaginam impellere, ejusque resistentiam superare.

I. Ad primum quod attinet certum est vaginam nisi tribus subsequentiis de causis dilatari.

1. Vel a naturali conformatione, quæ in diversis subjectis diversa est, ut diversam magnitudinem membra referunt.

2. Grandioris fœtus hydropici, hydrocephali, deformis ergo, qui duplicatus erumpit &c. atque vaginam magnopere distrahit.

3. A laborioso partu in quo obstetrix imperita plerumque manu, aut ungue, in extrahendo fœtu, aut placenta vaginam dilatavit.

At vaginæ fundum citra ullam distractionem sponte laxum, aut emollitum interdum reperiri potest, ut uteri descensum promoveat, quod in duplici casu contingit.

1. Quando ægræ graciliori temperamento donatæ sunt, aut partium elaterium amiserunt, eademque pollent natura vaginæ tunicæ, facile dilatabiles, & fibris muscularibus laxioribus scatentes.

2. Quando fundus vaginæ jamdiu lymphaticæ serositate fœdatur, quæ ab utero stillat, ut in albo fluori continenti & veterrimo oriri solet.

II. Quæ adhuc dicta sunt circa causas uteri descensus rationibus non solum, verum observationibus fulciuntur sectionum cadaverum earum, quæ ab hoc morbo discefferunt; at facile cognoscitur eas rationes nondum potius esse ad hujusmodi descensum producendum, modo alia de causa uterum inferius non impellatur; sane ejusdem pondus constans causa est ejus depressionis, imo citra maximam vaginæ distensionem satis erit ut uterus inferius quam par est decidat, nunquam tamen nisi efficaciores superaddantur causæ, quæ obstacula superent, verum descensum parere poterit.

Innumera sunt hujusmodi causæ sancitæ experienciis, & exemplis intestinorum confirmatæ, ut de Epiploæ prolapsu in homine evenit, hujusmodi sunt

1. Tussis crebra, atque vehemens in pertinaciori rheumatismo, aut asmatico affectu.

2. Sternutatio nimia, quæ consequatur cerebri rheuma, aut ab usu nimio Nicotianæ excitetur.

3. Vomendi conatus qui necessario post epulam concitatur.

4. Ponderis sublevandi nifus.

5. Dissenteria, & tenesmi diuturnioris pruritus.

6. Casus interdum, præsertim dum venter labefactatur, aut ictibus læditur.

7. Magna vocis elatio, atque ullulatus doloris, aut sævioris animi pathematis ergo concitatus.

Animadvertendum est causarum enunciatarum respectu, quod cum superallatæ

Astruc de Morbis Mulierum.

R

vagi-

vaginæ conditiones non sufficerent ad descensum uteri producendum, nisi altera de causa uterus prolaberetur, tamen neque hujusmodi posteriores causæ pares essent nisi vaginæ dilatabilitas simul concurreret, quare a duplici causarum genere descensum oriri constat.

§. III.

Symptomata.

I. IN uteri descensu positus sine figuræ mutatione immutatur; collum primo vaginam intrat, inde uteri corpus, quod ab obversa vagina circumcingitur.

II. Ægræ morbi initio parum molestiæ persentiunt cum modica sit distractio, tum uteri cum vaginæ; utrumque, augetur in ratione depressioris descensus, & tunc in eadem ratione pondus, atque dolor aggrediuntur sæviores necne.

III. Quo magis uterus deprimitur, eo difficilius ægræ incedunt, etiamsi properando caveant ne coxis uterum lædant.

IV. Quamvis descensus incompletus fiat, quando uterus ad orificium vaginæ tantum pertingit; vesica tamen comprimitur a propinquo uteri collo ut ægræ crebrius, & moleste mingant; compressæ urethræ causa.

V. Fæces pariter difficulter excernunt, quando collum transversim locatum rectum comprimat.

VI. In hoc statu menses persistunt, cum nulla ratione intus uterus lædatur; at cum sanguis compressionis ergo difficulter evehatur, atque revehatur, ideoque menses plerumque in continentes degenerant, aut hæmorrhagiam lethalem interdum inducunt.

VII. Hujusmodi morbum comitantur albi fluores serosi, quia sanguis dum uteri vasa replet finit lymphæ eruptionem, quæ plus minusve uberrima apparet in ratione majoris, vel minoris descensus.

VIII. In completo descensu vesica crebre labitur & ipsa, quod confirmat unica (a) Ruysschii observatio; imo collum interdum cum utero decidi posse ostendit Enricus de Heers (b).

IX. Observavimus jam sanguinem difficulter a prolapso utero devehiri in completo præsertim descensu, quod de lymphâ pariter intelligendum erit: nil mirum ergo si in hoc statu uteri volumen augeatur; hujusmodi intumescencia de repente fit, & inflammationem interdum gignit, in gangrænam desitutam; modo serius intumescat, syrrhus pertimescendus est, & cancer quandoque.

X. Tandem in uteri completo descensu lotium ab urethra erumpens per totum uteri ambitum disperditur, ut superficiei ulcerosam excoriationem inducat, & ulcera ipsa quæ in gangrænam sæpissime desinunt.

§. IV.

(a) Thesaurus Anatom. VIII. num. 192.

(b) Observat. Medic. Observat. 22.

§. IV.

Diagnosis.

HAud facile est uteri descensum ut jam admonuimus cum ceteris vaginæ ex-
crescentiis, aut productionibus confundere, vel cum uteri obversione,
quæ satis extra orificium intra vaginam conspicua sit.

Patebunt signa, quæ excrecentias, & productiones vaginæ ostendunt *Ca-
pite sequenti*, ubi hujusmodi species explicabuntur; ibique obversionis causæ ap-
parebunt, & rationes distinguendi uteri descensum, qui eos comitatur mor-
bos, a legitimo descensu.

In præsentiarum posteriorem descensus speciem determinare sufficiet; signa
ejusdem præcipua sunt uterum antèius graciliorem esse quam posterius; leviga-
tum, firmum, & vasis sanguineis magis interspersum; rima transversim instru-
ctum, ubi menstruus stillat sanguis, modo mulieres adhuc mensstruis donentur;
tandem corpus uteri circumvestiri, ut digito facile cognoscitur, a propinqua
vagina.

§. V.

Prognosis.

UT rite prognosim instituamus diversos uteri status animadvertere neces-
se erit.

1. Modo descensus incipiens videatur, videlicet, dum uterus parum prolapsus
sit, levis morbus est, periculo vacat, ut nullo adhibito pessario, uteri re-
stitutionem facile sperare liceat.

2. Quando descensus jam confirmatus sit, sed incompletus modo uterus
trans vaginæ orificium non decidat, facile reduci poterit, at pessarium ute-
ro apponere necessum erit, modo ægræ non malant diu decumbere, interdum
tamen & decumbentibus ægris orbiculus locum habet.

3. At si completus fiat descensus, videlicet uterus penitus intra vulvam de-
cidat, vel quod deterius est, extra vulvam prolabatur, modo cito medici auxi-
lium ægræ poscant facile restituitur, neque interest tunc, quod ægræ diu lectu-
lo detineantur, apponere, sat erit orbiculum quod novum prolapsum impediat.

4. Tandem si ægræ valde desides sint, neque prolapsio utero nullum reme-
dium ferant, inflatur, indurefcit, ut reduci amplius nequeat; tunc facile uteri
superficies exulceratur ab acre superaffuso lotio; hujusmodi exulcerationem
consequitur gangræna, quæ celerrimos progressus ostendit, cui sola uteri am-
putatione reliquum est mederi.

5. Idem patrare necessum erit modo prolapsus uterus in syrrhum, aut can-
cruum degeneret, quod tamen raro contingit: non desunt tamen exempla a me-
dicis tradita; hujusmodi operationes valde periculosa experiantur, atque ple-
rumque funestum habent eventum, ideoque nisi in evidenti mortis periculo sunt
amplectendæ, imo conveniunt modo nulla superfit medendi ratio, verum (a)
auctores fide dignissimi amputationem uteri commendant.

R 2

6. Con-

(a) Actius, *Tetrabibl. IV. Serm. IV. Cap. 76.* Paulus Aeginet. a. *Lib. III. Cap. 72. & Lib. V. Cap. 2.* Berengarius Carpus, in *Isagoge anatomica.* Marcus Galinaria, *Præstic. Cap. de exitu matricis.* Anton. Benivenius. *Observat. Medicinal. Observat. IX.* Christophorus a Vega. *Comment. ad Aphorism. 18. Lib. VIII.* Ambroise Paré, *Livre XXIV. Ch. 43.*

6. Consequitur uteri descensum nedum lethalem morbum esse, modo uterum reduci possit; non desunt enim innumerae mulieres, quæ diu absque gravi periculo illum perferunt.

7. Certum tamen est molestum evadere uteri descensum, atque menses sistere, flores albos gignere, conceptionem implicare, & desides mulieres reddere.

8. Generice facilius convalescunt ægræ modo recenti, & incompleto uteri descensu laborent, quam si veterrimo & completo; facilius vero juvenes, quam ætate constitutæ, aut cacheticæ.

9. Completus descensus quando uterus restitui nequeat, plerumque successive in inflammationem, exulcerationem, gangranam, syrrhum, & cancrum degenerat, multum periculi conjunctum habet, & mortem ipsam frequenter inducit.

§. VII.

Curatio.

Ratio medendi uteri descensus una constanter est, variat tamen pro diverso morbi gradu.

I. Si uterus nondum prolapsus sit, solummodo inferius nonnihil porrigatur, magis quam in statu naturali, adstringentium usu, quæ valeant fundum vaginæ consipare ut magis descendenti matrici resistere, non parum morbi progressus intercludit.

Ea diversimode adhibentur.

1. Vel injectiones vaginæ tres quaterve in die reiterantur, ex decoctione confectæ

Radicum Tormèntillæ
Bistortæ
Consolidæ majoris

Florum Burfæ Pastoris
Verbenæ
Equiseti
Mille-Folii

Rosarum Rubrarum
Damascenarum

vel si decoctio fieri velit efficacior consilatur ipsa ex

Corticibus Malicorii
Balausti
Nucibus Cupressi
Capsulis Glandium

Ex tribus, vel quatuor eorum simplicium selectis cum aqua communi, vel vino albo, aut aqua de *Mareschal* decoctio illa conficitur, quæ tepida intromittitur, modo ægræ idoneo positu decumbant.

2. Fomenta impendi possunt, quæ applicantur spongiæ auxilio eadem decoctione imbutæ, idque tutior est, & efficacior methodus, nam remedia diu persistunt in affecta parte.

3. Suffumigia methodo pluries descripta in utero recepta valde profunt, verum quæ efficaciora experta sunt conficiuntur ex

Thure
Myrrha
Mastice
Sandaraca
Rosæ rubris

subtiliter friatis & super prunas affusis per ore quadrantem.

Valde pariter commendant pro eodem scopo cutim anguillarum fumo exsiccatarum, at suspicor hujusmodi remedium parvi pendere.

4. Uno eodemque tempore intus exhibentur aliquot cyathi infusionis florum Salviæ, & foliorum Argentiniæ, vel decoctionis Terræ Japonicæ, vel quod utilius experitur decoctionis Chinæ, & Salsæ-parillæ radicis.

Boli etiam præscribi possunt ex Catechu, Mastice, Sanguine Draconis, Castearilla, cum syrupo subacta rosarum exsiccatarum, aut stecadis; etiamsi interna remedia in hoc morbo parum levaminis afferat.

5. Modo tempestas idonea sit, aquæ thermales usuveniunt quæ elaterium vaginæ sustineant; per iniectionem, ipsæ embrocationem, aut balneum extrinsecus adhibentur; intrinsecus etiam exhibentur; vel per fellam familiaricam earundem vapores in utero recipiuntur.

6. Hyppogastro vero & renibus applicatur emplastrum contra rupturam vel emplastrum Mad. *Fouquet*; non quia valide agant, verum ne ægras exanimemus iis remediis indulgendum videtur.

7. Tandem si uteri descensus progrediatur, & ægræ magis desides fiant, doloremque in utero persentiant uteri orbiculum statim applicare oportebit, qui tutior est remedium adversus morbi progressum; sequenti articulo methodum ostendemus, qua impendi debet.

II. Si uterus intra vaginam ad orificium usque descendat, incuriæ patientis aut nifus præcipitis ergo, descensus incompletus sit nostrumque videtur statim uterum ad naturalem statum reducere.

1. Hac de causa inversa ratione decumbant ægræ ut venter coxis inferius locetur; verum digitis pinguedine oblinitis leviter uterus reponitur; vel pessarii ope filo nexi, & althææ decoctione imbuti uterus reducitur.

2. Plerumque facilis est hujusmodi operatio, quam interdum ægræ ipsæ patrant; postquamquod crura denuo jungi fas erit, in eodem positu diu persistendo donec omne novi prolapsus periculum abfit.

3. Interea orbiculus paratur ovalis ex subero confectus, lato foramine pertusus, ut menses erumpere valeant, ex una parte convexus, ex altera leviter concavus.

4. Hujus instrumenti amplitudo respondere debet vaginæ latitudini, & divaricationi famorum; secus enim inutile evaderet pro exiguitate, vel nocuum pro longitudine.

5. Modo aptiore formam adeptus sit hujusmodi orbiculus cera alba, terebinthina Veneta, & Mastice oblinitur ut levigatus fiat, neve pudenda lædat.

6. Orbiculus ita paratus oleo, aut butyro recenti inungitur ut facilius per longum vaginæ introducatur usque dum uterum pertingat; obvertitur tunc ut horizontali positu persistat, ea ratione ut convessa pars uterum respiciat.

7. Hac ratione instrumentum nunquam prolabi poterit, neque uterus quod ipsum sustentat; neque vesicam, aut rectum comprimere quia in sua latitudine majori angustia donatur; foraminis vero ergo in medio locati menses

Astruc de Morbis Mulierum.

R 3

flue-

fluere poterunt, atque jugata viro uti, imo concipere persistentem orbiculo quem partus tantum occasione removeri debet.

8. Modo uterinus orbiculus rite fabricatus sit eo facile ægræ assuescunt, at valde molestus evadit modo imperfecte elaboratus fuerit; si brevior sit, quam par est, fundo vaginæ fluctuantem decidit; si longior vaginam nimis distendit; si latior premit rectum aut vesicam.

9. Modo ille idoneo loco appositus sit ægræ tuto & facile incedere poterunt citra aliud quodve remedium; itaque sat erit exigua spongia decoctione adstringenti imbuta interdum partem humectare, etiam si difficillime coarctari possit vagina continenter ab orbiculo illo distensa.

III. Si uteri descensus completus sit extra vaginæ orificium protensus, ut prope pudenda conspiciatur, statim reductionem tentare debemus antequam intumescat.

Ut id facilius obtineatur urinas ciere, vel siringa evacuare, tum intestina clysteribus expiare primum oportebit; verum uterum fovere tepenti decoctione Althææ, aut mucilaginis feminum lini; postea methodo superius allata reponitur, quod plerumque obtinetur modo cito occurramus.

At si sero medicus superveniat, atque uterus grandior & compatiior reperiatur in cassum reductione prudenter tentata, sequentia auxilia præscribi necessum erit: & primum;

1. Bis brachium incidere, decem, aut duodecim uncias extrahendo sanguinis.

2. Uterum fovere cum decoctione emollienti radicis Althææ, Cephæ, Liliorum, & foliorum Malvæ, Althææ, Brancæ Ursinæ &c. eaque linteam imbuere utero pluries apponendum.

3. Cataplasmata etiam applicantur ex mica panis & lacte confecta, vel emollientia cataplasmata cum pulpa parata earundem plantarum, & oleo liliorum, vel amigdalorum dulcium.

4. Semibalnea tepentia interdum usuveniunt ex iisdem decoctionibus, in quibus per unicam, vel duplicem horam ægræ detineri debent.

5. Tandem dum ægræ remediis hujusmodi subjiciuntur lectulo quiescere debent, supra dorsum decumbendo, elevatis clunibus ut facilius sanguis ab utero revehatur.

Modo iis remediis voluminis imminutionem obtineamus vel majorem saltem molliem, denuo reductionem tentare prudenter fas erit.

Si id contingat ægræ jam convalescent, at cum in ea operatione multum uterus passurus sit, adhuc per plures dies decumbere ægræ debent idoneo positu lectulo persistendo; venæ sectio tunc convenit semel vel bis instituta; tum emollientia fomenta hypogastrico applicita; & rectum vitæ regimen.

Tandem, si dolor & calor uteri, aut vaginæ abierit, orbiculum tutius erit intromittere primum exiguum, verum idoneum ut paulatim assuescant.

IV. Si uterus inflatus valde atque durus appareat, ut reduci nequeat, ægram sane commiserare debemus in hoc teterrimo casu; verum cum morbus incurabilis evadat palliativa medendi ratio institui necesse erit, quæ molestas consecutiones levet, & uterum tueatur ab urinæ acrimonia, aut superventuro ulcere.

Id obtinebitur uterum crebre abluendo cum decoctione radicis Bismalvæ, aut Hordei, vel ipsum obtegendo cerato Galeni, aut tela cerusa oblinita; leviores scissuræ foveantur decoctione radicis aristolochiæ, aut unguento Stiracis induuntur frequentibus etiam fomentis quantum fieri potest impeditur compressio uteri, aut syrrhus, at plerumque incassum iis adhibitis cautelis ulcere & gangrana fædatur, aut syrrho, vel carcinomate; tunc enim jam ægræ in faucibus Orci videntur, ideoque uterum amputare licebit, quod tamen plerumque infelicem habet eventum; sufficit tamen, quod interdum amputatio utilis exper-

experta sit, ut in extremo casu præsertim in juyene, ut bene constituto subiecto, tentari queat.

Cum raro id patrari contingat supervacaneum censeo fusius operationem explicare, sat erit animadvertere.

7. Debere vinculo prope vulvam uterum circumcingi matricem extra producendo nonnihil, modo syrnhosa appareat.

2. Cavere ne vesicam tunc simul vinciamus, quod obtinebitur vesicam tepenti aqua iniectando.

3. Verum uterum supra vinculum falcato cultro secare.

4. Omni diligentia, atque artis majori scrutinio pro diversis morbi circumstantiis ulceri mederi nostrum erit; modo vero vinculum decisum fuerit, & ulcus cicatrificationi proximum, reponere interius debemus vaginæ reliquias in vulva superstites.

C A P U T X I.

De morbis, qui uteri descensum respiciunt.

Hujusmodi sunt sarcomata, aut carneæ vaginæ excrescentiæ, sive productiones portionis alicujus internæ ejusdem tunicæ; atque uteri obversio, quæ ut fusius explicentur plures distincti Articuli institui debent.

A R T I C U L U S P R I M U S.

De sarcomate, aut carnea vagina excrescentia, ac de productione, aut prolapsu partis alicujus intimæ vaginæ membrana.

Quæ adhuc dicta sunt, in postremo capite, circa uteri descensum, observationibus perbelle confirmantur.

Mirum sane est medicos plures (a) infra recensitos in dubium revocasse matricis descensum, eumque pro sarcomate, Vaginæ excrescentia, aut productione habuisse.

Etiamsi hujusmodi morbus non raro eveniat, nunquam vidisse credendum est, qui illum contendunt; facile enim est prolapsum uterum distinguere a firmitate, volumine, figura, atque collo, vel rostro lavigato, paucis vasculis scatente, rima vero instructo, a qua menses periodice prodeunt modo agræ ipsum reduci renuant, vel promagnitudine restitui nequeat; demum si matricem amputare necessum fuerit cruciatus, & instans Gangræna morbi naturam aperiet, sectumque corpus uterum fuisse ostendet.

Pareus (a) circa hoc certior factus est, nam disecto mulieris cujusdam utero, quæ ab amputatione etiam convalluit, verum cum audiret paucos post menses a Pleuritide necatam fuisse ipsam disecuit, observavitque matricis loco corpus callosum adesse quod ostium vaginæ obturabat.

Interdum accidunt vaginæ descensus, aut morbi qui hoc nomine insignuntur, totidemque species constituunt ab uteri descensu diversas, ut infra apparebit tum causarum, cum medellæ respectu.

(a) Job. Meeckeren, *Observat. Chirurg.* Cap. 51. Henricus à Roonhuysen, *Observat. Part. I. Observat.* 2. Theodorus Kerckringius, *Spicileg. anatom.* *Observat.* 20. Johannes Van-Horne, *Microthec. Secti II. Part. 1. §. 18.* (b) Lib. XXIV. Cap. 48.

§. I.

Descriptio descensus Vagine.

NEutiquam integra descendit Vagina, quod impossibile est sed ejusdem pars aliqua, seu melius tunica internæ portio, quare merito Vaginæ, *productio* potius dici debet.

Hujusmodi productiones inter se multiplices de causa valde differunt.

1. Vel ratione indolis descensus nam modo sarcomata sunt, aut carneæ escrescentiæ interius adherentes; modo *fungi* in aliqua Vaginæ parte locati; modo plicarum innumerum transversalium quibus Vagina scatet processus videntur.

2. Qualitatum respectu, quando molles sunt illæ productiones, flacidæ, spungiosæ varicibus interspersæ quæ Lymphaticum, saniosum, aut cruentum effluvinum sinunt; quando compactæ, atque firmæ; quando collosæ, & firrhosæ apparent.

3. Crassitudinis, & longitudinis ergo, nam modo graciles sunt, & fluctuantes; modo grandiores ut Vaginam repleant; aliæ longiores sunt ut extra vulvam quandoque porigantur; modo breviores ut vix ad orificium Vaginæ pertingant.

4. Tandem adhesionum respectu; etenim vel fundum; vel latera; vel orificium Vaginæ lædunt, lata, aut angusta basi.

§. I I.

Causæ.

ERgo vaginæ descensus tres complectitur, classes pro diversa quam præfert natura, 1. Sarcoma nempe, 2. Fungum, 3. Vel simplicem productionem interioris vaginæ tunicæ, quæ totidem causas recognoscere debent.

I. Ad sarcomata quod attinet ipsa eadem de causa crescunt, ac in in cæteris partibus nata sunt, ut in Tractatu, de *Tumoribus*, & *Ulceribus*, vidimus Lib. V. Cap. VI. sat erit hic enunciare in vagina hujusmodi tumores a caruncularum myrtiformium nonnullis originem ducere acrimoniæ albi fluoris, aut luis Venereæ ergo.

II. Fungi autem ab ulceribus incomplete deterfis, quæ spungiosam carnem producunt nasciscuntur; ulcera vero illa producunt plerumque, albus fluor, luis venerea, aut titilamenta nimia facta, vel permissa.

III. Simples vaginæ productiones nimix vaginæ distentioni tribuuntur quam graciliores præsertim passæ sunt in laborioso, difficili, aut crebro partu; post factus enim expulsionem tunica muscularis facile constringitur, nervea tamen difficiliter constipatur, pluresque plicas gignit quarum alterutra a lymphæ nutritis ubertate facile producitur; eademque causa internam recti tunicam in infantibus quandoque producendo putatum prolapsum inducit.

His explicitis facilius differentias earum productionum sanciantur.

1. Modo enim fundum, latera, aut orificium vaginæ ipsæ lædunt pro diversa parte quam causæ producentes aggressæ fuerint; adhesionibus simul latiores, vel angustiores apparebunt, prout ampliorem, vel arctiorem infectaverint partes.

2. Si illæ protuberantiæ sarcomatosæ sint compatiore observabuntur; molliores vero si productiones simplices sint vaginæ; at omnes duriores una fient tractu temporis, callosæ, & syrrosæ etiam cum adstringentia cito nimis adhi-

bean-

beantur, quæ illas exsiccent; vel extra vulvam protensæ aeris actionem diu passæ sint, quod præsertim timendum est de sarcomatosis processibus.

3. Sarcomata sicca sunt nullamque humiditatem effundunt; aliquam vero serositatem effugere sinunt productiones vaginæ; denique ex fungis saniosus, & cruentus stillabit latex.

4. Tandem hujusmodi excrescentiæ longiores vel breviores erunt; crassiores vel graciliores prout causæ validiores aut diuturniores existent.

§. III.

Symptomata.

1. **V**aginæ descensus dum exigui sunt neque dolorem, neque pondus, neve distractionem pariunt, tum parum infectant modo non extendantur, & vaginam, atque vicinas partes comprimant, quod in sarcomate præsertim oriri solet.

2. Incommodi valde experiuntur ipsi pro molestiis, quas inferunt; vel quia ferum aut saniem effundunt; vel menses, aut fluores albos intercipiunt, quamquam ægræ sæpe abluantur.

3. Implicant, vel saltem molestum reddunt matrimonii usum, ejusque scopo officiant.

4. Si utero graves fiant, quod facile evenit, difficulter pariunt.

5. Tandem hujusmodi protuberantiæ temporis diuturnitate syrrhosæ plerumque evadunt, vel in cancrum degenerant, quod præsertim sarcomata respicit.

§. IV.

Diagnosis.

Vaginæ descensus modo grandiores fiant, ut supra admonuimus cum uteri descensu facile confundi possunt, omnis tamen difficultas evanuerit modo animadvertere velimus:

1. Vaginæ descensum longum, flexile corpus repræsentare, vel a fungis, vela vaginæ productione ipsum dependeat; uteri vero prolapsum corpus præseferre rotundum, crassum, ovum referens, levigatum, & rima instructum.

2. Sarcomata denique plerumque ampliora esse, ut interdum volumen uteri referat, inæqualia, & angulosa; uteri corpus verum accuminatum apparere, ut pirum perbelle repræsentet, quæ est vera uteri imago.

3. Digito intromisso facile productionum earum adhesionem deteguntur, etiam si fundum vaginæ deturparent; uterus vero prolapsus utrinque insulatus apparet, & digito describitur.

4. Tandem uteri descensus modo reductionem obtineamus ibidem persistit, nisi a vehementiori nisu denuo prolabatur; vaginæ vero productiones etiam si digitis restituantur iis remotis statim decidunt.

§. V.

Prognosis.

1. **V**aginæ excreſcentiæ , aut plicarum productiones moleſtæ plerumque evadunt , pluraque incomoda inducunt , quibus vexantur egræ , ut difficilius munera connubii implere valeant .

2. Modicum tamen periculum conjunctum habent , eaſque diu egræ perferunt , imo crebre ipſas non animadvertunt niſi ſanguinis jacturam inducant .

3. Nihilofecius illas nefas eſſet negligere neceſſaria remedia omitendo dum grandiores , calloſæ , ſyrrhoſæ , aut ſpungioſæ fiunt , vel cruentum effluviū , aut hæmorrhagiam inducunt .

4. Hujusmodi follicitudo neceſſariſſima videtur , quando excreſcentiæ extra vulvā producantur , nam aeris contactus & induſi friſtio cito illas ſyrrhoſas reddit ; ſæpe etiam carcinomatoſæ evadunt .

5. Genericæ tutor methodus eſt hujusmodi morbum ſtatim cum egras ipſe adhoritur idoneis compeſcere remediis , nam ei tunc temporis facilius eſt , tutiusque mederi .

§. V I.

Curatio.

IN hoc morbo medendi ratio pro natura ſpeciei morbi diverſa variare ſolet .

I. Si excreſcentiæ vaginam occupaverint inutile eſt reſolutionem , aut exciſationem tentare reſolventibus , aut adſtringentibus , nam eorum remediorum uſu durities intenditur ; ſalubrius erit eſcharoticis excreſcentias abradere , aut forcice conſcindere .

1. Eſcharotica diuturniora evadunt modo excreſcentiæ grandiores ſint , aut calloſæ ; verum interdum ſanæ propinquæ partes lædi poſſunt ; tandem ea remedia dolorem , & inflammationem vaginæ plerumque inducunt .

2. Amplecti igitur potius debemus amputationem ; olim difficillime pediculi vinciebantur antequam conſcinderentur , neque tamen ipſis facile erat perfecte protuberantias extirpare ; nunc ſimpliciorē methodum inventi ſunt , at in noſtro caſu vincula fruſtranea videntur , nam gravis hæmorrhagiæ periculum abeſt , ut torundæ ſufficiant aqua aluminofa imbutæ ad cruoris jacturam ſiſtendam .

3. Poſteſt enim modo poſitum morbi cognoscamus ipſum extirpari , hac de cauſa ſiniſtræ manus ad pediculum uſque indice digito intromiſſo longiori forcice circa digitum introducitur , eo pediculo comprehenſo follicite omnis ſcinditur protuberantia ,

4. Poſſumus levem ſanguinis jacturam permittere , at ſiccis filamentis , quibus vagina repletur , facile citoque cruentum ſiſtitur effluviū ; ſi id non ſufficiat torundæ aqua aluminofa , aut ſtiptica imbutæ intromittuntur ; poſtero die decidunt filamenta , & ulcus vulgari digerenti pauco balſamo Arceii remixto pertractatur , ut hac methodo facile convaleſcat ; neceſſum tamen erit perſcrutari an nulla calloſitas circa pediculum ſuperſit , in quo caſu illa deſtrui debet pulvinoſ applicando unguento bruno oblinitos , aut ſolutione lapidis corroſivi imbutos tuendo ſanas partes ſiccis filamentis .

5. Donec hujusmodi medendi ratio completa videatur dorſo tantum continuo agræ decumbere debent , hoc regimen follicite obſervando ; verum modo hanc operationem

tionem nulla febris consequatur majori nutritioni erit indulgendum; tandem jam convalescentibus ægris vaginam injectare fas erit decoctione, hordei radice Aristolochiæ, Melle Rosato, vel salubrius, Aquis Thermalibus de *Plumbier Bourbon*, & *Barege*.

6. De cetero cum suspicemur a lue Gallica morbum derivare, frictiones mercuriales usuveniant idonea methodo institutæ inunctionem protrahendo ad medium medellæ cursum.

II. Si ægritudo simplex lassitudo, aut productio sit plicæ cujusdam, aut portio interna vaginæ tunicæ, nostrum erit tunc laxatam partem exsiccare, atque ad naturalem statum reducere.

Id implebimus exsiccantia adstringentia, & stiptica remedia adhibendo, quæ duplici ratione præscribi possunt exhibendo, vel

1. Decoctiones quibus etiam imbibuntur pessaria linteo involuta; aut graciliores spongiæ quæ affectæ parti apponuntur; plantæ quæ decoctionibus cedunt plerumque sunt

Corriaria

Nux Cupressi

Galla

Cortices granatorum

Flores granatorum

Folia Myrthi

Equiseti

Bursæ Pastoris

Plantaginis

Pilosellæ &c.

ebulliendo earum stirpium tres, vel quatuor, cum aqua de *Forge*, de *Marschal*, aut duplici drachmæ vini albi.

2. Suffumigia per sellam familiaricam recepta locum habent parata exsequentibus pharmacis, quæ sunt

Thus

Maftix

Ladanum

Rosæ exsiccata

Sandaraca

eorum duo, vel tres seligendo quæ anatina dosi simul permiscuntur, & supra prunas insperguntur, quorum vapores per aptum tubulum intra vaginam recipiuntur.

3. Animadvertendum est hujusmodi productiones evanescere in iis, quæ utero graves fiunt, modo in hoc statu nonnihil progrediantur; nam uterus tunc in pelvi regrediens aucti voluminis ergo vaginam producit, omnesque plicas tollit; at morbus post partum cito, saviorque revertit.

4. Si pro crassitudine hujusmodi productiones incommodæ magnopere evadant, vel in syrhum, aut ulcum degenerent, statim ipsas secare oportebit propositam methodum prosequendo, quam circa excrescentiæ amputationem proposuimus.

ARTICULUS II.

De uteri obversione, in eo prolapsus statu.

Interdum uteri fundus obversus vaginæ orificio se præbet, videlicet reflectitur, cucurbitam referens, exiitque secum uterum trahendo, ut tumorem rotundum grandiorefformet, quem sæpe pro vulgari uteri descensu habent de quo superiori Capitulo locuti sumus.

Hæc calamitas plerumque partui succedit imprudentiæ ergo obstetricis, quæ placentam violenter nimis abraferat, secum fundum uteri obvertendo; vel quod crebrius accidit convulsivæ constrictionis causa, quæ uterum succutiendo in laborioso partu fundum exterius propellint, ut in violentiori collica sæpe evenit ubi alterum intestinum alterum intrare solet.

Hujusmodi morbi status dolorem sekvissimum comitem habet, quem subsequuntur inflammatio, gangræna, & mors ipsa, modo cito non occurramus uterum prolapsum reducendo; id sufficeret ad distinguendum descensum ab uteri obversione; hæc in partu tantum evenit, ille interdum puerperii consequens est, verum citra partum etiam succedit; obversio lethalis plerumque est modo cito ei non medeamur, descensus minus periculosus evadit, sekviusque agit, at hujusmodi diversæ species descensus subsequenter signis facilius deteguntur.

1. In uteri obversione, quasi cucurbita se præbet extrorsum, in descensu vero naturalem positum plerumque respicit, atque nulla obversio apparet.

2. In ea pariter rotundum corpus se offert, extrinsecus pulposum, involutum in quo neque rostrum conspicitur, neque collum, aut orificium; in descensu vero uteri rostrum, collum, & orificium distinguuntur, verum prolapsum corpus levigatum firmum, & ovale apparet.

At satis est, quod adhuc dictum est, eoque mittimus lectorem ubi de partu locuturi erimus, si fusiorem descriptionem postulaverit.

CAPUT XII.

De Morbis, qui Ovaria, & Tubas infestant.

ARTICULUS PRIMUS.

De Morbis, qui Ovaria ledunt.

§. I.

Describuntur Ovaria, eorumque Morbi.

I. Ovaria corpora duo sunt modice extensa, figura ovali donata, nonnihil depressa, destrosus, & sinistrorsus tribus circiter digitis ab utero distita, & circa uteri fundum membranaceis utrinque ligamentis connexa, ea peritonæi expansione suspensa, quæ cum lumbis peritonæum necitur, ut ligamenta lata uteri producat.

Ambo ovaria ut & cetera viscera propria tunica involvuntur, ac propriis vas, arteriosis, venosis, lymphaticis, & nervis valde referta sunt, at frustra-
neum est fusiorem hic eorum vasorum descriptionem asserre, quæ parum, vel nihil ad morborum eorum originem faciunt.

Potissi-

Porissimum tamen est ovaria animadvertere duplici substantia constare; altera superiorem partem, seu externam respicit, quæ ex fibrarum tendinearum contextu coagmentatur, minusque compactam substantiam, seu spongiosum corpus constituit; altera, quæ inferior pars est, seu intimior, pluribus exiguis cellulis interspersa videtur membranaceis, & distinctis, in quibus exigua spherica vesicula continetur limpidiori lymphâ repleta.

Singulæ vesiculæ proprio pediculo suis cellulis adherent; eæ confertissimæ, & inter se valde similes sunt quoad figuram attinet; at magnitudine differunt, nam aliæ pisum non superant, aliæ grano Miliaceo non exiguiore sunt.

Plures observationes docuerunt hujusmodi cellulas rima instrui valde arcta, & in statu naturali vix patenti, quæ tamen referatur dum vesicula pro conceptione inflatur, ut vesiculæ exitum finat quæ tubas intrat; animadverterunt etiam diu post vesiculæ descensum ovarii semitam, per quam vesicula sibi pandit viam, rubram persistere, quam *cicatriculam* appellant; cicatricularum ergo numerus respondet in ovarii numero foetuum in utero degentium.

Centum ab hinc annis & ultra, qui hanc materiam perscrutati sunt, & generationis mysteria intimius examinarunt, fancierunt, brutorum generationis analogia ducti inter Ovipara, & Vivipara animalia, hujusmodi vesiculas totidem ovula præstare generationi inservientia, modo virili semine fecundata sint, qua de causa ea duo corpora ovaria appellantur.

II. Hujusmodi corpora præter morbos ceteris partibus communes, specialiter corripui possunt.

1. Inflammatione quæ in resolutionem, abscessum, aut gangrænam degenerabit.

2. Syrrho interdum continuo, interdum in plures lobulos distinctos, quod præsertim attinet ad externam spongiosam ovarii substantiam; qui syrrhus quandoque in cancerum immutatur.

3. Inter ceteros morbos ovarii proprios recensentur (a) hydatides, aut vesiculæ diversa magnitudine præditæ, externæ ovariorum faciei adherentes, & lymphâ glutinosa, & translucida repletæ.

4. Verum (b) Hydrops saccata in qua aquæ intra sacculum membranaceum diverso volumine, & crassitudine pollentem detinentur.

5. Foetus conceptio in ipso ovario, ubi ille interdum crescit, sacculum referens de quo plures ineluctabiles (c) observationes traduntur.

6. Tumores Cystici *steatomata* nempe, *atheromata*, aut *melicerites* (d), qui plerumque cellularem, aut intimiorem substantiam ovarii pervertunt; eorum volumen variat pro circumstantiarum diversitate; contenta etiam materies *caseosa*, *sebacea*, puriformis, plus minusve spissa, aut diversis coloribus referta fusco, cinereo, aut luteo conspicitur: at quod mirum est intra hos tumores interdum capil-

(a) Memoires de l'Academie Royale des Sciences, Ann. 1711. Acta Berolinensia Vol. VII. pag. 76.

(b) J. Riolanus, Anthropol. Lib. II. Cap. 35. Fridr. Ruyschius Observ. anatomic. 17. J. B. Bianchi, de Generatione pag. 187. Hans Sloane, Transact. Philol. An. 1699, n. 252. art. 1. Henricus Samelson *ibid.* An. 1678. n. 140. art. 1. Jacobus Douglas Medicus *ibid.* An. 1706. n. 308. art. 2. Johannes Belchier, *ibid.* An. 1733. n. 423. art. 3. Johannes Huldricus Peyer, Im-off. in Thelibus defensis Basileæ, An. 1719. (c) Observatio in terra in Diario Medico Abbatis de la Roque men. e Januario 1683. Latine versa in Bibliotheca anatomica Tom. I. pag. 623. Alexius Litreus Memoires de l'Academie des Sciences An. 1701.

(d) Fridericus Ruyschius, Advers. anatomic. Decad. I. pag. 6.

capillorum glomos reperiri (e) a vulgaribus capillis haud abfimilium, sed subtiliorum.

§. II.

Causæ.

Postquam generaliores causas examinavimus plerorumque morborum, qui utrum respiciunt, supervacaneum videtur, fusius eas reiterare, sufficiet itaque eas breviter indicare.

1. Ovaria æque ac uterus easdem causas inflammationis cognoscunt, imo ovariorum inflammatio uteri inflammationi necessario succedit; ambo enim ovaria inflammabuntur, dum integer uterus phlogosi laborabit; alterutrum si alterutra uteri pars corripitur.

Consecutiones hujus inflammationis illæ sunt, quæ uterum inflammatum consequuntur; si hæc inflammatio per resolutionem evanuerit, ea pariter desistet; si in abscessum, aut gangranam degeneraverit, idem pariter de ovariorum inflammatione futurum erit.

2. Syrrhi qui ovaria deturpant a lymphæ mora procedunt intra eorum spungiosam substantiam retentæ; si lymphæ omnem ovarii substantiam fœdaverit unicum tumorem; si in diversis distinctis cellulis induruerit plures tumores segregatos efformabit.

Præter causas *Cap. V. Lib. II.* superius indicatas, quæ valent tum in utero cum in ovariis lympham sistere, & syrrhos generare, speciales nonnullas ovaria recognoscunt. Inter ea recensetur primum amoris voluptas, quæ tum ovaria tum ceteras propinquas partes in motum ciet convulsivum, qui lymphæ cursum intercipere, vel saltem retardare potis erit, præsertim si contraria pathemata mœroris, & verecundiæ superaddantur; hac de causâ filix magis, aut viduæ, quam mulieres, huic morbo sunt obnoxix.

Post ea, quæ superius *Cap. VIII.* dicta sunt circa canceri uteri generationem, supervacaneum erit hic animadvertere, & in ovariis syrrhum indurefcere, perfici, & in cancerum converti posse, iisdem de causis quæ in ceteris partibus hanc methamorphosin producant.

3. Etenim dum lymphæ spungiosam substantiam ovarii invadit, syrrhum gignit; at si lymphatica vasa extrinsecus distributa infarciat hydatides producit, quæ a dilatatione valvularum eorum vasorum originem agnoscit, ut in *Tractatu Tumorum Lib. III. Cap. II.* explicavimus; ideoque causæ omnes, quæ lymphæ refluxum impediunt, modo debiliores sint hydatides tantum ovarii superficiales plus minusve uberrimæ, aut expansæ producent in ratione majoris, vel minoris earum causarum actionis.

Haud impossibile est ambo ovaria hydatidibus undique obtegi, at id raro evenit; plerumque enim vel alterutrum, vel eorum pars aliqua hoc morbo solet laborare.

Non

(e) J. Bauhinus apud Teoph. B. netum Sepulchr. Lib. III. Sect. 33. Observ. IV. n. 6. Et apud J. Schenckium, Lib. IV. Observat. 1. 6. C. Bauhinus, anatom. Lib. I. Cap. 31., & apud Hercul. Saxoniæ de Plica C. 12. Guallelmus Fabricius Hildanus. Observat. Chirurg. Cent. V. Observ. 48. Gregorius Hortius. Observat. Medic. Lib. IV. Observ. 53. Daniel Sennertus, Lib. IV. par. I. Sect. 2. Cap. 20. Johannes Rhodius, Observat. Cent. III. Observ. 44. Acad. de Scienc. An. 1743. pag. 82. H. Cornelius Stalpart-vander VViel O. serv. variorum Centur. post. Observat. 6. S. hephanus Blancardus, anat. præct. Centur. II. Observat. 27. Augustinus Buddeus, Miscellan. Berolin Contin. II. pag. 16. Martinus Naboth. in Dissertat. de Sterilitate Cap. 2. Jacques Yonge, Trans. Philosoph. An. 1707. n. 309. art. 6. Polycarpus Cortlieb Schacher in Commerc. literatio Norimbergensi. An. 1736. pag. 103 & in Dissertatione de Ovarii tumore piloso, Lipsiæ 1733; quæ prostat Tom. IV. Collect. Hallerianæ.

Non defuerunt auctores, qui crediderunt hydatides conflari ex ovulis, aut vasculis inflatis, in cellulis superius descriptis fluctuantibus; at haud facile hoc explicare poterimus, cum ovula illa tunica ovarii undique circumvestiatur.

4. Si hydatides valde ingrandescat facculum praeferebat serositate lymphatica repletum, seu melius hydropem ovarii, quam plures observationes confirmant; interdum huiusmodi facculus insulatus apparet, interdum pluribus aliis exiguis hydatidibus refertus; has differentias faciunt positus obstaculi quod lympham in unico, aut pluribus vasculis retardat, vel dilatabilitas diversa vasorum lymphaticorum.

5. Merito sane mirati sunt, qui foetum in ovario detecti sunt, & conceptionem ibi longe ab utero perfici posse observarunt, id tamen certissimum est; vix enim percipitur qua ratione sperma usque illuc pertingat, at cum pluribus (a) observationibus id fulciatur, statuendum erit a densitate obtegentis tunicae, rimae angustia, aut crebrius a convulsiva crispatione partium ori, quae in iis circumstantiis verecundiae, displicentiae, aut libidinis ergo mulieres vexat, quare huiusmodi phenomenon in filiarum emortuarum dissectione plerumque apparuit.

6. Cystici tumores ovaria aequae ac hydatides infestare possunt, docuimus jam in nostro *Tractatu de tumoribus* ab iisdem causis ipsos derivare, quae hydatides faciunt, & Ruyschius (b) observavit eandem naturam praeferre.

Præter vulgares cysticos tumores singularissimæ species in ovariiis tumorum efformantur putrescentiae embrionis ergo ibi corrupti; ii steatomatosam indolem praefereunt, & purulentam magis materiem effundunt, quam in steatmate, aut atheromate, abscessusque habitum æmulantur.

In iis tumorum speciebus ut jam admonuimus pilorum glommi reperiuntur, quos usque adhuc anatomici placidarissimi explicare nescierunt; suspicor enim non abs re esse glommos illos ex capillis conflari emortui foetus; verum si (c) Ruyschio fidendum sit, reperiuntur racemum dentium, qui certo embrioni tribuuntur, qui augeri continuavit ut (d) Blancus putat, qui pariter credit majorem dentes augmentum adeptos fuisse quindecim menses post mortum foetum in utero supersistere.

§. III.

Symptomata.

Generice adhuc recensitæ calamitates haud facile est symptomatum apparitione determinare.

I. Tamen ovarii inflammatio calorem, atque dolorem hypogastri comitem habet, quæ scenomena tamen, & febris ipsa uteri inflammationi tribuuntur, quæ plerumque læsa ovaria præcedit.

Ovarii abscessus morbi initio valde exiguus est ut vis persentiri queat, modo vero amplior fiat, alterutram partem tendit, obtuso dolore afficit, febrilem commotionem inducit, ut in ceteris internis abscessibus.

Gangræna vero eodem tempore, serius tamen fortasse ac uterum, ovaria aggreditur, eademque simul scenomena inducit, quæ superius *Cap. II.* indicavimus.

II. Syrrhus hujus partis primum latitat, at volumine aucto incessum nonnihil impedit, sensumque tensionis inducit, interdum etiam tactu distinguitur.

III. Non

(a) Ruysch, *Thesaur. V. n. 21. & Advers. Decad. I.*

(b) Idem de *Valv.*, *Cap. IV. Observat. 25.*

(c) *Advers. anatom. Decad. III. pagg. 6. & 20. Mem. Acad. An. 1743. p. 88.*

(d) *De generatione pag. 142-143.*

III. Non ita evenit de hydatidibus aut hydropo ovarii inquisitione; sero enim hydatides cognoscuntur, & hydropem tunc adesse fatemur quando ipsa maximum volumen adepta fuerit, quod circumscriptum ad alterutram partem hypogastri apparebit.

IV. Conceptionis ergo quæ in ovariis fit mulieres nullum indicium animadunt, imo fœtus perit antequam de eo certiores fieri possint.

V. Totidem dicendum est de tumore cystico qui emortuo aut soluto embryoni succedit, raro enim ita incrementum, ut dolorem sensibilem pariat qui suam existentiam prænunciet.

§. IV.

Diagnosis, & Prognosis.

I. **E**X iis consequitur ovaria inflammatione laborare suspicari posse, quando calor, & dolor hypogastrium infestet, verum ipsa febris addatur; supurationem vero aut gangrænam instantem fateri licebit, inflammationis progressus investigando; verum haud facile est huiusmodi morbos cognoscere nisi cum maximum gradum adepti sint, aut volumen ipsum aliquod præbeat indicium.

II. Prognosis vero respectu omnes ovariorum ægritudines teterrimæ sunt; si morbi initio recognosci possent facile nonnullis mederetur, at vix eas suspicari incipimus, quando jam ad summum gradum pertingerunt, & pene incurabiles factæ sunt; idcirco in nostro casu fat erit morbi progressus retardare, & si fas erit sæviora scenomena compescere.

§. V.

Curatio.

I. **I**N ovariorum inflammatione, aut scenomenis, quæ eam consequuntur, remedia impendi debent superius *Lib. II. Cap. I. & seqq.* adversus uteri inflammationem proposita.

II. In ceteris vero morbis qui ovaria deturpant applicari debet emplastrum Diabotani, aut mucilaginum, vel emplastrum Cicutæ, postquam tentatæ fuerint embrocationes olei chamæmellorum, aut lumbricorum terrestrium.

III. Circa interna remedia brachium incidere, & primas vias leviter expiare pluries necessum erit idoneum regimen præscribendo prout, tempestas postulerit, verum decoctiones amaras cum Tartaro Martiale solubile exhiberi poterit, tum lactis serum chalybeatum, aut asinum lac, vel aqua ferruginea, & semibalneæ tepentia; boli denique usuveniunt, decoctiones, & phisana diuretica ad hydropem abdominis cavendam, quam sæpe huiusmodi morbi inducunt.

IV. Tandem in confirmata ovarii hydropo, periculosa valde, cum acutius triangulari parentesis institui poterit, ut contenta aqua evacuetur; at sequenti articulo cum de tubarum hydropo disserturi erimus, inquireri licebit, quot incommoda conjuncta habeat huiusmodi operatio, etiamsi potissima videatur.

ARTICULUS II.

De morbis qui Tubas ladunt.

§. I.

Describuntur tubæ earumque morbi.

I. **T**ubæ Fallopianz canales referunt ab intestinulis haud absimiles, qui ab uteri fundo utrinque ad ovaria usque protenduntur, non jam perfectam lineam sed hic illuc a recto tramite deflectendo, ut interdum grandiores evolutiones faciant.

Earum pars extrema, quæ in utero inseritur, omnes membranas perfodit, ut tubarum lumen cum utero per angustissimum tatum orificium communicet, hinc versus ovaria reflectendo hujusmodi cavitas paullatim dilatatur ad oppositum usque foramen, ubi post novam levem tamen constrictionem canaliculus ampliatur valde, ut papilionis speciem referat, cujus margines in plures lacinias divisi fimbrias plures ostendunt, a quibus *corpus fimbriatum* pars illa solet nuncupari.

Hujusmodi tubæ peritonæi expansione, quæ mesenterioles vices gerit, in naturali positu detinentur, at foramen ovarium respiciens modo libere fluctuat, modo inferius nonnihil portione sua aliformi ovario laxè adheret.

In utraque tuba duæ tunicae conspiciuntur altera externa, quæ membranacea est, altera interna membranacea sane, sed interius pulposa, vilosa, & viscida obliterata lymphæ, quæ aliquam secretionem ibi patrari ostendit; hæc postrema tunica multiplici ratione complicatur, ut rugas, aut cellulas gignat in tubarum cavitatè observatas.

Intra illas tunicas oculis sæpe subjiciuntur fibræ musculares longitudinales, circulares &c., quæ motum peristalticum, aut vermicularem harum partium excitant, dum opus est fecundatum ovum in utero devehere, quod ab ovarii alarum suarum auxilio receperunt; observatione id a tubis perfici statuerunt, verisimile enim est lacinias alarum totidem musculos esse exilissimos, qui inferiorem ovarii partem conceptionis tempore amplectantur, usque dum fecundatum ovulum tubam intret.

II. Tubæ iisdem plerumque ac ovaria morbis laborant.

1. Possunt enim inflammari, & in abscessum, aut gangrænam converti.
2. Syrrhosæ fieri possunt, vel per integram longitudinem, vel ad alterum extremorum foramiën.
3. Hydatidibus tum extrinsecus cum intrinsecus innumeris interdum scatent, quarum nonnullæ si grandiores fiant, hydropem hujus speciei inducere valebunt.
4. Quandoque a maxima serosæ lymphæ congestione hydropè afficiuntur tubæ, ut plures (a) observationes confirmarunt.
5. Interdum fecundatum ovum ibi detineri potest foetusque augeri, ut tubas

Astruch de Morbis Mulierum.

S

bas

(a) Nicolaus Tulpus. Observ. Medicar. Lib. IV. Observ. 45. Acta Eruditorum Lipsiensia Ann. 1701. Mens. Februario. Ephemeridium Germanicar. Decur. II. An. 2. Observ. 95. Joh. Baptista Bianchi de generatione pag. 187. ubi agitur de hydropè tubarum, quæ libras 80. pendebat. Johannes Munnicks in Bibliotheca anatomica Tom. I. pag. 624. Quæstio habetur de simili hydropè quæ 111. libras æquabat.

bas difrumpat, & matrem necet; hujusmodi gestationis species haud raræ sunt, enunciabimus (b) interea veriores, atque magis obvias.

6. Intra tubas efformari poterunt cystici tumores, ut in ceteris corporis partibus, tum abscessus qui maximam affinitatem habent cum ovo fecundato intra tubas aut ovaria suppurato.

7. Crebrius observatum (c) est fimbrias utriusque tubæ interdum ovariis necti, ut eæ impares evadant fecundum recipere ovum; quod in abdominis cavitate decider.

8. Tandem tubarum ostium uterum respiciens, quandoque obturatur (d) ut vix fetam aprinam capiat; idem sed crebre minus altero tubæ (e) orificio evenit, ex eo tamen nulla consequitur functionum læsio, modo unica ægrotet tuba, incurabilem vero sterilitatem inducit ambarum tubarum obstructio.

§. II.

Causæ.

Post ea quæ dicta sunt circa causas, atque morbos ovariorum, pauca de tubis reliqua sunt, tamen.

I. Tubarum inflammatio tum abscessus aut gangræna subsecutura ab iisdem causis inflammationis, abscessus, aut gangræne uteri vel ovariorum procedunt.

II. Syrrhum vero Hydatides, aut hydropem quibus tubæ corripì possunt satis in Tractatu Tumorum &c. explicavimus.

III. Si vero utrumque tubarum ostium obstruatur lymphæ in iis secreta intra earum cavitatem cumulabitur, & hydropem generabit, quæ pro intumescencia vix tubas recognoscere sinet; idem a sola inferioris orificii obstructione oriri potest, at in hoc casu stagnans lymphæ parietes dilatando, tandem & supremum obturabit orificium ut similis hydrops producatur.

IV. Ovum fecundatum pluribus de causis in iis detineri potest modo serius quam par est ab ovario erumpit, aut pro magnitudine impar evadit, tubas intrare; modo tubæ pro inferioris ostii angustia, aut obstructione vel debili earum peristaltico motu ovi progressui officiunt; modo a rugis, aut cellulis tubarum ovi iter impeditur; in omnibus iis casibus ovum augebitur magnopere, ut gestationem inducat matri plerumque lethalem.

V. In iis tubis iisdem de causis, ac in ceteris partibus tumores cystici gigni possunt, circa quod tractatum nostrum *Tumorum &c. Lib. V. Cap. II.* consulti- to, præterquamquod a suppurato ovo abscessus efformabitur a steatomate, aut atheromate non absimilis, ut in ovario accidere posse ostendimus.

VI. Verisimile est adhæsiorem tubarum cum ovario ab inflammatione oriri in præcedenti ovarii fecundatione nata, quæ eorum externam lympham, tum

eam

(b) Johannes Riolanus refert An. 1650. in sua Anthropographia Lib. II. Cap. 35. plures Observationes gestationum tubarum, unam præsertim, quam an madverterunt Medici Aula Regiæ Reginz Annæ Austriacæ in ejusdem Ancellæ; et Bartholinus Anatom. Lib. I. Cap. 17. huic observationi parum fidei habendum esse ostendit, nam Gui Patius admonuit Riolanum ipsum de hac observatione parum fecisse, verum induxiss. precibus cuiusdam Medici aulæ Regiæ, Petri Seguini; attamen hujus rei veritas satis observationibus eluxit, quæ plures tubarum gestationes conspexerunt, ex magno eorum numero duos potissimum indicabimus, omni dubio expertes, quarum alteram D. Lichrius affert, alteram D. Du Vernai in *Memoires des Sciences Année 1702.*, quibus addi potest observatio Pauli Bucieri Medico-Chirurgi in *Transaçon. Philosoph. Indicata An. 1694 n. 207. art. 2.*

(c) Regnerus de Graaf. *Libro de genitalibus Mulierum Cap. 1.* Ruyschius. *Adversar. anatom. Dec. II.* Du Vernai. *Memoir. des l'Acadèm. des Sciences An. 1702. pag. 302.*

(d) Ruyschius. *Observat. anatomicar. 83. Adversar. anatomicor. Decad. I. pag. 7.*

(e) VVeitbrecht. In *Comment. Acadèm. Petropolitana Tom. IV. inter Physicas-Dissertationes art. XIV.*

eam tubæ fimbriarum exsiccaverat, ut hac de causa facile simul coalescant, simili ratione ac pulmones cum pleura coeunt, si alterutrum inflammetur.

VII. Tandem tubarum ostium occluditur vel quando uterus syrrhosis fit, vel phlogosi corripitur in laborioso partu ubi eo tubæ junguntur; similes causæ oppositum orificium, raro tamen, occludunt.

§. III.

Diagnosis, & Prognosis.

D*agnosis.* Excepta tubarum inflammatione, quæ propriis signis indicatur, ceteri tubarum morbi vix initio dignosci possunt; verum signa illa, quæ in progressum illos prænunciare deberent ita incerta sunt, ut ex iis nihil inferre possit; quare in cadaverum sectionibus crebre reperiuntur ea, quæ nequam excogitata sunt.

Prognosis. Ignorantiam nostram circa existentiam plerorumque morborum tubarum, vexationem ægris tollit, infaustæ prognosis, & Medicis intimius morbum perscrutari.

Theoretice tantum: 1. Noscimus inflammationem plerumque salutariter resolveri, abscessum vero & gangrenam funestum finem præferre.

2. Syrrhum, hydatides, & hydropem tubarum segnius procedere, easque ægras, excepta hydropem quæ pro summo incremento disrupta ascitem inducit, diu posse perferre.

3. Gestationem tubarum plerumque mortem afferre vel quod foetus putrescens lethalem abscessum inducat, vel quod tubas disruptat, & in abdominis cavitatem decidat, ut vel a supervenienti hæmorrhagia, vel foetus suppuratione ægra intereat; non desunt tamen exempla earum, quæ sensum exsiccatum foetum ibi diu gestarunt citra gravem noxam; at huiusmodi observationes rarissimæ sunt.

4. Tumores cystici cujusque generis serius incrementum, atque diu ægras perferre citra gravem molestiam, iique in cadaverum dissectionibus sæpissime reperiuntur, etiam si viventibus ægris numquam suspicati sint.

5. AdhæSIONem fimbriarum cum ovariis & obstructionem utriusque vel alterutrius orificii tubarum generationem nocere, nullam tamen molestiam inferre, aut grave periculum minari.

§. IV.

Curatio.

Supervacaneum videtur ea repetere quæ de ovariis ægrotantibus dicta sunt, sat erit animadvertere eadem remedia penitus hic convenire, etiam si parum efficacia experiantur.

Duplex articulus habetur qui speciales animadversiones postulat, *primus* respicit duplicem hydropem tubarum; tunc idoneum esse apparet antequam disruptantur, & ascitem aquæ producant, trochateris ope ipsas evacuare; constat enim utiliter hac methodo usum fuisse medicum quemdam Danum (a) ut Thomas (b) Bartolinus refert, certum enim est huiusmodi operationem valde utilem experiri posse si sacculus, ubi latex ille continetur, sit peritoneo injectus, ubi punctio

(a) Johan. Henric. Brechfeld.
(b) in Actis Medicis Hafnienf. pag. 194.

institui debet, quo in casu Medicus Danus paracentesim iniit; at si contra sacculus minime peritoneo adhæreat punctio funesta evadet, & exitura aqua in abdominis cavitatem irrumpet, alteram hydropis speciem inducet; idcirco cum absint hujus necessariæ adhæSIONIS signa tutiora, de felici, aut funesto paracentesis eventu valde ancipites erimus, etiamsi interdum eam tentare liceat.

Secundus respicit tubarum gestationem; modo enim illam adesse cognoscamus Cæsaream operationem convenire suadent, eam partem versus, quæ foetum gerit, eoque facilius; cum minus periculi addit in tubæ sectione, quam uteri; hujusmodi praxis tot fulcitur rationibus, ut modo ægrotantium conditio non obstit, tutius institui possit, præsertim cum subsequens celeberrimi viri exemplum (c) idem confirmet.

C A P U T XIII.

De Passione hysterica, seu uteri suffocatione.

§. I.

Descriptio.

MOrbus de quo nunc sermonem inimus *hysterismus* vocatur, *suffocatio*, *epylepsia uterina* &c., verum non unicus est sed plures complectitur species diversas, quare auctores pene omnes, quide eo pertractarunt, speciali capite hystericum morbum perscrutati sunt, at cum eæ diversæ species potissimum ab una causa, aut œconomiz animalis simili vitio dependant unamque postulent medellam, singulas igitur uno articulo explicabimus.

Hystericus morbus per vices revertit, quæ paroxysmi dicuntur, plus minusve crebri diutini, aut vehementes, quos commitantur plura, aut pauciora scenomena, quibus in diversis morbis circumstantiis agræ fiunt obnoxia.

Hujusmodi regressus anomali sunt nullamque periodum servant, in morbi statu periclitari videntur agræ, at eo transacto perfectam tranquillitatem & sanitatem recuperant.

Eos prænunciant plerumque oscitationes, pandiculationes, singultus ventris, borborygmi, repentinus faciei rubor, atque sensibilis calor, cui succedit pallor, atque frigus, in eadem ratione.

Li paroxysmi in profundam segnem, atque crebram respirationem desinunt, verum flatuum expulsio succedit, effluitque tunc humor serosus lymphaticus, & cruentus ex vaginæ claustro.

In vehementiori paroxysmo omnes pene œconomiz animalis functiones plerumque pervertuntur.

Quare sopore agræ corripiuntur, sui compotes interdum non persistunt, sensus amittunt, inordinate audiunt, vident, neque de auditis, aut visis rationem reddere valent, furiosa fiunt, vaga paralisi brachiorum, crurum, manuum aut digitorum afficiuntur, artuum convulsionibus, oculorum etiam, capitis aut trunci vexantur, ut interdum antierius, aut posterius se flectant, aut directo posito convellantur, tandem involuntarias fundunt lacrimas, aut citra rationem ridet.

Vita-

(c) Abraam Cyprianus Anatom. & Chirur. Professor in Academ. Ferneckeriana illud refert in sua dissertatione, quæ sic inscribitur. *Epistola historiam exhibens sætus humani post 21. menses ex uteri cuba, matre salva ac superflue, excisi, ad Thomam Millington, Equitem auratum, Medicum regium ordinatum, & Collegii Medicorum Londinensium Præsidentem, Lugd. Batav. 1700. in 8.*

Vitalium vero functionum respectu deliquiis, & lipothymiis tunc temporis laborant agra, inordinate cor, & pulsi contrahuntur, respiratio pariter variat; interdum vero tum respiratio, cum cordis & arteriarum pulsi de repente abeunt.

Tandem quoad naturales functiones attinet, hujusmodi paroxismos plerumque comitantur singultus, cardiagia, nausea, vomitus, & imi ventris borborygmi praesertim.

Præterquamquod conqueruntur agra de eccesivo estu, quo per omnem corporis ambitum cruciantur ut culcitas aut vestes omnes removeant, huic tamen fenomeno universalis horror plerumque succedit; conqueruntur pariter de renum, coccygis, coxarum aut lateris dolore, qui si caput aggrediatur, circumscriptam praesertim partem, ipse ovum *hystericum*, aut *clavus hystericus* solet nuncupari; hujusmodi dolores pulsátiles sunt, aut tensiles, utrumque tamen simul plerumque; modo vero frontem, tempora, aut occiput, modo verticem capitis occupant.

Facile vero est ea symptomata quamvis innumera non omnia uno eodemque tempore eandem vexare agrotam, sed diverso tempore, aut in diversis subiectis omnia interdum evenire, ut hujus morbi partem constituant.

Inter ea diversa symptomata, quatuor præcipua sunt, quæ in omni hystericæ passionis aggressu conspici solent, etiamsi diverso gradu, ut pathognomonica appellari mereantur; certum enim est,

1. Constanter morbum incipere ab aliqua obtusa impressione, aut latitante uteri subsultu, quem agra satis persentiunt.

2. Id consequi præfocationem quamdam a qua jugulari sibi suadent ægrotantes.

3. Toracem quasi circulo ferreo versus costulas spurias circumcingi.

4. Tandem ad abdomen quod attinet agram globulum fluctuantem persentire, quæ hic illuc per imum ventrem se transfert; modo major, aut exiguis modo durus, aut mollis apparet.

Tres distinguuntur hystericismi status, *primus* quatuor indicata symptomata etiamsi leviora complectitur, at ratio, sensus, respiratio, & cordis pulsus persistunt, vel parum perturbantur; hujusmodi gradus magis obviu est.

Secundus status præter ea pathognomonica symptomata, quæ seviore sunt, tum rationem cum sensum egrè amittunt, ac omnes corporis partes convulsivis subsultibus convelluntur; respiratio tamen, & pulsus etiamsi debiles subsistunt, inæquales tamen valde plerumque fiunt; hic est secundus morbi gradus, rarior tamen.

Tandem *tertius* morbi status adest quando partium motus penitus abeunt, respiratio ipsa, & pulsi pene evanescunt, egrè immobiles fiunt, frigescent, sensum, rationem amittunt, & respiratio, aut cordis contractio deficiunt, uno verbo perfecte cadaver æmulantur; hujusmodi teterrimus status interdum diu perdurat, quandoque ad tertium diem protrahitur, & ita mortem emulatur, ut interdum egrè tumulate fuissent ante verum discessum, hujusmodi postremus status ceteris perniciosus est, at secunda fortuna rarissimo invadit.

§. II.

Causæ.

UT rite causas hystericæ passionis fanciamus, necessum erit subsequentiâ principia ostendere quibus fulciuntur.

1. Hystericus morbus est convulsivis species, id evidens est motuum convulsivorum respectu trunci, aut membrorum; patefcunt pariter colli præfocatio & toracis coarctatio; idem indicat globuli sensus per abdomen fluctuantis, tan-

Astruch de Morbis Mulierum.

S 3

dem

dem hujusmodi prædicatum ceteris scœnomenis convenit, infra fufius explicandis.

II. Hujusmodi convulfiones, aut convulfivi motus, vel mufculos, & mufculares fibras totius corporis infestant; vel membranas, aut tendineas fibrillas. In primo cafu convulfiones funt, aut motus convulfivi proprie dicti; in fecundo cafu hujusmodi motus nifi crifpationis, aut erethifmi nomen merentur.

III. Omnes hi motus vel ad mufculares fibras, vel ad tendineas pertineant, æque tamen ab uberrimo nimis, & repentino fpirituum animalium influxu dependent.

IV. Hujusmodi ubertofus, aut celerrimus nimis influxus; vel ab *diopathica* caufa oriri folet, quæ fpecialiter in cerebro fedem habet, quæque fpiritus animales agitando hic illuc inordinate impellit; vel a *sympathica* caufa originem ducit, quæ etiamfi cerebrum non refpiciat tamen *per confenfum* ipfum concitando fymphathico nempe mecanifmo fimilem fpirituum influxum gignit. Igitur alterutram earum caufarum amplecti debemus, cum nulla alterius generis fuperfit ad morbi explicationem.

V. Certum enim eft in hyfterico morbo minime fufpicari poffe; diopathicas caufas, quæ ea fymptomata producere valeant; etenim dum quiefcere videntur egræ, de repente convulfivi motus fuperveniunt nulla præcedente caufa, quæ cerebrum agitare potis fuiffent, iidem motus ftatim quiefcunt, & in naturali ftatu cerebrum relinquunt, quare minime fufpicari licebit tunc ullam adfuiffe; diopathicam cerebri perturbationem.

VI. Confequitur enim caufam earum commotionum, quæ in hyftericis mulieribus observantur, fymphathicam effe, extra cerebrum videlicet locatam in aliqua corporis parte, ubi fenfationes, aut impreffiones excitantur, quæ fymphathiæ lege valeant illos inordinatos præternaturales motus fufcitare; hac de caufa fi quis digitum comburat, mecanice manum remoyet, quia ultio involuntariam brachii, & radii contractionem excitat; fimili ratione nicotianæ pugillus naribus appofitus fternutationem excitat, quia pulvis ille subito mufculos contrahendo toracis repentinam refpirationem producit, quæ fternutatio appellatur.

VII. Nihil magis obvium eft in humano corpore, quam hujusmodi fymphathici fubfultus tum infirmitatis cum fanitatis ftatu. (a) Hyppocrates ipfe idem cognovit cum animadvertat fub iis verbis; *Confluxio una, confpiratio una, confentientia omnia*; agitur enim de caufæ inquisitione, at per longum foret epifodium, cum ea ad alterum Tractatum pertineat: fat erit enim fcœnomena vera effe, totidemque morbi leges fancire, quæ ad optimam Diagnofim, Prognofim, aut medellam instituendam conducant.

VIII. Reliquum enim eft fymphathicam partem determinare, quæ femel excitata hyftericum morbum inducat, & quafi caufa primaria confiderari poffit, feu ut clarius me explicem *focus* appellari; eam enim uterum effe patet.

1. Ab utero igitur morbus incipit, nam ægra matricem tunc dilatari, aperi, produci, atque hic illuc per abdomen transferri perfentiunt, atque uno verbo certo quoddam periftaltico motu agitari.

2. Hyfterifmus plerumque prope menftrua, aut iis definentibus aggredi folet, tum in menfium, lochiorum, aut albi fluoris fuppreffione, quod uterum complectitur.

3. Cum hyftericæ paffionis paroxifmi nunquam defiftant, nifi e vagina latex erumpat plus minusve uberrimus, atque acris, evidens enim eft hujusmodi effluviū nifi cum utero relationem habere.

4. Verum matrimonii ufus qui cum remedium tutiffimum fit adverfus hyftericam

(a) Lib. De alimento.

hystericam affectionem eamque frequenter sanat, ideo cum utero rationem & ipse habere constat.

5. Tandem observationibus sancitum est hanc sympathicam partem uterum esse, nam cadavera dissecando mulierum quæ violentioribus hystericæ passionis insultibus fuerunt obnoxia, ovarii, tubarum, aut uteri vitium aliquod constanter reperitur.

IX. Semel statuta parte, quæ focus morbi appellari poterit, reliquum est naturam impressionum sancire, quæ sympathiæ legibus omnes ceteras corporis partes in paroxismo in motum ciet; ab effectibus judicando, illæ impressiones validissimæ erunt, at ex una parte experientia contrarium suadet, nam etsi agræ aliquam commotionem in utero perferant, ut supra admonuimus, minime tamen de vividiori dolore conqueruntur, quo neque in violentiori morbi statu nedum cruciantur; ex altera vero parte crebre evenit uterum maximo dolore, inflammatione, ulcere, aut cancro vexari citra ullum hystericæ passionis indicium; statuendum enim erit hujusmodi impressionem, quæ hystericum producit leviores esse, speciemque titillationis, aut crispationis in utero excitare, aut propinquis partibus, quibus adhæret.

X. Non immerito autumabimus levem hujusmodi impressionem imparem esse tot scenomena suscitare quæ in hystericis mulieribus observantur, contrarium tamen experientia evincit, nam unica aquæ guttula in tracheam irrumpens, violentissimam tussim movet; vinum emeticum, quod nullam impressionem linguæ aut oculorum albuginæ affert, stomachum ita commovet, ut eam contractionem gignat, quæ vomitum excitare potis est; tandem lucis radii, qui minime retinam laceßunt, pituitariam membranam convellunt, atque sternutationem movent.

XI. Frequenter hujusmodi etsi levissima commotio vividiores effectus præstat quam fortiores impressiones; hac de causa vomitus qui ab aceto non suscitatur ab oleo, aut aqua repenti inducitur; pariter leviora circa axillas titillamenta grandiores contorsiones movent, quam vivissimus dolor; denique debilis nicotianæ stimulus sternutationem facit, quam vehementior narium irritatio impar erat concitare.

Iis explicitis sciendum erit, subsequentes impressiones potissimas esse hystericum morbum concitare, cum symptomatis omnibus concomitantibus, eoque animosus cum ea confirmet constans experientia; inter causas enim hystericæ passionis recenferi debent.

1. Pulsu arteriarum uteri vividiores, præsertim cum vasa sanguine turgeant ut in approximatione, cessatione, vel suppressione mensium, aut lochiorum.

2. Tensio atque intumescencia vasorum lacteorum uteri, quando lochia, aut lactei albi fluores de repente supprimuntur, dum uberius fluébant.

3. Irritamentum acris humoris, qui in uterum irrumpens in ejusdem cavitate colligitur, dum albi floris serosi, aut acris effluvium persistit, vel ulcere uterus fœdatur.

4. Intumescencia, quæ ovaria, aut tubas lædit in diversis morbis, quibus sunt hujusmodi partes obnoxia in (b) abortu, nempe hydatidibus, hydrope, featomate, syrrho, aut abscessu.

S 4

5. Tan-

(a) Veteres Medici animadverterunt tumores ovarii hystericam passionem inducere, at decepti sunt nomine quo hujusmodi partes tunc insignita erant, & usu, quem iis tribuebant; autumabant enim hujusmodi tumores collectiones esse spermatici humoris corrupti, quod complectitur in communi classe causarum hujusmodi morbi. Vide circa hoc Jean-Nicolas Binnigerus *Observat. Cent. II. Observat. 90.* Isbrandus Diemerbroeck. *Anatom. Lib. I. Cap. 13.* And. Vesal. *de human. corp. fabrica Lib. V. Cap. 15.* Lazar. River. *Observat. Cent. I. Observat. 60.* Othon Hearnius. *Histor. 16.* in fine Operum Fernelii editio *Utrecht. in 4. an. 1636.*

5. Tandem titilatio, quam excitat spermaticus, uberrimus vel acris latex in mulieribus vividiori, atque luxurioso temperamento donatis, quæ invite abstinētur.

XIII. Nihilo fecius fateri debemus hujusmodi explicationem maximam difficultatem contendere, videlicet omnes expositas causas, quibus hystericus morbus tribuitur constantes esse, idcirco inpares, involuntarios, & repentinos, atque variabiles motus excitare, qui in hujus morbi aggressu conspici solent.

XIV. At modo paullisper cunctemur, duplicem subsequentem animadversionem perscrutando omnis evanuerit difficultas.

Primo, indicatas causas nuper fancitas in utero posse, atque debere positum immutare, ut diversa puncta matricis peragrandō sympathicas affinitates cum ceteris partibus valeant mutare; idcirco unica causa dum ventriculi fundum infestat, vomitum excitat, deliquium vero inducit, modo superiorem ventriculi officium afficiat.

Secundo, animadvertendum est eas causas numquam unam vim præferre, ut minima gradus mutatio potius sit sympathicos consensus immutare; hac de causa certa quædam narium irritatio sternutationem movet, quam validior impar erat suscitare.

Infra apparebit ubi symptomata explicabimus quæ caput respiciunt, diversas alias adesse causas, quæ hanc varietatem motuum hystericorum inducere poterant.

XV. Cause, quæ adhuc enunciavimus, non æque omnes mulieres una vi lædunt; experientia enim ostendit magis periclitari

1. Mulieres emaciatas, graciles, temperamento melancolico, aut atrabiliari donatas, quia in illis nervi uteri, atque totius corporis tensi magis vibratiles sunt, ac magis dispositi minima de causa ad vividiorē commotionem suscipiendam.

2. Hinc illas, quæ graciliori temperamento, aut cachetica constitutione præditæ sunt, nam in iis humores vitiantur, uterum parum sui elaterii retinet, ut irrumpentes latices copiosius congerantur, & acriores fiant, tum ipsa continenti albo fluore laborent.

3. Mulieres deinde, quæ vigilis defatigantur, aut alimentorum saporum assumptione usu, Caffè, aut liquorum spirituosorum calefaciuntur, in quibus uterus valde calet, & quasi phlogosi continuo laborat, quod nervorum maximam tensionem, & sensibilitatem facit.

4. Tandem illas, quæ luxuria flagrant, eamque venustulorum consuetudine aut lecturis excitant, vel continua amati obiecti cogitatione vexantur, quod secretionem, & virtutem spermatis auget.

XVI. Itaque reliquum erit tantum causas recognoscere, quæ hystericos paroxysmos suscitant, vel ipsos sistant, quam ob rem fat erit animadvertere duplicem hysterici morbi speciem; altera a congerie dependet vitiorum humorum, qui in utero, aut vasis spermaticis coarcevantur; altera a turgentia vasorum sanguineorum originem ducit per uterum, aut ovaria reptantium.

1. In priori enim morbi specie hysterici insultus numquam superveniunt nisi deturpati humores certa quadam copia congerantur, vel certum activitatis gradum adepti sint; neque abeunt hysterismi symptomata, nisi hujusmodi humores per uterum expellantur, quod sæpissime evenit.

2. Ad alteram morbi speciem quod attinet paroxysmi numquam aggrediuntur, nisi quando multiplici de causa vasorum sanguineorum infartus certum quemdam gradum adeptus sit; numquam vero ipsi desinunt, nisi violentiores uteri contractiones detentum sanguinem respuerint, quo vasa turgebant.

3. Consequitur ex iis quod in priori morbi specie paroxysmi cessatio celerius

rius tutiusque quam in altera specie fieri debeat, ut & experientia ostendit; in primo casu enim hysterici insultus de repente abeunt, & ægræ naturalem statum sanitatis perfecte recuperant; in altero vero casu ferius paroxysmi desinunt, ut ægræ diu periclitari videantur.

4. In utraque vero hysterica passionis specie paroxysmorum finem prænunciant oscitationes plus minusve crebræ, aut grandiores pro diversa morbi diuturnitate, aut vehementia, qua persistente paroxysmo respiratio læsa fuerit, & pulmo sanguine infartus; idcirco modo revertat sensus oscitationes necessario excitabuntur, quæ vesiculas pulmonales explicando sanguinem infarciemem expriment, quod sanguinis quantitati, & diuturnitati, aut paroxysmi vehementiæ respondere debet; hac de causa in aggressu febrium intermittentium ægræ pandiculationibus sunt obnoxia, quibus exprimitur sanguis, qui spissitudinis ergo in pluribus partibus cumulabatur, atque ita invite concitantur ægræ ab obtusis impressionibus, quas sanguis eas partes infarciendo inducerat.

§. III.

Symptomata.

Veteres medici in unum conveniebant scœnomena omnia, quæ in hystericiis mulieribus observabantur, a spermatico humore derivare in utero corrupto, qui in vapores sublimatus diversas corporis partes invadebat, & sui deleteria indolis ergo symptomata illa in hoc morbo magis obvia suscitabat: hodie tamen hujusmodi sententiæ futilitate certiores facti sunt; eamque prorsus contemnunt.

Huic opinioni substituimus sympathicam uteri cum ceteris corporis partibus affinitatem, quam neminem latet.

Neque aliam superesse viam ea scœnomena explicandi putamus, omnemque hac ratione difficultatem tolli posse censemus, ut infra pro viribus demonstrare tentabimus.

Mirabuntur fortasse nonnulli de multiplici affinitate, quam utero tribuimus, at animadvertendum est hanc partem ceteris sensibiliorem esse ut omnes medici defendunt, eique nullam nos speciatim relationem tribuere, quæ effectibus, atque observationibus non fulciatur.

Cum numerosissima sint scœnomena in hysterica passione obvia, quæ hic explicationem postulant, ideoque ipsa in quinque distinctos Articulos explicabimus, sunt enim

I. Quatuor symptomata hysterica passionis pathognomonica. II. Ea quæ abdomen respiciunt. III. Quæ pulmonem afficiunt. IV. Quæ caput aggrediuntur. V. Tandem quæ corpus universaliter infestant.

I. Quatuor symptomata hysterica passionis pathognomonica.

1. Primæ impressiones, quæ in utero fiunt, aut propinquis partibus debiles sunt, neque alium sympathicum reflexum animalium spirituum inducunt, quam in muscularibus uteri ipsius fibrillis quarum alterutra sese contrahendo varias commotiones excitant; modo enim uterus producit, aut abbreviatur, modo destrorsum, aut sinistrorsum se transfert, prout fibræ longitudinales, circulares, aut illæ alterius lateris convelluntur; interdum coarctatur, atque occluditur uterus, tum ejusdem fibræ una constringuntur omnes.

2. Dum impressiones illæ in utero augentur spirituum tunc refluxus musculos Laringis, Pharingis, Ossis Hyodis, atque linguae quandoque adoritur, ut jugulari videantur ægræ, quæ interdum balbutiunt.

3. Refluxus ille sympathicus quandoque musculares fibras diaphragmatis invadit, quæ sese coarctando fortiter introrsum trahunt costulas spurias, ut difficilem respirationem inducant, & quasi chalybeo circulo ægræ vinci credant.

4. Eodemque tempore simili de causa intestinorum fibræ musculares constringuntur; contractio enim longitudinalium fibrarum intestina abbreviat, & in glomum quasi congerunt circulares; vero intestina coarctando flatus retinet, qui inordinate volumen intestinorum augent, atque globuli illius sensum inducunt per abdomen fluctuantis, quem veteres medici pro utero ipso habuerunt, quasi adhæSIONES matricis hujusmodi commotiones sinere possent.

II. Symptomata quæ inum ventrem respiciunt.

1. Cum plerumque in hysterici morbi statu menstruum cessatio, aut suppressio adsint, nil mirum enim est symptomata tunc apparere, quæ eos morbos solent comitari, qualia sunt imminutus, atque depravatus gustus, qui sub nomine *Picæ*, aut *Malaciæ* cognoscitur, incompleta digestio, eructatio, tormina, aut borborysgmi &c. at hic frustraneum videtur ea fusius explicare, sat erit pervolvere quæ *Lib. I. Cap. IV. & VIII.* enunciata sunt cum de mensium suppressione, chlorosi, aut pallore differuimus.

2. Ventris constipationes, quæ hystericas mulieres perturbant ab incompleta digestionem oriri possunt, at plerumque in paroxismo a recti aut sphyncteris contritione scimus derivare, refluxus sympathici ergo.

3. Eidem causæ urinæ suppressio tribuitur in paroxismi statu superveniens; eam enim convulsiva crispatio inducit sphyncteris vesicæ ab illo refluxu sympathico excitata.

4. Circa paroxismi finem lymphaticum effluvium stillat mucosum, album, fuscum ac cruentum interdum. Convulsiva constrictio uteri hujusmodi humorem a vasis lacteis, aut glandulosis mucosis exprimit, quibus interna uteri facies scattet, aut latex ille a lacunis erumpit ibi innumeris. Albus enim apparet si ipsum vasa vermicularia effundant; fuscus vero si glandulæ mucosæ, aut lacunæ illum suppeditent; cruentus vero apparet si contractiones uteri irregulares vasorum Capillarium nonnulla discerpant, aut ab extremitatibus appendicum venosarum aliquas sanguinis guttas exprimant.

5. In Paroxysmorum statu pauca quam excernuntur urina clara est, & aquam emulatur; nam renium contextus compactus, & crispatus transitum impedit lotii per secretorios ductus, excretionem tantum tenuioris, & serosæ magis sanguinis partis permittendo.

6. At in paroxysmorum fine ægræ copiosiores urinas effundunt spissiores, atque turbidas. Uberiores enim apparent, tum quia renium contextus minime crispatus earum uberrimum effluvium finit, tum quia facilius ex vesica erumpunt laxati jam sphyncteris ergo; spissiores vero & turbidæ interdum apparent, tum quia in renibus crassiores cruoris moleculæ uberius separantur, cum humoris mucosi ergo qui tunc uterus suppeditat, & urinis permiscetur.

7. Nauseæ, vomitus, deliquia quæ in hysterica passione frequenter superveniunt interdum a collectione proveniunt fordium, quæ deleteriæ digestionis ergo in ventriculo colliguntur, quæque fundum, aut orificium succutiendo ea phenomena inducunt; crebrius tamen ea producit sympathicus refluxus, qui varias commotiones in iis partibus excitat.

III. *Symptomata quæ pulmonem ledunt.*

1. Præfocatio consequens necessarium videtur convulsivæ crispationis laringis, quæ aeris ingressum impedit, tum contractionis convulsivæ diaphragmatis; quæ dilatationi thoracis officit: hujusmodi duæ causæ admodum variabiles sunt, interdum enim suffocatio continens est, interdum per intervalla recurrit, modo respiratio etiamsi læsa aliquo tamen modo persistit, interdum cum stertore, sibilo aut ululatu perficitur.

2. Cordis palpitatio ab anomala muscularium fibrarum contractione Principis musculi dependet, hujusmodi inæqualitas ab inordinato refluxu procedit sympathico uteri, eadē causā varietates omnes apparent in motu cordis, atque arteriarum obvig, & hysterico morbo propriæ; modo enim pulsi debiles sunt, modo validiores, modo segnes, modo præcipites, quando rari, quando frequentes at plerumque duri, contracti reperiuntur, crispationis tunicarum arteriarum ergo, quam sympathicus ille refluxus induxerat.

3. Pulsi interdum intermittentes fiunt quando cordis motus & ipse intermitat, quod evenit quotiescumque refluxus per intervalla recurrat fibrasque cordis laceffat.

4. Frequenter in seſvioribus hysterice passionis paroxysmis neque cordis motum neque respirationem animadvertimus, non quia penitus abeant ut Galenus autumabat, quod mors ipsa esset, sed quia debiliter valde hujusmodi motus exequuntur maxime tonicæ contractionis ergo, fibrarum cordis, musculorum laringis, & diaphragmatis, ut vis conspicī queat; nihilo tamen minus etiamsi imbecilliter tamen ii motus fiunt, quod sufficit ut etiamsi segnis aliqua tamen persistat sanguinis circulatio per pulmones, atque reliquum corpus ut vita supersit.

IV. *Symptomata quæ caput afficiunt.*

Explicatio scœnomenorum, quæ ad hunc articulum pertinent, novas sympathicas affinitates uteri supponit; dura mater sympathicis constrictionibus succutitur, hujusmodi contractio, quæ ab utero procedit non una est per omnem meningis ambitum, sed ea diversimode variare solet; ipsa meningis itaque sese constringendo substantiam cerebri premit, idcirco ex una parte exprimit animales spiritus in propinquos nervos, ex altera fibrillas distendit. Spiritus illi dum nervos intrant convulsiones, aut motus convulsivos excitant partium earum per quas pereptant; cerebri vero fibræ ita distensæ impares evadunt impressiones recipere sensuum externorum, quare rationem ægrè & sensum ammittunt, eademque de causâ fibrillæ illæ tonum mutant, ut plures quæ consonæ erant dissonæ evadant, & aliæ quæ dissonæ apparebant consonæ fiant, quod judicium plerarumque rerum pervertit, & varias delirii species inducit.

Optimum consilium foret hic singillatim unamquamque hypothesim perscrutari, at hujusmodi perquisitio diutina nimis experiretur, & trans institutum nostrum abiret; sat erit enim fateri eas hypotheses possibiles esse omnes & rationi consonas; autumo enim earum hypothesium existentiam vel saltem necessitatem ostendere posse in futuro opere, quod publicis juris facere brevi fancivi, sub titulo *Animastica* quæ est mechanica functionum animalium quoad corpus pertinent; in præsentiarum sufficiet quod eos quasi totidem *postulata* mihi concedant, quæ symptomatum explicationi caput respicientium magnopere favent.

1. Etenim egrè identidem rationem sensumque amittunt, quod raro vel crebrius plus minusve persistit, ac pro diversis circumstantiis magis vel minus æ-

gras vexat; interdum morbi aggressu etiam si sensu careant, audiunt tamen, vident at loquela orbatæ signis se exprimunt; tandem si morbus increseat, penitus sensus, atque ratio demuntur, atque patientes profundi lethargi specie laborant.

In iis in quibus cerebrum nullo labefactatur morbo, ea scenomena nisi a sympathico spirituum refluxu, quem uterus gignit, derivare possunt. Dura mater ea de causa contracta cerebrum comprimendo fibrasque distendendo hæc impares reddit impressionibus spirituum in cerebro latitantium, vel commotionibus eorum, qui ab externis sensibus procedunt.

Interdum omnis cerebri superficies a menynge æque comprimitur, & tunc sensuum amissio totalis fit; interdum compressio partialis est, neque origines parium ophthalmicorum aut acusticorum lædit, ut visus, atque auditus aliqua ratione supersint, etiam si in paroxismo nequeant id ostendere.

Hujusmodi accidentia crebrius vel serius revertunt, plus minusve diutina, aut sæva apparent pro repetitis duræ matris contractionibus, plus minusve diuturnis, aut intensis.

Tandem scenomena illa in absolutam & totalem tum rationis cum sensus abolitionem degenerant, modo Menyngis restrictio maxima fiat & universalis usque dum de repente dura matre resoluta statim ratio sensusque revertunt.

2. In hoc statu ægræ frequenter delirio corripuntur plus minusve universali aut inferio. Id evenit quando cerebri fibræ distensæ tonum crebre immutant, quoad affinitates quas invicem habent; quod inter eas consonantias novasque dissonantias anomalas gignit, idcirco iudicium pervertitur, & delirium supervenit plus minusve intensum aut universale pro diversa majori, vel minori fibrarum succussione, aut spirituum animalium in cerebro agitatione.

3. Tunc sæpe accidit ægras tonica convulsione corripit, quæ *Tetanus* appellatur, corpus in hoc morbo rigidum fit, dentes constringuntur, oculi immobiles persistunt, membra indurescunt, quod ab influxu procedit spirituum animalium, qui sympathici refluxus ergo aut tonicæ menyngis contractionis in eosdem mucus continenter irrumpunt.

4. Quandoque ægræ vividioribus convulsivis motibus agitantur, modo enim truncum antèr flexunt, modo posterius, quare eæ convulsiones modo *Emprothotonos*, modo *Opisthotonos* appellantur; caput agitant artusque succutiunt ægræ, ululatus emittunt, quos motus convulsivi musculorum respirationis excitant; evidens enim est hujusmodi commociones nedum variare posse nisi spirituum animalium influxus, qui ipsas producant, & ipsi variant: itaque hæc influxus diversitas nisi triplici de causa oriri potest, vel a gradu aut positi impressionum quæ in utero fiunt; vel a menyngis contractione, quæ in diversis ejusdem partibus fit; tandem a pulsu vario arteriarum, qui in diversis cerebri partibus varios effectus producit.

5. In hysterica passionis ingressu interdum ægræ sine causa manifesta lacrymas copiose effundunt, contra vero invite interdum rident; tandem, quandoque in eodem paroxismo risus lacrymis, & lacrymæ risui succedunt, de quo valde mirantur, quibus primum id observare contingit.

Certum enim est hujusmodi commotiones neque liberas esse, neque præceptas; igitur consequitur convulsivas esse, & ea quæ adhuc ostendimus satis declarant a sympathicis affinitatibus pendere, quæ intra uterum, & organa habentur; modo enim membranæ, quæ lacrymales glandulas cooperiunt, aut tendinea, filamenta, quæ illas vinciunt crispantur, & lacrymas uberrimas exprimunt, quibus oculi madent, dum eadem de causa ceteræ partes convelluntur; modo muscoli zigomatici ceterique ad labiorum motum destinati convulsione abrepti risum inconcinne movent; tandem motus ii risus nempe lacrymæ invicem succedunt

cedunt prout in utero impressiones variant relate ad intensitatem, aut sedem earum.

6. Tandem hystericae mulieres sapissime acutiori dolori sunt obnoxiae, qui aliquam capitis externam partem lædit, frontem nempe, aut tempora, vel occiput; prout dolor plus minusve extenditur morbus *ovum hystericum*, aut *clavus hystericus* appellatur.

Procul dubio nuper descripta symptomata a convulsiva crispatione pericranii affecta partis originem ducunt, ea vero constrictio sympathica uteri affinitati tribuitur, tum dolor incipit, atque desinit prout morbi aggressus perdurat, isque paroxysmi savitati respondet.

V. Symptomata quæ totum corpus respiciunt.

Explicatio posterioris symptomatis in articulo præcedenti nuper indicati ostendit sympathicam uteri affinitatem fibras tendineas etiam invadere, & convulsivas crispationes inducere, quæ pro diversa partium natura diversos effectus gignunt; symptomata, quæ externum corporis habitum afficiunt infra enuncian- da hanc veritatem magis patefacient.

1. In hysterico morbo urentem quemdam æstum agræ perferunt, qui vultus, atque caput de repente inflammat, & rubicundum facit; conqueruntur ipsæ de excessivo calore, qui sudorem promovet, & culcitas remove cogit; paullo post pallor, frigus atque horror succedunt, quæ pluries intra horæ spatium invicem eveniunt.

Facile est cognoscere priorem morbi gradum a convulsiva constrictione tuni- carum procedere, quæ per extrinsecam capitis faciem repunt, ut redux sanguis retardatus ruborem, calorem, atque sudorem inducat; alter gradus crispationis tunicas arteriarum afficit per easdem partes reptantium, quod influxum impedit sanguinis, & pallorem, frigus, atque rigorem producit; tandem hæc alternatim evenient in eo duplici morbi statu pro variationibus affinitatum sympa- thicarum, quæ animales spiritus modo in venarum tunicas, modo arteriarum inconcinne impellunt.

2. Crebre accidit in hysterica passionis aggressu pulsum abire in alterutro brachio, quod frigidum, & stupidum fit, cum manus pallore, unguium præsertim, ut agræ artum emortuum credant; paullo post brachium ad naturalem statum revertit, eademque scœnomena alterum artum investit; observavi interdum hac mole- stia unus vel alter simul digitorum tantum affici, quod agræ paralyfim vocant; at hujusmodi spuria paralypsis incompleta, & momentanea est cum motus at- que sensus persistant etiam si imbecilles.

Evidens enim est ea scœnomena omnia a convulsiva crispatione brachialis ar- teriæ derivare, quæ lumen coarctando copiam sanguinis imminuit, qui bra- chium irroraret; ex eo imminuitur, atque intercipitur pulsus, artus obstupescit, frigescit, manus vero atque unguës palescunt; hujusmodi crispatio in affecta parte tamen cito desinit, alterumque brachium infestat eadem scœnomena pro- ducendo, quæ pluries alternatim succedunt pro diversis impressionibus, quæ in- utero fiunt, quæ sunt variabiles, occasionales causæ hujusmodi contractionis.

§. IV.

Diagnosis.

I. **H**Ystericus morbus prioris & secundi gradus facile cognoscitur; plerumque antequam medicum poscant ægræ plures paroxysmi reverterunt, de cetero facile morbus cognosci poterit naturam exacerbationum perpendendo, qui invicem æmulantur, & tutius quatuor pathognomonica symptomata observando, qualia sunt, uteri commotio, gutturis suffocatio, toracis coarctatio, & per abdomen fluctuans globulus, quæ, etiamsi diverso gradu, in unoquoque tamen morbi aggressu se ostendunt.

Nihilo tamen minus animadvertendum est citius quam fieri potest veram morbi ideam nos sancire debere, nam plerumque ægræ vapores hystericos appellare consueverunt, omnes molestias aut succussiones quas perferunt, omnesque prava digestionis effectus, aut languores vel consumptiones quibus tunc temporis ipsæ fiunt obnoxia; præsertim enim sedulo perscrutari debemus ne vapores hystericos mulieribus proprios, quos pathognomonica signa comitantur cum hyppocondriaco vapore confundamus, qui tum mulieribus cum hominibus communis est, neque pathognomonica illa symptomata concomitantia habet.

Semel cognita ægritudinis indole, causam affecti uteri detegere oportebit, quæ morbum produxerat, quod tum ad rectam prognosim, cum curationem instituendam potissimum conducit, si paroxysmi prompte, & perfecte desistant, id evincitur humoris cujusdam effluvio glanuloso, aut mensium eruptione; si per intervalla morbus recurrit, nullo superveniente nocuo hysterico vapore, conjecturari licebit a solo spermatico humore diu in utero retento, aut acriori humore, vel mensium suppressione morbum derivare; contra vero vitium persistens suspicari licebit ovaria deturpans, tubas, aut uteri corpus, quando paroxysmi fœgniter desinant, vel citra effluvium, aut mensium eruptionem, desistant persistente vaporosa commotione pene continenti intra duos paroxysmos.

Morbi magnitudinis respectu eam patefcit frequentia, aut perduratione paroxysmorum, vel illam ostendunt numerus, & violentia symptomatum conmitantium, de quibus facile est oculis certiores fieri.

II. Maxima difficultas quæ in hoc morbo diagnosim respicit ad tertium gradum attinet, quando ægræ rationem, sensum atque motum, verum quod deterius est respirationem, atque pulsum amittunt, ut assidentes magnopere perturbentur, neve satis distinguere valeant vapores hystericos a syncope, appoplexia, epylepsia, aut ipso discessu.

In hoc casu duo animadverti debent, quæ haud leve lumen præbere possunt; primum hujusmodi sævissimus morbi status supponit plures præcedentes paroxysmos qui morbi indolem satis declaraverint; verum si hujusmodi morbi aggressus hysterici sint, ab initio quatuor symptomata pathognomonica apparebunt; complexus enim ambarum harum observationum tutum satis iudicium asserere præstaverint.

Nihilo tamen fecius sanum erit consilium perscrutari, quæ in nostro casu diagnosim declarare magis poterunt.

I. Vapores hysterici a syncope distinguere facile erit quia in hysterico morbo pulsi citius, & facilius quam in syncope abeunt, nulla enim datur sincops modo mortem ipsam non inferat, in qua cordis pulsationes perfecte desinant, ut in hysterico vapore accidere solet.

Verum pulsum cessatio diuturnior est in hysterico vapore quam in syncope; hæc

hæc enim trans horam plerumque non perdurat, at vapores hysterici tertiæ speciei per integros dies persistunt, ut haud facile sit ipsos cum syncope confundere.

In syncope nulla abdominis fluctuatio per sentitur; in hysterico tamen vapore modo maximus non sit plerumque circa uteri regionem succutitio quædam apparet, quæ melius cognoscitur vaginam digitis examinando.

2. Distingui enim facilius possunt hysterici vapores tertiæ speciei ab apoplexiæ aggressu ex eo quod apoplexiam numquam præcedant symptomata hystericiæ passionis pathognomonica, quæ eam tuto prænunciant.

Verum in apoplecticis pulsus atque respiratio nedum abeunt; in hysterismo tamen pene desistunt, modo tertii gradus experiatur.

In apoplexia nulla convulsiva commotio tum imi ventris cum uteri supervenit; in hysterico tamen vapore illa conspicitur, modo paroxysmus extreme severissimus appareat.

3. Vapores hysterici tertiæ speciei ab epylepsia simili ratione distinguitur, nam vapores propria signa indicant, quæ in epylepsia desunt.

Etenim respiratio, & pulsus in hysterismo cessant, & in epylepsia persistunt.

In hysterismo etiam si ad summum gradum pertingat, convulsivæ succussiones imi ventris, uteri præsertim, conspiciuntur, quæ numquam in epylepticis observantur.

Tandem in epylepsia ægræ spumam ex ore fundunt, quod raro vel nunquam quam etiam in sæviori hysterismi gradu apparet; nam respiratio pene aboletur & aer expressus a saliva foveri nequit, ut spuma oriatur, quod in epylepticis evenit, quia respiratio stertorosa fit, atque vehemens.

Vos tamen admonere censeo medicorum nonnullos huiusmodi morbum *Epylepsiam uterinam*, aut *hystericam* vocasse, quando præsertim ægræ convulsionibus abreptæ rationem amittunt; idcirco huic denominationi etiam si improprie erit indulgendum, modo animadvertamus sympathicam epylepsiam tantum esse, a vero morbo Erculeo procul diversam.

4. Interdum proximorum vehementia intenditur ita ut functiones penitus ferre aboliantur; in hoc casu non ab Apoplexia, aut Epylepsia morbus distingui debet, sed a Morte ipsa quam æmulantur; nam si quibusdam observationibus fidendum sit satis docti medici decepti sunt viventes mulieres tunulando, quas obitas crediderunt; tunc inquirendum est an nulla respiratio super sit, nam quantumvis exigua apparuerit, ægram adhuc inter vivos esse fateberis.

Hac de causa ori opponuntur levissimi gossipii floculi qui indicabunt ne ulum reliquum sit respirationis signum; speculum quandoque applicant, quem per quam minima exspiratio adumbrabit; vel supra toracem cyathum ponunt aqua repletum, quæ costularum minimo de motu effunditur.

Verum iis signis nondum fident, membra perquirunt, ne flexibilia sint, oculos aperiunt inspicuntque si specie quadam araneorum telæ cornea obducatur, quæ mortem prænunciaret; pedes denique ignito ferro comburunt, ut doloris intensitas succutiat morientem; tandem cantharidum emplastrum coxis, aut cruribus applicant, quod si vesiculas elevet adhuc ægram vitam gerere indicat, & contra si nulla appareat vesica; at etiam si signa omnia mortem una prænuncient nedum sollicitos esse debemus ut cadaver tumuletur, cunctando usque dum appareant putrefactionis indicia, secus enim facile erit nos poenitere præcipientes fuisse nimis tumultum precipiendo viventis creaturæ.

§. V.

Prognosis.

Hystericæ passionis Prognosis duo præsertim complectitur an ne sanabilis morbus sit, verum ne periculum maximum conjunctum habeat.

I. Primum postulat nonnullas distinctiones antequam de eo nihil certi saniamus.

1. Etenim facile sanatur hystericus morbus modo a sola suppressione aut cessatione mensium, vel lochiorum procedat, vel ab acriori retento spermatico humore.

2. Ei difficiliter medetur si a continenti albo fluore dependeat, qui uteri internam superficiem lædat, cujus effluvium difficulter sistitur, & anomaliis quamplurimis est obnoxius.

3. Minime convalescit morbus dummodo pro causa recognoscat tumorem aut vitium alterutrius ovarii, vel tubarum, vel uteri ulcus.

4. Numquam pene sanitatem recuperant senescentes mulieres, cacheticæ male affectæ, in quibus uteri labes sanguinis aut lymphæ vitio confirmatur.

5. Generice hujusmodi morbus inter pertinaciores ægitudines, & curatu difficiliores recenferi debet, qui minima de causa redintegratur dum proximam valetudinem speramus.

II. Ad secundum quod attinet distinguendum est periculum paroxysmorum a periculo totius ægitudinis complexim sumptæ.

1. Nihil est timendum in peculiari morbi aggressu modo respiratio, & cordis pulsus etiam si imbecilliter persistant, periculum enim respicit earum functionum læsionem, nam etiam si plerumque naturalem statum recuperent observationes tamen docuerunt ægras interdum succubisse, præsertim cum respiratio & cordis motus penitus intercipiantur, atque syncopes lethalis fiat.

2. Ægitudinis respectu in se sumptæ etiam si pertinacissima experiatur, raro tamen maximum periculum conjunctum habet, præsertim si a suppressione aut cessatione catameniorum, aut lochiorum dependeat, vel a collecto spermatico latice.

Attamen periculosa maxime evadit quando ab albo fluore habituali procedat, qui irritet, laniet, aut rodât uteri internam faciem, ut morbus crebre in ulcus simplex vel carcinomatofum uteri degeneret; periculosa pariter experitur modo pro causa tumorem, abscessum ovariorum, aut tubarum recognoscat, in hoc casu plerumque abscessum aut hydropem abdominis inducit, & in lentam febrem marasum, aut consumptionem desinit.

§. VI.

Curatio.

Induplici casu medici erit hystericum morbum pertractare, vel in paroxismo quando insultum violentiam moderare, & persistentiam imminuere tantum fas erit, vel extra paroxysmum quando regressus præoccupare, seu melius causam morbi oppugnare convenerit quantum fieri poterit.

Cum ii status proculdubio sint tum propositi objecti respectu, cum methodi medendi, ideoque in duplici distincto articulo eos extricare oportebit, quibus tertium superaddam, qui specifica adversus hunc morbum remedia ostendit.

Medendi ratio intra paroxysmum.

Ut indicationes impleamus in paroxismo proponendas tria remediorum genera impendi debent.

I. Ea videlicet remedia, quæ diversas partes laxare, atque extendere valent convulsionis ergo contractas.

2. Quæ sanguinis circulum segnem aut interceptum promovent in diversis partibus crispatis.

3. Quæ vividius succutiunt organa externa, rapidumque cerebrum versus spirituum refluxum excitant qui sympathico refluxui obstitit ab utero procedenti, vaporum hystericorum causa.

Quod nos maxime implicat in iis rebus peragendis farrago potius est propositorum remediorum quam inopia; generice enim, quæ infra proponemus præcipua sunt ad morbi impetum compefcendum, atque plures indicationes satisfaciendas, quæ diversa morbi natura postulat.

I. Si hystericæ passionis aggressio levior appareat, & ratio persistat, ægræ poterunt pro libitu magis idoneum positum seligere; at si minime sui compotes videantur, necessum erit agras lectulo, aut bisellio ita locare, ut caput altius porrigatur, verum vestium solvere, vincula oportebit, cingula omnia removendo quæ thoracem constringere valerent, monilia etiam discerpendo ne collum vulerent inflaturum.

II. Interdum optimum erit coxas per longum fricare vel, leves cucurbitulas in diuturniori paroxismo apponere, vincula tamen membrorum sunt proscribenda quæ olim medici commendabant decepti ab humore deleteriæ indolis, quem sistere autumabant ne caput aggrederetur.

III. Ægræ suscitabuntur prope nares foetentes materies comburendo sale volatili imbutas, quæ valeant validius pituitariam membranam lacerare, hujusmodi sunt Taniæ Violacæ, Plumæ Perdicis, Soleæ detritæ, Succinum flavum, Gagas; vel naribus apponuntur folia rutæ, aut tanacetii; vel quod ceteris præcellit globus admoveatur ex æqualibus partibus confectus stercoris Diaboli Castorei aut Sagapeni.

IV. Sternutatio errhinis movebitur, huic satisfacit nicotaniæ fumus naribus intromissus, aut ejusdem plantæ pulvis, floribus ephemerii remixtus, vel quod validius agit pulvis compositus ex sinapi, piretro, aut castoreo, interdum nares intus fricantur plumis oleo Ambari imbutis.

V. Deinde ut commoveantur efficacius ægræ proprio nomine elata voce advocantur vel succutiuntur, aut ipsis digiti contorquentur, capilli abraduntur, aut pilli interdum pudendorum.

VI. Clysteria diversi generis tandem usuveniunt primo purgantia ex decoctione confecta foliorum matricariæ, aut artemisiæ, in quibus solvantur tres vel quatuor drachmæ *Hiere-picæ* Galeni, adita etiam uncia, vel uncia una & semis vini emetici saturatoris.

Postquam hujusmodi clysterii ope primas vias expiaverimus hystericæ clisma-
ta usuvenient ex decoctione

Foliorum Artemisiæ
Matricariæ
Pulegii
Rutæ

} ad manipulum

Seminum Chervi
Cymini

Baccarum Lauri
Fructuum Aristolochiæ

feliguntur pro libitu ex iis duo, vel tria additis unciis duabus olei Rutæ, vel Galbani, aut Assæ-foetidæ drachma, aut drachma una, & semis.

Interdum simpliciora clysteria conveniunt ex semis sextario confecta vini rubri, & duabus, vel tribus uncis olei Rutæ, vel simplici Oxirato cum tertio aquæ diluto; at animadvertendum est crebre difficillimum esse in mulieribus hysteris ullam clismatum speciem adhibere, nam contracta intestina illa respuunt.

VII. Applicatur plerumque umbilico emplastrum ex Galbano paratum, vel Galbano, & Assæ-foetida, aut Gummis, Caranna, & Facamacha, oleo Succini, aut Tinctura Castorei subactis.

Mulierum pleræque consuecunt in paroxysmi tractatione centrum umbilici oblinire tribus, vel quatuor granis Moschi, aut Camphoræ, pauco oleo amigdalorum dulcium solutæ, vel cum oleo Succini, aut Gagatis superapponendo emplastrum aliquod ex indicatis.

In Occitania, & vicinis Provinciis Plebæ mulierculæ solent interiorem superficiem figulinæ pateræ allio fricare, quam in hoc morbo umbilico applicant, cui fortiter adhæret, modo allium calefiat.

Fortassis subtiliores hujus remedii moleculæ percutis hyatus sanguinem intrando ipsum valde commovebunt; autumotamen optimoseffectus ab odore præsertim procedere qui nares afficit; verum quomodocumque res se habeat cum huic remedio fidant magnopere ægræ, neve ipsum nocuum experiatur, idcirco minime contemnendum videtur.

VIII. Iis adhibitis efficaciores experiuntur boli aut potiones hysteriæ, quæ patrantur sequenti methodo ex remediorum farragine seligendo magis idonea; ceteris tamen præcellunt.

Aquæ adversus hystericos vapores magis comendatæ, sunt illæ,

Melissæ simplicis, vel compositæ

Cardi

Matricariæ

Artemisiæ

Peoniæ

Nucum

Cerasarum nigrarum

Florum Tilliæ

Aurantiorum

Earum singulæ ad duas, vel tres uncias adhibentur.

Pulveres etiam sequentes adduntur quales sunt.

De Gutteta

Radici Valerianæ sylvestris

Peoniæ masculi

Florum Tilliæ

Castorei

Assæ foetide &c.

Dosis a septem, vel octo granis, ad quindecim, aut viginti extat pro diverso pulverum numero.

In aquis interdum diluuntur, sequentia electuaria.

Theriaca

Confectio hyacinthina

Confectio alkermes.

a drachma semis ad drachmam.

Tincturæ etiam usuveniunt, quales sunt

Tinctura Myrrhæ

Castorei

a guttis decem ad viginti, aut vigintiquinque.

Tinctura annodina &c. a guttis viginti ad triginta.

At ut earum dosim tutiori methodo fanciamus theriacæ quantitati ratio habenda est.

Tandem syrapi anthysterici præscribuntur

Artemisiæ

Matricariæ

Peoniæ ad $\frac{3}{4}$ I., aut $\frac{3}{4}$ I. & S. dosim

Ex iis diversis pharmacis potiones anthystericæ subijunguntur plus minusve saturatæ, quæ cocleatim duplici quoque horæ quadrante exhibentur, at coclearia grandiora primum, verum exiguiora propinantur.

IX. Boli, aut opiata ex iisdem simplicibus, aquis distillatis exceptis, componuntur; efficaciores evadunt efficaciora feligendo pharmaca, vel largiori dosi ea propinando prout paroxysmi violentia poscet; boli de horæ dimidio reiterantur, modo tamen grandiori dosi primum indulgeamus.

Etiamsi hujusmodi boli, ex similibus substantiis consentur ac anthystericæ potiones, rarius tamen præscribuntur tum quia haud facile est illos ægris exhibere coarctati gutturis ergo, cum etiam, quia necessum esset ipsos a ventriculo solvi posse fecus remedii actio retardatur; quare in aliqua aquarum anthystericarum solvuntur, & potionum more cocleatim propinatur.

X. Inter diversos bolos anthystericos duo præsertim commendant; *primus* coagmentatur ex duplici scrupulo sulphuris communis, & drachma nucis myristicæ cum syrupo Artemisiæ subactis; *secundus*, qui validior evadit ex Castoreo, & Assæ-foetida conficitur, ad drachmæ semis dosim, cui additur granum & semis, aut duplex granum Laudani; bolorum alteruter in tres partes dividitur, duplici quoque quadrante aut singula hora sejunctim exhibendus prout morbus urgeat.

Pro efficacissima commendant *misturam*, aut potionem simplicem superaffundendo tribus, vel quatuor uncis aquæ Artemisiæ, aut Matricariæ tres vel quatuor guttas olei Succini cum annatina parte olei Gagatis unico vel du-

plici haustu remedium exhibendo, quod efficacior evadet addendo viginti, aut viginti quinque guttas tincturæ annodynæ.

XI. Si vapores hysterici vehementiores sint, & remediis obstant necessum erit brachium, aut pedem incidere, pedem tamen salubrius, reiterando venæ sectiones etiamsi pulsi debiles, & exigui appareant, ut mos est in iis circumstantiis, circulationis retardatæ ergo; vomitum etiam promovere fas erit tres, aut quatuor grana propinando Tartari stibiati solubilis in duabus, vel tribus unciiis Aquæ distillatæ cardi benedicti, ut ventriculus succutiatur, modo pulmonis conditiones id sinant; de cetero etiam in hoc casu Tartarum exhibetur majori copia aquæ solutum, affatim solutionem hauriendo, ut de aquis mineralibus fieri solet.

XII. Communiter receptum est in vaginam intromittere Moscum, aut Zibetum, qui lymphaticum effluvium promoveant, utrumque abstergant, at Religio prohibet pollutiones ita excitare; nihilo tamen minus assidentes mulieres, invitis medicis, hanc methodum pluries impendunt, quantumvis turpis esse possit.

Ratio medendi extra paroxysmum.

Quando paroxysmus discesserit nostrum erit tantum regressus præoccupare, quæ de causa necessum erit antecedentem causam detegere, ut eam necessariis remediis validius pugnemus.

I. Si morbus ab intermissione, aut suppressione mensium, lochiorum, aut albi fluoris procedat, hæmenagoga præscribuntur, ceteraque remedia pro iis morbis superius descripta.

II. Si sola albi fluoris acrimonia morbum inducat diluentia, temperantia, atque dulcificantia locum habent superius in albo fluore proposita.

III. Si acrimonia, & copia seminis in causa sint vulgari, & obvio tutiori-que remedio, matrimonio videlicet, ei medetur, secus vero antiphrasica in furore uterino commendata usuveniunt.

IV. Tandem si tumores, & obstructions uteri ovariorum, aut tubarum, vel partium proximarum hysterismum moveant, aperientibus remediis illas resolvuntur, aut progressus pluries indicatis remediis sistuntur.

Generice idonea methodus vapores hystericos eradicative sanandi eo collineat, ut præscribantur.

1. Aperientia martialia mitiora qualia sunt

Tartarum Martiale solubile		
Sal Martis Riverii		
Crocus Martis aperitivus		a gr. x. ad xxv.
Ethiops Martialis		
Tinctura Martis		
		3 II. ad 3. IV.

2. Aperientia Mercurialia dulcia, quæ purgant debiliter, vel nihil cathartica sunt ut

Ethiops Mineralis cum sulphure, per deflagrationem aut triturationem paratus

Ethiops Mineralis per triturationem confectus, & remixtus saccharo

Assa fœtida
Castoreo
Myrrha &c.

Angulorum a granis xv. ad xxv.

3. Resinæ anthystericæ quales sunt

Castoreum
Myrrha
Gummi Ammoniacum
Galbanum

quæ a granis viii. ad xii. sumuntur, vel in bolos aut opiata rediguntur, ipsas propositis aperientibus remiscendo

4. Diluentia, & humectantia, quæ sanguinem emolliunt, atque refrigerant, ab æstu quem anthystericorum usus nimius excitaverat, qualia sunt.

Balnea repentia
Semi-balnea
Apozemata, seu decocta refrigerantia
Aquæ Minerales ferrugineæ, & acidulæ
Lactis serum simplex, vel chalybeatum
Lac Asellæ

5. Purgantia leviora sæpe reiterata, inter amarotica selectura talia sunt.

Rhabarbarum
Infusio aut syrupus florum persicorum
Syrupus Cichorii compositus, qui amarior evadat sumitates infundendo.

Absynthii
Centaureæ
Aristolochiæ.

6. Narcotica etiam exhibentur, modo suspicemur aliquam in utero impressionem adesse, aut nervorum labem, quæ hystericos vapores minetur; pro libitu impendi possunt

Laudanum in substantia ad gr. j.
Tinctura Annodina ad gutt. xx.
Pillulæ Cynoglossi ad gr. iv.
Pillulæ Starkei a gr. iv. ad viij.
Theriaca communis ad 3 ss.
Theriaca cælestis a gr. vij. ad k.

7. Tandem optimum regimen præcipere necessum erit tum quantitatis cum qualitatis alimentorum respectu, quod haud facile erit obtineri a mulieribus admodum inconstantibus, tamen id necessarissimum videtur.

Interdum evenit gravidas mulieres hystericis vaporibus, imo, savioribus corripi; tunc enim coacti erimus proposita remedia impendere tum in paroxismo cum extra paroxysmum proposita; cavendum tamen est ne foetum lædamus effi-

Astruc de Morbis Mulierum.

T 3

cacio-

caciore prescribendo, modo morbi sevitie ea non postulet, aut mitiora incassum exhibita sint.

*Remedia specifica, quæ adversus hystericos vapores
a nonnullis commendantur.*

Inter plurima hujus speciei remedia nos observationibus magis confirmata, tutiora, & celeberrimorum medicorum auctoritate suffulta tantum exponemus.

I. Primum locum obtinet *Mosculus* intus sumptus sub forma bolari vel idoneo vehiculo dilutus a granis octo ad duodecim, & ultra.

Horatius Augenius (a) remiscebat quinque grana *Moschi* scrupulo uno *Cynamomi* *Caryophyllorum*, aut nucis muscatæ, eaque vino soluta propinabat; testatur ipse constanter felicem eventum hujusmodi remedium prestitisse.

Reinerus Solenandrus (b) refert, incassum jam ceteris adhibitis remediis, hystericum paroxysmum certissime compescere tria grana *Moschi* cum annatina quantitate sanguinis *Draconis* remixta, & in unciiis quatuor aquæ florum aurantiorum soluta, quo auxilio hystericam anum perfecte sanavit.

Gregorius Horstius (c) ait hystericum morbum subiigisse moscum exhibendo ambaro copulatum.

Lazarus Riverius non solum commendat Solenandri remedium in sua edita (d) Praxi; imo in suis (e) observationibus narrat pluries utiliter remedium exhibuisse.

Et ipse *Moscum* in hystericiis vaporibus adhibui, neque inutiliter eosque salubres effectus a narcotica virtute derivare mihi visum est.

II. *Ungula alcis* rasata, & idoneo vehiculo propinata ad scrupuli aut granorum triginta quatuor circiter dosim magnopere commendatur.

Hujusmodi pulvis, ut ajunt adversus Epylepsiam facit, at eventus adhuc minime spei conceptæ respondit. Apolonius (f) Menabenus ex eo concludit adversus hystericum morbum ipsum utilem evadere, cum epylepsia affinis videatur, indicat ipse observationem quæ huic sententiæ nonnihil favet; at omnis fides decidit cum pedum integrum frustulum collo appensum hystericos vapores penitus subiigere perperam credat.

III. *Julis nucis Juglandi* exsiccati & in pulverem redacti hic locum habent ad duorum scrupulorum dosim, addendo duplicem guttam olei *Karabis*.

Thomas Mussetus (g) hoc remedium inter efficaciora jactat, at si ipsum ullum effectum præstet succino potius quam *Julis* tribuendum videtur.

IV. Suffumigia ex pulvere *Verucarum* quæ equorum crura deturpant pariter prodesse credunt; exsiccantur enim verucæ, & in pulverem rediguntur, atque earum pugilli aliquot supra prunas inspergantur; fumus vero intra nares recipitur.

Aubertinus Bottonus (h) credit hujusmodi remedium mirificum esse ut hysterica mulieres quæ obita credebantur statim vitam & sanitatem recuperent; nihil officit id experiri imo utile evasisse non contendo.

V. *Oxyratum*, aut acetum aqua remixtum per clysterem intromissum ad libram, aut per os sumptum ad sex uncias non parum levaminis asserre putant, Riverius admodum ipsum laudat tum in (i) praxi cum in propriis observationibus (k).

VI. Gra-

(a) Lib. XII. Epist. 7. (b) Sect. IV. Confl. 25. (c) Lib. V. De Morbis Mulier.

(d) Lib. XV. Cap. 26. (e) Cent. I. Observ. 65. (f) Tractat. De Alce Cap. 10.

(g) In Epistola ad Petrum Manarium. (h) De Morbis Mulier. (i) Lib. XV. Cap. 7.

(k) Cent. III. Observat. 83. Et Cent. IV. Observat. 6.

VI. Grana actes exsiccata & friata ad drachmæ quantitatem sumpta, & in vini cratere soluta pariter commendant, eorum defectu *fuligo lucida* substituitur simili dosi in ovi luteo hausta. Riverius (1) ambo ea remedia asserit paroxysmos hystericos eorumque regressus, sistere, idque propria experientia confirmat.

VII. Levior decoctio radicis *Brionie* albæ in vino albo quandoque propinatur. Mattiolus (m) hoc remedium proponit quasi specificum asseritque mulierem quotidie hysterice vaporibus obnoxiam penitus convaluisset hujus remedii haustu per integrum annum loco cœnæ semel tantum in hebdomada continuato; *Brionie* anthysterica virtus hujus medicinauctoritate præsertim fuit; sæculam etiam nonnulli exhibent quæ infirmiore tamen effectum præstat.

VIII. *Primipare placenta* furni ope exsiccata, & in pulverem redacta in idoneo vehiculo ad drachmam propinata, si (n) Riverio fidendum est, ictu oculi paroxysmum subiigit. Fridericus Hoffmannus (o) pariter hujusmodi remedium commendat quasi certissimum adversus hysterismos, eorum enim auctoritate commotus illum retuli, nam candide *plura refero quam credo*.

IX. Medici nonnulli in hysterice vaporibus (p) *Camphoram* adhibent, eamque vel in pulverem redactam ad granorum decem, aut duodecim dosim exhibent, vel sub formam bolari syrupo quodam anthysterico subactam, aut oleo amygdalarum dulcium solutam; interdum ejusdem frustulum comburunt, quod in quinque, aut sex uncis aquæ anthystericæ extinguunt, quam ægris propinant. Hujusmodi remedium annodina sua virtute agit, ut ejusdem usus prorsus derimento expers evadat; at experientia didici ipsius eventum admodum variare, idcirco parvi (q) faciendum esse.

X. Chimici jactant adversus hystericum morbum stanni usum, ejusdemque preparationes, videlicet *magisterium*, *sal*, & *oleum Saturni* &c.

Sumunt stanni frustula, quæ in crucibulo ignis ope continuo remiscendo in calcem redigunt, postquamquod in mortario marmoreo longa trituratione in pulverem rediguntur. Hæc salubrior est, atque tutior præparatio; exhibetur ad octo, decem, aut duodecim grana remixta extracto alicujus plantæ anthystericæ, aut simpliciter theriaca, vel confectioe hyacinthina.

Magisterium conficitur solvendo stannum in aqua regali, superaffundendo vero bis decuplum aquæ communis, ut diluatur solutio, & metallum sub pulveris albi specie fundum petat, qui pulvis pluries aqua tepenti abluitur, ut ab aquæ regalis molleculis repurgetur. Hoc remedium vel extrinsecus umbilico applicant, vel intrinsecus ad grana quatuor, aut sex exhibent.

Præparatio salis, & olei Saturni, quam Sennertus (r) proponit longior, & difficilior evadit. Solvitur enim stannum Anglicum cum aqua forti nitri, & aluminis, decidit statim albus pulvis, seu stanni magisterium.

Hujusmodi pulvis in vase sublimatorio, ut de floribus antimonii fieri solet exaltatur, postquam quod collecta materies in aceto destillato solvitur.

Deinde acetum ad siccitatem usque destillant destillatusque liquor denuo pulveri remiscetur pluries cohobationes reiterando usque dum acetum omnem pulverem secum abripiat, tunc ad siccitatem acetum evaporatur; ex massa vero residua cum spiritu vini, Tinctura elicitur saturatissima pluries spiritum superaffundendo; ad dimidium tunc spiritus vini destillatur, vero superstes liquor in cella

T 4

vina-

(1) *Prax. Lib. XV. Cap. 6.* (m) *Comment. ad Lib. IV. Cap. 176.*

(n) *Praxeos Lib. XV. Cap. 6.* (o) *Patholog. Part. III. Sect. I. Cap. 5. §. 7.*

(p) Riverius, ubi supra. Vellehius, in *Mis. mimematis annexis Ann. 4. & 5. Decur. I. Ephemerid. Medico-Physico Germanic. Art. 7.* (q) Vide Augustinum Thonerum, *Observat. Medicinal. Lib. 3.*

De Morbis Uterinis Observat. III.

(r) *Institut. Lib. V. Part. III. Sect. III. Cap. 15. & Prax. Lib. IV. Part. II. Sect. III. Cap. 4.*

vinaria reponitur, & efformabuntur cryftalli, quæ *Sal*, aut *chryftalli Saturni* dicuntur, intusque exhibentur ad eandem magisterii dosim. Si hujusmodi cryftalli marmoreæ tabulæ nonnihil inclinatæ in loco humido superimponentur per *deliquium* solvantur, & liquorem suppeditabunt, quem oleum Saturni, aut stanni appellant; putant, quod ejusdem guttæ nonnullæ umbilico applicatæ hystericum paroxysmum de repente fistant, vel eæ intus ad quinque guttulas idoneo vehiculo exhibitæ.

Noscimus jam chimicorum jactationes, quibus si fidendum esset, (f) hujusmodi remedia hystericos vapores dissiparent *usque ad miraculum*, vel *incatamenti instar*. Nondum tamen ea exhibere ausus sum, & merito quidem, cum Boerhavius & ipse illa contemnat: *Minus amo*, (t) ait, *hoc metallicum, tutiora præsto sunt eidem proposita*.

(f) Præstantissima, ac præsentissima sunt remedia in uteri suffocationibus, quas ad miraculum compescunt, tam intrinsicæ, quam extrinsecus. Joh. Schroderus. *Mineralogia*, Cap. 14.

(t) *Chimix. Part. III. Processu 187.*

FINIS LIBRI SECUNDI.

CATALOGUS CRONOLOGICUS MEDICORUM.

*Qui speciales de Morbis Mulierum Tractatus tradiderunt, vel de iis
in institutionibus mentionem fecerunt.*

IN QUATUOR EPOCHAS DISTINCTUS.

PRIMA EPOCHA.

HÆc Epocha cum Medicina primum incepit, cum ipsa vero intra temporum latebras abiit; ea ad annum usque 800. a C. N. producit, quando Romani Imperii ejectione Medicinam, ceterasque scientias secum Arabes exportarunt, quorum florentissimum Imperium Asiam, Africam, & Europæ maximam partem occupabat.

In iis primordiis Medicina valde pervaga erat, ac pluribus divisa sectis, quarum nulla systema referebat quod omnes artis complecteretur partes, & opinionum incertitudinem determinaret; at an. 180. a C. N. Galenus Paripateticorum Affecta in laudabilem formam iis temporibus accomodatam Medicinæ præcepta digessit, atque quatuor admisit qualitates *calidum*, nempe *frigidum*, *humidum*, & *siccum*, quatuor pariter elementa, humores quatuor, totidem temperamenta, totidemque intemperies.

Hippocrates vel nullum, vel illum (a) Democriti addotavit systema, quod & Epicurus profecutus est; Galenus vero ingeniose Hippocratis canones suis accomodavit institutionibus cum ii tunc temporis plurimi existimarentur.

In hoc systemate quamvis erroneo quoad Physicam pertinet essentialia magis, & medicinæ necessaria complectuntur; indoles videlicet, & causæ morborum proponuntur omnes, tum indicationes quibus mederi oportebit; uno verbo
in eo

(a) Autumant Hippocratem Democriti discipulum fuisse. *Celsus in Præfatione.*

in eo morborum omnium Diagnosim, Prognosim, ac remedium exhibendi rectam rationem reperiens, quod artis essentiam constituit.

Hujusmodi systema nonnullas contentiones passum est, ipsius Auctoris etiam ætate, at cito evanuerunt, & a Medicis omnibus illius ævi communiter receptum fuit; Arabes vero subsequenti ævo, & qui eos secunda Epochâ prosequantur idem amplexi sunt; illum denique tertiâ Epochâ universaliter acceptum fuit, undique lectum, tutumque a Medicis in Europam post Scientiarum reformationem viventibus usquequâ quarta, & postrema Epochâ novis Anatomicis inventis, & cadaverum inspectione novissimo lumine medicina refulxit, quamvis nunc jam obsoletum sit quoad physicam explicationem spectat, ipsum tamen adhuc defendunt, quoad indoles, & indicationes morborum attinet, medendique rationes; progressus vero qui in iis posterioribus medicinæ parvis facti sunt ampliari potius, quam destruxerunt Galeni systema.

Ea ætate Pharmacæ studio magnopere consuluerunt ut facimen confirmat formularum, quas Galenus in pharmaceuticis (a) libris congestit, aut *Scribonius Largus*, in suis operibus descripsit; animadvertendum tamen est eorum compositiones innumeris conflari pharmacis quare Plinius eas valde (b) merito contempsit.

Neque Botanicam prorsus neglexerunt; asserunt nonnulli quemdam extitisse Cratevum stirpium historia non parum instructum, at ejusdem defuncti opera si ullam exaraverit; eorum defectu Dioscoridis labor, atque Plinii plurimarum plantarum descriptio certum nobis præbent indicium hujusmodi studium tunc satis invaluisse.

Idem tamen de Anatomicis perquisitionibus prædicare nequimus; in cassum enim prædicant Herophilum, & Erasistratum versatissimos in hac scientia fuisse; quinimo concedere fas erit Hippocratem, Galenum, ceterosque Græciæ Medicos in ea valde aridos fuisse, nullumque verisimiliter cadaverum dissectuisse.

Cadaverum enim inspectionem, ad morborum sedes, & causas detegendas necessarissimam, tunc temporis rarissimam fuisse censeam, cum morborum explicationem parum, vel nihil ad anatomiam referrent, neque in Græcorum librorum pervolutione hætenus ullam mihi anatomicam observationem animadvertere licuisset.

Chimiam vero penitus ignorabant, multumque post tempus eam colere, & medicinæ aptare inceperunt.

In humana corpora astra influere inter Orientales nationes vetustissimam opinionem fuisse constat a Sabeorum religione, quæ communiter colebatur ipsis derivatam; hæc sententia in Græciâ translata Græcos Medicos decepit, eamque Galenus confirmavit, atque ampliavit, cum criticos dies constituisset, & summam Lunæ in humores influentiam prædicasset.

Fides vero quam characteribus, & versibus præstabant summopere erat contemnenda, ajunt enim Catonem (c) barbara quædam dicta magnificisse ad ossa luxata, vel fracta restituenda. Verum Quintum Serenum Sammoniacum Gordiani Imperatoris Medicum, & Præceptorem ad Æmitriteum subjiciendum

ver-

(a) De Antidotis.
mentarum per genera.

(b) Quo Deorum perfidiam istam monstrant? Hominum enim subtilitas tanta esse non potuit. Plin. *Histor. natur. Lib. XIX. Sc. 8.*

(c) Cato, De *Re rustica*, Cap. 160.

verbum (a) *Abracadabra* commendasse, ita pluries conscriptum, ut cuique lineæ demendo literam conum refferret, qui collo apensus morbum profligare censebat.

Pari ratione judicare poterimus de amuletis, seu substantiis quibusdam quas partibus affectis applicitas ipsarum morbis moderi superstitiose fantebantur.

Galenus testatur radicem (b) *Peonia*, infantum collo suspensam epilepsiam insultum compescere; Aetius suadet (c) *jaspidem* appendere ad scrubiculum usque descendentem, asseritque se ipsum eo pacto stomachi morbo convaluissē; *Tralianus* magis credulus pene certissimum remedium proponit pro febre tertiana subjuganda, *olivarum folium* ante solis ortum collectus, cui inscriptum sit verbum (d) *CA ROI*, & collo agrotantium appensum; at innumera exempla asserre possem hujusmodi, quæ perlegi poterunt apud (Augier Ferier) medicum *Tolosanum Lib. II. Cap. II. De methodo medendi*.

Eo tempore *Romæ*, & *Italiæ* (e) *Plinio* teste tres invexerunt morbi species novissimæ, quæ valde pertæuerunt, verum brevi evanuerunt.

Prior *lepra* fuit quam exportavit *Pompei* exercitus e *Syria* redux ubi cum *Ægypto* Regno propinquo communis est, & *Endemia*, at morbus cito desistit, hic quidem morbus, *Plinius* ait, in *Italia* celeriter extinctus est.

Alter *Lichenis* species erat serpentis & epidemicæ, quæ mentum præsertim occupabat, & osculis, aut amplexibus facile communicabatur, *veloci transitu oculi* ex quo *Mentagra* appellata fuit. *Plinius* enarrat ipsam ab *Asia* *Romæ* transfuisse Equitem Romanum, quam ipsum nomine indicat.

Postremus morbus *Anthrax* erat, quem *Plinius* *Narbonensi* Provincia *Endemium* fuisse tradit, ille *Romæ* transductum suo tempore adhuc vivebat.

Plinius tandem de colico dolore ibidem verba facit nocuo morbo quo primum *Tiberius Imperator* correptus fuit; tunc *Romani* valde mirati sunt, cum *Cæsar* annuntiaret novo nomine se colo laborare, magna enim *Civitatis ambage* cum edicto ejus excusantis valetudinem legeretur nomen inco-

gnitum;

(a) Inscribas cartæ quod dicitur *Abracadabra*,
Sæpius, & subter repetas, sed detrahe summam;
Et magis, atque magis desint elementa figuris
Singula, quæ semper rapies, & cetera figes,
Donec in angustum redigatur litera conum.
His lino nexis collum redimire memento

A B R A C A D A B R A

A B R A C A D A B R

A B R A C A D A B

A B R A C A D A

A B R A C A D

A B R A C A

A B R A C

A B R A

A B R

A B

A

(b) De simplicium medicam. facul. in voce *Glycyfida*. (c) *Eib. II. Cap. 35.*

(d) *Lib. XII. Cap. 7.* (e) *Hist. natural. Lib. XXVI. Scil. 6.*

gnitum, quare admirationem non ab ignorantia morbi insurrexisse credendum est, sed a novitate potius appellationis qua Imperator eum designavit.

Ant.
C. N.
Anno
432.

HYPOCRATES veterum Medicorum antiquissimus cujus opera ad nos usque perventa sint, qua de causa quasi medicinæ Patrem posteriores Medici omnes ipsum respexerunt, quem neminem latet, ut supervacaneum sit, hic cunctari in vitæ suæ historia, quæ ad paucas & incertas notiones reducit.

Sufficit animadvertere communiter receptum esse ipsum vixisse Anno Mundi 3538., Romæ vero 318. ante Christum Natum 432.; virum gignit Insula Coos in mare Ægeo; verum praxim exercuit Thessalia præsertim, & apud Thraces.

Longiorem vitam duxit nam qui eam subducunt, ad annum usque 86. pertingisse dicunt, sed alii annos 190. perdurasse autumant, quod propriæ scientiæ, atque optimo vitæ regimini valde tribuendum videtur.

Inter opera quæ ei tribuuntur multa suspecta sunt; stili enim diversitas atque systematis principia ab Hyppocraticis non parum dissita suspicionem augent, eamque magis confirmat Galeni (a) opinio qui asserit Adriano imperante, duos Medicos Alexandrinos Artemidorum nempe Capito, & Dioscoridem eas elucubrationes collexisse quingentesimo anno ab Hyppocratis discessu; difficile enim videtur, quod post tot annorum spatium hujusmodi Codicem recto scrutinio perficere possent absque quo stilum atque ordinem mutarent.

Erotienus qui sub Imperio Neronis vivebat genuina Hyppocratis opera determinare satagit, ex quibus respuit Librum de *Natura Muliebri*, & alterum de *Virginibus*; amplexus est tamen illos de *Morbis Muliebribus*, & *Sterilibus*; at ejusdem pace, Hyppocratis editores conveniunt incertum esse finem primi Libri de *Morbis Muliebribus*, quod ambo suspectos reddit.

Me latet qui primus de hoc libro suspicatus sit, Mercurialis qui sedulo Hyppocratis opera inquisivit eorum tres classes constituit; Libros de *Natura Muliebri*, de *Morbis Muliebribus*, & de *Sterilibus* in tertia classe reponit, inter illa opera videlicet quæ minime ad Hyppocratem pertinere credit, sed ad alterutrum ejusdem discipulorum. Johannis Henricus Schultius Medicinæ (b) Professor Altorfi circa hoc Mercurialem prosequutus est idemque novis rationibus confirmat.

Erotieni enim sententiæ adharebimus Hyppocrati Libros tribuendo de quibus quæstio est; tamen prætereundum non est multum in iis ambiguitates reperiri, præsertim cum deuteri *aberratione* locutus sit, ubi erroneas sententias tradit, etiamsi ab Hyppocratis doctrina in suis Operibus alio suffultæ videantur; putat enim uterum positum sæpe mutare, & non solum stomachum versus, jecur, aut cor transferri, sed caput etiam aggredi, eaque de causa passionis hystericae sænomena omnia producere; mirum sane est, Hyppocratem hujusmodi motus utero tribuisse, quorum futilitatem satis patescit, at magis admirandum est hanc erroneam sententiam plures Medicos, qui illum prosecuti sunt amplexos fuisse.

Ant.
C. N.
Anno
96.

ASCLEPIADES Bithynus celebris Medicus Romæ ætate Pompei summa cum laude Medicinam exercuit anno ab Urbe condita 658. & ante Christum Natum 96. Cicero (c) ipsum *Medicum*, & *amicum* appellabat.

Ejus-

(a) Comment. I. in Librum Hyppocratis de natura humana. (b) In Historia Medicinæ, in 4^a Lipsiæ 1729. pag. 215. 216. & 244. (c) Lib. I. De Oratore, pag. 283.

Ejusdem labores numquam ad nos pervenerunt, at apud Aetium (a) de quo infra locuturi erimus remedia nonnulla reperiuntur ad ulcera uteri cicatrifanda idonea, quæ Asclepiadi cuidam tribuuntur, qui (b) Galeni etiam testimonio nostras esse videtur.

AURELIUS, aut AULUS CORNELIUS CELSUS Medicus Romanus, A.C.
N.
Ann.
35. qui vixit sub Tiberii Imperio, illustris evasit, Tractatus Medicinæ ergo quem loculenter latine scripsit ut ceteris in linguæ puritate præcellere videretur; quæstio est si Celsus Medicus fuisset neve Medicinam professus sit vel vir quidam esset ingenio, & doctrina præditus, qui sponte de Medicina scripsisset, ut de Bello, & Agricultura scribere sategit; at id difficile est definire quod ad nos parum facit, sufficit enim animadvertere Tractatum composuisse, seu melius a Gracis Medicis, & Hyppocrate præsertim materias excerptisse quas sine ordine digessit, & quasimiscellanea, aut specimina medicinæ considerari possunt.

Hujusmodi opus in VIII. libros distribuitur; in eorum IV. libello Caput reperitur XX. nempe, quod de hysterica passione agit, at inconcinne illam describit; ostenderunt enim recentiores Scriptores (c) manuscripta colligendo Celsi hoc Caput incompletum esse, & lacunam dari, quæ nobis demit finem hujus Capituli; tum, alia tria subsequencia quæ agunt de *Vulva exulcerata*, de *Vesica*, & de *Calculis in Vesica*.

In VII. eorum Librorum duo alia Capita extant in quibus nonnulla de mulieribus agit; primum XXVIII. nempe de Filiabus imperforatis Græce *Ἀπύρται* pertractat, alterum XXIX. de extractione disserit foetus mortui; nihil præbet Celsus circa mulierum morbos, quod alio non reperiatur & præstantior; idcirco ut Medicus quidam admonet non ad Medicinam discendam, sed potius linguæ puritatem adipiscendam ipsum pervolvere necessum erit, (d) *Illius*, ait ille, *Cote stylum subiigemus*, & *pluris latinitatem ejus quam medicinam faciemus*.

CLAUDIUS GALENUS Pergamenus inter Medicos Græcos post Hypocratem celebratissimus. Ab ætate quam ipse habuisse narrat dum advocatus fuit ab Aurelio, & Lucio Verro dum Aquiliæ detinebatur, deducitur Anno circiter decimo Quinto Regni Adriani ortum habuisse, idcirco a Christo nato (e) vixisse 131. Plures Provincias Imperii Romani peragravit præsertim vero Egyptii, & Alexandria degit, ubi celebriores erant (f) Medicinæ Scholæ; vixit viventibus Antonino, Aurelio, Lucio Verro, Commodo, & Severo, qui illum magni existimarunt, & pluries eo usi sunt.

Suidas asserit Galenum 70. anno vixisse, quare cum natus esset decimo quinto Anno Adriani, tumultatus esset nono Anno Imperii Severi, qui Annus circiter incidit in 201. Æræ Christianæ; hujusmodi calculus magis rationi consonus videtur illius, quem Auctores nonnulli voluerunt diuturniorem vitam Galeno tribuendo; Pergami inter Patrios Lares mortuus est ubi paullo antea, qua de causa ignoramus, restitutus erat.

Plures ipse libros composuit, qui non omnes ad nos pervenerunt, ipse testa-

(a) Lib. XVI. Cap. 93.

(b) Lib. II. De antidosis, & passim, ubi de compositione medicamentorum.

(c) Morgagni, *Epist.* II. & III. in *Celsum*.

(d) Johannes Rhodius.

(e) Vide *Chronologicum Galeni Elogium a Philippo Labbeo*.

(f) Annica Marcellina. *Livr.* XX. L. Sur. la fin.

testatur plures combustos fuisse (a) in incendio Templi Pacis ubi dum Romæ degebat ipsos reponeret; plures tamen supersunt, qui satis Galeni indolem superius indicatam declarant.

Certum enim est Medicina non solum sed pluribus aliis scientiis edoctum fuisse, at ejusdem styli respectu, longus, prolixus, Asiaticus experiebatur, ut lectores magnopere tederet; verum si de animi qualitatibus verba facere liceret, vanus erat, gloriosus, ab aliis laudes non expectabat, ceteros Medicos contemnebat, pluriesque vituperabat.

Nihilo tamen minus præter eos defectus quos neque negare, neque excusare audeo, Galenus magni suo tempore existimabatur, multo magis tamen post ipsius mortem, quando suum systema ceteris palmam præripuit; nam primum multas contradictiones passus est, ut ipse assert dum narrat Quintum tunc temporis celeberrimum Medicum (b) irrisisse suum systema, defendendo (c) *Quod de calido, frigido, sicco, & humido ajunt, utique Palneatorum esse nomina.*

Haud cognovi qua de causa Galenum somnia magni fecisse, neque ejus credulitatem excusare possem; (d) hortatur enim somnia sedulo animadvertere, atque asserit (e) quod, duorum somniorum causa, agrotantis pleuritide correpti indicis arteriam dissecuisse quam patulam reliquit usque dum sanguis sponte fluere desinere; nam ait ipse *somnium ita præceperat*, qua methodo eger perfecte convaluit. Tandem assert Dei (f) Pergameni ministrum eodem morbo affectum sanitatem recuperasse venam manus externam incidendo prout somnium admonuerat, *aggressus*, ait & *ipse illud insomnii monita.*

Minime in dubium revocamus inter innumera opera quæ ipse scripsit, interduum mentionem fecisse de mulierum morbis, nos tamen institutum præteriremus paucas circa hoc notiones hic illuc excerptendo, sat erit igitur enuntiare nullum de hac re scriptum reliquisse, præter illud, quod a Galeno derivare omnes editores contendunt, sub titulo de *Gynaceis* inter ejusdem opera quandoque relatum, auctoris nomine sane indignum quare Brasalova in IX. Editione dell' *Junta*, & Renatus Chartier conveniunt quod *jejuna prorsus & angusta sit tractatio.*

A. C. SORANUS. duo habentur Sorani Medici Ephesii alter Trajani, & A-
N. driani tempore vixit, eique tribuitur vita Hyppocratis, quæ ad nos usque
Ann. perventa est; alter junior erat, atque Suidas asserit, ipsum quatuor li-
350. bros composuisse de *Mulierum Morbis*, eidemque tribuunt libellum *deutero*, & *muliebri pudendo* Parisiis Græce impressum Ann. 1554. Typis A-
driani Turnæbe, & latine recussum Ann. 1556. apud Gulielmum Morel.

Hujusmodi Tractatus fragmentum esse videtur majoris operis; uteri stru-
cturam exhibet, quam cum imperfecte veteres cognoscerent opus prorsus
inutile evadit.

A. C. ARETEUS Cappadocus inter veteres Medicos recensetur, ejusdem su-
N. perest Medicum opus Græce scriptum, & in octo libros distinctum, quo-
Ann. rum tamen non omnes ad nos pervenerunt.
350.

Medicinæ Historici inter se valde discrepant circa ætatem qua vixerat,
alii

(a) Lib. 1. De composit. Medicamentorum per genera Cap. 1. Et de Libris propriis Cap. 2.

(b) Lib. de præcogn. ad Posthumum Cap. 1.

(c) Galenus, De sanitate tuenda Lib. IV. Cap. 13.

(d) In Lib. VI. Hypp. De Humoribus, Comment. II. Method. Medendi Lib. XIV. Cap. 2.

(e) De curandi ratione per sanguinis missionem Cap. 23. (f) Esculapius.

alii animose fatentur Romani Imperii initio id evenisse, hocce confirmant ostendendo Jonico dialecto ipsum scripsisse, quod post illud tempus obsolevisse asserunt, at Menagius objectionem (a) destruit plures Græcos Auctores enuntiando, qui sub Adriani, & Severi Imperio eo idiomate usi sunt.

Censerem enim hunc Medicum post Galenum locum habere, sed ante Aetium, qui Anno 380., & Paulum Æginetam, qui Anno 420. inter vivos erant, præsertim cum utrique ipsum in suis scriptis advocent.

Aretei stilus concisus erat, & Hyppocratis more valde arctus, quem studuit, atque pluries in testimonium vocavit; ejusdem opera Galenum nihil prorsus redolent, quod confirmat hunc Auctorem, ipsum vel non legisse, vel contempsisse.

In Areteo prima (b) reperitur hydropis cum hydatidibus observatio, quam perbelle descripsit, etiamsi originem, & naturam ignoraret.

Inter octo libros quos ipse composuit quatuor causas, & signa morborum explicant, quorum duo acutos morbos, totidem cronicos explanant, quatuor reliqui pari ratione distribuuntur, duo nempe medendi rationem acutos morbos, reliqui duo cronicos respiciunt.

In secundo libro *causarum*, & *signorum morborum acutorum* in capite nono de Passione hysterica locutus est sub titulo, *De Vulvæ strangulatu*, & in secundo libro, *curationis morborum acutorum* capite nono de illius morbi curatione verba facit, sub titulo *De Curatione Vulvæ suffocationis*.

De *Morais uteri* pariter capite undecimo libri secundi de causis & signis cronicorum sermonem instituit, de eorundem curatione, capite undecimo libri secundi de curatione cronicorum differit, at ibi in originali plura defunt.

ORIBASIIUS Sardus quarto ævo vixit, Imperatori Juliano fuit apprime carus, quapropter, & honores, & opes adeptus est; at cum hujusmodi Imperator in bello contra Persas anno 363. occisus fuisset, non æquam

A C.
N.
Ann.
363.

Oribasius cum successoribus suis fortunam expertus est.

Oribasius ipse narrat Julianum Imperatorem ei præcepisse collectionem præstantiorum veterum Medicorum, jussumque implevit, ut in 70. libros opera omnia Medica antiquorum digessisset.

In posterum specimen hujus collectionis in novem libros distribuit ad usum Eustachii filii sui; paullo post quatuor libros vulgarium remedium congeffit quos Eunapio dicavit; tandem in speciali libello instrumenta, atque machinamenta chirurgica tunc temporis usitatiora ostendit.

Extant adhuc novem libri *Synopsis Medicinæ* pro Eustachio filio scripti; verum quatuor Eunapio dicati, tum *Tractatus de Laqueis, & Machinamentis*; at magni operis sub titulo *Collectanea artis Medicæ*, quod 70. libros complectebatur nisi decem & septem supersunt; Oribasii opera ex manuscriptis latine tradita fuerunt a Joanne Baptista Rasario Medico Novariensi, Basileæ Anno 1557. in triplici volumine in 8. impressa; nondum ea Græce typis mandata fuisse arbitror.

Ipse de Morbis Mulierum in duplici opere locutus est; in illo quod pro

(a) In amœnitatibus Juris.

(b) De signis, & causis diuturnior. Morbor. Lib. II. Cap. 1.

pro filio exaravit; in nono videlicet libro quindecim capita reperiuntur, quæ de præcipuis Mulierum Morbis agunt; in altero vero opere Eunapio dicato, in quarto libro nempe septem capita extant quæ de eadem materia pertractant, verum utrinque parum utilitatis inveneris.

A C. AETIUS Mesopotamus post Oribasium vixit quem sepe in suis scriptis
N. (a) indicavit, idcirco circa finem quarti sæculi; perperam nonnulli con-
Ann. fundunt Aetium Medicum cum Episcopo Aetio Semi-Ariano qui error a
330. nomenclaturæ similitudine procedit.

Ipse reliquit totius Medicinæ codicem utiliore, & præstantiore illo Oribasii. In XVI. libros dividitur, quorum primo octo Græce impressi fuerunt Venetiis apud Aldum in fol. An. 1534. ceteri octo supersunt manuscripti in pluribus Bibliothecis, obviæ in illa præsertim Regis Nostri, ubi plura extant exemplaria. Joannis Cornarius latine tradidit ex Græco idiomate omne Aetii opus, quod Basileæ impressit apud Froben Anno 1547. in fol. sub Titulo *de contrahis ex veteribus Medicina*, postremus liber hujus operis qui continet 112. capita morbos mulierum explicat, & primus est tractatus, qui circa hanc materiam pervolvi mereatur.

Nil magis laudè dignum est quam auctoris candidus animosus in enuntiandis scriptoribus ex quibus materiem deprompsit, pluries enim in auxilium vocat Galenum, Aspasiam quam credo Obstetricem fuisse, Philumenem, Leonidam, Archigenem, Ruffum, Filagrium, Soranum, & Asclepiadem.

A C. PAULUS EGINETTA videlicet Eginæ Insulanus vixit, ut credunt sub
N. Imperio Honorii, & Theodorii Junioris, anno circiter 420. a C. N.,
Ann. 420. saltem post Oribasium, & Aetium locum habet, cum utrosque frequen-
ter nominet.

Hic Medicus medicinæ institutionem nobis reliquit iis temporibus accommodatam sub titulo *de Re Medica*, & in septem libros distinctam; ipse admonet congeriem esse notionum selectarum Galeni, & Oribasii ceterorumque, qui eum præcesserunt.

Hujusmodi opus Græce primum Venetiis excussum fuit apud Aldum in fol. Ann. 1528., verum latine versum a pluribus medicis videlicet Albano Torino, Joanne Guintherio Andernaco, & Janno Cornario quæ versiones omnes pluries editæ sunt; in tertio libro hujus operis decem, & septem capita reperiuntur de Morbis Mulierum videlicet a 60. ad 76. caput pariter in sexto libro septem alia capita habentur a 69. ad 75. comprehensa in quibus præsertim de partu, deque ejusdem consecutionibus agitur.

A C. MOSCHIONUS, nos latet hujus Medici ævum, verum suspicari licebit
N. inter vetustissimos Medicos non esse recensendum, extat de hoc auctore
Ann. 500. Græcæ scriptum *περί γυναικείων παθήων idest Tractatus de Morbis Mulierum*, qui 163. Articulos complectitur, ipsum in Græco manuscripto innumeris scattet erroribus, etiamsi Gesnerus eum corrigere fateretur, tamen adhuc imperfectus persistit.

Inse-

Reperitur antiqua versio latina ejusdem operis , quæ nonnihil amplior est , & magnopere conducit ad exemplaris correctionem.

Inseruerunt versionem , & manuscriptum in duplici collectione Auctorum de Morbis Mulierum , altera VVolphiana , & altera Spachiana ; verum cavendum est ne Moschionum hujusmodi cum vetustiori Moschiono confundamus , cui duplicem tractatum Plinius tribuit , primum *de Raphano* , alterum *de Pessariis*.

CLEOPATRA Ægyptii Regina ; librum ei tribuunt *de Morbis Mulierum* latine scriptum , quem tamen ajunt a Græco idiomate traditum fuisse. A C.
N.
Ann.
809.

Hujusmodi libellus in collectionibus duabus de Morbis Mulierum invenitur superius recensitis , altera nempe a Gasparo VVolphio Basilæ impressa Anno 1586. in 4. , altera impressa Strasburgi ab Israëlo Spachio Anno 1595. in fol. ; facile est cognoscere hujusmodi opus tunc temporis ignorantia crassante apographum fuisse.

THEODORUS PRISCIANUS Medicus Latinus , quem antiquiorem Medici crediderunt quam revera est , ad VIII. potius , aut IX. sæculum referendum ; at hic frustraneum est contentionem discutere. A C.
N.
Ann.
800.

Eo nomine insignitus tractatus extat fratri Thimoteo dicatus in tres libros distinctus , quorum primus dicitur *Phænomenon Euporiston* , secundus *Logicus* , tertius *Gynæcea ad Salvinam* , in hoc postremo Auctor decem breviora capita habet de Morbis Mulierum ; illud opus Basilæ fuit impressum apud Froben Anno 1532.

Idem eodem anno recussum fuit Strasburgi in fol. triplici libro addito Chirurgiæ Albuçasis , sollicitationibus Germani Comitris de Newwenare , hoc tamen discrimine quod in editione Basiliensi opus *Theodoro Prisciano* tribuitur , in Straburgensi vero *Octavio Horatiano* : verum in priori impressione tres tantum libri observantur , superallato titulo indicati , in postrema vero , quatuor Tractatus reperiuntur sequenti ordine digesti :

- I. *Logicus de curationibus omnium ferre morborum , corporis humani ad Euporiston.*
- II. *De acutis , & chronicis Passionibus ad eundem.*
- III. *Gynæcia de Mulierum accidentibus , & curis eorundem , ad Victoriam.*
- IV. *De Physica scientia ad Eusebium filium.*

Tandem in Basiliensi editione Matrōna cui liber de Morbis Mulierum dicatur , Obstetrix videtur nomine *Salvina* , in Straburgensi vero *Victoria* appellatur.

NONUS Medicus Græcus , Anno Christi 915. inter viros erat sub Imperio Constantini Porphyrogenetæ a quo præceptus fuit sequentem librum componere. A C.
N.
Ann.
915.

De Omnium particularium Morborum curatione , Argent. in 12. 1568.

Hieronymus Martius Medicus Ausburgensis Manuscriptum in publica Bibliotheca reperit ejusdem Civitatis quod latine vertit & tum Græce cum Latine imprimere curavit.

Astruch de Morbis Mulierum.

V.

Hu-

Hujusmodi opus de omnibus pene Morbis pertractat in 296. Capitibus, haud perlongis ut *brevissima Medicina Synopsis* videatur, clara tamen & exacta cum idonea praxi conjuncta, quæ brevitati operis respondet; mulierum morbi 13. Capita complectuntur, iique explicantur juxta sententias Pauli Eginetti, & Aetii.

Quamvis Nonus trans errores vitam duceret quos hujusmodi Epochæ adtribui, hic tamen de eo mentionem facere autumavi methodi ergo quam prosecutus est, quæ Græcos Medicos valde æmulatur, & a Medicina Arabum procul diffita videtur.

FINIS PRIMÆ EPOCHÆ.

SECUNDA EPOCHA.

Sæculo IX. cum Imperium Occidentis obverteretur, & Provinciæ a Barbaris Nationibus invaderentur, quæ scientias parvi faciebant, & illud Orientis etiam adhuc subsisteret, in diem tamen periclitabatur, scientiæ pariter, quæ illuc florebant, sensim sensimque defecerunt, contra Arabes, qui armis celerrimos progressus faciebant, atque dominium totius Orientis, maximam nempe Asiæ, Africæ, & Europæ partem tenebant, scientias pariter sui juris fecerunt.

Idcirco Artes, & Medicina præsertim, eandem Imperii fortem profecta est, ut dum apud Græcos, cum Imperii dejectione scientiæ desinebant, apud Arabes potentiæ augmento, & scientiæ ipsæ maximum gradum sublimitatis adeptæ sint; sub Imperio præsertim Califi *Almamon Abdalla*, qui anno 813. a Christo nato summum Jus tenebat suo jussu Græcorum opera omnia Arabice versa sunt, qua de causa omnes Græcorum notiones apud Saracenos exportatæ fuerunt, ut Geometræ, Astronomi, Mechanici, atque Medici passim reperirentur, quibus ceteræ Nationes, & Europa præsertim intra ignorantie latebras involuta orbabantur.

Ea scientiarum conditio 400., aut 500. annos perduravit ab 800. nempe anno ad 1200. Tunc Europæ Nationes mercimonii ergo, quod cum Arabis habebant scientiarum elementa denuo exciperent, hujusmodi commercium patet a vicinis Provinciis peractum fuisse; Italicorum respectu, Neapolitani qui Arabis Siciliam imperantibus propinquiore erant, & nostratum Occitani Ispaniæ proximiores primi fuerunt qui ab iis scientificas notiones mutuati sunt.

Quamvis religionis discrepantia, & regionum longinquitas obsisteret nihilo secius Christiani rerum suarum (a) commutationem iniebat, ut traditionibus (b) constat; at summum negotiationis onus Judæi utrinque

V 2

exer-

(a) Salerni Portus olim mercimonii causa celebratissimus fuit ubi Arabes qui Siciliam, Africam, & Ispaniam tenebant facile conveniebant. Trotula enim Obstetrix (1) Salernitana, quæ Obstetriciæ Artis libellum (2) scripsit Anno 1200, vel 1250. quamdam Saracenarum (3) mulierum indicat, quæ adversus oris foetorem remedia nonnulla exhibebat, verum illa refert, quæ hujusmodi muliercula ad capillorum nutritionem fovendam suppeditabat; evidens enim est tunc temporis Salerni Arabes fuisse, qui medicinam exercerent.

(b) Monspelii vero respectu Gullielmi filii Ermenegaldi Domini hujus Provinciæ legata Anno 1121. exarata, quibus Successoribus prohibet ne Judæis, aut Saracenis aliquam facultatem permittant, satis confirmant tunc Monspelii Saracenos habuisse, qui præcipuos honores, atque onera Civitatis implebant; ait enim ipse (4) *Hereditibus meis prohibeo, ne aliquam Bailiam, vel dominationem aliqui Judæo, vel Saraceno in Montepeffulano donent.*

Beniaminus de Tudela Judæus, qui Monspelii anno 1160. (5) transitum fecit de hac Civitate tradit ibi Saracenos, atque Christianos undique ex vicinis Provinciis negotiationis causa convenire. *Locus, ait, negotiationi commodus quo ex omni loco ad mercaturam conflunt Edom (Christiani) & Ismael (Saraceni) plurimi.* Verisimile est inter Saracenos plures medicos adfuisse.

Tandem Gulliellmus filius Ducissæ Mathildis Monspelii Dominus, & junior filius Gu-

(1) Vide infra articul. de Trotula.

(2) De Passionibus Mulierum.

(3) Cap. 61.

(4) Gabriel, *Series Præsulum Monspelienſium*, in *vita Galteri*, Edit. 2. pag. 140.

(5) In principio *Itinerarii*.

exercebant, iique Medicinam Occitanis, & Neapolitanis communicarunt, a quibus vetustiores Europæ universitates tum Monspeffulana, cum Salernitana originem duxerunt, ut in posterum sensim sensimque per totam Europam medicinæ studium ampliaretur, & plures resurgerent scientiarum Scholæ.

At cum omnia temporum vicissitudini subjiciantur, circa XI. aut XII. eorum scisma atque intestinæ discentiones potentem Calisium Imperium laniarunt, idque cum Scientiarum dejectione evenit, quæ apud illos tum medicina ipsa labefactari inceperunt; at secunda fortuna nos satis edocti eramus, & medicinæ præsertim studium apud nos non solum perstitit, verum novos in diem progressus adeptum est, semitas tamen Arabum prosequendo, a quibus illam didiceramus; in scholis tunc præ manibus erant versiones Arabum Medicorum (a) præsertim *Canones Avicennæ*, & nonus Liber *Rhazis de Almanfor*. ubi specimen medicinæ, aut summa capita lectionum reperiebantur; recensentur itaque triginta commentaria Rhazis, & plura Avicennæ ceterorumque Arabum.

Eorum sententiæ 30. ann. adhuc persisterunt usque dum Bisantium Turcæ anno 1453. subjeperunt, & illuc litteræ obversæ apud nos restitutæ sunt, quare Medici Hippocratem & ceteros Græcos Medicos pervolvere satagerunt, qui vividiorum lumen afferebant, ut considerari possit hujusmodi tempus, quasi initium tertiæ Medicæ Epochæ.

Dum medica ars intra Arabes fuit, & Sectatores suos, videlicet ab anno 800. usque ad 1500., quod spatium Secundæ Epochæ tribuitur Galeni sistema profecti sunt, etiamsi parum inter Chlinicos usui veniret. Inter opera medica illius ævi leviter de natura, indole, & differentiis morborum pertractarunt; offerunt enim synopsis indicationes, vel ut tunc loqui solebant *intentiones*, & *ingenia* morborum indicabant, quæ prosequi necessum erat, atque magnopere curandi methodum inculcabant.

Simplicibus remediis, quæ Græcis innotescabant innumera nova remedia Arabes addiderunt, quæ apud illos crescebant, vel ex Indiis facile exportabant, quorum pleraque adhuc in pharmacopeis supersunt.

Quantumvis ampla esset eorum remediorum farrago, nihilo tamen minus in medicina adhuc non exuberarent, nisi Medici invicem plura eorum subiegiissent ut innumeras compositiones patraissent. Nunquam tot eleutaria *Loboc Pillulæ*, *Sief*, aut *Colyrii sicci*, *Syrripi*, *Trochici*, *Triseræ Philonii*, *Rob*, *Hieræ* &c. medicinam infarcierunt, seu melius dicam nunquam polypharmacia maximum augmentum adepta fuit quam illis temporibus.

At dum materiam medicam excolebant alias medicinæ partes botanicam nempe, & anatomiam magis necessarias neglexerunt; miror cur Arabes

Phi-

Gulielmi superius allati (6) solemniter anno 1196. Monspelii commorantibus promissit, atque decrevit publicis editis, quæ adhuc supersunt minime, *prece aliqua, vel pretio, seu sollicitatione alicujus personæ commoveri*, ut solum Medicum Medicinam facere in publicis scholis sineret, at cuique quavis regione nato permetteret legere, aut præcipere scientias, quod successoribus suis pariter commendat. Evidens enim est generaliores sese explicandi rationes *quicumque sint, & undecumque sint*, Judæos & Saracenos comprehendere, ut medicinam Monspelii libere & ipsi exercere valerent.

(6) Gabriel, ubi *supra*, pag. 129.

(a) Prælegebatur Avicenna, qui Princeps totius artis habebatur ac appellabatur. Prælegebatur Rhazis, & præsertim nonus ipsius ad Almanforem Liber, in quo absoluta curandarum omnium morborum ratio proponi sciebatur. Janus Cornarius, in præfat. Paulo Egineta præfixa.

Phytologiæ studium contemnerent, quod a Græcis magnopere excolebatur, quos tamen ipsi persecuti sunt; anatomix vero respectu eam Mahumeti leges contenderint, quæ cadavera tangere sub pollutionis crimine interdicebant, at quod mirum est similem errorem sectatoribus suis Christianis communicarunt, qui etiamsi religio non obesset tamen cadavera secare respuerunt; nonnulli credunt primum Monspeli Anno 1376. humana corpora dissecuisse de licentia Ludovici Galli Ducis Andegavorum Occitanix Præsidis; ipse enim facultatis doctoribus cadavera sumere permisit eorum qui cruce multarentur, quod confirmavit Carolus V. Rex Galliarum 1396.

Quod Arabes implicabant ne anatomiam excolerent, emortuorum etiam coram perferuari impendebat, ut causas morborum internas detegere valerent; eorum itaque opera pervolvendo hujusmodi observationes nedum reperiuntur, neque ea obviæ sunt inter scripta Medicorum qui post illos vixerunt, ut inter minus recentes apud Gordonum tantum, aut Valescum de Taranta nonnullæ reperiuntur.

Anatomix Arabes novam scientiam colendam substituerunt Græcis ignotam; hujusmodi chemia fuit, cui præ ceteris incubuerunt etiamsi suspicari liceat ipsam ab Ægyptiis deprompsisse, qui primi eam perferutati sunt; passim inter Medicorum Arabum reliquias fragmenta hujus scientiæ reperiuntur, quæ eam non parum cognovisse ostendunt, verum eorum affectu utiliter hac arte usi sunt, quod facile innotebit labores perlegendo Arnaldi Villeneuve, & Raymundi Lulli, qui ceteris præcellerunt.

Arabes Astrologiam pariter commendabant, eamque praxi applicabant; necessum enim erat fases, aut conjunctiones planetarum consulere, easque consecutionibus aptare, quas ipsi deducebant; ex hoc procedit distinctio dierum climactericorum, & criticorum, præsertim series *Ægyptiacorum*, cuius rei futilitas apud nos diu perduravit; diariis enim indicabant tempora purgandi, aut venas incidendi magis idonea, & medici ipsi ea magni faciebant, ut nunquam obistere auderent.

Eorum credulitas imo dicam fraus in diem magis proficiscebatur, ideoque Talismanorum virtutem magnificiebant, modo tamen certa quadam ratione, aliqua fassi planetarum occurrente, cum juramentis, Iconibus, & characteribus specialibus perficerentur; putabant enim hac methodo sanitatem conservare, amissam recuperare, & fortunas, atque opes facile adipisci posse; innumera referre possem exempla, at sat erit eo lectorem mittere ubi Arnaldus de Villeneuve de sigillis, & physiciis ligaturis in suo Tractatu disferit, in quo duo subsequenter refert exempla. Gersonus Cancellarius Universitatis Parisiensis mentionem facit in una sua Epistola (a) cujusdam Jacopi Angeli Medici, insignis Ville Montispesulani, eumque contemnit, quia superstitione abreptus dies climactericos observabat, de observatione ait ille *dierum quantum ad opera*; aspernitur pariter alterum Clinicum in alia sua Epistola, (b) qui adversus Nephritidem Talismanum præcipiebat collo suspensum, & Leonis imagine paucis characteribus additis incisum.

Eo tempore duo novi morbi, quæ usque illuc Græcis, & Romanis incogniti erant apparuerunt, qui non parum illius ævi Medicos implicarunt, ut novam familiam practicæ instituerent.

Primus fuit *variolarum* morbus; quidam comprobare tentarunt Medicos Græcos hujusmodi morbum non latuisse, & obvertendo sensum operum eo-

Astruch de Morbis Mulierum.

V 3

rum

(a) Tom. I. editionis postrema Anversiana.

(b) Tomo eodem, ad annum 1428.

rum id ostendere satagebant, at illusio neque communis fuit, neque diuturna, hodie communiter receptum est huiusmodi egritudinem Arabis endemiam fuisse, atque apud eos commorasse usque dum circa septimum sæculum extra natali soli dominium ampliarent in Asia, Syriam, Ægyptum & Persiam invadendo, atque Asiam minorem, in Europa vero circa octavum ævum Siciliam, Neapolim, Ispaniam, & Narbonensem Provinciam occupando.

Ab Arabis ergo, aut Saracenis variolarum infectio ad nos usque pervenit, quam nos ceteris nationibus communicavimus quæ illam ignorabant. Hispani enim in Mexico (a) Angli in Terra Mariæ (b) & Battavi in Insulis quas in Indiis Orientalibus occupant, ubi maxime progressæ sunt variolas exportarunt, id apud nos mille ab hinc annis evenit eque eandem vehementiam servant citra spem quod eas penitus pessundemus.

Alter morbus *lepra fuit* seu *Elephantiasis Arabum* in Ægypto, & Syria communis, quam Pompeus ipse apud Italos exportavit, ubi tamen cito desistit, ut superius observavimus in prima epocha; Galli vero in duplici Cruciata XI., & XII. sæculi hoc morbo correpti sunt, quem in Galliam transfulerunt, ceterisque Europeis communicarunt, at post 500. annos circiter tandem abiit.

Quæ adhuc exposita sunt ostendunt apud nos morbos alienigenos similem effectum præbere ac animalia, aut arbores, quæ, e longinquis Regionibus apud nos transferuntur: Puli enim Indi in Europa facile cicurantur, at Pittaci Americani pereunt, crescunt castanea non vero palmæ, & pistachia, quare concludi potest inter animalia, arbores, & venena exotica, quædam facile climati nostro assuescere, alia nunquam.

A C. AVICENNA Medicus Mahumetanus qui in Araba lingua appellatur
N. *Abubali*, *Alboussain*, *Ebenhali*, *Ebensina*, idest Houssain pater Hali, fi-
Ann. lius Hali, filius Sina. Ab hac postrema voce *Ebensina* illum Avicenna
100. composuimus, quo huiusmodi Medicus insignitur.

In Persia natus est anno Hegiræ 370. & Æræ Christianæ 980., obiit anno Hegiræ 428., & a C. N. 1038. ideoque 58. annos vixit, cuius brevem ætatem tribuunt libidinosa vitæ.

Ille etiam si parum vixerit, multum tamen scripsit. Ejusdem duo volumina reliqua sunt in fol. Venetiis impressa apud Junta Ann. 1595., quorum pars Venetiis pariter edita fuit 1500. in 4.

Præcipuum Avicennæ opus *Canon Medicinæ* appellatur videlicet *Medicine regula*; in quinque Libros dividitur, qui integram medicinæ institutionem complectuntur, ibique in libro tertio de *Morbis Mulierum* partrahat, *Fen* seu Sectio XXI. tres tractatus continet, quorum ambo priores conceptionem, gestationem, & partum respiciunt, tertius ceteros Morbos Mulierum ostendit.

Mihi visum est Avicennam ceterorum Arabum Medicorum assecram fuisse, at haud facile est clare ipsius operis indolem perscrutari, nam versio illa Avicennæ, quæ apud me est a Gerardo Cremonensi peracta, & ab Andrea Alpago correctæ, tum a Joanne Costeo, & Joanne Paulo Mongio revisa, tandem a Fabio Paulino Utinensi publicata, ita inconcinne elaborata fuit, & hinc illinc obscuris fragmentis, lacunis, arabis vocibus interpersa, ut vix intelligi queat.

JO-

(a) Bernard. Diaz de Castillo, Cap. 221. Francisco Lopez de Gomara, Cap. 102. Antonio de Herrera. Decad. II. Lib. X. Cap. 4.

(b) Martinus Lister, Exercitatione VIII. De Variolis pag. 153.

JOHANNES SERAPIONUS Medicus Arabus, de quo pauca scimus, vixit A. C.
 probabiliter XI. sæculo circa Annum 1060., aut 1070. N.
 Ann. 1060.

Ejusdem duo libri extant sub titulo alter

De simplici medicina a Simone Januensi latine versus post-
quam a Judæo Dertosa ex Arabo traditus fuit..

alter erat

Practica Johannis Serapionis dicta Breviarum ex Arabo la-
tine versa a Gerardo Cremonensi

Ambo ea volumina impressa fuerunt Venetiis in fol. per
Bonerum Locatellum Bergomensen 17. Calendas Janua-
rias 1497.

In hoc postremo libro de omnibus corporis morbis agit in VII. Tractatus materiam distinguit; in IV. Tractatu capita decem postrema de Morbis mulierum pertractant juxta ceterorum Arabum sententiam; ea tamen capita non omnes mulierum ægritudines complectuntur.

HALY ABBAS vel ut ille appellari consueverat in capite III. Operis A. C.
 infra enunciandi Haly filius Abbas, discipulus Abimeher filius Moyfis vi- N.
 xit sæculo XI., & Arabo idiomate scripsit libellum sub titulo. Ann. 1066.

Regalis dispositio quæ morborum est Tractatus in duas partes distinctus, *Theoretica* una, quæ decem libros continet, *Practica* altera, quæ totidem libras complectitur.

De Morbis Mulierum seu melius de quibusdam eorum in libro IX., Capite 38. & 39. primæ partis agit, & in libro VIII. secundæ partis capita 20. consecutiva habentur, quæ ad illos morbos pertinent, at in utraque parte ad formulas nonnullas omnis reducitur labor, nunc jam obsoletas.

Haly opus latine vertit Antiochiæ anno 1127. Stephani quidam ut ad libri collum indicatur; hujusmodi versionem vero repurgavit Doctor Medicus Antonius Vitalis quam typis mandavit apud Jacobum Myt Lugduni in 4. anno 1523.

ABUBETER RHAZES vixit circa annum 1070. inter plures libros quos A. C.
 de Medicina composuit conspicuiore sunt decem illi Almanfori dicati N.
 Regi Cordubæ, IX. præsertim qui synopsis morborum omnium complectun- Ann. 1070.
 tur innumeris aliorum auctorum commentis referti.

In hoc libro integer articulus reperitur qui in XI. capita de Morbis Mulierum pertractat; quamquam tamen magni faciant hunc libellum, nihilominus parvi pender; in eo Avicennam sepe in testimonium advocat, quod ostendit paullo post vixisse.

Hoc opus Rhazis cum addito libello ab editore exarato sub eo titulo *Libellus familiarium introductionum in artem parvam Galeni* impressum fuit in fol. Hagænoë 1533. sollicitationibus Doctoris Georgi Kraut.

CONSTANTINUS Medicus Orthodoxus Cartagenus qui etiam in ea Ci- A. C.
 vitate Saraceni imperarent Arabam, Græcam, & Latinam linguam addidiscit N.
 Ann. 1070.

in quibus plures libros Arabum Medicorum tradidit ; verum in Apulia se recepit apud Robertum Griscardum illius Provinciæ Dominum , ibi in monte Cassinensi Monasticam vitam duxit An. 1060. & cum Ablate Didier consuetudinem habuit , qui postea Pontifex creatus fuit appellatusque Victorius III. , qui obiit Anno 1087. , deinde cum Alphano necessitudinem iniit , qui primus fuit Salerni Archiepiscopus circa Annum 1070. cui dicavit libellum *De Stomachi affectionibus* , ideoque ipsum Anno 1060. 1070. , aut 1080. vixisse constat.

Ejusdem operum collectio Basilæ excussa fuit in fol. Anno 1536. addito opusculo *De Passionibus mulierum* , & *matricis* ; at hujusmodi Tractatus , qui tres paginas non superat , nihil animadversione dignum præstat.

A C. ALBUCASIS Medicus Mahumetanus Arabo nomine *Aboul-Casem* vixit N. Anno circiter 1085. post se reliquit opera plura , quæ ad nos nondum per- Ann. 1085. venerunt , de illo superest Tractatus subsequens Chirurgicus

Manualis Medicina , impressa cum *Chirurgia Guidonis de Cauliaco Venetiis 1500. in fol.*

Hujusmodi opus ex Arabo latine vertit Gerardus Cremonensis , qui asserit trigessimam tantum partem complecti grandioris operis sub Titulo *Azaragi*.

At quomodocumque res se habeat Albucasis liber in III. partes dividitur , & in secunda parte a Capite LXXI. ad LXXXVIII. de Morbis Mulierum agitur , ibique Chirurgiam commendat in partu , foetus mortui , aut placentæ extractione , & in abscessu aut cancro uteri &c. , octo hujusmodi Capita inferuntur in duplici collectione VVolphii , & Spachii.

A C. AVENZOAR , seu Arabice (a) loquendo *Aben Zohr Alandlausi* filius N. Zohr Vandalici Medici celeberrimi in Vandalicia nati religione Judæi. Ave- Ann. 1100. roes (b) ipsum laudat , & asserit 135. An. vixisse. Verum ni id credere mavis concludi tamen poteris paulo antea inter vivos fuisse idcirco initio sæculi XII.

Extat Avenzoaris opus sub titulo *Taisir* , seu *Theisir* quod Arabice sonat

Liber Theisir elahelmodana vahelfabir , idest , *Rectificatio medicationis* , & *regiminis* . Venetiis 1496. in fol.

Hoc opus de omnibus Mulierum Morbis differit dividitur in XXVI. Tractatus , & in XXI. de *passionibus matricis* agitur in septem breviora capita distincto , quæ singula hic referam

- I. De matrice & defectu conceptionis
- II. De apostematibus matricis
- III. De corrosione matricis
- IV. De laxitudine , & dislocatione matricis
- V. De superfluitate fluxus menstrui
- VI. De retentione superflua menstruum
- VII. De opilatione , & plenitudine carnis , & scissura in ore matricis.

AVER-

(a) D' Herbelot , *Bibliotheca Oriental.* sub voce *Zohr* .

(b) *Lib. IV. Colliget. Capitulo de diebus criticis.*

AVERROES in Arabo idiomate *Eben-Rhorc* Medicus Mahumetanus, qui Cordubę medicinam exercebat circa Annum 1170. plures libros Artis reliquit, inter quos celebrior fuit, qui sub nomine *Colliget* impressus fuit Venetiis inter Opera Abhomeron Aben Zoar apud Gregorium de Gregoriis 1496. in fol. ; at post illud tempus pluribus aliis collectionibus ipsum addiderunt.

A C.
N.
Ann.
1170.

Hujusmodi *Colliget* synopsis brevissima est omnium morborum in VII. libros distincta; in III. libro Averroes, Capite XXIX. & Capite IX. libri IV. de Morbis Mulierum verba facit, & pauciora de iis morbis refert ut vix mereatur inter Tractatus de Morbis Mulierum recenseri.

NICOLAUS BERTRUTIUS Italus Bononiensis; vixit ut ajunt Anno 1250. Opus Medicum reliquit, cujus titulus.

A C.
N.
Ann.
1250.

Collectorium Artis Medicę tam practicę, quam speculativę. Lugduni 1509. in 4.

Illud opus vero sub diverso titulo pluries recussum reperitur, & in duos libros distinctum, quorum alter *De Morbis particularibus*, alter *de universalibus* agit; prior in 4. partes subdividitur.

In tertia parte, Auctor de nonnullis mulierum ægitudinibus sermonem instituit, deque iis causas, & signa ostendit, omittendo tamen medendi rationem; Medicus qui hunc librum edidit Hagenoæ Ann. 1533. cum ipsum laudis extollere vellet in Pręfatione editionis suadere tentat specimen esse tertii, & quarti libri *Canonis Avicennę*, quod elogium nostris temporibus parvi pendet.

TROTULA. Hoc nomine insignitur Tractatus de Morbis Mulierum sub titulo

A C.
N.
Ann.
1250.
vel
1300.

Gynęciorum Liber, curandarum ægitudinum in, ante, & post partum.

Hujusmodi opusculum quod 63. exigua capita complectitur Anno 1544. Argentinę impressum fuit cura Georgi Kraut, verum Parisiis Anno 1550. recussum, in duplici etiam collectione inseritur Auctorum, qui de hac re pertractarunt.

Hic libellus quamquam parvi faciendus, discrepantię tamen inter Medicos non levis causa fuit, cum nonnulli ipsum *Eros* cuidam tribuant Julię manumisso Augusti filię; alii Obstetrici Salernitanę ipsum referant, quę *Trotula* appellabatur.

At quęstio facile solvi potest; Trotulę enim in prima Argentina editione opus tribuitur juxta manuscriptum ex quo fuit depromptum; eadem Trotula Capite 20. recensetur, quę ægram sanavit ei commendatam, ergo ipsa opusculum exaravit de quo quęstio habetur; itaque qua ratione unquam Eros tribui potest, cum Capite 61. de Saracenis Medicis verba fiant, eodemque Capite remedia cosmetica proponantur, quibus Salernitanę mulieres utebantur; verum Capite 17. Cophon recens Auctor in testimonium advocetur, tandem Capite 61. Camphora præscribatur, quę sub Augusti Imperio nedum innotebat.

Credidimus circa annum 1250. hunc laborem referre cum antea nondum

Sera-

Saracena mulieres illuc medicinam exercerent ut Trotula *Capite* 61. narrat, & Cophon testatur *Capite* 17.; certiores fieri potuissimus de Trotulae aevi si innotuisset ipsius Cophonis tempus, at ipse pariter latitat; ejusdem enim duo opuscula tantum supersunt, ad calcem Mesue impressa Lugduni Anno 1539. alterum *modus medendi* appellatur, alterum quod brevius est *De anatomia porci* agit, utrumque pervolvi, & reperi ipsum citare *Passionarium Galeni videlicet Gariopontum, & Constantinum*, qui utrique ad annum 1000. pertinent, quod tantum ostendit post illud tempus Cophon vixisse.

A. C. HENRICUS DE SAXONIA discipulus Alberti Magni qui vixerit sa-
N. culo XIII.
Ann. 1290.

Ei tribuitur duplex Tractatus videlicet

De Secretis Mulierum. Augustæ 1489. in 8.

De Secretis Naturæ. Francfurti, 1615. in 8.

Ambo ii tractatus Mulierum Morbos respiciunt videlicet conceptionem, gestationem, partum, & puerperium; verum tot erroneis, & superstitiosis fabulis fcatent, & quod veri complectuntur inconcinne ita proponitur, ut minime pervolvi mereantur.

Uterque Alberto Magno tribuitur Fratri Dominicano, & Episcopo Ratibonensi quem saeculo XIII. magni faciebant. Petrus (a) Borussius ejusdem Ordinis Frater contendit Albertum hunc librum composuisse, quem potius cuidam Thomæ de Cantiprè tribuere vult; fortassis veritatem defendit, at in editione, quæ apud me extat utrumque Henrico de Saxonia Alberti Magni discipulo referunt.

A. C. BERNARDUS GORDONUS celebris Medicus Monspessulanus, qui
N. docuit Anno 1285. decem, aut undecim post Annos videlicet ad Ann.
Ann. 1296. Tractatum Therapeuticæ composuit sub titulo *De decem ingeniis seu*
1295. *indicationibus curandorum morborum*, & novem post Annos vigesimo nempe quo lecturam assumpsérat circa 1305. grandiorem tractatum exaravit, quem *Lilium medicinae* nuncupavit, ipse universalem omnium morborum pertractationem præstat; delectabantur tunc opera tumidis titulis insignire quales sunt, *Flores florum, Lumen luminum, Rosarium Philosophorum* &c. nil mirum ergo si eodem errore & Gordonus correptus sit; non abs re tamen erit rationes referre, quæ ipsum induxerunt hoc titulo libellum decorare. *Hunc librum*, ait, *intitulo Lilium Medicinæ; In lilio enim sunt multi flores, & in quolibet flore sunt septem folia candida, & septem grana quasi aurea. Similiter liber iste continet septem partes, quarum prima erit aurea rutilans, & clara alie autem sex partes erunt candidæ.*

In ejusdem operis libro septimo de Morbis Mulierum Gordonus agit a *Capite* nempe VIII. ad *Caput* XVIII.; Arabum methodum undique profectus est, quorum fuit affecta, at illis nitidas magis est, & methodicus, verum interdum rationes observationibus confirmat.

Prima editio hujus operis Venetiis impressa reperitur Anno 1494. in fol.

A. C. JOANNIS PLATEARIUS Medicus Salernitanus, qui a saeculo XIV.
N. vitam ducebat varios Tractatus digessit alter eo titulo insignitus.
Ann. 1350.

Li-

Liber de simplici medicina, dictus circa instans, materiam medicam complectens

Alter appellatur

Practica brevis morborum curandorum, ubi de omnibus morbis pertractat.

In hoc postremo libro Auctor de Morbis Mulieribus locutus est juxta Arabum sententiam.

Ambo Platearii opuscula cum Serapione Venetiis excusa sunt in fol. Anno 1497.

VALESCUS DE TARANTA Lusitanus Monspeffuli medicinam exercere incepit An. 1382. & post triginta, & sex Annos incoactæ praxis videlicet circa 1418. practicæ opus congeffit quod *Philonium* nuncupavit. A C.
N.
Ann.
1418.

Illud in septem libros dividitur, at quibus rationibus tali pacto Valefcus opus distinguat perspicito; *Rationabile mihi visum est*, ait, *hunc librum in septem particulas esse partiendum ... 1. Enim sunt septem verba quæ Dominus noster Jesus Christus Salvator noster in Cruce pendens locutus fuit, septem sunt dona sancti Spiritus; septem sunt gaudia Virginis gloriosæ; septem Sacramenta Ecclesiæ; septem petitiones in Dominica oratione; septem sunt virtutes &c.*

In septimo igitur libro duodecim Auctor capita ad Morbos Mulierum pertractandos destinavit; Stylus sane barbarus apparet, at medicina rationalius explanatur quam in pertractationibus tum Arabum cum Sædatorum suorum; observationes nonnullæ in hoc opere reperiuntur, quin etiam in illo Gordoni, quæ minime perleguntur in ceteris illius ævi Auctoribus; prima Philonii editio Lugdunensis est in fol. 1490.

MARCUS GATINARIA Medicus Papiensis sæculi XV., qui innotuit communi ergo, quod in librum de Rhazis Almanfori dictatum exaravit Lugduni impressum Anno 1506. in 4. & Parisiis in 8. Anno 1540. titulo insignitum. A C.
N.
Ann.
1440.

Marci Gatinarie de curis ægritudinum particularium, Noni Almanforis Practica uberrima.

In hoc Tractatu sex capita reperiuntur, in quibus de nonnullis Mulierum Morbis interdum agitur, & eorum curatione ex. gr. cura exitus matricis cura superflui fluxus menstruorum, cura retentionis menstruorum, cura præfocationis matricis, cura rhagadiarum vulvæ, & ejus apostlematis, cura melle matricis.

Nulla theoria de iis morbis ibi invenitur, at curandi potius methodus, vel ut melius dicam formularum farrago ab Arabis deprompta, quos continenter citat; nonnullos Medicos vetustiores etiam in testimonium vocat nempe Joannem Arculanum, Gerardum De Solo Professores Monspeffulanos, tum Mattheum De Gradibus, & alios quamplurimos.

ANTONIUS GUAINERIUS Papiensis Professor, Mediolani medicinam fecit, ut Medicum fuisse Ducis Philippi Mariæ Visconti videatur. A C.
N.
Ann.
1440.

Medicinæ cursum elucubravit sub titulo

Pra-

Practica celeberrimi Viri Antonii Guainerii, Papiensis Medicinæ Doctoris clarissimi, Papiæ impressa Anno 1518. in 4. verum Lugduni in 4. similiter Anno 1525.

In hoc libro habetur longa pertractatio de ægritudinibus matricis, quæ complectitur 27. *Capita*, & dicatur Philippo Mariæ Mediolani ac totius Liguriæ Duci, ubi ipse tunc temporis imperabat.

Hujusmodi dicatio respicit proculdubio Philippum Mariam secundum filium Joannis Galeatii Visconti I., idcirco cum ille Princeps obitus sit Anno 1447., necessum erit, quod opus hunc annum præcedat; hujusmodi Dux legitimis filiis carebat etiamsi magnopere optaret, quapropter paulo post Uxorem duxit ut ex Guainerii dicatione apparet *Dii boni!* ait, *quantas voluptas populos tuos Italiæ invaderet, si eum audierint ex Duce clarissimo natam, Duci magnanimo copulatam, filium parenti, & viro persemilem enixam.*

Guainerii opus Principi dicatum eo collineat, ut illum foveat felicem eventum, nam conceptionem, gestationem, & partum respicit, conceptum præsertim cujus obstacula explanat, & methodum sterilitatem præcavendi docet, at parvi pendet; Joannes tamen Faucon doctus Professor Monspessulanus tum hunc cum ceteros Guainerii libros commentatus est.

A. C. ANTONIUS CERMOSONUS Patavinus, qui unam e primariis cathedris hujus Universitatis occupabat, & Præceptor fuit Joannis Michaelis Savanarolæ, obiitque anno 1458.

Ipse publici juris fecit 153. Consultationes Medicas circa morbos omnes, quas typis mandarunt successores sui Venetiis anno 1503. *in fol.*, quod opus postea alio pluries recussum fuit, plerumque tamen cum Consiliis Medicis simul Bartholomæi Montagna Medici Bononiensis.

Inter ea Cermesoni consilia 22. mulieres respiciunt videlicet a 112. ad 133.; tantum nisi farraginem præstant formularum inconcinne distributarum, eaque sane Polypharmaciam satis ostendunt Arabum, & Sæctorum suorum.

A. C. JOANNES MICHAELIS SAVANAROLA Professor Patavinus medicinæ Opusculum exaravit Papiæ impressum *in fol.* anno 1486. postea pluribus Ann. 1485. in locis recusum in sex libros distinctum; eorum quinque priores circa qualitates, & naturam alimentorum versantur, seu materiam medicam explanant.

In postremo tantum libro Auctor de Morbis pertractat, & in *Capite* 24. uteri morbos ostendit quos in 24. *rubricas* seu paragraphos explicat; at potius conceptionem, gestationem, & partum perscrutatur, quam genuinas, & magis obvias matricis ægritudines.

A. C. GALEATIUS DE SANTA SOPHIA Patavii natus Anno 1490. celeberrimus Medicus fuit, qui non parum laudis sibi promeritus est cum IX. Ann. 1490. librum Rhazis interpretaret; hujusmodi comentarium reperitur in editione Rhazis cura Kraut excussa, superius pag. 311. enunciata, per articulos ipsum distribuitur ad calcem utriusque capituli.

A. C. ALEXANDER BENEDICTUS Veronensis sua prima juventute in (a) Græ-

(a) Medicin. *lib. I. Cap. 2. lib. XXVI. Cap. 4.* *invenitur de hujusmodi*

Græciam apud Cretenses appulit ubi diu medicinam exercuit (a) Cydonii præsertim, & Methone in Pelopponeso. Ab hoc itinere redux Venetiis Ann. 1495. moram gerere sibi suadebat, at præmio sollicitatus (b) onus sumpsit Medici Classis Venetæ, quæ adversus Carolum VIII. Galliarum Regem, eodem anno impellebatur. Deducitur vero ab (c) Epistola ad eum missa anno 1508. inter vivos fuisse; imo cum in suis operibus ipse ostendat (d) terræmotum Anno 1511. Italiam concussisse, ideoque tunc temporis etiam adhuc vixisse credendum est.

Præcipuum opus ejusdem prostat sub titulo

Omnium a vertice ad calcem morborum signa, causæ, indicationes, & remediorum compositiones, utendique rationes generatim libri XXX. conscripta.

II triginta libri Imperatori Maximiliano I. dicantur omnes, quare ante annum 1519. compositi fuerint, quia hoc anno princeps discessit.

Inter eos tres de Morbis Mulierum agunt XXV., XXVI., & XXVII. nempe; in priori libro in 39. capita digesto de conceptione, gestatione, & partu pertractat; in postremis duobus fusius absolvit alios Mulierum Morbos; videlicet catameniorum cessationem, hystericam passionem, & inflammationem, abscessum, ulcus, atque cancrum matricis ostendit, at de uteri furore filet prorsus.

Ipsam Græcam Doctrinam novisse constat, cum in singulis capitibus sententiæ reperiantur Galeni, Eginette, Oribasii, Empedocli, atque Athenæi ut synopsim potius Medicinæ Græcorum referat.

(a) Anatomices Lib. I. Cap. 14. Lib. III. Cap. 9.

(b) Chiocus De illustribus Veronensibus.

(c) Per Jacques Antiquarius. Elle est à la tête du Livre.

(d) Medicin. Libr. XXIII. Cap. 19.

FINIS SECUNDÆ EPOCHÆ.

T E R T I A E P O C H A .

Scientiarum restauratio sub fine XV. avi, & initio subsequēntis evenit, & medicina novam formam accepit; etenim a Turcis capto Bisantio Anno 1453. atque Orientis subverso Imperio litterarum cultores, qui a communi exsilio superfuerunt, se in Galliam, & Italiam receperunt, secum libros, & scientificas notiones exportando, hincque certatim Græcæ linguæ, & Græcorum Auctorum scrutinio se dicarunt omnes, quinnimo latinam linguam, atque latinos scriptores excoluerunt.

Hac ratione scientiis Medici valde profecerunt, & qui Græcos prosequēbantur, Hippocratis, & Galeni opera sedulo pervolverant, tum sectatorum suorum, quorum libros latine tradiderunt, ut omnes nationes facile Medicorum labores perscrutari valerent, quos typographiæ inventum obvios reddidit, brevi apparuit quanti existimarentur Græci, quantumque præcellerent methodo, & soliditate dicendi Arabis, quorum opera confusa, & arida experiebantur, ideoque omnem laborem impendere fatagerunt Hippocratem, & Galenum perquirendo, dum Avicennam, & Rhazim respuebant, qui diu nimis medicinæ imperium substituerint.

Galenī systemati præsertim incubuerunt difficultates explanando, contradictiones conciliando, consecutiones perscrutando, atque ejusdem etiam incertas quandoque, aut erroneas sententias defendendo, ut speciem veritatis, futilitatibus darent, uno verbo tunc Galeno ipso intimius ipsius systema cognoscere fatebantur.

Græcorum enim Medicina restituta fuit summumque lumen in hac epocha accepit, quæ etiam si diu non perduraverit, plures tamen doctos Medicos, optimosque libros subministravit; tunc enim primum integram medicinæ institutionem publici juris facere inceperunt, quæ Græcorum observationibus, & nonnullis Arabum suffulta rectam artis sternebat viam; accuratius itaque indoles, species, causas, & differentias singulorum morborum distinguebant, signa in iis intimius inquirebant, ut tutiorem prognosim enunciare valerent, tandem indicationes melius sanciebant, quibus mederi necessum erat.

Cum in Italiam primum Græci appulerint, ibique etiam primum litteræ surrexerunt; Franciscus I. vero litterarum Pater, litteratos homines in tutelam recipiebat, & præmiis, atque honoribus ipsos sollicitabat, ut apud eum moram gererent, suisque beneficiis fruerentur; nihilo secius Itali ceteris litterarum nomine præcellabant, idcirco Italorum Universitates, Patavina præsertim olim sæculo nempe XVI. scientias omnes, & medicinam potissimum summo cum decore omnibus præcipiebat.

Ostendimus jam hujusmodi epocham breviorē fuisse; sæculi enim XVII. medium ipsa tantum attigit, quando sanguinis circulationis inventum, atque nova philosophandi methodus, ut infra exponemus, mutationes innumeras medicinæ attulerunt.

In hac epocha pharmaciæ incubuerunt, Arabis tamen accuratius atque ab eorum poliphar-macia plura dempserunt, ut tamen hanc medicinæ partem innumeris inutilibus, & superstitiosis remediis adhuc scatentem reliquerint.

Botanicæ Arabis sedulo magis consuluerunt, & in hac epocha Tragus, Clusius, Columna, Lobellius, uterque Bahuinus, & innumeri alii naturæ historiæ cultores floruerunt, qui hujus scientiæ obscuritatem sustulerunt, & plan-

& plantarum species atque virtutes , quibus veteres usi erant utiliter declararunt.

Chemiā pariter excoluerunt ab Arabis depromptam cui magis quam par erat dicati sunt . Paracelsus medicina prorsus expertus , at chemicis remediis locupletatus , quibus satis imponere valebat magnum nomen adeptus est , novamque medicinā sectam instituit ratione denudatam , quæ diu tamen persistit , & rationalem artem deturpavit.

Anatomia vero non parum progressa est ; ea ætate enim innumeri floruerunt , anatomia celebres viri , videlicet Silvius , Vesalius , Columbus , Valverde , Fallopius , Eustachius , Spigelius , Andreas Laurent , Fabricius ab Aqua pendente , Gaspar Afelius &c. qui magnopere auxerunt antea actas notiones novaque magni momenti inventa suppeditarunt , tamen magis incubuerunt in describendis ossibus , musculis , vasis , quam in viscerum structura detegenda , quod potissimam constituit anatomix partem , & medicinæ magis necessariam.

Prout anatomia proficiebatur , cadaverum sectiones , & observationes anatomicae frequentius instituebantur ; potuissimus enim in hoc medicinæ studio quamvis breviori earum plures congerere , quorum pleræque utilissima evaserint , & veram nonnullorum morborum sedem , atque causam determinaverint .

Verum Astrologiam judicariam ut in præcedenti magni faciebant ; huiusmodi amentia , radicitus animis inserta , & Auctoritate Scriptorum suffulta , haud facile (a) abradi poterat ; additote ea delectari debiles ingenii , & creduli , quorum adhuc maximus est numerus , ut vix ab hoc morbo convalescere queamus.

Talismanorum respectu tunc temporis ea parvi faciebant , modo tamen apud Proceres non subsisterent , qui circa hanc rem plerumque magis cum vulgo , quam vulgus ipse sentiunt ; celebre illud Talismanum tunc præsertim prædicabatur , quod Regina (b) Catherinæ De Medicis tribuebant .

Tunc primum duo novi morbi invexerunt , lues nempe venerea , & scorbutus adhuc superstites .

Lues venerea enim morbus est advena , quem Hispani in Insula Haiti , seu Hispaniola contraxerunt , & tandem XV. sæculo dum armis Neapolim anno 1493. aggressi sunt , Neapolitanis , & Gallis communicarunt , ut ceteræ Nationes inquinarentur ; hic supervacaneum censeo hanc morbi transfusionem reiterare , quam satis exposui in Tractatu De Morbis Venereis Lib. I. quem pervolvere fas erit .

Huiusmodi morbus initio vehementior erat , etiamsi nunc admodum subtractus appareat , adhuc tamen inter sæviores egritudines locum habet ; Medici , quibus primum ipsum observare contigit , novitate perterriti undique nova remedia investigarunt quibus tandem ipsum compescerunt ; etenim post tentamina innumera , & contentiones invenerunt Mercurium adipe extinctum & frictionibus applicitum genuinum , atque tutissimum adversus hunc morbum evadere ; in nullo enim morbo remedii virtus magis elucescit , aut prudentia Medicorum , qui hoc remedium invenerunt , eumque exhibent , magis commendatur quam in hoc , ubi medicinæ certitudo potissimum refulget .

Scor-

(a) Nondum hujus epochæ initio Astrologiæ forma quoad medicinam pertinebat destructa erat , ut judica e licuerit sublequentis Libelli ergo . Nova Medicinæ Methodus curandi morbos , ex Mathematica Scientia deprompta Joh. Haisfuto Virdungo , Medico & Astrologo doctissimo Authore . Hagænoe 1533. in 4. (b) Memoires de Trevoux. Decembre 1704.

Scorbutum olim innotuisse videtur; Stomacace enim & Scelotyrbæ quibus Romana acies ab Aelio Gallo imperata (a) Strabone teste correpta est dum apud Arabes bellum gerebat, verum eisdem morbos qui ut (b) Plinius testatur Germanici milites infestarunt trans Renum missos Scorbutum fuisse autumant, modo descriptioni eorum morborum indulgeamus; censerem enim *Lienes*, *magnos, convolvulos sanguineos*, & *Ileos Hematites* de quibus Hyppocrates pluries agit (c) & *Oscedum* contra quem (d) Marcellus remedia nonnulla proposuit, affectiones scorbuticas fuisse, aut ei valde affines, hujusmodi exempla demonstrant Scorbutum alias invexisse in quibusdam circumstantiis, non tamen communem morbum fuisse ut hodie centum ab hinc annis esse constat.

Ea ægritudo inter Incolas oræ Baltici endemia est, illam vernaculo idiomate *Scorbock*, seu *Scorbuck* appellant, quod significat *imi ventris morbus*, cum venter plerumque labefactetur; ex iis notionibus Scorbuti nomine hujusmodi morbum insignivimus; credunt ipsum in iis Regionibus endemium esse tum maritimi quem inspirant aeris ergo, cum alimentorum causa quibus vescuntur; Europa enim reliqua ubi mitior est aer, & cibi salubrioris sunt eo, usque ad finem XV. sæculi, & subsequæntis initium expressit fuit:

Diutina vero navigationes, quas auri, & mercionii cupiditas impulit; tum Indias cum Americam versus, morbum universalem reddiderunt cum nautæ deleteriæ indolis aeris, quem in itinere hauriebant, præsertim circa lineam, & infirmioris alimentorum qualitatis causa, tum laboris ratione eo facile corriperebantur; animadverterunt iisdem de causis in obscuris carceribus detenti, & male alti, dum ibi diutius detinuerunt eodem morbo facile inquinari, ut similiter ægri, qui in nosocomiis minus idoneis diu persistunt.

Generice scorbutus pauperum morbus est, qui sordibus vescuntur aut morantur male tectæ domi, injuriis aeris expositi, præsertim cum aliquo languoris morbo vexantur, qui magis sanguinem depauperat; nihilo tamen minus & divites interdum hoc morbo affici possunt, cum extrema valde affinia sint; at id oppositis de causis accidere solet, quia isti plerumque eluones sunt, succosum nimis cibum assument, aut minutalculis delectantur, parum se exercent, ut sanguini acrimoniarum vitium facile communicent.

Desideratur adversus Scorbutum remedium policreïtum, ut adversus luem veneream Mercurium experti sumus; non desunt tamen nonnulla remedia, quæ modo cito exhibeantur, arque diu, huic ægritudini valide mendantur.

Minime putarem inter novos hujus epocæ morbos recenseri posse febrem purpuream, ab Italis *petechiale* nuncupatam, quia ipsi *petecchie* nuncupant rubras papulas, aut purpureas non elevatas, a pulicis morsibus haud absimiles; quæ in hoc morbo (f) e cute erumpunt; me non latet Alexandrum Petronium asseruisse hujus morbi originem anno circiter 1530. Italiam invasisse, quod Hieronymus (g) Tracastoreus Anno 1505. aut 1528. evenisse defendit; at modo parum versati erimus in Auctores veteres Medicos, innotebit exantemata aut efflorescentias rubras vel violaceas, quæ

(a) Geograph. Lib. VI. circa finem. (b) Histor. Natural. Lib. XV. Cap. 3.

(c) Prædicatorum, Lib. II.

(d) Libr. De internis affectibus.

(e) De re medica Cap. II. (f) Voyez Lingalenus, de Scorbuto.

(f) Traictat. de morbo Gallico, Lib. VI. Cap. I.

(g) De morbis contagiosis Lib. II. Cap. 6.

quæ Italarum *petechie* constituunt, & Gallorum rubras maculas, obvium febrium continentium, malignarum, præsertim, symptoma fuisse, quod interdum in iis febribus tamen deest; idcirco videtur, utrumque intellexisse potius novam intensiorem hujus symptomatis annunciare, quam novum morbum, ut ex ipsis verbis Fracastorei deducitur, qui asserit hujusmodi febres *Majoribus etiam nostris cognitæ* fuisse.

LEONELLUS DE VICTORIIS Faventinus in Bononienſi Liceo Medicinæ Professor, celebris interpres libri IX. Rhazis, qui discessit ut putant Anno 1530. (a)

A. C.
N.
Ann.
1525.

Practica medicinalis Lugduni 1554. ad calcem hujus operis in quo pertractare fatagit de morbis omnibus, in LXXVII. capita librum dividendo, reperitur subsequens libellus

De matricibus affectibus compendiolum saluberrimum

Ipse complectitur sex subsequencia Capita.

- I. De suppressa muliebri purgatione.
- II. De nimia expurgatione muliebri.
- III. De cursu sive fluxu humiditatum albarum, sive de cursu matricis secundum Avicennam.
- IV. De præfocatione matricis.
- V. De apostemate matricis.
- VI. De præcipitatione seu descensu matricis.

Hujusmodi Auctor nedum perlegerat Medicos Græcos, nam in hoc opere nudam Arabum doctrinam reperies, & editor Joannis Kufner scholia addidit nonnulla ejusdem sensus.

JASON PRATENSIS Zelandus qui floruit circa annum 1531., & non parum laudis in hac arte adeptus est.

A. C.
N.
Ann.
1536.

Libri duo de Uteris, in quibus Lector candidus opulentissimam simul ac lautissimam naturalium rerum, & historiæ suppellectilem inveniet Antuerpiæ 1531. in 4.
Liber de arcenda sterilitate, & progignendis libris, doctus, & elegans. Ibidem 1531. in 4.

LUDOVICUS BONACCIOLUS Florentinus. Extant duo libelli ab hoc Medico de Morbis mulierum exarati, quorum prior,

A. C.
N.
Ann.
1536.

De uteri, partiumque ejus confectione. Ejusdem, quonam usu in absentibus etiamnum Venus citetur? Quod quale, undique proficuum semen, unde menstrua? &c. Argentinæ 1537. in 8.

Alter,

De conceptionis indiciis, necnon maris femineique partus significatione. Ejusdem, quæ utero gravidis accidunt, Astruch de Morbis Mulierum. X. co-

Et eorum medicinae prognostica, causaeque effluxionum
Et, abortuum, Et proceritatis improceritatisque par-
tuum causae. Argentinae 1538. in 8.

A C. DIONYSIUS FONTANONUS Monspeffulanus in ea Civitate medicus
N. Professor vixit anno 1556. obiit post annum 1544.
Ann. 1540.

*Practica Medica, sive de Morborum internorum curatione
Libri IV. In lucem dati a Johanne Renerio, qui sin-
gulis capitum initiis causas, Et signa morborum ex
veteribus Classicis appinxit. Lugduni in 8. 1550.*

Fontanonus enim in eorum tertio libro 15. Capita habet de Morbis Mu-
lierum agentia. Theoria, & praxis hujusmodi Auctoris Arabum stilum
æmulatur eo magis Gordonii, & Valesci de Taranta

A C. NICOLAUS ROCHEUS Medicus Gallus.

N.
Ann.
1540.

*De Morbis Mulierum curandis Liber, partim ex veterum
Graecorum, Latinorum Et Arabum monumentis, par-
tim experientia propria confectus. Parisiis 1542. in 12.*

A C. LEONHARDUS FUSCHIUS, Rhætus, natus VVemdingæ in Rhætia,
N. anno (a) 1501. ad Doctoratus gradum promotus est Ingolstadii an. 1521.
Ann. 1548. ubi paullo post, nempe anno 1526. Professoris Medici munere functus est.
Inde electus Archiater Marchionis Brandenburgici anno 1528. Tandem Tu-
bingam vocatus est anno 1585. ubi Medicinam publice docuit ad annum
1566. qui vitæ ultimus fuit.

Ipse medicinae institutionem in lucem edidit anno 1548., sub titulo se-
quenti.

*De curandi ratione Libri VIII. causarum, signorumque ca-
talogum breviter continentes, partim olim conscripti,
Et nunc postremum recogniti, multisque locis aucti. Ba-
silæ 1548. in 8.*

Fuschius in III. Libro hujus pertractationis 12. capita præbet, quæ de
nonnullis Morbis Mulierum agunt, ut in Cap.

- LIII. De suppressis mensibus.
- LIV. De redundantibus mensibus.
- LV. De fluore muliebri.
- LVI. De uteri suffocatione.
- LVII. De uteri procidentia.
- LVIII. De mola.
- LIX. De inflammatione uteri.
- LX. De inflatione uteri.
- LXI. De uteri exulceratione.
- LXII. De phimosis uteri.
- LXIII. De sterilitate removenda.
- LIV. De Difficultate partus.

Au-

(a) Ex oratione funebri Leonhardi Fuschii, Operib. Fuschii præfixa in edit. Franc. ann. 1604.

Auctor in suis exarandis operibus nitido stilo usus est, & optima methodo, sed obvias tantum notiones refert, neque præcellit Medicis qui circa hanc rem post eum plures Tractatus digesserunt.

Afferit (a) ea volumina publici juris fecisse, ut Arabum & Sectatorum suorum libri abriperentur, ex Alemanorum Medicorum manibus, qui continuo deturpabantur, mordicus Arabum sententias defendendo. *Nul- li*, ait, *vel pauci per universam nostram Germaniam reperti sunt Medici, qui non constanter eam quam ab Arabibus, ac recentioribus quibusdam Bar- baris certe, & ineptis admodum hominibus præscripta est in curandis mor- bis rationem secuti sint, ac ita mordicus etiam tenuerint, ut ne latum qui- dem unguem ab illa discesserint.*

JACOBUS RUEFF Chirurgus Tigurinus.

A C.
N.
Ann.
1554.

De conceptu & generatione hominis, & iis quæ circa hæc potissimum considerantur, Libri IV. Insertæ quoque sunt figure variae foetus, primo in utero siti, deinde in par- tu, mox etiam matricis, & instrumentorum ad par- tum promovendum & extrahendum pertinentium, nec non postremo variorum monstrorum insuper Tiguri 1554. in 4.

JACOBUS SYLVIUS DE LA BOE Ambianus medicinæ Doctor in fa- cultate Montispeffulii, & Bacalaureus in Parisiensi, celebris Medicus fuit, A C. N. Ann. 1554. qui interijt anno 1555. ætatis suæ 77.

Inter cetera opera, quæ Renatus Moreau Medicinæ Doctor Facultatis Pa- risiensis collegit in unicum volumen in fol. 1630. Tractatus ejusdem Au- ctoris perlegitur, qui antea apparuit sub titulo.

De Mensibus mulierum, & hominis generatione Commenta- rius. Basileæ 1556. in 8.

JOANNIS FERNELIUS Clarimontii circa Ambianum Bellovacorum na- tus, medicinæ lauream accepit in facultate Parisiensi Anno 1528.; scriptis A C. N. Ann. 1554. & praxi celeberrimus fuit; ab Henrico II. in Archiatrum electus munus illud gloriose sustinuit, obiit Lutetiæ Mense Martii anno 1558. ætatis suæ 72., ut G. Plantius testatur, etiamsi Fasti hujus Facultatis revisa a Gui Parin 52. annos vitæ tantum ipsi tribuat, quod ostendit etiam Epita- fium, quod nepotes Patruj Avi tumulo apofuerunt ab eodem Patino con- fectum. Fernelius specialem Pathologiam composuit, in cujus tertio Libro pertractat *De morbis partium quæ sub diaphragmate sunt*, ibique tria Capita extant de Morbis Mulierum sub titulo

- XV. *Uteri affectus, causæ, signa & curatio.*
- XVI. *Uteri symptomata, horumque causæ, prognostica, curatio.*
- XVII. *Sterilitatis causæ, prægnantium signa, symptomata, ho- rumque casus, indicationes, prognostica, curatio.*

Morbi Mulierum in iis Capitibus explicantur juxta doctrinam Fernelii tempore receptam, at cum exigua sint capita potius indicantur quam ex-
X 2 planen-

(4) In Epistola nuncupatoria data ad Christophorum Ducem Wirtembergensem.

planentur hujusmodi morbi ; Quod magis interest est , Fernelium (a) Galenum profecutum esse cum fateatur uterum positum mutare haud posse ; at testatur in hysterico morbo crebre observasse matricem stomachum versus globuli ad instar ascendisse ; patet enim se decepisse , globolum hystericum , aut glomum ab intestinorum convulsiva crispatione ortum pro utero prædicando.

A C. BALDUINUS RONSSÆUS Gandayensis Medicus Goudanus.

N.
Ann.
1555.

De hominis primordiis , hystericisque affectibus , & infantilibus aliquot centones Lovanii 1559. in 8.

Post illius mortem nonnullorum ejusdem operum codicem ediderunt in quo pertractatio extat Morborum Mulierum.

Opuscula Medica. I. Epistolæ Medicinales. II. De Morbis Mulieribus. III. De Venatione Medica. IV. De Scorbuto. Acceperunt quidam aliorum celebrium Medicorum de Scorbuto Tractatus Lugduni Batavorum, 1618. in 8.

A C. JOANNES BAPTISTA MONTANUS Veronensis celebris Professor Patavinus,

N.
Ann.
1555.

De uteri affectibus.

Hujusmodi Tractatus extat in secundo Tomo collectionis nonnullorum operum Montani cura excussa Hieronymi Donzellini in duplici Volum. in 8. Basileæ Anno 1558. , at hujusmodi opus jam Parisiis Anno 1556. fuerat impressum in 16.

Habentur etiam decem Consilia ejusdem Auctoris circa Mulierum Morbos in eo Tractatu

Consultationes de variorum morborum curationibus , auctæ per Joannem Cratonum Crafftheim, & impressæ Basileæ Anno 1583. in fol.

A C. PETRUS de BAYRO Taurinensis diu illuc medicinam præcepit ; Anno 1468. natus est ; obiit Anno 1558. ætatis suæ 90.

N.
Ann.
1558.

De medendis humani corporis morbis Enchiridion, vulgo Venni mecum dictum , cum adjuncto ejusdem Tractatu de Peste . Lugduni 1561. in 12.

Hujusmodi libellus post Auctoris mortem per Theodorum Zvynger Medicum Rauracum publici juris factus est , synopsis præstat brevissimam juxta Arabum Medicorum sententiam formulis locupletatam , quæ passim in veteribus reperiuntur , in eo pauca de Mulierum Morbis dicuntur , vel obvia admodum.

A C. VICTORIUS TRINCAVELLIUS Venetus publicus Professor Patavinus, qui Montrano anno 1551. successit, interiit anno 1568. ætatis suæ 77.

N.
Ann.
15560.

Visto-

Victoris Trincavelli omnia Opera in duos tomos digesta Lugduni 1586. in fol.

In priori tomo medicinæ institutiones perlegi queunt sub titulo

Prælectiones de ratione curandi omnes humani corporis affectus in XII. Libros distinctæ.

Liber ex illis decimus primus 25. priora capita complectitur, quæ plerumque mulieres respiciunt juxta methodum illius ævi.

In secundo volumine tres libri reperiuntur, consultationum Medicarum, inter quas tres Morbos Mulierum ostendunt, eaque in collectionibus VVolphi, & Spacchii inferuntur.

GULIELMUS RONDELETIUS Monspessulanus, Anno 1507. in Lucem ^{A C.} editus medicinam adeptus est Monspeli, ubi laurea 1537. condecoratus fuit, ^{N.} cathedram ascendit 1545., & Universitatis Cancellarius creatus An. 1556. ^{Ann.} obiit Montisrealis ad Albim Anno 1566., 59. vitæ suæ. ^{1560.}

Præter plures hujus Auctoris diversi generis labores superest subsequens pertractatio;

Curandi morbos Methodus, quæ vulgo Pratica dicitur, in tres libros distincta. Lugduni 1583. in 8., & postea impressa alibi pluries.

In tertio libro Auctor de Morbis Mulierum sermonem init a Cap. LX. ad LXXV.; quæ ipse ostendit parvi pendent, quaresi hujusmodi opusculum aut venenorum historiam perscrutemur facile deduci poterit magis ipsum in naturali historia, quam in medicina versatum fuisse.

Laurentius Joubert animadvertit ad calcem vitæ Rondeletii quatuor pertractationes reliquisse, quas typis mandare in animum habebat, quarum nonnullæ ad Mulierum Morbos pertinebant.

De impedimentis generationis.

De effectibus gravidæ, parturientis & puerperæ.

De effectibus infantium & puerorum.

De morbis hæreditariis.

At hæc nondum impressa sunt.

THADÆUS DUNUS de Locarno Civitas primaria ejus comitatus.

^{A C.}
^{N.}
^{Ann.}
1565.

Muliebrium Morborum omnis generis remedia ex Dioscoride, Galeno, Plinio, Barbarisque, & Arabibus, collecta & disposita. Argentorati 1565. in 8.

JOANNES VVIER Gravinensis in Ducatu Brabantii natus circa annum ^{A C.} 1515. originem habuit Parisius, medicinam profecit Aurelio ubi gradum ^{N.} Doctoris sumpsit, iter fecit Cretam versus, & in Africam appulit, donec an. ^{Ann.} 1550. in Patriam restituto Gullielmus ^(b) Dux Cliviæ ipsum in tutelam

Astruch de Morbis Mulierum.

X 3

rece-

(a) Melchior Adamus. De vitis Germaniæ. Medicor. (b) Idem ibid.

recepit, replevitque hujusmodi onus per annos 38. verum anno 1588. occubuit (a) ætatis 73.

Observationum Medicorum rararum Libri H. Basileæ, apud Oporinum, in 4. 1567.

In primo libro VVierus aliquas observationes refert *De utero clauso. De Hyeme. De colli Matricis phymate, ejusque curatione. De curatione gangræne pudendi, quæ perlegi merentur.*

A. C. JOANNES GUNTHERIUS Andernachus ad Rhenum ortus anno 1497.
N. Parisiis Medicinam adeptus est, ibique Doctoratus gradum sumpsit, & postquam diu moratus est Metam se recepit ultra Strasburgum ubi praxim medicam honorificentissime docebat, occubuit 1574. primæ vitæ 77.

Gynæciorum commentariolus, de gravidarum, parturientium, puerperarum, & infantium cura. Argentorati 1606. in 8.

Hic liber impressus fuit, ut patet, diu post Auctoris obitum, nam manuscriptum, quod incompletum supererat, a Joanne Georgio Scheuckio perfectum fuit.

A. C. GIOVANNI MARINELLO Veneto.

N.
Ann.
1574

Le Medicine pertinenti alle infermità delle Donne, divise in tre Libri. Seconda impressione, in Venezia in 12. 1574.

Hoc opus offert pertractationem Morborum Mulierum, indigestam tamen, & futilibus remediis refertissimam; prior editio apparuit anno 1563.

A. C. AMBROSIIUS PAREUS Lavallensis Cenomunus natus anno 1510. Luti-
N. tiæ Chirurgiæ operam dedit, & in facultatem Chirurgorum receptus fuit
Ann. 1575. Sancti Comi, primarius Chirurgus fuit Francisci II., Caroli IX., & Enrici III., magnum volumen digessit Gallico idiomate impressum Parisiis anno 1565., omnem chirurgicam Provinciam respicit, pluresque alios medicinæ Tractatus, a juvenibus Medicis exaratos quos sui juris faciebat.

Præ ceteris opusculum *de hominis generatione* extat, in quo simul *de partu*, & *nonnullis Mulierum Morbis* pertractat.

Paræi opera latine vertit Jacobus Gulielmus, & typis mandavit Parisiis anno 1582. in fol.

A. C. JOANNES LE BON Heteropolitanus, videlicet *de Autreville* in Cam-
N. pania apud *Chaumont* in Agro Bassiniaco.

Ann.
1577.

Se jactavit medicum Regis, & Cardinalis *de Guise* quod intelligi debet ni fallor Ludovici *de Lorene* Cardinalis *de Guise*, & Archiepiscopi Senonensis, ipse occubuit anno 1528.

Libellum exaravit sub titulo

Therapeia puerperarum; quem dicavit Joanni Liebaut de quo infra pag. 327. locuturi erimus; Parisiis illum impressit an. 1572. cum *Thesauro sanitatis*.
Idem

(a) Thuaanus, ad ann. 1588.

Idem opus postea typis mandavit Basileæ in collectione Spachii anno 1589. verum etiam ad calcem operum Jacobi Hollieri reperitur.

LUDOVICUS MERCATUS Vallisoletanus Patrium licæum plurimum annorum professione (a) nobilitavit, inde a Filippo II. ad regiam accessit Hispaniarum Rege, cum decore munus gessit; eo defuncto simili officio vacavit apud Philippum III. ejusdem filium; demum annum agens 86. suppresfa ex (b) calculo urina acerbissimorum cruciatuum causa obiit.

Gynæciorum sive de mulierum, virginum, viduarum, sterilitium, prægnantium, puerperarum, & nutricum morbis communibus Libri IV. Matriti 1594. in fol.

Hujusmodi Tractatus inter præstantiores recensetur, qui circa hanc rem editi sint, etiam si mordicus in eo Arabum doctrinam prosequatur.

JOANNES LIEBAUT Diviensis in Sequana Doctor Medicus, qui in facultatem Parisiensem ann. 1559. receptus est, præter opera medica quæ Vanderlinden, & Mercklin ei tribuunt, opusculum de Morbis Mulierum latine (c) scripsit, quod nondum inspicere mihi licuit, illud tamen Gallice versum a Liebaut ipso fortasse, & impressum fuit sub titulo

Trois Livres de la Santé, Fecondité, & Maladies des Femmes. A Paris 1582. in 12.

Hoc depromptum est ab illo Marinelli vel saltem ejus Auctoris laborem æmulatur, quod minime animadvertit Liebaut, videbimus infra quid de eo censeat Lazarus Pè.

HIERONYMUS MERCURIALIS Forolivenfis natus anno 1530. in Gymnasio Patavino medicinæ Professor creatus fuit * anno 1567., successor Antonii Fracantiani, & anno 1569. scamnum Victorii Trincavelli in eodem Licæo occupavit, donec 1573. in Bononiense, & anno 1599. e Bononiensi in Pisanum (d) evocatus est, tandem Forolivii in Patria obiit anno 1606. ætatis suæ 76.

De Morbis Mulieribus prælectiones a Casparo Baubino editæ. Basileæ 1582. in 8.

Hujusmodi Tractatus præstantissimus est, a Professore enim progenitus fuit doctrina clarissimus, hujus ævi sane decus.

MARTINUS AKAKIA Parisinus filius alterius Martini Akakia Catalauni, facultatis medicæ, quæ Lutetiæ est an. 1569. Doctor, verum Collegii Rea- lis anno 1574. Professor creatus fuit, occubuit anno 1588., vitæ suæ 49.; opus exaravit titulo *De Morbis Muliebribus* a morte impressum anno 1597. in Collectione Israeli Spachii

FELIX PLATERUS Rauracus ab anno 1536. originem agnoscit, medicinam studuit Monspefulii ubi Doctor renuntiatus anno 1557. in Patriam redux medicinam gloriose exercuit, & in ea Civitate publicus universi-

(a) Nicolaus Antonio, in *Biblioth. Hispana*.

(b) Castellanus, in *Vitis illustrium Medicorum*.

(c) Idem testatur initio pertractationis de qua infra locuturi erimus, at dubito ne hujusmodi versio unquam apparuerit.

(d) Mercklinus in *Lindeno renovato*.

tatis Professor electus anno 1571. per 43. annos munus implevit donec anno 1614. occubuit ætatis 78.

De mulierum partibus generationi dicatis, Tabulæ iconibus illustratæ, structuram usumque explicant. Additis observationibus, & curationibus aliquot harum partium affectum.

Ambo ex dissertationes ab Israelo Spachio in frontem collectionis suæ expositæ fuerunt, prior decerpta est ab Anatomico opere, quod Platerus anno 1583. Basileæ edidit in fol. sub titulo sequenti,

De partium corporis humani structura & usu

Altera ab observationibus Plateri deprompta est, quæ nondum excussa erat anno 1597., quando Spachii collectio exurrexit, quæ tamen apparuit anno 1614. Basileæ in 8.

A. C. MAURITIUS CORDEUS Remus Doctor, & Præses facultatis medicinæ Parisiensis annno 1559.
N. Ann. 1584.

Hippocratis Cei, Medicorum Principis, Libri prioris, de Morbis Mulierum, interpretatio, & explicatio. Paris. 1585. in fol.

In hoc opere Hippocratis doctrina in plures articulos dividitur, quorum singulos subsequitur Cordæ Commentarium, sedulo elaboratum; nullum tamen ordinem servat Auctor Hippocratis rubricam necessario prosequendo, quæ nullam methodum præferret.

In illo habetur loculenta (a) hydropis cum hydatidibus observatio, quæ prima est circa hunc morbum clara, & distincta; animadversione digna est admiratio Cordæ, & spectatorum suorum, quæ ipse narrat caput fuisse cum primum hujusmodi hydropem observaverit.

A. C. ALBERTINUS BOSTONUS Patavinus in ea civitate medicinam docuit
N. Ann. anno 1555. obiit anno 1596.
1583.

De Morbis Muliebribus Liber. Patavii 1585. in 4.

De Morbis Muliebribus Liber secundus. Venetiis 1588. in 4.

A. C. GASPAR VVOLPHIUS Tigurinus a Corrado Gesnero jussus edidit collectionem Auctorum, qui de Morbis Mulierum pertrastarunt, munus sumptis ipse, & implevit sub titulo sequenti postquam rudimenta collectionis ab ipso Gesnero accepit.

Gynæceorum sive de Mulierum affectibus Commentari, Græcorum, Latinorum, Barbarorum, tam olim, & nunc recens editorum, in tres tomos digesti, & necessariis passim imaginibus illustrati. Basileæ 1586. in 4.

Primus Tomus continet

I. Fe-

(a) Comment. P. Art. III.

- I. *Felix Platerus.*
- II. *Moschionus.*
- III. *Cleopatra, Moschionus Priscianus simul comparati.*
- IV. *Trotula, cui Editor Eros nomen tribuit superius recensiti.*
- V. *Nicolaus Bonheus.*
- VI. *Ludovicus Bonacciolus.*
- VII. *Jacobus Sylvius.*
- VIII. *Joannis Rueff.*

In secundo tomo inveniuntur.

- I. *Hieronymus Mercurialis.*
- II. *Joannes Baptista Montanus.*
- III. *Victor Trincavellus.*
- IV. *Albertinus Bottonus.*
- V. *Joannis Le Bon.*
- VI. *Ambrosius Pareus.*
- VII. *Albucasis Arabes.*
- VIII. *Franciscus Roussel, quem Latine vertit Gaspar Baubinus. Raracus.*
- IX. *Joannes Albofius de Lithopedio Senonense.*

Tandem tertius tantum continet: Commentarium Maurici Cordei in primum Librum Hippocratis de *Mulieribus*.

Idem VVolphius eddidit viginti ante annos, prima sui ætate subsequenter libellum.

Viaticum novum de omnium fere particularium morborum curatione, Liber Authoris innominati quidem, sed longe doctissimi, vere aureus & incomparabilis, nunc primum in lucem editus per Casparem VVolphium, Medicum, Physicum Tigurinum. Tigurii 1565. in 12.

VVolphius in præfatione quæ hujusmodi opusculum antecedit narrat, quod celebriores Academiæ Europæ peragrande ad medicinam hac ratione ediscendam in vetustiori bibliotheca manuscriptum reperisse, quod postquam paullisper cunctatus sit, tamen publicis juris facere fancivit.

Hujusmodi opus morbos omnes in 68. Capita complectitur, quorum sex totidem Mulierum Morbos ostendunt, Auctor Arabum doctrinam profectus est, verum paullo magis quam incompletam refert formularum subtilium congestionem; medicina minime frustrata esset, modo VVolphius editionem supprimeret.

HIERONIMUS CAPIVACIUS Patavinus praxis Professor anno 1552. A. C. electus, verum theoreticam docuit anno 1651. donec 1589. occubuit.

N.
Ann.
1516.

Medicina practica, sive Methodus cognoscendorum, & curandorum omnium humani corporis affectuum. Job. Hartmanni Beyeri studio Lib. VII. interstincta. Francfurti 1594. in 4.

Ex septem libris, qui opusculum replent, quartus Mulierum Morbis dicitur, hic, ut operis reliquum Copivacius in Patavinis Scholiis in discipulorum gratia exaravit, ut constat etiam ab altera editione Lugdunensi anni 1595. in 8.

Prior cura Joannis Arthemani Beyerii excussus fuit post mortem Auctoris. Joannes Crato, a Craphteim Uratislaviensis Medicus Primarius Imperatorum Ferdinandi I. Maximiliani II. & Rodolphi II. asserit (a) praxim Capi- vaci pervolvendo detegisse ejusdem priorem partem ab Argentiero decerptam fuisse, quod ostendit hujus operis vetustiore editionem adfuisse ea quam ostendimus, nam Crato obiit anno 1585., ut hanc perlegere minime posset.

De cetero, quod Crato Capi- vacio tribuit ceteris Professoribus valde commune est.

A C. PETRUS FORESTUS Alcmarianus natus (b) anno 1522. postquam Do-
N. ctoratus gradus in Bononiensi Liceo insignitus fuit, medicinam exercuit per
Ann. omnem Galliam Luthetiæ primum, verum Vastinii dein Pithivierii postea
1590. Alcmariæ venit, & Delphi, denique anno 1575. Lugduni Battavorum Me-
dicinæ Professor advocatus fuit in ea nuperrima Universitate, occubuit
tandem Alcmariæ anno 1597., ætatis suæ. 75.

*Observationum & Curationum Medicinalium Libri XXXII.
in fol. Lugdni Batav.; diversis anni.*

Liber XXVIII. hujus collectionis agit de *Mulierum Morbis & affectibus* in 82. Capita distinctus, qui etiamsi inquinetur Arabum theoria, nonnul- las tamen observationes præstat proficias.

A C. JOANNES GEORGIUS SCHENKIUS Friburgensis Medicus celebris,
N. & laboriosus medicinam Tubingæ adeptus est ubi Doctoratus ordine insi-
Ann. gnitus anno 1554. postea Friburgi inter Patrios Lares in Brisgovix Duca-
1590. tu restitutus est; diceffit tandem anno 1598., vitæ suæ 38.

*Pinax Auctorum in re medica, Græcorum, Latinorum
priscorum, Arabum, Latino-Barbarorum, Latinorum
recentium, tum & peregrinis libris cluentium, ex-
tantium, manuscriptorum promissorum vel desiderato-
rum, qui Gynecia, sive muliebria pleno argumento,
sive ex instituto scriptis excoluerunt & illustrarunt.
Argent. 1606. in 8.*

A C. ALESSADER MASSARIAS Vicentius (c) postquam medicinæ Patavii
N. incubuit, ibique gradum Doctoris accepit in patriam redux artem exercuit,
Ann. ubi moratus est 25. annos, verum Venetiis anno 1578. advocatus summo
1595. cum decore artem implevit per novem annorum spatium, tandem S. C.
primarius Professor Patavinus anno 1587. declaratus (d) fuit, Hieronymi

Mer-

(a) Epistola 118. inter Epistolas a Laurentio Scholtio collectas.

(b) Joan. Meursius (in *Arhengo Batavio Lib. XI.*)

(c) Comnenus Papadopoli, in *Histor. Gymnasi Patavini.*

(d) Petrus Castellanus, in *Vitis illustrium Medicorum.*

Mercurialis vices gerens, qui Bononiæ professor erat, obiit (a) decima septima die Octobris anno 1598. trans 70. ætatis suæ.

Perlegit Patavi Opusculum sub titulo

Prælectiones de Morbis Mulierum, conceptus, & partus, editæ in gratiam Medicorum Medicinæ, ut quasi prodromum haberent omnium totius corporis humanis morborum deperitus edendæ.

Opusculum a morte Auctoris Lipsiæ excussum fuit apud Abramum Lambergum in 8. anno 1600.

Eum pervolvere nedum mihi contigit, partem tamen praxis medicæ ejusdem Auctoris constituere censeo quæ edita fuit anno 1601. Francfurti in 4. apud Nicolaum Bassium, & post illud tempus alibi pluries recussa.

Hujus praxis in VII. libros distinguitur, quorum qui tertium subsequitur de Morbis Mulierum differit in tria Capita distinctus, ubi tres, & decem Mulierum Morbis explanantur.

Quam ipse docuit artem stricte Galenum redolebat, concinno tamen stilo, & dicendi claritate Mafsarias pollebat, ut tunc temporis inter selectiores Medicos recenferi merito deberet.

Nostrium erit animadvertere de hysterico morbo, aut uterino furore ipsum nec verbum fecisse.

ISRAEL SPACHIUS Argentinus Medicus, & Professor illius Civitatis novum eddidit Auctorum codicem qui circa Morbos Mulierum scripserunt, vel melius dicam tieravit VVolphi collectionem sub titulo sequenti. A C.
N.
Ann.
1597.

Gynæciorum, sive de mulierum tum communibus, tum gravidarum, parientium, & puerperarum affectibus, & morbis, Libri Græcorum, Arabum, Latinorum, veterum, & recentium, quotquot extant, partim nunc primum editi, partim denuo recogniti, emendati, necessariis imaginibus exornati, & optimorum Scriptorum auctoritatibus illustratis. Argentinæ, 1597. in fol.

Hujusmodi collectio præter VVolphianos scriptores Martinum Akakia nondum impressum, & Ludovicum Mercatum superius indicatum ostendit.

GULIELMUS BALLONIUS Parisinus anno 1538. natus (b) postquam per aliquot temporis spatium Humanitatem & Philosophiam in universitate docuit quæ Lutetiæ est, medicinæ studio incubuit anno 1586. verum laurea decoratus fuit 1570. & postquam honorificentissime artem exercuit, occubuit anno 1616. ætatis 78. A C.
N.
Ann.
1600.

De Virginum, & Mulierum Morbis Liber, in quo multa ad mentem Hyppocratis explicantur, quæ & ad cognoscendum, & ad medendum pertinebunt, Parisiis 1643. in 4.

Hujus-

(a) Histor. Gymn. Patavini Tom. I. Lib. III. Sess. 2. Cap. 20. n. XCVII.

(b) Ex vita Ballonii a Renato Moreo scripta, & operibus Ballonii præfixa.

Hujusmodi Tractatus æque ac cetera Ballonii opera a morte Auctoris impressus fuit. XI Capita complectitur, quorum V. totidem Mulierum Morbos explanat, at diutina methodo usus est, nam ut mihi mos est hujusmodi auctor fufius materias pervolvit, ipse tamen inconcinno ordine scribit, suasque elucubrations Græcis verbis nimis infarcit, verum Arabum praxim valde æmulatur.

A C. RODRICUS A CASTRO Lusitanus postquam medicinæ causa diu Sal-
N. manciæ moratus est, ab hac vita discessit Hamburgi Alemanorum, quare
Ann. 1603. spicor fuisse Judæum; circa finem sæculi XVI. vitam gessit.

De universa muliebrum morborum medicina, novo, & antehac a nemine tentato ordine Opus absolutissimum. Hamburgi 1604. in fol.

A C. HERCULES SAXONIA Patavinus natus anno 1551. Doctor in Patriam
N. renunciatus medicinam per annum publice docuit, at munere quo funge-
Ann. batur Senatus Veneti decreto sublato Venetiis se recipit, ibique medicinam
1603. facitendo ad summam famæ gloriam grassatus est, usque dum Hieronymo Capi-
vacio successor post octo annos designatus fuit videlicet 1590., quod
onus ad mortem usque gloriose sustinuit, quæ anno 1607. evenit ata-
tis 56.

Petrus Uffembach Doctor Medicus ejusdem ætate Francofurti eddidit
Saxonie Opera anno 1603. sub titulo

Pantheum Medicinæ selectum, sive Medicinæ practicæ templum

Opus XI. Libros exponit quorum quartus Tractatum complectitur mor-
borum in 30. Capita distinctus juxta Galeni Methodum eo tempore rece-
ptam.

Nonnulli Bibliographi specialem de *Morbis Mulierum* pertractationem ei
tribuunt, at hujusmodi tractatus IV. Liber est sive *Pantheum* superius in-
dicatum.

A C. EMILIUS CAMPOLONGUS Patavinus anno 1550. natus in eo Gym-
N. nasio Theoreticam medicinam præcepit primum, verum praxim docuit, vi-
Ann. delicet ab anno 1578. ad annum 1604. in quo (a) mortuus est, ætatis
1604. suæ 54.

*De Vermibus: De uteri affectibus: Deque morbis Cutaneis
Tractatus præstantissimi. Extant cum Hieronymi Fabrici
ab Aquapendente Medicina practica. Parisiis 1634. in 4.*

A C. JOANNES HUCHER Bellovacus Professor Regius in facultate Monspe-
N. sulana anno 1574., Decanus anno 1580. Cancellarius 1583. obiit 1603.
Ann. 1606.

*De sterilitate utriusque sexus, Opus in quatuor Libros di-
stinctum. Genevæ, 1609. in 8.*

Opus prolixum est pluresque sententias complectitur obsoletas, at non
parvi

(a) Comnenus Pagadopolis, in *Historia Gymnasi Patavini*, Tom. II. pag. 340.

parvi faciendum videtur, ostenditque Auctoris doctrinam, & contemptum aduersus maleficia, quæ tunc temporis usueiebant.

JOANNES VARANDEUS Nemauciensis, ad Doctorem gradum promotus anno 1587. in Academia Monspefulana, Professor Regius ibidem renunciatus fuit anno 1597. Ad Decanatum pervenit anno 1609. Obiit anno 1617.

A C.
N.
Ann.
1620.

De morbis mulierum Libri III., in lucem editi, opera Romani a Costa. Monspefuli 1620. in 8.

At quod mirum est opusculum Lugduni in lucem apparuit anno 1619. sub titulo *Opera &c.* Petri Milei Doctoris Medici, quod ostendit ipsum publici juris factum fuisse a Discipulis Varandei, qui ex propriis manuscriptis illud sollicitè ediderunt.

Id claritate & methodo donatur, theoria ea est, quæ tunc temporis obvia erat, at praxis nimis quam par est Arabum polipharmacia inquinatur.

JOANNES HEURNIUS Ultrajectensis natus anno 1543. postquam humanas litteras a Battavis adeptus est, Parisiis medicinæ studuit per tres subsequentes annos sub disciplina celebris Ludovici Dureti, verum in Italiam appulsus postquam nonnihil Patavii moratus est Doctor Papiæ designatus fuit.

A C.
N.
Ann.
1625.

In battaviam redux Ultrajecti aliquantisper cunctatus est, verum Professor advocatus Lugdunum Battav. profectus est an. 1581., ubi occubuit an. 1601.

Ejusdem opera cura Ottonis Heurnii filii Lugduni Battav. impressa sunt anno 1609. in 4. & Lugduni 1658. in fol. in hac collectione specialis tractatus habetur.

De morbis mulierum, quem filius se junctim edidit pariter Lugd. Batt. anno 1607., at brevis est labor, & per pauca refert.

LAZARUS PE' Gallus, in Patrio idiomate Marinelli opus vertit, Italumque auctorem laudibus extollit, eumque edidit sub titulo sequenti

A C.
N.
Ann.
1627.

Les Maladies des Femmes, & remedes d' ycelles en trois Livres de M. Jean Marinello, docte Medecin Italien, traduits en Francois par M. Jean Liebaut, Medecia a Paris, en cette derniere edition; revus, corriges, & augmentes par Lazare Pe, a Paris 1609. in 12.

In fine præfationis Lazarus Pè de Joanne Liebaut sermonem init, qui ediderat idem circiter opus 24. ante annos etenim " Joannis Liebaut hoc librum sibi tribuit, nihilominus utrumque simul comparando reperi materias penitus a Marinello desumpsisse, ordinem tantum obvertendo, pauca proprio Marte addendo, quæ magis furtum adumbrarent, at insinuit ipse, necessum est famam vero auctori restituere, commendando aliqua ex parte Liebaut; qui opus nonnihil amplificavit, & in nostra lingua tradidit "; postrema hæc verba suadent Liebaut minime librum illud latine composuisse, ut nos superius supposuimus.

HERMANUS CORBEUS Francofurtinus

A C.
N.
Ann.
1629.

Gyne-

Gynæceium, sive de cognoscendis, præcavendis, curandisque præcipuis mulierum affectibus Libri II. quorum prima affectus omnibus mulieribus communes; posterior qui cuique sorti sunt proprii, proponit. Francofurti 1620. in 8.

A. C. N. GREGORIUS HORSTIUS (a) Targoviensis natus anno 1578. postquam
Ann. 1625. medicinæ incubuit plures Academias Germanicas peragrans Basileæ Doctor renunciatus fuit 1606. & paullo post medicinæ Professor electus fuit Gissæ; verum a Republica Ulmiensi anno 1622. advocatus, ut medicinam faceret, Præses fuit Collegii Medicorum illius Civitatis, occubuit anno 1636. ætatis suæ 58.

Inter plures Libros quos Horstius publicavit libellum Observationum medicinalium in 4. edidit.

Observationum Medicinalium singularium Libri IV. posteriores. I. De morbis mulierum, II. De Morbis contagiosis & malignis. III. De doloribus partium externarum. IV. De Chirurgicis quibusdam Casibus. Ulmæ 1628. in 4.

Observationes quæ mulieres ægrotas respiciunt LI. sunt plures earum perlegi merentur, Auctor nonnullos Medicos Alemanos indicat, qui eas communicarunt, hujusmodi sunt Joannes Bilger Medicus Campodunus, Jacobus Eckcold Medicus Meminganus, & Joannes Christophorus Eisehnenger Heilbrunus.

Extat ejusdem Auctoris Centuria problematum circa curationem diversorum morborum in Decades distributorum, quarum nona ad mulierum morbos pertinet, ubi præstantiores quæstiones perscrutantur, & satis docte explanantur.

A. C. N. MELCHIOR SEBIZIUS Argentinus natus an. 1578. plures Academias frequentavit postquam quod Basileæ Doctoris gradum accepit anno 1610., deinde Professor Argentinus renunciatus fuit anno 1612., quod onus per annos 62. sustinuit, obiit vero anno 1674. ætatis anno 95.

Historia mirabilis de femina quadam Argentoratensi, quæ ventrem supra modum tumidum atque distentum ultra decennium gestavit; & tum hydropo uterino, tum molis carnosæ septuaginta sex, tum ea hydropis specie conficta fuit, quæ Ascites dicitur, fideliter relata, rationibus explicata & commentario de hydropo uterino, molarumque forma, materia, efficiente, atque fine, aucta. Argentinæ, 1627. in 4.

Suspicio sexcentum hujusmodi & ultra molas carneas, quas Sebizius observavit steatomata tantum uteri fuisse.

A. C. N. FRANCISCUS RANCHINUS Monspeffulanus in ea facultate medicinæ Doctor renunciatus circa annum 1592. Professore electus 1605., successit Jo-

(a) In oratione Funebris, quæ Joh. Dan. Dietericus Gregorio Horstio parentavit.

Joanni Saporta obito, & Cancellarius inde factus anno 1612. loco Andreae du Laurent, obiit anno 1642.

Opuscula medica, utili jucundaque rerum varietate referta, publici juris facta cura & studio Henrici Gras Doctoris Medici Monspelliensis, Lugduni 1627. in 4.

In ea collectione Tractatus adest

De Morbis Virginum in tres sectiones distinctus ubi Ranchinus plures quaestiones agitat quæ mulierum morbos respiciunt, nulla tamen novitatem redoler.

JOANNES PREVOSTUS natus an. 1585. in Diœcesi Basiliensi, gradum A. C. Doctoris accepit Patavii anno 1607. ibique Professor renunciatus fuit an. N. 1613. donec 1616. plantarum viridarium ei commendarunt, contagio obiit Ann. 1629. anno 1631.

De morboſis uteri paſſionibus Tractatio Patavii 1669. in 8.

Hujusmodi opusculum ut & cetera illius opera diu post Auctoris mortem excussa sunt.

MICHAEL DURINGIUS Uratislaviensis.

A. C.
N.
Ann.
1630.

Epistola de nova, rara, & Admiranda Hernia uterina, atque hanc juſto tempore ſubſequentis partus Cæſarei Historia

Ipſe hujusmodi Historiam communicavit Gullielmo Fabricio Hildano, qui eam in ſuis ſcriptis inſeruit.

CLAUDIUS DEODATUS

A. C.
N.
Ann.
1630.

De admirabili quodam affectu uterino Obſervatio.

Eidem Hildano ab Auctore communicata, & ab hoc in ſuis Obſervationibus inſerta, quem admirabilem morbum falſum fuiſſe ſyrrhum fuiſſe, aut ſarcoma uteri haud dubito.

GULLIELMUS FABRICIUS Hildanus Helvetus ſub Hildani nomine A. C. præſertim cognoscitur, quod Patriam designat ubi Chirurgiam glorioſe N. exercuit 1560. natus eſt primum Luſanæ, verum Bernæ tranſitum fecit ubi Ann. ipſe fama increbuit, denique obiit 1634. ætatis ſuæ 74. 1630.

Succeſſive eddidit primo Centurias ſex Obſervationum, quas poſt mortem congeſſerunt & Lugduni typis mandarunt anno 1641. in 4., inter illas obſervationes plures de Morbis Mulierum agunt, videlicet de abortu, fœtu emortuo, partu, & ceteris præcipuis uteri morbis, eaſque legere non contemno.

Inter eas nonnullæ obſervationes reperiuntur quas ei communicarunt Medici ſuperius recenſiti.

DANIEL SENERTUS Uratislaviensis in Sileſia natus anno 1572. Do- A. C. ctoris gradum Vittberg aſſecutus eſt anno 1601. ibidem ſubſequenti anno N. Profeſſorium munus ſuſcepit, obiit anno 1637. ætatis 65. Ann. 1631.

Ejus-

Ejusdem opera post mortem collecta Venetiis in triplici volumine anno 1640. in fol. impressa sunt, verum pluries recussa cum additamentis, attamen præstantior est opus morborum localium sub, titulo *De Praxi Medica* in V. Libros distributa, singulos in sectiones distinctos.

In quarto enim hujus operis libro fufius de omnibus Morbis Mulierum pertractat, concinne, solide, & methodice Galenum omnino profecutus est, idcirco incassum posteriores notiones quæremus; at præcipua medicinæ fulcimenta solide innixa sunt, & morbi, aut differentiæ exacte distribuntur cum practicis indicationibus fatis clare enunciatis; idem observatur in ceteris hujus medici operibus, quæ totidem codices sunt, quibus Medicus minime defici potest; plerumque enim, veræ medicinæ uberiores notiones complectitur, quam nuperrimi libelli qui tot jactant.

A C. ZACUTUS Lusitanus Ullisiponenfis natus est 1575-Philosophiæ, & medicinæ studuit in Academiis Salmaticensi, & Conimbricensi, ac anno 1594. Doctoratus gradus assecutus est Sagunciæ in nova Castilia.

Inde per annos triginta continuos medicinam cum laude fecit Ullisiponæ; at circa annum 1624. cum Regis Edicto, qui tunc Lusitaniam ditione premebat, Hebræorum quotquot aderant stirpes incolatu regni fuerint interdicta, Zacutus, qui Judæus erat, in Belgium concedere coactus fuit, ubi Praxim Medicam exercuit, maxime Amstelædami & Hage Comitum. Obiit Amstelædami anno 1642. ætatis 67.

Scriptit Opus minime contemnendum

De Medicorum Principum Historia a Veteribus, & nuperrimis Scriptoribus excerpta duobus voluminibus in fol. comprehensa, & in Libros VI. distributa, quos notis illustravit.

Alter opus adest sub titulo

Praxis Historiarum &c. Synopsis est curationum cuique morbo idonearum, de quibus Zacutus in præcedenti opere locutus erat, ea in quinque Libros distribuitur.

Postremum opus appellatur *Praxis medica admiranda*, innumeras observationes speciales complectitur, tum circa morbos, cum remedia in III. Libros distinctas.

Zacutus de Morbis Mulierum in singulo opere agit in priori, in III. Libro 17. priores Observationes de hac re pertractant, in secundo, iis morbis omnem III. Librum dicat, qui 23. Capita complectitur, tandem in tertio 25. Observationes II. Libri eo pariter collineant.

Inter eas diversas observationes quas Zacutus refert, plures admiratione dignas esse fateor, verum doctrina, & eruditione locupletatas, dissertationum ergo, quæ eas comitantur, ut sane pervolvi mereantur; at, omnia credere cunctabor, ipsaque tueri renuam.

A C. NICOLAUS FONTANUS Amstelædamensis.
N.
Ann.
1640.

Syntagma Medicum de Morbis Mulierum in IV. Tomos distinctum. Amstelædami 1645. in 12.

A C. LAZARUS RIVERIUS Monspessulanus Doctoris gradum sumpsit anno 1611.
N.
Ann.
1640.

1611. & in ea Facultate, loco Laurentii Coudini Professor renunciatus fuit an. 1622. susceptumque onus summo cum decore implevit usque ad annum 1655. ætatis suæ 66. & ultimum.

Hujusmodi Professor institutiones medicas digessit, quæ tunc temporis magni existimabantur, at ejusdem præcipuum opus est morborum curriculum eo titulo insignitum *Praxis Medica*, quæ simplicem (a) praxim præstat theoria denudatam, quam in scholis dictavit, pluriesque edidit Gallia, & Belgio; cum experti sint Operis felicem eventum, addiderunt theoriam illius ævi notionibus accomodatam, ipsumque opus tali pacto Parisiis typis mandarunt in 8. anno 1640., quod postea crebre recusserunt.

In hoc opere de omnibus corporis morbis agitur in XVII. Libros, XV. omnis mulieribus ægrotantibus dicatur, ibique clare earum morbi explicantur, & pro iis saluberrima praxis proponitur, ut prudens Medicus hoc solo auxilio Medicinam facere valeat.

Non prætereundum tamen est Riverium Senerti plerumque apographum fuisse, ut integras paginas subdole interdum transcriberet.

De cetero certum est Bernardinum Christinum Corsum, qui Monspeffulii Riverii Discipulus fuit, verum Divi Francisci abitum sumpsit, sed a Medica praxi non destitit postquam nonnulla arcana Chemica compillavit, ea Venetiis imprimere ausus est Riverii nomine anno 1676. in 4., postquamquod operibus ejusdem Auctoris eadem addiderunt; at D. Joannes Chatelain qui obiit postea Decanus Facultatis Monspeffulii olim Riverii discipulus, asserit Christinum fraudolenter ea arcana Riverio tribuisse.

(a) In præfat. Editionis anni 1651. præfata.

FINIS TERTIÆ EPOCHÆ.

QUARTA EPOCHA.

Sanguinis circulatio quæ jam antea innotescere debuisset anno tantum 1628. Gullielmus Harveus Medicus Anglus, in suo tractatu *Europeis ipsam annuntiavit sub eo titulo Exercitatio anatomica de motu cordis, & sanguinis in animalibus*, Francofurti impresso in 4; ea de causa auctori hujusmodi celeberrimum inventum tribuunt, at intimius rem perscrutando haud facile est ipsum revera inventorem fuisse defendere.

Etenim anno 1553. Michael Servetus Aragonensis de Villanueva Medicus celebris tum pro religionis erroribus quibus inquinabatur, cum pro supplicio quod hac de causa Januæ passus est, docuit in suo opere eodem anno (a) Viennæ Allobrogum impresso, sanguinem per venam arteriosam (nempe arteriam pulmonalem) dexteri ventriculi cordis in pulmonem irrumpere; verum ramificationes ejusdem venæ cruorem in ramos alterius arteriæ venosæ (venæ pulmonalis) effundere cum quibus communicant; tandem ab hac arteria impelli in sinistrum ventriculum diastolis tempore, a quo per omnes corporis arterias distribuebatur.

Paullo post Realdus Columbus Cremonensis qui Vessalio in Patavino Liceo successit, verum in Pisano Anatomiam docuit; tandem Romæ Medicinam exercuit, Venetiis Anatomicum opus anno 1559. edidit (b) in fol. ubi idem ostendit, atque Serveti Doctrinam (c) circa sanguinis circulationem profecutus est, imo eam ab Serveto ipsum desumpsisse Jacobus Duglas Anglus putavit; at eo præexcellit cum accuratius harum partium usum ostendat, verum Valvulas sigmoideas arteriarum, & tricuspidēs venarum describat.

Novum inventum statim admirationis animos replevit; Petrus enim Monavius Uratislaviensis postea Medicus Imperatoris Rodolphi II. scripsit (d) anno 1576. Joanni Cratono tunc Maximiliani II. Imperatoris Archiatro, se Heilderbergæ commorantem intellexisse Italum quemdam Pigafettam dictum Falloppii discipulum qui publice ostendebat Hispanum (Servetum nempe) invenisse sanguinem ex dextero cordis ventriculo exeuntem per venam arteriosam in pulmonem irrumpere; atque ab eo in sinistrum ventriculum revehi.

Anno vero 1574. Jeronimus Ab-aqua-pendente Falloppii successor in Chirurgiæ Cathedra Patavinae Universitatis, qui postea ibidem Anatomiam docuit, reperiit valvulas venarum quas in speciali tractatu *de venarum ostiis* Patavii impresso in fol. anno 1603. descripsit. Videbatur post hoc inventum gradum tantum deesse ad sanguinis circulationem plane cognoscendam, cum hujusmodi valvulæ ipsam satis indicarent, at id Aqua-pendente non obtinuit.

Primum decus enim Andreæ Celsalpino reservabatur qui postquam diu Medicinam legit in Pisanis Scholis, verum Archiater creatus fuit Clementis

(a) Sub titulo *Christianismi restitutio* cujus exemplaria cum ipso auctore combusta fuerunt, ut unum vel duo sint reliqua tantum.

Verba Serveti ubi circulationem docet a Michaele Rocheo excerpta fuerunt *Bibliothèque Anglaise Tom. I. par . . . VVotton Reflexions on antient and modern learning*; & per Duglas in *Bibliographica in verbo Servetus* pag. 104.

(b) Sub titulo *de re Anatomia* Lib. XV. (c) Lib. VIII. *de corde, & arteriis*.

(d) Hæc Epistola reperitur, inter consilia & epistolæ Petri Monavi in collectione Laurentii Scholzii impressa Francofurti in fol. 1598.

tis VIII. ad trutinam revocavit jacta hujus juveni fundamenta quę in concinam formam digessit atque clare ostendit sanguinis circulationem in suo Opere (a) Venetiis impresso anno 1593. ubi asserit (b) sanguinem e ventriculo dextero per venosam arteriam in pulmonem evehi, atque per venam arteriosam in finistrum ventriculum revehi; verum ipsum per Aortam arteriam partibus distributum per venam Cavam in dexterum ventriculum refluere, ideoque dari in utroque ventriculo venam ad afferendum, & arteriam ad repellendum sanguinem; qua de causa in dextero ventriculo Arteriam appellari quod veteres venam arteriosam nuncupabant; & venam in finistro ventriculo quod illi arteriam venosam dicebant; Tandem ipse addidit accuratam valvularum arteriarum, atque venarum cordis descriptionem, usumque earum declaravit; uno verbo circulationem explicavit paritione, eademque verba adhibuit quę recentioribus usitiora sunt; at quod mirum est indicat venas supra vinculum inflari, & hac observatione tuetur motum quem sanguini circulanti adtribuit.

His expositis haud dubito quem ancipitem herere posse Servetum, & Columbum primos, invenisse sanguinis circulationem; minime tamen contendere possumus Cefalpinum accuratius iis illam descripsisse; eamque cadaverum, & animalium viventium sectionibus confirmasse ut sub iis verbis ostendit quę & dissectione apparent; Cefalpinus ergo potissimum hujus inventi honorem sibi promeritus est, eo magis cum verisimile sit Harveum qui initio sæculi XVII. Patavii quinque annos moratus est, ubi Doctoris gradum accepit, ibi hanc notionem addiscisse, quam plures post annos publici juris fecit, quamvis penitus non ignoraretur.

Idcirco D. Douglas quamvis Anglus & Harvei conterraneus fatetur (c) Cefalpinum primum sanguinis circulationem invenisse quam Harveus praeclarus publici juris fecit, at id contendit tum impressionis tempus, cum curata descriptio Cefalpini; quiescunt tamen Harvejani si cum Cefalpini saltem inventi honor dividatur, *par decus manet ajunt & illi qui primum invenit & qui postremum perfecit. Nescio enim addunt an præstat invenisse, an didisse.*

Quamquam evidens esset sanguinis circulatio, & ineluctabilibus rationibus comprobata, minime tamen eam statim amplexi sunt medici, ipsam negabant dum Columbus, Servetus, & Cefalpinus docebant; Harveo adversabantur qui illam tueri tentabat; denique innumeras sanguinis circulatio contradictiones passa est, antequam undique patesceret; in quibusdam tamen Universitatibus nisi post annum 1650. invaluisse credendam est, imo serius quandoque.

Ab eo tempore initium fancivi quartę Epochę cum tunc primum fruerentur Medici utilitatibus quas circulatio præstiterat.

Paullo post Renatus Cartesius novum Philosophiæ systema proposuit; quod penitus destruebat Aristotelis dogma quo Galenica Medicina fulciebatur; ipsum statim, atque ejus doctrinam aggressi sunt, at dissentientes parum progressi sunt nam ea cito recepta undique fuit, ut ex medicinæ Scholis Parepateticismus prorsus proscriberetur.

Sane veterum scriptorum dominium in animos validissimum fuerit modo judicemus a nixu quo ipsos secuti sunt, numquam tamen animi obversio perfectaita & celerrima fuit; Auctores enim quos antea magis commendabant atque defendebant de repente spernebant, eorumque libros respuebant;

(a) Sub titulo *Questionum Peripateticarum libri IV., Questionum Medicarum libri V. in 4.*

(b) *Questionum Peripateticarum lib. IV. V. & VI. & Medicarum Lib. II. questione XVII., omnis questio circulationis reperitur in Douglas ad pag. 165. 168. juxta Cefalpini sententiam.*

(c) Speciminis Bibliographiæ Anatomicæ, pag. 167., 168.

fatebantur enim nihil veri adfuisse inter medicas notiones quas usque illuc docuerant; quasi nonnulla anatomia inventa, aut nova Physicæ argumenta obvertere valerent Medicinæ fundamenta.

Huic tamen vicissitudini, inversio, & cogitandi luxuria successerunt novarum rerum obviæ consecutiones, at cum nulla existeret constans methodus, quisque propriæ imaginationi consulebat ut protinus quot medici totidem systemata haberentur.

Itaque Carthesii fautores subtiliori materie omnia corporis scenomena tribuebant; eam pro naturæ indigentis progredi, regredi, in vorticem circumvehi posse autumabant; tali pacto enim omnia explicabant quamvis hujusmodi rationes neque veriores, neque magis rationi consonæ essentis quas de qualitatibus afferebant & contemnebant.

Alii vero chemiæ fautores in humano corpore salia, sulphura, & acidas, vel Alkalinas substantias conspiciebant, tum omnes fermenti species, atque fermentationes, effervescentias vel explosiones, ut in eo Chemicum elaboratorium constituerent.

Nonnulli vero corpusculari Philosophia delectabantur *Gassendi* quæ tunc temporis plurimi existimabatur; putabant ipsi sanguinem atque humores scateri atomis innumeris, sive corpusculis sphericis, uncinatis, duris vel flexibilibus, grandioribus vel exiguis, quibus omnes motus tribuebant; at parvi faciebant hujusmodi qualitates arbitrarias nulla veritatis specie fulciri.

Earum opinionum nonnullæ in scholis adhuc vigeant dum Medicum Tyrocinium ipse prosequer; at nostra fortuna secunda eæ abierunt Hypoteses ut Medicina tutiorem, certioreque nunc sternat viam; ea itaque amplectimur tantum quæ a cognita partium structura sponte procedunt, aut functionibus earum; verum quæ consequuntur certas leges circulationis sanguinis atque lymphæ, aut cadaverum sectionibus confirmantur.

Anatomiæ enim studio in hac Epocha sedulo incumbabant, at in precedenti anatomici tantum numerum detegere satagebant, figuram, atque nexus ossium; verum positus, adhesiones, & usus musculorum; denique distributionem artiarum, atque venarum quæ omnia chirurgiæ potius quam Medicinæ utilia evadunt. Hodierni tamen scriptores *Splanchnologiam*; seu viscerum conformationem utilius perscrutati sunt; inter quos celebriores fuerunt *Stenonius*, *Pecquetus*, *Malpighius*, *Russchius*, *Morgagnus*, *Du Verneijus*, atque *Winslovius*.

Ipsi enim glandularum atque ab his haud absimilium corporum indolem investigarunt, excretoriosque ductus; injectionum vero ope distributionem ramificationum arteriarum, & venarum, anastomosum plexus, qui continuos canales gignunt, oculis patefecerunt; Lymphæ denique existentiam ostenderunt quam nos latebat, ejusdemque circulum, atque speciales semitas invenerunt &c. ut ex iis notionibus facile naturales functiones explicarentur, harumque perturbationes prospicerentur quæ morbos constituunt.

Tandem veram cognoscere superest structuram cerebri ejusque partium usus diversos; in eo sanguinis circulum, & lymphæ potissimum; originem, contextum atque usus nervorum qui ab illo procedunt, ac per omnes distribuuntur partes; Physiologi enim de hoc solliciti quamquam ab osseo cranii cuniculo impediti multa utilia invenerunt; at multa adhuc reliqua sunt quæ nisi laxitarent æconomia animalis explicationi non parum luminis afferrent.

Cum anatomia in hac Epocha magis incumberent ideoque & cadaverum sectiones crebrius instituebantur, & utilius cum magis investigarent viscerum læsiones quæ plerumque potissima sunt Morborum causæ; nihi-

lo tamen minus interdum morbi affectum pro causa habuerunt; si quis confirmari velit, observationes pervolvat *sepulchreti* anatomici *Boneti*; numquam enim satis edocti erimus, atque solliciti, ut rectas observationes inire valeamus, cum plerumque observatores decipiantur.

Botanicam æquo fructu excoluerunt, ac anatomen perscrutati sunt; D. enim *Turnefortius*, *Rajus*, *Rivinus*, atque *Linneus* genera, & species plantarum determinarunt, ut novam botanicæ formam suppeditarent; utilior tamen hujusmodi perquisitio evasisset, modo experientiis virtutes, & proprietates plantarum potius, quam nomenclaturam perpendifsent.

Chemia pariter progressa est; *Stablii* enim *Boerhavi*, *Freindi*, *Homburgi*, plerorumque aliorum exemplo, qui præstantiores fuerunt nostris temporibus composita corpora tantum disgregare conati sunt, ut principia elucescerent, vel notas subigere substantias, quæ nova præberent remedia; sane plura, & medicinæ valde proficua auxilia chemia suppeditavit, at quo efficaciora evadunt, eo cautius incedendum erit, nam similibus remediis errando, numquam errores leviores fiunt.

Pharmacia vero innumeris compositionibus veterum minime hodie infarcitur, æque tantum retinentur, quæ salubriores, & magis necessariae medicinæ exercitio videntur; præparantur diligentius, quia simplicium indoles magis innotescit, cum eorum farrago non implicet scrutinium; interest quod remedia simpliciora præscribantur, ut melius singulorum effectus distinguantur. Poenitus jam obsolevit Astrologiæ & Talismanorum futilitas, cui veteres tantum fidebant, verum, etsi hujus superstitionis reliquiæ supersint, vulgus potius, & mulierculæ quam medici inquinantur.

In hoc medicinæ stadio tria nova remedia ab America exportata adepti sumus, videlicet *Quinquina*, *Ipecacuanha*, & *Simarouba*.

Prior cortex est arboris cussidam, quæ *Gannaperis* appellatur, crescit in montibus Peruviae apud *Loxam* quæ sexaginta leucas a *Quito* distat.

Hujusmodi remedium Jesuitæ Hispani Romam ex Peruvia transfulerunt; paullo post ejusdem virtus innotuit, dum eo uxorem pertractarunt comitis *Cinchon* vice-Regis Peruviae; at cum Jesuitæ undique Pharmacum distribuerent, atque Cardinalis de Lugo eorumdem sociis maximam copiam ægris Romæ suppeditaret, idcirco pulvis Jesuitarum, aut Cardinalis de Lugo statim fuit nuncupatus; ut adhuc interdum eo nomine insigniatur, at apud nos etiam si appellationis lateat (a) origo, *Quinquina* dicitur; suspicor tamen, id evenisse, quod pulvis *Chinæ* ea consuetudine appellaretur, qua incognitas regiones uno verbo *Chinam* nuncupant, at cum distinguere debeat a *Chinæ radice*, vulgo *Squine*, ideo nomen reperierunt *China Chinæ*, qua de causa ipsam sub eo titulo diu recognoverunt, atque ab hujusmodi nomenclatura illam *Quinquina* fabrefecerunt.

At quidquid sentiendum sit de ipsius Ætiologia, cortex Peruvianus utilissimum remedium præstat, quod, modo prudenter, & generalioribus præmissis auxiliis adhibeatur, valde prodest; nullumque superest eo efficacius febrifugum, quare hujusmodi remedii inventio medicis, & agris utilissima evaserit.

Ipecacuanhæ respectu, quæ ex Brasilia ad nos exportatur, ut nomen *radix Brasiliæ* indicat, quo a medicis insigniri solet, etiam si vernaculo nomine appelletur *Ipecacuanha*.

Astruch de Morbis Mulierum.

Y 3

Gu--

(a) Crediderunt nonnulli *Quinquinam* appellari a Comitissa *Cinchon*, quæ primum eo remedio usa est vid. *Pauli Hermani Cynosura materia medicæ edit. 1736, pag. 304.* Et Mich. Bernardus Valentini, *discur. de China Chinæ c. 2. §. 1.*

Gulielmus Pisonus de ea locutus est anno 1656. & in (a) *Hist. Natur. & Medic. Brasiliæ* ejusdem virtutem ostendit, tamen nos adhuc remedium latebat; Medicus enim Gallus nomine (b) *Le Gras*, qui iter fecerat Americam versus, maximam copiam hujus radices in Patriam redux anno 1672, secum tulit, at cum paullo post occubuisset, parum vero de remedii effectibus disertus esset, ideoque ejusdem usus obsolevit; putant nonnulli mercatorem quemdam *Garnierum* dictum denno anno 1686. hanc radicem exportasse, dissentiunt tamen materiæ medicæ Scriptores qua ratione *Adrianus* (c) *Helvetius* Medicus Batavus *Garnier*. *Ipecacuanha* usus sit, at certum est, ipsum primum remedium jactasse, & inventoris nomen non parum remedium ipsum auxisse.

Ipecacuanha præstantissimum est remedium, & adversus dysenteriam revera specificum, modo inflammationem venæ sectionibus præoccupemus, tum viscerum calorem compescamus, humectantibus magis idoneis; ejusdem virtus ab eo præsertim procedit, quod faburas solvere valeat, ut dejectionis mutationes ostendunt.

Tertium vero nuperrimum remedium, quod America suppeditavit, cortex est arboris cujusdam *simarouba* dictæ in *Gujane* obviæ; D. *Pontchartrain* a secretis rerum Maritimarum anno 1713. hujusmodi Pharmacum ex novis Indiis accepit, at ipsum tunc parvifecerunt; verum 1718. Dominus *Antonius de Jusseu* Doctor præfatus facultatis Parisiensis, & Botaniciæ Professor remedium exhibuit utiliter in dysenterico fluxu, quo Parisienses tunc facile corripiebantur, incassum propinata *Ipecacuanha*; postquam pluribus experimentis certior factus est de præstantissimis remedii effectibus ipsum scientiarum Academia sociis communicavit.

Autumant enim *Simaroubam* specificum remedium adversus serosos fluxus evadere, id fortasse ab ejusdem diuretica virtute procedet, quæ serum quo intestina madent renes versus impellit; animadvertendum tamen est, hujusmodi remedium etiamsi in quibusdam occasionibus validissimum, crebro tamen frustraneum evasisse.

Variola, lues venerea, atque scorbutus adhuc persistunt; at Europa in hac Epochâ nondum nuperrimos morbos experta est; nam minime censerem pro novo morbo haberi febrem, quæ Lipsiæ an. 1612. puerperas aggredi solebat sub nomine *friesel* cognita; paullo post hujusmodi morbus totam Germaniam, vicinasque Provincias invasit, imo Angliam aggressa est, ut apparet ab opusculo Sydenami sub titulo *schedula munitoria de nova Febri ingressu*, tum ex libello (d) *de febre milliari* *Amilthonis*; invexit postea taurinorum (*) in *Pedemontis*, & in proxima *Lombardia*, imo nonnullas Galliarum Provincias infestavit.

Hujusmodi febris plerumque a leviori rigore initium agnoscit, quem subsequitur modica febris secundo, vel tertio die auctura quam terribilia fœnomena comitantur; erumpit tunc per omnem corporis ambitum papularum innumera congeries, quæ grana milliacea æmulantur, ut febris milliariis appelletur; hujusmodi granula supra cutim elevantur, ut in sudaminibus accidere solet, plerumque rubra, interdum alba, ut duplex species *friesel* oriatur modo ruber, modo albus; postremus tamen insensus magis experiri solet.

Hic

(a) *Lib. IV. Cap. 53.* (b) *Lemery Traite universel des drog.* ad verbum *Ipecacuanha*.

(c) *Geoffroy materiæ medicæ Tom. II. Sect. 1. Cap. 2. Artic. 22.* *Guill. Gothfr. Leibnitz, de novo acidysensitivo Ephem. Germ. Decur. III. anno III. in appendice.*

(d) *Impressus Londini anno 1710. in 8.*

(*) *Allionius de febre milliari Taurin. in 8.*

Hic morbus vel puerperas tantum adiciebatur, vel eas plerumque; hodie tamen & homines crebro aggreditur; initio enim nocuus magis evadebat, atque facilius comunicabatur, at nostris temporibus valde subactus apparet, difficiliorque propagatur.

Eruptionis miliaris species Græco nomine *Έρισμα* in pluribus febribus obvia fuerunt, & alibi pluries apparuerunt, ut ex observationibus medicorum celeberrimorum constat; quare minime ut de febris petecchiali admonuimus, ipsam novum morbum esse credendum est, quod & hujus morbi scriptores ostenderunt, duo reliqua sunt in hac Epocha proposita quæ ad medicinam facere crediderunt. Primum se prodit *Transfusio Sanguinis*; dum anatonem perferuntabatur, injectiones vasorum instituerunt quæ ramificationes distinguerent; eo ducti exemplo autumarunt venas ægrotantium liquidis remediis repleri posse ex genere præsertim purgantium, diaphoreticorum, solventium, eaque efficacius ita agere; hujusmodi methodum tanti existimabantur, ut *Chirurgiam Infusoriam* ipsam nuncuparent: extant de hac re duo tractatus alter (a) Joan-Danielis Major, seu Meyer, alter Joan. (b) Sigismondi Elsbaltzii, at teterrimi effectus cito hujus methodi fallaciam ostenderunt.

Ea ratione igitur sanguinis transfusio invexit; primum undique recepta fuit, & commendata ut de novis rebus evenire solet; statim maxima spes concepta est sanitatem non solum sed *juventutem* restitui posse. Medicorum enim quisque (c) sibi inventum arrogabat, Ricardus Løyverus auctor tractatus cordis asserit se (d) primum exercuisse Oxonii ann. 1665., idque enunciasse in transactionibus anglicanis an. 1666. quod verum est animalium respectu; Joan-Denys Parisiensis similem honorem sibi vindicavit ann. 1667. & in *Diario Sapientum* inseruit animalis in hominem transfusionem; Claudius Tardy (e) Doctor Præses Facultatis Medicinæ Parisiorum, testatur se primum de homine in hominem sanguinem transfusisse; alii denique insurrexerunt, & Jeronymus Vehr in Thesi quam defendit Francuforti ann. 1668. sub titulo *Disputatio de Metemachyma* eam Hofmano tribuit Altorffii Professor, at funestus eventus omnem tollit contentionem.

Secundum locum obtinet *Variolarum* Innoculatio, per quam earum fomes ex uno in alterum subjectum transducitur. Multiplex est innoculationis methodus; tutior tamen, & vulgatio obtinetur artuum carnem, cutimque ad pollicis circiter longitudinem incidendo, verum teniam recenti pure imbutam vulneri apponendo, ex benignis variolis desumpto; modo deficiat recens optimæ crasis exsiccatu inspergitur quod, ad opus in phialla obturata servatur ne spirituosior pars in auras avollet; vulnus emplastro obtegatur & circa 7., aut 8. diem pustulæ erumpunt cum majori vel minori scenome-rum apparatu, verum ulcus suppurat fluitque pus.

Plures fatentur hujusmodi praxim apud Circassiæ, & Mingreliæ populos antiquiorem fuisse, a quibus Bisantium transducta fuit; ibi Medici duo primum innoculationem sustinuerunt: alter fuit D. Emanuelus Timonus Bisantinus qui ad Londinensem academiam misit experimentorum speci-

Y 4

men

(a) *Chirurgia infusoria* Kilonii in 4. 1617.

(b) *Chlysmatica nova* Coloniz Brandeburgicæ in 8. 1667.

(c) Certum est Joannem Colle professorem Patavinum hanc transfusionem descripsisse in medico tractatu Venetiis impresso anno 1628. sub titulo *Methodus facile procurandi jucunda suta, & nova medicamenta* cap. 7. (d) *Tractat. de corde*.

(e) *Tractat. de l'écoulement du sang d'un homme dans un autre & de ses suites*, Paris 1667.

men (a) in transactionibus Anglicanis insertum an. 1714. n. 339. quod reperitur etiam in Ephemeridibus Curiosorum Germaniæ *Centur. V. & VI. observat.* 2. alter Doctor est Jacobus Pylarinus Cephalenus, qui circa hanc rem opusculum edidit Venetiis anno 1715. cujus specimen extat in transactionibus Anglicanis anno 1716. n. 347.

Auctoritates eorum Medicorum suffultæ exemplo Miledy VVortheley Montaignu, Legati Angli apud Turcas, qui unicum Filium anno 1718. Biantii inoculavit, verum in Patriam restitutus Filium eadem ratione inoculari finit, Medicos plures, Chirurgos & Pharmacopolas excitavit, ut eandem operationem tentarent invitis DD. (b) VVagstasse, (c) Plackmore, (d) G Douglas & Freind (e) celeberrimis Medicis, qui contrarium sentiebant; certum enim est ad annum usque 1728. variolarum inoculationem communiter receptam fuisse, at causa latitante asserunt ipsam, (f) *fut suspendue & comme oubliée depuis cette année jus qu'en 1743.*, addunt tamen *s'y est relevé depuis, pour n'y plus essayer aucun revers semblable.*

Tentarunt hujusmodi praxim per universam Europam propagare, eamque pluribus experimentis confirmare satagerunt, apud nos præsertim omni nisu studuerunt ut undique amplecteretur, at, quamvis sedulo prædicarent felices eventus, nondum celerrime progressa est.

Postquam inoculationis historiam exposuimus, judicium proferre necessum esset, at quæstio nedum nitida apparuit, quare autumo tantum utrinque patronum & adversariorum rationes referre.

Inoculatores enim asserunt rationem eorum qui sponte variolis correptis pereunt esse ut 1: 14. vel 7: 100., verum qui supersunt plerumque deformes evadere, ut statuunt minime ancipites esse debere, cum certi simus hac methodo mortem, & deformitatem eludere; hoc unicum est eorum argumentum, quod tamen magni facere oporteret, cum validissimum sit & vitam, atque pulchritudinem tueatur.

Anti-Inoculatores vero respondent 1. Ex una parte nimis extollere numerum eorum qui vulgaribus variolis obeunt, earum Regionum saltem respectu, quæ Anglia ceteris paribus temperatior est, ubi ratio emortuorum est 1: 30. & minor interdum; addunt comparisonem minime æquam evadere, nam pro hoc scopo (g) juvenes seligere solent bene dispositos quibus minus detrimenti morbus afferat; verum in vulgari variolarum agressu subjecta cujusque generis, & ætatis corripuntur, deleteriæ indolis morboſis constitutionibus occurrentibus, ad ægritudinem sustinendam minus parata, quare nil mirum si majori numero pereant.

2. Ex altera parte detrimentum adumbrare inoculationis quo interdum invitis cautelis omnibus, multi sub inoculatione intereunt, etiam D. Jurin hujusce (h) methodi patronus & ipse testatur emortuorum rationem fuisse 2: aut 3: 100., & ultra quandoque.

3. Osten-

(a) Ajunt alia Lips. ann. 1714. pag. 382. hujusmodi opus impressum fuisse Biantii ann. 1713. quod vix credendum est.

(b) Epistola Gulielmi VVagstasse ad D. Scorem Freind, impressa Londini anno 1721.

(c) Collectio fragmentorum de inoculatione pag. 171.

(d) Ibid. pag. 285.

(e) Freind *Histoire de la Médecine* Part. III. pag. 113. de la Traduction d'Etienne Coules impression de Leyde en 1727. Postquam quasi Agirtam descripsit Joannem Gaddesden veterem medicum Anglum, & addit *s'il avoit vécu dès de nos jours, il ne doute pas qu'il n'eût été à la tête des Inoculateurs*, quod ostendit ipsos Anglos inoculatores parvi fecisse.

(f) Collectio de inoculatione variolarum impressa Parisiis 1736. in 12. pag. 135.

(g) Vide quod D. Jurin commendat, *Recueil* pag. 92. & suivantes, verum quod proposuit D. Ramby Chirurgus *ibid.* pag. 224. & seqq.

(h) Historia eventuum inoculationum in Anglia in collectione super allata pag. 98. *Ibid.* pagin. 132. 133. *Ibidem* Epistola D. Jurin ad D. Cotesworth pag. 50. *du Recueil.*

3. Ostendunt hujus detrimenti ambaginem sufficere, ut parentes, natos inoculationi minime exponant, quæ mortis periculo non vacat morbum evitandi causa incertum, quo hominum dimidium expers evadit, modo caute incedat.

4. At saltem, inquit, antequam inoculationi subjiciamur infantes necessum esset certiores fieri amplius hoc morbo corripi non posse; inoculatores id fatentur, at adversarii (a) contrarium sentiunt, circa quod ineluctabilia hi afferunt exempla; idcirco inoculatores animo deficient cum ipsis jam inoculati denuo inoculandi proponatur, & revera cum (b) pluries quandoque variolis laborent ægri citra inoculationem quo speciali favore inoculati semel tantum corripì poterunt.

5. Anti-Inoculatores testantur, variolas inferendo periculum adesse quod strumæ, herpes, scorbutus, aut lues venerea inferantur, modo ab insecto subjecto alterius morbi pus desumatur; si fomes variolarum vulnere intrusus variolas excitet, idcirco strumofus, herpeticus, scorbuticus, celticus similes morbos excitare potis erunt; minime rationibus tantum hanc opinionem confirmant, verum clarissimis exemplis illam defendunt, in quibus pro variolis alterutrum eorum morborum excitarunt.

6. Tandem referunt hujusmodi variolas, legitimas pustulas minime amulari, sed a (c) scabie potius haud absimiles esse, verum papulas ullas nunquam in suppurationem vergere, neque pus novam inoculationem excitare posse, quod ostendit minime eam materiam variolosam fuisse, aut a veris variolis processisse, ut tuto statui queat inoculatos nunquam, a variolis legitimis tueri posse.

Me latet si unquam hujusmodi animadversiones apud nos institutæ sint, felicem tamen inoculationis eventum evenisse observavi, quod inoculatorum sententiam magnopere substinuit, & fautores sui circumstantiarum utilitates non neglexerunt; at spes eorum cito evanuit infortunii ergo, quod ab inoculatione processerunt, quare modo rei novitas suffragiis omnibus non fulciatur, verum sententiam sedulo magis perpendamus hujus praxis consuetudo adhuc incerta, & nocua apparet.

JACOBUS PRIMEROSUS origine Scotus Burdigalensis.

De Morbis Mulierum & Symptomatis Libri V. in quibus plurimi tum Veterum, tum Recentiorum errores breviter indicantur & explicantur. Roteradami, 1655. in 4.

A C.
N.
Ann.
1650.

PETRUS MICHAEL DE HEREDIA Medicinæ Professor in Universitate Compluti per 25. an. consecutivos postquam a Philippo IV. Hispaniarum Rege in Archiatrum electus fuit; obiit anno 1663.; Petrus Barca Asturigenensis medicinæ Professor, & discipulus Herediæ ejusdem opera collegit anno 1665. & impressit Lugduni in fol. in unicum volumen in quatuor partes distinctum.

A C.
N.
Ann.
1660.

In quarta parte tractatus extat perlongus de muliebribus morbis, quem tamen parvi puto ut vix perlegi mereatur; Auctor Arabes prosequitur, ut vix sfruitus sit utilitatibus quibus medicina post Græcorum medicorum

secho-

(a) D. Kirkpatrick, *The analysis of inoculation*, impressa Londini anno 1754. ipse asserit sex exempla inoculatum qui variolis jam antea correpti fuerant, tres refutat, ceteros damnat. Vide *Recueil* citatam pag. 255.

(b) D. Jurin asserit D. Isacchi Massei Pharmacopolæ exemplam qui idem testatur pag. 84. *du Recueil*, & plura alia asserre possit.

(c) Sufficit perolvere ipsam descriptionem variolarum quam inoculatores ipsi asserunt.

scholam scatebat, quod ostendit eo tempore nondum nova medicinæ inventa Hispaniam invasisse.

A C. ANTONIUS MENIOTUS Parisiensis Medicinæ incubuit Monspelii, ibi-
N. que gradum Doctoris sumpsit; verum Lutetiæ medicinam exercuit ubi Re-
Ann. 1667. gis medicus creatus fuit; obiit ante annum 1697. ætatis 80.

Plures fasciculos composuit pathologicos in quatuor partes distributos, quos Parisiis in 4. ediderunt pluries annis, nempe 1665. 1674. 1677.

Inter eos nonnulli reperiuntur qui de morbis mulierum agunt ut *De fu-
rore uterino* in prima parte, *De Pica* in secunda, & *De sterilitate* in ter-
tia, at nisi animadversiones nonnullæ pathologicæ reperiuntur absque Dia-
gnosi, Prognosi, aut Curatione.

A C. FRANCISCUS DE LA BOE Sylvius Hannoverienfis natus anno 1614.
N. Basileæ anno 1637. gradum Doctoris adeptus est, verum medicinam partim
Ann. 1667. apud Hannoverienfes, partim Amstedamenfes exercuit; deinde apud
Lugduno-Battavos advocatus Cathedram replevit obiti Alberti Kyper ibique
secundam vitam iniiit anno 1672.

Hujusmodi Medicus vivens plurimi existimabatur, quem tamen ejusdem
opera post mortem non sustinuerunt.

Ediderunt post obitum ejusdem quatuor volumina in 12. de omnibus
Morbis, quorum tertium apparuit sub titulo.

*Praxeos Medicæ Liber tertius. De affectionibus generationi
hominis dicatas functiones læsas vel constituentibus, vel
producentibus, vel consequentibus. Amstelodami, in
12. 1674.*

In hoc Tractatu decem Capita extant, de Morbis Mulierum, quæ con-
ceptionem præsertim, gestationem, & partum respiciunt; ejusdem theo-
ria involuta maxima apparet, praxis vero sane comburit, quia aroma-
ris scatet innumeris, quæ convenirent in iis regionibus potius, ubi Sylvius
praxim exercebat.

Hujusmodi opuscula in collectione inserta fuerunt operum suorum in fol.
editorum, quorum præcipuam partem constitunt.

A C. THOMAS VVILLIS Medicus Anglus natus anno 1620. gradum Docto-
N. ris Medici sumpsit in Universitate Oxoniensi, ubi paullo post naturalis Phi-
Ann. 1667. losophiæ Professor creatus fuit, verum Londini advocatus anno 1667. ibi
fama maxime increbuit, obiitque anno 1677.

Villis Oxoniæ imprefsit anno 1667. Tractatum in 4. cujus titulum *Patho-
logiæ cerebri, & nervosi generis Specimen, in quo agitur de Morbis Convul-
sivis, & de Scorbuto*, in eo sancivit convulsiones omnes ab eterogeneis,
& explosivis moleculis oriri animalibus spiritibus remixtis, quæ inæquales
explosiones inducunt in iis partibus, in quibus influunt, & convulsiones,
aut convulsivos motus hinc excitare potis sunt.

Higlmorus, qui jam antea de hac re diseruit huic theoriæ minus quie-
scebat; dissertatione enim anno 1670. imprefsa, de qua sequenti articulo lo-
cuturi erimus, sententiam oppugnare tentavit; huic tamen dissertationi Villis
ipse respondit eodem anno subsequenti labore.

*Affectuum hystericarum & hypochondriacarum Pathologia
spasmodica vindicata contra Responſionem epistolarem
Nathanaelis Highmori. M. D. Lodini, 1670. in 8.*

Sequenti articulo discrepantiæ eventus innotebit.

NATHANAEL HIGHMORUS Oxoniensis eddidit Oxonii anno 1660. A C.
N.
Ann.
1670.
pusculum in 12. sub titulo.

*Exercitationes duæ, quarum prior de Passione Hysterica,
altera de Affectione Hypochondriaca.*

Quæ ipsum excitarent ut Villisii sententias refutaret, circa hujusmodi morbum, & frequentem laborem anno 1667. exararet.

*De Passione Hysterica & Affectione Hypochondriaca, Re-
sponſio epistolaris ad D. Villisium. Londini, 1670.
in 4.*

In hac differtatione Highmorus Villisio adversatur quia, in sua Pathologia circa causas affectionis hystericæ, & hypochondriacæ multa erronea dixisse autumavit; juxta Villisii enim sententiam horum morborum causa in cerebro erat, qui suppeditat, & in nervis qui deferunt animales spiritus eterogeneis particulis imbutos, ut convulsivas commotiones morbis iis obvias valeant excitare: contra hanc hypothesim Highmorus epistolam super allatam publici juris fecit, in qua ostendit, hujusmodi morbos a subtiliori elastico, & facile dilatabili sanguine oriri, qui pulmones & cordis ventriculos infarciendo suffocationes, & oppressiones excitet; eorum morborum potissima symptomata; quæstionem parvi puto, cum a causa procul diversa has ægitudines originem ducere autumem.

MARIA MEURDRAC.

*Mitleidende und leichte Chimie vor das Fravenzheitens,
aus dem Franzœsischen ins Teutsche uherſetzt von I.
L. M. C. Franckfurt, 1676. in 12.*

*Videlicet, Chimix Synopsis loculenta pro matronis, earumque morbis; ex Gallie. Latine versa, par I. L. M.
C. Francosurt, 1676. in 12.*

A C.
N.
Ann.
1676.

Titulum hujus libelli tantum novi, ut etiam cæterorum librorum Alemanno idiomate conscriptorum, de quibus infra mentionem faciam, quare de iis pauca dicere poterō.

HENRICUS CELLARIUS

*Vermeinte Mutter-Beschreibung. Halberſtad. 1677. in 12.
Videlicet, Putatum uteri ulcus. Halberſtad. 1677. in 12.*

A C.
N.
Ann.
1676.

PAULUS DE SORBAIT Hanoviensis Medicinæ incubuit Vindebonz Austria per 24. annorum curriculum; Archiater fuit Imperatricis Eleonoræ Gon-

A C.
N.
Ann.
1678.

Gonzagæ Viduæ Imperatoris Ferdinandi III. ; novam (a) vitam iniiit anno 1691.

Praxis Medica septem Tractatibus comprehensa . Viennæ Austriæ, 1680. in fol.

In priori Tractatu capita 86. reperiuntur inter quæ XIII. posteriora de Morbis Mulierum agunt.

A C.
N.
Ann.
1680.

PHILIPPUS GEORGIUS GRULINGIUS.

*Vou VVeibera Kranrkeiten , Franckf. 1680. in 4.
Videlicet, De Morbis Mulierum. Francfort, 1680. in 4.*

A C.
N.
Ann.
1682.

MICHAEL ETTMULERUS Lypsiensis in patrio Licæo Doctor, & Professor Medicus, vixit annos 39. natus 1644. obitusque anno 1683.

Georgius Francus ejusdem universitatis Professor, opera ejusdem congestit, & edidit Francofurti in duplici volumine in fol. anno 1638. Petru Chauvin Medicus Londinensis, eadem impressit Lugduni anno 1690.

In ea collectione opusculum reperitur sub titulo

*Collegium practicum speciale de Morbis Virorum, Mulierum
& Infantum.*

quod Mulierum morbos respicit, X. Capita complectitur, quæ potissimum ad conceptionem, gestationem, & partum attinent.

A C.
N.
Ann.
1682.

THOMAS SYNDENHAMIIUS Comitatus Dorseti in Anglia, natus anno 1642. Candabrigæ Doctor; moram gessit Londini anno 1661. ibique medicinam summo cum decore exercuit; æternam vitam sumpsit anno 1686.

Inter ejusdem opera pluries impressa dissertatio quædam reperitur epistolæ more conscripta, & Gulielmo Colæ medicinæ Doctori dicata.

De Observationibus nuperis circa curationem variolarum confluentium, necnon de Affectione Hysterica.

In posteriori parte hujus dissertationis 1. miscet VVillis more affectionem hystericam mulierum, cum hyppocondriaca virorum, 2. autumat vero, hyppothesein VVillis amplectendo, ambo hos morbos a spirituum animalium defectu oriri, quem *Ataxiam* vocat, cujus vocabuli neque indolem, neque causam explanat, ut *Ataxia* Paripateticorum qualitas occultata videatur 3. pro hystericæ passionis curatione valde commendat Martialia, aquas minerales ferrugineas, quinquinam, opium, vinum Hispanicum, aut vinosum infusum radicis gentianæ, angelicæ, corticum aurentiarum, & equitationem potissimum, spernit magnopere purgantium usum, de cetero vulgaria anthysterica commendat.

Quod mirum est putat tumorem, hydropem, & steathomata ovariorum, aut hydatides, quæ in iis partibus efformantur & a morte, observantur consecutiones potius esse humoris ejusdam, qui illa organa infarciat, quam causas eorum morborum.

Quam-

(a) In Catalogo Curiosorum Germaniæ, præfixo Volumine, 1. Ephemerid. Anni 1727.

Quamvis hujusmodi opus solidam theoriam minime præferat, tamen Auctoris fama ipsum pervolvere cogit.

JOANNES GARMER Medicus Hamburgensis.

Diatriba seu controversia cum Beckio de uteri procidentia, curis secundis auctor. Hamburgi. 1684. in 4.

A. C.
N.
Ann.
1684.

JOANNES DOLEUS natus Geismann in Hassia Medicus Landgravi Hassiæ-Cassel, & Academiæ Curiosorum socius obiit anno 1722. juxta Catalogum ejusdem societatis, quem reperies initio primi Voluminis anno 1627., et-tiam si Kalendæ desint.

A. C.
N.
Ann.
1684.

Encyclopædia Medicinæ Theoretico-practicæ, qua tam veterum, quam recentiorum, Paracelsistarum nempe, Helmontianorum, Villisianorum, Sylvianorum, Cartesianorum, de causis & curationibus Morborum sententiæ exhibentur. Addita simul Authoris de his opinione. Una cum medicamentis Galenico-chymicis, ut plurimum ab ipso Authore experientia comprobatis, Francofurti, 1684. in 4.

Hujus encyclopædiæ liber V. decem capita præfert, quæ de Morbis Mulierum agunt, synopsis præstant plurimorum auctorum, & quod mirum est eorum qui invicem contrarias sententias tenebant, videlicet Paracelsistarum, Helmontianorum, Villisianorum, Cartesianorum, & sectatorum Sylvii de la Boë.

Demum hujusmodi tractatus id singularis habet quod undique scateat Hebraicis, & Græcis vocabulis, idcirco cerebrum *Microcosmetor* appellantur, cor *Cardimelec*, stomachum *Gasteranax*, orificium matricis, *Spiritus plasticus*, aut *janitor uteri*, quæ sunt futilia eruditionis jactationes.

Tandem admirationis dignum est opus latinis versibus adornari in laudem Dolei partim a Michaele, & Ettmullero; partim a Michaele, & Sydenhamio exaratis.

NATHANAEL SPRYE.

Tractatus de Fluxu menstruo. Patavii, in 8. 1685.

A. C.
N.
Ann.
1685.

Hic conatus est explicare periodicum mensium regressum solo augmento copiæ, & motus sanguinis, tamen ostendit, uteri structuram spongiosam esse, quod fovet statim sanguinis in matricis anfractus ex quibus tandem plures sibi pandit vias, autumat simul ab hac hypotesi omnes deduci posse catameniorum aberrationes.

GUALTIERUS CHARLETONUS, Medicus Londinensis.

Inquisitiones Medico-physicæ de causis Catameniorum, sive fluxus menstrui; & uteri rheumatismo sive fluore albo. Londini, 1684. in 8.

A. C.
N.
Ann.
1686.

JOAN-

A C. JOANNES NICOLAUS PHISER

N.
Ann.
1691.*Von oler VVeiber Nature , wie auch deren Gebrechen und Kranckheiten . Altdorf . 1691. in 8.**Videlicet , De natura , mulierum earumque infirmitatibus atque morbis . Altdorf , 1691. in 8.*

A C. JOANNES GEORGIUS SOMMERS

N.
Ann.
1691.*VVeiberg Pfleg-Buchlein , annectit deren hebammen Schule . Rudelstadt , 1691. in 12.**Videlicet , Synopsis Morborum Mulierum cui additur praxiis artis obstetriciæ . Rudelstad , 1691. in 12.*

A C. FRANCISCUS MAURICEUS Parisiensis Chirurgus, & obstetricans magni nominis, qui obiit anno 1709.; de arte Obstetricia nonnulla opera exaravit.

N.
Ann.
1694.*Traité des maladies des femmes grosses & de celles qui sont accouchées . A Paris , 1694. in 4.*

Postea duplicem Tractatum composuit sub titulo *Observations sur la grossesse & l'accouchement des femmes* , ambo Parisiis in 4. alter anno 1694., alter anno 1708.

Ipse nullum ordinem nullamque methodum in iis conscribendis observavit , & dum rationes reddere satagit infidelis experitur magister ; at cum experientia non deficeret inter legendum nonnullas præstat utiles notiones.

A C. BERNARDUS CONNOR Anglus , sive Irlandus (a) Monspeisuli
N. medicina incubuit circa annum 1690. ubi fortassis Doctoris gradum sum-
Ann. pferit , verum Parisios se transtulit ubi Regiæ societati ipsum addiderunt ,
1695. quare specioso titulo nuncupari consueverat e Regia Camera Parisiensis societati ; tunc fortuito animadvertendum (b) sibi præbuit Sceleton humanum ex vertebrais, costis, ossi sacro, innominatis &c. in unicum corpus coallitum; observavit pariter maximum (c) Sarcoma qui omnem pene uteri cavitatem replebat , quod expulsit mulier quadam post receptum in hypogastrio pedis ictum . Verum In Italiam proficiscens criptam del Cane , & Vesuvii eruptionem anni 1694. observavit ; in patriam tandem redux dissertationes congerit, quæ circa ea composuerat, quas unico volumine edidit sub titulo sequenti.*Dissertationes Medico-Physicæ,**De Antris lethiferis.**De montis Vesuvii incendio.**De stupendo ossium coallitu.**De immani Uteri Sarcomate . Oxonii , 1695.*

Alte-

(a) De antris lethiferis pag. 19.

(b) Dissert. de stupendo coallitu pag. 4.

(c) Dissert. De immani uteri sarcomate pag. 38. 39.

Alterum opus ejusdem Auctoris superest sub titulo *Evangelium Medici, sive Medicina Mystica, De suspensis naturæ legibus, sive de miraculis, reliquisque in totis Biædiciæ, memoratis, quæ medicæ indagare subjici possunt* Londini 1697. in 8.

PHILIPPUS FRAVENDORFFER natus (a) in Austria superiori Medicus provincialis Moraviæ, Brini residobat, & Academiæ Curiosorum socius creatus, obiit (b) anno 1697. A. C. N. Ann. 1696.

De morbis mulierum. Noribergæ 1696. in 12.

CHRISTOPHORUS HELLVVIGS

A. C. N. Ann. 1700.

Fravensimmer Apotheken. Leipzig. 1700. in 12.

Videlicet, *exigua Pharmacia muliebris.* Lypsiæ, 1700. in 4.

CHRISTIANUS-JOANNES LANGIUS Pegavenfis Saxonus natus anno 1655. Doctor & Professor medicinæ in facultate Lyptsiensi; interijt anno 1701.; ejusdem opera collegerunt, & publicarunt Lyptsiæ anno 1704. in duplici volumine in fol. cura Augusti Quirini, Professoris Pathologiæ, & Botanici in eadem facultate; A. C. N. Ann. 1700.
Hujusmodi collectio extat sub titulo sequenti

Christianni Johannis Langi Opera omnia medica theorethico-practica.

In ea Tractatus invenitur sub titulo *Praxis medica Langiana* in quo Auctor in XXIV. Capitulo pertractat de morbis sequiori sexui tantum familiaribus; quindecim in eo exiguos Paragraphos affert qui brevitatis ergo inutilis evadunt.

Hujus collectioni theses academicas addiderunt ejusdem auctoris, quæ tertiam partem operis constituunt; nonnullæ de sterilitate, mensium suppressione; virginum morbis, & gestatione fusius agunt.

JOANNES FREIND Medicus Londinensis & Regiæ Scientiarum academiæ socius qui obiit an. 1729. plures libros composuit quibus fama inclauit, hic tamen de sequenti tantum verba faciemus. A. C. N. Ann. 1703.

Emmenologia, in qua fluxus muliebris, menstrui phenomena, periodi, vitia cum medendi methodo ad rationes mechanicas exiguntur. Oxoniæ, 1703. in 8.

Ipse pro catameniorum causa plethoram sanguinis agnovit, qui singulis mensibus in utero cumulat, & specialis magnitudo arteriarum per utero reptantium, eaque sufficere autumat, ut catamenia periodice eveniant.

JOANNES DOMINICUS SANTORINUS Professor medicinæ & Anatomici Venetiis. A. C. N. Ann. 1705.

Opus

Opuscula Medica de structura & motu fibræ , De nutritione animali , De hæmorrhidibus . De Catamenis . Venetiis , 1705. in 8.

De postrema tantum earum dissertationum hic verba faciemus ; Auctor postquam animadvertit §. I. haud facilem esse catamenia explicare , ostendit a triplici causa §. VII. illa oriri , a plethora vera aut apparenti , a speciali uteri , & vaginæ distributione vasorum , a spermatis actione in omne spirituum systemate *per totam spirituum systasim* , quam postremam causam minus laudat auctor Gallus.

Hujusmodi opus Rotterodami recussum fuit anno 1719. *in 8.*

A. C. HERMANUS BOERRHAVIUS Vianensis Batavus medicinæ Professor
N. in Universitate Lugduni , & focius Academiarum scientiarum , & Londinen-
Ann. 1708. sis , magni nominis vir , & scriptis major obiit anno 1438.

*Aphorismi de cognoscendis & curandis morbis . Lugduni
Battavorum , 1708. in 8.*

Hujusmodi opus brevis est medicinæ synopsis quæ nonnullas tantum æ-
gritudines ostendit , at Boerhaaviana synopsis semper maxima fuerit ; IV,
capita de Morbis Mulierum agunt sub titulo sequenti , *Morbi Virginum ,
morbi gravidarum , Partus difficilis , morbi Puerperii* , quæ Boerhaavius apho-
ristice indicat , fusius tamen discipulis suis explicabat.

A. C. JOANNES GABRIEL RUDOLPHUS.

N.
Ann.
1705.

*De iis , quæ sunt observanda in mulieribus largiter men-
struatis . Lugduni Batavorum , in 8. 1708.*

A. C. PETRUS FRESART Leodienfis Auctor sequentis Tractatus.

N.
Ann.
1712.

*Emmenologia , in qua fluxus muliebris menstrui phænomena ,
periodi , vitia , cum medendi methodo ad ratio-
nes Medico-Physicas exiguntur . Leodii , in 12. 1712.*

Auctor causam perpendit menstruationis , verum mensium aberrationem
explicat , & quasi totidem morbos constituit , adversus quos remedia magis
idonea suppeditat.

Juxta ejusdem sententiam menses gignit , fermentum quoddam uteri in
matrice collectum , quod singulis mensibus rarefciendo eruptionem provo-
cat , credo auctorem hyppothesim didicisse Monspeli , ubi medicinæ incu-
buit sub D. Chirac disciplina , quid idem docebat , quemque summis lau-
dis extollit. (a)

A. C. ANONYMUS.

N.
Ann.
1715.

*Nouveaux secretes pour guérir plusieurs sortes de Ma-
ladies des Dames , tirez des Mémoires de M. Digby .
1715. in 8.*

Titu-

Titulus fatis indicat opus parvi faciendum esse

JOANNES ANTONIUS TERENCEZONI Professor medicinæ Pisanus.

A C.
N.
Ann.
1715.

De Morbis Uteri. Lucæ, 1715. in 4.

JOANNES GOLDHAMMERS

A C.
N.
Ann.
1717.

*Compendioſer VVeiber und Kinder Arzt. Muhlhausen, 1717.
in 12.*

*Videlicet, Medicina contracta Mulierum, & infantum.
Muhlhausen, 1717. in 12.*

GASPAR SCHROTTERS

A C.
N.
Ann.
1721.

*Junyfern. VVeiberg und Kinder Apotheckgen. Franckf. 1721.
in 8.*

*Videlicet, Exigua Pharmacopea filiarum, mulierum, &
infantum. Francofurt, 1721. in 8.*

HENRICUS VAN SANDEN

A C.
N.
Ann.
1722.

*Observatio de prolapsu uteri universi. Regiomonti. in 4.
1722.*

GEORGIUS-ERNESTUS STAHL de Halla natus an. 1660. Confiliarius Aulicus, & Medicus primarius Friderici Regis Borussiae, Accademiae Curiosorum socius, & Professor medicinæ in universitate quæ Hallæ est, obiit anno 1734. 75. ætatis suæ. (a)

Theses nonnullas ejusdem auctoris reperi quæ de Morbis Mulierum pertractant, quas auctoris nomen me indicare cogito, etiamsi nullam referre putarem.

Dissertatio inauguralis Medica, De mensium Mulierum fluxu secundum naturam, & suppressione præter naturam.

Respondente Joh. Georgio Brebiss, Curi-Varisco. Hallæ Magdeburgicæ, 1694. in 4.

Schalius pariter Germanico idiomate sequentem tractatum edidit,

Propempticum inaugurale, De fluxus muliebris, quatenus menstrui, causa. Hallæ Magdeburgicæ, in 4. 1702.

Disputatio inauguralis Medica, De mensium insolitis viis.

*Respondente Georg. Frideric. Jasebctke, Stroppa Silesio.
Hallæ, 1702. in 4.*

Dissertatio Medica inauguralis, de Puerperarum affectibus.

Afruch de Morbis Mulierum.

Z

Re-

(a.) In Catalogo Academicor. defunctor. præfixo Volumen IV. Ephemerid. Germanicar.

Respondente Joachim Cober, Pritzwalcens-Marchio. Hallæ 1704. in 4.

Dissertatio Medica inauguralis, De affectibus gravidarum. Resp. David Dittman, Vilna-Lithuanico. Hallæ, in 4. 1708.

Dissertatio inauguralis Medica, De sterilitate feminarum. Resp. Gottfried VVilhelmi, Huvelb-Marchio. Hallæ, 1711. in 4.

Stalius pariter Germanico idiomate sequentem tractatum edidit.

Von den Zuffalen und Kranckheiten des Fravenzimmers. Lypsiæ, 1724. in 8.

Videlicet, De sænomenis, & morbis mulierum, Lypsiæ, 1724. in 8.

.... LE TELLIER filius.

Reflexions critiques sur l'Emmenologie de M. Freind. Paris, 1730. in 8.

Ecce vobis quot extant emmenologiæ tractatus; at animadvertendum est menstruorum explicationem includere explanationem morborum omnium ad mulieres pertinentium, ut incassum conemur iis mederi modo causa catameniorum non elucescat, quæ in omni mensium aberratione uteri statum potissimum manifestaret solet.

A C.
N.
Ann.
1733.

ANTONIUS CELESTINUS COCCHIUS in Urbe Botanice Professor.

De immani hysterico affectu, inter Epistolas Physico-Medicas, Parisiis, 1732. in 4.

A C.
N.
Ann.
1734.

JOANNES AUGUSTUS OEHEMENS.

Efronete Geheimnisse der natur und iur eines Malades Fravenzimmers. Leipsig, 1734. in 4.

Videlicet, Naturæ arcanum ægram pertractando detectum. Lypsiæ, 1734. in 4.

A C.
N.
Ann.
1735.

GEORGIUS PHILIPPUS NENTER Medicus Argentinus.

Fundamenta Medicinæ theoretico-practica, secundum celeberrimi D. D. Stablii potissimum, aliorumque celebriorum Medicorum placita conscripta, & propria experientia confirmata, in forma Tabularum. Venetiis, in fol. 1735.

In ea parte hujus operis, quæ sub titulo extat *Praxis specialis* in VIII. libros distincta, duplex locus reperitur ubi auctor de Morbis Mulierum agit. 1. In priori libro ad Caput VIII., IX., X., & XI. verba fiunt menstruorum, lochiorum, eorumque aberrationum, 2. In libro VII. vero quinque sectiones habentur, quæ pertractant *De Morbis imprægnandarum. De affectibus imprægnatarum, De affectibus parturientium. De affectibus puerperarum*

rarum . De Infantium affectibus . At hujusmodi methodus per classes sive tabulas morbos pertractandi laborem valde superficialem reddit, qui vix necessarias notiones lambit.

FRIDERICUS HOFFMANUS natus Hallæ circa Magdburgum anno 1666. medicinæ studuit in Universitate Jenæ ubi gradu Doctoris sumpto anno 1681. Professor inde Medicinæ creatus fuit anno 1691. in ea Universitate, quam Hallæ instituit eodem anno Fridericus III. Elector Brandenburgi, & I. Rex Borussiae, quod onus summo cum decore implevit ad mortem usque quæ anno 1742. evenit.

A. C.
N.
Ann.
1740.

Frater de *Tournes* Typographi Genevenses complectam Hoffmani operum editionem confici curarunt, cum partim Francofurti, Venetiis, & alio impressa fuerint: ad Hoffmanum enim litteras miserunt, qui sumptum laudavit, pluresque Tractatus ipsis subministravit, quos in hac prima collectione ab Hoffmano ipso comprobata an. 1640. inseruerunt, tria grandiora volumina in fol. ipsa collectio constituebat in VI. Tomos divisa, quam ipsi *Tournes* recusserunt anno 1748.

Ea codicem quam maximum constituit institutionum medicarum, attamen incompletum, qui post auctoris mortem valde increbuit, tria enim volumina anno 1754. addiderunt ex Thesibus academicis consultationibus, & miscellaneis congesta, quas verosimiliter sua prima juventute Hoffmannus collegerit, at ineunte ætate ipse respueret, sed editores in iis peragendis magis Typographi utilitati, quam auctoris nomini consuluerunt.

Certum enim est utilissimas in Hoffmani scriptis notiones reperiri; secus enim ad summum nominis columen non attigisset, at fateri oportet, ejusdem stylum laxum, perlongum nimis experiri, & obvia sæpe narrare, crambe etiam recoquere in ipsis operibus, quæ ipsius auctoritate fulciuntur; nam ejusdem postumi labores magis defectivi evadunt.

Nihilo tamen minus Hoffmannus interpretantiores medicinæ auctores recenseri meretur, verum si cum Græcis Auctoribus ipsum comparemus, non Hippocratem, sed Galenum potius æmulatur.

Ipse hinc inde de morbis mulierum in sua ampla congectione differuit at cum morborum distributio specialis auctoris sit, idcirco hic illuc de hac re notiones piscare necessum erit.

Etenim I. in *Tom. IV.* tres centuriæ consultationum inveniuntur, inter quas plures de mulieribus, & remediis in iis circumstantiis idoneis agunt, specialibus tamen hyppothesibus referuntur non generaliiori thesi, quæ casus omnes complectatur.

II. In *Tom. III.* Hoffmannus locutus est pag. 50. *De Malo Hysterico.* Pag. 176. *De convulsione uteri, sive abortu.* Pag. 311. *De cachexia, & chlorosi.* Pag. 348. *De cachexia uterina sive fluore albo,* quæ dogmatice ostendit.

III. Tandem in secundo supplemento Part. II. pag. 389. *Thesis* academica reperitur, *De Genuina chlorosis indole, origine, & curatione.*

Minime satagerem ea exponere, quæ in plerisque articulis Hoffmannus circa hanc rem ostendit, cum nihil novi aut singularis præferat, sat erit animadvertere ipsum respuere opiniones Highmorri, Sylvii, & Sydenhami, qui morbi sedem in stomacho, pancreate, mesenterio, aut vena portarum constituebant, verum Pisoni sententiam, qui in cerebro, aut nervorum origine ipsam ponebat. Hoffmannus enim cum veteribus in utero morbi causam adesse putat eamque triplici ratione oriri, a mensibus retardatis, lochiis suppressis, aut spermatis acrimonia; at pro muliebri femine nisi ovula recognovit, quibus cogitur corruptionem explicare eorum ovulorum

in hysterico morbo ; tandem autumat deleteriæ indolis vapores ab utero elevari, qui per omnem corporis ambitum distribuuntur , & omnia terribissima scœnomena produciunt.

A C. J. R. ---n Londinensis, Medicinæ Doctor.

N.
Ann.
1555.

A Treatise on all the Diseases incident to Women, by John Astruch, Physician to his present Majesty, &c. and Author of a Treatise on the Venereal Diseases, translated from manuscript copy of the Author's Lectures read at Paris. London. in 8. 1743.

- De hoc Tractatu in Præfatione hujus operis jam mentionem fecimus.

A C. RICARDUS MEADIUS natus an. 1673. Stephey prope Londinum, postquam Ultrajecti, & Lugduni Batavorum medicinæ consuluit, in Italiam professus est, ubi Patavii Doctoris gradum sumpsit ; in Patriam vero rediit summa cum laude medicinam exercuit ; tandem obiit anno 1754.

1555.

Meadius varia opuscula exaravit a medica republica lubenter accepta, quæ tamen etiam si plurimi facienda videantur, minime tamen rem nostram respiciunt, idcirco postremum ejusdem opus tantum indicabimus videlicet.

Monita & Præcepta Medica. Londini, 1751. in 8.

Hujusmodi tractatus magnopere instruit, & XXI. Capita tantum completur, eorum tamen XIX. de nonnullis Mulierum Morbis agit in quinque Sectiones distinctum.

- I. *De menstruum suppressione,*
- II. *De immodico mensum fluxu,*
- III. *De floribus albis mulierum,*
- IV. *De morbo hysterico,*
- V. *De partu difficili.*

De singulis nonnulla monita practica suppeditat citra theorias, breviterque remedia magistuta indicat, idcirco testatur eleborum nigrum validissimum evasisse ad menstrua provocanda, verum bis in die proponit coclear tincturæ *Melampodii* juxta pharmacopeam Londinensem paratæ, & in citho aquæ propinatæ.

A C. JACOBUS LAZERME Doctor, & Professor Facultatis medicæ Monspeliensis, qui paullo antea occubuit, edidit Monspeli anno 1751. specimen medicinæ sub titulo.

N.
Ann.
1555.

Curationes Morborum ex scriptis Jacobi Lazermis, Regis Consiliarii & Professoris Medici Monspeliensis excerptæ. Monspeli, 1750. in 12. Tom. I. pagin. 357. Tom. II. pag. 303.

Opus hujusmodi tradiderunt paullo post, & excusserunt Parisiis in duplici volumine sub titulo sequenti.

*Methode pour guérir les Maladies, traduit du Latin de M.
Lazerte. Paris, 1753. in 12.*

Ægritudines arctissimo ordine in hoc tractatu pertractantur, nam ipse omnes morbos complecti maluit præter celticam luem, & podagram; in eo futilis tantum invenitur formularum vulgarium congeries, absque ulla theoria, quæ morborum sedem, aut causam indicet, vel differentia, quæ species designet, aut symptomatum concomitantium discreptione, aut signis denique, quæ prognosim recte doceant, atque indicationes statuunt.

Hujusmodi defectus præsertim animadvertuntur in tractatu de Morbis Mulierum in quo deest tum menstruationis, cum periodorum explicatio, verum de mensibus nimis, ac suppressis in illo verba fiunt absque quo patefeat causa fluxus methodici; deinde formulas auctor ostendit adversus chlorosim difficillimum morbum, filet tamen causam, quæ illum producat: ipse autumat uteri descensum a laxitudine ligamentorum procedere, quod falsum esse super demonstravimus, tandem rationem reddere satagit qua pertractari debeant hujusmodi morbi, tamen nullam vel uteri, vel ejusdem functionum descriptionem exhibet.

Si hac ratione tyrones instruerentur medicina cito ad empiricam reverteret, ut in secunda Epocha evenisse ostenditur; igitur tali pacto Gordonus, Valescus de Tarenta, Gerardus de Solo medicinam Monspeliæ docebant.

Uno verbo medicinæ Elenchos respuere debemus qui doctis inutiles tyronibus nocui evadunt; hujusmodi enim pervolvendo libellos aliquid adfuisse sibi suadent, etiamsi revera nihilum prorsus adepti sint; excipiantur ab hac censura excerpta concinno ordine elaborata, quæ una celebriores quæstiones congerunt, & totidem summa capita constituunt fusius a præceptoribus explananda; hujus indolis sunt Aphorismi Boheravii *de cognoscendis & curandis Morbis*, tum ejusdem Physiologia.

Damnando Elenchos tamen non laudo ea medicinæ farcimina in quibus pauca utilia, & necessaria inter multa exotica, & futilia natant; hujusmodi errores alio fatis pluries contempsi, at qui medium tenent eruditi nempe medici summa laude digni videntur. *Est modus in rebus &c.*

GERARDUS TITZ-GERALD origine Irlandus, Doctor, & Professor A C.
N.
Ann.
1678.
Medicus in facultate Monspessulana, qui interiit anno 1748.

Ejusdem post obitum pertractationem de Morbis Mulierum sequenti titulo insignitam ediderunt.

*Traité des malades des femmes, traduit du latin de M.
Fitz-Gerald, Professeur de Médecine en l'Université de
Montpellier, a Paris. (a Avignon) in 12. 1758.*

Me latet indolem hujus operis, neve revera versus sit ut titulo designat; in duas sectiones tractatus dividitur, altera *des Maladies chroniques des Femmes*, quæ VIII. Capita complectitur, altera *des maladies aiguës des Femmes*, quæ totidem exhibet.

In hoc opere fusius nonnihil quam in præcedenti de his morbis agitur, at eadem principia, eandemque praxim Auctor prosecutus est; faterer enim medicinam centum ab hinc annis parum profecisse cum hujusmodi opuscula Monspeliæ anno 1750. perlecta sint, quæ nihil iis præcellunt quæ Rive-rius in eadem Facultate anno 1640. præcepit.

Astruch de Morbis Mulierum.

C O N C L U S I O.

Satis ostendit adhuc exposita brevis Medicinæ hystoria, hujus scientiæ fulcimenta continenter similia fuisse, videlicet cognoscere, & distinguere morborum species, certas aut verisimiles causas eorum sancire, indicationes proponere quibus mederi oportuerit, tandem mitiora, & magis idonea seligere remedia, quæ objectum medicinæ constanter constituunt.

Nemo tamen negabit nostris temporibus partium structuram melius detexisse anatomicos, sedem & causam singulorum morborum melius determinasse, imo plerasque immediatas invenisse, ut hac de causa novis inventis adornata magis physica eluceret; theoria vero certior, tutiorque fieret; rationes innotescerent plurimorum sænomenorum prius latitantium; attamen quoad praxim spectat parum ipsa progressa est, una constanter persistit.

Nonnulli contenderint nova remedia inventa fuisse, atque nova in diem innotescere, verum novas proprietates in obviis detectas fuisse, ut vires sunt antinecrotica & antipasinadica in quinquina. At hujusmodi quæstio etiam praxim resoiciat, parvi pendet.

Eorum enim pleraque quorum ad alstra virtutes extollunt, a vanitate haud infrequenter, aut mercimonio medici cujusdam originem recognoscunt, vel argitarum audaciæ, aut inopinatæ proceris personæ valetudini, vel Messalinæ patrocinio, aut solæ novitati tantum tribuuntur; primum sane jactantur hujusmodi remedia, at illusionem abeunte inventoris dedecus tantum superest.

Si nonnulla tamen valida reperiantur auxilia qualia sunt quinquina, & Ipecacuanha pluribus experimentis fulcita, libenter illa amplectimur, & inter salubriores pharmacos reponimus; hujusmodi pariter sunt novæ medendi rationes, vel novi quos sternimus stramites, ut tutius sancitas jam, & vulgares impleamus indicationes; neque ex eo medicinam pervagam esse censuimus, sed dum sua servat veterissima præcepta novis frui non respue-re auxiliis.

Mihi itaque, cogitatum explicare liceat exemplum ab aliqua physica parte desumendo; arborum enim fructiferarum cultura, non exiguum rei agrariæ partem constituit; olim jam innotebat circa plantas, terram scindere necessum esse, eamque emollire atque idoneo impinguare sedimento, a no-cuis ipsas tueri infectis, tum ab aeris intemperie defendere, ramos steriles secare, ut fructuosi magis ingrandescerent.

Quid proinde utilitatis attulerunt circa rem rusticam nuperrima inventa? indagarunt structuram fibrarum lignearum, tracheas ipsis remixtas, humorum circulationem, medullæ, atque corticis usus, verum insectorum naturam, quæ arbores rodunt; fructusque corrumpunt ea sane vegetationem plantarum declararunt, at nihil culturam, quod maxime interest, immutare valuerunt.

At longius procedamus, pinguedines, aut fimi reperti sunt idonei magis, & utiles; insectorum venena detexerunt; spurios ramos a fructuosis facilius distinguere docuerunt; hæc omnia cultorem dirigunt, ut propositas indicationes facilius impleat, at nihil hujusmodi notiones veteres culturæ leges pervertunt.

Idem de arte nostra solet evenire, nam modo quæstiones scindamus, quæ cum medicinæ essentia nullam rationem habent, apparebit hujusmodi artis fundamenta eadem constanter fuisse.

Plinius enim si melius perscrutatus esset minime judicavisset medicinam ceteris artibus inconstantiorum esse: ait ille, *nullam artium inconstantiorum esse* (a). Tunc temporis enim Medicorum variationes quarum teterrima ipse affert exempla a voluptate procedebant quæ corripiebantur Medici, ut novis rebus famam potius abriperent, quam ægris nocuis remediis famam ledere abstinere, (b) *nec dubium*, asserit, *omnes istos famam novitate aliqua occupantes, animas statim nostras negotiari*, at id medicis potius, quam medicinæ erat tribuendum; nam, (c) *non esse artis ista, sed hominum* Plinius testatur.

Plinii enim redargutiones agyrtae potius respiciebant, qui turpi ratione subdolis auspiciis, aut mercimonio Romæ ægris illudere tentabant, simili ratione, ut Parisiis nova remedia sed futilia, & nocua plerumque defendere conati sunt; hujus sensus enim Medicos Plinius merito aspernitur, qui nostras vitas prostrant, (e) *animas nostras negotiari*.

(a) Histor. Natural. Libr. XXIX. §. I. edit. II. Harduin.

(b) Ibid. §. VII. pag. 497.

(c) Ibid. §. V. pag. 495.

(d) Ibid. §. VII. pag. 497.

FINIS TOTIUS OPERIS.

I N D E X

ALPHABETICUS AUCTORUM

Qui speciales Tractatus de Morbis Mulierum ediderunt, vel de iis Morbis in institutionibus mentionem fecerunt.

A

- A** *Etius* quando inter vivos erat. pag. 304.; Eiusdem Tractatus de Morbis Mulierum primus est qui pervolvi mereatur. *ibid.*
- Akakia* (Martinus) Professor Collegii Regis anno 1574. composuit opusculum de Morbis Mulierum post ejusdem obitum in collectione Spachii impressum. 327.
- Albucasis* Medicus Mahumetanus (Aboulcasis). 312.; agebat de Morbis mulierum qui chirurgiam postulant. *ibid.*
- Alexander Benedictus* Veronensis Medicus sæculi XVI. Græcorum doctrina valde instructus. 316.; egit de omnibus Mulierum Morbis, excepto furore uterino. 317.
- Anonymus*. 352.
- Areteus* Cappadocus; cum vixerit ejus stylus. 302.; primus observationem ostendit hydropis cum hydatidibus. 303.; quales perscrutatus sit Mulierum Morbos. *ibid.*
- Asclepiades* Medicus, & amicus Ciceronis de ulceribus uteri mentionem fecit. 300.
- Avenzoar* Medicus Arabus religione Judæus, quid de Morbis Mulierum scripserit. 312.
- Averroes* Medicus Arabus sæculi XII. arte locutus est de Mulierum Morbis. 313.
- Avicenna* Medicus Mahumetanus sæculi X. ejusdem opera. 310.; ipsum difficultilline perscrutamur. *ibid.*

B

- B** *Allonius* Gulielmus Doctor Parisiensis auctor Tractatus de Morbis Virginum, & Mulierum juxta doctrinam Hippocratis. 331.; valde prolixus, & inconcinne digestus. 332.
- Bayro* (Petrus de) Pedemontanus nonnulla de Morbis Mulierum affert. 324.
- Bertrucius* (Nicolaus) Medicus Italus sæculi XII., de nonnullis Mulierum Morbis egit. 313.
- Boerrhavius* (Hermanus) Professor Lugdono-Battavi, ejusdem Aphorismorum judicium circa Morbos Mulierum. 352.
- Bon* (Joannes le) Medicus Regius, & Cardinalis de Guisa Auctor Tractatus specialis de Morbis Mulierum, cujus plures editiones exstant. 326.
- Bonacciolus* (Ludovicus) Medicus Florentinus sæculi XVI. duplicem tractatum digessit de Morbis Mulierum. 321.
- Bottonus* (Albertinus) Professor Patavinus Auctor specialis Tractatus circa Mulierum Morbos. 328.

C

- C** *Ampolungus* (Emilius) Professor Patavinus egit de Morbis uteri. 332.
- Capivaccius* (Hieronymus) Professor Patavinus sæculi XVI. 329. Auctor de Morbis Mulierum. *ibid.*
- Cellarius* (Henricus) scripsit de supposita exulceratione matricis. 347.
- Celsus* Medicus Romanus sub Imperio Tiberii. 301.; censura ejusdem operis de Morbis Mulierum pertractantis. *ib.*

- Cermesonus* (*Antonius*) Professor Patavinus sæculi XV. 316.; ejusdem consilia circa Morbos Mulierum. 316.
- Cesalpinus* (*Andreas*) exacte descripsit circulationem sanguinis ante Harveyum. ibid.
- Charleton* (*Gualtierus*) Medicus Londinensis scripsit de uteri effluviis. 349.
- Cleopatra* Egyptii Regina tribuunt Tractatum de Mulierum Morbis. 305.
- Cocchi* (*Antonius Cælestinus*) Romæ Botanica Professor de hysterico morbo locutus est. ibid.
- Columbus* (*Realdus*) Anatomia Professor Patavinus, verum Pisanus, Romæ medicinam exercuit, docuitque sanguinis circulationem ante Harveyum. ibid.
- Connor* (*Bernardus*) Medicus Anglus, aut Irlandus Parisiis moram gessit. 350.; in suis operibus descripsit Sarcoma uteri, quod consecutus est hypogastrici ictum. ibid.
- Constantinus* Medicus Christianus sæculi XI. libellum scripsit de Morbis Mulierum, & matricis qui tres paginae æquat. 311
- Corbeus* (*Hermanus*) ejusdem Tractatus de Morbis Mulierum. 333.
- Cordæus* (*Mauritius*) Doctor, & Medicus facultatis Parisiensis primus interpretis Libri de Morbis Mulierum Hippocratis. 328.; ostendit observationem hydropis hydatidice uteri. ib.

D

- De la Boe* (*Franciscus*) *Sylvius* Medicus Lugduno Batavus de Morbis Mulierum egit. 346.; ejusdem opera post obitum obsoluerunt. ibid.
- De la Boe* (*Jacopus*) *Sylvius* composuit opus de Catameniiis, & generatione. 323.
- Deodatus* (*Claudius*) observationem præstitit valde utilem circa uteri sarcoma. 335.
- Digby* arcana remedia adversus plures Mulierum Morbos, futilia tamen exhibuit. 352.
- Doleus* (*Joannes*) Medicus Landegravi Hassiæ. 349.; Auctor Encyclope-

- dix Medicæ, ubi pertractat de Morbis Mulierum, opus tamen parvum duco. ibid.
- Doringius* (*Michael*) Medicus Uratiliavienfis; ejusdem epistola de uteri hernia, & operatione Cæsariana, quam perperam tentavit in relato casu. 335.
- Dunus* (*Thaddæus*) Locarnensis collectionem publicavit remediorum contra Mulierum Morbos, quæ a veteribus deprompsit. 325.

E

- Etzmullerus* (*Michael*) Professor Lypsiensis. 348.; egit de conceptione, gestatione, & partu; obiit an. 1683. ætatis suæ 39. ibid.

F

- Fabricius* (*Gulielmus*) *Hildanus* Chirurgia celeberrimus Professor sex centurias observationum digessit, quarum nonnullæ utiliter respiciunt partum, abortum, foetum mortuum, ceterosque præcipuos uteri morbos. 335.
- Fabricius* (*Hieronymus*) *ab-aqua-pendente*, Professor Anatomie in Patavino lyceò, invenit an. 1574. valvulas venarum. ibid.
- Fernelius* (*Joannes*) Primus Medicus Henrici II. 323.; tria capita ejusdem operis morbos muliebres respiciunt. ib. ipse deceptus est, cum bulla hysterica, quam per anum ventrem natum ægre persentiunt, pro utero habuisset. 324.
- Fitz-Gerald* (*Gerardus*) Professor Monspessulanus obiit an. 1748. postquam inconcinne de Morbis Mulierum scripsit. 357.
- Fontanus* (*Nicolaus*) Medicus Amstelodamensis auctor tractatus Mulierum. 336.
- Fontanonus* (*Dyonisius*) Professor Monspelliensis locutus est de Morbis Mulierum. 322.
- Foresius* (*Petrus*) in Lugduno-Batava universitate primus Professor circa recensitos morbos utiles observationes exhibuit. 330.

Fravendorffius (Philippus) Medicus Alemannus tractatus edidit de Morbis Mulierum. 351.

Freind (Joannes) celebris Medicus Anglus. 351.; ejusdem systhema circa causam menstruationis. ibid.

Frejart (Petrus) Medicus Leodienfis auctor emmenologiæ: hujus operis judicium. 352.

Fuchsius (Leonardus) Medicus Bavarus, Ingolstadi Professor, quid scripserit circa Mulierum Morbos. 322.

G

Galleatius de S. Sophia Medicus Patavinus sæculi XV. celebris interpres operum Rhazis. 316.

Galenus doctus Medicus, quæ ætate floruit. 301.; ejusdem stylus, character, & operum judicium. 302.; ex Professo de Morbis Mulierum minime egit. ibid.

Garner (Joannes) Diatriba de uteri proidentia. 349.

Gatinaria (Marcus) Medicus Italus sæculi XV. locutus est de Morbis Mulierum. 315.

Gordonus (Bernardus) Professor Monspeffulanus sæculi XIV. 314. Morbos Mulierum pertractavit juxta Arabum sententiam, quam propriis observationibus confirmavit. ibid.

Grulingius (Philippus Georgius) Germanico idiomate de Morbis Mulierum scripsit. 348.

Guainerius (Antonius) Medicus Mediolanensis. 315.; auctor tractatus conceptionis, qui eo collineat, ut optatus partus Ducissæ Mediolanensis optularetur. ibid.

Goldhammers (Joannes) Auctor Synopsis Medicæ de Mulierum, & infantum Morbis germanice conscriptæ. 353.

Guntherius (Joannes) Andernacus Medicus sæculi XVI. auctor specialis tractatus de Morbis gravidarum, parituriæ, & infantum. 326.

H

Hally Abbatis opera de Morbis Mulierum. 311.

Hellvoigs (Christophorus) Auctor brevis pharmacopœæ Mulierum germanice scriptæ. 351.

Henricus de Saxonia Auctor sæculi XIII. discipulus Alberti Magni; ejusdem opera vix pervolvi merentur. 314.

Hercules Saxonia Professor Patavinus; ejusdem tractatus de Morbis Mulierum. 332.

Heredia (Petrus Michael de) Medicus Hispanus suum tractatum de Morbis Mulierum ab Arabis excerptit. 345.

Hernius (Joannes) Medicus Batavus Auctor exigui libelli de Morbis Mulierum. 333.

Higbmorus (Nathanael) Medicus Oxoniensis, ejusdem opera de hysterico morbo, & hyppocondriaco. 347.

Hippocrates vetustissimus Medicus; quanti pendeant ejusdem opera inquiritur quæ Mulierum Morbos respiciunt. 300.

Hoffmanus (Fridericus) Auctor nuperimus, Hallæ Professor, cum primum universitatem instituisset 355 hujus celeberrimi Medici amplicodicis censura ibid. ejusdem stylus Asiaticus, & infirmus ib. nihil specialis habet circa Mulierum Morbos. 356.

Horstius (Gregorius) Medicus Ulmenfis observationes perraras circa Mulierum Morbos exaravit. 334.

Hucher (Joannes) Professor Monspeffulanus, Auctor tractatus de sterilitate, qui magni pendet. 332.

I

Iason Pratenfis Zelandus magni nominis vir, Medicus sæculi XVI., ejusdem opera de Morbis Mulierum ad sterilitatem arcendam, & conceptionem fovendam pertinent. 321.

L

Langius (Christianus-Joannes) Professor Lypsiensis. 351., ejusdem opera

pera de Morbis Mulierum parvi pendent. *ibid.*
Lazerni (Jacobus) Professor Monspefullanus; brevem vitam duxit; censura ejusdem operis quod medendi rationem complectitur 356 errores nonnulli hujus medici circa Mulierum Morbos. 357 redarguuntur ii qui Lazerni methodo tyrones instruunt. *ibid.*
Leonellus Faventinus Medicus Bononienfis sæculi XVI. 321.; ejusdem opera de Morbis Mulierum. *ibid.*
Liebau (Joannes) Medicus Facultatis Parisiensis. 327.; quod edidit opus circa Mulierum Morbos, ab eo Marinelli depromptum est. *ibid.*

M

Marinello (Joannes) Auctor tractatus Italici delle Malattie delle donne. 326.
Massarias (Alexandri) sectiones circa Mulierum Morbos in Patavino liceo habitæ. 330.
Mauriceus (Franciscus) Chirurgus Parisiensis & in obstetricia arte peritissimus; in suo tractatu de Mulierum Morbis utilissimas observationes præbet quæ sunt maximæ praxis fructus. 350.
Meadius (Richardus) Medicus Anglus cujus opera valde docent. 356 ejusdem remedium ad catamenia revocanda. *ibid.*
Meniotus (Antonius) Medicus Regius, Auctor nonnullarum dissertationum circa Mulieres. 346.
Mercatus (Ludovicus) Medicus Hispanus. 327.; Auctor aurei libelli circa illos Morbos. *ibid.*
Mercurialis (Hieronymus) Forolivienfis subsecutive Professor Patavinus, Bonienfis, & Pisanus, auctor Eximii tractatus de Morbis Mulierum. *ibid.*
Meurdrac (Maria) Auctor tractatus Chemiæ germanice conscripti pro Mulieribus, earumque Morbis. 347.
Montanus (Joannis Baptista) Celebris Professor Veronensis; specialem tractatum scripsit de Morbis Mulierum. 324.

Moschionus Medicus Græcus, sæculi VI. peculiarem de Morbis Mulierum Libellum scripsit. 304.

N

Nenter (Georg-Philippus) Medicus Argentinus, ejusdem opera de Morbis Mulierum. 356
Nonus Medicus Græcus X. ævi sub imperio Constantini Porphyrogenetæ; explanavit Mulierum Morbos juxta sententias Æginetæ, & Aetii. 305.

O

Oehemens (Joannes-Augustus) Auctor tractatus Germanici qui sub eo titulo extat, *Naturæ Arcanum, agram Mulierem pertractando detestum.* 356
Oribasius Imperatoris Juliani amicus. 303.; ejusdem opera in quibus de Morbis Mulierum locutus est. 304.

P

Pareus (Ambrosius) celebris Chirurgus XVI. ævi; in suo Tractatu de generatione de partu agit, & nonnullis Mulierum Morbis. 326.; ejusdem opera latine versa a *Guillemeau*. *ibid.*
Paulus Egineta quando inter vivos erat; 304.; editiones, & versiones ejusdem operum; *ibid.* ubi locutus sit de Morbis Mulierum. *ibid.*
Pæ (Lazarus) Joannis Marinello opusculum de Morbis Mulierum latine vertit. 333.
Pfiser (Joannis Nicolaus) Auctor tractatus quem de Morbis Mulierum germanice conscripsit. 350.
Platearius (Joannes) Medicus Salernitanus sæculi XIV. 314; opus in quo de Mulierum Morbis diseruit. 315.
Platerus (Felix) Icones delineavit quæ ad structuram pertinent genitalium Muliebrium, & earum partium Morbos. 327.
Prævoftus (Joannes) Professor Patavinus de Morbis Mulierum egit. 335.
Primerosus (Jacobus) Medicus XVII. ævi

evi, Auctor tractatus de Morbis Mulierum. 345.

R

- R** *Anchinus* (Franciscus) Professor, & Cancellarius Facultatis Monspessulanæ; Auctor tractatus de Morbis filiarum. 334.
- Rhazes* Medicus Arabus sæculi XI. parvis faciendus circa ea quæ scripsit de Morbis Mulierum. 311.
- Rivérus* (Lazarus) celeberrimus Professor Monspessulanus; ejusdem opera. 336. explicant nitide Mulierum Morbos. 337. fuit Sennerti Assecla. *ibid.*
- Rodericus a Castro* Medicus Lusitanus religione Judæus Hamburgum profugus opusculum edidit anno 1604. de Muliebribus Morbis. 332.
- Rocheus* (Nicolaus) Auctor specialis tractatus de Morbis Mulierum Avicennæ doctrina & propria experientia suffulti. 322.
- Rondeletius* (Gullielmus) Cancellarius Facultatis Monspelliensis magis naturæ Historia quam medicina instructus. 325.; Auctor tractatus nondum impressi de Morbis Mulierum. *ibid.*
- Ronseus* (Balduinus) Medicus Battavus ejusdem opera de Morbis Mulierum. 319.
- Rudolphus* (Joannis Gabriel) dissertationem composuit in qua nonnullas observationes ostendit quæ ad mulieres pertinent mensibus nimis laborantes. 352.
- Rueff* (Jacobus) Chirurgus Tigurinus Auctor latini opusculi circa generationem, conceptum, & partum. 323.

S

- S** *Anden* (Henricus Van) observavit uterum in descensu obversum. 353
- Santorini* (Joannis Dominicus) Venerit Anatomia professor, quid sentieret de Catameniorum origine. 351.
- Savonarola* (Joannes Michael) Professor Patavinus de gestatione, & partu egit. 316.
- Schenkius* (J. G.) Medicus Allema-

nus, Editor Catalogi tractatum de de Morbis Mulierum. 330.

- Schrotters* (Caspar) brevem Pharmacopeam impressit circa virgines, mulieres, & infantes Germanico idiomate conscriptam. 353.
- Sebizi* (Melchior) professor Argentinus, Auctor observationis circa Molam carneam uteri. 334.; Suspicatur tamen hujusmodi molam Steatoma matricis fuisse. *ibid.*
- Sennertus* (Daniel) Professor VVitembergensis. 335.; egit de omnibus Mulierum Morbis solidissima, & admiranda methodo. *ibid.*
- Serapionus* (Joannes) Medicus Arabus XI. sævi. 311.; ipsius opera. *ibid.*
- Servetus* (Michael) cognovit sanguinis circulationem. 338.
- Sommers* (Joannes-Georgius) Auctor opusculi Germanice exarati sub titulo *Uuel des Femmes, avec l'ecole des accouchment.* 350.
- Soranus* in suo tractatu de Morbis Mulierum loculentissimam exhibuit uteri descriptionem. 302.
- Sorbait* (Paulus de) Austriacus Medicinæ professor, egit de morbis mulierum. 347.
- Spachius* (Israel) professor Argentinus Auctores collegit, qui de recensitis morbis scripserunt. 331.
- Sprve* (Nathanael) Auctor tractatus fluxus menstrui; ejusdem doctrina exponitur. 349.
- Sthallius* (Georg - Ernestus) primus Medicus Regis Borussiae, Auctor plurimum dissertationum de mulierum morbis. *ibid.*
- Sydenhamius* (Thomas) Medicus Anglicus, magni nominis vir. 348.; scripsit de Affectione Hysterica; opus quanti pendeat. 348.

T

- T** *Erenzoni* (Joan-Antonius) professor Pisanus; Auctor libelli de morbis uteri. 353.
- Teillier* (Le) filius; Animadversiones criticae circa Emmenalogiam. *Freyndi.* 353.

Theodorus Priscianus Medicus Latinus VIII. aut IX. sæculi . 305.; Auctor opusculi de Morbis Mulierum cujus plures Editiones existunt. ibid.
Trincavellus (Victor) Venetus professor Patavinus sæculi XVI. ; Auctor consultationum medicarum circa morbos Muliebres. 324.
Trotula Obstetrix XIII. ævi. Quæstio est de ejusdem opere . 313.

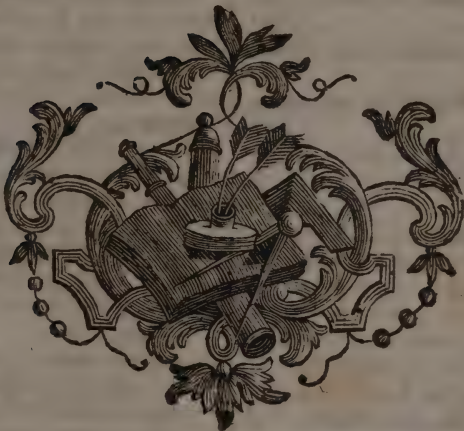
V

Valescus de Taranta Lusitanus Monspessulii Medicinam exercuit sæculo XIV. ; 315. de iis morbis præcessoribus suis melius egit. ibid.
Varandæus (Joan) professor Monspessulanus , clare , & loculenter de Mor-

bis Mulierum pertractavit. 333.
Vier Medicus Ducis Cliviæ Auctor observationum de Morbis genitalium Muliebrium. 325.
Villis (Thomas) Medicus Anglus qui plurimi existimabatur. 346.; ejusdem Apologia adversus Highmorum circa Affectiones Hystericam , & Hypochondriacam. 347.
Volphius (Caspar) Medicus Tigurinus alteram collectionem edidit auctorum qui de iis morbis scripserunt. 328.

Z

Zacutus Lusitanus , ejusdem operum censura . 336.; ipsius observationes quæ Morbos Mulierum respiciunt; caute tamen perlegi debent. ibid.

A

Abscessus uteri, innotescit per signa indicata. Pag. 192
 distinguitur in phlegmonosum, & tuberculosum. ibid. Differentiæ. ib. & seq. Causæ. 193. Inflammatorii. ibidem Tuberculosi (Vid. *tubercul.*) Theoria generalior. 194. Symptoma. 196. Pus diversas sibi pandit vias. ib. Diagnofis generalior. 197. specierum. ibid. caufarum phlegmonofi & tuberculofi. ibid. Curatio dum ipfe gignitur. 198. jam fuppuratone perfecta. ibid. quomodo fcalpello aperiat pro diverfo ejufdem pofitu: 199. anomalus. 225
Abfinthii planta ftomahica eft, eaque in decoctionibus ufuevit. 83. infufum vinofum. ibid. quinta-effentia. ibid. Syrupus. ibid.
Acetofæ radix refrigerans. 104. Syrupi ufus. 105
Acetum in uteri fuphumigiis utile quomodo adhibeatur. ibid.
Æta eruditorum Lypfiens. oftendunt rubram fanguinis partem exiguan efle. 74
Adstringentia remedia potiffima evadunt adverfus Menorrhagiam. 97. quomodo adhibeantur. ibid. in uteri hæmorrhagiis extrinfecus applicantur. 99 nonnulla ex vegetabilibus defumuntur: 101. videlicet ex radicibus foliis. ib. floribus. ib. fructibus. ibid. fuccis. 102. lignis. ib. refinis. ibid. nonnulla ex animalibus. 102. nonnulla ex mineralibus. ibid. *vulneraria* vaforum elaterium reftituunt, impediuntque albos fluores, quos eorum laxitudo producat. 126. funt radices. 127. folia. ibid. fucci. ibid. ligna, ibid. & refina. ibid. fympliora ex vegetabilibus tantum radicibus. 128. foliis. ibid. floribus, fructibus, fuccis. ibid. lignis, & corticibus de-

fumuntur. ibid. fimpliciora nonnulla ex animalibus. 129. alia ex mineralibus fumuntur. ibid. intrant præparationes Galenicæ adstringentes. 103. & ceteras officinales, fyruppos nempe, & aquas deftillatas. 129. crebro adhibita nimis uterum lædunt. 107. externe fufpecta funt in uteri morbis. ibid. quibus cautelis tute exhibeantur. ibid. commendantur adverfus vaginæ defcenfum. 267
Aeris magnus ætus caufa fluxus immo- dici, aut menorrhagiæ. 89
Affinitas humorum uteri cum iis mammæ, eorum fymptothicæ relationis explicatio. 4
Agnus caftus in furore uterino commendatur. 164
Agrefte (fyruppi) ufus. 105
Alberti (D.) difsertatio de *Bella donna* cancerum adverfus. 237
Aleis ungula fpecifica fua virtute, hyfterico vapori adverfatur. 294
Alchimilla planta vulneraria. 104
Aloes Medicus ufus in catameniis fuppreffis. 45
Alimenta potiffimam præftant fanguinis materiam: 74. qua de caufa refpuant ægræ chlorofi affectæ. 76
Altheæ radix remedium præftat dulcificans, ejufdemque ufus. 104
Alumen valde adstringens. 102. credunt fpecificum remedium adverfus menorrhagiam. 109
Amputatio uteri, quando institui poffit. 190. 263. qualia damna in gangranofopro lapfu afferat. 259
Amuleta veteres magnificiebant. 299
Anafarca (vid. *Oedema.*)
Anafaromofes five communicationes laterales arteriarum, & venarum uteri. 3. appendices fuppeditant, quæ intimam uteri tunicam perfodiendo ibi patulæ fe oftendunt. ibid.
Anatomiam Græci ignorarunt. 298. Arabes neglexerunt. 308. Monfpelulani primum excoluerunt anno 1376. & cada-

cadavera dissecuerunt de licentia Ludovici Andegavorum Ducis, & Occitantiæ Præsidis. 309. cum scientiarum restauratione floruisse constat, ac proinde magni nominis Anatomici insurrexissent. 319. utilem evadere ad investigandam sedem, & causam plerorumque morborum. *ibid.* magno cum fructu excolebant postquam circulationem sanguinis invenerunt. 340. (circa) notiones necessariae, ut rite instituantur observationes, quæ morborum indolem patefaciunt. *ibid.*

Aneurismatica, uteri vasa Menorrhagiam inducunt. 89

Angelica, radix specifica sua virtute chlorosim compescit. 84

Animi affectus interdum fluentes sistunt menses. 28. *deliquium* in menorrhagia quale auxilium postulet. 98

Anodyna in hysterico morbo usitiora. 292

Anthraxis origo. 299

Anthysterica qualia sint. 292. diluentibus, & humectantibus copulantur, ut calor imminuatur, quem ipsa excitant. 293

Antiphlogistica remedia eorumque virtutes, atque usus in uteri inflammatione. 178

Aperientia mitiora stomachicis debent copulari in chlorosis curatione. 83. idonea sunt in ea Chlorosis specie quæ ab obstructione procedit. 292. martialia eorumque præparationes, & doses. *ib.* mercurialia dulcia. *ib.*

Apium prodest in albo fluore. 126.

Apoplexiam interdum gignit mensium suppressio. 34. æmulatur vapor hystericus. 287. qua ratione ipsam distinguant medici ab hysterico morbo. *ibid.*

Appendices venosæ uteri, ex arteriarum cum venis connubio prodeunt, & interna facie matricis perfosa patulæ ibi fiunt. 3. placentam cum utero nectunt. *ibid.* & 16. citra gestationem oculos effugiunt. 3. menstruum sanguinem effundunt. *ib.* & 10. vitiatæ catameniorum suppressionem faciunt. 28. dilatatæ nimis menorrhagiam inducunt. 88. concisæ, vel ex-

coriata dulcificantia, atque aglutinantia postulant. 103

Appetitus in chlorosi prostratur. 76. paloris curationem implicat. 80. amissus, aut depravatus, quæ de causa in menorrhagiis reperitur. 91

Aqua castitatis (Senerti) commendatur in furore uterino. 165. camellitarum. 83. clavorum potum aperientem suppeditat in virginum palore. 84. aut essentia Rhabeli in menorrhagiis utilissima. 100. valde adstringit. 103. ejusdem compositio. 109. quomodo exhibeatur. *ibid.*

Aquæ anihystericæ. 290

Aquæ minerales menses provocant, 24. ferrugineæ quando convenient in mensium suppressione. 37. in palore profunt cum cautelis in earum exhibitione necessariis. 84. elaterium restituunt appendicum venosarum. 106. thermales adversus chlorosim utiles evadunt. 84. tum intrinsecus cum extrinsecus conveniunt in albo laticinoso fluore a vasorum laxitudine procedente. 126. pro injectionibus usveniunt, quæ uteri elaterium restituere valent. 220. roborant matricis fundum in ejusdem descensum labefactatum. 261

Aquarum (de Barege) utilitates generales, & speciales ad solvendo uteri syrros. 221

Arabes medicinæ incubuerunt Sæculo IX. 307

Aristolochiæ usus in menstruorum suppressione. 45

Artemisicæ similis usus. *ibid.*

Arteriæ spermaticæ partem supremam uteri aggrediuntur. 2. hypogastricæ medium tenent, *ibid.* hæmorrhoidales per infernam reptant. *ibid.* quomodo distribuuntur intra uteri tunicas. *ibid.*

Asari usus adversus album fluorem. 126.

Asinini summi succus expressus contra menorrhagiam valde commendatur. 109. syrappus album fluorem compingit. 134

Astrologia a Medicis Arabis exculsa. 298. ab ipsis pluribus tentaminibus investigata. 309. judiciaria post scientia-

- tiarum restorationem parvi existimabatur. 319
Asthma consequens est haud infrequenter suppressæ menstruationis. 34
Aurantia acrida & viridia, eorumque preparationes quas *Septalius* patrabat adversus Menorrhagiam. 110. corticem habent adstringentem. 102
Atheroma species est tumoris cistici. 222

B

- B** *Agilivius plagiarius* fuit, ejusdemque sententiam circa distinctionem albi fluoris, a gonorrhœa virulenta erroneam esse ostendimus. 122
Balausta remedium adstringens. 128
Balnea, & *semibalnea* utilia evadunt, adversus uteri densitatem, quæ primam mensium eruptionem retardat. 24. eorum usus in mensium suppressione. 37. ex decoctionibus parantur plantarum emmenagogarum. 43. *calida* nimis Menorrhagiam inducunt. 89. *frigida* maxime in furore uterino commendantur. 163. utilia evadunt in uteri ulceribus. 211. *syrrho* 218. cancro. 234. quales animadversiones postulent in uteri inflammatione. 180
Balsamica remedia adversus ulcera matricis commendantur. 208
Balsamum Canadense remedium adstringens quomodo adhibeatur. 102. de *Coppay* eandem indicationem implet. ibid. utrumque appendices venosas constringit. 106.
Belladonna specificè laudant ad subigiendum cancerum. 237. circa id perscrutata a D. Lambergem. 238
Betonica planta adstringens, ejusdemque exhibendi ratio. 101
Bezoardicum orientale laudes quas a nonnullis promeritum est adversus chlorosim. 84
Bilis usus in economia animalis, indigestionis præsertim negotio. 74
Bistorta planta adstringens. 101
Boli anthysterici, eorumque compositio & usus. 291
Bolus armena remedium adstringens. 102
Botanica progressus post scientiarum re-

- staurationem. 318. incubuerunt recentiores magnopere. 341
Bovile carnis fumo indurata pulvis albos fluores sistit. 134
Buchnerus (D.) theses defendit de mercurialium usu adversus cancerum, hujusmodi sententiam perscrutamur. 236
Bugula planta vulneraria. 104
Bursa-Pastoris planta adstringens. 101
 (ex) distillata aqua quomodo usuveniat. 103
Brasilienses mulieres pauciora habent catamenia. 17
Bryonia remedium minus tutum in mensium suppressione. 49
Brunella planta adstringens. 101
Brutorum femellæ mensibus gaudent. 17

C

- C** *Achexia* in filiabus effectus est remedium emmenagogorum, quæ nimium induxerint mensium profluvium. 21. Quid sit; & quæ de causa subsequatur Menorrhagiam. 92
 Symptoma est fluoris albi. 119
Camphora suspecta est in albo fluore. 135. ejusdem usus in furore uterino. 164. in vapore hysterico. 295
Cancer uteri consequens est albi fluoris in mensium suppressione obviæ. 34 ejusdem descriptio. 230. Differentiæ. 231. Causæ. ib. Symptomata. 232. Diagnos. 233. Prognosis terribilis est ibid. Curatio palliativa quatuor indicationes postulat. 234. ipsum adversus proposita remedia. 236
Cantharides intus sumptæ in albo fluore, lædunt. 139
Capitis gravedo in Chlorosi, quæ de causa habitualis fiat. 77. morbi in mensium suppressione obviæ sunt. 31. affectio quæ de causa in febre appareat, quæ comitatur uteri inflammationem. 172
Carantia usuveniunt in mensium suppressione. 45
Cardamomum remedium stomachicum. 82
Cardiaglia, sive cordis affectus comitatur uteri inflammationem. 173
Caryophyllata planta vulneraria quomodo exhibeatur. 104

Caryophylli remedium stomachicum. 82
Cartbesii systhema philosophicum illud
 Aristotelis a medicina proscriptis. 339
Cascharilla, in uteri ulceribus adhibetur. 207
Cassia lignea remedium stomachicum. 82
Castoreum in mensium suppressione proficuum. 48
Cataplasmata adstringentia in Menorrhagiis usum habent. 99. annodyna in uteri inflammatione. 177. adversus matricis gangranam. 189
Catechu remedium adstringens. 102. ejusdem tinctura. 103
Cauterium utile in palliativa curatione albi fluoris. 133. tum in uteri ulcere. 206
Cerebrum cedematosum fit in Chlorosi, hujus phanomeni effectus. 78
Celtica lues subigitur usu interno sublimari corrosivi. 236
Chalybs in catameniorum suppressione exhibetur. 47
Chamemeli usus in mensium suppressione. 45. Aperientia usitatiora in Chlorosi suppeditat. 83
Chemic origo apud Arabes, 309. progressus post scientiarum restaurationem veram medicinam deturpabant. 319. ad aqua principia redacta recentiorum cura. 341
Chinæ radice Decoctio elaterium restituit appendicum uteri venosarum. 106
Chirurgia infusoria quid sit. 243
Chlorosis ethymologia. 72. 73. *Vid. Palor virginum*.
Chylus liquor lacticosus ab alimentis digestionis ope depromitur. 74. multiplex ratio, qua perficitur antequam sanguinis indolem sumat. *ibid.* Observationes Microscopiorum, quæ ipsum globulis consari ostendunt. 75. imperfectus pravum sanguinem gignit. *ibid.*
Chymus pulmentum refert ex cibis congestum. 74
Cicatrices, quæ jungunt vaginæ parietes. 53. a præcedentibus exulcerationibus aut scissuris originem habent. *ibidem* superficiales vaginæ quomodo cultro destruantur. 59. profundiores quomodo emolliantur. *ibid.* operationes Chirurgicæ quomodo in-
Astruch de Morbis Mulierum.

stituantur. *ibid.* ab his operationibus quando abstinere debeat. *ibid.*, & 60
Cicer in mensium suppressione usuvenit. 47
Cicuta commendatur vel sub cataplasmatibus forma, vel infusa, & intus exigua dosi sumpta adversus uteri furor. 165. adversus cancerum specificè proponitur. 239
Clysteria stimulantia in mensium suppressione adhibentur. 43. qualia convenient in laboriosa menstruatione. 66. utilia evadunt in appetitus depravatione. 81. anthysterica pharmaca, quæ hæc intrant. 289
Cinamomi usus stomachicus. 82
Collica uteri a menstruo tempore obvia. 16. filiabus præsertim, quæ mensibus carent. 22. Quid prænunciet. 23
 Quomodo a mensium suppressione originem agnoscat. 30. Morbus erat, cujus nomen sub Tiberiis Imperio latebat. 299
Colon in Chlorosi statu tumet. 77
Color faciei, a quo procedat, qua de causa abeat. 73. *totius corporis* vividus a quo procedat, & causæ quæ cutim deturpant in Chlorotici mulieribus. 76
Conatus ventris validiores in diarrheis Menorrhagiam induunt. 90
Conceptio intra ovaria. 269
Confectio Alchermes remedium stomachicum. 83. *hyacinthina* idem præstat. *ibid.*
Conformatio vitiata uteri, & partium vicinarum menses implicat. 50
Consolida major planta vulneraria. 104
 Syrupum præbet adstringentem. 105
Consumptio effectus albi fluoris in mensium suppressione. 34
Convulsio uteri excitatur a grumis sanguinis in ejusdem cavitate detentis. 92
Convulsivi motus quomodo speciali positionis formula compescantur. 36
Contractio convulsiva uteri repentinam suppressionem facit. 28. in laborioso partu uteri obversionem producit. 268
Coralia inter remedia adstringentia locum habent. 102. eorundem tinctura, & syrupus, 103
Cordialia jure adhibentur in pulsuum lan-

languore, obuium symptoma uteri inflammationis, usuueniunt 178. contra uteri gangranam. 105
Coriandria remedium stomachicum. 83
Cornu Cervi remedium adstringens. 104
Cortex, & capsula quercus valde adstringunt. 101
Cotoneorum flores. 101. syrappus valde adstringunt. ibid.
Creta Brianconia remedium adstringens. 102
Crocus Orientalis in mensium suppressione valde confert. 47. remedium stomachicum 82. Martis aperientis usus, & dosis Martis adstringens. 83
Cruditates primatum viarum confirmant Menorrhagias. 164
Cucumis sylvestris remedium suspectum in mensium suppressione. 49
Cucurbitulae coxis appensa in menstruum retentione inuiles euadunt. 43
 pariter frustranea in uteri hæmorrhagiis. III. scarificata quandoque in uteri inflammatione, venæ sectionibus substituantur. 176
Culcita lanæ repleta nocent in sanguine uteri fluxu, straminibus potius, aut crinibus repleri debent. 96

D

Declamatio elata voce increpata, uteri hæmorrhagiam inducit. 90
Decoctiones refrigerantes in mensium suppressione quando convenient. 37. aperientes qua methodo parentur. 42
 quomodo adhibeantur in difficili menstruatione. 66. *refrigerantes* emulsionibus remixta exhibentur in uteri hæmorrhagia. 98
Decoctum refrigerans in uteri inflammatione locum habet. ib.
Dejectiones supprimuntur, aut dolorem inducunt modo uterus inflammatione laboret. 172
Delirium symptoma inflammationis matricis. ibid.
Descensus uteri, huiusque morbi descriptio. 256. vel incompletus est. ibid. vel completus. ibid. causæ huius mor-

bi. ibid. ejusdem symptomata. 258
 Diagnofis. 259. Prognofis incompleti descensus. ibid. completi. ibid. quando amputari debeat. 259. *vid. amputatio* detrimenta completi descensus uteri, qui restitui nequeat. ib. Curatio completi descensus. 260
 injectiones adstringentes in descensu incipienti. ibid. methodus restituendi uterum in descensu incompleto. 261. quid faveat restitutioni completi descensus. 262. medendi ratio modo restitutio non obtineatur. 263. amputationis methodus in præcipiti casu. ibid. Descensus vaginæ, *vid. vagina*. ibid.
Desidia in filiabus obvia chlorosi laborantibus. 78
Deobstruentia quæ conveniunt in obstructionibus uteri. 130
Diaeta in uteri inflammatione strictissima esse debet. ib.
Diapedesis, seu cruoris trans poros vasorum uteri diaphoresis minime locum habet in menstruo fluxu. 11
Diaphoretica remedia quando adhibeantur in uteri inflammatione. 178
Diaphragma dum sympathia lege contrahitur, hypochondriorum intumescencia gignitur. 77
Digestio depravata qualia remedia poscat. 25. alimenta in chylum convertit. 74. cum optima fiat bonæ crasis sanguinem gignit. 75. difficillime, & imperfecte in chlorosi perficitur. 76
 incompleta obuium est albi fluoris symptoma. 77
Diluentia, & refrigerantia in ulcere matricis usuueniunt. 206. qualia validiora sint ad lympham cruoremque abluendum. ibid. in hysterico morbo usitatoria. 293
Diminutio mensum triplici ratione oriri potest. 27. 28. vel quia catamenia minus uberrima sint. 28. vel minus perdurent, ibidem vel serius revertantur. 29
Dissimulatio ex parte ægotantium circa causas circumstantiarum uteri ante primam mensium eruptionem inutilis euadit. 22
Dissolutio sanguinis, pthifanam postulat

lat a nobis descriptam quæ valde prodest. 93

Diuretica quotidie, vel crebro hauriri debent in menstruorum cessatione. 46. qualia convenient in uteri inflammatione. 178. in hydropse matricis. 245. series eorum medicamentorum, & exhibendi ratio. 246

Dolores capitis qua de causa ægras infestent prope menses. 16. uteri valde nocui sunt post mensium suppressionem. 34

Dysuria seu *urinæ ardor* qua de causa producat in uteri inflammatione. 172

E

E*Bur* combustum adstringit. 122. raspatum sæpissime adhibetur. 104
Effluviū lymphaticum præcedit, & subsequitur menstruationem. 6

Elixir proprietatis simplex, remedium est stomachicum. 83. destillatum, seu *Garrus*. ibid.

Embratio in uteri inflammatione proficua. 177

Emetica in suppressione mensium exhibentur. 43. quando convenient in Menorrhagiis. 108. qualia usitiora sint, & qua dosi propinentur. 109

Emmenagoga remedia menstruum fluxum provocant, sunt vel aperientia vel solventia. 24. in eorum administratione necessaria cautela. 25. quando convenient. 38. eorum diversæ species, & doses vulgatiores. 39., & seq. eorum abusus qualia detrimenta afferat. 21. 90. suspecta sunt in mensium suppressione. 147

Emplastrā adstringentia inefficacia in uteri hæmorrhagia. 99. anthysterica umbilico apponantur. 290

Epidermis subtilissima & diaphana est vividumque idcirco cutis colorem ostendit. 73

Epilepsia hysterica quomodo distinguatur a morbo herculeo. 287

Equisetum planta adstringens. 101. usus aquæ distillatæ ex eadem planta. 103

Erpes oris sive *Mentagra* quando invexerat. 299

Escharotica in uteri gangræna utilia evadunt 189. ab iis tamen interdum desistitur ibid. fovent casum escharæ uteri gangrænæ. ibid.

Ethiops martiale remedium aperiens ejusque dosis. 83

Exerescencia vaginæ 53. neque escharoticis consummi, neque cultro abradiderent, sed forbice secari. 58. ib. in iis operationibus cautela necessaria. 59

Exercitia corporis varia in mensium suppressione idonea. 44. augment in chloroticis respirandi difficultatem. 77. augmentque capitis gravedines in illo morbo obvias. 78. violentiora hæmorrhagiam uteri inducunt. 89

Exsiccantia in uteri ulceribus usum habent. 209

F

F*Ebris lenta* effectus albi floris in mensium suppressione occurrentis. 34., 39. *amatoria* interdum appellatur chlorosis. 72. *alba* interdum. ib. vespere revertens in chlorosi valde nocua. 84. remittens nimios menses inducit. 89. *Lypria* symptoma plerumque grandioris viscerum inflammationis. 173. lenta evadit in uteri abscessu. 196. character in ulcus matricis occurrentis. 202. *milliaria* origo, & progressus. 343. *purpurea*, seu petechialis minime novus morbus putatur. 320

Ferrum usuvenit in mensium suppressione, usitiora præstat aperientia in albo fluore idonea. 83

Filipendula planta adstringens. 101. ejusdem pulvis in albo fluore commendatur. 135

Fimi asinini succus expressus laudatur ad injectiones conficiendas contra uteri hæmorrhagias. 100

Fluores albi in filiabus occurrunt menstruis orbatis. 21. conditio earum quæ iis sunt obnoxia. ibid. mensium suppressione inducunt. 28. vel a suppressione mensibus procedunt. 29. qualia scenomena tunc superveniant. 34. flores albi in difficili, aut laborio-

sa menstruatione facile occurrunt . 63. quare menses nimios faciant . 87
Flores albi describuntur . 113. eorumdem differentia a laticis natura desumpta . 114. a colore . ibid. a qualitate . ibid. ipsi vel *latei* apparent , vel *lymphatici* . ibid. causa floris albi laticinosi explanantur . ib. causa lymphatici 116. omnium differentiarum hujus morbi descriptio . 177 ipsi vel suppressionem comitem habent vel non . ibid. vel continentes sunt , vel intermittentes . ibid. incontinenti albi floris fluxu materies , vel una est vel variabilis quantitatis respectu . ibidem augmentum hujus morbi vel periodum servat vel nullam . ibid. regressus albi floris intermittens , vel periodicus est vel non . ibid. fluores albi diversos colores praefereunt . 118. modo acrimoniosi sunt , modo graveolentes . ib. eorum symptomata describuntur . ib. albi floris acris in solida effectus enumerantur . 119. albi floris Diagnos generalior . 120. quomodo distinguantur a purulento uteri fluxu . ibid. a gonorrheico effluvio . ibid. error illorum qui albos fluores gonorrheamethodo pertractant . 122. Diagnos specierum . ibid. Diagnos causarum . 123. morbi prognos . 124. fluores albi lactei lymphaticis qua de causa mitiores . ibid. quando incurabiles utrique fiant . 125. curatio albi floris ab ubertate lactis uterini procedentis . ibid. curatio diatetica . ibidem medendi ratio venae sectionum ope , clysterium , catharsis diureticorum , diaforeticorum solventium , aut aperientium auxilio . 126. curatio albi floris lacticosi qui a maxima procedit storditate lactis uterini in crassantibus instituta . ibid. de lactis , pthisanarum incrassantium , narcotico-
 rum , & absorbentium usu verba sunt . ibid. indicationes curativae albi floris quem gignit vasorum aetonia . ibid. usus balneorum , injectio-
 num , & potus aquarum thermalium . ibid. adstringentia vulneraria in hoc statu conveniunt . ibid. fluores lym-

phatici , eorum curatio . 129. triplicis cause respectu . 130. vel quando ab uteri prolapsu procedunt . ibid. vel ab obstructione , aut tuberculis uteri . ib. remedia idonea in hoc postremo casu . 130 fluores albi lymphatici a scissuris matricis procedentes remedia postulant agglutinantia nutrientia farinacea , & incrassantia . 131. curatio palliativa hujus speciei , regiminis ope quod morbi violentiam compescit & effectus retardat . 132 laeviori catharsi . 133. vel diluentibus , humectantibus , & dulcificantibus remediis . ib. cautela necessaria in albi floris curatione . ib. remedia specifica adversus hunc morbum commendata quibus uti potest citra detrimenti metum . 134. remedia proposita nocua tamen vel suspecta . 136

Fluores albi subsequuntur uteri syrrhum . 215. vapores hystericos excitant , quibus medetur remediis indicatis . 292

Fluxus menstruus . 5. ejusdem periodicus regressus , & perduratio . ibid. tria stadia menstrui fluxus . ibid. copiae ejusdem . 6. indoles menstruati sanguinis . ibid. signa quae mensum eruptionem praeannuntiant . ibid. gestationis tempore plerumque deest . ibid. quamdiu hujusmodi fluxus perduret . ibid. ex quo loco stillet sanguis . ibid. rationes , quae confirmant ipsum ab uteri cavitate procedere . 7. interdum ex vaginae parietibus erumpit . ibid. in quibus circumstantiis id postremum eveniat . ibid. quandoque hujusmodi sanguinis effusio per totum gestationis tempus persistit . ib. menstruus sanguis ab arteriis procedit aut venis . 8. ipse ab universali vasorum , aut locali uteri plethora dependet . 9. rationes , quae localem vasorum matricis repletionem defendunt . ibid. quomodo menstrua eveniant ratione plenitudinis vasorum lacteorum matricis . 11. menstruus fluxus quomodo periodice desinat . ib. causa prioris eruptionis . 12. causa periodici regressus qui mense brevior sit . ibid. copia ejusdem fluxus ab

Hippocrate, & a nobis dimetita. 13
quare desistat ingravescente etate. 14. idem fluxus partum fovet. 17
generationi juvat. ibid. quò in casu
pedum venæ sectio ipsum evocet. 25
quando hæc noceat ib. *vid. Menses*.
Fomenta emollientia in mensium sup-
pressionem adhibentur. 38. dulcifican-
tia in uteri inflammatione locum ha-
bent. 117
Forestsus arcanum remedium adversus u-
teri hæmorrhagias prædicabat. 110
Fragraria radix refrigerans Menorrhagi-
am sistit. 101. 104
Frictiones circa coxas caldis linteis in-
stitutæ utiles evadunt in repentina
mensium suppressione. 35. inutiles
experiuntur in sanguinis jactura. 96
Mercuriales quando convenient in u-
teri ulceribus. 210. quamdiu produ-
ci debeant. ibid. regimen in hoc sta-
tu necessarium. ib. juvant in quibus-
dam uteri canceris, modo caute ad-
hibeantur. 235. in cancro profunt a
lue celtica nato. 236. earum usus ad-
versus ejusdem partis syrrhos. 221
Frigus repentinum qua ratione menses
intercipiat. 28. modo repente agat,
uteri hæmorrhagias inducit. 89
Fungus uteri idem producit. ibid.
Furor uterinus describitur. 148. nobiles
filias infestat ib. hujus morbi causæ.
150. Differentia. 154. Symptomata.
ibid. Diagnofis, 156. Prognofis. 157
Curatio primi gradus. 158. remedia
generaliora. ibid. venæ sectiones de-
coctæ, & apozemata refrigerantia.
159. serum lactis, lac asinum, &
emulsiões. ibid. Curatio aquarum
mineralium ope. 160. vel regimine
humectante, temperante, diluente, re-
frigerante. ibid. verum balneis, aut
semilbaneis. 161. aut clysteribus, &
injectionibus refrigerantibus. ibid. u-
sus pessarium in hujus morbi cu-
ratione. ibid. quando hirudines con-
veniant. ibid. adversus uterinum fu-
rorem turpe auxilium. 162. hujus
morbi curatio in secundo stadio. ib.
in tertio stadio quando ægra mania-
cæ fiunt. 163. remedia in hoc mor-
bo commendata. ibid. aqua quæ spon-
Astruch de Morbis Mulierum.

te stillat ex tenellis salicis ramis ma-
gnopere laudatur. 164. decoctio tamen
liorum ejusdem plantæ incassum pro-
pinatur. ib. titilamenta quibus cre-
dunt exuberantis humoris effluvium
provocare, qui furorem uterinum
inducere potius intendit, quam
compescat morbum. 166

G

Galenus putabat chlorosim tantum
symptomata esse menstrui suppressi
aut imminuti. 2
Gangræna consequens teterrimum in-
flammationis matricis quando adho-
riatur. 175. uteri gangræna describi-
tur. 181. distinguitur in humidam,
& siccam. ibid. quando occurrit.
182. inflammationem subsequitur.
ibid. aut grandiore descensum vel
ulcus phagedenicum matricis. ibid.
ipsa vel universalis est, vel partialis.
ib. gangrænæ theoria generalior pan-
ditur. ibid. ejusdem theoria pecu-
liaris. 183. differentiarum explicatio.
ibid. ipsa vel incipiens est, vel con-
firmata. ibid. omnem uteri ambitum
infestat, vel partem aliquam. ibid.
sicca est vel humida. 184. symptomata
hujus morbi, & caloris imminutio. ib.
sensus abolitio. ib. hujus partis tensio.
ibid. ejusdem aucta mollietates. ibid.
livor. ib. pulsuum parvitas, frequen-
tia, & durities. 185. Lypothimix,
& rigores spasmodici. ibid. hujus po-
stremi phenomeni explicatio. ib. ef-
fectus est acrioris serositatis, & cor-
rodentis, quæ sanguinem inquinat.
ib. morbi diagnofis. 186. signa illius
gangrænæ quæ inflammationem uteri
subsequitur. ib. quæ ulcus. ib. quæ uteri
descensus. ib. diagnofis vaginæ, aut
vulvæ gangræna affectæ. ibid. signa
diagnostica differentiarum hujusmodi
speciei. ibid. Diagnofis causarum.
187. Prognofis generalior gangrænæ.
ibid. periculum in hoc morbo ma-
ximum. ibid. periculum gangrænæ
vaginæ. ib. gangræna uteri prolapsi
nullam spem valetudinis relinquit.
ibid. curatio uteri gangrænæ. ibid.

pror indicatio postulat vim compescere caularum morbi. 188. quod obtinetur vulnerariis, & spirituosis remediis in confirmata uteri gangraena. ibid. cataplasmatibus magis idoneis. 189. & escharoticis. ibid. quando Quinquina in hoc morbo locum habeat. 190.

Geranium sanguineum planta est vulneraria. 104

Gestationem qualia signa praenunciant, quae perferuari oportet ne mensium suppressionem quam comitem habet cum suppressione praeternaturali confundamus. 32. ipsam suspicamur in omni mensium retentione. 56

Gestatio tubarum. 273. 274. causae huius morbi. 274. plerumque lethalis est. 275. operationem caesarianam postulat. 276

Glandes earumque calices valde adstringunt. 102

Glandulae & glandulosae partes syrphis magis sunt obnoxiae. 212

Globulus martis aperiens quomodo exhibeatur. 84

Glutinantia vulneraria in appendicum venosarum laceratione conveniunt. 103. qualia ex vegetabilibus desumantur 104. qualia ex animalibus. 105

Gmelin (D) medicina professor; ejusdem cancerum curandi methodus examinatur. 213

Gnaphalium montanum planta adstringens. 104

Gonorea quomodo distinguatur ab albo fluore. 120

Granata inter remedia adstringentia. 102

Granatorum cortex exsiccatus valde adstringit, 101. eorumdem syrappus. 102

Groelandiae mulieres paucioribus donantur catameniiis. 17

Gummi Tragacantha, vel *Arabicum*, edulcorantia remedia praestant. 104. quomodo usuveniant in uteri haemorrhagia. 110. uteri obstructions pariter solvunt. 131

Gummi aperiencia in uteri syrphis adhibentur. 219

Gustus depravatio chloroticas infestat. 78

Gutae (Ducis La mot) quid sint atque praestent. 190

H

Helleboreus niger remedium adversus suppressionem minus tutum. 49

Haemorrhagia periodica in mensium suppressione. 31. uteri valde infensa. 86. in uteri ulcere superveniens quomodo stringentibus internis aut injectionibus compescatur. 211. maxima evadit in uteri syrrho. 215. ratio mendendi eam quae uteri syrrium consequitur. 235

Hemorrhoides internae & externae menses praenunciant. 6. ipsas interdum gignit uteri plenitudo. 15

Higbomri observatio anatomica circa huiusmodi fluxum. 11

Hippocrates ex professo de chlorosi minime locutus est. 72

Hircinus sanguis induratus in suppressione usuvenit. 46

Hirudines in furore uterino adhibentur. 161

Humor uteri lactiginosus ab illo mammarum haud absumilis. 4

Hydatides ovariorum. 269. tubarum. 273

Hydrops albi fluoris in suppressione occurrentis consequens est. 34. uteri describitur. 240. causa hydropis asciticae matricis. ibid. causa hydropis hydatidicae. 242. huiusmodi hydropis symptomata. 244. Diagnofis. ibidem Prognofis. 245. Curatio. ibid. methodus aquas excernendi per uteri orificium. 248. tum uteri cum imi ventri hydrops consequi possunt syrrium uteri. 215. ovariorum. 269. tubarum. 273. morbus est pertinax quomodo desinat. 275. quando paracentesis conveniat. 276

Hymenis existentiam quales auctores defendant. 51. quales contendant. ib. huius membranae anatomica descriptio. 52. ejusdem structurae varietates. ibid.

Hyppocondria quae de causa in chlorofia tendantur. 77

I

Inperforatio vaginae quomodo chirurgiae auxilio. & quando scindatur. 58. cautela necessaria in membranis profundioribus incidendis. ibid. observationes necessariae in iis operationibus peragendis. 60

Indigestiones quibus filiae sunt obnoxiae ante primam mensium eruptionem. 19

Infarctus diversarum partium ante primam eruptionem. 19

Inflammatiō uteri mensium suppressionem inducit. 27

Inflammatiō uteri Vēd. *matricis inflammatio*; causa generales omnium inflammationum tria stadia respiciunt. 168 in primo stadio *phlogosis* appellatur. ibid. in postremo inflammatio *symplocica* dicitur. ibid. in medio casu inflammatio tantum nuncupatur. ib.

ovariarum inflammatio 269. tubarum. 273. hujus postrema aegritudinis diagnosi. 275

Injectiones uteri in mensium suppressione. 38. adstringentes. 99. in hujus partis inflammatione quales. 176. peritia necessaria ne damnum inferant. 177

vesicae in uteri inflammatione proponuntur. 180. efficaciares in uteri gangrana. 183. in uteri ulcere. 208. injectionum formula. ibid. injectiones deterfivae. ibid. dulcificantes. 221

226. in cancerosa matrice convenient. 235. in vagina ad laxandum uteri orificium hydrope affectum. 250

ad uterum roborandum. 249. adstringentes ad firmandum vaginae fundum in uteri descensu incipienti. 260. infirmiores tamen evadunt spongia applicata. 261

Inoculatio variolarum synopsis historica originis. & progressus hujusmodi praxis. 343. circa ejusdem utilitates ambagines exponuntur. 344

Isthmus remedium quod proposuit adversus uteri inflammationem quando proficit. 181

Ipecacuanha verum remedium antideriticum ejusdem inventi historia. 341

Peritia quare cutis superficies in hoc morbo foedetur. 341

Perforatio quomodo chirurgiae auxilio. & quando scindatur. 58. cautela necessaria in membranis profundioribus incidendis. ibid. observationes necessariae in iis operationibus peragendis. 60

Indigestiones quibus filiae sunt obnoxiae ante primam mensium eruptionem. 19

Infarctus diversarum partium ante primam eruptionem. 19

Inflammatiō uteri mensium suppressionem inducit. 27

Inflammatiō uteri Vēd. *matricis inflammatio*; causa generales omnium inflammationum tria stadia respiciunt. 168 in primo stadio *phlogosis* appellatur. ibid. in postremo inflammatio *symplocica* dicitur. ibid. in medio casu inflammatio tantum nuncupatur. ib.

Juniperi baccarum stomachicum praestant remedium. 80. ex iis compositus extractus, ejusdemque usus. 83

K

K *Arabe* seu *ambra lutea* remedium est adstringens ex quo trochisci preparantur. 102. 103

L

L *Abesatatio virium* in albo fluore a gras adoritur. 119

Lac emulatur humor specialis indolis quem peculiariter uteri vasa fecerunt. 4. quid praestet. ibid. quomodo hujusmodi latex sensim in mammis, & utero a conceptione gignatur. 5. *brutorum* haemorrhagias impedit. 106. in albo fluore usuvenit. 116. succo nasturci copulatum in eodem morbo prodest. 135. caprinum, & asininum in uteri ulcere adhibetur. 206. 207. *asininum* praesertim sanguinis acrimoniam obtundit. 218. in uteri cancro propinatur. 235

Lactuca planta dulcificans. 104. ejusdem semina emulsionem ingerant. ibid.

Ladanum remedium vulnerarium. ib.

Lapis *Hematites* remedium adstringens. 102

Lavendula in mensium suppressione praescribitur. 45

Laxitudo quare chloroticas mulieres vexat. 72

Lectio elata voce instituta menorrhagias producit. 89

Lentico (lignum de) remedium adstringens. 102. & vulnerarium. 104

Lepra origo. Illam Arabes europeis communicarunt dum Galli eas regiones religionis causa saeculo XI. & XII. armis aggressi sunt. 310. abiit tandem 500. post annos. ibid.

Lethargia effectus est mensium suppressionis. 34

Leucophlegmatia effectus est albi floris in suppressionis aggressu occurrentis. ibid. chlorosis symptoma. 78

Levvenhoeckius plures microscopiorum

ore circa sanguinis globulos observationes instituit. 74
Ligamenta lata & terretia uteri. 2
Limatura chalybis modice aperit, ejusdem usus, atque dosis. 83
Limoni Syrupus quid præstet, & quomodo adhibeatur. 105
Linguae ariditas in inflammatione uteri observatur. 172. a quo procedat linguae sabura qua obtegatur. *ibid.*
Litrii (D.) opinio circa catameniorum scaturigines. 7. ejusdem circa id observationes. 7. 8
Lochia qualia vasa suppedient. 7
suppressa inflammationem uteri gi- gnunt. 168
Lumbrici terrestres in mensium suppressione exhibentur. 49
Lunæ Phases nihil influunt in catameniorum regressum. 12
Lympha mammaria, & uterina similes sunt. 4. Lactea secernitur ab uteri glandulis pubertatis tempore: 41. hujusmodi secretio periodicam evacuationem gignit. ibid. modo deficiat desunt menses. 27. ejusdem in utero inopiæ causa: ibid. ea sanguinis distinguitur in gelatinosam crassionem, in lympham spissiore, ea in gelatinosam subtiliorem, aut lympham tenuiorem. 74. proprietates quæ indicant duplicem hanc lymphæ speciem. ibid. qua de causa inspissetur in uteri tuberculis. 194

M

M *Acies effectus est hæmorrhagiæ.* 91
Macis remedium stomachicum. 82
Malacia seu gustus depravatio ante primam menstruationem supervenit. 19 a mensium suppressione producitur. 30. aut eorum retentione: 55. appetitum delit. 72. hujus phænomeni explicatio. 76
Mammarum inflatio, atque tensio prope menses in juvenibus mulieribus præsertim apparent. 16. vel in mensium suppressione. 30
Martialia remedia syrros uteri solvunt

post diligentes & emollientes adhibitos. 219
Marubium album in mensium suppressione locum habent. 47
Matrix remedium stomachicum. 83. adstringens. 102
Matrimonii usus pene certissimum est remedium filiabus catamenii defici- cientibus. 26. exercitium vaginæ vitia impedit. 54. menstruum fluxum tute revocat. 70
*Matricis descriptio generalior. 1. pos- tus intra rectum, & vesicam. ibid. ejusdem figura diversa in filiabus, & mulieribus. ibid. partes & ligamen- ta. 2. orificium. ibid. vasa arterio- sa, venosa, & lymphatica, nervi, tunica triplex. ibid. ejus crassitudo a tunica carnea præsertim procedit. ib. vasa lactea & vermicularia uteri. 3. morbos quos vasorum eorum intume- scentia inducit. 15. nimix uteri sub- stantiæ densitati quæ primam eruptio- nem retardat, quomodo medeatur. 23. repentina uteri convulsiva constri- ctio statim menses intercipit. 28 quibus morbis in mensium suppressio- ne uterus sit obnoxius: 34. matricis status diversos phenomenorum varie- tates in suppressione ostendunt. 77 ejusdem exulceratio menses nimios facit. 87. ulcera & scissuræ, quæ in laborioso partu eveniunt menorrhagiam inducunt. 89. doloris in utero positus sedem ostendit morbi. 91. matrix fistalticis contractionibus sit obnoxia in transitu grummosi sangui- nis. 92. dolet in albo fluore. 119
*matricis inflammatio. 167. diversi in- flammationis gradus. ibid. signa, quæ illam prænunciant. ibid. ea vel universalis est vel partialis. 168. cau- sæ generales inflammationis matri- cis. ib. causæ peculiare primæ classis. 169. secundæ classis. ibid. tertiæ clas- sis. 170. explicatio differentiarum hu- jusmodi inflammationis. ibid. morbi symptomata. 171. sympatiæ relaxio- nes uteri cum ceteris partibus. 172. hujus inflammationis diagnosi. 173 signa specialia, quæ singulas species inflammationis designant. ibid. quo- modo**

modo a positu atque dolore amplitudo, & sedes inflammationis cognoscantur. ib. morbi prognosis. 174. quatuor definitiæ inflammationis. 175 per resolutionem. ibid. gangrænam. ibid. suppurationem. ibid. & indurationem. ibid. inflammationis uteri curatio juxta tres præcipuas indicationes. 176. venæ sectio priorem potissimamque implet. ibid. falsæ sunt contra-indicationes hujus auxilii. ib. cautele generaliores in uteri inflammationis curatione necessariæ. 177 quietis respectu, & positus agræ. ibid. regiminis respectu. 178. diureticorum, aut cordialium usus. ibid. praxis hærronea, aut suspecta in uteri inflammatione a nonnullis proposita. 179. matricis gangræna. 181. *vid. gangræna*: uteri descensus hujus visceris gangrænam inducit. 182. usus venæ sectionum in gangrænosâ dispositione. 188. topica spirituosâ & irritantia in uteri gangræna. ib. quando conveniat gangræne abrasio. 190. *vid. amputatio*: uteri ulcus. 199. *vid. ulcus*: syrrhus matricis. 212. *vid. syrrhus*: cancer matricis. 230. *vid. cancer*: uterus tumens crassitudinis periculum ergo partum plerumque consequitur. 255. descensus matricis. 256. *vid. descensus*: hydrops uteri. 240. *vid. hydrops*: quando fas sit conatibus operationem uteri hydropici promoveri. 248. uterus in tympanitide a sole haud absimilis est. 254. *vid. tympanitis*: amputatio corporis uteri. 259. *vid. amputatio*: descipiuntur ii qui negant uteri descensum. 263. signa pathognomonica hujus morbi. ibi amputatio interdum citra noxam patrata fuit. ibid. uteri obversio morbus est a descensu valde absimilis. 268. quando hujusmodi ægritudo occurrit. ibid. placenta violenter abrasa uterum obvertit. *vid. ibid.*

Medicine historia in quatuor Epochas distinguitur. 297. *prima Epochâ* abortis origine ad annum circiter 800 a C. N. ibid. pathologiæ conditio in hac Epochâ. ibid. pharmacia valde exculta fuit. 298. anatomia negle-

cta: ibid. *secunda Epochâ* medicinæ conditio post Imperii Occidentis destructionem. 307. decretum Ducis Monspeffulani anni 1196. qui permittit indiscriminatim omnibus nationibus in ea Civitate medicinam docere. 308. origo facultatis Monspeffulane. 309. *tertia Epochâ* medicinæ conditio post scientiarum restaurationem captumque Bysanthium. 318. *quarta Epochâ* medicinæ conditio post inventam sanguinis circulationem. 338. & seq. hujusmodi artem perperam, inconstantiam accusant. 359. ejusdem fundamenta præcipua eadem constanter fuerunt. ibid.

Meliceris species tumoris est cystici. 222. *Meliloti florum decoctio in albo fluore usuvenit.* 335. *Melisse aqua destillata præstantissimum est stomachicum remedium.* 83. *Membrana*, quæ vaginam intercludit menses intercipit. 56. *Menses* quare perdurationis respectu variant. 12. tria stadia præferunt, augmentum, statum, & decrementum. 13. quando alternatim plus, minusve uberrimi appareant: ibid. brutorum femellæ catameniis donantur suis indigentis accomodatis. 17. ubertas mensium obvia minime a primitiva naturæ institutione fortasse dependet. ibid. descriptio filiarum primæ mensium eruptioni obnoxiarum. 18. causæ, & symptomata mensium nimiorum, & crebrorum in juvenibus filibus. 20. quando stomachi elatèrium tantum restituere conveniat, dum mensium restitutio desideratur. 25. remedia usitiora, quæ primam eruptionem promonent. 26. *difficiles, & laboriosi menses* qualia phenomena inducant. 61. causæ difficilis menstruationis. ibid. sunt vitium sanguinis. 62. vitium appendicis venosarum. ibid. vel utraque causa una agens. ibid. differentiæ indicantur. ibid. menses difficiles filias magis quam mulieres infestat. 63. signa diversarum causarum mensium laboriosorum. 64. eorum prognosis. ibid. quomodo iis medeatur. 65. cau-

65. cautellæ necessaria. *ibid.* *mensēs alio devoluti* describuntur. 66. devolutionis causæ explicantur. 67. *mensēs devoluti irregulares sunt*, & nisi vasorum ruptura eveniunt. 68. eorum symptomata. *ib.* Diagnōsis. 69. Prognōsis. *ibid.* difficillime pertractantur ratione habita mensium suppressioni per loca conferentia. 70. damna quæ afferunt partibus, quæ sanguinis transitum morbose sinunt. *ibidem* Curatio mensium devolutorum. *ibidem* prior indicatio postulat restitutionem naturalis fluxus. *ibid.* altera est imminuere eorum effusionem, quomodo id obtineatur. *ibid.* tertia indicatio ad acrimoniam sanguinis corrigendam attinet. 71. postrema indicatio respicit imminutionem mensium nimiorum alio devolutorum. *ibid.* *vid. fluxus menstruus*, & *menstruatio*: *mensēs retinentur* vitio conformationis. 50. *vide imminutio mensium*: *mensēs suppressi*, *vide suppressio*: mensium vitia chlorosim potissimum inducunt. 72. *mensēs nimii* quid sint. 86. differentia hujus status ab uteri menorrhagia: *ibid.* *mensēs nimii evadunt* vel crebrium regressum ergo, vel fluxus diutini, vel fluxus copiae ratione. *ibidem* vel dum ea circumstantiæ invicem copulantur. *ib.* quando morbum referant difficillime determinatur. *ib.* eorum causæ generales. 87. causæ eorum qui crebre revertunt. *ib.* eorum qui diu perdurant, atque eorum, qui nimis uberrimi effluunt. *ibid.* explicatio differentiarum inter *mensēs immodicos*, & sanguinis jacturam. 90. prognōsis mensium nimiorum. 95. illorum curatio. *ibid.* *mensēs tandem cessant*, & phenomena nonnulla inducunt. 139. qua de causâ abeant. 140. symptomata diversa quæ mensium cessationem subsequuntur. *ibid.* hujus morbis. Diagnōsis. 143. quomodo distinguatur mensium cessatio a morbosa suppressione. *ib.* quomodo a suppressione gravidarum. 144. Diagnōsis differentiarum conditionis uteri, ejusdemque vasorum in menstruorum

cessatione. *ibid.* Prognōsis. 145. eo collineat ut phenomena cuique speciei suppressionis propria rite distinguamus. *ibid.* Curatio in mensium cessatione. 146. cautellæ necessaria in hujusmodi morbi pertractatione. 147. *mensēs in quibus circumstantiis persistant*, aut desistant utero syrrho affecto. 215. in tympanitide supprimuntur. 251

Menorrhagia sive uteri hæmorrhagia futurum abortum prænunciat. 7. *menorrhagia* quid sit. 86. effectus est aborti. *ibid.* modo abundans sit, *menorrhagia* uteri vocatur. *ibid.* si modica, uteri *stillicidium*, aut *ploratus*. *ibid.* hujus morbi causæ. 88. quomodo distinguatur hæmorrhagia a nimio mensium profluvio. 90. hæmorrhagiæ symptomata. 91. Diagnōsis generalior, quæ naturam morbi respicit. 93. quæ species. *ibid.* quæ causæ. *ibid.* atque diversum positum. 94. Prognōsis. 95. in vetustiori affectione magis teterrima. *ibid.* anibus magis infesta. *ibid.* indicationes curativæ quæ ad varios casus attinent. *ib.* Curatio efficacior uberioris sanguinis jacturæ. 96. hæc postulat remedia adstringentia. 97. quomodo exhibeantur. *ibid.* narcotica uluvenit. 98. quomodo agant in iis circumstantiis. *ibid.* vitæ regimen in hoc morbo magis idoneum. *ibid.* potus quotidianus. *ibid.* prisana quæ magis convenit, in solutione, aut rarefcentia sanguinis. 98. 100. modica sanguinis jactura, aut uteri *stillicidium*. 100. ex se morbum constituit aut symptoma. *ib.* in hoc morbo venæ sectionis, aut catharsis usus. *ib.* *vid. stillicidium*, methodus præcavendi menorrhagiæ regressum. 106. cautela in hoc morbo magis necessaria. 107. detrimenta quæ inducunt cito nimis hæmorrhagiæ sistentia. *ib.* Saturni præparationes tum pro injectionibus cum usu interno valde suspecta sunt in uteri hæmorrhagia. *ib.* circa hoc remedium Boerravi judicium. 108. quando emetica sint purgantibus anteposenda, & contra *ibid.* compositio cataplasma-

plasmatis cuiusdam adversus sanguinis jacturam a nonnullis auctoribus commendata: 110. remedia minus tuta a nonnullis proposita: 111. in uteri inflammatione minime fisci debet. 179. *vid. hemorrhagia.*
Menstrua Freindi sententia circa ea redarguitur. 10
Menstruationis leges. 9. symptomata: 15. usus: 16. hic impeditur vagina adhesionem: 54. *vid. fluxus menstruus, & menses.*
Menstruus sanguis a venosis uteri appendicibus procedit. 3. hujusmodi appendices describuntur. *ibid.*
Mentha planta stomachica. 83
Mercurialis in mensium suppressione adhibetur. 47
Mercurialia remedia syrrios uteri solvunt præmissis præmittendis. 219
Mercurium nocet in ulceribus internis: 210. quomodo exhibeatur ut in uteri ulcere hujusmodi detrimentum caveamus. *ibid.*
Metromania seu furor uterinus. 148
Millefolium Planta adstringens. 101. ejusdem syrupi. 103. aut aqua distillata usus. *ibid.*
Millii decoctio in albo fluore commendatur. 135
Millepedes remedium solvens & aperiens. 130
Minorativa in uteri inflammatione usum habent. 178
Moschus in vapore hysterico utiliter exhibetur. 294
Morgagnus nonnulla observavit circa originem catameniorum. 7. 8
Mors in quo consistat, seu partium maceratio. 182. *vid. gangrena* apparens in tertio gradu hysterici vaporis frequens. 273. 283. qualia signa distinguant mortem certam ab adparenti. 287
Mulieres & filie suspectæ sunt circa ea quæ de mensium suppressione narrant. 79. desides fiunt immodicis mensibus obnoxia. 87. ætate consistentes secundum nature leges mensibus deficiunt: 26. quam patiuntur suppressionem mulieres gestantes non naturalis est. *ib.* quæ nunquam conceperunt magis laborio-

sis corripiuntur mensibus, quam eæ quæ pepererunt: 64. *sylvestres* paucis vel nullis mensibus gaudent. 17 rusticæ, & defatigata quare minus menstruo fluxui obnoxia sint: 14. quomodo menstruentur. 17
Muscata nux remedium stomachicum. 83
Myrrha in suppressione adhibetur. 47 remedium stomachicum. 83. & vulnerarium: 104. tinctura myrrhæ commendatur in albo fluore. 135
Myrthi folia adeo adstringunt. 101. bacca idem præstant. 102. ex iis syrrius conficitur. 103

N

N *Aboth* Medicus Lypsiensis vesiculas sphericas tunicarum uteri pro ovulis habuit. 2
Narcotica quando in mensium suppressione specificè agant: 38. eorum in mensibus laboriosis usus: 66. quid præstent in uteri hemorrhagia: 98 quid in albo fluore laticinoso tenuiori humore donato. 126. quid in palliativa curatione albi fluoris. 133 ipsa exhibentur in uteri inflammatione. 177. in syrrio dolente. 221. in palliativa canceri curatione. 235. in Hysterico morbo. 293
Narium hemorrhagia periodica symptoma est mensio devolutorum. 67
Nationes cultæ mulieres habent uberimis, & laboriosis magis mensibus donatas, quam sylvestres. 17
Natura Historici errantur deleteriarum indolis qualitates menstruo sanguini tribuendo. 14
Nuces cupressi adstringunt. 102. gallarum idem. *ibid.*
Nucum flores in pulverem redacti adversus sanguinis jacturam exhibentur. 110
Nucum juglandium decoctio proponitur ad abluenda ulcera matricis. 211
Numularia planta adstringens. 101
Nutrices mensibus carent: 6. quare: 14 mensium suppressionem patiuntur, quæ non naturalis vocatur, ut a morbosa suppressione distinguatur: 26. quæ ab opere lactationis desistunt mensibus nimis fiunt obnoxia. 87

Nutrientia farinacea, & incrassantia val-
de profunt. 132
Nymphaea remedium dulcificans: 104

O

Obftructio uteri syrrhosa ejusdem in
filiabus dispositio. 20. menses in-
tercipit: 27. vel suppressionem conse-
quitur. 34. *viscerum* qua de causa
producatur: 77. qua ratione abdom-
inis viscera menorrhagiae causa ob-
struantur. 92. consequitur albos fluo-
res. 119. in uteri obstructionibus re-
media magis idonea. 130

Odores graveolentes in menstruum sup-
pressionem utiles evadunt. 35

Oedema crurum in uteri haemorrhagia
quomodo producatur. 92. in chloro-
si a quo procedat. 78. faciei noctu
praesertim adoritur; crura vero in
die deturpat, harum differentiarum
explicatio: ibid. remedium praestans
adversus anasarcam in albo fluore su-
pervenientem. 85. vultus oedema al-
bos fluore comitatur. 119. pedum,
& crurum Oedema pallorem comita-
tur: 72. vultus intumescencia no-
ctu apparet. 92

Oleum amigdalorum dulcium in uteri
inflammatione potissimum evadit. 176

Operatio Caesarea in tubarum gestatione
usuevit. 276

Opiata hemmenagoga qua ratione con-
ficiantur. 42

Opiatum Salomonis remedium stomachi-
cum. 83

Ossa humana calcinata proponuntur in
uteri haemorrhagiis, sed frustranea
evadunt. 111

Os sepiae remedium adstringens. 102

Ostiares Siberia populi qui adversus
luem Veneream sublinatum commende-
dunt. 236

Ovarium testa calcinata remedium ad-
stringens. 102. *luteum* in uteri ha-
emorrhagiis valde prodest. 109

Ovariorum structura. 268. morbi. ibid.
ovaria inflammatione, abscessu, &
gangraena corripui possunt. 269. syr-
rho, & cancro. ibid. vel hydatidi-
bus, ibid. aut hydropi sacatae sunt

obnoxia. ib. conceptio interdum em-
brioni locum praestant. ib. tumores cy-
stici efformant. ib. causa explicantur
inflammationis eorum: 270. syrrhi.
ib. hydatidum, hydropis sacatae, &
praeter naturalis conceptionis. 271
qualem morbum inducat in hac par-
te foetus corruptio. ibid. difficillime
morbis dignoscitur: 272. Prognos-
is. ibidem Curatio. ibid. remedia
in hoc casu indicata. ibid. remedia
interna: ibid. potio in ovariorum hy-
drope utilissima. ibid.

Ovum in utero foecundatum naturaliter
menstrum fluxum intercipit. 28

P

Paillidi colores primam mensium eru-
ptionem precedunt. 22. hujus sta-
tus Prognosis. 23. iis stomachicis me-
detur: 25. consequuntur mensium
suppressionem. 34

Pallidi colores consequuntur uteri tym-
panitidem. 251

Pallidi colores alias *chlorosis*. 71. hu-
jus morbi descriptio: 72. 200. ab
hinc annis inter speciales mulierum
morbos recensentur. ibid. eorundem
causa. 73. ab amisso sanguinis co-
lore procedunt. ibid. causa quae pro-
ducunt vultus pallorem in suppressio-
ne, segnitie, aut imminutione cata-
meniorum. 75. symptomata. 76. dia-
gnosis. 79. pleraque eorum sympto-
mata amulantur passionem hysteri-
cam ibidem; ii gestationem comita-
ntur, sedulo enim distinguere o-
portet hujusmodi morbum a praeter-
naturali suppressione. ibid. eorum
Prognosis. ib. recentes plerumque de-
trimento expertes sunt. 80. agrarum
innobedientia plerumque difficiliorem
redit valetudinem. ibid. quando pal-
lores maximum damnum inferant. ib.
Curatio. ib. ii pallidi colores qui gesta-
tionem subsequuntur, nullum remedium
postulant. ibid. cautela in hoc casu
necessaria. ibid. Curatio palliativa.
82. quando morbus catharticum exigat.
ibid. in eo aperientium usus. 83. ma-
tri-

- trimonium efficacissimum remedium. 85. quare opus sit interdum in hoc morbo remedia mutare. ib.
Palor faciei a quo dependeat. 73. macies simul & palor sunt symptomata albi fluoris. 118
Palpitatio in chlorosi occurrit. 72
Pancreaticus succus quid præstet in chylī formatione. 74
Pareus Ambrosius celeberrimus Chirurgus fasculi XVI. in suo Tractatu de hominis generatione de partu; & nonnullis mulierum morbis egit. 326. ejusdem observationes circa uteri amputationem. 263
Partus laboriosus fit vaginæ constrictionis ergo. 55. primus partus in mulieribus omnia uteri vasa referat. 26 quando id proficit. ibid.
Partus, & *abortus* quomodo minor-rhagiam inducant. 90. crebri partus vaginæ descensum faciunt. 264
Passio hysterica a mensium suppressione originem ducit. 31
Passio hysterica perbelle describitur. 276 irregulariter revertitur. ibid. phœnomena quæ ipsa producit. ibid. quatuor potissima phœnomena. 277. causæ passionis hystericæ. ibid. tripliciter consideratur. ibid. modo convulsiva est. 278. modo ab animalibus spiritibus dependet. ibid. modo uteris morbi sedes est. ibid. hujusmodi principia demonstrantur. ibid. verum ostenditur diversas partes sympathiæ uteri legibus agitari. 279. causæ constantes hujus morbi. ib. quomodo variabiles commotiones producat. 280. præ ceteris mulieres hystericis morbo sunt obnoxie. ibid. causæ quæ inducunt, & quæ sistunt hystericos vapores. ib. symptomata passionis hystericæ magis obvia. 281 dependent a sympathia uteri affinitate. ibid. quatuor symptomata pathognomonica describuntur. ibid. ea enunciantur quæ abdomen respiciunt. 282. quæ stomachum. ibid. quæ caput. 283. & quæ totum corpus respiciunt. 285. diagnosi hystericæ passionis. 286. difficillima cum morbus tertium gradum attigerit. ib. prognosis. 288.
 distinguitur in illam quæ citra damnum curationem amittit. ibid. in alteram speciem valde interdum periculosam. ibid. curatio generalior. ibid. intra paroxysmum. 289. extra paroxysmum. 292. auxilia externa ex parte uteri adversus vapores hystericos. 290. praxis obvia muliercularum aspernitur. 292
Pediluvia in suppressione utilia. 35 vix profunt in cronica mensium suppressione. 43. in chlorosi quomodo agant. 82. frigida in uteri hæmorrhagiis adhibentur. 100
Pedum œdema uteri syrrho laborantes infestat. 215
Peritoneum externam uteri tunicam sup-peditat. 2
Perlæ inter media adstringentia recensentur. 102
Pervigilium inflammationis uteri effectus. 172
Pervinca planta adstringens. 101
Pessaria medicamentosa a genuina praxi adversus mensium suppressionem proscribuntur. 38. peculiaris generis filiarum vulvæ apposita, cur nascantur dicantur. 44
Pessaria adstringentia in uteri hæmorrhagia conveniunt, qualia damna interdum inferant. 99. quomodo fabrefiant. ibid.
Pessaria seu uterina orbicula quid sint, & quomodo patrentur. 261. quomodo applicentur. ibid. qualia detrimenta afferant modo incomplete construuntur. 262. ex pulpa plantarum emollientium confecta in uteri inflammatione adhibentur. 177
Peyerus quid cogitaret circa mensium scaturigines. 6
Pharmacina a recentioribus valde exculta. 34
Phlogosis primus gradus inflammationis est. 168
Phthisis teterrimum est paloris phœnomenon. 84. signa quæ illam præ-nunciant. ibid. curandi methodus. ibid. venerea mercurialibus frictionibus compescitur. *Vid. frictiones.*
Phytolaca specificè proponunt adversus cancerum. 238

Pica, seu gustus depravatio prima eruptionem præcedit. 19. vel mensium suppressionem, aut deficientiam menstrui fluxus consequitur. 30. 55. appetitus depravatus idem sonat. 72. quid hoc phenomenon inducat. 76
Pilosella planta adstringens. 101
Pillule anthystericæ. 36. Elvetii adversus hæmorrhagiam quomodo præparantur. 109. Hoffmanni utiliter usveniunt in hydropè affectis. 248
Pimpinella planta adstringens. 101
Pineola decocta in albo fluore conveniunt. 134
Plantago planta adstringens. 101. ex ea aqua destillata. 103. syrampus. ibid.
Pleniudo uteri localis potissima est fluxus menstrui causa. 9. quomodo autumassent hujusmodi plethoram gigni. ibid. rationes, quæ vulgarem vasorum sanguineorum uteri descriptionem oppugnant. ibid.
Plethora localis quæ in utero sit ab universali plenitudine non dependet. 10. terribilia phenomena quæ consequi possunt universalem plethoram a mensium suppressione natum. 34. maxima plethora mensium devolutionem interdum inducit. 68. vera, & spuria producant menses nimios. 87
Plumbi præparationes intus sumptæ suspectæ evadunt. 112
Polypharmacie abusus. 308
Polygonum planta adstringens. 101. ex ea aqua destillata. 103
Portulaca planta dulcificans. 104. ejusdem femina emulciones intrant. ib.
Porrum planta quæ adversus mensium suppressionem commendatur. 47
Potiones emenagogæ quæ ratione conficiantur 42. anthystericæ 290. cathartice conveniunt in hysterico morbo. 293
Porus in sanguinis hæmorrhagiis magis idoneus. 98
Praxis superstitiosa ad sanguinis jacturam sistendam. 113
Præparationes martiales deobstruentes sunt mercuriales, non cathartice; idem præstant in uteri syrro. ibid.
Prolapsus uteri est albi floris symptomata. 124
Pebisana sudorifera, & cathartica in

albo fluore magnopere commendata. 134
Pubertas quid tunc temporis natura agat intra uteri, & mammarum vasa in filiabus. 4
Pulmones in chlorosi infarciuntur. 77
Pulmonaria planta adstringens. 93
Pulmonia vide *phthisis*.
Pulsus quare exigui, & frequentes in chlorosi appareant. 77
Pulveres emenagogæ quæ methodo exhibeantur. 42
Pulsis aperiens in chlorosi laudatus. 84. cornachinus hydragogus putatur. ibid.
Purgantia stimulantia quando in suppressione convenient. 43. in depravato appetitu exhibentur. 81. horum remedium in chlorosi delectus. 82. usus in quibusdam menorrhagiis. 108. in hoc necessaria cautela. ibid. qualia vero in menorrhagiis feligantur. 108. *hydragoga* in uteri hydropè. 248
Purgare frustraneum est plerumque in uteri hæmorrhagiis. 97. quando id conveniat. ibid. necessum erit in uteri ulcere. 206. vel dum solventia exhibentur remedia. 220
Pyrola planta adstringens, quomodo exhibeatur. 101

Q

Quercus folia tenella adstringentia sunt. 101. 103
Quies necessaria evadit in uteri hæmorrhagia; quare ægræ continenter lectulo detineri debent. 96. 106
Quinquesolium planta adstringens radix. 101. & folia usveniunt. ibid.
Quinquina, animadversiones circa ejusdem usum gangrenam adversus. 203 exhibendi ratio. 191. novum remedium, ejus brevis hystoria. 341

R

Radices aperientes quando adhibeantur. 130
Ranæ exsiccatæ, & combustæ pro suffumigiis in uteri stillicidio proponuntur. 105
Remedia usitatiora quæ primam mensium

sum eruptionem promovent. 26
Renum dolores quomodo inducat uteri
 plethora. 15
Regimen vite chloroticis idoneum. 82
 quale conveniat in uteri hæmorrhagia. 98. quale in mensium cessatione. 122
Repercutientia frigida in uteri inflammatione valde nocua evadunt. 180
Resine quid præstent ad solvendas uteri obstructions. 131
Respiratio difficilis in plethoricis mulieribus prope menses qua de re causa appareat. 16. crebra ante primam sanguinem eruptionem. 19
Respiratio difficilis in chlorosi. 72. qua de causa. 77. exercitio corporis nimio augetur. ibid.
Resolventia remedia in inflammatione adhibentur. 178. hujus generis cataplasmata in uteri syrro præscribuntur. 220
Resolutionem (in) definit fortuna secunda uteri inflammatio, quando id contingat : 175. quid fieri oporteat in uteri inflammatione incipiente, vel confirmata. 178. quomodo in tumoribus resolutio obtineatur. 217
Reticularis membrana diaphanis scatet vasis. 73
Ribefiorum syrupperi usus. 105
Riverius quando ipsæ præscribat venæ sectionem ex brachio potius quam ex pede mensium revocandorum causa. 26
Rosæ rubræ adstringentes sunt. 101. ex iis aqua destillata 103. tinctura & syrupus. ibid.
Rosmarinus in mensium suppressione commendatur. 45
Retentio menstruorum morbus est a suppressione prorsus diversus. 56. ejusdem symptomata describuntur. 55
Rotule cordiales & aperientes primam eruptionem promovent. 26. aperientes & cathartice idem præstant. ib. qua ratione conficiantur. 42
Ruschewort (D) Chirurgus in Northampton primus qui adversus gangrenam quinquinam exhibuit. 190

S

Sabina remedium suspectum adversus mensium suppressionem. 48
Sagou pulpa incrassans arboris cujusdam exoticæ. 132
Sanchez (D) Medicus Lusitanus ejusdem observationes ad luem veneream compescendam sublimati corrosivi ope. 236
Sanguificatio, aut chyli in sanguinem methamorphosis, quomodo fiat. 75
Sanguis in chlorosi decolor fit. 73. quomodo ejusdem naturalis color deturpetur. ibid. cruoris analysis. ibid. ex quatuor substantiis conflato. 74 qua de causa rubrus appareat : ibid. pars ejusdem colorata decima aut duodecima est totius massæ. ibidem cruoris globuli quomodo efformentur. ibidem eorum numerus atque tenuitas a quo dependeant. 75. perfecta sanguinis circulatio chyli, aut novi sanguinis completam reproductionem fovet. ibid. cruoris densitas, & phenomena hic superventura. 77. ejusdem rarefcentia, quæ compescitur speciali indicata decoctione. 98. remedia magis idonea, quæ sanguinem solvunt. ib.
Sanguinis historia sive ejusdem circulationis inventum. 338
Sanguis Draconis remedium adstringens. 102
Sanguis menstruus qua natura polleat. 6. ab arteriis prodit, aut a venis ? 8. lymphæ lactea remiscetur. 11. ex vasis sanguineis in lymphatica minime irrupit. ibidem neque illum scissuræ vasorum effundunt. ibid. copia variat. ibid. plerumque inter octo, & sexdecim uncias consistit. 13. erronea eorum sententia, qui credunt deleteriæ indolis qualitatibus ipsum pollere. 14. eruptionem præcedit, & subsequitur lymphaticum effluvium. ibid. hujusmodi sanguis foetum alit. 16. idem ex menstruata muliere desumptus adversus mensium suppressionem remedium præstare autumant. 30

Sanicula planta vulneraria. 104
Sanicula idem præstant. 102
Salse perillæ decoctio appendicum venosarum elaterium restituunt. 106
Saponaria remedium in albo fluore commendatum. 135
Sal de duobus remedium diureticum in albo fluore. 126. *Gualberi* idem. ib.
Martis Riverii remedium aperiens. 83
Salia solventia in uteri syrrho præscribuntur. 219
Sarcoma vaginæ caustico abraditur. 230
Scabiosa planta vulneraria. 104
Scarificationes quando convenient in uteri gangrana. 188
Schurygii opinio circa mensium scaturigines. 7
Scilla remedium diureticum. 126
Scorbutus minime novus est morbus. Germanici acies trans Rhenum missa eo correpta fuit. 320. ad littora Baltici Endemius est interdum comitatus paupertatem, & sordiciem. ib.
Scorzonera decoctio in palido colore commendatur. 84
Semina frigida qua dosi emulsionem intrent. 104
Serpentaria virginiana in mensium suppressione remedium suspectum. 26
Singultus uteri inflammationis symptoma. 173
Simarouba novum remedium, ejus inventi historia, & utilitates. 342
Syrrihus uteri suppressionem gignit. 27
 menorrhagiam inducit. 89
Syrrihus matricis cum suis differentiis describitur. 212. syrrhus in genere quatuor characteres potissimum ostendit. ibid. causæ. 213. rationes, quæ demonstrant ipsum a sanguinis congectione minime ori posse. ibid. lymphæ congeries, aut humoris laticinosi duplicem syrrhi speciem producit, modo lymphaticum, modo laticinosum. ibid. causæ generales syrrhi efficientes. ibid. causæ occasionales, seu locales: ibid. sunt vitium venereum. ibid. usus nimius injectionum adstringentium. ibid. frigus nimium fluente menstruo, aut lochio de repente superveniens. ibid. uteri obstructio. ibid. explicatio differentia-

rum. 214. inter eas differentias sunt syrrhus lymphatico laticinosus. ibid. totalis, vel partialis. ibid. perfectus, & legitimus. ibid. spurius, seu imperfectus: ib. œdematosus, & fleugmonosus. ib. hujus morbi symptomata. 215. Diagnofis. 216. rite distingui debet ab hydrope, gestatione, aut mola. ibid. signa diagnostica diversarum specierum. ibid. Prognofis generalior. ibid. specialior vaginæ, atque vulvæ. 217. curatio generalior. ibid. quatuor potissimæ indicationes. ibid. duplex indicatio quam implere debemus in palliativa syrrhi curatione. 220. methodum quam prosequi fas erit, ne syrrhus in cancerum degeneret. 221. remedia specifica ad uteri syrrhum resolvendum specificè prescripta. ibid.
Syrrihus ovariorum. 269
Smaragdia remedium in uteri hæmorrhagiis valde incertum. 113
Solventia externa. 220. interna quid præstent, & quando convenient. 219
Somno quare chloroticæ valde obnoxie fiant. 78
Sopor quare prope menses aggrediatur. 16. a suppressione lethargum æmulatur ipsum adversus remedia magis idonea. 36. in palore obvium est phenomenon: 72. effectus est febris symptomatice in uteri inflammatione supervenientis. 172
Souci quid præstet in mensium suppressione. 95
Sperma ranarum & ejusdem aqua destillata remedium præstat adstringenti facultate donatum. 103
Specillum quando intromitti debeat ad inquirendum uteri statum. 249
Sphacellum uteri. 181. vide *grangæna*.
Spica Nardus remedium cujus virtus in uteri hæmorrhagia admodum suspecta est. III
Spigellii observationes circa cataractarum scaturigines. 7. 8
Splen Bovis in mensium suppressione invenit. 47
Splen in agrotantibus mulieribus chlorosi affectus tumet. 77
Spongia adstringenti decoctione imbu-

ta vaginam roborat in incipienti descensu. 261
Stannum calcinatum adhibetur in sanguinis amissione. 111
Sterilitas effectus mensium suppressio-
 nis. 35. effectus veterrime chlorosis.
 80. albi fluoris symptoma. 119. ob-
 structionem tubarum consequitur. 177
Sternutatoria in suppressione conveni-
 unt. 43. in uteri abscessu rupturam
 fovet. 199
Steatoma species est tumoris cisticis. 222
Stillicidium uteri ab atonia aut laxitu-
 dine appendicum venosarum depen-
 det. 100. remedia adstringentia tunc
 magis idonea. 101. in hoc casu vi-
 tæ regimen. 106
Stomachica dulcia digestionem fovent;
 simpliciora, & composita magis ex-
 ponuntur, eorumque doses. 82
Stomachus qualia remedia ipsum robo-
 rent. 25. symptomata quibus fit ob-
 noxius in chlorosi. 76. Quæ de cau-
 sa in hoc morbo tumeat. ibid.
Stoerck (D.) Opus circa cicutæ exhibi-
 tionem cancerum adversus. 230
Stranguria, aut mingendi difficultas in
 inflammatione uteri obvia. 269
Sublimatum corosivum limatura ferri pp.
 adversus albos fluores specificè com-
 mendant. 137. Qualia damna infer-
 rat. ibid. Mercurio vivo, & Scamo-
 nio copulatum in albo fluore sus-
 pectum evadit. ib. Idem pro injectio-
 nibus præstat. 138
Succi depurati plantarum apozematis an-
 teponuntur. 97
Sudores nocturni in chlorosi, & in om-
 ni morbo malum prænunciant. 84
Sudorifera in curatione fluoris albi la-
 ticinosi conveniunt. 126
Suffocatio hysterica. 276
Vide Passio hysterica.
Suffumigia humida in mensium suppressio-
 ne conveniunt. 38. 43. Formulæ
 decoctionum pro hoc scopo. 43. qualia
 eorum in uteri stillicidio convenient.
 106. sicca adversus uteri morbos quo-
 modo parentur. ibid. Ad uteri ela-
 terium restituendum qualia patrentur.
 107. humida in uteri ulceribus. 268
 resolutentia in uteri syrrho. 220. 221
Abruch de Morbis Mulierum.

in uterum intromittuntur. 226. intra
 vaginam. 248. sicca commendantur
 adversus incipientem uteri descen-
 sum. 260
Sumach planta coriaria, remedium ad-
 stringens. 102
Suppositoria. 199
Suppressio mensium distinguitur in na-
 turalem, non naturalem, & præ-
 ternaturalem. 26. tres diversas cau-
 sas respicit. 27. videlicet uteri
 morbos. ibidem vitium lymphæ la-
 cticinosæ. ibid. quia huiusmodi lym-
 pha ex vasis vermicularibus effugit,
 fluoresque albos producit. 28. vel de-
 fectum appendicum venosarum. ibid.
 aut convulsivam uteri contractionem.
 ibid. denique suppressiones animi pa-
 themata pro causa recognoscunt. ib.
 lentum sanguinis circulum, aut va-
 forum laxitudinem. ibid. suppressio
 vel de repente. 29. vel paulatim ag-
 greditur. ibid. interdum in mensium
 suppressione albi fluores naturæ ossi-
 cium implent. ibid. suppressio huius-
 modi fluore orbata. ibid. quæ dolo-
 re, & tensione uteri expers est, quæ-
 que utrumque comitem habet. 30
 differentiarum explicatio. ib. sym-
 ptomata diversa, quæ huiusmodi sup-
 pressionis speciem comitantur. ibid.
 symptomata repentina suppressionis.
 31. signa quæ indicant gestationis sup-
 pressionem. 32. cautellæ necessariae in
 iis suppressionibus pertractandis, quæ
 suspectas mulieres adoriuntur. ibid.
 quam methodum medicus prosequi
 debet dum mulieres pertractat ætate
 constitutas. 33. diversæ suppressionis
 species, & peculiare causa. ibidem
 utriusque speciei prognosis. 34. teter-
 rima phenomena in repentina sup-
 pressionem occurrentia. ib. ratio me-
 dendi hanc suppressionis speciem dum
 fluente sanguine occurrit. 35. men-
 sium suppressio, quæ extra tempus su-
 pervenit, quæque quatuor casus com-
 peditur. 36. tres potissimas indica-
 tiones, quas medicus in mensium sup-
 pressionem implere debet. 37. reme-
 dia quæ densum uteri contextum re-
 laxat. ib. cautellæ in hoc morbo ne-
 cessæ.

cessariæ. 44. remedia minus tuta in hoc morbo commendata. 48. mensium suppressio interdum sanguinis jacturas inducit. 89
Suppuratio uteri in quibus circumstantiis appareat. 175. mechanicæ in utero suppuratæ leges. 193
Sympthiæ leges inter mammas & uterum conferentes. 4. illa uteri cum diversis corporis partibus in matricis præsertim inflammatione locum habet. 172
Syncope frequentes sunt in uteri hæmorrhagia. 84. hysterica signa. 276

T

T*Abula* cronologica auctorum qui de morbis mulierum scripserunt. 297
Talismana superstitionis ergo usu veniebat. 298
Tartarum martiale solubile remedium aperiens. 84
Tenejmus hæmorrhagiam uteri inducit. 90
Terebinthina remedium adstringens. 102
 in albo fluore quomodo adhibeatur. 134
Terra sigillata remedium adstringens. 102
Theriaca remedium stomachicum. 83
Tinctura Martis remedium aperiens. 84
Topinambous mulieres nullis, vel paucis mensibus laborant. 17
Tormentilla planta adstringens. 101
Transfusionis sanguinis historia, origo, & proscriptio. 343
Trillerii disertatio adversus inveterati canceri amputationem. 238
Trochisci Catechu remedium adstringens. 103. Gordoni idem. ibid. de Carabe idem. ibid.
Tubæ Faloppianæ ovaria attingunt. 2 describuntur. 273. ovariorum morbis sunt obnoxie. ibid. similibus de causis. 274. diagnosi nisi incerta præbent indicia. 275. tubarum ægritudinum curatio. ibid.
Tubercula seu abscessus tuberculosi uteri. 194. eorum natura. ibid. diversus positus. ibid. triplex species tuberculorum uteri. ib. quomodo lymphæ, & lac uterinum id producant.

ibid. quomodo suppuratio in iis circumstantiis producantur. 195
Tumores cystici uteri, & vaginæ. 222
 causæ. 223. symptomata. 224. diagnosi. ibid. quomodo distinguantur ab hydrope, aut gestatione. ibidem
 prognosis. 225. curatio. 226
Turtur qua ratione in pulverem redigatur, & adversus menorrhagiam adhibeatur. 110
Tussis frequens molestum chlorosis symptomata. 84. quomodo compescatur. 85
Tympanitis uteri describitur. 249. causæ tympanitidis veræ, aut permanentis. 250. symptomata. 251. ea vel sicca est. ib. vel humida. ibid. hujus morbi diagnosi. 252. prognosis. ib. curatio eo collineat, ut aer per uteri orificium exeat. 253. specilli intromissio valde prodest. ibid. cautellæ necessariæ. 254. tympanitis pervaga in mulieribus, quos pudet morbum fateri, communis est ægritudo. ibid. prognosis, & curatio ejusmodi morbi. ibid.

V

U*lcera* uteri albos fluores consequuntur post mensium suppressionem occurrentes. 34. menses sistunt. 27 menorrhagiam inducunt. 89. quæ signa illa prænuncient in albo fluore. 124
Ulcus uteri describitur. 199. hujus morbi causæ. 200. Differentiæ causæ immediata ergo. 201. causæ antecedentis respectu. ibid. positus causa. ib. qualitatis ratione. ib. extensionis respectu. ibid. propinquitatis partium vicinarum ergo. ib. ulceris symptomata. ib. causæ doloris levioris, aut intensioris in uteri ulcere. 202. quando ulcus fyrrhosum fiat. ib. quomodo innotescat ulceri sedes. ib. phenomena quæ rationem habent diverso positi ulcerum matricis. ibidem morbi diagnosi. 203. signa pathognomonica. ibid. indicia causæ proximæ ulceris. ib. diagnosi causæ remotæ. ib. signa diversarum qualitarum ulcerum. ib. prognosis. ib. curatio. 205
 reme-

remedia generaliora quæ in omni ulc-
rum specie conveniunt. ib. methodus
curativa in ulcere incipiente. 207
methodus tutior, & efficacior in ul-
cere confirmato sed simpliciori. 208
ratio medendi ulcera venerea. 209
methodus curativa ulcerum incurabi-
lium. 210. usus narcoticorum in iis
circumstantiis. ib. remedia specifica
adversus uteri ulcera a nonnullis pro-
posita. 211

Ululatus vehementiores uteri hæmorrha-
gias inducunt. 89

Urinæ ardor qua de causa ægras infe-
stet prope menses. 15. turbidæ, &
spissiores fiunt in hoc casu. ib. exi-
tus implicatur a morbis qui vaginam
deturpant. 55. vitia in iis mulieribus
quæ albo fluore corripuntur. 214

Urtica alba planta adstringens. 101.
emortuæ syrappus adstringens. 103.
ejusdem conserva & infusum com-
mendantur in albo fluore. 229. hu-
jus plantæ succus infantum urina ad-
mixtum injectionum ope adversus ute-
ri ulcus commendatur. 211

Usnea in uteri menorrhagia specifica
proponitur. 112

Vagina membranis, excrefcentiis, aut ci-
catricibus occlusa menses impedit. 50.
contra naturæ ordinem obducta quin-
que functiones implicat. 54. *vaginæ*
sarcoma. 263. *descensus* describitur.
264. nisi productiones sint membranæ
internæ vaginæ. ibid. harum produ-
ctionum differentiarum distinguuntur in
sarcomata, fungos, & plicarum trans-
versalium productiones. ibid. indo-
lis eorum respectu moles sunt flaci-
dæ, spungiosæ, varicosæ, lymphati-
cæ, calosæ, & syrrhosæ. ibid. differ-
entiarum crassitudinis & longitudinis.
ibid. differentiarum adhesionum. ibid.
causæ vaginæ descensus. ibid. causæ
& sedes sarcomatis. ibid. causæ fun-
gi. ibid. causæ simplicis productio-
nis. ibid. rationes differentiarum di-
versorum morborum, quæ descensus
vaginæ audiunt. ibid. hujus morbi
symptomata. 265. diagnosi. ibid.
qua ratione ab uteri descensu diffe-
rat. ib. prognosis. 266. curatio. ib.

methodus curativa pro diversa mor-
bi indole varia. ibid. in excrefcentiæ
vaginæ curatione amputatio causticis
anteponitur. ibid. vincula obsolue-
runt qua ratione. ib. methodus hu-
jus amputationis. ib. chirurgicæ ani-
madversiones, quæ hanc consequun-
tur operationem. 267. excrefcentiæ
vaginæ venereæ mercuriales frictio-
nes postulant. ibid.

Vapores emollientes per fellam familiari-
cam occurrente mensium suppressione
usuveniunt. 38. 43. *hysterici* ante pri-
mam eruptionem apparent. 20. re-
media quæ ipsos compescunt. 147. di-
stinguuntur ab hyppocondriacis. 286. re-
media specifica adversus hunc morbum
commendata. 294. *Vid. Passio hysterica.*
Varices vasorum uteri concisa sangui-
nem effundunt. 89

Variolæ sanguinis effusionem induunt.
ibid. variolarum origo quas Arabes
sæculo VIII. exportarunt. 303

Vasa lymphatica in utero innumera
sunt. 2. sanguinea uteri speciali me-
thodo describuntur. ibid. lactea, &
vermicularia describuntur. 3. quomo-
do inspicere queant in utero mulieris
postremo gestationis mense disectæ.
4. horum vasorum distributio. ibid.
organa quæ lympham lacticinosam
secernunt. ibid. hyppotheses circa di-
tributionem vasorum sanguineorum
uteri. 9. vermicularia uteri, quare
singulis mensibus periodice insentur.
11. quomodo hujusmodi tumescencia
menstruum fluxum gignat. ibid. eo-
rum usus ante pubertatem. 12. ipso-
rum inanitio menses impedit. 27. cau-
sæ hujus inanitionis in mensium sup-
pressione. ibid.

Venæ spermaticæ, hyppogastricæ, & hæ-
morroidales internæ ab utero sangui-
nem recipiunt. 2. earum intra uteri
tunicas distributio. 3. per hemorroi-
dales interdum menses alio defle-
ctunt. 67

Venæ sectiones in hysterica passione usu-
veniunt. 292

Verbascum planta refrigerans emulsionem
intrat, quæ in uteri hæmorrhagia ex-
hibetur. 98

Vesalii opinio circa menstruum originem. 6
Vesiculae quæ per internam uteri faciem reptant. 2
Vincula brachiorum, & crurum inutiliter adhibentur in uteri hæmorrhagiis, quamquam veterum medicorum auctoritate fulciantur. 97. nocent in uteri inflammatione. 179
Vinum album chalybeatum remedium præstat aperiens, quomodo exhibeatur. 84
Virga aurea planta adstringens. 101
Vita conditio, & partium vitalitas in quo consistat. 182

Vitia venerea syrrhos producant. 191
Vomitória remedia interdum profunt in sanguinis amissione. 97. nocua sunt in uteri inflammatione. 180
Vomitus sanguinis symptoma est effectus mensium suppressionis. 34. non cruentus primo gestationis mente parvi faciendus. 81. remedia quæ illum compescunt. *ibid.* utilis evadit tartaro emetico excitatus in violento vaporis hysterici aggressu. 292
Vultus præ ceteris partibus quare pallor magis obnoxius. 91. quare nocturnum intumescat. 92

Ne errores libellum deturparent diligentiam omnem impendimus, aut si paucos inveneris illos B. L. humaniter parcas deprecamur, eosque tantum enuntiare satagemus quos contradictionem parere censuimus.

Pag. 2. Lin. 26. intersecantibus, add. contexta. 3. 5. innumeros, innumeras. 3. 21. tabulos, tubulos. 3. 33. uteri, uterum. 4. 27. effundere, exlugere. 4. 51. significationi, sanguificationi. 5. 13. excretiores, excretorios. *ibid.* pendunt, pandunt. 6. 15. tribuitur, triouunt. 8. 25. menstruo, ad menstruum fluxum. 11. 5. constringunt, constringit. 15. 18. veritatem, veritas. 16. 3. ce etia pleraq, ceteros ple-rosque. 16. 18. pulsus, pulsus. 17. 38. illuc, illic. 13. 27. omnis, torus. 13. 42. unica, uncia. 24. 1. pulsi, pulsus. 30. 13. conquerebuntur, conquerentur. 30. 26. absimilibus, absimiles. 32. 51. querebun- tur, queruntur. 37. 11. consistunt, consistunt. 37. 39. fluvialiti, fluviali. 46. 23. jugulandis, jugu- landæ. 47. 45. sine, finem. *ibi* butyri, butyro. 48. 17. foyent, favent. 51. 12. eum, eam. 52. 18. hy- men, hymenem, *ibid.* appella i, appellare. 64. 11. 13. pulsi, pulsus. 64. 41. consecuantur, sequitur. 64. 30. quem, quam. 67. 16. similem, similis. 68. 15. solæ, soli. 68. 48. detinebuntur, detinentur. 68. 49. conquerebuntur, conquerentur. 69. 5. corripiebuntur, corripientur. 79. 18. men i, mentiri. 80. 39. abortum, abortus. 90. 32. nullum, nullam. 91. 48. cavis, causis. 93. 4. perpendimus, perpendamus. 93. 21. aliquem, aliquam. 95. 7. eveni, eventus. 96. 39. horto, hora. 101. 5. ANIMALIA, VECE- TABILIA. 106. 23. usum, ulus. 109. 24. moderare, moderari. 110. 29. manipulum, manipulus. 13. 2. imar, immiscerunt. 114. 9. nullum, nullam. 115. 2. perferutabimur, perferutabimur. 115. 9. desiste- runt. 115. 28. sternit, sternunt. 116. 33. continui, continuæ. 129. 21. aridit, aridet. 139. 28. rever- tunt, revertuntur. 140. 13. uterum, uterus. 143. 28. quam, quæ. 147. 8. guttas, gutta. 154. 24. para- ta, paratas. 156. 24. locos, loca. 164. 20. apozema is, apozematibus. 165. 19. veneri natus, veneris causa natus. 168. 13. symptomatis, symptomatibus. 170. 22. va'ss, vasa. 172. 18. aris, aeris. 172. 19. calore, calor. 180. 17. fancie noli, fancire non posse. 180. 18. velica, velicam. *ibid.* utero, uterum. 180. 20. adhiberi, adhibere. 188. sacrificaciones, scarificationes. 189. 35. poter, poterunt. 192. 27. deservescunt, deservescunt. 193. 3. pervaget, pervagetur. 197. 40. ex mutationi, ad eam mutationem. 192. 32. Tuberculosum abscissum, tuberculosus abscissus. 200. 30. viri, virus. 202. 10. conquerebuntur, conque- rentur. 203. 1. corripiebuntur, corripientur. 204. 24. sanguinis, sanguine. 206. 38. eum, illud. 209. 42. virum, virus. 210. 33. moderare, moderari. 211. 14. illuc, illic. 213. 7. illuc, illic. 214. 21. illuc, illic. 216. 25. conquerebuntur, conquerentur. 218. 44. utero, uterum. 223. 27. forum, forum. 224. 1. pertinacia, pertinaciam. 230. 41. distingui, distinguere. 137. 46. his fini, hi sane. 134. 48. fluvialiti repenti, fluv- iatili repenti. 237. 17. Joannis, Joanne. 238. 7. facultatem, hi ultas. 238. 8. tributum, tributa. 238. 41. specie, spciem. 240. 16. affectum, effectum. 242. 40. turgent, turgent. 243. 20. variare, variari. 244. 11. impediunt, impediunt. 244. 37. sarcomata, sarcomate. 245. 9. curare, curari. 247. 39. experien- tiam, experientia. 248. 38. uterum, uterus. 249. 21. rationem, ratio. 253. 15. ostio, ostium. 253. 37. secutionum, succutionum. 254. 7. exitus fieri, exierit. 255. 10. recesita, recensita. 257. 24. fundum, laxum, emollitum, lundus, laxus, emolitus. 259. 21. restitutio sperari, restitutionem sperare. 160. 1. uterum, uterus. 261. 16. afferat, afferant. 261. 18. ipse, addi per. 262. 43. palliativa ratio insitui, palliativam rationem instituire. 264. 31. luis, lues. 266. 30. inventi sunt, invenerunt. 267. 43. ulcum, ulcus. 271. 10. deteci sunt, detexerunt. 272. 7. Toridem. *Idem.* 272. 35. poterit, poterunt. 272. 41. inquireri, inquirere. 275. 13. Ignorant am nostram, ignorantia nostra. 275. 26. cylicti, cylicitos. 275. 27. isque, eosque. 275. 30. generationem, generationem. 276. 22. revertit, revertitur. 276. 24. morbis, mor- bi. 280. 22. qua, quas. 281. 8. revertat, revertatur. 282. 41. qui, quem. 284. 14. 19. revertunt, rever- untur. 284. 52. motus, motus. 286. 15. mulieribus, mulierum. 287. 15. distinguitur, distinguuntur. 289. 14. qua, quas. 291. 32. propinatur, propinantur. 299. 20. desistit, desistit. 299. 25. Romæ quam, Romam quem. 299. 27. Romæ transductum, Romam transductus. 311. 25. Stephani, Stephanus.

Fig:^a I.

Fig:^a III.

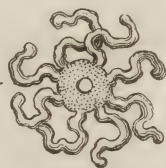

Fig:^a IV.

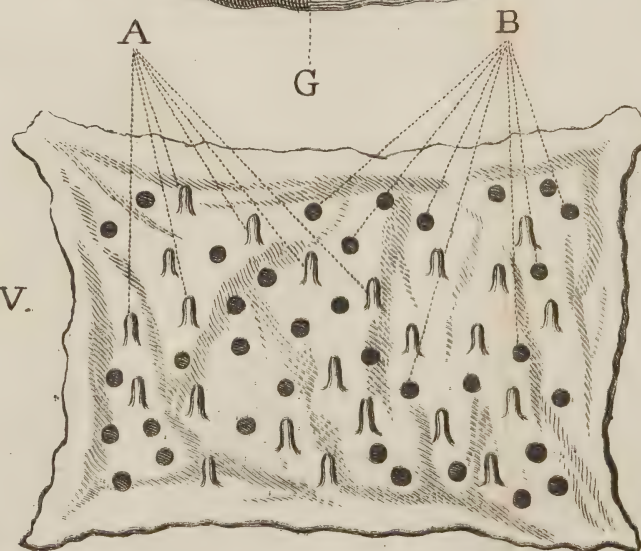
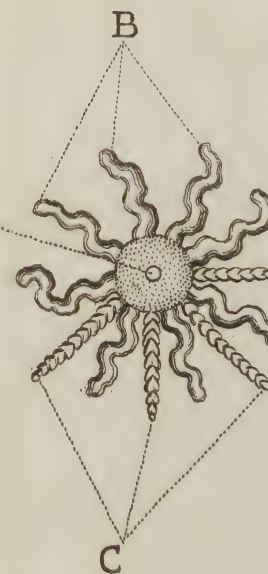

Fig:^a II.

Med. General.

135c4

